

Aadi keyri: linjiila iisaa almasiihu

Maasina Fulfulde New Testament

Contents

Linjiila Iisaa Ngedu Matta	1
Linjiila Iisaa Ngedu Marka	48
Linjiila Iisaa Ngedu Luuka	77
Linjiila Iisaa Ngedu Yuhanna	123
Golle Nelaabe	158
'Bataaki Pool faade e Romankooፊe	202
'Bataaki Pool arano faade e Korintunkooፊe	222
'Bataaki Pool didaፊo faade e Korintunkooፊe	240
'Bataaki Pool faade e Galaatiyankooፊe	252
'Bataaki Pool faade e Efeesunkooፊe	259
'Bataaki Pool faade e Filipiyankooፊe	266
'Bataaki Pool faade e Koloosiyankooፊe	271
'Bataaki Pool arano faade e Tesaloniikiyankooፊe	276
'Bataaki Pool didaፊo faade e Tesaloniikiyankooፊe	280
'Bataaki Pool arano faade e Timote	283
'Bataaki Pool didaፊo faade e Timote	288
'Bataaki Pool faade e Titus	292
'Bataaki Pool faade e Filemon	294
'Bataaki faade e Ibaraninkooፊe	295
'Bataaki Yaakuuba	311
'Bataaki Piyeer arano	316
'Bataaki Piyeer didaፊo	322
'Bataaki Yuhanna arano	326
'Bataaki Yuhanna didaፊo	331
'Bataaki Yuhanna tataፊo	332
'Bataaki Yahuuda	333
'Banngingol ngol Iisaa Almasiihu ፊannginani Yuhanna	335

Aadi keyri: linjiila iisaa almasiihu

New Testament in Fulfulde, Maasina

Language: Maasina Fulfulde (Fulfulde, Maasina)

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2005, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

680239a9-8aa6-5bc3-b42f-dc560bee09b8

ISBN: 978-1-5313-0237-5

Linjiila Iisaa

Ngeđu Matta

Haala dammbe Iisaa

1 Dammbe Iisaa Almasiihu, taanii
Daawuuda, taanii Ibarahiima, annii:

²Ibarahiima rimi Isiyaaka,
Isiyaaka rimi Yaakuuba,
Yaakuuba rimi Yahuuda e mipiraabe
mum,

³Yahuuda rimi Fares e Sera, bee ngoni
be o rimdi e Tamara,

Fares rimi Hisuruuna,
Hisuruuna rimi Aram,

⁴Aram rimi Aminadaabu,
Aminadaabu rimi Nasuuna,

Nasuuna rimi Salmon,
⁵Salmon rimi Bo'es, oo woni mo o rimdi
e Rahab,

Bo'es rimi Obed, oo woni mo o rimdi e
Ruut,

Obed rimi Yessa,

⁶Yessa rimi Daawuuda kaananke oo.

Daawuuda rimi Suleymaana, oo woni
mo o rimdi e debbo d'alaado Uriya,

⁷Suleymaana rimi Robo'am,

Robo'am rimi Abiya,

Abiya rimi Asa,

⁸Asa rimi Yusafat,

Yusafat rimi Yoram,

Yoram rimi Ujiya,

⁹Ujiya rimi Yotam,

Yotam rimi Akas,

Akas rimi Hejekiya,

¹⁰Hejekiya rimi Manaasa,

Manaasa rimi Amon,

Amon rimi Yusiya,

¹¹Yusiya rimi Yekuniya e mipiraabe
mum.

Dum hawrii e jamaanu nde Yahu-
udiyankooḅe konaa so nabiraa Baabila
ndee.

¹²Caggal ḅe konaama ḅe nabaama
Baabila,

Yekuniya rimi Salaatiyel,

Salaatiyel rimi Jorobaabel,

¹³Jorobaabel rimi Abihuda,

Abihuda rimi Eliyakim,

Eliyakim rimi Ajora,

¹⁴Ajora rimi Sadok,

Sadok rimi Akim,

Akim rimi Eliyuda,

¹⁵Eliyuda rimi Eliyaajaru,

Eliyaajaru rimi Mattan,

Mattan rimi Yaakuuba,

¹⁶Yaakuuba rimi Yuusufu, jom suudu
Mariyama,

Mariyama woni inna Iisaa noddirteedo
Almasiihu oo.

¹⁷No dammbe ḅee njokkondirta
iwde Ibarahiima faa yottii Daawuuda,
jamaanuujii sappo e nay hawrata,
iwde Daawuuda faa yottii nde
Yahuudiyankooḅe konaa nabiraa
Baabila, jamaanuujii sappo e nay
hawrata, iwde nde Yahuudiyankooḅe
konaa nabiraa Baabila faa yottii
Almasiihu oo, jamaanuujii sappo e nay
hawrata.

Haala pinaaḅe Iisaa Almasiihu

¹⁸No Iisaa Almasiihu finiri annii:
Mariyama inniiko oo yo cabbaado Yu-
usufu, kaa fade makko suddeede, Ru-
uhu Ceniido wadi mo cowiido. ¹⁹Yu-
usufu cabbudo mo oo yo neddo poociti-
ido, ana wapi hersa makko, miili yaltude
e cabbugal ngal e cuucuukka. ²⁰Nde o
miili dum ndee, malaa'ika Joomiraado
wari e makko ley koydol, wii mo:

—Aan Yuusufu, taanii Daawuuda, pati
hul ḅamde Mariyama, sabi ḅinngel o
saawi ngel e Ruuhu Ceniido iwi. ²¹O
riman biḅdo gorko, inndiraa mo Iisaa.
Sabi oon hisinan yimḅe mum e luutti
mum'en dii.

²²Dum fuu, dum wadii yalla haala ka Laamdo yottiniri annabaajo oo kaa ana tabita nde oon wii:

²³«Surba oo baman reedu, rima biddo gorko, oon inndirte Immaanuwel.»*

Maanaa innde ndee yo: «Laamdo ana wondi e meeden».

²⁴Nde Yuusufu fini ndee, wadiri no malaa'ika Joomiraado oo wiirunoo dum nii. O bami Mariyama, ²⁵kaa o reentaali e mum faa beyni biddo gorko. Yuusufu inndiri oon Iisaa.

No jom'en annde ngardi faa yeewa Iisaa

2 Iisaa fini Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en annde iwrii funnaange, ngari Urusaliima. ²Nde be ngari ndee, be mbii:

—Hoto kaananke Yahuudiyankoobe dimaado jooni oo woni? Min njii hoodere makko banngii funnaange, min ngarii sujidande mo.

³Oon kabaaru jiiɓi hakkille Hirudus, kapum e Urusaliimankoobe fuu. ⁴O noddi hooreeɓe yottinoobe sadaka ɓee e dunkee'en Sariya ɓee fuu, o lamndii dum'en hoto Almasihu oo foti rimeede.

⁵Be njaabii mo, be mbii:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabi ko annabaajo oo winndunoo koo annii:

⁶«Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tay'oral a wanaa ngeenndi pamardi barke e geelle Yahuuda mawde dee. Sabi ardotoodo iwan e maa, garoowo durde Israa'iilankoobe, yimɓe am.»†

⁷E ley dum, Hirudus noddi jom'en annde ɓee e cuucuukka, lamndii ɓe wakkati mo hoodere ndee banngi oo.

Been pammini mo. ⁸Caggal mum, o neli ɓe Baytilaama, o wii ɓe:

—Njehee, kumpitoyo-don kabaaru cukalel ngel faa tay'oron. So on njii ngel, kumpitee kam yalla mido yaha miin duu, mi sujidanoya ngel.

⁹⁻¹⁰Nde ɓe nani ko kaananke oo haali koo ndee, ɓe mbitti. Non ɓe coynii hoodere nde ɓe njiinoo funnaange ndee. Ko ɓe njii nde koo, ɓe ceeyii seyo manngo sanne. Nde ardii ɓe yaade. Nde nde yottii do cukalel ngel woni doo ndee, nde darii. ¹¹Be naati ley galle oo, ɓe njii cukalel ngel e inna mum Mariyama. ɓe korfii, ɓe cujidani ngel, ɓe kumti gineeji maɓɓe, ɓe teddiniri ngel kanɗe e gowe e ɗacce uurooje biyeteede miiri. ¹²Caggal dum, Laamdo daalii ɓe ley koyɗol pati ɓe mbirfitoo to Hirudus, ɓe kootiri leydi maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufu dogiri suudfoyaade Misira

¹³Nde ɓe mbitti ndee, malaa'ika Joomiraado wari e Yuusufu ley koyɗol, wii dum:

—Imma, ɓam cukalel ngel e inna mum, dogu njahaa Misira, keddo-ɗaa ton faa nde mbii-maa-mi ngartaa. Sabi Hirudus waran tewtude cukalel ngel faa wara dum.

¹⁴Yuusufu immii jemma, nafi cukalel ngel e inna maggel Misira. ¹⁵O heddi ton faa Hirudus maayi, yalla haala ka Laamdo yottinirnoo annabaajo oo kaa ana tabita nde oon wii:

«Mi noddii biyam gonɗo Misira.»‡

No Hirudus masinbiniri sukaabe Baytilaama

¹⁶Nde Hirudus faami jom'en annde ɓee njambbike dum ndee, mettaa sanne. O yamiri sukaabe worɓe Baytilaama e

*1:23 Esaaya 7.14

†2:6 Mika 5.1

‡2:15 Hosee'a 11.1

ɖakkol mum fuu mbaree, gila keccoy faa heɓuɓe duubi didi. O wadi dum hakke jalaade de jom'en annde ɓee ndokki mo tayloral mum dee. ¹⁷ Dum tabitirii haala ka Laamɗo yottiniri annabi Yeremiya kaa nde oon wii:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley ngeenndi Rama,

kaɗum e bojji e boytaali:

Dum Rahiilu^f woyata cukaloy mum.

O jaɓaali waaltineede, sabi koy keddaaki.»[§]

No Yuusufu wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, malaa'ika Joomiraado wari e Yuusufu to Misira too ley koyɗol, ²⁰ wii dum:

—Imma, wirfintin cukalel ngel e inna mum leydi Israa'iila, sabi yidunoobe warde suka oo ɓee maayii.

²¹ Yuusufu immii, naɓti cukalel ngel e inna mum leydi Israa'iila. ²² Kaa o nanii Arikilawus loomtiima baam mum Hirudus laatike kaananke Yahuudiya, o huli yaade ton. Ley dum, Laamɗo jeertini mo ley koyɗol, o yehi leydi Galili, ²³ o hodoyi ngeenndi mbiyeteendi Nasaraatu. Non dum laatorii so dum tabintini ko annabaabe ɓee mbiinoo koo: «O wiyete Nasaraatunke.»

No Yaayaa waajorii

3 E oon jamaanu, Yaayaa mo lootogal batisima ɓanngi. Omo ooynoo ley ladde jeereende Yahuudiya, omo wiya:

² —Tuubee, sabi Laamu Laamɗo battiima.

³ Oo woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wiinoo:

«Nedɗo ana ooynoo ley ladde jeereende, ana wiya:

Moyyiinee laawol Joomiraado ngol, ndartinee dati makko!»^{**}

⁴ Kaddungal Yaayaa yo capiraangal leebi ngelooba, omo humii nguruwol. Nguure makko yo buureeti e njuumri ladde.

⁵ Yimɓe iwri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji maayo Urdun fuu, ngari e makko. ⁶ Eɓe njaadira luutti maɓɓe, Yaayaa looti ɓe lootogal batisima ley maayo Urdun.

⁷ Nde o yii Farisa'en e Saduki'en heewɓe ana ngara faa lootee lootogal batisima ndee, o wii dum'en:

—Biɓɓe bolle! Homo jeertini on ndogon jukkungo waroowo? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubal. ⁹ Pati miilee e berɗe mon: «Minen, min taaniraabe Ibarahiima.» Sabi mido wiya on: Laamɗo ana waawi waylitinde ɗee kaaye laatoo biɓɓe Ibarahiima! ¹⁰ Jooni, jambere ndee huncaama faa soppa ɗadi leɗɗe. Ndennoo, lekki fuu ki rimataa biɗɗe lobbe, soppete, wedee e yiite.

¹¹ Miin, ndiyam mbatisiran-mi on faa hollita on tuubii. Kaa garoowo caggal am oo, kaɗum furi kam baawɗe, mi fotta fay soccude paɗe makko. Kanko, Ruuhu Ceniido e yiite o batisirta on. ¹² O lanndinike faa o hennoo jamri makko faa laaba. O moofta jamri makko ley beembaal, kaa paande ndee o duppiran dum yiite nge pifataa.

No Iisaa lootiraa lootogal batisima

¹³ Oon wakkati fuu, Iisaa iwi Galili, wari maayo Urdun to Yaayaa, yalla Yaayaa ana loota dum lootogal batisima.

¹⁴ Kaa Yaayaa ujii, wii mo:

—Aan haani lootude kam, hono aan ngardataa ga am faa mi loote?

^f2:18 *Rahiilu* woni jom suudu Yaakuuba. Mo yimɓe Israa'iila njogorii hono inna mum'en.

§2:18 Yeremiya 31.15

**3:3 Esaaya 40.3

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wii:

—Walaa baasi, jabu ngadfaa non, sabi hono non kaan-den hiibbinirde ko dartii fuu.

Nden, o jabi. ¹⁶ Iisaa lootaa tan, yeenji iwde e ndiyam dam. E oon wakkati, kammu oo udditii, o yii Ruuhu Laamdo ana jippoo no wuugaandu nii, ana wara e makko. ¹⁷ Don daande iwri dow kammu, wii:

—Oo doo yo Biyam mo korsin-mi, mo cubii-mi.

No Ibiliisa ndaardi seyтораade Iisaa

4 E oon wakkati, Ruuhu Ceniido nabi Iisaa ley ladde jeereende, yalla Ibiliisa ana tewta seyтаade mo. ² Iisaa naamaali faa wadi balde capande nay jemma e jalooma. Caggal dum, o yolbi. ³ Nii, Ceytotoodo oo battitii mo, wii mo:

—So a Bii Laamdo, yamir dee kaaye laatoo naamdu.

⁴ Kaa o jaabii oon, o wii:

—Ana winndii: «Wanaa naamdu tan neddo wuurdata, ko neddo wuurdata dee, haala fuu ka Laamdo haali.»^{††}

⁵ Caggal dum, Ibiliisa nabi mo Urusaliima ngeenndi ceniindi ndii, darni mo dow lenje-lenje Suudu Dewal Mawndu, ⁶ wii mo:

—So a Bii Laamdo, suur njippo-daa e leydi. Sabi ana winndii: «Laamdo yamiran malaa'ika'en mum njaabbite pati koyngal maa gaapo e haayre.»^{‡‡}

⁷ Oon wii mo:

—Ana winndii kasen: «Pati ittu koro Laamdo, Joomiraado maa.»^{¶¶}

⁸ Kasen Ibiliisa nabi mo dow waamnde haayre toownde sanne, holli mo laa-

muuji aduna dii fuu e darja mum'en, ⁹ wii mo:

—Mi hokkete dum doo fuu so tawii a sujidanii kam.

¹⁰ Oon wii mo:

—Fottanam too, Ibiliisa! Sabi ana winndii: «Laamdo Joomiraado maa tan kaan-daa sujidande, kanko tan kaan-daa rewde.»^{§§}

¹¹ Oon wakkati fuu, Ibiliisa seli e makko. Malaa'ika'en ngari e makko, ana ngollana mo.

No Iisaa fuddiri gollleeji mum ley Galili

¹² Nde Iisaa nani Yaayaa uddaama ley kasu ndee, o wirfittii Galili. ¹³ O eggi Nasaraatu, o hodoyi Kafarnahum e daande weendu nduu ley leydi Jebulon, kapum e Naftali, ¹⁴ yalla ana tabintina haala ka Laamdo yottiniri annabi Esaaya kaa nde oon wii:

¹⁵ «Leydi Jebulon e leydi Naftali gonde dow laawol weendu, caggal maayo Urdun, e Galili hodorde yimbe be nganaa Yahuudiyankooḃe:

¹⁶ Lepol gonnoongol e nimre ngol yii fooyre mawnde.

Wuurbe e ley leydi maayde niibbundi, fooyre yaaynani dum'en.»^{*}

¹⁷ Gila nden, Iisaa fuddi waajaade ana wiya:

—Tuubee, sabi Laamu Laamdo battiima.

No Iisaa noddiri taalibaaḃe aranndeeḃe

¹⁸ Iisaa ana yahannoo dow fonngo weendu Galili, o yii worbe didon

^{††}4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3

^{‡‡}4:6 Jabuura 91.11-12

^{¶¶}4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16

^{§§}4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13

^{*}4:16 Esaaya 8.23—9.1

mijniraado e mawniraado, Simon nod-dirteedo Piyeer e mijnum Andire ana tip-poo bubbi mum'en ley weendu nduu, yo awoobe. ¹⁹Iisaa wii be:

—Njokkee kam, mi wada on awoobe yimbe.

²⁰Don e don be njoppi bubbi maβbe dīi, be njokki e makko. ²¹O yehi yeeso, o yii kasen rimdaabe didon wobbe, βiβbe Jebede, Yaakuuba e mijnum Yuhanna ana ley laana. Kambe e baam maβbe Jebede, ebe moyyintina bubbi maβbe. O noddi be. ²²Don e don be njoppi laana kaa e baam maβbe fuu, be njokki e makko.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe

²³Iisaa yiilii ley leydi Galili fuu omo waajoo e ley cuudi baajordii maβbe, omo ooynoo Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo oo, kasen omo sellina sii jawu-uji e ellaaji fuu. ²⁴Kabaaru makko saakii ley leydi Siriya fuu. Omo waddanee sii jawbe fuu, laddaabe e kirikiraabe, kapum e wooybe, o sellini dum'en. ²⁵Jamaa keewdo sanne jokki e makko iwrufo Galili e leydi ndi geelle sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal maayo Urdun.

Waaju Dow Waamnde Haayre

(Baabuwol 5—6—7)

5 Nde Iisaa yii jamaa oo heewii ndee, o nabbi dow waamnde haayre, o joodii ton. Taalibaabe makko bee ngari e makko, ²o fuddi waajaade be, o wii:

Haala mbelko'aaku

³—Been annditinbe yonkijii mum'en ana lo'i, mbelii hoore,

sabi kambe njeɣ Laamu Laamdo oo!

⁴Been woyooβe, mbelii hoore,

sabi Laamdo waaltinan berde mum'en!

⁵Been leydinkiniibe, mbelii hoore,

sabi be keβan leydi ndi Laamdo fodani be ndii!

⁶Been yolbuβe fooccitaare so domdi dum, mbelii hoore,

sabi be kaaran be domditan!

⁷Been yurmotooβe, mbelii hoore,

sabi Laamdo yurmoto be!

⁸Been laabuβe berde, mbelii hoore,

sabi be njiyan Laamdo!

⁹Been waddooβe jam, mbelii hoore,

sabi be noddirte βiβbe Laamdo!

¹⁰Been torraabe kammari fooccitaare, mbelii hoore,

sabi kambe njeɣ Laamu Laamdo oo!

¹¹On mbelii hoore so yimbe njen-nii on, torrii on, kappii on sii boneeji fuu saabe am. ¹²Ceyee, mbeltee, sabi mbarjaari mawndi ana doomi on dow kammu. Sabi hono non annabaabe adiibe on bee torrira.

Haala lamdam e fooyre

¹³—Onon ngoni lamdam aduna oo. Kaa so lamdam noottii lammude, kodum lamminta dum? Dam nafataa fay hu-unde! Ko dam waawi wadeede tan, tippeede sella, yimbe njabba dam.

¹⁴Onon ngoni fooyre aduna oo. Ngal-luure jibaande dow waamnde haayre waawaa noobude. ¹⁵Fay gooto hubbataa lampa, so hippa hen kaakol. Ko wadata dee, sinndan ka, ka yaaynana gondo e suudu nduu fuu. ¹⁶Hono non fooyre moodon haani yaaynirde yeeso yimbe, yalla ebe njiya golleeji lobbi di ngadaton dīi, be njetta Baabiraado moodon gondo dow kammu oo.

Ko Iisaa jannngini banngal Tawreeta

¹⁷—Pati cikkee mi garɗo ittude Sariya binndaado ley Tawreeta naa ley dewte annabaabe oo. Mi waraali ittude mo, mi garɗo hiβbinde mo. ¹⁸Mido haalana on goonga: so nii kammu e leydi ana ked-dii, wanaa tobbel wanaa masel tosataake e Sariya oo faa nde fuu tabiti. ¹⁹Dum

nee, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje dee, so janngini wobbe faa ngada non, laatoto burdo famdude e Laamu Laamdo. Kaa neddo fuu jokkudo sariya oo, so janngini wobbe ngada non, laatoto mawdo e Laamu Laamdo. ²⁰ Sabi mido wiya on: so on buraali dunkee'en Sariya e Farisa'en fooccitaare, on naataata e Laamu Laamdo abada.

Haala tikkere

²¹—On nanii njaatiraabe meeden bee mbiyanooma: «Pati naadu hoore, naadudo hoore fuu, ana haandi e sareede.»[†] ²² Miin noo mido wiya on: tikkando sakiike mum fuu, ana haandi e sareede. Oon biido sakiike mum «Meereejo» darnete yeeso sariya burdo fuu naawde. Kasen neddo fuu biido mo «Nuykaado» ana haandi e naatude yiite jahannama. ²³ Ndennoo, so a warii e ittirde sadaka faa cakko-daa, a miccitike don e don sakiike maa ana jogani maa metti, ²⁴ yoppu don sadaka maa oo, njahaa njaafondiroyaa e sakiike maa oo tafon, so kebaa wartude cakko-daa.

²⁵ So won gullaniido ma saabe jamaande, odon njaada sariya, yaawnu ndewritaa e joomum fade moodon yottaade, pati o wade e juude caroowo, oon wade e junngo kayboowo kasu, nden kaa, udde-daa e kasu. ²⁶ Mido haalane goonga: abada a yaltataa so a yobaali ko ndewete-daa koo faa laaba.

Haala jeenu

²⁷—On nanii wiyanooma: «Pati jeenu!»[‡] ²⁸ Miin noo mido wiya on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndennoo,

so yitere maa jaamere luuttinte, sol nde tippo-daa nde to woddi! Mbaasaa salndu maa wooturu buri moyyande ma diina caldi maa dii fuu mbedee e jahannama. ³⁰ So junngo maa jaamo luuttinte, tayu ngo tippo-daa ngo to woddi: mbaasaa salndu maa wooturu buri moyyande ma diina caldi maa dii fuu naata jahannama.

Haala ceergal

³¹—Wiyanooma kasen: «Ceerdo jom suudu mum fuu, yo hokku dum talkuru ceergal.»[¶] ³² Miin noo mido wiya on: ceerdo jom suudu mum tawee oon jeenaali, so o bamoyaama, gorko arano oo wadii mo e jeenu. Neddo fuu bamdo debbo ceeraado, kapum duu jeenii.

Haala hunoore

³³—On nanii kasen, njaatiraabe meeden mbiyanooma: «Pati fiirtu hunoore maa, tabintin nde yeeso Joomiraado.»[§] ³⁴ Miin noo mido wiya on: pati kunee fey. Pati kunoree kammu, sabi dum yo joodorgal Laamdo, ³⁵ naa leydi, sabi dum yo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabi dum yo ngeenndi Kaananke mawdo oo. ³⁶ Pati hunora hoore maa ndee, sabi a waawaa rawninde naa bawlinde fay leefol mayre gootol. ³⁷ Mbiyaa «Mi wadan» naa «Mi wadataa», dum tan heyii. Ko beydii hen fuu, e Bondo oo iwi.

Haala yobtagol

³⁸—On nanii wiyanooma: «Yitere yobirtee yitere, piinde yobirtee piinde.»^{**} ³⁹ Miin noo mido wiya on: pati

[†]5:21 Pergu 20.13

[‡]5:27 Pergu 20.14

[¶]5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1

[§]5:33 Limooje 30.3

^{**}5:38 Lewinkooje 24.20

njobtee gadudo on ko boni. So won piido ma banaawo bannge jaamo, accu dum fiye bannge goddo oo duu. ⁴⁰ So won gullaniido ma faa teeta forgo maa, accu dum naba dolloke oo duu. ⁴¹ So won tilsindo ma rondaade donngal yaadu kiloomeetere, ronda ngal yaadu kiloomeetereji didi. ⁴² So won naagiido ma, hokku dum, so won ndaardudo ma lubal, pati hadu dum.

Haala yidugol konnee'en

⁴³—On nani wiyanooma: «Njidaa tanaa maa, mbapaa gapo maa.» ⁴⁴ Miin noo mido wiya on: njiddee konnee'en moodon, kasen duu nduwanee torroobe on, ⁴⁵ yalla odon laatoo bibbe Baabiraado moodon gondoo dow kammu oo. Sabi no o fudinirta naange makko e bonbe nii, hono non o fudinirta nge e moyyube, kasen duu no o tobinirta e foocitiibe nii, hono non o tobinirta e oopiibe. ⁴⁶ So yidube on tan njidaton, mbarjaari hendi kebaton hen? Fay duwaape'en bee ana ngadira non! ⁴⁷ So sakiraabe moodon tan njowtaton, kodum seenndi on e wobbe bee? Fay heeferbe bee ana ngadira non! ⁴⁸ Ndennoo, laatee hibbuube, hono no Baabiraado moodon gondoo dow kammu oo laatorii kibbudo nii.

Haala sadaka

6—Ndeentee e gollirde golleeji mon lobbi faa yiye. So on ngadii dum, on kebataa mbarjaari to Baabiraado moodon gondoo dow kammu oo.

² Ndennoo, so ada itta sadaka, pati wadu dillere faa yimbe njiye, hono no naafigi'en bee ngadata ley cuudi baajordi, kapum e laawi nii. Ebe ngada non yalla yimbe ana mana be. Mido haalana on goonga, been kebii mbarjaari mum'en faa timmi. ³ Kaa aan, so ada itta sadaka,

pati nano maa annda ko jaamo maa wadata, ⁴ yalla sadaka maa oo ana heddo ley cuucuukka. Nden Baabiraado maa jiyoowo ko woni e cuucuukka oo, yobete.

Haala duwaawu

⁵—So odon nduwoo, pati ngadee no naafigi'en nii: been ana njidi duworaade darnde ley cuudi baajordi, kapum e hakkunde dati celi, yalla yimbe yua ana njiya dum'en. Mido haalana on goonga, been kebii mbarjaari mum'en faa timmi. ⁶ Kaa aan, nde nduwoto-daa fuu, naatu ley suudu maa, uddaa damal, jaagoda Baabiraado maa e cuucuukka. Nden, Baabiraado maa jiyoowo ko suudii oo, yobete.

⁷ So odon nduwoo, pati kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no heeferbe bee nii: ebe miili Laamdo jaabanto be so be kebbinii haala. ⁸ Pati nembee be, sabi Baabiraado moodon ana anndi ko kaaje-don gila on jaagaaki mo. ⁹ Nii kaan-don duworaade:

Baabiraado amen gondoo dow kammu, yo innde maa teddine.

¹⁰ Yo Laamu maa war.

Yo muuyde maa ngade dow leydi no ngadiraa dow kammu nii.

¹¹ Hokku min hannde jaamdu heyooru min.

¹² Yaafa min luutti amen,

hono no min njaaforii toorube min nii.

¹³ Pati accu min ceytee, hisin min e Bondoo oo.

[Sabi laamu e baawde e teddeengal ana ngoodan maa faa abada. Aamiina.]^{††}

¹⁴ Ndennoo, so on njaafiima toorube on, Baabiraado moodon gondoo dow kammu oo duu yaafoto on. ¹⁵ Kaa so on njaafaataako toorube on, Baabiraado moodon oo duu yaafataako luutti moodon.

^{††}6:13 Cakite aaya 13 tawaaka e dereeji furdi fuu booyde dii.

Haala koorka

¹⁶—So on koorii, pati njurminkinee no naafigi'en bee nii: been njornoto, yalla yimbe fuu ana anndita be hoorbe. Mido haalana on goonga: been kebii mbarjaari mum'en faa timmi. ¹⁷Kaa aan, so a hoorii, culmaa yeeso maa, ngujaa hoore maa ¹⁸pati yimbe annda a koordfo. Baabiraado maa mo yiyataake oo tan anndata. Kasen duu Baabiraado maa jiyooowo ko ngad-daa e cuucuukka, kapum yobete.

Haala jawdi dow kammu

¹⁹—Pati paggee jawdi aduna, do mooyu e ngudu mbonnata, do wuybe kelata baafe so ngujja. ²⁰Paggee jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa ngudu, do wuybe kelataa baafe sako ngujja. ²¹Sabi do jawdi maa woni fuu, don yonki maa duu woni.

Haala fooyre e nimre

²²—Gite ngoni lampa caldi. So gite maa ana moyyi, caldi maa fuu pooyan. ²³Kaa so de moyyaa, caldi maa fuu nibban. Ndennoo, so fooyre wonde e maa ndee yo nimre, nimre hoontii nimre!

Haala ndaartugol Laamu Laamdo

²⁴—Fay gooto waawaa gollande halfaabe didon, sabi naa joomum wajii gooto, yidii keddiido oo, naa nannongindirii e gooto oo, yoppii keddiido oo. On mbaawaa gollidande Laamdo e jawdi.

²⁵Dum nee, mido wiya on: pati cujlee e nguurdam mon ko naamaton e ko njaraton e ko koltoton. Pati cujlanee ko boornoto-don. Tama nguurdam buraa nguure? Tama caldi buraa koltal? ²⁶Yeewee pooli diwooji dii: di aawataa, di kettataa, di mbeembataa, kaa Baabiraado moodon gondo dow kammu oo

ana jamma di. Onon nee, on buraa pooli teentilaade naa? ²⁷Homo e mon waawi beydude e balde mum fay jalooma gooto kammari sugulla mum? ²⁸Ko wadi so odon cujlana kaddule? Yeewee piindijii ley ngesa no peertirta: di tampataa, di mottataa. ²⁹Haya mido wiya on: Suleymaana e ngalu mum fuu paroraaki no gootel e majji nii. ³⁰So Laamdo ana holtinira nii leggiri taweteendi ley ngesa hannde, tippeteendi e yiite janngo, ko hadata mo holtinde on faa bura nii, onon famdube hoolaare! ³¹Ndennoo, pati cujlee faa mbiyon: «Kodum naamaten? Kodum njaraten? Kodum boornoto-den?» ³²Sabi dee kulle fuu heeferbe tan ndaarata dum. Kaa Baabiraado mon gondo dow kammu oo ana anndi odon kasindini e majjum dum fuu. ³³Ndaartee tafon Laamu Laamdo oo, kapum e foocitaare makko ndee. Ko heddi koo fuu, on beydante dum.

³⁴Ndennoo, pati cujlanee janngo, sabi janngo sujlanan hoore mum. Jalooma fuu, donngal mum ana hey'a dum.

Haala nijondiral

7—Pati nijee, yalla odon mbaasa nijeede. ²Sabi hono no nijirton wobbe nii, nii nijirte-don. Kasen duu ko etiranton wobbe koo, dum etirantedon. ³Ko saabii so ada yiya kudol ley yitere sakiike maa, tawee aan nee, a yiyataa leggal gonngal e ley nde maa ndee? ⁴Hono mbaawru-daa wiide sakiike maa: «Sakiike, dal mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan nee, leggal woni e ley nde maa ndee? ⁵Naafigi, ittu leggal gonngal e yitere maa ngal tafon, nden jiile maa laabata, faa kebaa no ittiraa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngol.

⁶Pati ndokkee dawaadi ko dagii, sabi di mbirfitanto on di njata on. Pati caakee jaaye moodon dime yeeso girooji, sabi di njabban de.

No Laamdo hokkirta paagiido dum

⁷—Naagee, on keban, tewtee, on njiitan, calminee gila odon damal galle, on udditante. ⁸Sabi paagiido fuu heban, tewtudo fuu yiitan, calmindo fuu udditante. ⁹Homo woni e mon mo biyum paagotoo buuru so hokka dum haayre? ¹⁰Naa paagoo dum liingu, hokka dum mboddi? ¹¹No mbonir-don fuu, odon ndokka biɓɓe mon kulle lobbe, sako Baabiraado mon gondo dow kammu oo. Omo hokka paagiido mo fuu kulle lobbe. ¹²Ndennoo, ngafiranee yimbe no njid-don ɓe ngafirana on nii. Dum woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe dee njamiri.

Haala damal paadungal

¹³—Naatiree damal paadungal ngal! Sabi damal naatirgal e halkere ana yaajii, laawol mum ngol ana newii, jokkoobe ngol ɓee duu ana keewi. ¹⁴Kaa damal naatirgal e nguurndam ana faadii, laawol mum ngol ana tiidi, kasen yiitooɓe ngol ɓee yo seeda.

Haala lekki e biɓɓe mum

¹⁵—Ndeentee e annabaabe peneɓe ɓee. So eɓe ngara e mon, ɓe nanndinkinto e baali, kaa so goonga, ɓe paatooji bondi. ¹⁶Golleeji maɓɓe annditirton ɓe hono no lekki annditirtee biɓɓe mum nii. Peguuje tɓataake e kebbe, iɓɓe tɓataake e pakkaɓere. ¹⁷Lekki lobbi biɓɓe lobbe rimata, kaa lekki mbonki biɓɓe bonde rimata. ¹⁸Lekki lobbi waawataa rimde biɓɓe bonde, kasen duu lekki mbonki waawataa rimde biɓɓe lobbe. ¹⁹Lekki fuu ki rimataa biɓɓe lobbe soppete, wedee e yite. ²⁰Ndennoo, golleeji maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaabe peneɓe carirtee

²¹—Wanaa wiyoobe kam «Moobbo, Moobbo» ɓee fuu naatata e Laamu Laamdo oo. Wadoobe sago Baabiraado am gondo dow kammu oo ɓee tan ngoni naatooɓe e makko. ²²Nannde darngal, heewɓe mbiyan kam: «Moobbo, Moobbo! Wanaa e innde maa min njotiniri nual naa? Wanaa e innde maa min ndibbiri seydaani'en naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayde keewde naa?» ²³Oon wakkati, mi jaaborto ɓe nii: «Mi anndaa on abada. Ngodɗee kam, onon wadoobe ko boni ɓee!»

Haala cuudi diidi

²⁴—Ndennoo, neddo fuu kettindiido haalaaji am dii so jokki di, nanndan e hakkilante mahudo suudu mum e dow haayre. ²⁵Yiwoonde toɓi, ilaali mbuuwi, kenuuli mawɗi mbibbi e mayru, fuu ndu saamaali, sabi ndu diidaama dow haayre. ²⁶Kaa neddo fuu kettindiido haalaaji am dii so jokkaali di, ana nanndi e mo walaa hakkille, mahudo suudu mum e dow njaareendi. ²⁷Yiwoonde toɓi, ilaali mbuuwi, kenuuli mawɗi mbibbi e mayru, ndu wurji wurjugol manngol.

²⁸Nde Iisaa tilii e diin konngi ndee, jamaa oo satti haayneede e waaju makko oo, ²⁹sabi o waajorike ɓe hono no jom baawɗe nii, wanaa no dunkee'en Sariya ɓee nii.

No Iisaa selliniri ceppaado

8 Ko Iisaa jippii waamnde haayre ndee koo, jamaa keewdo jokki e makko. ²Oon wakkati, gorko ceppaado wari diccii yeeso makko, wii mo:

—Moobbo, so tawii a jabii aɗa waawi sellinde kam.

³Iisaa foocci junngo mum, memi mo, wii:

—Mi jabii, sellu!

Don e don, ceppu gorko oo selli. ⁴Caggal dum, Iisaa wii mo:

—Hettinda faa moy'ya! Pati kaalanaa dum fay gooto, kaa yaa holloy hoore maa jottinoowo sadaka, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oo, faa anndina be a sellii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasi'en

⁵Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndee, hooreejo sordaasi'en battii mo, ndaardi mo mballa, wii:

⁶—Moobbo, golloowo am ana lelii cuufi, sellaa faa junngo yahataa koyngal warataa, ana naawa sanne!

⁷Iisaa wii mo:

—Mi yahan mi sellinoya mo.

⁸Kaa hooreejo sordaasi'en oo jaabii, wii:

—Moobbo, miin, mi wanaa fay huunde, fotaa ko ngaraa galle am. Ndennoo daja ko kaal-daa tan, golloowo am oo sellan. ⁹Miin e hoore am mi laamaado, miin duu mido laamii sordaasi'en. So mi yamirii gooto yaha, yahan, so mi wii goddo wara, waran, so mi wii golloowo am wada huunde, wadan.

¹⁰Nde Iisaa hettindii mo ndee, haaynaa e makko sanne, wii jokku be e mum bee:

—Mido haalana on goonga, mi yiyaali hono ngal goondinal e sellude fay e Israa'iilanke. ¹¹Mido haalana on, heewbe iwraata funnaange e hiirnaange, njoododoo e Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, be naamda ley Laamu Laamdo. ¹²Kaa jogoraabe naatoobe e Laamu oo bee, mbedete ley nimre wondende sella ndee, ton be mboyata be neryondira niye.

¹³Caggal dum, o wii hooreejo sordaasi'en oo:

—Hootu galle maa! Yo laatane no ngoondinir-daa nii.

E oon wakkati jaati, golloowo hooreejo sordaasi'en oo sellinaa.

No Iisaa selliniri jawbe heewbe

¹⁴Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esii Piyeer debbo ana lelii yo jontaado. ¹⁵Iisaa memi junngo makko, jontere makko selli, oon immii laatani mo njaatigi.

¹⁶Nde hiirnoo ndee, Iisaa waddanaa yimbe heewbe be ladde woni e mum'en. Konngol makko tan o ribbiri laddeji gondi e ma'bbe dii, o sellini jawbe bee fuu. ¹⁷O wadi non faa dum tabintina haala ka Laamdo yottiniri annabi Esaaya kaa nde oon wii:

«O ittii tampere meeden, o sellinii jawuuji meeden.»^{††}

No yimbe mbiiri njokkan e Iisaa

¹⁸Nde o yii jamaa oo ana filii mo ndee, o yamiri o lummbinee. ¹⁹Dunkee Sariya gooto battii, wii mo:

—Moobbo, mi jokkete do njahataa fuu.

²⁰O wii oon:

—Doldolde ana njogii gayde, pooli duu ana njogii cuufi, kaa Bii Neddo oo walaa fay do soppinoo sako faa lelha hoore mum fowtinoo.

²¹Goddo jeyaado e taalibaabe bee wii mo:

—Moobbo, accu mi iroya baabam tafon.

²²O jaabii oon, o wii:

—Jokkam, dal maaybe ira maaybe mum'en.

No Iisaa waaltiniri yiwoonde e henndu

²³O naati laana, taalibaabe makko njokki e makko. ²⁴Don e don, yiwoonde immodii e henndu mawndu e weendu

^{††}8:17 Esaaya 53.4

nduu faa bempeeje ana cudda laana kaa, tawi kanko omo daanii. ²⁵Taalibaabe bee battii mo, pinndini mo, mbii mo:

—Moobbo, danndu min! Miden nii kalkoo!

²⁶O jaabii be, o wii:

—Ko hulbinta on? Onon famdube hoolaare!

E oon wakkati, o immii, o jahii e hendu nduu e ndiyam weendu dam. Non fuu wii teen! ²⁷Haayinii be, ebe mbiya:

—Gorko homo sifa mum wa'i nii, fay kenuuli e ndiyam ana downtanoo dum?

No Iisaa selliniri worbe didon laddaabe

²⁸Nde Iisaa lummbunoo so heetti e leydi Gadaren ndee, worbe didon laddaabe njalti ley janaale, kawri e makko. Ebe janngunoo faa fay gooto suusaano yaabbaraade laawol ngol. ²⁹Be ndarii ebe nduka ebe mbiya:

—Bii Laamdo, ko njid-daa wadude min? Torruude min waddu maa doo, gila wakkati cartaado oo yottaaki naa?

³⁰Sewre girooji mawnde ana duranoo sera don. ³¹Seydaani'en bee ndaardi mo mbii:

—So ribbude min njid-daa, dujana min min naatoya e ndee doo sewre girooji.

³²O wii be:

—Njehee!

Seydaani'en bee njalti, naatoyi e girooji dii. Don e don, sewre ndee fuu diiri iwi hoore waamnde haayre too, sumpitii ley weendu nduu, yoolii. ³³Duroobe bee ndogi kooti ngeenndi too, njantoyii ko wadi koo fuu fay ko laddaabe bee koo. ³⁴Oon wakkati, yimbe ngeenndi bee fuu njehi hawritoyde e Iisaa. Nde be njii mo ndee, be ndaardi mo o yalta leydi maabe ndii.

No Iisaa selliniri gorko bonnguujo

⁹Iisaa naati laana, lummbiti, warti ngeenndi mum. ²O waddanaa bonnguujo ana lelana e dengeleewo. Nde o yii goondinal yimbe bee ndee, o wii bonnguujo oo:

—Gidam, seya! Luutti maa njaafaama!

³E oon wakkati, dunkee'en Sariya yogaabe miili e ko'e mum'en: «Oo gorko ana bonkoo Laamdo!» ⁴O faami miilooji maabe, o wii:

—Kodum wadi so odon miiloo dii miilooji bondi e berde moodon? ⁵Wiide «Luutti maa njaafaama» e wiide «Imma yaa», kodum hen buri newaade? ⁶Kaa, faa mi anndina on Bii Neddo ana jogii baawde e aduna oo yaafaade luutti...

Nden, o wii bonnguujo oo:

—Imma, bam dengeleewo maa, kootaa suudu maa!

⁷Gorko oo immii, hooti suudu mum.

⁸Nde yimbe bee njii dum ndee, kuli, ndarii ana njetta Laamdo saabe ko hokki bii-aadama baawde baade nii koo.

No Iisaa noddiri Matta jokka e mum

⁹Iisaa iwi don, ana e laawol. O yii gorko biyeteedo Matta ana joodii e duwaapeere mum, o wii dum:

—Jokku e am.

Matta immii, jokki e makko.

¹⁰Caggal dum, o wari omo naama ley galle Matta. Duwaape'en heewbe e luttooobe hono mum'en ngari njoodii ana naamda e makko kanko e taalibaabe makko. ¹¹Farisa'en bee njii dum, ndarii ana mbiya taalibaabe makko bee:

—Ko saabii so moobbo moodon ana naamda e duwaape'en, kapum e luuttoobe hono mum'en?

¹²O nani dum, o wii be:

—Wanaa celludo hasindini e cawroowo, jawdo hasindini e cawroowo. ¹³Njehee njanngoyee ko

winndaa ley Dewtere Seniinde koo. Laamdo wii:
«Yurmeende woni ko njidu-mi, wanaa sadaka duppeteedo.»[¶]
Sabi wanaa noddude fooccitiibe waddi kam, noddude luuttoobe woni ko waddi kam.

Haala koorka

¹⁴E oon wakkati, taalibaabe Yaayaa battii Iisaa, lamndii mo dum doo:

—Ko saabii so minen e Farisa'en fee miden kooraa kaa taalibaabe maa fee koorataa?

¹⁵O jaabii be, o wii:

—Tama nootiibe kuurtungu ana mbaawi rjoornaade so jommbaajo gorko ana wondi e mum'en? Kaa jalaade ngaran de jommbaajo gorko oo ittete e hakkunde mabbe. E deen jalaade, be kooran. ¹⁶Fay gooto dammbataa fetalaare heyre e kaddungal kiinngal, sabi fetalaare heyre ndee daamtan kaddungal kiinngal ngal, ceekol ngol beydoo. ¹⁷Kasen duu peguujam kesam loowataake e sumalleeji kiidfi. So dum wadii, sumalleeji dii pusan, peguujam dam yuppoo, sumalleeji dii mbona. Haya peguujam kesam e sumalleeji kesi loowetee, yalla dum fuu edum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no wuurtiniri suka debbo

¹⁸Nde Iisaa woni e haalde dum ndee, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, diccii yeeso mum, wii:

—Biyam debbo hedditaa jooni temmbu. Kaa war faw junngo maa e makko, o wuurtan.

¹⁹Iisaa immii jokki e makko, kapum e taalibaabe mum. ²⁰Ebe e laawol, debbo gooto mo tuundi mum tayataa ko waarata e duubi sappo e didi, iwri caggal Iisaa, memi kommbol saaya makko.

²¹Sabi o miilii e becce makko: «So mi hebii memde saaya makko tan, mi sellan.» ²²Iisaa yeecitii, yii mo, wii:

—Banndam debbo, seya! Goondinal maa danndii ma.

Oon wakkati fuu, debbo oo selli. ²³Iisaa yottii galle hooreejo waajordu oo, non o yii fiyoobe cereeli wonbe to maayde too bee e yimbe woyooobe bee, ²⁴o wii:

—Immee doo, sabi suka debbo oo maayaali, o daaniido tan.

Be njali mo. ²⁵Nde yimbe bee njaltinaa sella ndee, o naati ley suudu nduu, o nanngi junngo suka debbo oo, nii immii.

²⁶Oon kabaaru saakii e leydi ndii fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe didon

²⁷Nde Iisaa yahata ndee, wumbe didon njokki e mum ana ngulla ana mbiya:

—Taanii Daawuuda, yurma min!

²⁸Nde o yottii cuudi ndee, wumbe bee battii mo, o lamndii dum'en, o wii:

—Odon ngoondini mido waawi wal-lude on?

Be njaabii mo, be mbii:

—Moobbo, miden ngoondini.

²⁹E oon wakkati, o memi gite mabbe, o wii:

—Yo laatano on no ngoondinir-don nii.

³⁰Don e don be mbumti. O yaggini be, o wii be:

—Pati kaalanee dum fay gooto.

³¹Kaa be njehi tan be caaki kabaaru makko e leydi ndii fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³²Nde wumtinaabe bee njaltunoo ndee, Iisaa waddanaa kasen gorko mo seydaani muumfini. ³³O ribbi seydaani oo tan, muumdunoodo oo watti haalde. Jamaa oo fuu haaynaa, ana wiya:

[¶]9:13 Hosee'a 6.6

—Hono dum yiyaaka e Israa'iila abada!

³⁴Kaa Farisa'en bee mbii:

—Hooreejo seydaani'en oo hokki mo baawde ribbude seydaani'en bee!

No Iisaa yurmorii yimbe be ngalaa kawjo

³⁵Iisaa ana yiiloo e geelle e gure fuu, ana waajoo e ley cuudi baajordi, ana ooynoo Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo oo, omo sellina jawuuji e ellaaji fuu. ³⁶Nde o yii yimbe bee ndee, be njurminii mo, sabi be tampube be tayube dimme hono baali di ngalaa duroowo nii. ³⁷Oon wakkati, o wii taalibaabe makko bee:

—Gese benndufe ana keewi, kaa hettoobe keewaa. ³⁸Ndennoo, jaagee Jom kettal oo nelda hettoobe to hettantee too.

No Iisaa suborii nelaabe sappo e didon

10 Iisaa noddi taalibaabe mum sappo e didon bee, o hokki be baawde ribbugol seydaani'en e sellingol sii jawuuji e ellaaji fuu. ²Inde nelaabe sappo e didon bee annii: arano e mabbe yo Simon noddirteedo Piyeer e Andire mijum, Yaakuuba bii Jebede e Yuhanna mijum, ³Filipa e Bartolome, Tomaa e Matta duwaape oo, Yaakuuba bii Alfaa, kapum e Tadde, ⁴Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyota jambotoodo mo oo.

No Iisaa neliri taalibaabe mum sappo e didon bee

⁵Iisaa neli been sappo e didon, o wii be:

—Pati njehee e leyde de Yahuudiyankoobe ngalaa e mum

dee, kasen duu pati naatee e geelle Samariya. ⁶To baali suudu Israa'iila majjudi dii kaan-don yaade. ⁷To njahaton fuu, ooynee mbiyon «Laamu Laamdo battiima!» ⁸Cellinon jawbe, nguurtinon maaybe, cellinon seppaabe, ndibbon seydaani'en. On kebirii nii tan, ndokkiree nii tan. ⁹Pati naboree kanje naa cardi naa mbuudu jakawalle e njiibaaji moodon. ¹⁰Pati fay gooto e moodon nabora mbasu naa saayaaji didi. Pati fay gooto e moodon bama pade naa sawru. Sabi golloowo ana haandi e nguure.

¹¹So tawii on ngarii e ngeenndi naa wuro, tewtee njaatigi lobbo, kasen keddee njaatigi mon doo faa nde iw-don don. ¹²So odon naata e galle, calminon. ¹³So galle oo ana haandi hen, yo jam mon yotto mo. Kaa so mo haandaa hen, yo jam mon wartu e mon. ¹⁴So won galle naa ngeenndi do on njabbaaka naa on kettindaaka, njaltee nokku oo, pidon colla koyde mon duu. ¹⁵Midu haalana on goonga: nande darngal, jukkungo ndiin ngeenndi buran ngo geelle Sodooma e Gomoora ngo naawde.^{§§}

Haala torraaji garooji

¹⁶—Kettindee! Mi nelii on no baali hakkunde pobbi nii. Ndennoo, yoyiree no boje nii, neworee no buugaaji nii. ¹⁷Ndeento-don e yimbe bee, sabi be ndarnan on e carirde, be piyan on dorri ley cuudi mabbe baajordi. ¹⁸On nabete yeeso saroobe e kaanankoobe saabe am, faa laatano-don kam seedee'en yeeso mabbe kambe e heeferbe bee. ¹⁹So on ndarnaama e sarirde, pati mbemmedon no kaaldaton naa ko kaalaton. Sabi on ndokkete konngi di kaan-don haalde e oon wakkati, ²⁰di iwataa e

§§10:15 *Sodooma e Gomoora* yo geelle didi de Laamdo halkii saabe heewgol majje luutti. Yeew Puddoode 19.1-29

moodon, ko selli hen dee, RuuhuBaabi-raado moodon oo haalata ley moodon. ²¹Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baabiraado duu biyum. Bibbe im-manto saaraabe mum'en, piya dabare yalla been ana mbaree. ²²Yimbe fuu mbanan on saabe am. Kaa mupudo faa timmoode, joomum hisinte. ²³So on torraama e ngeenndi ngootiri, ndoga-nee ngonndi. Mido haalana on goonga: on piltidataako geelle Israa'iila dee fuu tawa Bii Neddo wartaali.

²⁴Taalibbo furaa moobbo mum, maccudo furaa kalfaado mum. ²⁵Ana yidaa taalibbo wuurda no moobbo mum wuurdi fuu, maccudo duu no kalfaado mum wuurdi. Miin duu, mi noddiraama «Beelsebul» (hooreejo seydaani'en), wanaa haala mon onon.

Haala kulol Laamdo

²⁶—Ndennoo, pati kulee yimbe. Walaa fuu ko suudii ko banngintaake, walaa sirri mo saakataake. ²⁷Ko kaalan-mi on e nimre koo, kaaltee dum e fooyre. Ko ngunndante-don koo, ooynee dum dow beneeeji. ²⁸Pati kulee waroobe terde, be mbaawanaa yonkijji. Laamdo baawdo halkude terde e yonkijji fuu e jahannama, oo kaan-don hulde. ²⁹Tama biiwuuji didi coottataake mbuufu? Kaa fay gootel e majji yanataa e leydi tawa wanaa e sago Baabiraado moodon oo. ³⁰Onon, fay leefi ko'e mon fuu ko limaa. ³¹Ndennoo, pati kulee, sabi onon furi biiwuuji keewdi teentilaade.

³²Neddo fuu ceettaniido kam yeeso yimbe, miin duu, mi seettanto dum yeeso Baabiraado am gondo dow kammu oo. ³³Kaa calaniido kam

hakkunde yimbe fuu, miin duu, mi salanto dum yeeso Baabiraado am gondo dow kammu oo.

No Iisaa laatorii sabaabu ceeraagu yimbe

³⁴—Pati miilee jam ngardu-mi e leydi ndii. Mi wardaali e jam, kaafaawi ngardu-mi. ³⁵Ko waddi kam dee, seenndude biddo gorko e baam mum, biddo debbo e inna mum, debbo bamaado e esum debbo. ³⁶Neddo fuu koreeji mum laatotoo waybe mum. ³⁷Korsindo inna mum naa baam mum faa furi kam fuu, wanaa potudo laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa furi kam fuu, wanaa potudo laataade taalibbo am. ³⁸Mo bamaali leggal mum bardugal,* jokka e am fuu, wanaa potudo laataade taalibbo am. ³⁹Tewtudo reenude yonki mum fuu, waasan ki, kaa baasirfo ki sabaabu am, hewtan ki.

Haala mbarjaari

⁴⁰—Jabbiido on fuu jabbiima kam, jabbiido kam fuu jabbiima neldo kam oo. ⁴¹Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndii. Jabbiido neddo pooccitiido saabe o pooccitiido fuu, heban mbarjaari ndi pooccitiido fodanaa ndii. ⁴²Mido haalana on goonga: neddo fuu dokkudo burdo famdude e taalibaabe am bee fay so horde loonde ndiyam buubudam tan saabe o taalibbo am, o waasataa hebude mbarjaari makko.

11 Nde Iisaa tilii yamirde taalibaabe mum sappo e didon bee ndee, iwi don, yehi jannginoyde e waajoyaade ley geelle piliide dee.

*10:38 Koro *bamde leggal bardugal* woni fellisidde mursude yonki mum hono no Iisaa nii.

No Yaayaa neliri taalibaabe mum to Iisaa

²Yaayaa ana ley kasu. O nani golleeji Almasiihu oo ana njantee, o neli taalibaabe makko bee, ³faa lamndoo Iisaa:

—Aan woni kaando warde oo, naa min ndooman goddo?

⁴Iisaa jaabii be, wii:

—Njehee, njantanoyee Yaayaa ko nandon e ko njii-don fuu: ⁵wumbe ana mbumta, lay'annoobe ana njabba faa gasa, seppaabe ana cellinee, faadufe ana paadita, maaybe ana nguurta, misiki-ina'en duu kaalanaama Kabaaru Lobbo oo. ⁶Oon mo salaaki goondinde kam, welii hoore.

⁷Nde nelaabe Yaayaa bee njahata ndee, Iisaa fuddi haalande jamaa oo haala Yaayaa, o wii:

—Kodum yeewoyno-don to ladde jeereende too? Kudfol dimmbotoongol e henndu naa? ⁸Ndennoo, kodum yeewoyno-don? Gorko pariido naa? Pariibe e galleeji kaanankooobe tawetee. ⁹Ndennoo, kodum yeewoyno-don? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, omo buri annabaajo. ¹⁰Kanko woni mo Binndi dii cappii oo:

«Miin Laamdo, mi ardinante nelaado am moyyinanoo ma laawol.»[†]

¹¹Mido haalana on goonga: bammaade bammaali burdo Yaayaa mo lootogal batisima oo, tawee nee, burdo lo'ude e Laamu Laamdo oo buri mo teddude.

¹²Gila Yaayaa mo lootogal batisima fuddi waajaade, Laamu Laamdo ana ruggoree semmbe, ruggotoobe bee ana ndaara teetude mo. ¹³Annabaabe bee fuu kapum e Tawreeta Muusaa cappike Laamu oo faa e jamaanu Yaayaa. ¹⁴So ofon njaba haala mabbe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol mum sappaa oo. ¹⁵Jom nowru fuu yo nanu.

¹⁶Kodum mbaaw-mi nanndinde e yimbe oo jamaanu? Ebe nanndi e sukaabe joodiibe e luumooji, bee doo ana mbiya bee too:

¹⁷«Min piyanii on cereeli, on mbamaali, min mboyanii on woondu yurminiindu, on dusaali.»

¹⁸Sabi Yaayaa warii, o kooroowo, o yarataa doru, wiyaama o laddaado.

¹⁹Bii Neddo oo duu warii ana jaama, ana yara, yimbe mbii dum: «Naamde e yarde tan woni e hakkille mum, o gido duwaape'en e luuttoobe hono mum'en!» Kaa hakkilantaaku Laamdo ana bangina goonga muudum ley golleeji muudum.

No Iisaa feliri geelle caliide tuubude

²⁰Caggal dum, Iisaa fuddi felde geelle de o buri wadude e mum kaayde dee, sabi hodufe e deen geelle bee tuubaali. O wii:

²¹—Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabi so kaayde gadanoode e ley moodon dee ngadanooma Tirus e Sidon, nden, hodufe ton bee tuubanno law, tawete be boornike licce caakuuji, be njoodike e ndoondi faa be kollita tuubugol mabbe.

²²Saabe dum, mido wiya on: jannde darngal, jukkungo mon buran ngo Tirus e Sidon ngoo naawde. ²³Aan duu Kafarnahum, ada miila a toownete faa dow kammu naa? A leydinte faa keedaa ley maaybe. Sabi so kaayde gadanoode e maa dee ngadanooma Sodooma, nden, ndiin ngeenndi heddotono faa jooni. ²⁴Saabe dum, mido wiya on: jannde darngal, jukkungo mon buran ngo Sodooma ngoo naawde.

No Iisaa fowtinirta yimbe

²⁵Oon wakkati fuu, Iisaa wii:

[†]11:10 Malakiya 3.1

—Baabiraado jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabi a suudii dee kulle hakki-lanteebe, kapum e annduube, bannginan-daa dum cukaloy. ²⁶ Jaati Baabiraado, hono non worri sabi dum wel maa.

²⁷ Baabiraado am tummbii huunde fuu e junngo am. Fay gooto anndaa Bajjo oo so wanaa Baabiraado oo, fay gooto anndaa Baabiraado oo so wanaa Bajjo oo, kapum e mo Bajjo oo muuyi bannginande dum fuu.

²⁸ Onon yimbe tampube roondaade donnge teddude, on fuu ngaree e am, mi fowtinan on. ²⁹ Dalee mi fawa tekkere am e dow mon, accon mi janngina on, sabi mido sawrii, mido leydinkinii, on tawan hen fowtere yonkiiiji moodon. ³⁰ Sabi tekkere am ana yaafi roondaade, donngal am ana huyfi.

Haala palaande fowteteende

12 Oon wakkati, Iisaa e taalibaabe mum ana ceeka gese ley palaande fowteteende. Taalibaabe makko njolbi, ana kelta butaali ana yakka. ² Nde Farisa'en bee njii dum ndee, ndarii ana mbiya mo:

—Yeew, taalibaabe maa bee ana ngolla ko dagaaki gollude palaande fowteteende!

³ O jaabii be, o wii:

—Tama on njanngaali ko Daawuuda wadi nde yolbunoo, kapum e yimbe mum? ⁴ O naati e ley hukkuu ceniido oo, kanko e yimbe makko, be naami buuru cakkaado oo. Haya, be ndujanaaka jaamde mo, yottinoobe sadaka tan njejj jaamde mo. ⁵ Naa duu, on njanngaali e ley Tawreeta Muusaa, nde wonnoo yottinoobe sadaka bee ana ngolla ley Sudu Dewal Mawndu nduu fay palaande fowteteende? Kambe nee, ebe comna palaande fowteteende ndee, kaa dum felataa be. ⁶ Mido wiya on: ko buri Sudu Dewal Mawndu ana doo. ⁷ Sinndo ofoon anndunoo ko kaa haala Laamdo

firritata: «Yurmeende woni ko njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataano bee laabuube. ⁸ Sabi Bii Neddo oo jey palaande fowteteende ndee.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo mum waati

⁹ Iisaa iwi don naatoyi suudu mabbe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo mum waati ana wonnoo don. Wonnoobe don bee tuufani Iisaa yalla ana kefa no kapira dum. Saabe dum, be lamndii mo dum doo:

—Sariya meeden oo hokkii en sellinde neddo palaande fowteteende naa?

¹¹ O jaabii be, o wii:

—So won e mon jogiido mbaalu, so oon mbaalu saamii e luggere palaande fowteteende, wanaa joomum yaltinoyan mo naa? ¹² Odon anndi neddo ana buri mbaalu do woddi! Ndennoo, ana dago wafande neddo ko moyyi palaande fowteteende.

¹³ Caggal dum, o wii gorko oo:

—Fooccu junngo maa!

Oon foocci ngo tan, ngo selli faa ngo warti hono no wonngo ngoo nii.

¹⁴ Farisa'en bee njalti, njoodoyii faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii kaadime mum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nani dum ndee, iwi e oon nokku, yimbe heewbe njokki e makko. O sellini pawbe bee fuu, ¹⁶ o daalii been pati kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadirii non yalla haala ka Laamdo yottinirnoo annabi Esaaya kaa ana tabita nde oon wii:

¹⁸ «Anni kaadime am mo cubii-mi.

Kanko korsin-mi,

kanko welni bernde am.

Mi jippinan e makko Ruuhu am,

o ooynanto lepi dii laawol fooccitaare.

¹⁹ O falondirtaake, o dukataa,

daande makko nanataake e mbeddaaji.

²⁰ O helataa kudol oopiingol, o nifataa moottila mo pooyel mum famdi faa jannde o hokki fooccitaare jaalogal. ²¹ Lepi dii fuu pawan jikke mum'en e makko.»[‡]

No Iisaa fenniri ko happaa koo

²² Nden, Iisaa waddanaa gorko bumdo muumo, sabi oon yo laddaado. O sellini dum faa watti haalde e yiide. ²³ Haaynii yimbe bee fuu, ndarii ana mbiya:

—Dum nee, taanii Daawuuda oo woni doo naa?

²⁴ Kaa nde Farisa'en bee nani dum ndee, mbii:

—E baawde «Beelsebul» hooreejo seydaani'en o ribbirta seydaani'en bee.

²⁵ Nde wonnoo Iisaa anndii miilooji mabbe, o wii be:

—Laamu fuu pecciido ana haaba e hoore mum, bonan. Ngeenndi naa galle fuu pecciido ana haaba e hoore mum, heddataako. ²⁶ So Ibiliisa ribbii seydaani'en mum, feccii hoore mum. Ndennoo, hono laamu mum heddortoo?

²⁷ So tawii «Beelsebul» ndibbiran-mi seydaani'en, yimbe mon bee nee, homo ndibbirta be? Yimbe mon bee jaati kollata on ngalaa e goonga!

²⁸ Kaa so Ruuhu Laamdo ndibbiran-mi seydaani'en, dum ana holla Laamu Laamdo warii e mon.

²⁹ Iisaa beydi hen, wii:

—Fay gooto waawaa naatude e galle gorko jom semmbe teeta jawdi mum tawee habbaali joomum tafon. Kaa so habbii joomum faa teenjii, ana waawi nabude ko woni e galle mum fuu.

³⁰ Mo waldaa e am fuu yo gajo am. Mo mooftidataa e am fuu yo caakoowo.

³¹ Saabe dum, mido wiya on: yimbe ana mbaawi yaafeede luutti mum'en fuu, kajum e bonkaaji fuu. Kaa bonkiido Ruuhu Ceniido oo yaafataake. ³² Neddo

fuu kaaldo ko boni e Bii Neddo, ana waawi yaafeede, kaa neddo fuu kaaldo ko boni e Ruuhu Ceniido, yaafataake jooni, yaafataake wakkati garoyoowo.

No lekki annditirtee bidde mum

³³ —So lekki ana moyyi, bidde mum moyyan, so lekki moyyaa, bidde mum moyyataa, sabi lekki bidde mum annditirtee. ³⁴ Biibe bolle bonde! Hono hen mbaawirton haalde ko moyyi tawee on bonbe? Sabi ko woni e bernde, dum yaltata e hunduko. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi iwata e ndesaari ngonndi ley bernde mum. Neddo bondo, ko boni iwata e ndesaari ngonndi ley bernde mum. ³⁶ Mido wiya on: jannde darngal yimbe kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabi neddo haalaaji mum sarirtee pooccitiido naa jukketeedo.

No Farisa'en ndaardiri taagumansa

³⁸ Caggal dum, yoga e dunkee'en Sariya, kajum e Farisa'en mbii Iisaa:

—Moobbo, miden njidi kollaa min taagumansa Laamdo nel maa.

³⁹ O jaabii be, o wii:

—Jamaanu jooni bondo cobudo oo ana ndaara holleede taagumansa, kaa taagumansa fuu o hollataake so wanaa taagumansa annabi Yuunusa oo. ⁴⁰ Sabi, no Yuunusa wadiri balde tati jemma e palooma ley reedu liingu mawdo oo nii, hono non Bii Neddo wadirta balde tati jemma e palooma ley yanaande. ⁴¹ Nannde darngal, worbe Niniwe immodoto e yimbe jamaanu jooni bee, liba dum'en. Sabi worbe Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa oo ndee. Haya, burdo Yuunusa ana doo! ⁴² Nannde darngal, kaananke debbo leydi baleeri oo immodoto e yimbe jamaanu jooni bee, liba dum'en. Sabi o iwriino faa hoore leydi, warde hettindaade haalaaji Su-

[‡]12:21 Esaaya 42.1-4

leymaana kebbinaadi hakkilantaaku dii. Haya, burdo Suleymaana ana doo!

Haala wirfitagol seydaani

⁴³—So seydaani yaltii e neddo, seydaani oo yiiloyto e nokkuuje joorde tewta do noottinoo, kaa noottere fuu o hebataa. ⁴⁴Nden kaa, o wiya: «Mido nii wirfitoo galle am mo eggunoo-mi e mum oo.» So o wirfitike, o tawan galle oo yo bolo, ana wuuwaa, ana moyyinaa faa woodi. ⁴⁵Nden, o wirfitoo, o waddoya seydaani'en njeddon wofbe burbe mo bonde. Be naata e galle oo, be koda e mum. Nii battane oo neddo burdata arannde mum bonde. Nii yimbe ndee fedde bonnde duu laatoytoo.

Inna Iisaa e mijiraabe Iisaa

⁴⁶Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oo ndee, inna makko e mijiraabe makko worbe njottii. Be ndarii sella, ebe njidi yiide mo. ⁴⁷Won biido mo:

—Inna maa e mijiraabe maa ana ndarii sella ana njidi yiide ma.

⁴⁸O jaabii oon neddo, o wii dum:

—Homo woni innam? Hobe ngoni mijiraabe am?

⁴⁹O sappii taalibaabe makko bee, o wii:

—Innam e mijiraabe am annii. ⁵⁰Sabi mijnam naa innam yo neddo gadoowo sago Baabiraado am gondo dow kammu oo.

Bannol haala aawoowo

13 Ley oon jalooma, Iisaa yalti cu-ufi, joodoyii daande weendu. ²Jamaa keewdo ana filii mo faa o naa-toyi laana, o joodii ley makka. Yimbe bee ndarii e daande ndiyam dam. ³O haalaniri be kulle keewde e bannadi. Omo wiya:

—Aawoowo yalti aawoyde. ⁴E ley sankugol ngol, yoga e aawdi ndii saami

e laawol, pooli ngari cubi dum. ⁵Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaano, fudi don e don sabi aawdi ndii iraaka gasa. ⁶Kaa nde naange wulnoo ndee, sumi, yoori saabe walaa dadi. ⁷Yoga mayri saami do kebbe pudata. Ndi fudidi e majje, de cuumi ndi. ⁸Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi: yoga sowii cowe teemedere, yoga capand'e jeegom, yoga capantati. ⁹Jom nowru fuu yo nanu!

Ko saabii so Iisaa ana haaldira e yimbe bannadi

¹⁰Oon wakkati, taalibaabe bee battii Iisaa lamndii mo, mbii:

—Kodum wadi so adfa haaldira e mabbe bannadi?

¹¹O jaabii be, o wii:

—Onon, on ndokkaama faamude goonga tedduudo haala Laamu Laamdo oo, kaa kambe, be ndokkaaka dum. ¹²Sabi jogiido fuu, beydante faa heewa. Kaa mo walaa oo, fay seeda mo jogii oo teetete. ¹³Dum saabii so mido haaldira e mabbe bannadi:

«Tawee be yeewooobe, be njiyataa, Tawee be hettintoobe, be nanataa, be paamataa.»

¹⁴Nii ko Laamdo wadunoo e hunduko annabi Esaaya koo tabitiri e mabbe:

«On kettinto faa palon noppi, kaa on paamataa.

On yeewan faa puttinon gite, kaa on njiyataa.

¹⁵Sabi yimbe ngol lepol laatike tiidube ko'e:

Be cukkii noppi mabbe,
be muubbii gite mabbe,
so wanaa dum
gite mabbe njiyan,
noppi mabbe nanan,
hakkillaaji mabbe paaman,

be tuuban, mi sellina be.»^f

¹⁶Kaa onon, on mbelii hoore: gite moodon ana njiya, noppi moodon duu ana nana! ¹⁷Mido haalana on goonga: annabaabe heewbe e foocitiibe heewbe muuyiino yiide ko njiyaton koo, be njiyaali. Be muuyiino nande ko nanaton koo, be nanaali.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

¹⁸—Ndennoo, kettinee maanaa bandol aawoowo ngol. ¹⁹Neddo fuu nando haala Laamu Laamdo tawee faamaali dum, bondo oo waran, doofa ko aawaa e bernde mum koo. Kabaaru oo neddo ana nanndi e laawol do aawdi ndii saami doo. ²⁰Kabaaru aawdi saamundi e korokaaye ndii, ana nanndi e neddo nanoowo konngol ngol so jaɓɓoroo ngol seyo don e don. ²¹Kaa ngol walaa dadi e makko, o nanngan ngol wakkati gooto tan. So dum billike naa so o torrike saabe konngol ngol, o yankiran don e don. ²²Kabaaru aawdi saamundi e kebbe ndii, ana nanndi e neddo nanoowo konngol ngol, so sugullaaji aduna e koomti jawdi cuuma ngol, ngol laatoo dimarol. ²³Kaa kabaaru aawdi saamundi e leydi mbelndi ndii, been ngonni nanoobe konngol ngol so paama ngol. Oon wakkati, be ndiman biɓbe: yoga teemedere, yoga capande jeegom, yoga capantati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

²⁴Iisaa haalani be banndol gonngol, wii:

—Hono nii Laamu Laamdo oo wa'i: gorko aawi e ngesa mum aawdi lobbiri. ²⁵Nde yimbe fuu daaninoo, gajo oon gorko wari, aawi huɗo bonko e ley gulle dee, witti. ²⁶Nde aawdi ndii fufi faa

rimi, nden huɗo bonko koo duu banngi. ²⁷Maccuɓe bee njehi mbiyoyi jom ngesa oo: «Kalfaado, wanaa aawdi lobbiri aawu-daa e ngesa maa ngaa naa? Hoto koo huɗo bonko iwi?» ²⁸O jaabii be, o wii: «Gajo wadi nii.» Caggal dum, maccuɓe bee lamndii mo, mbii: «Min njaha min doofoya huɗo bonko koo?» ²⁹O jaabii be, o wii: «Wanaa non, sabi so odon doofa huɗo bonko koo, so on ndeentaaki on doofidan hen alkama oo. ³⁰Accidee di faa kettal. Nden, mi wiyan hettoobe bee doofa huɗo bonko koo tafon, be ngada dum kafe faa duppee. So be ngadi dum fuu, be ketta alkama oo, nden be moofta dum ley beembal am.»

Banndol haala ngeeyu buyaage

³¹Iisaa haalani be banndol gonngol, wii:

—Laamu Laamdo oo ana nanndi e ngeeyu buyaage mo neddo bami, so aawi e ngesa mum. ³²Kanko buri geeyi fuu famɗude, kaa so mo fufii, o laatoto lekki mawki sanne faa pooli ngara jiba cuudi mum'en e caɓe makki.

Banndol haala yuufinirdi

³³O haalani be banndol gonngol, o wii:

—Laamu Laamdo oo ana wa'i hono no yuufinirdi seeda ndi debbo jiibi e saawal tati conndi alkama faa ndi fuu ndi yuufi.

³⁴Dum fuu, Iisaa haalaniri yimbe bee e banndi. O haaldataa e maɓbe so wanaa e banndi, ³⁵yalla haala ka Laamdo yottinirnoo annabaajo oo kaa ana tabita nde oon wii:

«Mi haalaniran be banndi, mi haalanan be kulle cuudaade gila nde aduna tagaa.»[§]

^f13:15 Esaaya 6.9-10

[§]13:35 Jabuura 73.2

No Iisaa fiirtiri bannadol huɗo bonko

³⁶Caggal ɗum, Iisaa yoppiti yimbe ɓee, naati ley suudu. Taalibaabe makko ɓee battii mo, mbii mo:

—Firritan min bannadol huɗo bonko ngol.

³⁷O jaabii ɓe, o wii:

—Aawɗo aawdi lobbiri ndii oo, oon woni Bii Nedɗo oo, ³⁸ngesa ngaa woni aduna oo. Biɓɓe Laamu Laamɗo ɓee ngonni aawdi lobbiri ndii, ɓiɓɓe bonɗo oo ngonni huɗo bonko koo. ³⁹Gapo aawɗo huɗo bonko oo yo Ibiliisa, kettal ngal yo timmoode aduna, hettoofe ɓee yo malaa'ika'en. ⁴⁰Hono no huɗo bonko it-tirtee wedee e yiite nii, non timmoode aduna laatortoo. ⁴¹Bii Nedɗo oo nelan malaa'ika'en mum, itta e laamu mum oo wadoofe wɓɓe e luuttal, kaɗum e wadoofe ko boni fuu, ⁴²mbedoo ɗum'en e yiite jahannama, ton ɓe ngullata, ɓe ɗeryondira jiiye. ⁴³Kaa e oon wakkati, foocciitiibe ɓee njalbiran no naange nii e ley Laamu Baabiraado mum'en. Jom nowru fuu, yo nanu!

Bannadol haala jawdi cuuɗiindi

⁴⁴—Laamu Laamɗo oo ana wa'i hono no jawdi cuuɗiindi e ley ngesa, gorko godɗo hoocci ndiin jawdi, suuɗi ndi kasen. E ley seyo makko ngoo, o soottoyi ko o joginoo fuu, o soodi ngesa ngaa.

⁴⁵Laamu Laamɗo oo ana wa'i kasen hono no julaaɗo tewtoowo jaayɗe dime nii. ⁴⁶So joomum yii jaayre rimre heewnde coggu, soottan ko jogii fuu sooda jaayre ndee.

Bannadol haala liɗɗi

⁴⁷—Laamu Laamɗo oo ana wa'i kasen hono no bubbol bedaangol e geeci, so nanngi sii liɗɗi fuu nii. ⁴⁸Faa ngol heewi, summoofe ɓee poodi ngol faa e danjeere, ana cuba liɗɗi ɗii. ɓe ngadi liɗɗi lobbi ɗii e ley cagiiye,

ɓe mbedii ɗi nafataa fay huunde ɗii. ⁴⁹Hono non timmoode aduna laatortoo. Malaa'ika'en ngaran ceennda bonɓe e moyyube, ⁵⁰mbedoo bonɓe ɓee e ley yiite jahannama, ton ɓeen ngullata ɓe ɗeryondira jiiye.

Bannadol haala kulle kese e kiidfe

⁵¹Iisaa lamndii ɓe, o wii:

—On paamii ɗum fuu naa?

ɓe njaabii, ɓe mbii:

—Min paamii.

⁵²Caggal ɗum, o wii ɓe:

—Jannginoowo Sariya fuu laatiido taalibbo Laamu Laamɗo, ana wa'i hono no jom galle jaltinoowo e ley ndesaari mum kulle kese e kulle booyɗe nii.

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa

⁵³Nde Iisaa tilinoo e ɗiin banndi ndee, o iwi ton, ⁵⁴o hooti ngeenndi ɗo o mawni ɗoo, omo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Haayinii yimbe hettintoofe ɓee sanne, ndarii ana mbiya:

—Hoto fuu o hebi ngal anndal? Hono hen o hebiri baawɗe wafude ɗii kaay-eefijji? ⁵⁵Tama o wanaa ɓii cehoowo leɗɗe oo? Tama wanaa Mariyama woni inniiko? Tama o wanaa mawnii Yaaku-uba e Yuusufu e Simon, kaɗum e Yahu-uda? ⁵⁶Tama wanaa enen e banndiraabe makko rewɓe koddi? Ndennoo, hoto o hebi ɗum fuu?

⁵⁷Dum saabanii ɓe tippitaade mo. Caggal ɗum, o wii ɓe:

—Annabaajo ana teddinaa e nokkuuje ɗee fuu, so wanaa ley ngeenndi mum'en, kaɗum e ley galle mum'en.

⁵⁸Iisaa wafaali ɗon kaayɗe keewɗe saabe waasude maɓɓe goonɗinde mo.

No Yaayaa maayiri

14 E oon wakkati, Hirudus hooreejo leydi Galili oo nani haala Iisaa ana haalee. ²O wii golloofe makko:

—Dum Yaayaa mo lootogal batisima! O wuurtii. Dum saabii so omo jogii baawde wadude kaayde.

³Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nangee, haɓɓee, uddee ley kasu, kamari Hirudiya jom suudu mawniiko biyeteedo Filipa. ⁴Sabi Yaayaa ana wiyanoo Hirudus:

—Dagantaako ma teetaa Hirudiya, sabi o gen mawna.

⁵Hirudus yidi warde mo kaa suusaano yimbe bee, sabi be fuu ebe njogorino Yaayaa yo annabaajo.

⁶Dum nee, pannde yiitu-mawuuri rimeede Hirudus, bii Hirudiya debbo darii ana woma yeeso nootiibe mo bee. Hirudus weltii sanne, ⁷faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o naagii. ⁸Suka debbo oo jokki haala inna mum, wii Hirudus:

—Waddanam doo hoore Yaayaa mo lootogal batisima oo e la'al!

⁹Hirudus yoomi, kaa nde wonnoo hunike yeeso nootiibe dum bee, yamiri oon waddanee nde. ¹⁰Oon wakkati fuu, o yamiri hoore Yaayaa tayoyee ley kasu too. ¹¹Hoore ndee tayaa tummbaa e la'al, hokkaa suka debbo oo. Oon hokkoyi nde inna mum. ¹²Taalibaabe Yaayaa bee ngari ɓamti tew oo, iroyi. Caggal dum, be njehi be kaalanoyi Iisaa ko wadi koo.

No Iisaa pamminiri ujunaaji joy neddo

¹³Nde nanirde ndee warnoo e Iisaa ndee, Iisaa iwi ton naati laana, fa'i nokku teeldo, kapum tan. Yimbe bee kumpitii dum, njalti e geelle dee, cawndii daande weendu nduu, njokki e makko. ¹⁴Nde o yalti e laana kaa ndee, o yii jamaa keewdo, o yurminaa be sanne, heddi omo sellina jawbe maɓɓe. ¹⁵Nde hiiri ndee, taalibaabe bee battitii Iisaa, mbii dum:

—Jooni hiirii, kasen duu nokku oo yo ladde. Yoppitin jamaa oo, yalla ana coodoya ko jaama to geelle too.

¹⁶O jaabii be, o wii:

—Fotaa ko be njaha. Onon e ko'e moodon, ndokkee be ko be jaama!

¹⁷Be njaabii mo, be mbii:

—En ngalaa doo so wanaa buuruuje joy e liddi didi.

¹⁸O wii be:

—Ngaddanee kam dum gaa.

¹⁹O yamiri yimbe bee njoodoo e huɗo, o ɓami buuruuje joy dee e liddi didi dii, o tiggatii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oo, o hokki taalibaabe bee ndokka jamaa oo. ²⁰Be fuu be jaami faa be keddi. Taalibaabe bee ndeentini taye keddiide dee, de kebbini cagiije sappo e didi. ²¹Naamnoobe bee ana mbaara e ujunaaji joy gorko ko waldaa e rewbe e sukaabe.

No Iisaa yaariri koyde dow ndiyam

²²Don e don, o naanni taalibaabe bee e laana kaa yalla ana adoo mo lumm-bude weendu nduu, tawi kanko omo wondi e yoppitinde jamaa oo. ²³Caggal o yoppitii be, o njabboyi dow waamnde haayre faa o wada duwaawu kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni ton. ²⁴Laana kaa yehi faa woddii danjeere ndee, tawi bempeeje ana piya ka, sabi ka jabbotooka henndu. ²⁵Nde ɓadinoo weetude ndee, o wari e taalibaabe bee, omo yaara koyde dow ndiyam dam. ²⁶Kaa nde be njii mo omo yaha e dow ndiyam dam ndee, kulol manngol nanngi be, be mbii:

—Dum yo seydaani!

Be ndarii ebe conkina no be poti hulde. ²⁷Don e don Iisaa wii be:

—Mbaaltinee hakkillaaji moodon! Dum miin, pati kulee!

²⁸Piyeer jaabii mo, wii:

—Moobbo, so dum aan jaati woni doo, yamir mi yaha dow ndiyam dam mi wara to maa.

²⁹ O jaabii mo, o wii:

—War!

Piyeer yalti laana kaa, hedde ana yaha dow ndiyam dam, fewti Iisaa. ³⁰ Kaa nde mo yiinoo henndu nduu sattii ndee, o huli, o fuddi yorkitaade, o wulli, o wii:

—Moobbo, nootam!

³¹ Don e don, Iisaa foocci junngo mum, nanngi mo, wii:

—Nii pamdir-daa hoolaare? Ko saabii so cikkiti-daa?

³² Be didon fuu, be naati laana kaa tan, henndu nduu darii. ³³ Taalibaabe wonnoobe ley laana kaa bee cujidani mo, mbii:

—A Bii Laamdo jaati!

No Iisaa selliniri jawbe ley leydi Genesaret

³⁴ Be lummbi weendu nduu, be pandi leydi Genesaret. ³⁵ Worbe oon nokku annditi mo, kaalani leydi ndii fuu garol makko, o waddanaa jawbe bee fuu. ³⁶ Be jaagii mo mo acca jawbe bee mema fay so kommbol saaya makko tan. Haya duu, memdo ngol fuu sellii.

Haala neesu njaatiraabe

15 Farisa'en e dunkee'en Sariya iwi Urusaliima, ngari e Iisaa lamndii dum, mbii:

²—Kodum wadi so taalibaabe maa bee ana koyana neesuuji njaatiraabe meeden dii? Sabi be lootataa juude fade mabbe naamde.**

³ O jaabii be, o wii:

—Onon nee, kodum wadi so odon luutta yamiroore Laamdo ndee faa njokkon neesu moodon? ⁴ Sabi Laamdo wii: «Teddin inna maa e baam maa.»^{††} O wii kasen: «Kududo baam mum naa inna mum, wareede laato jukkungo mum.»^{‡‡} ⁵ Kaa onon, odon mbiya so neddo wii baam mum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma koo yo ngedu Laamdo», ⁶ dum ana heyaa neddo, fotaa ko teddina saaraa mum kasen. Hono non tosirtan konngol Laamdo, faa njokkon neesu moodon! ⁷ Naafigi'en! Annabi Esaaya woofaali fey nde sappinoo e moodon so wii:

⁸ «Laamdo wii:

Ngol lejol e haala tan teddinirta kam, kaa e ley berde mabbe ebe ngoddi kam.

⁹ Meere be ndewata kam, sabi ko be tuugii e ley janngingol mabbe koo yo jamirooje yimbe tan.»^{¶¶}

Haala ko sobinta neddo

¹⁰ Oon wakkati, Iisaa noddi jamaa oo, wii dum:

—Kettinee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunduko neddo sobinta dum. Ko yaltata e hunduko sobinta neddo.

¹² E oon wakkati, taalibaabe bee battitii mo, mbii mo:

—Tama a anndii Farisa'en bee mettaama e haalaaji maa dii?

¹³ O jaabii, o wii:

—Funngo fuu ngo Baabiraado am gondo dow kammu oo aawaali, doofete.

¹⁴ Accee be, be wumbe dowoobe wumbe! So bumdo dowii bumdo, be didon fuu be caaman ley ngaykaare.

¹⁵ Piyeer jaabii, wii mo:

—Firritan min kaa haala.

**15:2 Ngol *lootugol juude* habbaaki e ittude tuundi, kammari faa joomum foocci-tanoo diina wadira.

††15:4 Pergu 20.12; Fillitagol Tawreeta 5.16

‡‡15:4 Pergu 21.17; Lewinkoobe 20.9

¶¶15:9 Esaaya 29.13

¹⁶ Iisaa wii:

—Onon duu, faa jooni edum finkinii on naa? ¹⁷ On paamaali ko naati e hunduko fuu yahan ley reedu, kasen duu dum yehete ladde? ¹⁸ Kaa ko yaltata e hunduko koo e bernde iwata, dum jaati sobinta neddo. ¹⁹ Sabi e bernde neddo miilooji bondi iwata so ndunya dum e jaako'aaku e jeenu e faasigaaku e nguyka e kappi, kapum e mbonka. ²⁰ Dum woni ko sobinta neddo. Kaa naamde tawee lootaali juude mum no be mbii nii sobintaa neddo.

No debbo Kanaanke goondiniri Iisaa

²¹ Caggal dum, Iisaa iwi don fa'i seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kofudo e ndiin leydi wari e makko, wulli, wii:

—Moobbo, taanii Daawuuda, yur-mam! Biyam debbo ladde ana e mum, ana torra dum sanne!

²³ Kaa o jaabaaki dum fay huunde. Taalibaabe makko bee ndaardoyi mo, mbii mo:

—Ribbu mo dee! Omo nii jokki e meeden tan omo wulla.

²⁴ Iisaa jaabii, wii:

—E baali suudu Israa'iila majjudi dii tan nelaa-mi.

²⁵ Nii debbo oo saami yeeso makko, sujidi, wii:

—Moobbo, wallam!

²⁶ O jaabii, o wii:

—Bamde naamdu sukaabe so tippoo dawaadi moy'aa.

²⁷ Debbo oo wii:

—Goonga, Moobbo, kaa fay dawaadi ana jaama naamdu joomum'en iwooru e la'al so saama nduu.

²⁸ Nden, Iisaa jaabii mo, wii:

—Debbo, hee goondinal maa ana mawni! Yo a wafane no njidir-daa nii.

E oon wakkati jaati, biyiiko debbo oo selli.

No Iisaa selliniri jawbe heewbe

²⁹ Iisaa iwi don, takkii daande weendu Galili, nabbi waamnde haayre, joodii ton. ³⁰ Yimbe heewbe ngari to makko, ngaddi layoobe e wumbe e be terde mum'en mbaati e muumdube, kapum e jawbe wobbe heewbe. Be battini been yeeso makko, o sellini be. ³¹ Haayinii yimbe bee sanne nde njiinoo muumdunooobe ana kaala, be terde mum'en mbaati cellii, lay'annoobe ana njaha faa gasa, wumnoobe ana njiya. Hedde ebe njetta Laamdo Israa'iila oo.

No Iisaa pamminiri ujunaaji nay neddo

³² Iisaa noddi taalibaabe mum bee, wii bee:

—Bee yimbe ana njurminii kam, sabi hannde woni balde tati ko be ngondi e am, haya duu be ngalaa ko be jaama. Mi waawaa yoppitinde be tawee be jaamaali, pati be caama yolbere e laawol so ebe koota.

³³ Taalibaabe makko bee mbii mo:

—Hoto fuu kebaten ko pamminen oo jamaa e ley ndee ladde jeereende?

³⁴ O lamndii be, o wii:

—Hono foti buuruuje njogi-don?

Be njaabii mo, be mbii:

—Jeddi, kapum e liikoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal dum, o yamiri jamaa oo joodoo e leydi. ³⁶ O bami buuruuje jeddi dee kapum e liikoy koy, o yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaabe bee ndokka dum jamaa oo. ³⁷ Be fuu be jaami faa be keddi. Taalibaabe bee ndeentini kedde dee, de kebbini cagiije jeddi. ³⁸ Naannoobe bee yo ujunaaji nay gorko, ko wal-daa e rewbe e sukaabe. ³⁹ Caggal Iisaa yoppitii yimbe bee, naati laana, fa'i leydi Magadan.

No Farisa'en jaagorii kollee haaynde

16 Farisa'en e Saduki'en ngari ittude koro Iisaa, be ndaardi mo o holla be taagumansa kaayniido iwoowo dow kammu. ²O jaaborii be nii:

—So on njii kammu ana wojji kiikiide, on mbiyan welan. ³Beetee law, so on njii kammu ana wojji ana nibbi, on mbiyan toban. Odon mbaawi seenndude mbaadi kammu, kaa on mbaawaa seenndude taagumansaaji wakkatiiji dii! ⁴Jamaanu jooni bonfo cobufo oo ana ndaara holleede taagumansa, kaa taagumansa fuu o hollataake, so wanaa taagumansa annabi Yuunusa oo.

Caggal dum, o yoppi be don, o witti.

Haala yuufinirdi Farisa'en e Saduki'en

⁵Nde taalibaabe bee lummbata weendu nduu ndee, njeggiti yoobaade jaamdu. ⁶Iisaa wii be:

—Kakkilee, ndeentee e yuufinirdi Farisa'en e Saduki'en ndii.

⁷Taalibaabe bee ndarii ana mbiyondira:

—Ko en njoobaaki buuru koo o wiiri non.

⁸Iisaa anndi ko be kaalata koo, wii be:

—Ko wadi so odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru mbiiru-mi non? Onon famdufe hoolaare! ⁹Tama faa jooni on paamaali? Tama on micc-itaaki buuruje joy de njeđu-mi e ujunaaji njoyon gorko dee, e cagiije de kebbin-don kedde dee? ¹⁰Tama on micc-itaaki kasen buuruje jeddi de njeđu-mi e ujunaaji nay nedfo dee, e cagiije de kebbin-don kedde dee? ¹¹Hono wadi on paamaali wanaa haala buuru kaalanan-mi on? Ndeentee e yuufinirdi Farisa'en e Saduki'en ndii.

¹²Oon wakkati, taalibaabe bee paami o wiyaali be ndeentoo e ko yuufinta bu-

uru koo, ko o wii dee, be ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta koo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

¹³Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipa. O lamndii taalibaabe makko bee, o wii:

—Homo yimbe mbiyata Bii Nedfo oo woni?

¹⁴Be njaabii, be mbii:

—Won wiyooŋe a Yaayaa mo lootogal batisima, won wiyooŋe a annabi Iliyaasa, won wiyooŋe kasen a annabi Yeremiya naa gooto e annabaabe bee.

¹⁵O wii be:

—Onon nee, homo mbiyaton ngonmi?

¹⁶Simon Piyeer jaabii mo, wii:

—Aan woni Almasiihu, Bii Laamfo guurfo oo.

¹⁷Nden Iisaa wii mo:

—A welii hoore, aan Simon bii Yuunusa. Sabi wanaa bii-aadama anndin maa dum, Baabiraado am gondo dow kammu oo anndin maa dum. ¹⁸Miin duu, mido wiye Piyeer (dum woni haayre), e dow nden haayre mahan-mi deental am goondinbe ngal. Maayde e heewde semmbe fuu walaa ko waawi e mayre. ¹⁹Mi hokkete cokitirde Laamu Laamfo: huunde fuu ko kadu-daa e leydi, hadete dow kammu. Ko njabu-daa e leydi, jabete dow kammu.

²⁰Nden, Iisaa daalii taalibaabe mum bee pati kaalana fay gooto kapum woni Almasiihu oo.

No Iisaa sapporii maayde mum e wuurtugol mum

²¹Gila e oon wakkati, Iisaa fuddi anndinde taalibaabe mum bee ana tilsi mo yaha Urusaliima, ton mawbe lepol e hoorebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya torran mo sanne, mo waree, kaa mo wuurtan jannde tatabere. ²²E ley

dum, Piyeer sawndintini mo hedde ana njɔa mo, wii mo:

—Yo Laamdo dannde Moobbo! Dum hebataa ma!

²³ Iisaa yeecitii, wii Piyeer:

—Woddam aan Ibiliisa! A fergitere e laawol am, sabi miiloo maa ngoo iwrataa to Laamdo, to yimbe ngo iwrata!

No Iisaa jokkirtee

²⁴ Caggal dum, o wii taalibaaɓe makko be:

—Muuyɗo jokkude kam fuu, ɗoota yurmaade hoore mum, ɓama leggal mum bardugal^{§§} jokka e am. ²⁵ Sabi muuyɗo danndude yonki mum, waasan ki. Kaa baasirɗo ki sabaabu am, hisinan ki. ²⁶ Kodum hebude aduna oo fuu nafata nedɗo, so waasii yonki mum? Won ko nedɗo waawi hokkitirde faa soottitoo yonki mum naa? ²⁷ Sabi Bii Nedɗo oo wardan e malaa'ika'en mum e ley teddeengal Baabiraado mum. Oon wakkati, o barjoto gooto fuu ko waarata e golle mum. ²⁸ Midɗo haalana on goonga: yoga e wonɓe doo ɓee maayataa tawee njiyaali Bii Nedɗo oo ana wara e ley laamu mum.

No noone Iisaa waylitorii

17 Balde jeegom caggal mum, Iisaa yaadi e Piyeer e rimdaabe ɗiɗon Yaakuuba e Yuhanna, o teeldoyi e mum'en dow waamnde haayre toownde. ² Noone makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ana jalba no naange nii, kaddule makko ndawni far hono fooyre. ³ Muusaa e Iliyaasa ɓanngani ɓe, ana kaalda e makko. ⁴ Piyeer wii Iisaa:

—Moobbo, gonal amen doo ana moyyi. Dal mi darna doo buguuji tati: aan wooturu, Muusaa wooturu, Iliyaasa wooturu.

⁵ O tilaaki haalde, faa luurde jalboore suddi ɓe. Daande iwi ley luurde ndee, wii:

—Oo doo yo Biyam mo korsin-mi, mo cubii-mi. Kettindee mo!

⁶ Nde taalibaaɓe ɓee nani nden daande ndee, ɓe caami ɓe kippii e leydi, ɓe kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii ɓe, memi ɓe, wii:

—Immee, pati kulee.

⁸ E ley dum, ɓe kunci gite, ɓe njiyaali fay gooto so wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde haayre ndee koo, Iisaa daalii ɓe, wii:

—Pati kaalanee fay gooto ko njii-ɗon koo faa wakkati nde Bii Nedɗo oo immittii e hakkunde maayɓe fuu.

¹⁰ Caggal dum, taalibaaɓe ɓee lamndii mo, mbii:

—Kodum wadi so dunkee'en Sariya ɓee ana mbiya annabi Iliyaasa haani adaade Almasiihu warde?

¹¹ O jaabii ɓe, o wii:

—Goonga, Iliyaasa adotoo warde moyyintina kulle dee fuu. ¹² Kaa midɗo wiya on: Iliyaasa yaɓɓike, ɓe annditaali dum, ɓe ngollii dum ko ɓe muuyi fuu. Hono non ɓe torriira Bii Nedɗo oo duu.

¹³ Taalibaaɓe ɓee paami ko o haalata haala Iliyaasa koo, haala Yaayaa mo lootogal batisima o haalani dum'en.

No Iisaa selliniri kirikiraado

¹⁴ Nde ɓe ngarti e jamaa oo ndee, gorko gooto battitii mo, diccii yeeso makko, ¹⁵ wii:

—Moobbo, yurma biyam gorko! O kirikiraado omo tampi sanne, wakkatiiji omo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi nabii mo to taalibaaɓe maa ɓee kaa ɓe ndonkii sellinde mo.

¹⁷ O battitii, o wii:

—Hey yimbe jamaanu bonɗo ɓe nganaa goondinɓe! Faa mande tilotoomi e mon? Faa mande keddotoomi

mupande on? Ngaddanee kam cukalel ngel doo!

¹⁸ O jahii e ladde ndee, nde yalti e suka oo, o selli don e don.

¹⁹ Caggal dum, taalibaabe bee teeldi e makko, lamndii mo, mbii:

—Kodum wadi so min ndonki ittude ndee ladde?

²⁰ Iisaa jaabii be, wii:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Mido haalana on goonga: so goondinal moodon fotii fay no ngeeyu buyaage nii, so on mbii ndee doo waamnde haayre: «Sottu doo, njahaa too», nde sottan. Fay huunde on ndonkataa wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii kasen maayde mum e wuurtugol mum

²² No be njiilortoo e ley Galili nii, Iisaa wii be:

—Bii Neddo oo wadete e juude yimbe, ²³ be mbara mo, kaa e ley jalaande majjum tatabere, o immitoto.

Taalibaabe bee cuŋli sanne.

Haala yobugol usuru Suudu Dewal Mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaabe mum njottinoo Kafarnahum ndee, nanngoobe usuru Suudu Dewal Mawndu bee battii Piyeer, mbii dum:

—Tama moobbo moodon oo ana yoba usuru Suudu Dewal Mawndu?

²⁵ Piyeer jaabii, wii:

—Omo yoba.

Ko Piyeer naati galle oo koo, fade mum hebude haala, Iisaa wii:

—Simon, kodum woni miilo maa e dum? Kaanankoobe aduna bee, homo be nduujnata? Homo be njobinta lampo? Dugule'en naa honaabe?

²⁶ Piyeer jaabii, wii:

—Honaabe bee.

Iisaa wii mo:

—Ndennoo, dugule'en bee kaanaa yobude. ²⁷ Kaa noo, en njidaa mettinde berde bee yimbe. Yaa to weendu too, tippo-daa yammbuure maa e ley ndiyam dam. Liingu fuu adiido modude nde poodaa, yeŋŋinaa dum aaraa hundukoo mum, a tawan hen kaalisi daneejo kibbi-noowo usuru meeden. Ittaa njobanaa en, enen didon.

Haala burdo teddude ley Laamu Laamdo

18 Oon wakkati, taalibaabe bee battitii Iisaa, lamndii dum, mbii:

—Homo furi teddude ley Laamu Laamdo oo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso mabbe, ³ wii:

—Mido haalana on goonga: so nii on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa e Laamu Laamdo oo abada.

⁴ Burdo teddude ley Laamu Laamdo yo leydinkiniido faa nanndi e ngel cukalel.

⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, miin jaati o jabbi.

Haala ko luuttinta yimbe

⁶—Neddo fuu luuttindo gootel e koy cukaloy goondinkoy kam, ko furi moyyande joomum haayre teddunde habbee e daande mum, yolee ley iduru geeci.

⁷ Bone woodanii oo aduna saabe kulle gadooje yimbe ley luutti dee! Waajibi kulle dee ngada, kaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ So tawii junngo maa naa koyngal maa luuttinte, tayu dum tippo-daa to woddi. Naataa e nguurndam nduumiidam a jakudo furi moyyande ma diina tippeede e yiite duumiinge a kibbudu. ⁹ So tawii yitere

*17:21 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 21:Kaa hono oo seydaani ribbirtaake so wanaa duwaawu e koorka.

maa luuttinte, sol nde tippo-daa. Sabi naatude maa e nguurndam nduumiidam a dokko, buri moyy'ande ma diina tippe-daa e yiite jahannama a kibbudu.

Banndol haala mbaalu majjufo

¹⁰—Ndeentee e yawde fay gootel e koy cukaloy. Sabi mido wiya on: malaa'ika'en makkoy dow kammu bee, wakkati fuu ana yeewa yeeso Baabiraado am gonfo dow kammu oo. [¹¹ †] ¹²Ko miilaton? So neddo ana jogii baali teemedere majjiraama mbaalu gooto, yoppataa capande jeenay e jeenay dii fuu ana ndura ley ferro, tewtoya majjufo oo? ¹³Mido haalana on goonga: so o yiitii mo, o seyorto oon faa bura capande jeenay e jeenay di majjaali dii. ¹⁴Hono non Baabiraado moodon gonfo dow kammu oo yidaa fay gootel e koy cukaloy majja.

Haala jaafondiral hakkunde sakiraabe

¹⁵—So sakiike maa toopii ma, yaa to mum kollitaa dum toopanne mum oo tawee onon tan didon. So o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶Kaa so o jabaali kollitaa mo yaadu e neddo gooto naa yimbe didon hono no Binndi dii mbi-iri nii: «Huunde fuu ko neddo happaa ana hasindini e seedaaku yimbe didon naa taton.» ¹⁷So o jabanaali ma, haalan dum deental goondinbe ngal. So o salike jabande deental goondinbe ngal, jorgora mo keefeero naa duwaane. ¹⁸Mido haalana on goonga: huunde fuu ko kadu-don e leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabu-don e leydi, jabete dow kammu. ¹⁹Mido haalana on kasen: e ley aduna, nde didon mon kawritii e dow huunde wootere jaagike Laamdo, ko nde waawi laataade fuu, Baabiraado

am gonfo dow kammu oo hokkan be nde. ²⁰Sabi nde didon naa taton kawriti e innde am fuu, mido hakkunde mum'en.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹Oon wakkati, Piyeer battitii mo, lamndii mo, wii:

—Moobbo, cili hono foti kaan-mi yaafaade sakiike am mo noottaali toopude kam? Cili jeddi naa?

²²Iisaa jaabii mo, wii:

—Mi wiyaali ma cili jeddi, mbii-maami cili capande jeddi faa nde cili jeddi.

²³Iisaa beydi hen wii:

—Dum Laamu Laamdo nanndi: kaananke gooto anniyii yamtude golloobe mum jamaande. ²⁴Nde mo fuddi yamtude ndee, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵Oon gorko walaa ko yobira oon kaalisi. Dum nee, kaananke oo yamiri o soottee, kanko e jom suudu makko e sukaabe makko e ko o jogii fuu, faa yoba jamaande ndee. ²⁶Golloowo oo diccii yeeso makko, jaagii mo, wii: «Mupanam, mi yobete fuu!» ²⁷Kaananke oo yurmii mo, yaafii mo jamaande ndee, yoppi mo o witti.

²⁸Golloowo oo yalti tan, hawri e gollidiido mum mo rewata kaalisi seeda. O tebbii dum, o nanngi daande mum, o wii: «Yobam kaalisi am!» ²⁹Gollidiido makko oo diccii, jaagii mo, wii: «Mupanam, mi yobete!» ³⁰Kaa oon jabaali. O uddoyi dum kasu, faa nde yobi jamaande ndee fuu. ³¹Nde golloobe heddiibe bee njii dum ndee, mettaa sanne, njehi kaalanoyi dum kaananke oo. ³²E ley dum, kaananke oo noddi golloowo oo, wii dum: «Aan a golloowo bondo! Nde jaagi-daa kam, mi yaafe ko ndewan-maa-mi koo ndee, mi yaafike

†18:11 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 11:Sabi hisinde majjube waddi Bii Neddo oo.

ma. ³³Aan duu, a haanaanoo yurmaade jaado maa oo no njurmori-maa-mi nii naa?» ³⁴Kaananke oo bilaa sanne, wadi mo e juude jukkoobe bee, faa nde o yobi namaande ndee faa laabi.

Iisaa beydi hen wii:

³⁵—Hono non Baabiraado am gondo dow kammu oo wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

Haala ko Iisaa wasii dow ceergal

19 Nde Iisaa tilii e diin waajuuji ndee, iwi Galili fa'i bannge Yahu-udiya gondo caggal maayo Urdun oo. ²Yimbe heewbe njokki e makko, o sellini ton jawbe mum'en.

³Yoga e Farisa'en ngari e makko, lamndii mo dum doo faa itta koro makko:

—Tama ana daganii gorko seerdude jom suudu mum daliili tawaado fuu?

⁴O jaabii, o wii:

—Tama on njanngaali ko Binndi dii mbii? E fuddoode Laamdo tagii be wadii be gorko e debbo, ⁵wii: «Dum wadi so gorko yoppan inna mum e baam mum, nanngondira e jom suudu mum, be didon fuu be laato neddo gooto.»[‡]

⁶Nii woni be nganaa didon kasen, be neddo gooto. Ndennoo, pati neddo seen-ndu ko Laamdo reentini.

⁷Be lamndii mo, be mbii:

—Ko saabii so Muusaa yamiri gorko hokka jom suudu mum talkuru ceergal nde ana seera dum?

⁸O jaabii be, o wii:

—On yoorbe berde, dum saabii so Muusaa hokki on no ceerdon rewbe moodon. Kaa e fuddoode, wanaa non worrunoo. ⁹Mido wiya on: ceerdudo jom suudu mum ko wanaa fijirde, so bamii debbo goddo, jeenii.

¹⁰Taalibaabe makko bee mbii mo:

—So nii hakkunde gorko e debbo worri, waasude bamde buri.

¹¹Iisaa jaabii be, wii:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude kaa haala, be Laamdo hokki dum bee tan mbaawi jabude ka. ¹²Daliiliji kadooji worbe bamde ana ngoodi. Sabi won worbe rimeteebe tawa yo waatoraa. Won dereteebe. Heddiibe bee noo, kapum'en kadi ko'e mum'en bamde faa ngollana Laamu Laamdo oo. Neddo fuu jarriido ndee tinndinoore, yo jabu!

No Iisaa duwanorii cukaloy

¹³Caggal dum, won waddanbe Iisaa cukaloy yalla omo fawa e makkoy juude makko o duwanoo koy, kaa taalibaabe bee njahii e yimbe bee. ¹⁴Nden o wii:

—Accee cukaloy koy ngara e am, pati kadee koy, sabi wa'ube no makkoy nii bee njei Laamu Laamdo oo.

¹⁵O fawi junngo makko dow makkoy, o duwanii koy. Nden o iwi ton.

No Iisaa e suka jokolle arskunte ngaddi

¹⁶Gorko gooto battitii Iisaa, lamndii mo, wii:

—Moobbo, honde huunde moyyunde kaan-mi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁷Iisaa wii mo:

—Ko saabii so laamdi-daa kam ko moyyi? Laamdo tan woni moyyo! So ada yidi naatude e nguurndam, jokku sariyaaji dii.

¹⁸Gorko oo lamndii Iisaa, wii:

—Hodi ngoni sariyaaji dii?

Iisaa jaabii, wii:

—Pati jaadu hoore, pati jeenu, pati wuju, pati seeda fenaande, ¹⁹teddin inna maa e baam maa, njidiraana tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii.

²⁰Suka jokolle oo wii mo:

[‡]19:5 Puddoode 2.24

—Midó haybi dóm fuu. Kodúm heddii?

²¹ Iisaa wii mo:

—So tawii ada yidi hibbude, yaa soottoy ko njogi-daa fuu, ndokkaa kaalisi oo misikiina'en. Nden a heban jawdi dow kammu. Caggal dóm, ngaraa njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oo nani diin haalaaji ndee, yaadi e yoomeende, sabi o arsukunte poldo.

²³ E ley dóm, Iisaa wii taalibaafe mum bee:

—Midó haalana on goonga: hee naatugol arsukunte e Laamu Laamdo ana tidi! ²⁴ Midó haalana on kasen dóm doo: ngelooba yabboroo e wuddere mesalal buri newaade diina naatugol arsukunte e Laamu Laamdo.

²⁵ Haaynii taalibaafe bee sanne nde nani diin haalaaji ndee, fe mbii:

—Ndennoo, homo woni kisoowo?

²⁶ O yeewi fe, o wii:

—Do yimbe dóm laatataako, kaa walaa fuu ko Laamdo waawaa.

²⁷ Piyeer bami haala, wii mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii e maa. Kodúm min keboyta?

²⁸ Iisaa wii fe:

—Midó haalana on goonga: so Bii Neddo oo joodiima e joodorgal mum laamu teddungal ley aduna keso, onon sappo e didon jokkuba e am bee duu, on njoodoto e dow joodorde kaanankooobe, caron cuudi baaba Israa'ila sappo e didi dii. ²⁹ Neddo fuu joppirdo saabe am galle mum naa sakiraabe mum worbe naa sakiraabe mum rewbe naa inna mum naa baam mum naa sukaaabe mum naa gese mum, heban ko buri dóm cowe teemedere, kasen duu heban nguurndam nduumiidam. ³⁰ Kaa ardinoobe heewbe laatoto caggalaabe, caggalaabe bee laatoto ardiibe.

Banndol haala golloobe ley ngesa peguuje

20—Annii ko Laamu Laamdo nandi: jom ngesa peguuje yalti beete law faa hasa golloobe fe ngolla ngesa mum peguuje. ² O hebi golloobe, o hawri e mabbe o yoban fe hono ko woowi: jalooma fuu mbuudu cardi. O nabi fe ngesa makko. ³ Wakkati jawlal, o yalti kasen, o tawi wobbe sakoro fe kebaali golle, ⁴ o wii fe: «Njehee onon duu ngolloyon to ngesa am peguuje too, mi yoban on ko haani yobeede koo.» ⁵ Been duu njehi ton. Jom ngesa oo wadi non kasen hakkunde naange e caggal sallifanaa. ⁶ Caggal dóm, o yalti kasen wakkati laasaraa, o tawi wobbe ana ndarii to sakoro too, o wii dóm'en: «Kodúm wadi so jallu-don doo on ngollaali fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, fe mbii: «Fay gooto bamaali min golle.» O wii fe: «Njehee onon duu ngolloyon e ngesa am peguuje ngaa.» ⁸ Nde hiirnoo ndee, jom ngesa oo wii keyaado mum oo: «Noddu golloobe bee njobaa dóm'en. Ardoro-daa sakitiibe nanngede bee, cakitoro-daa adiiibe nanngede bee.» ⁹ Nannganoobe laasaraa bee ngari, gooto e mum'en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Adinoobe nanngede bee duu ngari, cikki njobete ko buri dóm. Kaa gooto e mabbe fuu hokkaa mbuudu cardi hono no bee too nii. ¹¹ Nde fe njobaa dóm ndee, ebe ngermitoo yaade to jom ngesa too ¹² ebe mbiya: «Bee doo golloobe ngollaali kinaa wakkati gooto tan, fe ponndaama e amen njobdi, minen nee min ngollii jalooma kuurdo ley ngee naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oo jaabii gooto e mabbe, wii: «Gidam, mi toojaali ma. Tama wanaa aan jabunoo mi nanngire mbuudu cardi jalooma?» ¹⁴ Ndennoo, bam njobdi maa njahaa. Miin muuyi hokkude cakitiido oo hono ko kebu-daa koo. ¹⁵ Tama wanaa ko

weli kam ngadan-mi e kaalisi am oo? Naa moyyuki am kii waddan maa haasidaade?»

¹⁶ Iisaa wii:

—Hono nii caggalaabe bee laatoto ardiibe, ardiibe bee laatoto caggalaabe.

No Iisaa sapporii nde tatabere maayde mum e wuurtugol mum

¹⁷ Tawi Iisaa ana ḡabbita faade Urusaliima, sawndintini taalibaabe sappo e didon bee e laawol, wii dum'en:

¹⁸ —Kettinee, efen nii ḡabbita Urusaliima. Don Bii Neddo oo wadatee e juude hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya. Be caran mo waree, ¹⁹ be ngada mo e juude heeferbe, been duu njaayran mo, piya mo dorri, peḡa mo e leggal bardugal faa mo maaya. Kaa jalooma majjum tatabo oo mo wuurtan.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna jaagorii Iisaa

²⁰ Nden, inna biḡbe Jebede battini sukaabe mum Iisaa. Inna oo diccii yeeso Iisaa faa jaagoo dum ballal. ²¹ Iisaa wii mo:

—Kodum njid-daa?

Debbo oo jaabii mo, wii:

—Mid'o yidi podaa biḡbe am worbe didon bee njoodoo bannge maa so a laamiima, gooto wona bannge maa naamo, goddo oo wona bannge maa nano.

²² Iisaa jaabii, wii:

—On anndaa ko jaagoto-don. Odon mbaawi yarde horde mettunde nde njaran-mi ndee naa?

Be njaabii mo, be mbii:

—Miden mbaawi.

²³ O wii be:

—On njaran nde jaati. Kaa joodagol bannge am jaamo naa nano wanaa miin yamirta dum. Deen joolle, be Baabi-raado am moyyinani bee njeḡ dum.

²⁴ Nde taalibaabe sappo heddiibe bee nani dum ndee, mettaa e rimdaabe didon bee. ²⁵ E oon wakkati, Iisaa noddi be fuu, wii be:

—Odon anndi laamiibe heeferbe ana kawjorii dum'en hawju bondo. Mawbe bee duu ana laamarii be laamu bodeejo.

²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. So won jiddo teddeengal hakkunde mon, ana haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Kasen so won muuydo ardaade e mon, ana haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Dum nee, Bii Neddo wardaali faa gollanee, gollande yimbe wardi, hokkitira yonki mum yalla ana laatoo coottitaari heewbe.

No Iisaa selliniri wumbe didon

²⁹ Nde Iisaa e taalibaabe mum njalti Yeriko ndee, jamaa keewdo jokki e makko. ³⁰ Wumbe didon ana njoodinoo e sera laawol ngol, nani ana wiyee Iisaa annii bettoo, puddi wullude ana mbiya:

—Taanii Daawuuda, yurma min!

³¹ Jamaa oo darii ana jahoo e mabbe ana wiya be ndeyyinoo, kaa be beydii wullude ebe mbiya:

—Moobbo, taanii Daawuuda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi be, wii:

—Kodum njid-don mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, be mbii:

—Moobbo, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurminaa be, memi gite mabbe. Don e don be mbumti, be njokki e makko.

No Iisaa naatiri Urusaliima

21 Nde Iisaa e taalibaabe mum badi-noo Urusaliima njottii Baytifaajidow waamnde haayre wiyeteende Jay-tun ndee, Iisaa neli taalibaabe didon, ² wii be:

—Njehee naatoyee ngeenndi ngonndi yeeso mon ndii, oon wakkati fuu, on

tawan ton ndakiiwa e mola mum ana kaɓɓii. Kumton di ngaddanon kam. ³So won biido on huunde, njaabo-ɗon dum Moobbo ana haajaa di. Don e ɗon on njoppete ngaddon di.

⁴Dum wadii yalla haala ka Laamɗo yottinirnoo annabaajo oo kaa ana tabita nde oon wii:

⁵«Mbiyee ɓiɓɓe Siyona:

Yeew, kaananke maa annii wara e maa, ana leyɗinkinii, ana wadɗii tefeewa, ana wadɗii mola tefeewa.»[†]

⁶Oon wakkati, taalibaabe ɓee njehi ngadoyi ko Iisaa yamiri ɗum'en koo.

⁷Be ngaddi ndakiiwa ngaa e mola mum, ɓe njappi e majji saayaaji maɓɓe, Iisaa wadɗii. ⁸Ko ɓuri heewde e jamaa oo weerti saayaaji mum'en e laawol. Woɓɓe kelti caɓe leɗɗe, mbeerti de e laawol ngol. ⁹Ardiibe Iisaa ɓee e jokkuɓe e caggal makko ɓee ana ilina ana mbiya:

—Jettooje ngoodanii taanii Daawu-uda! Barke woodanii gardoowo e dow innde Joomiraado![§] Jettooje ngoodanii Laamɗo Toowɗo!

¹⁰Nde o naati Urusaliima ndee, yimɓe ɓee fuu keddii ana caaya ana mbiya:

—Homo woni oo gorko?

¹¹Jamaa oo jaabii:

—Dum annabi Iisaa, iwruɗo Nasaraatu ley leyɗi Galili.

No Iisaa ribbiri jaagotooɓe ley Suudu Dewal Mawndu

¹²Iisaa naati daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu, ribbi soodoobe e soot-toobe wonɓe ley mayre ɓee fuu, libi taabe weccoobe kaalisi e joodorde soot-toobe buugaaji. ¹³Caggal ɗum, o wii ɓe:

—Ley Binndi ɗii Laamɗo wii: «Suudu am noddirte suudu rewruɗo Laamɗo.»

Iisaa ɓeydi hen, wii:

—Kaa onon, on ngadii ndu «suuforde yanoobe!»^{**}

¹⁴Wumɓe e layooobe ngari e makko e ley Suudu Dewal Mawndu nduu, o sellini ɓe. ¹⁵Hooreɓe yottinoobe sadaka ɓee e dunkee'en Sariya ɓee mettaa nde njii kulle kaayniide ɗe o wadata dee, e nde nani sukaabe ana ilina e ley Suudu Dewal Mawndu ana mbiya:

—Jettooje ngoodanii taanii Daawuuda!

¹⁶Nden ɓe mbii Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy kaalata koo?

O wii ɓe:

—Mi nanii. Tama on janngaali dum ɗoo abada:

«A wadii fay sukaabe waddube e muynoobe ana njette?»^{††}

¹⁷Caggal ɗum, o seerti e maɓɓe, o yalti ngalluure ndee, o yehi Baytaniya, o waaloyi ton.

No Iisaa hudfiri ibbi

¹⁸Beetee law omo wirfitoo to ngalluure too, tawi omo yolbi. ¹⁹O soynii ibbi e sera laawol ngol, o faŋi ki, kaa o tawaali e makki so wanaa haakooloji. Oon wakkati, o wii ki:

—Pati a rimu abada!

Don e ɗon, ibbi kii yoori kolon. ²⁰Haaynii taalibaabe ɓee nde njii ɗum ndee, ɓe lamndii mo, ɓe mbii:

—Hono hen kii ibbi yoordi wakkati gooto tan?

²¹O jaabii ɓe, o wii:

—Midɗo haalana on goonga: so tawii oɗon ngoondini on cikkitaaiki, on njaw-tan wadude ko ngadu-mi kii ibbi koo. On mbaawan wiide fay ndee ɗoo waamnde haayre: «Doofa, saamoy ley

[†]21:5 Jakariyaa 9.9

§21:9 Jabuura 118.25-26

**21:13 Esaaya 56.7; Yeremiya 7.11

††21:16 Jabuura 8.3

maayo geeci», laatoto non. ²²So oḍon ngoondini, ko naagi-ḍon e ley duwaawu fuu on njaabante.

Do yamiroore golle Iisaa iwri

²³Iisaa naati Suudu Dewal Mawndu nduu. Nde mo waajotoo ndee, hooreebe yottinoobe sadaka bee e mawbe Yahu-udiyankooḍe bee battii mo, lamndii, mbii:

—Yamiroore hende ngollirtaa ko ngol-lataa koo? Kasen, dow yamiroore homo?

²⁴Iisaa jaabii be, wii:

—Miin duu, huunde wootere tan lamndotoo-mi on. So on njaabike kam, mi haalanan on jamirḍo kam mi golla ko ngollan-mi koo. ²⁵Homo neli Yaayaa loota yimbe lootogal batisima? Laamḍo naa yimbe?

Be ndawridi hakkunde maḍbe, be mbii:

—So en mbii «Laamḍo», o wiyān: «Ndennoo, ko saabii so on ngoondinaali Yaayaa?» ²⁶Kaa so en mbii «yimbe», waajibi kulen jamaa oo, sabi yimbe bee fuu ana njogorii Yaayaa yo annabaajo.

²⁷Be njaabii Iisaa, be mbii:

—Min anndaa.

O jabḍitii, o wii be:

—Haya miin duu, mi haalantaa on yamiroore nde ngolliran-mi ko ngollan-mi koo.

Banndol haala rimdaabe ḍiḍon

²⁸Iisaa feydi hen wii:

—Kodum miilaton e ngol banndol: gorko gooto ana joginoo ḍiḍbe worḍe ḍiḍon, badii arano oo, wii ḍum: «Binngel am, yaa golloy hannde to ngesa peguuje too.» ²⁹Ḍiḍo oo jaabii, wii yahataa. Kaa caggal mum, oon mimsiti yehi. ³⁰Baabi-raaḍo oo noddii ḍiḍo ḍiḍabo oo, wii ḍum ko wiinoo arano oo koo. Oon duu jaabii, wii: «Moyyi Baaba», kaa yahaali. ³¹Homo e maḍbe woni jabandḍo baam mum ko wii koo?

Be njaabii, be mbii:

—Arano oo.

Nden, Iisaa wii be:

—Mido haalana on goonga: duwaape'en bee kapum e bamfaaji ḍii adoyto on naatude e Laamu Laamḍo oo. ³²Sabi Yaayaa warii e moodon, hollii on laawol foocitaare, on njaḍanaali ḍum. Kaa duwaape'en bee kapum e bamfaaji ḍii ngoondinii mo. Haya duu, fay nde njii-ḍon ḍum ndee, on mimsitaali so sakitii ngoondin-ḍon mo.

Banndol haala remooḍe bonḍe

³³—Kettinee banndol gonngol: nefḍo gooto tuti ngesa peguuje, o filtini nga kokowol, o asi ngaykaare ḍoosirde peguujam, o mahi suudu toowndu faa o soynoroo ko warata e ngesa ngaa. Caggal ḍum, o hasiri nga remooḍe gese peguuje, o dawii. ³⁴Faa tebugol peguuje yottii, o neli gollooḍe makko to remooḍe bee too, be ngaddanoya mo ngedu makko e ḍiḍbe peguuje dee. ³⁵Kaa remooḍe bee nanngi gollooḍe makko bee, pii hen gooto, mbari gooto, mbardi gooto kaaye. ³⁶Jom ngesa oo neli e maḍbe gollooḍe ḍurbe aranndeeḍe bee heewde. Remooḍe bee ngadi be no ngadunoo bee too nii. ³⁷O sakitii nelde ḍiyiiko gorko to maḍbe, o wii: «No laatii fuu, be njaagoto ḍiyam oo.» ³⁸Kaa nde remooḍe bee njii ḍiyiiko oo ndee, mbiyondiri e ko'e mum'en: «Oo woni donoowo mo. Ngaree mbaren mo, keddoro-ḍen ngesa ngaa!» ³⁹Oon wakkati, be nanngi mo, be mbedii mo to caggal ngesa too, be mbari mo. ⁴⁰Jooni nee, so jom ngesa peguuje oo warii, hono o wadata remooḍe bee?

⁴¹Be njaabii mo, be mbii:

—Been bonḍe, o halkiran be no boniri. O hasira ngesa ngaa remooḍe wobḍe hokkoḍe mo ngedu makko e ḍiḍbe magga nde nga teḍaa fuu.

⁴²Caggal ḍum, Iisaa wii be:

—Tama on njanggaali ko winndaa ley Binndi dii koo?

«Haayre nde mahoobe bee tippitii ndee, kapum laatii haayre burnde fuu teenti-laade e maadi ndii.

Dum yo golle Joomiraado, kanjum dum haaynde e jiile meeden!»^{‡‡}

⁴³Saabe dum, mido wiya on: Laamu Laamdo oo ittete e mon, hokkee yimbe wadoobe ko Laamdo yidi. ⁴⁴Neddo fuu caamdo e nden haayre, helan. Neddo fuu mo nde saami e mum, noyoto.

⁴⁵Nde hooreebe yottinoobe sadaka bee e Farisa'en bee nani banndi makko dii ndee, paamii banndi dii e mum'en peewti. ⁴⁶Ebe tewta no be nanngira mo, kaa be kulii yimbe bee, sabi be fuu ebe njogorii mo annabaajo.

Bannol haala jiiri yannge

22 Iisaa haaldiri e maɓɓe bannol kasen, wii be:

²—Laamu Laamdo ana wa'i hono no kaananke kuurtinando biyum gorko, so wadani dum yannge. ³O neli golloobe makko noddanoya mo jaamoobe, kaa gansaabe bee calii warde. ⁴O neli kasen golloobe woɓɓe, o wii dum'en: «Mbiyee gansaabe bee jiiri yannge ndii moyyi-naama faa gasi, mi hirsii ga'i e jalbi paydi, hankasen fuu lanndinaama, be ngara be nootoo yannge oo.» ⁵Kaa gansaabe bee koyni mo, kiinnii haaju-uji mum'en: oo ngesa mum, oo jaagu mum. ⁶Heddiibe bee nanngi golloobe bee, torri be, mbari be. ⁷Kaananke oo mettaa, neli sordaasi'en mum mbaroyi been jaaduube ko'e, nduppi ngeenndi mum'en. ⁸Caggal dum, o wii golloobe makko bee: «Niiri yannge ndii moyyi-naama, kaa gansaabe bee kaandaa e jaamde ndi. ⁹Dum nee, njehee dow mbeddaaji mawdi dii, noddon neddo fuu mo kawru-don wara jaama jiiri yannge

oo ndii.» ¹⁰Kaadime'en bee njehi dow mbeddaaji dii, noddi yimbe be tawi ton fuu gila e bonbe faa e moyyube faa galle do yannge oo wadata doo heewi yimbe.

¹¹Nde kaananke oo naati faa yiya noddaabe bee ndee, o soynii gorko mo paraaki. ¹²O wii dum: «Gidam, hono naatir-daa doo tawi a paraaki?» Kaa oon deyyinii. ¹³E ley dum, kaananke oo wii golloobe bee: «Kaɓɓee juude makko e koyde makko, tippo-don mo e ley nimre sella ndee, ton o wullata o neryondira jiiye.»

¹⁴Iisaa jokki wiide:

—Noddaabe ana keewi kaa subaabe ana pamdi.

Haala yobugol lampo

¹⁵Farisa'en njehi ndawridoyi no tuufiranta Iisaa e ley haala mum. ¹⁶Be neli yoga e taalibaabe maɓɓe, kapum e howruube Hirudus mbiya mo:

—Moobbo, miden anndi a goongirante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga, a hulataa fay gooto, sabi a burdintaa yimbe. ¹⁷Dum nee, haalan min kodum anndu-daa e dum doo: ana dagoo min ndokka kaananke Roma mawdo oo lampo naa dagaaki?

¹⁸Kaa Iisaa ana anndi anniyaaaji maɓɓe bondi dii. O wii be:

—Onon naafigi'en! Kodum wadi so odon tuufana kam? ¹⁹Kollee kam kaalisi jobirteedo lampo oo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi gooto. ²⁰O lamndii be, o wii:

—Natal homo e innde homo woni doo?

²¹Be njaabii mo, be mbii:

—Kaananke Roma.

O wii be:

—Ndennoo, ndokkee kaananke Roma oo ko jey, ndokkee Laamdo duu ko jey.

²²Haaynii be nde be nani oo jaabu ndee. Be celi mo, be mbitti.

Haala immital maaybe

²³E ley oon palooma jaati, yoga e waaldeSaduki'en ngari e Iisaa. Kambe ngoni fennuube immital. ²⁴Be lamndii mo, be mbii:

—Moobbo, Muusaa wii: «So neddo maayii hebaali biddo, mipum naa mawnum bamta debbo dalaado oo, yalla ana hebana dum beyngu.»^{¶¶}
²⁵Wadiino e bettaade to amen rimdaabe njeddon worbe. Arano oo caggal dewlii, maayi hebaali biddo. Mijiiko gorko bamti debbo makko oo, ²⁶kapum duu maayi hebaali biddo. Tataabo oo duu jokki hen faa yottii njeddaabo oo. ²⁷Caggal mabbe be fuu, debbo oo duu maayi. ²⁸Nannde immital nee, homo e njeddon beebbo oo laatotoo jom suudu mum? Sabi be fuu be bamiino mo.

²⁹Iisaa jaabii be, wii:

—On majjii, sabi on paamaali Bindi dii, on anndaa baawde Laamdo dee duu. ³⁰Sabi so maaybe immitike, worbe bamataa, rewbe bamataake, be laatoto hono no malaa'ika'en wonbe dow kammu beebbo nii. ³¹E haala immital maaybe, tama on njanngaali ko Laamdo wii on koo? O wii: ³²«Miin woni Laamdo Ibarahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»^{§§} Laamdo yo Laamdo wu-urbe, wanaa Laamdo maaybe.*

³³Waaju makko oo haaynii yimbe het-tindotoobe mo beebbo fuu.

Haala yamiroore burnde fuu teentilaade

³⁴Nde Farisa'en beebbo nani o muubbii kundude Saduki'en beebbo e haala ndee, be kawriti. ³⁵Gooto e mabbe janninoowo Sariya yidi tuufande mo, lamndii mo, wii:

³⁶—Moobbo, honde woni yamiroore burnde fuu teentilaade e ley Tawreeta?

³⁷Iisaa jaabii mo, wii:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkille maa fuu.[†] ³⁸Nden woni yamiroore burnde mawwude, burnde teentilaade. ³⁹Yamiroore didaabe hono mayre annii: «Njidiraa tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii.»[‡] ⁴⁰Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe dee fuu e deen jamirooje didi pawii.

Kabaaru Almasiihu e Daawuuda

⁴¹Nde wonnoo Farisa'en beebbo ana kawriti, Iisaa lamndii be, wii:

⁴²—Kodum miilu-don e Almasiihu oo? O taanii homo?

Be njaabii, be mbii:

—O taanii Daawuuda.

⁴³O wii be:

—Ndennoo, hono Daawuuda noddirta mo Joomiraado? Ruuhu Laamdo annidini mo dum, saabe majjum o wii:

⁴⁴«Joomiraado wii Joomam:

Jooda naamo am,

faa mi wada njaabbaa waybe maa.»[¶]

⁴⁵So Daawuuda ana noddirta mo «Joomam», ndennoo, hono mo laatortoo taanum tan?

^{¶¶}22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5

^{§§}22:32 Pergu 3.6

*22:32 Gila e jamaanu Muusaa tawi Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gila ko booyi. Ko Laamdo wii yo Laamdo maabe koo, holli ebe nguuri.

[†]22:37 Pergu 6.5

[‡]22:39 Lewinkoobe 19.18

[¶]22:44 Jabuura 110.1

⁴⁶Be fuu be ndonki jaabaade mo fay karrol. Gila jannde nden, fay gooto suusaali lamndaade mo lamndi godfi.

No Iisaa feliri dunkee'en Sariya e Farisa'en

23 Nden, Iisaa wii jamaa oo e taal-ibaabe mum bee:

²—Dunkee'en Sariya bee e Farisa'en bee kapum'en ndokkaa jannginde Sariya Muusaa oo. ³Saabe dum, odon kaani jabande be, ngadon huunde fuu ko be mbii on. Kaa pati jemmbon golleeji mabbe, sabi be ngadataa ko be mbaajotoo koo. ⁴Be kabban donnge teddude, be mbakkina yimbe, kaa be njidaa wallirde been huncude de fay hoore fedeendu. ⁵Huunde fuu ko be ngadata, be ngadiran dum faa be kollinkinoo. Dum wafi so ebe kabba talki mawdi, ebe njuutina cilmbi saayaaji mabbe faa ana ndaasoo. ⁶Ebe njidi joolle burde teddude so be noddaama e yanngeegi, ebe njidi joolle burde yitinkinaade ley cuudi baajordi. ⁷Ko be njidi tan salmineede calmi-naali teddufi ley luumooji e noddoreede «Moobbo». ⁸Kaa onon, pati njabee noddoreede «Moobbo», sabi on fuu on saki-raabe, Moobbo gooto tan njogi-don. ⁹Pati mbiyee fay gooto «Baabiraado» e aduna, sabi Baabiraado gooto tan njogidon, dum woni gondfo dow kammu oo.[§] ¹⁰Pati njabee noddireede «Hooreejo», sabi Hooreejo gooto tan njogi-don, dum woni Almasiihu oo. ¹¹Burdo teddude hakkunde moodon yo laato gollanoowo heddiibe bee. ¹²Toownudo hoore mum fuu, leydinte. Leydinkiniido fuu toownete.

¹³Bone yanan e mon onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon cokana yimbe damal Laamu Laamdo ngal. On naataata, on accataa naatoobe naata. [^{14**}]

¹⁵Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon nji-illoo e leydeele odon mbanngoo geeci faa kebon tuubudo gooto. So on kebii dum, mbirfito-don kasen, ngadon dum bii jahannama faa sowa on cili didi.

¹⁶Bone yanan e mon, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbiya: «So neddo hunorike Suudu Dewal Mawndu nduu yo meere, kaa so hunorike kanje Suudu Dewal Mawndu oo, hunoore mum nanngan dum.» ¹⁷Majjube, wumbe! Kodum buri teentilaade: kanje oo naa Suudu labbinooru kanje oo nduu? ¹⁸Odon mbiya kasen: «So neddo hunorike ittirde sadaka ndee yo meere, kaa so hunorike sadaka gondfo dow mayre oo, hunoore mum nanngan dum.» ¹⁹Wumbe! Kodum hen buri teentilaade: sadaka oo naa ittirde sadaka labbinoore sadaka oo ndee? ²⁰Ndennoo, neddo fuu kunoriido ittirde sadaka ndee, hunorike nde kayre e huunde fuu ko fawii e mayre. ²¹Neddo fuu kunoriido Suudu Dewal Mawndu nduu, hunorike ndu kayru e Laamdo joodiido e mayru oo. ²²Neddo fuu kunoriido kammu oo, hunorike joodorgal Laamdo ngal e Joodiido e maggal oo.

²³Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon it-tana Laamdo jakka naanaa, kapum e haakolooji godfi, kaa odon njeeboo ko

[§]23:9 *Pati mbiyee fay gooto «Baabiraado» e adunawiyaali pati neddo soowa baaba mum dimdo dum. Ngol haali haala hooreebe diina fonndube ko'e mum'en e baabiraaku Laamdo.*

^{**}23:14 *E dereegi booydi dii, yoga ana beyda aaya 14:Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon teeta cuudi rewbe be worbe mum'en maayi, odon njuutina duwaawuuji moodon yalla odon manee. Saabe majjum, on keban jukkungo burngo fuu naawde.*

huri teentilaade e Sariya oo koo, hono fooccitaare e yurmeende e goondinal. Tawee nee, kapum kaanno-don wadude tawee on njeebaaki ko heddii koo. ²⁴ On wumbe dowoobe yimbe! So bowngu saamii e njaram moodon, on ciiwan itton dum, tawee nee, odon moda ngelooba!

²⁵ Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon lawya caggal kore loode e caggal lehoy, tawee nee ley mum'en ana heewi ko wujjaa e ko yanaa. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawy'u ley kore loode tafon, nden caggal ngal duu laaban.

²⁷ Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon nandii e janaale dawninaade, de dow mum'en woodi tawee ley mum'en ana heewi gi'e e ko sobi fuu. ²⁸ Onon duu hono non mbaa-don: e jiile gite odon nanndi e fooccitiibe, kaa ley moodon ana wii pep naafigaaku e oopaare.

²⁹ Bone yanan e mon, onon dunkee'en Sariya e Farisa'en, naafigi'en! Odon mahana annabaabe bee cuudi dow janaale mum'en, odon njardina janaale fooccitiibe bee, ³⁰ mbirfito-don mbiyon: «Sindo min kawriino e jamaanu njaati-raabe amen, min ittidataano e mabbe yonkijji annabaabe dii.» ³¹ Hono non, ceettori-don onon jaati on biibe waranoobe annabaabe bee. ³² Ndennoo, kebintinee saawal gollleeji bondi di njaati-raabe mon pudfunoo dii! ³³ Bolle, biibe posoke! Hono fuu miilorto-don waasude wedeede e jahannama? ³⁴ Dum saabii, mido nelda on annabaabe e hakkilanteebe, kapum e jannginoobe. Mbaron yoga, peyon yoga, piyon yoga dorri e ley cuudi mon baajordi, njokkon dum'en ngeenndi e ngeenndi. ³⁵ Yalla yonkijji laabu e ittaadi e aduna oo dii fuu, hakke mum ana fiitoo on, gila yonki Haabiila poocitiido oo faa yonki Jakariyaa bii Barakiya mo mbarno-don hakkunde Suudu Dewal Mawndu e ittirde sadaka oo.

³⁶ Mido haalana on goonga: jukkungo majjum dum fuu e yimbe oo jamaanu saamata!

No Iisaa sunjlirani yimbe Urusaliima

³⁷ —Hay yimbe Urusaliima, on mbarii annabaabe, on mbardii nelaabe e mon kaaye! Cili kuurdi njidu-mi hawrintinde biibe mum no cofal hawrintinirta biibe mum ley biifoole mum nii. Kaa on njaabaali. ³⁸ Dum nee, on daldete e Suudu mon Dewal, ndu laato saabeere. ³⁹ Mido wiya on: on njiyataa kam gila jooni faa wakkati mo mbiyoyton e mum: «Barke woodanii gardoowo e dow innde Joomiraado!»

Haala taagumansaaji kollooji timmoode aduna

24 Nde Iisaa yaltunoo Suudu Dewal Mawndu ndee, taalibaabe mum battitii dum, kolli dum maadiiji galle mayru dii. ² O wii be:

—On njii dum doo fuu naa? Mido haalana on goonga: fay haayre wootere heddadataako doo ana fawii dow wonnde, fuu wurjinte.

³ Nde Iisaa joodinoo dow waamnde haayre wiyeteende Jaytun ndee, taalibaabe makko ngari e makko kapum'en tan, mbii mo:

—Humpitin min nde dum wadata. Taagumansa homo hollata gartol maa, kapum e timmoode aduna?

⁴ O jaabii be, o wii:

—Ndeentee pati fay gooto yonja on. ⁵ Sabi heewbe ngardan innde am, gooto e mum'en fuu wiya: «Miin woni Almasihu oo.» Be yonjan heewbe. ⁶ On nanan golowole e kabaaru golowole kaa pati kulee! Ana tilsi dum wada, kaa dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lepol haban e lepol, laamu haban e laamu. Yolbereji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje yogaaje. ⁸ Dum kaa fuu hono no puddoode natawera beynoowo nii.

⁹Nden, yimbe naban on e carirdi yalla odon torree, mbare-don. Lejni dii fuu mbapan on saabe am. ¹⁰Oon wakkati, heewbe njoppa goondinal mum'en, ana njambondira ana mbapondira e ko'e mum'en. ¹¹Annabaabe peneebe heewbe banngan, yonna heewbe. ¹²Bonanndaaji keewan faa jilli yimbe heewbe buubta. ¹³Kaa mupudo faa timmoode, joomum hisinte. ¹⁴Oo doo Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo ooynete e aduna oo fuu, yalla lejni dii fuu ana keba seedaaku oo. Nden, aduna timmata.

Haala torra mawdo gadoowo

¹⁵—Nde njii-don «huunde harmunde bonnde»,^{††} ko annabi Daniyel haalnoo koo ana e nokku ceniido oo^{‡‡} (jangudo dum, tiinnoo faama) ¹⁶nden, tawaabe ley Yahuudiya fuu yo ndogu peewa baamle kaaye. ¹⁷Tawaado dow bene, pati wiya baman kaaki ley suudu mum. ¹⁸Tawaado gese, pati wirfoo so wiya bamoowo saaya mum. ¹⁹Bone yanan e haamili'en e muyninoobe ley deen palaade! ²⁰Naagee Laamdo pati doddu mon laato wakkati dabbunde naa palaande fowteteende. ²¹Sabi nden, torra mawdo wadan mo hono mum wadaali gila puddoode aduna, hono makko wadataa abada kasen. ²²Sinndo tawiino deen palaade ndabbindinaaka, fay gooto e bibbe aadama hisataano. Kaa Laamdo rabbindinirii de sabaabu be o subii bee. ²³E oon wakkati, so won biido on: «Yeewee! Almasihu annii doo», naa «Omo naa too», pati ngoondinee. ²⁴Sabi almasihu'en peneebe e annabaabe peneebe banngoyan, be ngada taagumansaaji mawdi e kaay-eefiiji yalla ebe majjina fay subaabe

bee, so be mbaawii. ²⁵Paamee gasa. Mi haalanii on gila dum waraali. ²⁶So won biido on: «Yeewee, omo naa ley ladde jeereende», pati njehee. Naa so won biido on: «Yeewee, omo naa to ley cuudi too», pati ngoondinee. ²⁷Hono no majere fooynirta kammu gila funnaange faa hiirnaange nii, hono non Bii Neddo oo wardata. ²⁸Do jiibe ngoni fuu, don dute kawritata.

No Bii Neddo oo wartirta

²⁹—Don e don, caggal torra ley deen palaade, naange nibban, lewru jootan yaaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu dee ndimmboto.^{¶¶} ³⁰E oon wakkati, taagumansa Bii Neddo oo banngan e mbeeyu, lejni aduna dii fuu ngullan. Be njiiyan Bii Neddo oo, ana wara e duule, ana warda baawde mawde e teddeengal. ³¹Buututal mangal fuufete, o nela malaa'ika'en makko funnaange e hiirnaange, saahal e baleeri, moobta subaabe makko bee gila hoore leydi faa hoore leydi.

³²Taykitee ibbe: so caba majje keyditi, haakolooji majje mbillitii, odon andi ndunngu badike. ³³Hono non, so on njii dum fuu, anndee wakkati oo batti-ima, omo damal galle. ³⁴Mido haalana on goonga: oo jamaanu timmataa tawee kudde dee fuu ngadaali. ³⁵Kammu e leydi timman, kaa haalaaji am dii timmataa abada.

Haala timmoode aduna

³⁶—Kaa nden palaande e oon wakkati fay gooto anndaa dum, wanaa malaa'ika'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oo. Walaa anndudo dum so wanaa Baabiraado oo. ³⁷No

^{††}24:15 Daniyel 9.27; 11.31; 12.11

^{‡‡}24:15 Doo Iisaa haali ko annabi Daniyel sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley Suudu Dewal Mawndu Yahuudiyankooobe. Ko o sappinoo koo wadii gila Iisaa finaali. Jooni Iisaa wii hono majjum watan kasen.

^{¶¶}24:29 Esaaya 13.10; 34.4, Yo'ila 2.10

jamaanu Nuuhu nii, hono non nanndata so Bii Neddo oo ana wara. ³⁸E ley deen jalaade fade ilam tuufaanu dam warde, yimbe ana jaama, ana njara, ana ndewla, ana ndewlee, faa pannde Nuuhu naati laana kaa. ³⁹Be miilaali, be njaalaali faa ilam tuufaanu dam wari yooli be fuu. Garol Bii Neddo oo hono non nanndata. ⁴⁰E oon wakkati, worbe didon wonbe e ngesa ngoota, gooto mum'en nabete, goddo oo yoppee. ⁴¹Rewbe didon undooobe dow unirde wootere, gooto mum'en nabete, goddo oo yoppee. ⁴²Ndennoo, njeertee, sabi on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³Paamee dum doo: sinndo jom galle ana anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, daanataako yoppataa o naata galle mum. ⁴⁴Dum nee, onon duu lanndinee, sabi Bii Neddo oo waran e wakkati mo on miilaali.

Haala golloowo koolniido, kapum e golloowo bondo

⁴⁵—Ndennoo, homo woni golloowo koolniido, hakkilante? Oon woni mo kalfaado mum halfini dum koreeji mum faa hokka dum'en nguure mum'en e wakkati jidaado. ⁴⁶Golloowo mo kalfaado mum warti tawi ana hiinnii golle mum, welii hoore. ⁴⁷Mido haalana on goonga: kalfaado oo halfinan mo jawdi mum fuu. ⁴⁸Kaa so golloowo oo yo bondo, wii e hoore mum kalfaado mum booyan wartaali, ⁴⁹hedde ana fiya waayiraabe mum golloobe bee, ana jaamda ana yarda e sigiroobe, ⁵⁰nden, kalfaado oo wartiran jalooma mo golloowo oo anndaa e wakkati mo o miilaali, ⁵¹jukka mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde

naafigi'en, ton o wullata o neryondira niiye.

Banndol haala surbaybe sappo

25—Laamu Laamdo oo nanndan e oo janta: surbaybe sappo bambe moottilaaji mum'en so njehi jabboyaade jommbaajo gorko. ^{§§} ²Njoyon bee yoyaa, njoyon wobbe bee ana yoyi. ³Be yoyaa bee bami moottilaaji tawi njoobaaki bulannga, ⁴yoyube bee noo nabori paali bulannga. ⁵Nde jommbaajo oo jenngi waraali ndee, be fuu be noni, be daanii. ⁶Faa hejjere jemma, wullaango nanaa, wii: «Jommbaajo oo warii! Njaltee! Njabbooyee mo!» ⁷Nden be fuu be pini, ebe moyyina moottilaaji mabbe. ⁸Surbaybe be yoyaa bee mbii yoyube bee: «Ndokkoree min e bulannga mon mo njoobi-don oo, sabi moottilaaji amen annii nifa.» ⁹Yoyube bee mbii: «Hubindaaki, sabi ko min njogii koo hejjataa en, en fuu. Njehee to sootoobe, coodoyon!» ¹⁰E ley no be yoyaa bee njaari soodoyde bulannga nii, jommbaajo oo yottii. Lanndininoobe bee naatidi e makko e ley dammbordu nduu, damal ngal uddaa. ¹¹Faa booyi seeda, surbaybe heddiibe bee ngarti, hedde ana ngulla ana mbiya: «Kalfaado, kalfaado, udditan min!» ¹²Kaa o jaabii be, o wii: «Mido haalana on goonga: mi anndaa on.»

¹³Iisaa sakitii wiide:

—Njeertee, sabi on anndaa jalaande naa e wakkati mo Bii Neddo warata e mum.

Banndol haala golloobe taton

¹⁴—Laamu Laamdo ana nanndi e gorko lanndiniido faa dawa, noddi golloobe mum, halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵O halfini gooto mabbe mutakal

§§ **25:1** E neesu Yahuudiyankooobe jommbaajo gorko ana yaadannoo e gidiraabe jom suudu mum, sabi kapum'en ndammbotoo.

teemede joy kanje, goddo teemede didi, tatabo oo teemedere, gooto fuu ko waarata e mum. Caggal dum, o dawii. Don e don,¹⁶ golloowo kebudo mutakal teemede joy kanje oo yehi jaagoroyii mo, tinorii mutakal teemede joy godde.¹⁷ Kalfinaado mutakal teemede didi kanje oo duu wadi non, tinorii kapum duu mutakal teemede didi godde.¹⁸ Kaa kalfinaado mutakal teemedere kanje oo yehi asoyi ngayka, iri ton ko kalfaado mum oo hokkunoo dum koo.

¹⁹Faa booyi caggal mum, kalfaado maabe oo warti noddi be, o yeewi jate maabe.²⁰ Kalfinaado mutakal teemede joy kanje oo wari, waddi mutakal teemede joy godde, wii: «Kalfaado am, mutakal teemede joy kalfin-daa kam, ede nii. Yeew, mi tinorike de mutakal teemede joy godde.»²¹ Kalfaado makko oo wii mo: «Golle maa gasii sanne golloowo lobbo, koolniido. Nde wonnoo a hoolnike e ko famdi, mi halfinte ko teentilii sanne. War naatu faa ceyododen!»²² Golloowo kalfinaado mutakal teemede didi kanje oo wari kapum duu, wii: «Kalfaado am, mutakal teemede didi kanje kalfin-daa kam, ede nii. Yeew, mi tinorike de mutakal teemede didi godde.»²³ Kalfaado makko oo wii mo: «Golle maa gasii sanne golloowo lobbo, koolniido. Nde wonnoo a hoolnike e ko famdi, mi halfinte ko teentilii sanne. War naatu faa ceyododen!»²⁴ Kalfinaado mutakal teemedere kanje oo wari kapum duu, wii: «Kalfaado am, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada hetta ko a aawaali, ada moobta ko a tutaali.²⁵ Saabe dum, mi hulii, njaa-mi iroy-mi kanje maa oo. Haya, fii maa annii!»²⁶ Kalfaado makko jaabii mo, wii: «Golloowo laaliido, nattudo! So tawii ada anndunoo mido hetta ko mi aawaali, mido moobta ko mi tutaali,²⁷ ndennoo, ada haannoo wadude kanje am oo e banki, yalla ana daja ko tinorii-mi so

mi wartoyii.²⁸ Jooni, teetee mo mutakal teemedere kanje oo, ndokkon dum jom mutakal teemede joy kanje oo.²⁹ Sabi jojiido fuu beydante faa heewa. Kaa mo wala, fay seeda mo jogii oo teetete.³⁰ Golloowo meerejo oo kaa, mbedee dum e ley nimre sella ndee, ton o wul-lata o neryondira niyye.»

No Bii Neddo oo sarirta yimbe fuu

³¹—So Bii Neddo oo warii e teddungal mum, kapum e malaa'ika'en bee fuu, o joodoto e joodorgal makko laamu ngal.³² Yimbe aduna bee fuu moobtete yeeso makko, o faltoroo be no duroowo faltortoo baali e be'i nii:³³ o wadfan baali dii e junngo makko jaamo, o wada be'i dii e junngo makko nano.³⁴ Hono nii, Kaananke oo wiirata wonbe junngo mum jaamo bee: «Ngaree, onon barkinaabe Baabiraado am, nanngoo laamu mo ndesane-don gila e pudfoode aduna oo.³⁵ Sabi mi yolbiino, on jamminii kam, mi domdiino, on njarnii kam, mi laatinoke kodo, on njippinii kam,³⁶ mi holiino, on koltinii kam, mi pawiiino, on njandinii kam, mi uddanooma kasu, on yeewoyii kam.»³⁷ E oon wakkati, foocitiibe bee njaabotoo mo, mbiya: «Joomiraado, mande min njii maa ada yolbi, min jammin maa naa ada domdi, min njarnu maa?»³⁸ Mande min njii maa a kodo, min njippin maa naa a koldo, min koltin maa?³⁹ Mande min njii maa a pawdo naa a uddaado kasu, min ngari yeewde ma?»⁴⁰ Kaananke oo jaaboo be wiya: «Mido haalana on goonga: ko ngadfan-don gooto e burdo famdude e sakiraabe am bee, yo miin ngadfan-don.»⁴¹ Caggal dum, o wiyannoo wonbe junngo makko nano bee: «Ngoddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e malaa'ika'en mum ngee!»⁴² Sabi mi yolbiino, on jamminaali kam, mi domdiino, on njarnaali kam,⁴³ mi kodo, on

njippinaali kam, mi koldo, on koltinaali kam, mi jawdo naa mi uddanooma, on ngaraali yeewde kam.» ⁴⁴Nden, be njaaboto mo kambe duu be mbiya: «Joomiraado, mande min njii maa ada yolbi naa ada domdi naa a kodo naa a koldo naa a jawdo naa ada uddaa kasu, min paabaaki ma?» ⁴⁵O jaaboto be o wiya: «Mido haalana on goonga: ko mbaasu-don wadande gooto e bee doo furbe famdude koo, miin woni mo on ngafanaali.» ⁴⁶Nden, been njaha e jukkungo duumiingo, foocitiibe bee kefa nguurdam nduumiidam.

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

26 Nde Iisaa timmini diin waajuuji fuu ndee, wii taalibaabe mum bee:

²—Odon anndi balde didi palii en e iidi Paska, Bii Neddo oo hokkitirte tontee e leggal bardugal.

³E oon wakkati, hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe Yahuudiyankoobe bee kawritoyi galle Jottinoowo Sadaka Mawdo biyeteedo Kayafas. ⁴Be fuu be ndawridi faa be njamboroo Iisaa hiila, be mbara dum. ⁵Kaa be mbii:

—Pati ngaden dum ley iidi oo so yimbe bee murta.

No Iisaa wujiraa nebam uuroojam

⁶Nde wonnoo Iisaa ana Baytaniya do galle Simon ceppaado oo doo, ⁷debbo gooto battitii dum ana jogii faandu nebam uuroojam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ana jaama, o wuji dam dow hoore mum. ⁸Nde taalibaabe bee njii dum ndee, mettaa, ana mbiya:

—Ko woni oo bonannda meere meere? ⁹Eadam waawnoo sootteede kaalisi keewdo, kaalisi oo hokkee misikiina'en.

¹⁰Iisaa faami ko be kaalannoo koo, wii be:

—Ko saabii so odon torra oo debbo? O gollanii kam golle gardudo. ¹¹Sabi misikiina'en ana tawdee e mon jannde fuu. Kaa miin, mi tawdataake e mon jannde fuu. ¹²O wujii terde am nebam uuroojam, ko o wadiri dum yalla omo lanndinanoo kam yanaande. ¹³Mido haalana on goonga: do Kabaaru Lobbo waajaa e aduna oo fuu, ko oo debbo wadi koo jantete, kasen duu o miccitate.

No Yahuuda jammborii Iisaa

¹⁴Nden Yahuuda Isikariyota, gooto e taalibaabe sappo e didon bee, yehi to hooreebe yottinoobe sadaka, ¹⁵wii dum'en:

—Ko ndokkaton kam so mi waddanii on Iisaa?

Be njakkii buufi capantati cardi, be ndokki mo. ¹⁶Gila nden, omo fiya dabare no o jammortoo Iisaa.

No Iisaa hiirtidorii e taalibaabe mum hiraande iidi Paska

¹⁷E jalooma arano iidi mo buuru yu-ufinaaka, taalibaabe bee ngari, lamndii Iisaa, mbii dum:

—Hoto njid-daa min lanndinoyoo hiraande iidi Paska ndee?

¹⁸O jaabii be, o wii:

—Njehee ngeenndi too, naaton galle maani, mbiyon dum: «Moobbo wii, wakkati mum yonii, e galle maa oo wadata iidi Paska oo, kanko e taalibaabe makko.»

¹⁹Taalibaabe bee ngadi ko Iisaa yamirnoo dum'en koo, lanndinii hiraande ndee.

²⁰Hiiri, o joododii e taalibaabe sappo e didon bee faa be kirtoo. ²¹Nde be kirtotoo ndee, o wii:

—Mido haalana on goonga: gooto moodon jamboto kam.

²²Be cuŋli sanne, hedde ebe lamn-doroo mo gooto gooto, gooto fuu ana wiya:

—Moobbo, kori wanaa miin?

²³O jaabii, o wii:

—Tummbididdo e am junngo mum e la'al oo, oon jammbotoo kam. ²⁴Waaajibi Bii Neddo d'alira aduna no haaliraa ley Binndi dii nii. Kaa bone woodanii jamm-botoodo Bii Neddo oo! Oon gorko, so rimaooka fey buri moy'ande dum.

²⁵Yahuuda garoowo jammaade mo oo bami haala, lamndii mo, wii:

—Moobbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wii:

—Aan haaldi hunduko maa.

²⁶Nde be jaamata ndee, Iisaa bami buuru, yetti Laamdo, helti, hokki taal-ibaabe mum bee, wii:

—Nanngee, jaamee, dum yo terde am.

²⁷Caggal dum, o bami horde peguujam, o yetti Laamdo, o hokki be, o wii:

—On fuu, njaree hen. ²⁸Dum yo yi-iyam am, yi-iyam tabintinoojam aadi keyri, njupportoodam saabe heewbe faa luutti njaafee. ²⁹Mido wiya on: abada mi yarataa dam peguujam kasen so wanaa nannde njardoy-den peguujam kesam e ley LaamuBaabiraado am.

³⁰Caggal be njimii Jabuura,* be njalti, be njehi waamnde haayre wiyeteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer yankiran dum

³¹E oon wakkati, Iisaa wii be:

—E ley oo jemma jaati, on fuu on njopan kam, sabi ana winndii: «Mi fiyan duroowo oo, mi wara dum, sewre baali ndee saakoo.»[†]

Iisaa beydi hen, wii:

³²—Kaa caggal mi wuurtii, mi adoyto on Galili.

³³Nden Piyeer bami haala, wii mo:

—Fay so be fuu be njoppu maa, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴Iisaa jaabii mo, wii:

—Mido haalane goonga: jemma hantde oo jaati, fade ndontoori jogginde a wiyan a anndaa kam cili tati.

³⁵Piyeer wii mo:

—Fay so tilsi mi maaydan e maa, abada mi wiyataa mi anndaa ma.

Taalibaabe bee fuu mbii hono non.

No Iisaa paagorii Laamdo ley Gecemane

³⁶Caggal dum, Iisaa yottodii e mabbe nokku biyeteedo Gecemane, wii be:

—Njoodee doo, faa mi wadoya too duwaawu.

³⁷O yaadi e Piyeer e bibbe Jebede didon bee, bernde makko fuddi maatude yoomeende e ruubu. ³⁸E ley dum, o wii be:

—Yoomeende ana mawni e am sanne faa ana ndaara warde kam. Keddee doo, njeertodee e am pati daano-don.

³⁹O wodditii seeda, o hippii e leydi, omo duwoo, omo wiya:

—Baabiraado, so tawii ana laatoo, woddinam ndee horde bone. Kaa pati laatoroo no njidfir-mi, yo laatoro no njidfir-daa aan.

⁴⁰O warti, o tawi ebe daanii. O wii Piyeer:

—On mbaawaa jeertodaade e am tawee on daanaaki fay wakkati gooto naa? ⁴¹Pati daanee, nduwee, pati on ceYTE. Sabi hakkille ana heewi anniya lombo, kaa terde ana lo'i.

⁴²O yehi kasen, o duwii, o wii:

*26:30 Neesu Yahuudiyankooŋe woni yimde jime Jabuura 115-118 e hiraande iidi Paska.

†26:31 Jakariyaa 13.7

—Baabiraado, so tawii nden horde bone waawaa woddineede so wanaa mi yara dum, yo sago maa wadu!

⁴³O warti, o tawi be daantike, sabi doydii ana piilli e maβbe. ⁴⁴O yehi kasen, o duwii tataberde hono no o duworinoo nii. ⁴⁵Caggal dum, o warti e taalibaabe bee, o wii dum'en:

—Faa jooni odon daanii odon jootinoo? Yeewee, wakkati oo yottike! Bii Neddo oo wafete e juude luutoobe. ⁴⁶Immee njehen! Yeewee, jamm-botoodo kam oo annii wara!

No Iisaa nanngiraa

⁴⁷O tilaaki haalde, faa Yahuuda, gooto e sappo e didon bee, yottii ana wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Hooreebe yottinoobe sadaka bee e mawbe Yahuudiyankoobe bee neli be. ⁴⁸Jambotoodo mo oo hokki be finnde, wii:

—Neddo mo buccii-mi fuu, oo woni kanko. Nanngge dum.

⁴⁹Don e don, Yahuuda battitii Iisaa, wii dum:

—Sadi Moobbo!

O buccii dum. ⁵⁰Iisaa jaabii mo, wii:

—Gidam, wadu ko waddu maa koo.

E oon wakkati, be battitii, be njani e Iisaa, be nanngi dum. ⁵¹Gooto e wondunoobe e Iisaa bee soorti kaafaawi mum, soppo golloowo Jottinoowo Sadaka Mawdo tayi nowru mum. ⁵²Nden, Iisaa wii mo:

—Soornu kaafaawi maa kii e jaro mum, sabi jogotoodo kaafaawi fuu, kaafaawi halkata dum. ⁵³Naa ada miila jooni mi waawaa noddude Baabiraado am nelda kam ko buri konuuji sappo e didi malaa'ika? ⁵⁴Kaa so non laatorii, hono ko winndaa ley Binndi dii koo tabitirta? Sabi di mbii hono non dum laatotoo.

⁵⁵E oon wakkati, o wii jamaa oo:

—Ko ngardu-don e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono mi janoowo? Ley Suudu Dewal Mawndu nduu ngonannoo-mi jannde fuu mido janngina, on nanngaali kam. ⁵⁶Kaa dum fuu wadan yalla Binndi annabaabe dii ana tabita.

Nden, taalibaabe bee fuu njoppi mo, ndogi.

No mawbe diina cariri Iisaa

⁵⁷Nannguβe Iisaa bee nabi dum to Kayafas Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, tawi dunkee'en Sariya bee e mawbe lepol bee ana kawritinnoo ton. ⁵⁸Piyeer jokkittii mo fali daawre hakkunde maβbe, faa daalaare galle Jottinoowo Sadaka Mawdo oo. O naati ley galle oo, o jooddii e doomoobe bee faa o yiya no dum sakitortoo.

⁵⁹Hooreebe yottinoobe sadaka e waalde Saahiibe ndee fuu ana tewta fenaande nde kappira Iisaa yalla ana waree. ⁶⁰Fay so taweede yimbe heewbe ngari seedanaade mo pene, be kebaali sabaabu fuu ko waawi warde mo. Ko sakitii koo, worbe didon ngari, ⁶¹mbii:

—Kanko wiinoo omo waawi wurjinde Suudu Dewal Laamdo, o mahitoo ndu ley balde tati.

⁶²Jottinoowo Sadaka Mawdo oo im-mii, wii Iisaa:

—A jaabataako fay huunde naa? Tama a nanaali ko be mbiyete koo?

⁶³Fuu omo deyyinii. Jottinoowo Sadaka Mawdo oo wii mo:

—Mido lamndore saabe Laamdo guurdo oo, haalan min so tawii aan woni AlmasiihuBii Laamdo oo.

⁶⁴O jaabii dum, o wii:

—No mbii-daa nii. Kasen, mido wiya on fuu: gila jooni, on njiyan Bii Neddo ana jooddii jaamo Jom Baawde oo, ana wara dow duule kammu.

⁶⁵E ley d̄um, Jottinoowo Sadaka Mawdo oo mettaa faa seeki kaddule mum, wii:

—O bonkike Laamdo! En kaajaaka seedee'en hankasen! On narrii noppi moodon ko o bonkii Laamdo koo. ⁶⁶Kodum njii-don hen?

Be njaabii, be mbii:

—Omo haani wareede.

⁶⁷Caggal d̄um, be tutti e yeeso makko, be culkii mo. Yoga maβbe ana piya mo banaaje ⁶⁸ana mbiya:

—Almasiihu! Haalan min piido ma, so a annabaajo.

No Piyeer wadi so yankiri Iisaa

⁶⁹Piyeer joodii sella e daalaare galle oo. Gooto e horbe bee battitii mo, wii:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinke oo.

⁷⁰Nii o yeddi d̄um hakkunde yimbe fuu, o wii:

—Mi faamataa ko kaalataa koo.

⁷¹Caggal d̄um, o fa'i to damal galle too. Kordo goddo yii mo, wii wonbe don bee:

—Oo gorko e Iisaa Nasaraatunke oo wondunoo.

⁷²Piyeer yeddi kasen, wii:

—Mi hunike, mi anndaa oo gorko.

⁷³Faa booyi seeda, wonbe don bee battii Piyeer, mbii d̄um:

—Tay'oral, e maβbe njeje-daa, sabi demngal maa ngal hollii to iw-daa.

⁷⁴E ley d̄um, Piyeer darii ana hunoo ana huttoo ana wiya:

—Mi anndaa oo gorko!

Oon wakkati fuu, ndontoori joggini, ⁷⁵non Piyeer miccitii ko Iisaa wiinoo d̄um koo: «Fade ndontoori jogginde, a wiyan a anndaa kam cili tati.» O yalti sella, o darii omo woya faa omo heppiya.

No Iisaa nabiraa to Pilaatu

27 Beete law, hooreebe yottinoobe sadaka bee e mawbe lepol bee fuu njooddii faa yeewa no mbarda Iisaa. ²Be kabbi mo, be nabi mo to Pilaatu goforneer oo.

No Yahuuda maayiri

³Nde Yahuuda jammbiido Iisaa oo yii no o sariraa o bareteedo nii, mimsiti, wartiri buudi capantati cardii to hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe lepol bee, ⁴wii d̄um'en:

—Mi luuttii ko njambii-mi mo wiyaali wadaali oo koo!

Nii be njaabii mo, be mbii:

—Ko hilli min? Aan anndi!

⁵Yahuuda tippii kaalisi oo ley Sudu Dewal Mawndu nduu. Caggal d̄um, o bami boggol, o wartoyii. ⁶Hooreebe yottinoobe sadaka bee bami kaalisi oo, mbii:

—E sariya meeden daganaaki en wat-tude oo kaalisi e keesu oo, sabi d̄um diyo.

⁷Caggal be ndawridii, be bami kaalisi oo, be coodi d̄um ngesa e jungo mahoowo loode faa wadee jenaale joolaa'en. ⁸Dum wadi so ngaan ngesa ana wiye faa jooni «Ngesa Yiyam».

⁹Nden haala ka Laamdo yottinirnoo annabi Yeremiya kaa tabiti nde oon wii: «Be bamii buudi capantati cardii, coggu mo yimbe Israa'iila njatorii yonki makko,

¹⁰be coodi d̄um ngesa mahoowo loode, hono no Joomiraado yamirnoo kam nii.»[‡]

No Pilaatu lamndorii Iisaa

¹¹Iisaa darii yeeso goforneer oo, oon lamndii mo, wii:

[‡]27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13; 32.6-15

—Aan woni kaananke
Yahuudiyankooḃe oo naa?

O jaabii, o wii:

—No mbii-ḃaa nii.

¹²Kaa nde hooreḃe yottinooḃe sadaka ḃee e mawḃe leḃol ḃee kappi mo ndee, o jaabaaki fay huunde. ¹³Dum wadi so Pilaatu wii mo:

—A nanaali ko ḃe ceettante koo fuu naa?

¹⁴Kaa o jaabaaki hen fay karrol. Dum haaynii goforneer oo sanne.

No Iisaa sariraa yo bareteḃo

¹⁵Iidi Paska fuu, goforneer oo ana hokkannoo yimḃe ḃee subaade e kasunkooḃe ḃee mo njidi yoppitaneede.

¹⁶E oon wakkati, ana woodunoo kasunke jom innde biyeteḃo Iisaa Barabas. ¹⁷E ley no jamaa oo moobtorii nii, Pilaatu lamndii ḃe, wii:

—Homo njid-ḃon mi yoppitana on: Iisaa Barabas naa, naa Iisaa biyeteḃo Almasiihu oo?

¹⁸Sabi Pilaatu ana anndunoo haasi-daaku wadi so ḃe ndokkitiri Iisaa.

¹⁹Kasen, nde o joodii to sarirde too ndee, jom suudu makko neli e makko, wii:

—Sel e oo gorko poocciido, sabi jemma hanken koyḃi makko tampinii kam sanne.

²⁰Hooreḃe yottinooḃe sadaka ḃee e mawḃe leḃol ḃee ndunyī jamaa oo naagoo Pilaatu yoppitana ḃe Barabas, wara Iisaa. ²¹Goforneer oo lamnditii ḃe:

—Homo e didon ḃee njid-ḃon mi yoppitana on?

ḃe njaabii, ḃe mbii:

—Barabas!

²²Pilaatu lamndii ḃe, wii:

—Ndennoo, hono ngadān-mi Iisaa biyeteḃo Almasiihu oo?

ḃe fuu ḃe njaabii, ḃe mbii:

—Tontu mo e leggal bardugal!

²³O lamndii ḃe, o wii:

—Kodum o wadi ko boni?

ḃe ḃeydii dukude semmbe, eḃe mbiya:

—Tontu mo e leggal bardugal!

²⁴Nden Pilaatu yii walaa ko waawi hen, tawi duko ngoo duu ana ḃeydii sanne, o ḃami ndiyam, o looti juude makko yeeso yimḃe ḃee, o wii ḃe:

—Mi woytirtaake yonki oo gorko. Dum yo kunkoo mon.

²⁵ḃe fuu ḃe njaabii, ḃe mbii:

—Yonki makko ana jonngii dow amen, minen e ḃiḃḃe amen!

²⁶E oon wakkati, Pilaatu yoppitani ḃe Barabas, yamiri Iisaa fiyee dorri, caggal ḃum, o hokkitiri ḃum tontoyee e leggal bardugal.

No sordaasi'en njaayriri Iisaa

²⁷Sordaasi'en goforneer ḃee nabi Iisaa ley galle to huḃeere ndee woni too, fedde sordaasi'en ḃee fuu pilii mo. ²⁸ḃe ḃoorti mo kaddule makko, ḃe ḃoorni mo burmusuure wodeere.[†] ²⁹Caggal ḃum, ḃe caḃi tenngaade gi'e, ḃe kippi e hoore makko. ḃe ngadi kasen kalacal e junngo makko jaamo, ḃe ndiccii yeeso makko, hedde eḃe njaayra mo eḃe mbiya:

—Sadi, kaananke Yahuudiyankooḃe!

³⁰ḃe tutti e makko, ḃe ḃami kalacal ngal eḃe piya e hoore makko. ³¹Nde ḃe tilii jaayrude mo ndee, ḃe itti burmusuure ndee, ḃe ḃoorni mo kaddule makko. Caggal ḃum, ḃe nabi mo faa ḃe tontoya mo e leggal bardugal.

No Iisaa tontiraa dow leggal bardugal

³²Nde ḃe njaltata ngeenndi ndii ndee, ḃe kawriti e gorko Sireenanke biyeteḃo Simon. Sordaasi'en ḃee ndooldini mo o wakkoo leggal bardugal Iisaa ngal. ³³ḃe njottii nokku biyeteḃo Golgata. (Maanaa Golgata woni nokku laalagal

[†]27:28 Wakkati Iisaa, *burmusuure wodeere* yo saaya ka kaananke boornotoo.

hoore.)³⁴ Be ndokki Iisaa peguujam njil-londiraadam e safaare haadunde faa o yara. Nde o meedi dum ndee, o salii yarde.

³⁵ Nde be tonti mo e leggal bardugal ndee, be pecciri kaddule makko urwa. ³⁶ Caggal dum, be njoodii don ebe kayba mo. ³⁷ Be mbinndi daliili ko tonti mo, be takki dum do tiimde hoore makko doo. Dum doo be mbinndi: OO YO IISAA, KAAANANKE YAHUUDIYANKOOBE. ³⁸ E oon wakkati, yanoobe didon tontidaa e makko, gooto jaamo makko, godfo oo nano makko. ³⁹ Yimbe yabfotoobe don bee ana njenna mo, ana njinka ko'e mum'en, ⁴⁰ ana mbiya:

—Aan gurjinoowo Suudu Dewal Mawndu nduu so mahitoo ndu ley balde tati, biltu hoore maa. So a Bii Laamdo, jippa leggal bardugal ngal!

⁴¹ Hono non, hooreebe yottinoobe sadaka bee e dunkee'en Sariya bee e mawbe lepol bee fuu njaayriri mo ana mbiya:

⁴² —O biltii wofbe, kaa o ronkii biltude hoore makko. Kanko o kaananke Israa'iila. Jooni, o jippoo leggal bardugal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O fawii fii makko e Laamdo. Yo Laamdo biltu mo jooni, so ana yidi mo. Sabi o wii o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaabe sera makko bee duu ndarii ana mbonkoroo mo non.

Haala maayde Iisaa

⁴⁵ Gila hakkunde naange, nimre wafi e leydi ndii fuu faa wakkati yamnde tati kiikiide. ⁴⁶ Banngal yamnde tati kiikiide, Iisaa wulli wullaango toowngo, wii:

—*Eli, Eli, lama sabaktanii?*

(Dum woni: «Laamdo am, Laamdo am! Kodum wafi so njoppu-daa kam?») ⁴⁷ Yoga e darinoobe ton bee nde nanunoo dum ndee, mbii:

—Omo nii nodda annabi Iliyaasa!

⁴⁸ Don e don, gooto dogi waddoyi licere, suuwi dum e biineegiri, habbi dum e sawru, feewtini hunduko makko yalla omo buuccoo. ⁴⁹ Kaa heddiibe bee mbii:

—Njoppee mo. Yeewen yalla Iliyaasa waran bilta mo.

⁵⁰ Caggal dum, Iisaa wulli wullaango toowngo kasen, dali aduna.

⁵¹ Oon wakkati, heedoode faliinde ley Suudu Dewal Mawndu ndee seekii gila dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii, ⁵² janaale udditii, seniife heewbe maaynoobe nguurti. ⁵³ Be njalti e janaale dee. Caggal ko Iisaa wuurti koo, be naati ngalluure seniinde ndee, yimbe heewbe njii be.

⁵⁴ Hooreejo sordaasi'en oo e dardi-noobe e mum faa kayba Iisaa bee njii no leydi ndii dimmborii nii e ko wafi koo fuu, kuli sanne, mbii:

—So goonga nii, oo yo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rewbe heewbe ana toowti, ana coynoo. Been yo jokkunoobe e makko gila Galili faa ngollana mo. ⁵⁶ Ana e been rewbe: Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufu, kanum e inna bibbe Jebede.

No tew Iisaa wafiraa e yanaande

⁵⁷ Faa hiiri, gorko arsukunte jeyaado Arimatiya wari. Omo wiyee Yuusufu, kanko duu o taalibbo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o ndaardi dum tew Iisaa. E oon wakkati, Pilaatu dujanii mo o hokkee dum. ⁵⁹ O bami tew oo, o fiili dum e kasanke keso, ⁶⁰ o watti dum e yanaande heyre nde o yamirnoo o asanee e haayre. Caggal dum, o talliti haayre teddunde, o uddiri damal yanaande ndee, o witti. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oo ana njoodinoo don, ana peewti e yanaande ndee.

No sordaasi'en kaybiri yanaande Iisaa

⁶²Janngo mum yo jalaande fowteteende. Hooreeɓe yottinoobe sadaka e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³mbii dum:

—Kaananke, min miccitike yonpuowo yimɓe oo wiino nde wuuri ndee, wuurtan balde tati caggal maayde mum. ⁶⁴Ndennoo, tiinna yamir yanaande ndee doomee faa jalooma tataɓo oo yawta, pati taalibaabe makko ngara ngujjita tew makko mbiya yimɓe ɓee o immitiido hakkunde maayɓe. Nden ngol yonpu-gol cakitiingol furan arandeewol ngol bonde.

⁶⁵Pilaatu wii ɓe:

—Sordaasi'en hayboobe annii. Njehee ndoomiroyee yanaande ndee no mbaawru-don fuu!

⁶⁶E oon wakkati, ɓe njehi hiinnoyaade yanaande ndee: ɓe uddi nde faa gasi, ɓe meeli nde, ɓe ndarni don sordaasi'en hayboobe.

No Iisaa immintiniraa

28 Ko jalaande fowteteende ndee ɓettii koo, beetee kecco jannande alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oo njehi yeewtoyaaade yanaande ndee. ²Don, leydi dimmbii semmbe. Malaa'ika Joomiraado jippii iwde dow kammu talliti haayre ndee joodii dow mayre. ³Omo jalbira hono no majere nii, kaddule makko duu ana ndawni far hono no ɓiraadam nii. ⁴Doomoobe ɓee kuli sanne faa ana ciɗa, ɓe laatii hono maayɓe nii. ⁵Malaa'ika oo wii rewɓe ɓee:

—Pati kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oo tewtaton. ⁶O walaa doo, o immitike hono no o wiirunoo nii. Ngaree, yeewee do o lelinoo doo. ⁷Njaawnee njehee, kumpitoyee taalibaabe makko ɓee o immitike e maayde. Jooni o adoyto on Galili, ton njiyoyton mo. Dum njidunoo-mi haalande on.

⁸Rewɓe didon ɓee kepii iwi do yanaande doo, ɓe heewɓe kulol e seyo manngo, ɓe ndogi haalanoyde taalibaabe makko ɓee oo kabaaru. ⁹Don e don, Iisaa hawri e maɓɓe, wii ɓe:

—Cadee!

ɓe battitii mo, ɓe nanngi koyde makko, ɓe kujidani mo. ¹⁰E oon wakkati, o wii ɓe:

—Pati kulee! Njehee mbiyoyee taalibaabe am ɓee njaha Galili. Ton ɓe njiyoyta kam.

No hayboobe yanaande Iisaa ɓee njantorii fuu

¹¹Rewɓe ɓee ana e laawol, faa yoga e sordaasi'en haybannoobe yanaande nde ɓee kooti ngeenndi too, kaalani hooreeɓe yottinoobe sadaka ɓee ko wadi koo fuu. ¹²Hooreeɓe yottinoobe sadaka ɓee kawriti e mawɓe ɓee. ɓe ndawridi yeenude sordaasi'en haybannoobe yanaande ndee ɓee kaalisi keewdo, ¹³ɓe mbii dum'en:

—Mbiyon taalibaabe makko ɓee ngarii jemma tawi odon daanii, ngujjiti mo. ¹⁴So goforneer oo nanii dum, min kawan dum e haala, min palanoo on e torra fuu.

¹⁵Sordaasi'en ɓee nanngi kaalisi oo, ngadiri no mbiyaa nii. Oon kabaaru ana jantee hakkunde Yahuudiyankooɓe faa hannde.

No Iisaa ɓanngirani taalibaabe mum

¹⁶Taalibaabe sappo e go'o ɓee njehi Galili to dow waamnde haayre nde Iisaa tinndinnoo dum'en ndee. ¹⁷Nde ɓe njii mo ndee, ɓe kujidani mo, kaa yoga e maɓɓe ana sikkiti. ¹⁸O battitii, o wii ɓe:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹Ndennoo, njehee ngadee lepi dii fuu taalibaabe am, lootiree ɓe lootogal batisima innde Baabiraado e Biddo e Ruuhu Ceniido, ²⁰njannginee ɓe ɓe njokka ko njamir-

mi on koo fuu. Anndee, mido wondi e moodon pannde fuu faa aduna timma.

*Linjiila Iisaa***Ngedfu Marka****No Yaayaa waajorii**

1 Dum woni puddoodé Kabaaru Lobbo haala Iisaa AlmasiihuBii Laamdo oo. ²Nii winndorii e dewtere annabi Esaaya:

«Miin Laamdo, mi ardinante nelaado am moyyinanoo ma laawol.⁸

³Neddo ana ooynoo ley ladde jeereende: Moyyinee laawol Joomiraado ngol, ndartinee dati makko.»^{**}

⁴Oon nelaado woni Yaayaa lootoowo lootogal batisima oo. O banngi ley ladde jeereende, omo ooynoo omo wiya yimbe tuuba, mbatisee yalla luutti mum'en ana njaafee. ⁵Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari, njaadiri luutti mum'en, Yaayaa looti be lootogal batisima ley maayo Urdun. ⁶Yaayaa, kaddule de leebi geloodi boornotonoo, humoo nguruwol, buureeti e njumri ladde o wuuri. ⁷Omo waajoroo daande toownde, omo wiya:

—Burdo kam baawde waran caggal am, mi fotaa fay turaade mi humta boggi pade makko. ⁸Miin, ndiyam mbatisir-mi on, kaa kanko, Ruuhu Ceniido o batisirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa hordi mo

⁹Ley deen palaade, Iisaa iwi ngeenndi Nasaraatu ley leydi Galili, wari, Yaayaa-batise mo ley maayo Urdun. ¹⁰Wakkati o yeentata ndiyam dam oo, o yii kammu udditike, o yii Ruuhu Ceniido ana jippoo e makko hono no wuugaandu nii.

¹¹Daande iwnde dow kammu ooyinii, wii:

—Aan woni Biyam mo korsin-mi, aan cubii-mi.

¹²Oon wakkati fuu, Ruuhu nabi mo ley ladde jeereende. ¹³O wadi ton balde capande nay, Ibiliisa ana tewta seytaade mo, omo hakkunde kulle ladde, malaa'ika'en ana ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaafe arandeebe

¹⁴Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ana waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ana wiya:

—Wakkati oo warii, Laamu Laamdo battiima. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶Iisaa ana yahannoo dow fonngo weendu Galili, non yii Simon e mijum Andire ana tippoo bubbi mum'en ley weendu nduu yo awoobe. ¹⁷Iisaa wii be:

—Njokkee kam, mi wada on awoobe yimbe.

¹⁸Don e don be njoppi bubbi mabbe dii, be njokki e makko. ¹⁹O yehi yeeso seeda, o yii Yaakuuba bii Jebede e mijum Yuhanna ley laana mum'en ana moyyintina bubbi. ²⁰Oon wakkati fuu, o noddii be. Be njoppi baam mabbe Jebede, kapum e hasaabe bee ley laana kaa, be njokki e makko.

No Iisaa ribbiri seydaani

²¹Caggal dum, be njehe ngeenndi mbiyeteendi Kafarnahum, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. Nannde mum yo fowteteende. ²²Tawaabe don bee kaaynaa e waaju makko oo, sabi o waajorike be no jom baawde nii, wanaa no dunkee'en Sariya nii. ²³Gorko laddaado ana e waajordu nduu, wulli, ²⁴wii:

§1:2 Malakiya 3.1

**1:3 Esaaya 40.3

—Iisaa Nasaraatunke oo, kodum hillu maa e amen? A gardo halkude min naa? Mido anndi ko ngon-daa, a ceniido iwruudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa jahii e seydaani oo, wii:

—Deyyu yaltu e makko!

²⁶ Seydaani oo dimmbi gorko oo semmbe, wulli wullaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oo fuu haaynaa, hedde ana lamndondira:

—Ko dum woni? Dum anndal kesal koy! Omo yamira fay seydaani'en bee, be d'owtanto mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko saakii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri jawbe heewbe

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduu ndee, be njehi galle Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e mabbe.

³⁰ Esii Simon debbo ana lelii yo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, immiini mo. Don e don jontere makko selli, o laatanii be njaatigi.

³² Kiikiide caggal janal naange, yimbe ngaddani Iisaa jawbe e laddaabe fuu. ³³ Ngeenndi ndii fuu hawriti dow damal ngal. ³⁴ O sellini jawbe heewbe, jawbe jawuuji di ngaldae sii. O ribbi seydaani'en heewbe, o accataa seydaani'en bee kaala, sabi ebe anndi ko mo woni jaati.

No Iisaa waajorii ley Galili

³⁵ Janngo mum, Iisaa hujji gila law, yehi nokku teeldo ana wada ton duwaawu. ³⁶ Simon e wondiibe mum ndarii ana tewta mo. ³⁷ Nde be njiiti mo ndee, be mbii mo:

—Yimbe fuu ana ndaarte.

³⁸ Iisaa wii be:

—Njehen ley geelle badiide dee faa mi waajoo ton duu, sabi dum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, omo waajoo ley cuudi baajordi mabbe, omo ribba seydaani'en.

No Iisaa selliniri ceppaado

⁴⁰ Gorko ceppaado wari diccii yeeso makko, ndaardi mo, wii:

—So tawii a jabii, ada waawi sellinde kam!

⁴¹ Iisaa yurminaa, foocci junngo mum, memi mo, wii:

—Mi jabii, sellu!

⁴² Don e don, ceppe dee iwi e gorko oo, o selli. ⁴³ Oon wakkati fuu, Iisaa yop-piti mo, daalii mo, ⁴⁴ wii:

—Haya koy, pati humpitin fay gooto, yaa holloy hoore maa jottinoowo sadaka, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oo faa anndina be a sellii.

⁴⁵ Kaa kanko, o iwi don tan, o darii omo saaka kabaaru oo. Dum wadi so Iisaa ronki naatude geelle, heddi ladde, yimbe ana iwra tatteeji fuu ana ngara e mum.

No Iisaa selliniri bonnguujo

2 Caggal balde seeda, Iisaa warti ngeenndi Kafarnahum. Yimbe nani omo cuudi. ² Jamaa keewdo hawriti don faa fay nokkuure heddaaki, wanaa haala yeeso damal ngal, hedde omo waajoo be konngol Laamdo ngol. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo bonnguujo mo worbe nayon ndoondii. ⁴ Kaa be ndonkii yot-tinde mo Iisaa sabaabu jamaa oo. Dum wadi so be kippiti bene oo foonndo makko, be njippiniri bonnguujo oo e yulannde ndee, tawi ana lelanaa e dengeleewo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal mabbe ndee, wii bonnguujo oo:

—Gidam, luutti maa njaafaama.

⁶ Dunkee'en Sariya joodinoobe don bee ndarii ana miiloo e berde mum'en: ⁷ «Hono oo gorko haaldi dum? O bonkike Laamdo! Homo waawi

yaafaade luutti so wanaa Laamdo gooto oo?»⁸ Iisaa faami don e don miilooji mabbe, wii be:

—Kodum wadi so ofon miiloo miilooji baadi nii e berde moodon? ⁹Wiide bonnguujo «Luutti maa njaafaama» e wiide dum «Imma, bam dengeleewo maa njahaa», kodum hen furi newaade? ¹⁰Kaa, faa mi anndina on Bii Neddo ana jogii baawde e aduna oo yaafaade luutti...

Nden, o wii bonnguujo oo:

¹¹—Mido haalane: imma, bam dengeleewo maa, kootaa suudu maa.

¹²Don e don gorko oo immii, bami dengeleewo mum witti, hedde yimbe fuu ana yeewa dum. Be fuu be kaaynaa, be ndarii ebe njetta Laamdo, ebe mbiya:

—Min njiyaali hono dum abada.

No Iisaa noddiri Lewi

¹³Iisaa wirfittii to weendu too. Jamaa oo fuu tawoyi mo ton, omo waajoo dum'en. ¹⁴Nde o yahata ndee, o yii Lewi bii Alfaa ana joodii e duwaapeere mum, o wii dum:

—Jokku e am!

Lewi immii, jokki e makko. ¹⁵Nde Iisaa jaamannoo e ley suudu Lewi ndee, duwaape'en heewbe e luuttoobe hono mum'en njoodii, ana jaamda e makko, kanko e taalibaabe makko. Sabi yimbe heewbe ana njokki e Iisaa. ¹⁶Dunkee'en Sariya jeyaabe e waalde Farisa'en njii Iisaa ana jaamda e been yimbe, mbii taalibaabe makko bee:

—Ko saabii so omo jaamda e duwaape'en, kapum e luuttoobe hono mum'en?

¹⁷Nde o nani dum ndee, o wii be:

—Wanaa celludo hasindini e cawroowo, jawdo hasindini e cawroowo. Wanaa noddude foocitiibe waddi kam, noddude luuttoobe woni ko waddi kam.

Haala koorka

¹⁸Taalibaabe Yaayaa e Farisa'en ana koora. E ley dum, yimbe ngari, lamndii Iisaa:

—Ko saabii so taalibaabe Yaayaa e taalibaabe Farisa'en ana koora, kaa be maa bee koorataa?

¹⁹O jaabii be, o wii:

—Nootiibe kuurtungu ana mbaawi salaade naamde tawa jommbaajo gorko oo ana wondi e mum'en naa? Mbaawaa. So nii jommbaajo gorko oo ana wondi e mabbe, be mbaawaa salaade naamde.

²⁰Kaa jalaade ngaran de jommbaajo gorko oo ittete e hakkunde mabbe. E deen jalaade, be kooran. ²¹Fay gooto dammbataa fetalaare heyre e kaddungal kiinngal. So dum wadii, fetalaare heyre ndee daamtan kaddungal kiinngal, ceekol ngol beydoo. ²²Kasen duu fay gooto loowataa peguujam kesam e sumalleeji kiidfi. So dum wadii peguujam dam fusan di, kanjam e sumalleeji dii fuu mursidee. Peguujam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala jalaande fowteteende

²³Wadiino e jalaande fowteteende wootere, Iisaa ana seeka gese, taalibaabe mum ana kelta butaali e laawol ngol. ²⁴E ley dum, Farisa'en bee mbii mo:

—Yeew, kodum wadi so taalibaabe maa bee ana ngolla ko dagaaki gollude jalaande fowteteende?

²⁵O jaabii be, o wii:

—Tama on meedaali jannugude ko Daawuuda wadi nde yolbi haajaa ko naametee, kapum e yimbe mum? ²⁶O naati e ley hukukum ceniido oo e jamaanu Jottinoowo Sadaka Mawdo biyeteedo Abiyataar, o jaami buuru cakkaado oo, o hokki hen yimbe makko. Tawee nee, yottinoobe sadaka tan ndujanana naamde oon buuru.

²⁷Iisaa wii be kasen:

—Nalaande fowteteende ndee kamari neddo wadira, wanaa neddo wadira kammari jalaande fowteteende ndee. ²⁸Ndennoo fay jalaande fowteteende ndee, Bii Neddo woni joomum.

No Iisaa selliniri gorko ley jalaande fowteteende

3 Iisaa naatti ley suudu waajordu nduu, o tawi ton gorko mo junngo mum waati. ²Yimbe wonnoofe don bee ngattani Iisaa hakkille. Ana yeewa yalla o anniyiido sellinde gorko oo e jalaande fowteteende ndee, faa keba wullanaade mo. ³Iisaa wii mo junngo mum waati oo:

—Imma, dara hakkunde maŕbe!

⁴Caggal dum, o lamndii be:

—E ley jalaande fowteteende ana da-goo gollude ko moyyi naa gollude ko boni? Danndude neddo naa warde dum?

Kaa be njaabaaki. ⁵Iisaa yeewri be tikkere, tiinndam-hoore maŕbe dam woyni yonki makko, o wii gorko oo:

—Fooccu junngo maa!

Oon foocci ngo tan, ngo selli faa ngo warti hono no wonngo ngoo nii. ⁶Don e don, Farisa'en bee njalti, njooddii e howruube Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngariri e Iisaa

⁷Caggal dum, o iwi don, o fa'i weendu too, kanko e taalibaabe makko. Jamaa keewdo iwdo Galili jokki e makko. ⁸Yimbe heewbe, iwbe Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi funnaange Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadannoo koo, ngari to makko. ⁹Iisaa wii taalibaabe mum bee ndaarana dum laana pati jamaa oo billa dum. ¹⁰Saabe omo sellinannoo heewbe wadi so jawbe bee fuu kepanii mo yalla ana mema mo. ¹¹Wakkati mo seydaani'en njii mo fuu, ndiccoto, ngulla:

—Aan a Bii Laamdo!

¹²Omo yagginannoo be pati be kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaabe sappo e didon

¹³Caggal dum, o nabboyi dow waamnde haayre, o noddi be o muuyi noddude, been ngari e makko. ¹⁴O subii hen sappo e didon, yalla ana ngonda e makko, o nela dum'en waajoyaade, ¹⁵kasen o hokka dum'en baawde ribbude seydaani'en. ¹⁶Bee doo ngoni sappo e didon be o subii bee: Simon mo o innditiri Piyeer oo ¹⁷e Yaakuuba e mijum biyeteedo Yuhanna, bibbe Jebede be o innditiri Bowanerges bee (maanaa mum woni «nanndube e gidaango») ¹⁸kapum e Andire e Filipa e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹e Yahuuda Isikariyota jammbootodo mo oo.

No Iisaa fenniri ko happaa koo

²⁰Caggal dum, o hooti cuudi. Jamaa hawriti dow hoore makko kasen faa kanko e taalibaabe makko be ndonki hebude no be jaamira. ²¹Nde sakiraabe makko nani dum ndee, ngarani mo, sabi wiyaama hakkille makko sottii.

²²Dunkee'en Sariya iwnoofe Urusaliima ngari, mbii:

—Beelsebul woni e makko.

Kasen be mbii:

—Oon woni hooreejo seydaani'en mo o ribbirta seydaani'en bee.

²³E ley dum, Iisaa noddi be be ngara e mum, haalaniri be banndol, wii:

—Hono Ibiliisa waawirta ribbude Ibiliisa? ²⁴So laamu fecciima ana haba e hoore mum, oon laamu waawataa heddaade. ²⁵Kasen duu so galle fecciima ana haba e hoore mum, oon galle waawataa heddaade. ²⁶Ndennoo, so Ibiliisa yanii e hoore mum fecciima,

waawataa heddaade. Ko laatoto dee, kabaaru mum timman.

²⁷ Iisaa jokkini hen:

—Fay gooto waawaa naatude e galle gorko jom semmbe yaada e jawdi mum tawa habbaali joomum tafon. Kaa so habbii joomum faa teenjii, ana waawi nabude ko woni e galle mum fuu. ²⁸ Mido haalana on goonga: yimbe ana mbaawi yaafeede luutti mum'en fuu e bonkaaji di be mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa bonkiido Ruuhu Ceniido oo hebataa yaafaamuya fey, sabi joomum heddoto e luuttal mum faa abada.

³⁰ Iisaa haaldii kaa haala saabe ko be mbii omo wondi e seydaani koo.

Inna Iisaa e mijiraaፎ Iisaa

³¹ Inna Iisaa e mijiraaፎ Iisaa worፎ ngari, ndarii caggal galle oo, neli o noddee. ³² Do jamaa oo filii mo doo, wii mo:

—Inna maa e mijiraaፎ maa ana sella too, ana kaaje maa.

³³ O jaabii, o wii:

—Homo woni innam e mijiraaፎ am?

³⁴ O yeewi joodiibe so ana pilii mo bee, o wii:

—Innam e mijiraaፎ am annii. ³⁵ Sabi gaፋoowo sago Laamdo, kapum woni mijnam gorko, kapum woni mijnam debbo, kapum woni innam.

Bannadol haala aawoowo

4 Iisaa ana waajoo dow fonngo weendu nduu kasen. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana, o joodii. Jamaa oo fuu ana dow fonngo ngoo. ² O darii omo waajoroo be gede keewde e bannadol, omo wiya be:

³ —Kettinee! Aawoowo yalti aawoyde.

⁴ E ley sankugol ngol, yoga e aawdi ndii saami e laawol: pooli ngari cubi dum. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye

do leydi heewaano, fudi don e don, sabi aawdi ndii suddaaki gasa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndee, sumi, yoori saabe walaa dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Ndi fufidi e majje, de cuumi ndi, ndi rimaali. ⁸ Yoga mayri saami e leydi mbelndi, fufi, mawni, rimi: yoga sowii cowe capantati, yoga capande jeegom, yoga teemedere.

⁹ Caggal dum, o wii:

—Jom nowru fuu yo nanu!

¹⁰ Nden Iisaa teelti, sappo e didon bee e filinoobe mo bee lamndii mo maanaa bannadol ngol. ¹¹ O wii be:

—Onon, on ndokkaama faamde goonga tedduፋo haala Laamu Laamdo oo. Kaa wonbe sella bee, huunde fuu e bannadol kaalaniran-mi be. ¹² Dum wadi so:

«ana yeewa faa gasa tawa njiyataa, ana nana faa laaba paca tawa paamataa, sako be tuuba so be njaafee.»^{††}

¹³ O wii be:

—On paamaali ngol bannadol naa? Hono paamirton bannadi goddi dii fuu ndennoo? ¹⁴ Aawoowo oo konngol Laamdo o aawata. ¹⁵ Yimbe yogaabe ana nanndi e laawol do aawdi ndii saami doo. Be nanan konngol ngol, oon wakkati fuu Ibiliisa warata so itta konngol aawaangol e mabbe ngol. ¹⁶ Yogaabe ana nanndi e korokaaye de aawdi ndii yuppil e muudum dee. Be nanan konngol ngol, be njabboroo ngol seyo oon wakkati fuu, ¹⁷ kaa ngol walaa dadi e mabbe, wakkati gooto tan ngol wonata e mabbe. Wakkati mo billaare naa torra hewti be saabe konngol ngol fuu, be njankiran. ¹⁸ Yogaabe bee ana nanndi e nokku kebbe do aawdi ndii saami doo. Bee ngoni nanbe konngol ngol, ¹⁹ kaa sugullaaji aduna e koomti jawdi, kapum e gidaafe yonki godde naatan e mabbe, cuuma konngol ngol,

^{††}4:12 Esaaya 6.9-10

ngol laatoow dimarol. ²⁰Kaa do aawdi ndii saami e leydi lobbiri doo, bee ngoni nanoobe konngol ngol so njaba ngol. Be ndiman: yoga sowoo cowe capantati, yoga capande jeegom, yoga teemedere.

Haala Laamu Laamdo

²¹Caggal dum, Iisaa wii be:

—Won fuu kuubboowo lampa so hippa hen saawal, naa soorna dum ley leeso? Wanaa sinndan dum naa? ²²Walaa fuu ko noobi ko banngintaake, walaa ko sudii ko yaltintaake sella. ²³Jom nowru fuu yo nanu!

²⁴O wii be kasen:

—Tiidee e no nanirton haalaaji am dii nii! Sabi no etirton nii, non etirante-don on beydante duu. ²⁵Sabi jogiido fuu beydante, kaa mo walaa oo, fay seeda mo jogii oo teetete.

²⁶O wii kasen:

—Laamu Laamdo ana wa'i no neddo cankudo aawdi e ngesa mum nii. ²⁷Caggal mum, daanoo jemma daroo jalooma, no laatii fuu aawdi ndii fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸Leydi ndii e hoore mum fudinta ndi, ndi wada gulle, wutaandu jokka hen, caggal dum, gabbe njokka hen. ²⁹So ko aawaa koo benndii, o baman wawdu makko o hetta, sabi wakkati mum yottike.

³⁰O jokkini hen:

—Kodum nanndinten e Laamu Laamdo oo? Banndol hongol mbanndirten mo? ³¹Laamu Laamdo ana nanndi e ngeeyu buyaage. Kapum furi geeyi dii fuu famfude. ³²Kaa so mo aawaama, mo mawnan faa mo laatoow lekki mawki sanne, ki wada cাবে mawde faa pooli mbaawa jibude cuufi e dowdi makki.

³³Iisaa haalaniri yimbe bee konngol Laamdo ngol e banndi keewdi baafi non, ko waarata e faamu mabbe. ³⁴O waajortaako so wanaa e banndol. Kaa

nde o teeldi e taalibaabe makko bee fuu, o firritanan dum'en banndi dii fuu.

No Iisaa waaltiniri henndu

³⁵Kiikiide oon jalooma, Iisaa wii taalibaabe mum bee:

—Lummben, keedoyen ootoo bange.

³⁶Be njoppi jamaa oo, be tawti mo e laana ka o wonnoo e mum kaa, be ndeerti. Laanaaji goddi duu ana njokki e makko. ³⁷Henndu sattundu immii, bemppeeje immii ana piya laana kaa, faa ka hosi heewde ndiyam. ³⁸Kanko, omo daanii to laaci laana too, omo wawlii mbawlu. Be pinndini mo, be mbii mo:

—Moobbo, tama ko min kalkotoo koo wemmbaali ma?

³⁹O immii, o jahii e henndu nduu, o wii weendu nduu:

—Deyyina! Wii teen!

Henndu nduu deyyinii, fuu wii teen.

⁴⁰Caggal dum, o wii be:

—Ko saabii so kul-don? Faa hannde on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹Be kuli kulol cattungol hedde ebe mbiyondira:

—Homo oo gorko woni faa henndu e ndiyam ana downtanoo dum?

No Iisaa selliniri laddaado

5 Caggal dum, be njottii oo too bange e weendu nduu, e leydi Gerasankooobe. ²Nde Iisaa yalti laana kaa ndee, laddaado iwri ley janaale, hawri e makko. ³Ley janaale dee o joodinoo, fay gooto waawaa habbude mo, sabi fay calali kabataa mo. ⁴Sabi heewii ko o humti tonngooode e calali, o tayan calali, o hela geyyelle. Fay gooto waawaa nanngirde mo semmbe. ⁵Nande fuu, jemma e jalooma ley janaale e baamle kaaye o woni, omo wulla omo fiitoroo kaaye. ⁶O soynii Iisaa, o dogani dum, o sujidani dum, ⁷o wulli faa toowi, o wii:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, kodum njid-*daa* wadude kam? Mi surdii ma saabe Laamdo, pati torram!

⁸Walaa ko o wiiri non sinaa Iisaa wii mo:

—Seydaani, yaltu e makko.

⁹Iisaa lamndii mo, wii:

—Hono mbiyete-*daa*?

O jaabii, o wii:

—Midu wiye'e jamaa, sabi miden keewi.

¹⁰O jaagii dum sanne, o ndaardi dum pati yaltina seydaani'en bee leydi ndii. ¹¹Sewre girooji mawnde ana durannoo don e hoore waamnde haayre. ¹²Seydaani'en bee ndaardi mo o dujanoo dum'en naata e ley girooji dii.

¹³O dujanii be dum. Seydaani'en bee njalti, naati e girooji dii. Sewre ndee fuu diiri iwi daande waamnde haayre too, naatoyi ley weendu nduu, yoolii. Edi poti ujunaaji didi. ¹⁴Duroobe bee ndogi njantanoyii ngeenndi ndii e seraaji mum ko hewtii dum'en koo. Yimbe bee njehi yeewoyde ko wadi koo, ¹⁵be ngari e Iisaa. Nde be njii gorko laddanoodo oo ana joodii ana boornii kaddule, yeedditii ndee, kulol nanngi be. ¹⁶Tawaabe don bee njantani be ko hewtinoo laddaado oo e girooji dii. ¹⁷Be ndaardi Iisaa yalta leydi ma^{bb}e ndii.

¹⁸Nde o naattata laana kaa ndee, laddanoodo oo ndaardi mo o acca jokka e makko. ¹⁹O salanii oon, o wii dum:

—Hootu suudu maa e koreeji maa, kumpitaa be ko Joomiraado wadan maa e no o yurmori maa.

²⁰O yehi omo haala e leydi ndi geelle sappo ndii ko Iisaa wadani mo. Be fuu be kaaynaa.

No Iisaa wuurtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo pawdo

²¹Nde Iisaa naati e laana wirfitii oo too bannge weendu nduu ndee, jamaa

keewdo filii mo kasen dow fonngo doo. ²²Nden gooto e hooreebe suudu waa-jordu biyeteedo Jayrus wari. O yii Iisaa tan, o diccii yeeso mum, ²³o jaagii dum o haali faa heewi, o wii:

—Biyam debbo ana ha^{ba}na yonki. War faw junngo maa e makko, yalla omo sella, o wuura!

²⁴Iisaa yaadi e makko, jamaa keewdo jokki e mum faa ana billa dum.

²⁵Debbo mo tuundi mum tay'ataa ko waarata e duubi sappo e didi ana wonnoo ton. ²⁶O tampii hen sanne, o yehii to sawroobe heewbe faa junngo makko laabi. Ko buri dum fuu o yiyaali hen sami, jaw oo beydoto jaati. ²⁷⁻²⁸O nani haala Iisaa ana haalee, o naati e jamaa oo. Sabi o miilii: «So mi memii saaya makko tan, mi sellan.» O iwri caggal mum, o memi saaya mum. ²⁹Don e don tuundi makko tayi, o maati e caldi makko o sellii. ³⁰Oon wakkati fuu, Iisaa maati won semmbe iwi e mum, yeecitii hakkunde jamaa oo, wii:

—Homo memi saaya am?

³¹Taalibaabe makko bee mbii mo:

—A yii jamaa annii billu maa, ada lamndoo: «Homo memi kam?»

³²Kaa o darii omo tewta memdo mo oo. ³³Debbo oo ana sijna no foti hulde sabi ana anndi ko wadi, wari, diccii yeeso makko, haalani mo goonga.

³⁴Iisaa wii mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yaa e jam! A sellii e jaw maa oo!

³⁵O tilaaki haalde, faa won iwruube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oo, mbii dum:

—Biya oo heddaaki. Fotaa ko tampinaa Moobbo oo hankasen!

³⁶Kaa Iisaa tippitii haala ma^{bb}e, wii Jayrus:

—Pati hul, hoolam tan!

³⁷O dalaali fay gooto yaada e makko so wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna

mijnii Yaakuuba oo. ³⁸Be njottii suudu hooreejo waajordu nduu oo. O tawi don dooyoore, yimbe ana mboya, ana conkina semmbe. ³⁹Nde o naatunoo ndee, o wii be:

—Ko woni dii bojji e dii jonaali? Suka oo maayaali, o daaniido tan.

⁴⁰Be puuytini haala makko. Non o yal-tini be fuu, o naatidi e baaba suka oo e inna mum e taalibaabe taton bee suudu to suka oo lelii too. ⁴¹O nanngi junngo mum, o wii:

—*Talita kuumii!* (Dum woni: «Suka debbo, imma!»)

⁴²Suka oo immii don e don, ana yaha. Duubi makko yo sappo e didi. Yimbe bee kaaynaa sanne. ⁴³Iisaa yaggini be pati be anndina dum fay gooto. O wii be ndokka suka oo ko jaama.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

6 Iisaa iwi e oon nokku, taalibaabe mum njokki e mum, wirfitii ngeen-ndi mum'en. ²Nde jalaande fowte-teende yottinoo ndee, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduu. Nanbe waaju makko bee kaaynaa, hedde ana mbiya:

—Hoto o hebi dum? Hono o hebiiri oo hakkille? Yee! Hono neddo waawiri wadirde dii kaayefiiji? ³Tama o wanaa cehoowo ledde, tama o wanaa bii Mariyama? Tama o wanaa mawnii Yaakuuba e Yoses e Yahuuda e Simon? Tama wanaa enen e banndiraabe makko rewbe koddi?

Kammari dum wadi so be njankiri mo. ⁴E oon wakkati, o wii be:

—Annabaajo ana teddinaa nokku fuu so wanaa e ley ngeenndi mum'en e hakkunde rimdaabe mum, kapum e ley galle mum'en.

⁵Iisaa hebaali wadude don fay haaynde wootere, so wanaa ko fawi junngo mum e jawbe seeda, sellini

dum'en. ⁶Kasen duu waasude mabbe goondinde laatanii mo haaynde.

No Iisaa neliri taalibaabe mum sappo e didon bee

Caggal dum, Iisaa yiilii e geelle pili-ide don dee, ana waajoo. ⁷O noddi taalibaabe sappo e didon bee, o neliri dum'en didon didon. O hokki be baawde ribbude seydaani'en, ⁸o wii be so ebe ndawa, pati be nabora fay huunde, so wanaa sawru. Pati be nabora buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji mabbe. ⁹O yamiri be be boornoo pade, kaa pati be nabora saayaaji didi. ¹⁰O wii be kasen:

—Galle fuu mo njippi-don e mum, keddo-don don faa nde iw-don e oon nokku fuu. ¹¹So on ngarii e nokku, yimbe njabbaaki on naa kettinanaaki on, iwon ton, pidon colla koyde moodon faa jeertina be ko be ngadi koo ana boni.

¹²Be njehi, be mbaajii yimbe bee tuba, ¹³be ndibbi seydaani'en heewbe, be nguji nebam e jawbe heewbe be cellini dum'en.

No Yaayaa maayiri

¹⁴Hirudus, kaananke oo, nani haala Iisaa ana haalee, sabi innde Iisaa walaa fuu do yottaaki. Won wiyooɓe Yaayaa mo lootogal batisima wuurti, dum wadi so o jogii baawde wadude kaayde. ¹⁵Wobbe ana mbiya o annabi Iliyaasa. Wobbe duu ana mbiya o annabaajo no annabaabe arandeebe bee nii. ¹⁶Nde Hirudus nani dum ndee, wii:

—Yaayaa mo tayunoo-mi hoore mum oo, kapum wuurti!

¹⁷Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, habbee, uddee ley kasu. Saabe Hirudiya jom suudu mawniiko biyeteedo Filipa mo o bamnoo oo, wadi. ¹⁸Sabi Yaayaa ana wiyannoo mo:

—Dagantaako ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹Hirudiya mettaa e Yaayaa, yidi o waree, kaa hebaali laawol, ²⁰sabi Hirudus ana hulannoo Yaayaa, ana andunoo o gorko pooccitiido, ceniido. Dum wadi so omo haybannoo dum. So o hettinike haala mum, hakkille makko jiiiboto, haya kasen duu omo yidi hetti-naade dum.

²¹Kaa noo, Hirudiya hebi laawol jannde yiitu-mawuuri rimeede Hirudus. Hirudus wadani howruube mum e hooreebe sordaasi'en bee e inndee-anndee'en Galili bee fuu hiraande. ²²Bii Hirudiya debbo naati ana woma. Dum weli Hirudus e nootiibe dum bee fuu. O wii suka debbo oo:

—Haalanam ko njid-daa faa mi wadane.

²³O hunanii dum, o wii o hokkan dum huunde fuu ko jaagii mo, fay so tawii feccere laamu makko oo. ²⁴E ley dum, suka debbo oo yalti, wii inna mum:

—Kodum kaan-mi jaagaade?

Inniraado oo jaabii mo, wii:

—Naaga mo hoore Yaayaa mo lootogal batisima oo!

²⁵Suka debbo oo hepii, wirfitee to kaananke oo too, jaagii dum, wii:

—Ko njidu-mi, ngaddanaa kam jooni jooni hoore Yaayaa mo lootogal batisima oo e la'al!

²⁶Terde Hirudus mbaati faa wanaa seese, kaa nde wonnoo o hunike yeeso nootiibe mo bee, o waji yaltude e kongol makko ngol. ²⁷O neli don e don gooto e sordaasi'en doomoobe mo bee, o yamiri dum yo waddoy hoore Yaayaa. Sordaasi oo wirfitee, naati e ley kasu oo, tayi hoore Yaayaa, ²⁸tummbi e la'al, waddi, hokki suka debbo oo. Suka debbo oo duu hokki inna mum. ²⁹Nde taalibaabe Yaayaa bee nani dum ndee, ngari bamti tew makko oo, ngadoyi dum e yanaande.

No Iisaa jammiri ujunaaji joy neddo

³⁰Nelaabe bee ngarti e Iisaa, njantanii dum ko ngadi koo e ko mbaajii koo fuu.

³¹O wii be:

—Njehen nokku teeldo, yalla odon keba fowtinaade.

Sabi yaha-warta ana heewi, faa kanko e taalibaabe makko bee, be ndonki hebude fay no be jaamira. ³²Be njehi be naatoyi laana, be teeli kambe tan e feere maŕbe, ³³tawi heewbe njii ebe njaha, annediti to be peewi. Yimbe heewbe iwri e geelle dee fuu, kepanii to be peewi too, adii be yottaade. ³⁴Nde o yalti e laana kaa ndee, o yii jamaa keewdo. O yurminaa be sanne, sabi ebe mba'i no baali di ngalaa duroowo nii. O darii omo waajoo be kulle keewde. ³⁵Nde hiiri ndee, taalibaabe bee battitii mo, mbii:

—Jooni hiirii, kasen duu nokku oo yo ladde. ³⁶Yoppitin jamaa oo saakoo e geelle e daakaaji piliidi dii yalla ana coodoya ko jaama.

³⁷O jaabii be, o wii:

—Onon e ko'e moodon, ndokkee be ko be jaama!

Non be lamndii mo, be mbii:

—Ndennoo ada yidi min bama buudi cardii teemedde didi min coodanoya be buuru ko be jaama?

³⁸E oon wakkati, o wii be:

—Hono foti buuruuje njogi-don? Njehi yeewoyee!

Nde be njehi be kumpitoyii ndee, be mbii mo:

—Buuruuje joy e lididi didi min njogii.

³⁹O yamiri taalibaabe bee njoyyinira jamaa oo tunaale-tunaale dow hudo hecco. ⁴⁰Be njoodii be ngadi tunaale-tunaale, yoga teemedere neddo, yoga capande njoyon. ⁴¹O bami buuruuje joy dee e lididi didi dii, o tiggitee kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oo, o hokki taalibaabe bee njeda yimbe bee. Hono

non lidɗi didi dii duu. ⁴²Be fuu be jaami faa be keddi. ⁴³Taalibaabe be ndeentini kedde dee, kebbini cagiije sappo e didi. ⁴⁴Ujunaaji joy gorko jaamunoo buuru oo.

No Iisaa yaariri koyɗe dow ndiyam

⁴⁵Don tan, Iisaa yamiri taalibaabe mum naata laana kaa yalla ana adoo dum oo too bannge weendu nduu faade Baytisayda, tawi kanko e hoore makko omo wondi e yoppitinde jamaa oo. ⁴⁶Nde o seerti e maɓbe ndee, o njaboyi dow waamnde haayre faa o wada duwaawu.

⁴⁷Nde jemma wari ndee, tawi laana kaa ana hakkunde weendu too, kanko tan gooto heddi njoorndi. ⁴⁸O soynii taalibaabe be ana ngurfa ko mbaawi fuu, sabi be njabɓotoobe henndu. Nde badinoo weetude ndee, o wari e maɓbe omo yaara koyɗe dow ndiyam dam, faa o hosi yabbaade be. ⁴⁹Kaa nde be njii mo omo yaha e dow ndiyam dam ndee, be cikki dum seydaani, be ndarii ebe ngulla, ⁵⁰sabi be fuu, nde be njiinoo mo ndee, be kulii. Don e don Iisaa wii be:

—Mbaaltinee hakkillaaji moodon! Miin, mi Iisaa, pati kulee!

⁵¹O naati laana kaa, o tawti be, henndu nduu darii. Be mugaa. ⁵²Be pamaano haaynde nde Iisaa wafiri buuru oo ndee, sabi be wumbe berɗe.

⁵³Be lummbi weendu nduu, be njot-tii Genesaret, be panndi don. ⁵⁴Be njalti e laana kaa tan, yimbe be annditi mo, ⁵⁵caakii e seraaji dii fuu, ana pawa jawbe mum'en e dengeleeje, ana ngadana mo nokku fuu do nanaa omo woodi. ⁵⁶Kasen duu do Iisaa tawaa fuu, gila e ley gure faa e geelle faa e ladde,

yimbe be ngaddan jawbe mum'en e daalaaje, ana jaagoo mo mo acca be mema fay so kommbol saaya makko. Kasen duu memdo dum fuu sellii.

Haala neesu njaatiraabe

7 Farisa'en e yoga e dunkee'en Sariya iwnoobe Urusaliima pili Iisaa. ²Be njii won e taalibaabe makko ana jaamira juude cobude, dum woni tawa lootiraali no tawaangal maɓbe worri nii. ³Sabi Farisa'en e Yahuudiyankoobe fuu jaamataa lootaali juude mum'en faa laaba, neesu njaatiraabe maɓbe oo be njokki. ⁴So be ngartii luumo, be jaamataa so be lootaaki. Ebe njogii neesuuji godɗi keewɗi di be njokki, ko wa'i hono lawyude kore loode e potiije e kaaki jakawalle. ⁵E oon wakkati, Farisa'en e dunkee'en Sariya lamndii Iisaa, mbii:

—Kodum wadi so taalibaabe maa be ana mbaasa rewde neesuuji njaatiraabe meeden dii, ana jaamira juude cobude?

⁶O jaabii be, o wii:

—Annabi Esaaya woofaali fey nde sappinoo e moodon, onon naafigi'en be, ngol doo konngol:

«Ngol lepol e haala tan teddinirta kam, kaa e ley berɗe maɓbe ebe ngoddi kam.

⁷Meere be ndewata kam,

sabi ko be tuugii e ley janningol maɓbe koo yo jamirooje yimbe tan.»^{¶¶}

⁸Iisaa jokkini hen, wii:

—Odon njoppa jamirooje Laamdo dee, odon njokka neesuuji yimbe dii. ⁹Eyyoo! Odon mbaawi salaade yamiroore Laamdo faa loomtinon nde neesu moodon! ¹⁰Sabi Muusaa wii: «Teddin inna maa e baam maa.»^{§§} O wii kasen: «Kududo inna mum naa

¶7:2 Ngol *lootugol juude* habbaaki e ittude tuundi, kammari faa joomum foocitanoo diina wadira.

¶¶7:7 Esaaya 29.13

§§7:10 Pergu 20.12; Fillitagol Tawreeta 5.16

baam mum, wareede laato jukkungo mum.»* ¹¹Kaa onon, odon mbiya: so neddo wii inna mum naa baam mum: «Ko kaannoo-mi wallirde ma koo yo *Korbaan*» (dum woni sadaka Laamdo), ¹²hankasen fotaa ko o walla inna makko naa baam makko. ¹³Hono non tosirton konngol Laamdo neesuuji di ndonondirton dii. Kasen duu odon ngada kulle keewde baade non.

¹⁴Caggal dum, Iisaa nodditi jamaa oo, wii dum:

—Kettinane kam, on fuu paamee:

¹⁵Fay huunde naataa e neddo so sobina dum, kaa kudde iwooje e neddo dee, kapum cobinta dum. [¹⁶†]

¹⁷Nde Iisaa seertii e jamaa oo so naa-toyi ley suudu ndee, taalibaabe mum bee lamndii dum maanaa banndol ngol. ¹⁸O wii be:

—Onon duu, edum finkinii on naa? On paamaali ko iwata sella so naata e hunduko neddo koo, sobintaa joomum? ¹⁹Sabi dum naataali e bernde joomum, e reedu mum naati, kasen duu dum yaltan.

Dii haalaaji Iisaa dagineerii paamdu fuu. ²⁰O wii kasen:

—Ko yaltata e bernde koo, dum sobinta neddo. ²¹Sabi e bernde neddo miilooji bondi iwata so ndunya dum e faasigaaku e nguyka e paako'aaku e ²²jeenu e joote e comdam e jamba e somburaaku e haasidaaku e mbonka e mawninkinaare, kapum e majjere. ²³Deen gede bonde fuu e bernde iwata, kasen duu kapum'en cobinta neddo.

No debbo mo wanaa

Yahuudiyanke goondiniri Iisaa

²⁴Iisaa iwi don fa'i leydi Tirus. O jip-pii e galle gooto. O yidaano fay gooto humpitoo omo ton, kaa o waawaano su-udaade. ²⁵E ley dum, debbo gooto mo

binngel mum dewel laddaa, nani haala makko ana haalee, hepanii mo sujidi yeeso makko. ²⁶Oon debbo wanaa Yahu-udiyanke, o lepol Sirifenisi'en. O jaagii Iisaa itta ladde ndee e biyiiko oo. ²⁷Kaa Iisaa wii mo:

—Accu sukaabe bee kaara tafon. Sabi bamde paamdu sukaabe so tippoo dawaadi moyyaa.

²⁸Debbo oo jaabii, wii mo:

—Goonga, Moobbo, kaa fay dawaadi minotoodi dii ana paama paamdu sukaabe iwooru e la'al so sama nduu.

²⁹E oon wakkati, Iisaa wii mo:

—Saabe oo jaabu, hootu, ladde ndee yaltii e biya oo.

³⁰E ley dum, o hooti, o tawi biyiiko oo ana lelii dow leeso, ladde ndee yaltii e mum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala mum laabaa

³¹Iisaa iwi leydi Tirus, wardi leydi Sidon, tacciti leydi ndi geelle sappo ndii, warti weendu Galili. ³²O waddanaa gorko paho mo haala mum laabaa, o jaagaa o fawa junngo makko e dow mum. ³³E oon wakkati, Iisaa woddfintini mo jamaa oo, wadi pedeeli mum e noppi makko, siryi, memiri cirye dee demngal makko. ³⁴Caggal dum, o tiggittii kammu, o uumi, o wii paho oo:

—*Efata!* (Dum woni: «Sukkita!»)

³⁵Don e don, noppi gorko oo cukkiti, demngal mum tonngitii, hedde ana haalira no haalirtee nii. ³⁶Iisaa hadi yimbe bee haalande dum fay gooto. Kaa omo hada be dum tan, ebe beydoo haalde. ³⁷Be kaaynaa faa yottii kaaddi, ebe mbiya:

—Golle makko fuu ana moyyi. Omo nanina faaduube, omo haalina muumduube.

*7:10 Pergu 21.17; Lewinkooße 20.9

†7:16 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 16: *Jom nowru fuu yo nanu!*

No Iisaa jamminiri ujunaaji nay neddo

8E oon wakkati, jamaa keewdo hawriti kasen. Nde wonnoo be ngalaa ko be jaama, Iisaa noddi taalibaabe mum bee, wii dum'en:

²—Bee yimbe ana njurminii kam, sabi hannde woni balde tati ebe ngondi e am, be keddoraaki ko be jaama. ³So mi yoppitii be koota tawee be jaamaali, be mbofboto yolbere e laawol. Sabi yoga maBbe iwii to wodfi.

⁴Taalibaabe makko bee njaabii mo, mbii:

—Hoto fuu kebaten ko jamminen be e ley ndee ladde jeereende?

⁵O lamndii taalibaabe makko bee, o wii:

—Hono foti buuruuje njogi-don?

Be mbii mo:

—Buuruuje jeddi min njogii.

⁶E ley dum, o yamiri jamaa oo joodoo e leydi. O bami buuruuje jeddi dee, o yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaabe makko bee njeda jamaa oo. Be ngadiri non. ⁷Ebe njoginoo kasen liikoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wii taalibaabe mum bee njeda koy, kankoy duu. ⁸Be jaami faa be keddi. Taalibaabe bee ndeentini kedde dee, de kebbini cagiije jeddi. ⁹Ebe poti ujunaaji nay neddo. Caggal dum, Iisaa yoppiti be, ¹⁰naatidi e taalibaabe mum laana don e don, fa'i leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en ndaardiri taagumansa

¹¹Farisa'en bee ngari, pudfi hiitondirde e Iisaa. Faa itta koro makko, be ndaardi mo o holla be taagumansa kaayniido iwoowo dow kammu. ¹²Iisaa uumi, wii:

—Kodum wadi so oo doo jamaanu ana ndaara holleede taagumansa? Mido haalana on goonga: fay taagumansa gooto mo hebataa!

¹³Caggal dum, o seerti e maBbe, o naatti e laana kaa, o fa'i oo too banngge.

¹⁴Taalibaabe bee njeggiti yooBaade jaamdu, sabi buuruwal gootal tan hed-dinoo e ley laana kaa. ¹⁵E oon wakkati, o yaggini be, o wii:

—Kakkilee, ndeentee e yuufinirdi Farisa'en ndii e ndi Hirudus ndii.

¹⁶Taalibaabe bee ndarii ana kaalda ana mbiya ko en njoobaaki buuru koo o wiiri non. ¹⁷Iisaa anndi ko be kaalata koo, wii be:

—Ko wadi so odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Tama faa jooni on paamataa? Naa on wumbe berde? ¹⁸Odon njogii gite, on njiyataa naa? Odon njogii noppi, on nanataa naa? Tama on miccitaaki ¹⁹nde njedu-mi ujunaaji njoyon gorko buuruuje joy ndee, cagiije hono foti kebbin-don kedde?

Be njaabii mo, be mbii:

—Cagiije sappo e didi.

²⁰O lamndii be kasen, o wii:

—Nde njedu-mi ujunaaji nay neddo buuruuje jeddi ndee, cagiije hono foti kebbin-don kedde?

Be njaabii mo, be mbii:

—Cagiije jeddi.

²¹Nden, o wii be:

—Faa jooni on paamataa naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²²Be njottii Baytisayda, Iisaa wad-danaa bumdo, o ndaardaa o mema dum. ²³O nanngi bumdo oo, o renni dum ngeenndi ndii. Caggal dum, o siryi e gite mum, o fawi juude makko e mum, o lamndii dum, o wii:

—Won ko njiyataa naa?

²⁴Bumdo oo feerti gite mum, wii:

—Mido yiya yimbe, kaa ebe mba'ani kam no ledde jahooje nii.

²⁵Iisaa fawi juude mum e gite makko kasen. Nden o tawi o sellii, o wonti yiide no laabiri. ²⁶Iisaa wii mo:

—Hootu, kaa pati mbirfito-daa ley ngeenndi ndii.

No Piyeer wiiri Iisaa woni Almasiihu

²⁷ Caggal dum, Iisaa e taalibaaɓe mum pahi geelle badaangal Kaysariya Filipa. O lamndii ɓe dum doo e laawol:

—Homo yimɓe mbiyata ngon-mi?

²⁸ Be njaabii mo, ɓe mbii:

—Won wiyooɓe a Yaayaa mo lootogal batísima, won wiyooɓe a annabi Iliyaasa, won wiyooɓe kasen a gooto e annabaɓe ɓee.

²⁹ O lamndii ɓe, o wii:

—Onon nee, homo mbiyaton ngon-mi?

Piyeer jaabii mo, wii:

—Aan woni Almasiihu.

³⁰ E ley dum, o daalii ɓe daaloore sat-tunde pati ɓe kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde mum e wuurtugol mum

³¹ O fuddi famminde ɓe:

—Ana tilsi Bii Nedɗo torree torraaji keewɗi, mawɓe ɓee e hooreɓe yotti-nooɓe sadaka e dunkee'en Sariya tippitoto mo. O waree, caggal balɗe tati o immitoto.

³² O haalani ɓe dum faa laabi, nii Piyeer sawndintini mo, wii pati o haala hono dɗi haalaaji. ³³ O yeecitii, o yeewi taalibaaɓe makko ɓee, o jahii e Piyeer, o wii:

—Woddam aan Ibiliisa! Sabi miilooji maa dɗi iwrataa to Laamɗo, to yimɓe dɗi iwrata.

No Iisaa jokkirtee

³⁴ Caggal dum, o noddi jamaa oo e taalibaaɓe makko ɓee, o wii dum'en:

—Muuyɗo jokkude kam fuu, ɗootta yurmaade hoore mum, ɓama leggal

mum bardugal, jokka e am.[‡] ³⁵ Sabi muuyɗo danndude yonki mum, waasan ki. Kaa baasirdo ki sabaabu am e sabaabu Kabaaru Lobbo oo, danndan ki. ³⁶ Kodum hebude aduna oo fuu nafata neddo so tawii waasii yonki mum? ³⁷ Won ko neddo waawi hokkitirde faa soottitoo yonki mum naa? ³⁸ Neddo fuu jaannoriido kam miin e haalaaji am dɗi e ley oo jamaanu cobudo, luuttudo Laamɗo, miin, Bii Neddo oo duu, mi yaannorto dum nde mi wardii e malaa'ika'en seniibe e ley teddeengal Baabiraado am.

9 O wii ɓe kasen:

—Mido haalana on goonga: yoga e wonɓe doo ɓee maayataa tawee njiyaali Laamu Laamɗo oo ana warda baawɗe.

Haala waylitagol noone Iisaa

² Balɗe jeegom caggal mum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o teeldoyi e mum'en dow waamnde haayre toownde. Noone makko waylitii yeeso maɓɓe. ³ Kaddule makko ngatti jalbude, ndawni far faa fay cuuwoowo gooto waawaa rawninirde non e aduna oo. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓanngani ɓe, ana kaalda e Iisaa. ⁵ E ley dum, Piyeer wii mo:

—Moobbo, gonal amen doo ana moyyi. Dal min ndarna doo buguuji tati: aan wooturu, Muusaa wooturu, Iliyaasa wooturu.

⁶ O anndaano ko o haalannoo, sabi kulol manngol naati ɓe, kamɓe taalibaaɓe ɓee. ⁷ Luurde wari suddi ɓe, daande iwri e ley luurde ndee ana wiya:

—Oo doo yo Biyam mo korsin-mi. Ket-tindee mo!

⁸ Don e don, taalibaaɓe ɓee tiggittii, njiyaali fay gooto so wanaa Iisaa tan.

[‡]8:34 Maanaa *ɓamde leggal bardugal* woni fellisidde mursude yonki mum hono no Iisaa nii.

⁹E ley ko ñe njippotoo waamnde haayre ndee koo, o daalii ñe pati ñe kaalana fay gooto ko ñe njii koo faa wakkati nde Bii Neddo oo wuurti e hakkunde maaybe fuu. ¹⁰Be njabii konngol ngol, kaa ñe ndarii ebe lamndondira e ko'e mañbe kodum woni maanaa wuurtude e hakkunde maaybe.

¹¹Caggal dum, ñe lamndii mo, ñe mbii:

—Kodum wadi so dunkee'en Sariya ñee ana mbiya annabi Iliyaasa haani adaade Almasiihu warde?

¹²O jaabii ñe:

—Goonga, Iliyaasa adotoo warde tafon moyintinde kulle ñee fuu. Ndennoo ko saabii so Binndi ñii mbii ana tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, hoynee?

¹³Mido haalana on: Iliyaasa warii, ñe ngollii dum kambe duu ko ñe muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi ñii nii.

No Iisaa selliniri suka laddaado

¹⁴Nde ñe ngarti e taalibaabe heddiibe ñee ndee, ñe njii jamaa keewdo ana filii dum'en, dunkee'en Sariya ñee ana njeddondira e mum'en. ¹⁵Yimbe ñee njii Iisaa tan, ñe fuu ñe kaaynaa, ñe ndogi ñe njabboyii mo. ¹⁶O lamndii ñe, o wii:

—Kodum njeddondirton e mañbe?

¹⁷Gorko gooto jaabii mo e jamaa oo, wii:

—Moobbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ladde muumfina. ¹⁸Do ladde ndee immorii mo fuu, liban mo e leydi, hunduko makko yufa ngufo, o jeryondira jiiye, o yooraa kolon. Mi jaagike taalibaabe maa ñee ndibba nde, kaa ñe ndonkii.

¹⁹Iisaa wii yimbe ñee:

—Hey yimbe jamaanu jooni ñe nganaa goondinbe! Faa mande tilotoo-mi e mon? Faa mande keddotoo-mi mujande on? Ngaddanee kam suka oo!

²⁰O waddanaa oon. Nde ladde ndee yii Iisaa ndee, dimmbi suka oo, libi dum, hedde suka oo ana talloo e leydi, hunduko mum ana yufa ngufo. ²¹Iisaa lamndii baaba suka oo, wii:

—Gila mande dum hebi mo?

Baaba oo jaabii, wii:

—Gila omo famdi. ²²Kasen duu wakkati fuu ladde ndee ana liba mo ley yiite naa ndiyam faa halka mo. Yurma min, mballaa min so tawii adaa waawi!

²³Iisaa wii mo:

—So mido waawi mbii-ñaa? Huunde fuu ana waawi laatanaade goondindo.

²⁴Don e don, baaba suka oo wulli, wii:

—Mi goondinii, kaa wallam, sabi goondinde ana tiidi kam!

²⁵Nde Iisaa yii jamaa oo ana dogaa ana wara ndee, jahii e ladde ndee, wii dum:

—Ladde muumfinoore faadinoore, mi yamirii ma yaltu e suka oo, pati naattu e makko abada kasen!

²⁶Ladde ndee wulli, dimmbi suka oo semmbe, yalti. O wa'i no maaydo nii, faa ko heewi e wonnoobe don ñee ndarii ana mbiya o maayii. ²⁷Kaa Iisaa nanngi junngo makko, immiini mo tan, o darii.

²⁸Nden Iisaa naati suudu, taalibaabe mum ñee teeldi e mum, lamndii dum, mbii:

—Kodum wadi so min ndonki ribbude ladde ndee?

²⁹O jaabii:

—Ndee ladde, sii mum ribbirtaake so wanaa duwaawu.

No Iisaa haaliri didabol maayde mum e wuurtugol mum

³⁰Be iwi don, ñe ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto annda dum, ³¹sabi omo waajotonoo taalibaabe makko ñee, kasen duu omo wiyannoo dum'en:

—Bii Neddo oo wadete e juude yimbe, ñe mbara mo, kaa e ley balde tati caggal maayde makko, o wuurtan.

³² Kaa taalibaabe makko bee paamaali haala kaa, kulii lamndaade mo.

Haala burdo teddude

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde be njippinoo e galle ndee, o lamndii taalibaabe makko, o wii:

—Kodum njeddondir-don e laawol ngol?

³⁴ Be ndeyyiinii. Ko be njeddondiri e laawol ngol dee, burdo teddude.

³⁵ Ndennoo Iisaa joodii, noddi taalibaabe sappo e didon bee, wii dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, caggal heddiife bee heedata, laaroo golloowo maabe fuu.

³⁶ Caggal dum, o nanngi junngo cukalel, o darni ngel yeeso maabe, o huufi ngel, o wii be:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, miin jaati o jabbii. Kasen duu jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbii, jabbike neldo kam oo duu.

³⁸ Yuhanna wii mo:

—Moobbo, min njii gorko gooto ana ribbira seydaani'en innde maa. Min kadii mo, sabi o jokkaali e meeden.

³⁹ Kaa Iisaa wii:

—Pati kadee mo dum, sabi fay gooto waawaa wadirde kaayde e innde am, so sakitoo bonkoo kam don e don. ⁴⁰ Sabi mo honnaaki en fuu, e meeden wondi. ⁴¹ Mido haalana on goonga: neddo fuu dokkudo on horde ndiyam kammari on yimbe Almasiihu, o waasataa hebude mbarjaari makko.

⁴² Neddo fuu luuttindo gootel e koy cukaloy goondinkoy kam, ko buri moyyande joomum haayre teddunde haabee e daande mum, tippee e geeci.

⁴³ So tawii junngo maa luuttinte, tayu ngo. Naataa e nguurdam nduumiidam a jakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge jifataa tawee a kibbudo. [⁴⁴ ¶]

⁴⁵ So tawii koyngal maa luuttinte, tayu ngal. Naataa e nguurdam nduumiidam a jakudo buri moyyande ma diina tippeede e jahannama a kibbudo. [⁴⁶ §]

⁴⁷ Kasen duu so yitere maa luuttinte, sol nde. Sabi naatude maa e Laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina tippe-daa e jahannama a kibbudo.

⁴⁸ Don, «gildi mum mbaatataa, yiite mum duu jifataa.»** ⁴⁹ Sabi gooto fuu labbinirte yiite hono no sadakaaji labbinirtee lamdam nii. ⁵⁰ Lamdam yo huunde lobbere, so lamdam njottii lammude, kodum lamminta dum? Ngadee lamdam e moodon, moyyondiron.

Haala ceergal

10 O iwi don, o feewi leydi Yahu-udiya e funnaange maayo Urdun. Yimbe heewbe pilii mo, o darii omo wajo dum'en kasen, hono no o woownoo nii. ² Yoga e Farisa'en ngari faa itta koro makko, lamndii mo:

—Tama ana daganii gorko seerde jom suudu mum?

³ O jaabii be:

—Kodum Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, be mbii:

—Muusaa yamirii gorko winnda talkuru ceergal nde ana seera jom suudu mum.††

⁵ E ley dum, o wii be:

—On yoorbe berde, dum saabii so Muusaa winndani on nden yamiroore.

¶9:44 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 44:Don, gildi mum mbaatataa, yiite mum duu jifataa. Yeew aaya 48.

§9:46 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 46:Don, gildi mum mbaatataa, yiite mum duu jifataa. Yeew aaya 48.

**9:48 Esaaya 66.24

††10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1

⁶Kaa gila e fuddoode, «Laamdo tagii be wadii be gorko e debbo. ⁷Dum wadii so gorko yoppaan inna mum e baam mum, ⁸be didon fuu be laatoowu neddo gooto.»^{‡‡} Nii woni be nganaa didon kasen, be neddo gooto. ⁹Ndennoo, pati neddo seenndu ko Laamdo reentini.

¹⁰Nde be kootunoo cuufi ndee, taalibaabe makko be lamndii mo haala majjum. ¹¹O wii be:

—Ceerdo jom suudu mum fuu so bami goddo, jeenii, ¹²hono non duu, debbo cuutaniidoo gorum, so gorko goddo bami dum, oon debbo jeenii.

No Iisaa duwanorii cukaloy

¹³Won waddanbe Iisaa cukaloy, yalla ana mema koy, non taalibaabe be njahii e yimbe be. ¹⁴Nde o yii dum ndee, o berni, o wii taalibaabe be:

—Accee cukaloy koy ngara e am, pati kadee koy, sabi wa'ube no makkoy nii be njey Laamu Laamdo oo. ¹⁵Mido haalana on goonga: mo jabiraali Laamu Laamdo oo no cukalel nii fuu, naatataa hen.

¹⁶Caggal dum, o huufi cukaloy koy, o fawi junngo makko e makkoy, o duwanii koy.

No Iisaa e gorko arsukunte ngaddi

¹⁷Nde Iisaa nanngunoo laawol ndee, gorko gooto dogani mo, diccii yeeso makko, lamndii mo, wii:

—Moobbo moyyo, kofum kaan-mi wafude faa mi hefa nguurndam nduumiidam?

¹⁸Iisaa wii mo:

—Ko saabii so ada noddira kam moyyo? Moyyo walaa so wanaa gooto, oo woni Laamdo. ¹⁹Ada anndi dii doo sariyaaji: «Pati jaadu hoore, pati jeenu,

pati wujju, pati seeda fenaande, pati toonu, teddin inna maa e baam maa.»^{¶¶}

²⁰Gorko oo jaabii mo, wii:

—Moobbo, mido haybi dum fuu gila e cukaaku am.

²¹Nden Iisaa yeewi mo, yidi mo, wii mo:

—Huunde wootere ana naku maa: yaa soottoy ko njogi-daa koo fuu, ndokkaa kaalisi oo misikiina'en. Nden, a heban jawdi dow kammu. Caggal dum, ngaraa njokkaa kam.

²²Kaa nde gorko oo nani diin haalaaji ndee, jirbini, wittidi e metti, sabi o ar-sukunte joldo. ²³Iisaa yeewi taalibaabe mum be, wii:

—Hee naatugol arsukunte e Laamu Laamdo ana tiidi!

²⁴Taalibaabe be mugaa e diin haalaaji. O beydi hen kasen, o wii be:

—Sukaabe am, hee naatude e Laamu Laamdo ana tiidi! ²⁵Sabi ngelooba yabboroo e wuddere mesalal buri newaade diina naatugol arsukunte e Laamu Laamdo.

²⁶Taalibaabe be beydii mugeede, hedde ana lamndondira e ko'e mum'en ana mbiya:

—Ndennoo, homo woni kisoowo?

²⁷O yeewi be, o wii:

—Do yimbe dum laatataako, kaa edum laatoowu to Laamdo. Sabi walaa fuu ko Laamdo waawaa.

²⁸Nden, Piyeer darii ana wiya mo:

—Minen, min njoppii fuu min njokkii e maa!

²⁹O jaabii dum, o wii:

—Mido haalana on goonga: neddo fuu joppirdo saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oo galle mum naa sakiraabe mum worbe naa sakiraabe mum rewbe naa inna mum naa baam mum naa sukaabe mum naa gese mum, ³⁰heban ko buri

^{‡‡}10:8 Puddoode 1.27; 2.24

^{¶¶}10:19 Pergu 20.12-16; Fillitagol Tawreeta 5.16-20

dum cowe teemedere e oo doo wakkati mo ngon-dén e mum jooni: joomum heban galleeji e sakiraabe worbe e saki-raabe rewbe e inniraabe e sukaabe e gese, torrete duu. E ley wakkati garoy-ooowo oo duu, joomum heban ngurndam nduumiidam. ³¹ Kaa ardinoobe heewbe laatoto caggalaabe, caggalaabe bee laatoto ardiibe.

No Iisaa sapporii nde tatabere maayde mum e wuurtugol mum

³² Ebe e laawol faa be njabbita Urusali-ima. Iisaa ardii be, tawi taalibaabe bee ana curli, jokkunoobe e maɓbe bee duu yo hulbe. O noddii taalibaabe sappo e didon bee, o darii omo haalana dum'en ko warata hebude mo. ³³ O wii be:

—Kettinee, efen nii njabbita Urusali-ima, don Bii Neddo oo wadettee e juude hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya. Be caran mo waree, be ngada mo e juude heeferbe. ³⁴ Been njaayran mo, tutta e makko, piya mo dorri, mbara mo. Kaa balde tati caggal mum, o wuurtan.

No Yaakuuba e Yuhanna jaagorii Iisaa

³⁵ Caggal dum, Yaakuuba e Yuhanna biɓbe Jebede bee ngari e Iisaa, mbii dum:

—Moobbo, won ko min njidi naagaade ma, miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wii be:

—Kodum njid-don mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ngadanaa min min njoodoo oo bannge maa naamo, oo bannge maa nano e ley teddeengal maa.

³⁸ O jaabii be, o wii:

—On anndaa ko jaagoto-don. Odon mbaawi yarde horde mettunde nde njaran-mi ndee, naa batiseede batisima naawdo mo mbatisetee-mi oo naa?

³⁹ Be njaabii mo, be mbii:

—Miden mbaawi.

O wii be:

—On njaran horde nde njaran-mi ndee, keɓon batisima mo mbatisetee-mi oo. ⁴⁰ Kaa joodagol bannge am naamo naa nano wanaa miin yamirta dum. Deen joolle, be Laamdo moyyinani dum'en bee njeɗ dum.

⁴¹ Nde taalibaabe sappo heddiibe bee nani dum ndee, mettaa e Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddii be fuu, wii:

—Odon anndi jataabe laamiibe heeferbe bee, ana kawjorii yimbe mum'en hawju bonɗo, mawbe bee duu ana laamorii laamu boddejo. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. So won jidɗo teddeengal hakkunde mon, ana haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Kasen so won muuyɗo ardaade e mon, ana haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabi fay Bii Neddo wardaali faa gollanee, gollande yimbe wardi, hokkitira yonki mum yalla ana laato coottitaari heewbe.

No Iisaa wumtiniri Bartime

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa e taalibaabe mum bee njalti ngeenndi ndii ndee, kambe e jamaa keewdo, be tawi bumdo biyeteedo Bartime bii Time ana joodii ana garbinoo e sera laawol ngol. ⁴⁷ Nde o nani Iisaa Nasaraatunke oo bet-totoo don ndee, o darii omo wulla omo wiya:

—Iisaa, taanii Daawuuda, yurmam!

⁴⁸ Heewbe ndarii ana njahoo e makko ana mbiya o deyyinoo, kaa o beydii wul-lude, omo wiya:

—Taanii Daawuuda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wii:

—Noddee mo.

Nden, be noddii bumdo oo, be mbii dum:

—Seya, imma, o noddii ma.

⁵⁰O gurbitii, o tippii disaare makko, o wari e Iisaa. ⁵¹Iisaa lamndii mo, wii:

—Kodum njid-daa mi wadane?

Bumdo oo jaabii mo, wii:

—Moobbo, mi hewta gite am.

⁵²Iisaa wii mo:

—Yaa, goondinal maa danndii ma.

Don e don o wumti, o yaadi e Iisaa ja-haangal muudum ngal.

No Iisaa naatiri Urusaliima

11 Nde be badinoo Urusaliima, be njottii Baytifaaji e Baytaniya, dow waamnde haayre wiyeteende Jay-tun, Iisaa neli taalibaafe mum didon, ²o wii be:

—Njehee naatoyee ngeenndi ngonndi yeeso mon ndii. Oon wakkati fuu, on tawan mola ndakiiwa nga fay gooto waddaaki abada ana habbii. Kumton nga, ngaddon nga doo. ³So won biido on ko ngatton nga, njaabo-don Moobbo ana haajaa nga. Don e don on njoppete ngaddon nga.

⁴Be njehi, be tawi mola ana habbii damal sella, be kumti dum. ⁵Yoga e dari-noobe don be lamndii be:

—Kodum ngollaton doo? Ko kumtir-ton mola ngaa?

⁶Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo nii. Been njoppi be. ⁷Be nabani Iisaa mola ngaa, be njappi e magga saayaaji maabe, o waddii. ⁸Heewbe mbeerti saayaaji mum'en e laawol, wobbe kelti cabe ledde sera ton, mbeerti de e laawol ngol. ⁹Bee ardii mo, be keedi cagal makko ebe ilinoo:

—Jettooje e barke ngoodanii gar-doo e dow innde Joomiraado!^{§§}

¹⁰Barke woodanii laamu njaati meeden

Daawuuda, laamu garoowo oo! Jettooje ngoodanii Laamdo Toowdo!

¹¹Iisaa jabbiti Urusaliima tan, naatoyi Suudu Dewal Mawndu nduu. Nde o yiinoo ko woni e mayru fuu ndee, o feewi Baytaniya kanko e sappo e didon bee, tawi hiirii.

No Iisaa hufiri ibbi

¹²Janngo mum, caggal be ndawii Baytaniya, tawi omo yolbi. ¹³O soynii ibbi mbillitikki, o yehi yeewoyde yalla omo tawa e makki bibbe. Nde o yottinoo ki ndee, o tawaali e makki so wanaa haakoolooji. Sabi oon wakkati wanaa wakkati rimugol ibbe. ¹⁴O wii ibbi kii:

—Pati fay gooto jaamu bibbe maa abada kasen!

Taalibaafe makko bee nani dum.

No Iisaa ribbiri jaagotoofe ley Suudu Dewal Mawndu

¹⁵Be njottii Urusaliima, Iisaa naati daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu, o darii omo ribba soodoofe e soot-toofe wonbe ley mayre bee. O libi taabe weccoofe kaalisi e joodorde soottoofe buugaaji. ¹⁶O dalaali fay gooto seeka daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu ana roondii kaaki. ¹⁷O waajii be:

—Tama wanaa ana winndii: «Suudu am nduu noddirte suudu rewrudu lepi fuu!»* Kaa onon, on ngadii ndu suuforde yanoofe.[†]

¹⁸Hooreefe yottinoofe sadaka e dun-kee'en Sariya nani dum, ndaari no mas-inbinira mo. Be kuli mo, sabi waaju makko oo naatii jamaa oo sanne. ¹⁹Nde hiirnoo ndee, kanko e taalibaafe makko be njalti ngeenndi ndii.

§§11:9 Jabuura 118.25-26

*11:17 Esaaya 56.7

†11:17 Yeremiya 7.11

Haala duwaawu gondudo e goondinal

²⁰ Janngo mum, beetee law, ebe bet-toroo to ibbi kii too, be njii ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wii mo:

—Moobbo, yeew! Ibbi ki kuduno-daa kii yoorii.

²² Iisaa jaabii, wii be:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Mido haalana on goonga: neddo fuu biido ndee waamnde haayre: «Doofa, saamoy ley maayo geeci», sikkitaaki ley bernde mum, goondinii ko wii koo wadan, jabante. ²⁴ Dum saabii so mido wiya on: ko jaagi-don e ley duwaawu fuu, ngoondinee on kebii dum, nden, on njabante. ²⁵ Nde ndari-don faa ngadon duwaawu fuu, so won gadunoodo on huunde, njaafee dum, yalla Baabiraado mon gondo dow kammu oo ana yaafoo on luutti moodon. [²⁶ †]

Do yamiroore golle Iisaa iwri

²⁷ Be mbirfitii Urusaliima kasen. E ley no o yiilortoo ley Suudu Dewal Mawndu nii, hooreebe yottinoobe sadaka e dun-kee'en Sariya e mawbe battitii mo ²⁸ lamndii mo:

—Yamiroore hende ngollirtaa ko ngol-lataa koo? Homo yamir maa ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wii:

—Huunde wootere tan lamndotoo-mi on. Njaabo-don kam, mi haalanan on jamirdo kam mi golla ko ngollan-mi koo. ³⁰ Lootogal batisimaYaayaa ngal to Laamdo iwri naa to yimbe? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde maβbe, be mbii:

—So en mbii to Laamdo, o wiyan: «Ndenoo ko saabii so on ngoondinaali Yaayaa?» ³² En mbiyan «yimbe» naa?

Ebe kula yimbe bee sabi be fuu ebe njogorii Yaayaa yo annabaajo jaati. ³³ Be njaabii Iisaa, be mbii:

—Min anndaa.

Iisaa wii be:

—Haya miin duu, mi haalantaa on yamiroore nde ngolliran-mi ko ngollan-mi koo.

Banndol haala remooβe bonβe

12 Iisaa fuddi haaldirde e maβbe e banndol, o wii:

—Neddo gooto tuti ngesa peguuje, o filtini nga kokowol, o asi ngaykaare boosirde, o mahi doomirdu. Caggal dum, o hasiri nga wobβe, o dawi. ² Nde tebugol yottinoo, o neli golloowo makko to remooβe bee too, be ngaddanoya mo ngedu makko e biβbe peguuje dee. ³ Be nanngi nelaado oo, be pii dum, be mbirfini dum juude teete. ⁴ O neli e maβbe golloowo makko goddo. Be koyni dum, be eli dum. ⁵ Jom ngesa oo neli kasen golloowo mum tataβo, be mbari dum. Non be ngadiri wobβe heewβe: be pii yoga, be mbari yoga. ⁶ Jooni kaa gooto tan o heddorii, biyiiko korsudo oo. Sakitii o neli oo duu e maβbe, o wii: «Be njaagoto biyam oo.» ⁷ Kaa remooβe bee mbiyondiri e ko'e mum'en: «Oo woni donoowo mo. Ngaree mbaren mo, keddoro-den ngesa ngaa!» ⁸ Be nanngi biβdo oo, be mbari dum, be mbedii dum to caggal ngesa too.

⁹ Jooni nee, hono jom ngesa oo wadata? O waran, o halka remooβe bee, o hasira ngesa ngaa wobβe. ¹⁰ Tama on njanngaali ko winndaa ley Binndi dii koo?

«Haayre nde mahoobe bee tippitii ndee,

†11:26 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 26:Kaa so on njaafataako, Baabiraado mon gondo dow kammu oo yaaftaako on onon duu luutti moodon.

kaɗum laatii haayre burnde fuu teenti-laade e maadi ndii.

¹¹ Dum yo golle Joomiraado, kanjum dum haaynde e jiile meeden!»[¶]

¹² Hooreeɓe Yahuudiyankooɓe tewti no nanngira Iisaa, sabi ɓe paamii ngol banndol e maɓɓe fewti. Kaa ɓe cuusaano jamaa oo, dum wadi so ɓe njoppi mo, ɓe mbitti.

Haala yobugol lampo

¹³ ɓe neli e makko yoga e Farisa'en e howruuɓe Hirudus yalla ana tuufinira mo konngol makko. ¹⁴ ɓe ngari, ɓe mbii mo:

—Moobbo, miden anndi a goongi-rante: a hulataa fay gooto, sabi a burdintaa yimɓe, ada jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. Ana dagoo min ndokka kaananke Roma mawɗo oo lampo naa dagaaki? Min ndokka mo naa pati min ndokka mo?

¹⁵ Nde wonnoo omo anndi naafigaaku maɓɓe, o wii ɓe:

—Kodum wadi so ofon tuufana kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yiya dum.

¹⁶ ɓe ngaddani mo. O lamndii ɓe:

—Natal homo e innde homo woni doo?

ɓe mbii mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ O jaabii ɓe, o wii:

—Ndennoo ndokkee kaananke Roma ko jey, ndokkee Laamɗo duu ko jey.

ɓe kaaynaa e makko.

Haala immital maayɓe

¹⁸ Yoga e Saduki'en ngari e makko. Kamɓe ngoni fennuɓe immital. ɓe lamndii mo, ɓe mbii:

¹⁹ —Moobbo, Muusaa yamirii en so neddo maayii hebaali biɗɗo, mijum naa mawnum ɓamta debbo dalaado oo yalla ana heɓana dum beyngu.[§] ²⁰ Wadi-ino e bettaade rimdaaɓe njeɗɗon. Arano oo ɓami debbo, maayi, hebaali biɗɗo. ²¹ Diɗaɓo oo ɓamti debbo oo, kaɗum duu maayi hebaali biɗɗo. Tataɓo oo duu wadi hono non. ²² Hono nii njeɗɗon ɓee fuu ɓamiri mo, dalaali biɗɗo. Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oo duu maayi. ²³ Ndennoo, jannde immital, homo e maɓɓe debbo oo laatotoo jom suudu mum? Sabi ɓe njeɗɗon fuu ɓe ɓamiino mo!

²⁴ Iisaa jaabii ɓe, wii:

—Hee on majjii! On paamaali Bindi dii, on paamaali baawɗe Laamɗo dee. ²⁵ Sabi so maayɓe immitike, worɓe ɓamataa, rewɓe ɓamataake, ɓe laatototo hono no malaa'ika'en wonɓe dow kammu ɓee nii. ²⁶ Ko maayɓe immitoto koo, on njanggaali e dewtere Muusaa haala wuutuure, hono Laamɗo haaldiri e makko, wii: «Miin woni Laamɗo Ibarahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba?»^{**} ²⁷ Laamɗo yo Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.^{††} On majjuɓe sanne.

Haala yamiroore burnde teentilaade

²⁸ Dunkee Sariya gooto battitii Iisaa, nani jeddondiral maɓɓe, nani o jaabike Saduki'en ɓee faa gasi, lamndii mo:

[¶]12:11 Jabuura 118.22-23

[§]12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5

^{**}12:26 Pergu 3.6,15-16

^{††}12:27 Gila e jamaanu Muusaa tawi Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gila ko booyi. Ko Laamɗo wii yo Laamɗo maɓɓe koo, holli eɓe nguuri.

—Jamirooje dee fuu, honde buri teentilaade?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu teentilaade e jamirooje dee yo ndee doo: «Hettina Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oo tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkille maa fuu e semmbe maa fuu.»^{‡‡} ³¹ Didaberde ndee yo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii.»^{¶¶} Walaa fuu yamiroore burnde dee didi teentilaade.

³²⁻³³ Dunkee Sariya oo wii mo:

—Moobbo! A haalii goonga nde mbii-daa Laamdo tan woni Joomiraado, kasen duu Laamdo goddo walaa so wanaa kanko. E yidirde Laamdo bernde fuu e hakkille fuu e semmbe fuu, e yidirde tanaa no hoore mum nii, kanjum buri sadakaaji duppamaaji e kirsamaaji fuu! Haala maa ana selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yii o jaaborike hakkilan-taaku ndee, wii mo:

—A woddaa Laamu Laamdo oo.

Caggal dum, fay gooto suusaali lamndaade Iisaa huunde.

Haala Almasiihu e Daawuuda

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley Suudu Dewal Mawndu ndee, wii:

—Hono dunkee'en Sariya bee mbaawiri wiirude Almasiihu oo yo taanii Daawuuda tan? ³⁶ Sabi Daawuuda e hoore mum wiirii Ruuhu Ceniido: «Joomiraado wii Joomam:

Jooda jaamo am,

faa mi wada njaabbaa waybe maa.»^{§§}

³⁷ Daawuuda e hoore mum «Joomam» noddirta mo. Ndennoo, hono o laatortoo taanum tan?

No Iisaa daalorii jamaa oo banngal dunkee'en Sariya

Jamaa keewdo ana hettiranoo Iisaa seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngol, o wii be:

—Ndeentee e dunkee'en Sariya yidube yiiloraade saayaaji mawdi e jowteede ley luumooji, ³⁹ foodantoofoe joolle burde teddude e ley cuudi baajordi e ley yanngeeji fuu. ⁴⁰ Ebe teeta cuudi rewbe talka'en be worbe mum'en maayi, ebe njuutina duwaawuuji mabbe faa be nanndinkinoo e moyyube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede e muudum'en.

Haala sadaka burdo moyyude

⁴¹ Iisaa joodii fewti e keesu Suudu Dewal Mawndu nduu, yii no jamaa oo wadirta kaalisi e keesu oo nii. Ar-sukunte'en heewbe ngadi e makko kaalisi keewdo. ⁴² Debbo talka mo gorum maayi wari, wadi hen buudi didi. ⁴³ Iisaa noddi taalibaabe mum bee, wii dum'en:

—Mido haalana on goonga: oo debbo talka, ko o wadi e ley keesu oo koo ana buri ko bee too fuu ngadi hen koo. ⁴⁴ Sabi be fuu, ko bonnantaa be huunde tan be ngadi hen, kaa kanko debbo oo, ko o hasindini e mum o wadi hen, ko o jogii faa o wuurda koo fuu.

Haala taagumansaaji kollooji timmoode aduna

13 Nde o yalti Suudu Dewal Mawndu nduu ndee, taalibbo makko gooto wii mo:

—Moobbo, yeew! Woy kaaye mawfce mahiraade maadi lobbiri!

² Iisaa jaabii mo, wii:

^{‡‡}12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5

^{¶¶}12:31 Lewinkoofoe 19.18

^{§§}12:36 Jabuura 110.1

—A yii ndii maadi no foti mawnude? Fay haayre wootere heddataako doo ana fawii dow wonnde, fuu wurjinte.

³O joodoyii dow waamnde haayre wiyeteende Jaytun, o fewti e Suudu Dewal Mawndu nduu. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire teeldi e makko, lamndii mo, mbii:

⁴—Humpitin min nde dum wadata. Taagumansa homo hollata wadugol kudde dee fuu?

⁵Nii Iisaa darii ana wiya be:

—Ndeentee, pati fay gooto yonna on.

⁶Heewbe ngardan innde am, mbiya: «Miin woni kanko.» Be yonna heewbe.

⁷So on nanii dillere golowole badiide, so on kaalanaama golowole goddude, pati kulee, ana tilsi dum wadan, kaa dum wanaa timmoode tafon. ⁸Lepol haban e lepol, laamu haban e laamu, leydi dimmboto e nokkuje yogaaje, hono non yobereji duu. Dum woni pudfoode jatawera.

⁹Ndeenee ko'e mon, sabi yimbe nanan on to carirdi, on piyete ley cuudi baajordi, be ndarna on yeeso saroobe e kaanankooobe saabe am, faa laatano-don kam seedee'en yeeso mabbe. ¹⁰Ana tilsi Kabaaru Lobbo oo waajee lepi dii fuu tafon. ¹¹Nde be nabii on faa be ndokkirtira on, pati mbembe-don ko kaalaton. Nde wakkati mum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabi wanaa onon kaalata, Ruuhu Ceniido haalata. ¹²Neddo hokkirtiran sakiike mum waree, baabiraado duu biyum. Bibbe immanto saaraabe mum'en, piya dabare yalla been ana mbaree. ¹³Yimbe fuu mbanan on saabe am. Kaa mujudo faa timmoode, joomum hisinte.

¹⁴Nde njii-don «huunde harmunde bonnde»* ana woni do haanaa wonde fuu† (janngudo dum, tiinnoo faama), nden, be dum tawi ley Yahuudiya fuu yo ndogu peewa baamle kaaye. ¹⁵Tawaado dow bene, pati jippoo fey so wiya naatan faa bama huunde ley suudu muudum. ¹⁶Tawaado gese, pati wirfoo so wiya bamoowo saaya mum. ¹⁷Bone yanan e haamili'en e muyninoobe ley deen jalaade! ¹⁸Naagee Laamdo pati dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹Sabi ley deen jalaade torra wadan mo hono mum wadaali gila fuddoode aduna nde Laamdo tagi tageefu oo warde hannde, mo wattataa kasen duu. ²⁰Sinndo Joomiraado rabbindinaalino deen jalaade, fay gooto hisataano, kaa sabaabu subaabe bee o rabbindiniri de. ²¹E oon wakkati, so won biido on: «Almasiihu annii doo», naa «Yeewee! Omo naa too», pati ngoondinee. ²²Sabi almasiihu'en peneebe e annabaabe peneebe banngoyan, be ngada taagumansaaji e kaayefiiji yalla ebe majjina subaabe bee, so be mbaawii. ²³Dum nee, so wanaa ndeento-don! Mi haalanii on huunde fuu gila waraali tafon.

No Bii Neddo oo wartirta

²⁴—Kaa e ley deen jalaade, caggal oon torra, naange nibban, lewru joottan yaaynude, ²⁵koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu dee ndimmboto.‡ ²⁶E oon wakkati, Bii Neddo oo yiyete ana wara e duule,¶ ana warda baawde mawde e teddeengal. ²⁷O nelan malaa'ika'en makko funnaange e hiirnaange, saahal e baleeri, moobta

*13:14 Daniyel 9.27; 11.31; 12.11

†13:14 Doo Iisaa haali ko annabi Daniyel sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley Suudu Dewal Mawndu Yahuudiyankooobe. Ko o sappinoo koo wadii gila Iisaa finaali. Jooni Iisaa wii hono majjum watan kasen.

‡13:25 Esaaya 13.10; 34.4; Yo'ila 2.10

¶13:26 Daniyel 7.13

subaabe makko bee gila hoore leydi faa hoore leydi.

²⁸Taykitee ibbe: so cabe majje keyditi, haakolooji majje mbillitii, odon andni ndunngu badike. ²⁹Hono non, so on njii deen kulle ana ngada, anndee o battiima, omo damal galle. ³⁰Mido haalana on goonga: oo jamaanu timmataa tawee kuddé dee fuu ngadaali. ³¹Kammu e leydi timman, kaa haalaaji am dii timmataa abada.

³²Kaa nden palaande e oon wakkati fay gooto anndaa dum. Wanaa malaa'ika'en wonbe dow kammu, wanaa Bidfo oo. Walaa anndudo dum so wanaa Baabiraado oo. ³³Ndeentee, njeerto-don, sabi on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴Edum wa'i no gorko lanndiniido faa dawa, yalti suudu mum, hokki golloobe mum homo fuu golle mum, yamiri doomoowo damal oo yo jeerto. ³⁵Ndennoo, njeertee, sabi on anndaa nde jom galle oo wartata: ana waawi laataade kiikiide, naa hejjere jemma, naa wakkati nde ndontoori jogginta, naa beetee law. ³⁶Pati o juha on so o tawa odon daanii! ³⁷Ko kaalan-an-mi on koo, dum kaalan-an-mi yimbe fuu: njeertee!

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

14 Balde didi hadi iidi Paska e iidi mo buuru yuufinaaka yottaade. Hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya tewti molanaade Iisaa faa nannga dum yalla ana mbara dum. ²Kaa be mbii:

—Pati ngaden dum ley iidi oo so yimbe bee murta.

No Iisaa wujiraa nebam uuroojam

³Nden Iisaa ana Baytaniya, do galle Simon ceppaado oo doo. O joodii faa o jaama, debbo gooto naati ana jogii faandu nebam laabudam, uuroojam, ti-

idudam coggu sanne. Debbo oo heli faandu nduu, wuji nebam dam e hoore makko. ⁴Yoga e wonnoobe ton bee mettaa, mbiyondiri e ko'e mum'en:

—Bonnude dam nebam, kodum nafata? ⁵Edam waawnoo soottee ko buri buudi cardi teemedé tati, kaalisi oo hokkee misikiina'en!

Hedde ebe niija debbo oo. ⁶Kaa Iisaa wii:

—Celee e makko! Ko saabii so odon torra mo? Golle makko jardi sanne. ⁷Sabi misikiina'en ana tawdee e mon jannde fuu, nde muuy-don fuu odon mbaawi wafande dum'en moyyere. Kaa miin, mi tawdataake e mon jannde fuu. ⁸O wadii ko o waawi: ko o wujiri kam nebam uuroojam dam yalla mido lanndinanoo yanaande. ⁹Mido haalana on goonga: do Kabaaru Lobbo waajaa e aduna oo fuu, ko oo debbo wadi koo jantete, kasen duu o miccitate.

No Yahuuda jammборii Iisaa

¹⁰Yahuuda Isikariyota, gooto e sappo e didon bee, yehi to hooreebe yottinoobe sadaka faa wada Iisaa e juude mum'en.

¹¹Nde be nani dum ndee, be ceyii, be podani mo be njeenan mo kaalisi. E ley dum, omo fiya dabare no o jammбортоо Iisaa.

No Iisaa hiirtidorii e taalibaabe mum hiraande iidi Paska

¹²Nalooma arano iidi mo buuru yuufinaaka, nde be mboownoo hirsude jawdi Paska ndee, taalibaabe Iisaa lamndii dum, mbii:

—Hoto njid-daa min njaha min lanndinanoye hiraande iidi Paska ndee?

¹³O neli taalibaabe makko didon, o wii dum'en:

—Njehee ngeenndi too, on kawran ton e gorko ana roondii mbulku ndiyam, njokkon e mum. ¹⁴Galle mo o naati fuu, mbiyon jom galle oo: «Moobbo wii su-

udu hondu naamdata e taalibaaḅe mum ḅee hiraande iidi Paska?»¹⁵ O hollan on sooro manngo, paraango faa gasi, ton lanndinanto-ḅon en hiraande ndee.

¹⁶ Taalibaaḅe ḅifon ḅee njeḅi, naatoyi ngeenndi ndii, ḅe tawri hono no o wii ḅe nii, ton ḅe lanndinii hiraande Paska ndee.

¹⁷ Hiiri, Iisaa wardi e sappo e ḅifon ḅee. ¹⁸ Nde ḅe njoodii eḅe ḅaama ndee, Iisaa wii:

—Midō haalana on goonga: gooto moodon jammḅoto kam, omo ḅaamda e am jooni.[§]

¹⁹ Dum laatanii ḅe sugulla, hedde eḅe lamndoroo mo gooto gooto, gooto fuu ana wiya:

—Kori wanaa miin kaa?

²⁰ O jaabii ḅe, o wii:

—Gooto e moodon, onon sappo e ḅifon ḅee, tummbidoowo e am junngo mum e la'al oo. ²¹ Waajibi Bii Nedḅo ḅalira aduna no haaliraa ley Binndi dii nii. Kaa bone woodanii jammḅotoḅo Bii Nedḅo oo! Oon gorko, so rimaḅooka fey ḅuri moyyande ḅum!

²² Nde ḅe ḅaamata ndee, Iisaa ḅami buuru, yetti Laamḅo, helti, hokki ḅe, wii:

—Nanngee, ḅum yo terḅe am.

²³ Caggal ḅum, o ḅami horde peguujam, o yetti Laamḅo, o hokki ḅe, ḅe fuu ḅe njari. ²⁴ O wii ḅe:

—Dum yo yiyam am, yiyam tabintinooram aadi keyri, njupportooḅam saabe heewḅe. ²⁵ Midō haalana on goonga: abada mi yarataa peguujam kasen so wanaa ḅannḅe njaroy-mi peguujam kesam e ley Laamu Laamḅo.

²⁶ Caggal ḅe njimii Jabuura,^{**} ḅe njalti, ḅe njeḅi waamnde haayre wiyeteende Jaytun. ²⁷ Iisaa wii ḅe:

—On fuu on njoppam kam, sabi ana winndii: «Mi fiyan duroowo oo, mi wara ḅum, baali dii caakoo.»^{††} ²⁸ Kaa caggal mi wuurtii, mi adoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wii mo:

—Fay so ḅe fuu ḅe njoppu maa, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wii mo:

—Midō haalane goonga: jemma hannde oo jaati, fade ndontoori jogginde cili ḅiḅi a wiyan a anndaa kam cili tati.

³¹ Piyeer haali, tekkini, wii:

—Fay so tilsii mi maaydan e maa, abada mi wiyataa mi anndaa ma.

Taalibaaḅe ḅee fuu mbii hono non.

No Iisaa ḅaagorii Laamḅo ley Gecemane

³² Be njottii nokku biyeteḅo Gecemane, o wii taalibaaḅe makko ḅee:

—Njoodee ḅoo, faa mi wadoya duwaawu.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. O fudḅi maatude kulol, o ruubi. ³⁴ O wii ḅe:

—Yoomeende ana mawni e am sanne faa ana ndaara warde kam. Keddee ḅoo, njeertee pati ḅaanee.

³⁵ O wodḅitii seḅḅa, o hippii e leydi, o duwii yalla omo dada e oo wakkati naawḅo so ana huḅindoo. ³⁶ O wii:

—Abba! Aḅa waawi huunde fuu, wodḅinam ndee horde bone. Kaa pati laatoro no njidfir-mi, yo laatoro no njidfir-ḅaa aan.

³⁷ O warti, o tawi eḅe ḅaanii. O wii Piyeer:

—Simon, a ḅaaniḅo naa? A waawaa jeertaade tawee a ḅaanaaki fay wakkati gooto naa? ³⁸ Pati ḅaanee, nduwee, pati

§14:18 Jabuura 41.10

**14:26 Neesu Yahuudiyankooḅe woni yimde jime Jabuura 115-118 e hiraande iidi Paska.

††14:27 Jakariyaa 13.7

on ceyte. Sabi hakkille ana heewi anniya lobbo, kaa terde ana lo'i.

³⁹ O yehi kasen, o duworii no arannde nii. ⁴⁰ O warti, o tawi be daantike, sabi doyd'i ana piilii e maβbe. Be ndonki andude ko be njaabotoo mo. ⁴¹ O warti cilol tatabol, o wii be:

—Faa jooni odon daanii odon nootti-noo naa? Heyii. Wakkati oo warii. Bii Neddo wadete e juude luuttoobe. ⁴² Im-mee njehen! Yeewee, jammbotoodo kam oo annii.

No Iisaa nanngiraa

⁴³ O tilaaki haalde, faa Yahuuda, gooto e sappo e didon bee, yottii ana wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Hooreebe yottinoobe sadaka, dunkee'en Sariya e mawbe, kapum'en neli be. ⁴⁴ Jambotoodo mo oo hokki be finnde, wii:

—Neddo mo buccii-mi fuu, oo woni kanko. Nanngée dum, nabon dum kawjo-don dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wii dum:

—Moobbo!

O buccii dum. ⁴⁶ Nii be njani e Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe don bee, soorti kaafaawi mum, soppi golloowo Jottinoowo Sadaka Mawdo, tayi nowru mum. ⁴⁸ Iisaa wii be:

—Ko ngardu-don e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono mi janoowo? ⁴⁹ Mido wondi e mon pannde fuu ley Suudu Dewal Mawndu nduu mido waajoo, on nanngaali kam. Kaa dum wadan yalla ko Binndi dii mbii koo ana tabita.

⁵⁰ E ley dum, taalibaabe bee fuu njoppi mo, ndogi.

⁵¹ Jokolle mo boornaaki ko wanaa waandaade disaare, jokki e makko, be

nanngi dum ⁵² o yoppi disaare ndee, o dogiri be terde teete.

No mawbe diina cariri Iisaa

⁵³ Be nabi Iisaa to Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, tawi hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe e dunkee'en Sariya fuu ana mooftii. ⁵⁴ Piyeer jokkittii mo fali daawre hakkunde maβbe, faa naati ley daalaare galle Jottinoowo Sadaka Mawdo. O jooddii e doomoobe, omo yuwloo yiite. ⁵⁵ Hooreebe yottinoobe sadaka e jeyaabe e waalde Saahiibe ndee fuu ana tewta ko kappira Iisaa yalla ana waree, kaa be kebaali. ⁵⁶ Heewbe ana kappa mo, kaa kambe e hoore maβbe, kappi maβbe dii ana luuttondiri. ⁵⁷ Yogaabe kappi mo, mbii:

⁵⁸ —Min nanii omo wiya: «Mi wurjinnan Suudu Dewal Mawndu ndu yimbe mahiri juude, e ley balde tati mi maha suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum duu, happugol maβbe ngol ana luuttondiri. ⁶⁰ Jottinoowo Sadaka Mawdo oo darii hakkunde jamaa oo, lamndii Iisaa:

—Walaa ko njaaboto-daa naa? Tama a nanaali ko be mbiyete koo?

⁶¹ Fuu omo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Jottinoowo Sadaka Mawdo oo ana lamndoo mo kasen, ana wiya:

—Aan a Almasiihu, bii mo jettoojje ngoodani oo naa?

⁶² O jaabii, o wii:

—Miin woni kanko. On njiyan Bii Neddo ana jooddii jaamo Jom Baawde oo, ^{††} ana warda e duule kammu. ^{¶¶}

⁶³ E ley dum, Jottinoowo Sadaka Mawdo oo mettaa faa seeki kaddule mum, wii:

^{††}14:62 Jabuura 110.1

^{¶¶}14:62 Daniyel 7.13

—En kaajaaka seedee'en hankasen.
⁶⁴On narrii noppi moodon ko o bonkii
 Laamdo koo. Kodum njii-don hen?

Be fuu be mbii omo haani wareede.

⁶⁵Yoga mabbe fuddi tuttude e makko,
 be cuddi yeeso makko, ebe culkoo mo,
 ebe mbiya mo:

—Annditin culkiido ma!

Nii doomoobe bee nanngi mo, ana
 piya mo banaaje.

No Piyeer wadi so yankiri Iisaa

⁶⁶E ley no Piyeer worri e ley daalaare
 galle oo nii, gooto e horbe Jottinoowo
 Sadaka Mawdo yottii. ⁶⁷Nde o yiinoo
 Piyeer ana yuwloo ndee, o taykitii dum,
 o wii:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa
 Nasaraatunke oo.

⁶⁸Nii Piyeer yeddi mo, wii:

—Wanaa miin! Mi faamataa ko
 kaalataa koo.

Caggal dum, Piyeer yehi naatoyi bo-
 longal galle oo. [Tan ndontoori jog-
 gini.]^{§§} ⁶⁹Nde kordo oo yiinoo mo kasen
 ndee, haaltani darinoobe don bee, wii:

—Oo yo gooto mabbe!

⁷⁰Piyeer yeddi kasen. Don e don dari-
 noobe don bee mbii Piyeer:

—Tayoral, a gooto e mabbe, sabi a
 Galilinke.

⁷¹Nii o fuddi hunaade e huttaade,
 omo wiya:

—Mi anndaa gorko mo kaalaton haala
 mum oo fey!

⁷²Ndontoori joggini didaberde, Piyeer
 miccitii ko Iisaa wiinoo dum koo: «Fade
 ndontoori jogginde cili didi, a wiyaa a
 anndaa kam cili tati.» O darii omo woya.

No Pilaatu lamndorii Iisaa

15 Beete law, hooreebe yottinoobe
 sadaka e mawbe e dunkee'en
 Sariya e waalde Saahibe ndee, be fuu be

ndawridi. Be kabbi Iisaa, be nabi dum to
 Pilaatu goforneer oo.

²Pilaatu lamndii mo, wii:

—Aan woni kaananke

Yahuudiyankooobe oo naa?

O jaabii, o wii:

—No mbii-daa nii.

³Hooreebe yottinoobe sadaka bee ana
 ngullanoroo mo kulle keewde. ⁴Pilaatu
 lamndii mo kasen:

—Walaa ko njaaboto-daa naa? A
 nanaali ko be ngullani maa koo fuu naa?

⁵Kaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa
 dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa sariraa yo bareteedo

⁶Iidi Paska fuu, goforneer oo ana
 hokkannoo yimbe bee subaade e ka-
 sunkooobe bee mo njidi yoppitaneede.

⁷Gorko biyeteedo Barabas murtidiino
 e wobbe faa be mbari neddo. Oon
 wakkati, ebe uddanoo kasu saabe ko be
 ngadi koo. ⁸Jamaa oo njabboyi to Pilaatu
 woni too, naati e naagaade dum wadana
 be ko woownoo wadande be koo. ⁹O
 jaabii be, o wii:

—Odon njidi mi yoppitana on
 kaananke Yahuudiyankooobe oo naa?

¹⁰Sabi o anndii hooreebe yottinoobe
 sadaka bee haasidaaku wadi so ndokki-
 tiri mo. ¹¹Kaa be ndunyi jamaa oo e
 naagaade Pilaatu yoppitana be Barabas
 burani be yoppita Iisaa. ¹²Pilaatu jaabii
 kasen, wii be:

—Ndennoo, kodum njid-don
 mi wada mo mbiyatoo kaananke
 Yahuudiyankooobe oo?

¹³Be ngulli:

—Tontu mo e leggal bardugal!

¹⁴Pilaatu lamndii be:

—Kodum o wadi ko boni?

Be beydi dukude semmbe:

—Tontu mo e leggal bardugal!

§§14:68 Cakite aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu fooyde dii.

¹⁵Nde wonnoo Pilaatu ana yidi wel-nude berde jamaa oo, yoppitani dum'en Barabas. Caggal dum, o yamiri Iisaa fiye dorri, tontoyee e leggal bardugal.

¹⁶Sordaasi'en bee nabi mo naannoyi mo ley galle to huweere ndee woni too, moobti fedde sordaasi'en bee fuu. ¹⁷Be boorni mo burmusuure wodeere,* be capi tenngaade gi'e be kippi e hoore makko. ¹⁸Be keddii ebe calmina mo, ebe mbiya:

—Sadi, kaananke Yahuudiyankooobe.

¹⁹Ebe piira hoore makko kalacal, ebe tutta e makko, be tuggi koppi maβbe ebe cujidana mo. ²⁰Nde be tilii jaayrude mo ndee, be itti burmusuure wodeere ndee, be boorni mo kaddule makko, be nabi mo sella faa be tontoya mo e leggal bardugal.

No Iisaa tontiraa dow leggal bardugal

²¹Gorko gooto biyeteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Aleksandere e Rufus, ana bettoroo don iwrufo ley ladde. Sordaasi'en bee ndooldini mo o wakkoo leggal bardugal Iisaa ngal. ²²Be nabi Iisaa nokku biyeteedo Golgata. (Maanaa Golgata woni nokku laalagal hoore.) ²³Be ngaddani mo peguujam njillondiraadam e safaare haadunde yalla omo yara, kaa o jabaali. ²⁴Be tonti mo e leggal bardugal, be pecciri kaddule makko urwa, be annidi ko gooto fuu hebata.† ²⁵Nde be tontata mo ndee, wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶Be mbinndi e alluwal tiimde hoore makko daliili ko tonti mo: KAA NANKE YAHUUDIYANKOOBE. ²⁷Be tontidi mo e yanoobe didon, gooto jaamo makko, goddo oo nano makko. [²⁸‡] ²⁹Yimbe

yabbotoobe don bee ana njenna mo, ana njinka ko'e mum'en, ana mbiya:

—Coo! Gurjinoowo Suudu Dewal Mawndu nduu so mahitoo ndu ley balde tati, ³⁰biltu hoore maa, jippa leggal bardugal ngal!

³¹Hono non, hooreebe yottinoobe sadaka bee duu njaayriri mo, kapum e dunkee'en Sariya ana mbiyondira e ko'e mum'en:

—O biltii wofbe, kaa o ronkii biltude hoore makko! ³²Kanko Almasiihu kaananke Israa'iila oo. Jooni, o jippoo leggal bardugal ngal, yalla eden njiya ngoondinen!

Yanoobe didon be o tontidaa bee duu ana mbonkoroo mo non.

³³Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi ndii fuu faa wakkati yamnde tati kiikiide. ³⁴E ley yamnde tati kiikiide ndee, Iisaa wulli wullaango toowngo, wii:

—*Eloyi, eloyi, lama sabaktanii?* (Dum woni: «Laamdo am, Laamdo am! Kodum wadi so njoppu-daa kam?»[¶])

³⁵Yoga e darinoobe ton bee nde nanunoo dum ndee, mbii:

—Kettinee, omo nii nodda annabi Iliyaasa!

³⁶Nii gooto dogi, suuwoyi liccere ley biineegiri, haβbi dum e sawru, feewtini hunduko makko yalla omo buuccoo, wii:

—Njoppen mo yeewen yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷Iisaa wulli wullaango toowngo kasen, dali aduna. ³⁸Heedoode faliinde ley Suudu Dewal Mawndu ndee seekii gila dow faa ley, laatii taye didi.

³⁹Hooreejo sordaasi'en darinoodo yeeso makko oo yii no o daliri aduna nii, wii:

*15:17 Wakkati Iisaa, *burmusuure wodeere* yo saaya ka kaananke boornotoo.

†15:24 Jabuura 22.19

‡15:28 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 28:*Dum tabintini Binndi buidi: «O hiisodaama e bonbe.»*

¶15:34 Jabuura 22.1

—So goonga nii, oo neddo yo Bii Laamdo!

⁴⁰Rewbe yogaafe ana toowti, ana coynoo. Ana e mabbe: Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba suka e Yoses. ⁴¹Been njokkanoo e makko ana ngollana mo nde o wonnoo Galili ndee. E rewbe wofbe kasen, jabbidinnoofe e makko Urusaliima ana ngonnoo don.

No tew Iisaa wadira'a e yanaande

⁴²Hiiri, dum hawri e wakkati lanndinal tawi palaande fowteteende badike fufdude. ⁴³Gooto e waalde Saahiife, teddudo, biyeteedo Yuusufu mo Ari-matiya, wari. Kanko duu omo doomunoo banngugol Laamu Laamdo oo. O hulaali yaade to Pilaatu o ndaarda dum tew Iisaa. ⁴⁴Pilaatu haaynaa nde nanunoo o maayirii nii tan ndee, noddi hooreejo sordaasi'en, lamndii dum so tawii yo goonga o maayii. ⁴⁵Nde hooreejo sordaasi'en haalani mo dum ndee, o dujanii Yuusufu banta tew oo. ⁴⁶Yuusufu soodi kasanke, jippini tew Iisaa oo, fiili dum e kasanke oo, o watti dum e yanaande asaande ley haayre. Caggal dum, o talliti haayre, o uddiri damal yanaande ndee. ⁴⁷Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yoses njii to o wadaa too.

No Iisaa immintiniraa

16 Nde palaande fowteteende ndee bettinoo ndee, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba, coodi nebameeji uurooji ngaddi faa nguja e tew makko oo. ²Nannde alan, be ngari e yanaande ndee beetee kecco wakkati pudal naange. ³Be ndarii ebe mbiyondira:

—Homo tallitanta en haayre ndee iwa e damal yanaande ndee?

⁴Kaa nde be kunci gite ndee, be njii haayre ndee tallitaama. Ende mawni sanne. ⁵Wakkati be naatunoo

e yanaande ndee, be njii jokolle ana joodii banngge jaamo ana boornii saaya ndaneewa, be kuli. ⁶O wii be:

—Pati kulee! Iisaa Nasaraatunke tontanoodo oo tewtaton. O immitike, o walaa doo. Nokku do o wadanoo doo, annii. ⁷Jooni kaa, njehee, mbiyoyee taalibaafe makko bee e Piyeer o adoyto on Galili. Ton njiyoyton mo, hono no o wiirunoo on nii.

⁸Rewbe bee njalti yanaande ndee, be ndogi ebe cijnna kulol cattungol. Be kaalanaali fay gooto huunde no be poti hulde.

⁹Caggal Iisaa wuurtii beetee law nannde alan, Mariyama mo Magdala mo o ribbani seydaani'en njeddon oo, kapum mo adii banngande. ¹⁰O yehi humpitoyde dum wondunooofe e Iisaa bee, tawi ebe cunaa ebe mboya. ¹¹Ko be nanunoo o wuurtii koo e ko Mariyama yii mo koo, fuu be ngoondinaali dum.

¹²Caggal dum, o banngirani didon mabbe mbaadi ngonndi, ebe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³Be ngarti be kumpitoyi heddiife bee, be ngoondinaali dum'en kapum'en duu.

¹⁴Ko sakitii koo o banngani taalibaafe sappo e go'o bee tawaafe ana jaama. O njiri be waasude mabbe goondinde e yoorde mabbe bernde, sabi be ngoondinaali yiife mo caggal immitagol makko bee. ¹⁵O wii be:

—Njehee ley aduna oo fuu, mbaajo-don tagoore ndee fuu Kabaaru Lobbo oo. ¹⁶Goondindo so lootaa lootogal batisima, hisinte. Mo goondinaali jukkete. ¹⁷Dii kaayefiiji ana ngoodani goondinbe bee: be ndibbiran seydaani'en saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸be nanngiran boggi leydi juude mabbe. Fay so be njarii poson, fay huunde wadataa be. Be pawan junngo mabbe e pawbe, cella.

¹⁹Caggal Iisaa Joomiraado oo haaldii e maḅḅe, ḡabbinaa kammu, joodii ḡaamo Laamdo. ²⁰Kaa kamḅe, ḅe ḡjehi eḅe mbaajoyoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ana wondi e maḅḅe, tabintiniri konngol ngol taagumansaaji jaadooji e maggol.[§]

§16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e derejei burdi fuu booyde dii.

Linjiila Iisaa

Ngedfu Luuka

**Ko sabinbini so
dewtere ndee winndaa**

1 Yimbe heewbe kornii jantaade kulle gadufe hakkunde men, ² hono no seediibe gila puddoode, laatiibe kaadime'en konngol ngol bee, kaalaniri en nii. ³ Tawfilus teddufo, mi widike kulle dee fuu gila arannde, mi tawii ana haani mi winndane dum no wadiri nii, ⁴ yalla ada heba tayoral jannde nde njannngine-daa ndee yo goonga.

No Jibiriilu sapporii pinaade Yaayaa

⁵ E ley jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, jottinoowo sadaka biyeteedo Jakariyaa ana woodunoo. Omo jeyaa e waalde Abiya, bii Haaruuna oo. Jom suudu Jakariyaa duu yo iwdi Haaruuna, innde mum yo Elisabet. ⁶ Be didon fuu be foocitiibe yeeso Laamdo, ebe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji mum fuu, niipoore fuu walaa e mabbe. ⁷ Kaa be kebaalino biddo, sabi Elisabet laatinoke dimaro, kasen duu be didon fuu be naywii.

⁸ Nannde wootere, Jakariyaa ana golla golle mum yottingol sadaka yeeso Laamdo, sabi nannde mum yo waalde makko jeyti. ⁹ Nde wonnoo yottinoobe sadaka ana mboownoo wafude urwa, nii urwa nanngi mo faa o naata Suudu Dewal Mawndu nduu, o ura ton uurdi. ¹⁰ Jamaa oo fuu darii sella ana duwo wakkati mo uurdi ndii uretee oo. ¹¹ Oon wakkati, malaa'ika Joomiraado banngani mo, darii naamo urirde ndee. ¹² Nde Jakariyaa yiinoo malaa'ika oo ndee, tayi, darii ana sijna. ¹³ Malaa'ika oo wii mo:

—Jakariyaa pati hul, sabi duwaawu maa jaabaama. Jom suudu maa Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Oon biddo waddante seyo manngo, heewbe ceyorto pinaade makko, ¹⁵ sabi o laatoto teddufo e Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sigirta. O heewan Ruuhu Ceniido gila e ley reedu inniiko, ¹⁶ o wartiran bibbe Israa'iilankooobe heewbe e Laamdo Joomiraado mum'en. ¹⁷ O ardoto Joomiraado oo warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraabe faade e bibbe mum'en, faa o wartira murtube duu e hakkille foocitiibe, kapum e moyyinande Joomiraado oo lepol lanndiniingol.

¹⁸ Jakariyaa lamndii malaa'ika oo, wii: —Hono hen anndiran-mi dum goonga? Sabi miin mi naywii, jom suudu am oo duu wadii duubi.

¹⁹ Malaa'ika oo jaabii mo, wii: —Miin woni Jibiriilu darotoodo yeeso Laamdo, mi nelaado e maa faa mi haalane oo kabaaru lobbo. ²⁰ Ndennoo jooni a muumdan. A haalataa so wanaa wakkati mo dum tabiti, sabi a goondi-naali haala am. Haala am kaa tabitoyan so wakkati majjum warii.

²¹ E ley dum fuu tawi yimbe bee ana ndoomi Jakariyaa, ana kaaynaa ko booyini dum ley Suudu Dewal Mawndu too. ²² Nde o yalti ndee, o ronki haaldude e mabbe. Be paami won ko jergii e makko e ley Suudu Dewal Mawndu nduu. O darii omo haalda e mabbe muumankooore, o heddi e muumaaku. ²³ Nde o tilinoo e golle makko ndee, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal deen balde, Elisabet jom suudu makko oo reedi, dammbii hakke lebbi joy, ana wiya:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam nde wattani kam hakkille, ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No Jibiriilu sapporii pinaafde Iisaa

²⁶E ley lewru Elisabet jeegoburdu nduu, Laamdo neli malaa'ika Jibiriilu e ngeenndi mbiyeteendi Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷faade e surba mo taanii Daawuuda biyeteedo Yuusufu sabbi. Surba oo ana wiyee Mariyama. ²⁸Malaa'ika oo naati do Mariyama woni doo, wii dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Laamdo. Joomiraado ana wondi e maa.

²⁹Haala kaa jii'bi hakkille Mariyama, darii ana miila ko ngoo jowtaango waawi laataade. ³⁰Nii malaa'ika oo wii mo:

—Mariyama pati hul! Sabi a hebii moyyere iwnde e Laamdo, ³¹a reedan, ndimaa bid'fo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³²Oon bid'fo laatoto teddufo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiko Daawuuda. ³³O laamoto iwdi Yaakuuba, laamu makko timmataa abada.

³⁴Mariyama wii malaa'ika oo:

—Hono dum laartotoo, mi anndaa gorko?

³⁵Malaa'ika oo jaabii mo, wii:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maa, baawde Laamdo Toowdo oo kuurete no dowdi nii. Saabe dum, bid'fo mo ndimataa oo noddirte Ceniido, noddirte Bii Laamdo. ³⁶Haya yeew, sakiike maa Elisabet duu bamii reedu, taweede mo naywii fuu, mo riman bid'fo gorko. Ana wiyetenoo mo dimaro, kaa jooni omo woni e lewru makko jeegoburdu, ³⁷sabi walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸E oon wakkati, Mariyama wii:

—Miin, mi kord'o Joomiraado. Yo laatanoram no mbiiru-daa nii.

Caggal dum, malaa'ika oo witti, seli e makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹E ley deen jalaafde, Mariyama immii law yehi ngeenndi Yahuudiya ngootiri ngonndi dow baamle kaaye. ⁴⁰O naati galle Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndee, bid'fo gondo e reedu mum oo dillinii, Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴²ilini, wii:

—A barkinaado hakkunde rewbe, bid'fo mo caaw-daa oo duu yo barkinaado. ⁴³Miin, ko ngon-mi faa inna Joomam naata galle am? ⁴⁴Nde jowtaango maa tobbinoo e nowru am ndee, bid'fo gondo e reedu am oo dillinike saabe kuyam. ⁴⁵A welii hoore, aan goondindo ko Joomiraado fodaan maa koo laatoto.

Yimre Mariyama

⁴⁶Mariyama wii:

—Yonki am ana yetta Joomiraado, ⁴⁷bernde am ana heewi seyo Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸sabi o yurmike kam, miin, kord'o makko lo'udo oo.

Gila jooni jamaanuujii fuu noddiran kam beldo hoore.

⁴⁹Sabi Jom Baawde oo wadani kam kulle mawde!

Innde makko yo seniinde.

⁵⁰Yurmeende makko herataa e hulbe mo abada.

⁵¹O gollirii golleeji mawdi junngo makko sembinngo, o saakii mawninkiniibe.

⁵²O boortii kaanankoobe iwde e laamu mum'en,

o toownii leydufe.

⁵³O haarnirii yolbu'be kulle lobbe, o wirfintinii taajiri'en juude bole.

⁵⁴⁻⁵⁵O faabike Israa'iilankoobe, jiyaa'be makko,

o yeggitaali yurmaade Ibarahiima e iwdi mum faa abada,

hono no o fodanirnoo njaatiraabe men nii.

⁵⁶ Mariyama fabbidi e Elisabet ko waarata e lebbi tati, caggal mum, hooti suudu mum.

Haala pinaaŋe Yaayaa

⁵⁷ Wakkati beynugol Elisabet yottii, o beyni o hebi biɗɗo gorko.

⁵⁸ Taakallemme'en makko e sakiraabe makko nani hinnee mawɗo mo Joomiraado wadani mo oo, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngel hibbinnoo yontere ndee, be ngari taadude ngel.** Be njiɗiino inndirde ngel baaba maggel Jakariyaa, ⁶⁰ kaa inna maggel jabaali, wii ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbii ɗum:

—Sii maa fuu walaa inndiraado ndee innde.

⁶² Be lamndorii baaba maggel muumankooore, homo yidi biyum oo inndiree. ⁶³ Jakariyaa lamndii alluwal, winndi e maggal: «Innde maggel yo Yaayaa.» Be fuu be kaaynaa. ⁶⁴ Oon wakkati fuu, hunduko Jakariyaa yoppitaa, demngal mum humtaa, watti haalde e yettude Laamɗo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoɗuɓe e seraaji dii bee fuu. Kasen duu ɗum saakii e ley haayre Yahuudiya fuu. ⁶⁶ Nanɓe ɗum bee fuu ndesi ɗum e hakkillaaji mum'en, ana mbiya: «Kodum ngel cukalel foti laataade?» Sabi be njii baawde Joomiraado ana e maggel.

Yimre Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngel, heewi Ruuhu Ceniido, sappii, wii:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamɗo Israa'iila,

sabi faabike yimɓe mum, soottitike ɗum'en.

⁶⁹ O waddanii en kisinoowo tedduɗo iwɗo e suudu Daawuuda, kaadime makko oo

⁷⁰ hono no o haalirnoo e kundude annabaabe makko seniibe gila arande nii.

⁷¹ O fodii o danndan en e konnee'en men, o ittan en e juude wayɓe men.

⁷² O ɓannginanan en yurmeende nde o ɓannginani maamiraabe men ndee, sabi o miccitike aadi makko ceniindi ndii,

⁷³ ɗum yo hunoore nde o hunanii maama men Ibarahiima.

Hunoore ndee woni o hokkan en ⁷⁴⁻⁷⁵ rewirde mo rafi kulol ley nguurndam men fuu

e ley senaare e foocitaare yeeso makko, tawi en ittaabe e juude konnee'en men.

⁷⁶ Aan duu ɓinngel am, a noddirde annabaajo Laamɗo Toowɗo, sabi a ardoto Joomiraado oo warde faa moyyinananaa mo laawol,

⁷⁷ faa anndinaa yimɓe makko o hisiniran ɗum'en yaafaamuya luutti.

⁷⁸ Sabi Laamɗo men yo keewɗo yurmeende,

faa o faaboroo en nannduɗo e fooyre iwrunde dow,

⁷⁹ yalla ana fooynana wonɓe e nimre, fooynana wonɓe e kulol maayde, watta koyɗe men e laawol jam.

⁸⁰ Suka oo ana mawna, hakkille mum ana beydoo. O joodii ley ladde jeereende faa wakkati mo o ɓannginanaa Israa'iila.

Haala pinaaŋe Iisaa Almasiihu

2 E ley deen balde, Ogusta kaananke mawɗo oo, yamiri limgal wadee e ley laamu Roma fuu. ² Kanngal woni limgal aranal, forri e laamu Kiriniyas ley

** 1:59 Neesu Yahuudiyankooɓe, so suka gorko rimaama, pannde inndaa fuu, nden taadete duu.

leydi Siriya. ³Yimbe fuu njehi winndoyaade, gooto fuu e ngeenndi mum'en. ⁴Yuusufu duu immii Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha ngeenndi Daawuuda mbiyeteendi Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabi e lepol Daawuuda jaati mo iwata. ⁵O yehi ton winndoyaade, kanko e Mariyama cabbaado makko, cowiido. ⁶E ley gonal maŕbe ton, wakkati beynugol Mariyama yottii, ⁷o dikkii hammadi makko, o saawi dum e licce, o lelni dum ley akalaawal, sabi be keyaali e jippunde ndee.

⁸Durooŕe ana mbaalannoo haybude sewre mum'en baali e seraaji dŕii. ⁹Malaa'ika Joomiraado banngani be, teddeengal Joomiraado filii be hono no fooyre nii. Kulol manngol nanngi be. ¹⁰Nii malaa'ika oo wii be:

—Pati kulee! Sabi mi garŕo haalande on Kabaaru Lobbo gaddanoowo lepol ngol fuu seyo manngo. ¹¹Hannde on ndimanaama kisinoowo ley ngeenndi Daawuuda ndii, kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado oo. ¹²Finnde majjum annii: on tawan cukalel keccel ana saawaa e licce, ana lelnaa ley akalaawal.

¹³Don e don, higgere malaa'ika'en iwidow kammu, tawti malaa'ika arano oo, naati e yettude Laamŕo, ana mbiya:

¹⁴—Teddeengal woodanii Laamŕo Toowŕo! Jam woodanii yimbe dow leydi, yimbe horsuŕe e makko bee.

¹⁵Nde malaa'ika'en bee ceerti e maŕbe ndee, nŕabbiti kammu. Durooŕe bee ndarii ana mbiyondira:

—Njehen Baytilaama, yeewen ko wadi, ko Joomiraado anndini en koo.

¹⁶Be keŕnii, be njehi, be tawi ton Mariyama e Yuusufu e cukalel keccel ngel engal lelnaa ley akalaawal.

¹⁷Nde be njiinoo ngel ndee, be kaalti ko malaa'ika oo haalnoo e maggel koo. ¹⁸Nanbe haala durooŕe bee fuu, kaayŕe nanngi dum'en. ¹⁹Kaa Mariyama ana resi dum fuu e hakkille mum, o heddi omo miiloo dum. ²⁰Caggal dum, durooŕe bee mbirfitii ana teddina Laamŕo ana njetta dum, saabe ko be nani e ko be njii. Sabi dum fuu dum laatorike no malaa'ika oo haalanirnoo be nii.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹Nde jalooma jettaŕo pinaade cukalel ngel yottinoo ndee, ngel taadaa,^{††} ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde malaa'ika oo haalannoo Mariyama gila reedaali ndee.

²²Nde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Sariya Muusaa yamiri nii, be nabi cukalel ngel Urusaliima faa be battina ngel Joomiraado. ²³Sabi nii winndiraa e Sariya Joomiraado: «Bidŕo gorko hammadiijo fuu, Joomiraado woodani.»^{‡‡}

²⁴Be ngadi duu sadaka kirsamaajo hono no Joomiraado yamiri nii: biŕbe buugaaji didi naa biŕbe pooli maraadi didi.

²⁵Gorko gooto ana wonnoo Urusaliima, ana wiyee Simeyon. Ruuhu Ceniido ana e makko, o gorko poocciido kulŕo Laamŕo, omo heŕfinoo wakkati mo gonŕi Israa'iila coccetee. ²⁶Ruuhu Ceniido oo anndinnoo mo e koydol, o maayataa o yiyaali Almasiihu Joomiraado oo. ²⁷Jooni Ruuhu naanni mo ley Suudu Dewal Mawndu nduu, wakkati mo saaraabe bee ngaddi cukalel ngel faa ngafana dum ko Sariya oo yamiri koo.

²⁸Simeyon nanngi ngel, tammibii ngel e

^{††}2:21 Neesu Yahuudiyankooŕe, so suka gorko rimaama, nannde inndaa fuu, nden taadete duu.

^{‡‡}2:23 Pergu 13.2,12,15; Limooje 18.15-16

juude mum, darii ana yetta Laamdo, ana wiya:

²⁹—Joomiraado, fodoore maa ndee tabitii,

bamtu maccudo maa e jam.

³⁰Sabi mi yiirii gite am kisindam

³¹dam lanndinani-daa yimbe fuu.

³²Kisindam dam yo fooyre yaaynanoore lepi aduna oo fuu,

dam fooyre teddinoore lepol maa Israa'iila duu.

³³Ko haalaa e maggel koo, haaynii inna maggel e baaba maggel. ³⁴Simeyon duwanii be, wii Mariyama, inna maggel:

—Ngel cukalel wardii libude yogaabe e imminde yogaabe ley Israa'iila. Ngel finnde nde yimbe calotoo. ³⁵Nii miilooji gondi e yimbe banngirta. Aan e hoore maa, metti suufan bernde maa no kaafaawi nii.

³⁶Annabaajo debbo biyeteedo Anna ana don kajnum duu. O bii Fanu'iila, jeyaado e suudu Asiira. O naywii sanne. O suddaama e surbaaku makko, o waaldii e jom suudu makko duubi jeddi, ³⁷oon maayi, o heddi o walaa gorko. Jooni duubi makko ana mbaara e capande jetti e nay, o yaltataa Suudu Dewal Mawndu nduu fey, omo rewra Joomiraado koorka e duwaawu, jemma e jalooma fuu. ³⁸E oon wakkati, o wari kanko duu, o darii omo yetta Laamdo, omo haalana doomtufe cootti-taari Urusaliima bee fuu kabaaru cukalel ngel.

³⁹Nde Yuusufu e Mariyama ngadunoo huunde fuu ko Sariya Joomiraado yamiri koo ndee, be mbirfitii ngeenndi mabbe Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰Cukalel ngel ana mawna, ana beydoo semmbe e hakkille. Korsaa Laamdo ana e maggel.

No Iisaa haaldiri e jannginoobe ley Suudu Dewal Mawndu

⁴¹Hitaande fuu, saaraabe Iisaa jabban Urusaliima so iidi Paska warii. ⁴²Nde o hebi duubi sappo e didi ndee, be jabbii Urusaliima no be mboowrunoo nii, be nabori mo. ⁴³Iidi oo tilii, be mbirfitii be kooti, jaka Iisaa heddike Urusaliima, tawi be anndaa, ⁴⁴be cikkuno omo wondi e yaadufe mabbe. Be njehi jalooma kibbo. Caggal mum, be puddi tewtude mo hakkunde sakiraabe mabbe e yibbe mabbe. ⁴⁵Kaa nde wonnoo be njiitaali mo ndee, be mbirfitii Urusaliima tewtoyde mo. ⁴⁶Balde tati caggal mum, be tawi mo ley Suudu Dewal Mawndu, omo joodii hakkunde jannginoobe, omo hettindii dum'en, omo lamnditoo dum'en. ⁴⁷Hettindiiibe mo bee fuu kaaynaa hakkille makko e jaabu-uji makko. ⁴⁸Nde saaraabe makko njiiti mo ndee, kaayde nanngi dum'en. Inna makko wii mo:

—Binnigel am, ko saabii so ngadu-daa min nii? Miin e baaba maa fuu, min cunjlii e tewtude ma.

⁴⁹O jaabii, o wii:

—Kodum wadi so odon tewta kam? Tama on anndaa ana tilsi mi wona e suudu Baabiraado am?

⁵⁰Kaa be paamaali haala ka o haalani be kaa. ⁵¹Caggal dum, o regodii e mabbe, be kooti Nasaraatu, o downtanii be. Inna makko ana resunoo kulle dee fuu e hakkille mum.

⁵²Iisaa ana mawna, hakkille mum ana beydoo. Laamdo e yimbe fuu korsini mo.

No Yaayaa waajorii

3¹⁻²Laamdo loowi Yaayaa bii Jakariyaa oo konngol mum ley ladde jeereende. Dum hawrii e hitaande sappo e joyoberde laamu Tibeer kaananke Roma mawdo oo, nde Pontiyu Pilaatu wonnoo gorfoneer

Yahuudiya, Hirudus duu ana laamii Galili, mawnum Filipa ana laamii leydi Ituriya e Tarankoniti, Lisaniya duu ana laamii leydi Abileen, hawri e nde Annas e Kayafas ngonnoo hooreebe yottinoobe sadaka. ³Yaayaa yiilii e seraaji maayo Urdun fuu ana ooynoo yimbe tuuba, lootee lootogal batisima yalla luutti mum'en ana njaafee. ⁴Nii haala mum winndiraa e dewtere annabi Esaaya:

«Neddo ana ooynoo ley ladde jeereende ana wiya:

Moyyinee laawol Joomiraado ngol, ndartinee dati makko!

⁵Nadfiire fuu diddete,

waamnde haayre e toowondireere fuu leydinee,

laawi oopiidi fuu ndartinee,

laawi bondi fuu moyyintinee!

⁶Neddo fuu yiyan kisindam iwroojam to Laamdo.»[¶]

⁷Yimbe heewbe ana ngarannoo to Yaayaa faa lootee lootogal batisima. Kaa omo wiya be:

—Biɓbe bolle! Homo jeertini on ndogon jukkungo waroowo? ⁸Ngollee gollleeji kawrooji e tuubal. Pati miilee e berde mon: «Minen, min taaniraaɓe Ibarahiima.» Sabi mido wiya on: Laamdo ana waawi waylitinde dee kaaye laatoɓ biɓbe Ibarahiima. ⁹Jooni jammere ndee huncaama faa soppa dadi ledde. Ndennoo, lekki fuu ki rimataa bidde lobbe, soppete, wedee e yiite.

¹⁰Yimbe bee lamndii mo, mbii:

—Kodum min kaani wadude?

¹¹O jaabii be, o wii:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, yo hokku ngoota kaa mo walaa, neddo fuu jogiido nguure, yo wadu hono non.

¹²Duwaɓe'en ngari kaɓum'en duu faa lootee lootogal batisima, mbii mo:

—Moobbo, kodum min kaani wadude?

¹³O jaabii be, o wii:

—Pati njobinee yimbe ko yawti sariya.

¹⁴Sordaasi'en lamndii mo kaɓum'en duu, mbii:

—Minen nee, kodum min kaani wadude?

O wii be:

—Pati ngarnee fay gooto, pati kappee fay gooto fenaande, keɓnitoree njobdi mon.

¹⁵Tawi yimbe fuu ana ndenngii Almasiihu, gooto e maɓbe fuu ana miila e bernde mum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu ya? ¹⁶Yaayaa jaabii be fuu, wii:

—Miin, ndiyam mbatisiran-mi on. Kaa burdo kam baawde ana wara. Mi fotta fay humtude boggi pade makko. Kanko, Ruuhu Ceniido e yiite o batisirta on. ¹⁷O lanndinike faa o hennoo jamri makko faa laaba. O moobta jamri ndii ley beembal makko, kaa jaande ndee o duppiran dum yiite nge jifataa.

¹⁸Tawi Yaayaa bannginanii yimbe kabaaru Laamdo, o waajorike be kulle keewde. ¹⁹Kaa Hirudus kaananke oo, o feliino dum saabe tayii Hirudiya jom suudu mawnum, kaɓum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰Hirudus yowi hen bonnde wonnde kasen, o uddii Yaayaa e kasu.

No Iisaa lootiraa lootogal batisima

²¹Do yimbe fuu lootaa lootogal batisima doo, doo Iisaa duu lootaa. Wakkati mo o duwotoo oo, kammu udditii, ²²Ruuhu Ceniido jipporii e makko mbaadi wuugaandu. Daande ooyonii iwde dow kammu, wii:

—Aan woni Biyam mo korsin-mi, aan cubii-mi.

[¶]3:6 Esaaya 40.3-5

Haala dammbe Iisaa

²³ Nde Iisaa fuddata golle mum ndee, duubi mum ana njaara e capantati. E ley jate yimbe, Iisaa yo bii Yuusufu.

Yuusufu yo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannaayi, Yannaayi bii Yuusufu,

²⁵ Yuusufu bii Matatiya, Matatiya bii Amos,

Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggaayi, ²⁶ Naggaayi bii Maata,

Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semeyin,

Semeyin bii Yuseka, Yuseka bii Yoda,

²⁷ Yoda bii Yohana, Yohana bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Salaatiyel,

Salaatiyel bii Neeri, ²⁸ Neeri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kusama, Kusama bii Almadama, Almadama bii Eri,

²⁹ Eri bii Iisaa, Iisaa bii Eliyeseer, Eliyeseer bii Yorima, Yorima bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufu,

Yuusufu bii Yonam, Yonam bii Eliyakim,

³¹ Eliyakim bii Malaya, Malaya bii Menna,

Menna bii Mattata, Mattata bii Natana, Natana bii Daawuuda, ³² Daawuuda bii Yessa,

Yessa bii Obed, Obed bii Bo'es,

Bo'es bii Sala, Sala bii Nasuuna,

³³ Nasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin,

Adamin bii Arni, Arni bii Hisuruuna, Hisuruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda,

³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka,

Isiyaaka bii Ibarahiima, Ibarahiima bii Taraha,

Taraha bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Saruku, Saruku bii Ragawu, Ragawu bii Faleka, Faleka bii Eber, Eber bii Sala,

³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada,

Arfasada bii Samu, Samu bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamaka, ³⁷ Lamaka bii Matusala,

Matusala bii Henok, Henok bii Yarada, Yarada bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam,

³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Setu, Setu bii Aadama, Aadama bii Laamdo.

No Ibiliisa ndaardi seytoraae Iisaa

4 Iisaa iwi maayo Urdun yo keewdo Ruuhu Ceniido. Ruuhu oo nabi mo ley ladde jeereende. ² To ley jeereende too, Ibiliisa waddi e makko balde capande nay ana tewta seytaade mo. Fay huunde o paamaali ley den jalaade fuu. Ko sakitii koo, o yolbi. ³ Ibiliisa wii mo: —So a Bii Laamdo, yamir ndee haayre laato paamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo, wii:

—Ana winndii: «Wanaa paamdu tan neddo wuurdata.»^{§§}

⁵ Ibiliisa nabi mo nokku toowdo, holli mo wakkati gooto laamuuji aduna oo ddi fuu, ⁶ wii mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu, kapum e teddungal mum. Sabi miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuy-mi. ⁷ So a sujidanii kam, dum fuu yo aan jey.

⁸ Iisaa jaabii mo, wii:

—Ana winndii: «Joomiraado maa Laamdo tan kaan-daa sujidande, kanko tan kaan-daa rewde.»*

§§4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3

*4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13

⁹Kasen Ibiliisa nabi mo Urusaliima, darni mo dow leŋge-leŋge Suudu Dewal Mawndu, wii mo:

—So a Bii Laamdo, suur njippo-daa e leydi, ¹⁰sabi ana winndii:

«O yamiran malaa'ika'en makko ndeene.»

¹¹Ana winndii kasen:

«Be njabbete, pati koyngal maa gaapoo e haayre.»[†]

¹²Iisaa jaabii mo, wii:

—Ana winndii: «Pati ittu koro Laamdo, Joomiraado maa.»[‡]

¹³Nde Ibiliisa ronkunoo seytaade mo ndee, seli e makko seeda.

No Nasaraatunkooŋe calorii jaŋande Iisaa

¹⁴Iisaa wirfitii leydi Galili, semmbe Ruuhu ana e mum, kabaaru makko saakii e leydi ndii fuu. ¹⁵Omo waajoo ley cuudi baajordiiYahuudiyankooŋe, yimbe fuu ana teddini mo.

¹⁶O yehi Nasaraatu do o mawni doo, o naati e ley suudu waajordu jalaande fowteteende no o woowiri nii. O immii faa o jannga, ¹⁷o hokkaa dewtere annabi Esaaya, o udditi nde, o forri e nokku binndiraado hono nii:

¹⁸«Ruuhu Joomiraado ana e am, sabi o subike kam faa mi anndina misikina'en Kabaaru Lobbo.

O nelii kam faa mi ooyanoo nanngaabe yoppiteede mum'en,

e wumbe wumtineede mum'en,

e torraabe yoppiteede mum'en,

¹⁹faa mi ooynoo hitaande nde Joomiraado hollata moyyere mum ndee warii.»[¶]

²⁰Caggal dum, o uddi dewtere ndee, o totti nde golloowo ley suudu waajordu nduu oo, o joodii. Wonnooŋe ton bee

fuu, puttini mo gite. ²¹O darii omo wiya be:

—Ko winndii koo, hannde dum tabitii do nan-don dum doo.

²²Be fuu ebe kaala haala makko lobba, kasen duu konngi lobbi jaltudi e hunduko makko dii ana kaaynoo be. Be ndarii ebe mbiya:

—Wanaa oo woni bii Yuusufu oo naa?

²³O wii be:

—Mido anndi on kaalanan kam ngol banndol: «Cawroowo, sawru hoore maa. Ko min nani a wadii Kafarnahum koo, wadu dum ngeenndi maa doo duu.»

²⁴O wii kasen:

—Mido haalana on goonga: annabaajo fay gooto jaŋantaake e ngeenndi mum'en. ²⁵Mido haalana on, rewbe misikiina'en be worbe mum'en maayi ana keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde waadere kammu saamaali e leydi ndii duubi tati e lebbi jeegom. Nden yolbere mawnde wadiino e leydi ndii fuu. ²⁶Kaa annabi Iliyaasa nelaaka e fay gooto e maŋbe, so wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷Kasen duu, seppaabe ana keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Eliisa, kaa fay gooto e maŋbe sellinaaka, so wanaa Naaman jeyaado e leydi Siriya.

²⁸Nde yimbe wonŋe e ley suudu waajordu nduu nannoo kaa haala ndee, mettaa sanne, ²⁹immii, ndibbi Iisaa faa caggal ngeenndi, ngaddi dum faa sera waamnde haayre do ngeenndi maŋbe ndii woni doo, faa mbedoo mo ley. ³⁰Kaa o seeki hakkunde maŋbe, o witti.

No Iisaa selliniri gorko laddaado

³¹Iisaa yehi Kafarnahum ley leydi Galili, omo waajoo yimbe e ley jalaande

[†]4:11 Jabuura 91.11-12

[‡]4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16

[¶]4:19 Esaaya 61.1-2

fowteteende. ³²Be kaaynaa e waaju makko oo, sabi omo waajoroo be baawde.

³³Gorko mo seydaani woni e mum ana ley waajordu nduu, wulli faa toowi, wii:

³⁴—Iisaa Nasaraatunke oo, kodum hillu maa e amen? A gardo halkude min naa? Mido anndi ko ngon-daa, a ceniido iwrufo to Laamdo!

³⁵Iisaa jahii e seydaani oo, wii:

—Deyyu yaltu e makko!

Seydaani oo libi nedfo oo hakkunde yimbe fuu yalti e mum, tawi dum wadaali nedfo oo fay huunde. ³⁶Be fuu be kaaynaa, hedde ebe lamndondira hakkunde maŕbe:

—Ko kaa haala woni? Seydaani'en bee, omo yamira be semmbe e doole be njaltan!

³⁷Innde Iisaa nanaa e seraaji dii fuu.

No Iisaa selliniri jawbe heewbe

³⁸Nde o yalti suudu waajordu nduu ndee, o naati galle taalibbo makko biyeteedo Simon. Esii Simon debbo ana wondunoo e jontere naawnde, be ndaardi mo o walla dum. ³⁹O darii sera daddo mum, o jahii e jontere ndee, non jontere ndee yoppi debbo oo, o selli. Debbo oo immii don e don, laatanii be njaatigi.

⁴⁰Nde naange mutunoo, jogiido jawdo fuu waddi dum e makko. Jawbe jawuugi ko di tawaa fuu ngaddaa, o fawi junngo makko e maŕbe be fuu gooto gooto, o sellini be. ⁴¹Seydaani'en ana njalta e yimbe heewbe ana ngulla, ana mbiya:

—Aan woni Bii Laamdo!

Omo jahoo e maŕbe, omo wiya be ndeyya, sabi ebe anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala Laamu Laamdo

⁴²Nde weetunoo ndee, Iisaa yalti, yehi nokku teeldo. Jamaa oo tewti mo faa yiti mo, nanngi mo pati o seerta e mum.

⁴³Kaa o wii be:

—Ana tilsi mi banngina Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo oo e geelle godde. Sabi kammari majjum neliraami.

⁴⁴O yehi, hedde omo waajoo ley cuudi baajordi leydi Yahuudiya.

No Iisaa noddiri taalibaabe aranndebe

5 Nannde wootere Iisaa ana darii dow fonngo weendu Genesareeti, hedde jamaa ana billondira sera makko faa hettindoo konngol Laamdo ngol. ²O yii laanaaji didi ana panndi e danjeere weendu nduu. Awoobe yaltube e majji bee, ana lalla bubbi mum'en. ³O naati ngoota e laanaaji dii, ka Simon kaa, o ndaardi dum deerta ka seeda, ka iwa e njoorndi ndii. O joodii e laana kaa, omo waajoo jamaa oo. ⁴Nde mo tilii wajaade ndee, mo wii Simon:

—Njehee to luggidi, tippo-don bubbi mon, awon.

⁵Simon jaabii, wii:

—Moobbo, min mbaalii miden awa, min kebaali fay huunde. Kaa so non mbii-daa, mi tippoto bubbi dii.

⁶Nde be tippii di ndee, be nanngi lidfi faa heewi, faa bubbi maŕbe kosi seekaade. ⁷Be noddii wondiibe maŕbe wonbe e laana ngokka kaa bee, ngara mballa be. Been ngari, be kebbini laanaaji didi dii fuu, faa di kosi mutude. ⁸Nde Simon Piyeer yii dum ndee, diccii yeeso Iisaa, wii dum:

—Moobbo, wodditam, sabi mi nedfo luuttudo.

⁹Ko saabii so o wii dum dee, kanko e wondiibe makko bee fuu, be kaay-

naama saabe keewal lid̄di di ʒe nanngi d̄ii. ¹⁰Hono non Yaakuuba e Yuhanna ʒib̄ʒe Jebede reentube e Simon ʒee duu kaayniraa. Kaa Iisaa wii Simon:

—Pati hul, gila jooni a laatoto awoowo yimbe.

¹¹Nii ʒe panndi laanaaji maʒʒe d̄ii, ʒe njoppi fuu, ʒe njokki e Iisaa.

No Iisaa selliniri ceppaado

¹²Nden Iisaa ana wonnoo e ngeenndi ngootiri, faa gorko ceppaado yii dum, d̄iccii yeeso mum, wii:

—Moobbo, so tawii a jabii, ada waawi sellinde kam.

¹³Iisaa foocci junngo mum, memi mo, wii:

—Mi jabii, sellu!

Don e d̄on cepe dee iwi e makko.

¹⁴Caggal dum, Iisaa daalii mo pati mo haalana dum fay gooto, kaa wii mo:

—Yaa holloy hoore maa jottinoowo sadaka, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oo, faa anndina ʒe a sellii.

¹⁵Non innde Iisaa ʒeyd̄ii naneede. Jamaa keewdo wari, hawriti do makko faa hettindanoo mo, sellinee e jawu-uji mum'en, ¹⁶kaa o serindii e nokkuuje teelde, omo wada duwaawu.

No Iisaa selliniri bonnguujo

¹⁷Nannde wootere Iisaa ana waajoo. Farisa'en e jannginoobe Sariya Muusaa, iwruʒe geelle Galili e Yahuudiya, kapum e Urusaliima fuu, ana njoodii. Joomiraado ana ʒanngina baawde mum e makko, omo sellina jawuuji. ¹⁸Non yogaabe ngaddi gorko bonnguujo ana lel-naa e dengeleewo, ana tewta naan-nude dum faa lel-na dum yeeso makko. ¹⁹Kaa nde ʒe ndonkunoo naannude mo sabaabu jamaa oo, ʒe njabbinoyi mo dow bene oo, ʒe kippiti dum, ʒe njippini bonnguujo oo e dengeleewo mum fuu hakkunde yimbe ʒee yeeso Iisaa. ²⁰Nde

o yiinoo goondinal maʒʒe ndee, o wii bonnguujo oo:

—Gidam, luutti maa njaafaama.

²¹Dunkee'en Sariya ʒee e Farisa'en keddii miilde ana mbiya e ko'e mum'en: «Oo homo bonkotoo Laamdo? Homo waawi yaafaade luutti so wanaa Laamdo gooto oo?» ²²Iisaa faami miilooji maʒʒe, jaabii ʒe, wii:

—Kodum wadi so odon miiloo miilooji baadi nii e ʒerde mon? ²³Wiide: «Luutti maa njaafaama» e wiide: «Imma yaa», kodum hen ʒuri newaade? ²⁴Kaa faa mi anndina on Bii Neddo ana jogii baawde e aduna oo yaafaade luutti...

Nden o wii bonnguujo oo:

—Mid̄o haalane: imma, ʒam dengeleewo maa, njahaa suudu maa.

²⁵Don e d̄on, bonnguujo oo immii yeeso yimbe fuu, ʒamti dengeleewo mum, hooti suudu mum ana yetta Laamdo. ²⁶Be fuu ʒe kaaynaa, hedde eʒe njetta Laamdo. Kulol nanngi ʒe, ʒe mbii:

—Hannde njii-den kaayefiiji.

No Iisaa noddiri Lewi

²⁷Caggal dum, Iisaa yalti, yii duwaape gooto ana wiyee Lewi ana joodii e duwaapeere mum. O wii dum:

—Jokku e am!

²⁸Lewi yoppi fuu, immii, jokki e makko.

²⁹Lewi nabi mo galle mum, hoocci mo kodu mawdo, duwaape'en heewbe e yimbe wobbe ana jaamda e maʒʒe. ³⁰Farisa'en e dunkee'en Sariya mum'en keddii ana njurjurma, ana mbiya taalibaabe makko ʒee:

—Ko saabii so odon jaamda odon njarda e duwaape'en, kapum e luuttoobe hono mum'en?

³¹Iisaa jaabii ʒe, wii:

—Wanaa celludo hasindini e cawroowo, jawdo hasindini e cawroowo. ³²Wanaa noddude

foocitiibe waddi kam, noddude luuttoobe faa tuuba woni ko waddi kam.

Haala koorka

³³Be mbii mo:

—Taalibaabe Yaayaa ana kooraa ana ngada duwaawu wakkati fuu, hono non taalibaabe Farisa'en bee duu ngadata. Kaa be maa bee, ana naama ana njara.

³⁴O wii be:

—Odon mbaawi hoorinde nootiibe kurtungu, tawa jommbaajo gorko ana wondi e mum'en naa? ³⁵Kaa palaade ngaran de jommbaajo gorko oo ittete e hakkunde mabbe. E deen palaade be kooran.

³⁶O haalani be banndol kasen:

—Fay gooto ittataa e kaddungal kesal fetalaare, faa dammbira kiinngal. So dum wadii, joomum bonnan kesal ngal, tawee fetalaare ittaande hen ndee yaadataa e kiinngal ngal. ³⁷Kasen duu, fay gooto loowataa peguujam kesam e sumalleeji kiiddi. So dum wadii, peguujam kesam dam fusan di, yuppoo, di mursee. ³⁸Peguujam kesam e sumalleeji kesi loowetee. ³⁹Fay gooto muuyataa peguujam kesam so yarii kiiddam, sabi wiyani kiiddam dam buri welde.

Haala palaande fowteteende

6 Wadiino e palaande fowteteende wootere, Iisaa ana seeka gese. Taalibaabe makko ana kelta butaali, ana ngoroo ana yakka. ²Kaa yoga e Farisa'en mbii be:

—Ko saabii so odon ngolla ko dagaaki gollude palaande fowteteende?

³Iisaa jaabii be, wii:

—Tama on njanngaali ko Daawuuda wadi nde yolbi, kajum e yimbe mum?

⁴O naati e ley hukkuu ceniido oo, o jaami buuru cakkaado oo, o hokki hen yimbe makko. Tawee nee, yotti-

noobe sadaka tan ndujanaa jaamde oon buuru.

⁵O wii be kasen:

—Bii Neddo jey palaande fowteteende.

⁶Jalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu omo waajoo. Gorko mo junngo mum naamo waati ana tawaa ton. ⁷Dunkee'en Sariya e Farisa'en ana ngattani Iisaa hakkille. Ana yeewa yalla o anniido sellinde gorko oo e ley palaande fowteteende ndee, faa keba wullanaade mo. ⁸Kaa nde wonnoo omo anndi miilooji mabbe, o wii mo junngo mum waati oo:

—Imma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oo immii, darii. ⁹Caggal dum, Iisaa wii be:

—Mido lamndoo on: e ley palaande fowteteende ana dagoo gollude ko moyyi naa gollude ko boni? Danndude neddo naa halkude dum?

¹⁰E oon wakkati, o yeewi be fuu, o wii mo junngo mum waati oo:

—Fooccu junngo maa!

Oon foocci ngo tan, ngo selli faa warti hono no wonngo ngoo nii. ¹¹Dum metti be sanne, hedde ebe piya dabare no be kaani wadude Iisaa.

No Iisaa suborii nelaabe sappo e didon

¹²E ley deen palaade, Iisaa yalti, yehi dow waamnde haayre faa wada duwaawu. O waali wadude duwaawu.

¹³Nde weetunoo ndee, o noddii taalibaabe makko bee, o subii hen sappo e didon, o inndiri dum'en nelaabe.

¹⁴Kambe ngoni: Simon mo o innditiri Piyeer e Andire mijum e Yaakuuba e Yuhanna e Filipa e Bartolome ¹⁵e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Simon noddirteeo Kiranoowo suudu baaba ¹⁶e Yahuuda bii Yaakuuba e Yahuuda Isikariyota jammbootoo mo oo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe

¹⁷ O jippodii e mabbe, o darii e nokku jaajudo, kanko e heewbe e taalibaabe makko. Jamaa keewdo iwri e ley leydi Yahuudiya fuu e Urusaliima e gure timude maayo geeci gila Tirus faa Sidon.

¹⁸ Be ngari hettindanaade mo e sellineede e jawuuji mabbe. Be ladde torunoo cellinaama. ¹⁹ Yimbe bee fuu ana njidi memde mo, sabi baawde ana njalta e makko cellina dum'en fuu.

Haala welbe hoore e mettuwe hoore

²⁰ E oon wakkati fuu, o hunci gite makko o yeewi taalibaabe makko bee, o wii:

—Onon misikiina'en, on mbelii hoore, sabi onon njeu Laamu Laamdo oo.

²¹ Onon yolube jooni, on mbelii hoore, sabi on kaaran.

Onon woyooobe jooni, on mbelii hoore, sabi on njalan.

²² On mbelii hoore so yimbe mbanii on, ndibbii on, njennii on, mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Nannde mum, ceyee, ilino-don, sabi mbarjaari mawndi ana doomi on dow kammu. Hono non be ngadunoo annabaabe aranndeefe bee.

²⁴ Kaa bone woodanii on, onon arasukunte'en, sabi on kebii neema mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haarbe jooni, sabi on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloobe jooni, sabi on cujlan, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, so yimbe fuu manii on, sabi hono non be ngadunoo annabaabe peneefe bee duu.

Haala yidugol konnee'en

²⁷ —Kaa onon hettindantooobe kam bee, mido wiya on: njidee konnee'en mon, tikkanbe on ngadanon dum'en

moyyere. ²⁸ Nduwane hudoobe on, torroobe on duu, naagano-don dum'en Laamdo. ²⁹ So won piido ma banaawo, accu dum fiye bannge goddo oo duu. So won teetudo ma dolloke maa, pati hadu dum forgo oo duu. ³⁰ Neddo fuu naagiido ma, ndokkaa dum. Teetudo ma jawdi maa, njoppiraa dum. ³¹ Ngadiranee yimbe no njid-don be ngadirana on nii.

³² So yidube on tan njidaton, fural hongal kebaton? Fay luuttoobe ana njidi yidube dum'en. ³³ So wadanoobe on moyyere tan ngadanton moyyere, fural hongal kebaton? Fay luuttoobe bee hono non ngadata. ³⁴ So be miil-don hebude e mum tan jamloto-don, fural hongal kebaton? Fay luuttoobe bee ana jamlolo luuttoobe hono mum'en, yalla ana njobee jamaande mum'en. ³⁵ Kaa onon, njidee konnee'en mon, ngadon moyyere tawa on daminaaki hen fay huunde. Nden, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto bibbe Laamdo Toowdo oo, sabi oon ana neemina bonnoobe moyyere ana neemina bonbe duu. ³⁶ Laatee yurmotoobe, no Baabiraado mon oo laatorii jurmootodo nii.

Haala njjondiral

³⁷ —Pati njjee, on njjataake. Pati njjukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Ndokkee, on ndokkete. So on ndokkii, on cowirante saawal lobbal, kebbinaangal faa ana yuppoo, sabi ko etiranton wobbe koo, dum etirante-don.

³⁹ O beydani be hen banndol gonngol, o wii:

—Bumdo ana waawi dowde bumdo hono mum naa? So dum wadii, wanaa be didon fuu, be caaman ley ngaykaare naa? ⁴⁰ Taalibbo burataa moobbo mum, taalibbo kibbudo laatoto hono moobbo mum. ⁴¹ Ko saabii so ada yiya kudol ley yitere sakiike maa, tawee aan nee, a yiyataa leggal gonngal e ley nde maa

ndee? ⁴²Hono mbaawru-daa wiide sakiike maa: «Sakiike, däl mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan nee, a maatataa leggal gonngal e ley nde maa ndee? Naafigi, ittu leggal gonngal e yitere maa ngal tafon, nden jiile maa laabata, faa kebaa no ittiraa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngol.

Haala lekki e biidde mum

⁴³—Lekki lobbi rimataa biidde bonde, lekki ki woodaa rimataa biidde lobbe. ⁴⁴Sabi lekki fuu ana annditiree biidde mum. Ibbe tebataake e kebbe, peguje tebataake e gi'e. ⁴⁵Neddo moyyo, ko moyyi iwata e ndesaari ngonndi ley bernde mum. Neddo bondo, ko boni iwata e ndesaari ngonndi ley bernde mum. Sabi ko woni e bernde, dum yal-tata e hunduko.

Banndol haala suudu diidaandu dow haayre

⁴⁶—Ko saabii so ofon noddira kam «Moobbo», kaa on ngadataa ko mbii-mi? ⁴⁷Neddo fuu gardo e am so het-tindii haalaaji am so jokki di, mi hol-lan on mo nanndi: ⁴⁸Joomum ana nanndi e neddo mahudo suudu, so asi leydi ndii faa yottii haayre, diidi ndu dow mayre. Nde yiwoonde tofunoo faa ilaali mbuwi, ronki fay dimmbude ndu, sabi dow haayre ndu mahaa. ⁴⁹Kaa nando haalaaji am so jokkaali, ana wa'i hono mahudo suudu dow njaareendi, mo asanaali dum diidol. Nde ilaali mbu-uwnoo, ndu wurji e leydi don e don, ndu boni.

No Iisaa selliniri kaadime hooreejo sordaasi'en

7 Nde Iisaa tilii waajaade hettindo-toobe bee ndee, yehi Kafarnahum. ²Hooreejo sordaasi'en gooto, kaadime mum korsudo jawi faa ana habana yonki. ³Hooreejo oo nani haala Iisaa

ana haalee, neli e makko mawbe Yahu-udiyankooobe, o wara o dannda kaadime mum oo. ⁴Be ngari e Iisaa, be ndaardi dum sanne sanne, ebe mbiya:

—Omo haani wadaneede dum, ⁵sabi omo yidi lepol men ngol, kasen duu kanko mahi suudu men waajordu nduu.

⁶Iisaa yaadi e mabbe. Kaa nde be badi-noo galle oo ndee, hooreejo sordaasi'en oo neli yimbe mum e makko, wii mo:

—Moobbo, pati tampin hoore maa, sabi miin, mi wanaa fay huunde, ftaa ko ngaraa galle am. ⁷Dum saabii mi taykike miin e hoore am, mi haanaa yaade to maa. Kaa daja ko kaal-daa tan, kaadime am oo sellan. ⁸Miin e hoore am, mi laamaado, miin duu mido laamii sordaasi'en. So mi yamirii gooto yaha, yahan, so mi wii goddo wara, waran, so mi wii kaadime am wada huunde, wadan.

⁹Nde Iisaa nani kaa haala ndee, haaynaa e hooreejo sordaasi'en oo, yeeyii yimbe jokkuba e mum bee, wii:

—Mido haalana on, mi yiyaali hono ngal goondinal e sellude fay e Israa'iilanke.

¹⁰Nde nelaabe bee mbirfitii galle too ndee, tawi kaadime oo sellii.

No Iisaa wuurtiniri gii debbo mo gorum maayi

¹¹Janngo mum, o yehi ngeenndi mbiyeteendi Nayin, kanko e taalibaabe makko e yimbe heewbe. ¹²Nde o badi-noo damal ngeenndi ndii ndee, o hawri e mahiidi suka gorko. Oon yo bajjo, abba mum maayii, inna mum bamaaka kasen. Yimbe ngeenndi ndii heewbe ana njokki e inniraado oo. ¹³Nde Iisaa yii inniraado oo ndee, yurmii dum, wii:

—Pati woy!

¹⁴Iisaa badii, memi leggal nabirgal ngal. Roondinoobe bee ndarii, o wii:

—Suka jokolle, mido wiye: imma!

¹⁵Nii maaydo oo immii joodii, ana haala. Iisaa totti mo inniiko. ¹⁶Kulol

nanngi yimbe bee fuu, hedde ebe njetta Laamdo, ebe mbiya:

—Annabaajo mawdo banngii e ley men! Laamdo warii faabaade yimbe mum!

¹⁷ Oo kabaaru saakii e leydi Yahu-udiya e seraaji mum fuu.

Haala nelal ngal Yaayaa neli e Iisaa

¹⁸ Ko wadi koo fuu, Yaayaa narii dum taalibaabe mum, noddi didon maabe, ¹⁹ neli dum'en to Iisaa, be lamndoo dum yalla kapum woni garoowo oo, naa be ndooman goddo? ²⁰ Been worbe didon ngari e Iisaa, mbii dum:

—Yaayaa mo lootogal batisima neli min e maa, min lamnde yalla aan woni kaando warde oo, naa min ndooma goddo?

²¹ E oon wakkati, omo sellina yimbe heewbe jawuuji di ngaldaq sii, omo ribba seydaani'en, omo wumtina wumbe heewbe. ²² O jaabii be, o wii:

—Njehee njantanoyee Yaayaa ko njii-don e ko nan-don: wumbe ana mbumta, layannoobe ana njabba faa gasa, seppaabe ana cellinee, faadube ana paadita, maaybe ana nguurta. Misikiina'en duu kaalanaama Kabaaru Lobbo oo. ²³ Oon mo salaaki goondinde kam, welii hoore.

²⁴ Nde nelaabe bee kooti ndee, Iisaa fuddi haalande jamaa oo haala Yaayaa, o wii:

—Kodum yeewoyno-don to ladde jeeende too? Kudol dimmbotoongol e henndu naa? ²⁵ Kodum yeewoyno-don? Neddo pariido naa? Boornotoobe kad-dule lobbe so nguura nguurdam lobbam bee, e cuudi kaanankooobe tawete. ²⁶ Kodum yeewoyno-don ndennoo? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, omo buri annabaajo. ²⁷ Kanko woni mo Binndi dui mbii e mum:

«Miin Laamdo, mi ardinante nelaado am moyyinanoo ma laawol.»[§]

²⁸ Mido haalana on, bammaade bamma-baali burdo Yaayaa, tawee nee, burdo lo'ude e Laamu Laamdo oo buri mo teddude. ²⁹ Yimbe hettindiibe mo bee fuu, fay duwaagne'en bee, njabii konngol Laamdo ngol ko Yaayaa looti dum'en lootogal batisima koo. ³⁰ Kaa Farisa'en e janninoobe Sariya mberrike faandaa Laamdo ko be calii looteede e junngo Yaayaa koo.

³¹ Ndennoo, kodum nanndinan-mi e yimbe oo jamaanu? Hobe be nanndi? ³² Ebe mba'i hono sukaaabe joodiibe e luumo, ana noddondira, ana mbiya:

«Min piyanii on cereeli,
on mbamaali.

Min mboyanii on woonda yurminiindu,
on mboyaali.»

³³ Sabi Yaayaa mo lootogal batisima warii, naamataa bii jalo, yarataa doro, on mbii yo laddaado. ³⁴ Kaa Bii Neddo oo warii, ana naama ana yara, on mbii naamde e yarde tan woni e hakkille mum, o gido duwaagne'en e luuttoobe hono mum'en. ³⁵ Kaa Laamdo hakkilante oo, jabube dum bee fuu njiyan goonga mum.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en bee noddi mo bottaari. O naati galle joomum, omo naamda e mum. ³⁷ Debbo pijoowo ana e ngeenndi ndii. Ko o nani Iisaa ana wot-too to galle Farisanke oo koo, o waddi faandu nebam uuroojam, ³⁸ o heedi caggal mum sera koyde mum, omo woya, omo leefinira koyde mum dee gondi makko, omo soccira de sukundu makko, omo uurnoo de, omo wuja e majje nebam dam. ³⁹ Nde Farisanke noddudo mo oo yii dum ndee, wii e ley becce mum: «Sinndo oo yo annabaajo, o ann-

§7:27 Malakiya 3.1

dan debbo memoowo mo oo, o annditan oon yo pijoowo.»⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisanke oo, wii:

—Simon, mido haalane huunde wootere.

O jaabii:

—Haal, Moobbo!

⁴¹ Iisaa wii:

—Namlotoodo gooto ana rewannoo yimbe didon, gooto oo buudi carditeemedede joy, goddo oo buudi cardicapande joy.⁴² Kaa nde mo anndunoo be ngalaa ko be njobira mo ndee, o yaafii be didon fuu. Jooni, homo e maŋbe buri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafii kaalisi keewdo oo.

Iisaa wii mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Caggal dum, o yeeyii debbo oo, o wii Simon:

—A yii oo doo debbo naa? Mi naatii galle maa, fay ndiyam ko mi semmbira koyde am a hokkaali kam. Kaa kanko, gondi makko o leefiniri koyde am, o socciri de sukundu makko.⁴⁵ Aan, a buucaaki kam, kaa kanko, gila naatu-mi, o ŋootaali buuccaade koyde am.⁴⁶ A wujaali hoore am nebam, kaa kanko, o wujii e koyde am nebam uuroojam.⁴⁷ Dum saabii so mido wiye: luutti makko e heewde fuu njaafaama, ndennoo jilli makko ana mawni. Kaa jaafaado seeda, jilli seeda hollata.

⁴⁸ Caggal dum, o wii debbo oo:

—Luutti maa njaafaama.

⁴⁹ Naamdannoobe e makko bee ana mbiya e ko'e mum'en: «Homo woni oo gorko jaafotoodo fay luutti?»

⁵⁰ Non o wii debbo oo:

—Goondinal maa hisinii ma. Yaa e jam.

No rewbe downtanirii Iisaa

8 Caggal dum, Iisaa ana yiiloo e geelle e gure fuu, ana ooynoo Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo. Taalibaabe makko sappo e didon bee ana ngondi e makko,² kapum e rewbe yogaabe be seydaani'en mum'en ndibbaa, jawuuji mum'en cellinaa. Kambe ngoni Mariyama annditirteedo mo Magdala, mo seydaani'en njeddon ndibanoo iwde e mum,³ e Yowanna jom sudu howruujo Hirudus biyeteedo Huja, kapum e Susaana e rewbe wobbe heewbe wallirannoobe be jawle mum'en.

Banndol haala aawoowo

⁴ Yimbe iwi e geelle dee fuu, ngari e makko. Jamaa keewdo filii mo, o haalani be ngol banndol:

⁵—Aawoowo yalti sankoyde. E ley sankugol ngol, yoga e aawdi ndii saami e laawol, yaabaa, pooli ngari cubi dum.⁶ Yoga mayri saami e korokaaye, fufi, yoori, sabi nokku oo darnataa ndiyam.⁷ Yoga mayri saami do kebbe puɗata, kebbe dee cuumi ndi. ⁸Yoga mayri saami e leydi mbelndi, fufi, rimi, wabere fuu sowii cowe teemedere.

Nde o haalnoo dum ndee, o toowni daande makko, o wii:

—Jom nowru fuu yo nanu.

⁹ Taalibaabe makko bee lamndii mo:

—Kodum ngol banndol firritata?

¹⁰ O wii be:

—Onon, on ndokkaama faamde goonga tedduɗo haala Laamu Laamdo oo. Kaa wobbe bee e banndi be kaalanirtee, yalla:

«ebe yeewa, tawa be njiyataa, be nana, tawa be paamataa.»**

¹¹ Maanaa banndol ngol anii: aawdi ndii yo konngol Laamdo. ¹² Yimbe yogaabe ana nanndi e laawol. So be nanii

**8:10 Esaaya 6.9

konngol ngol fuu, Ibiliisa waran itta ngol e berde maŋbe pati be ngoondina, sako be kisa. ¹³Yogaabe ana nanndi e korokaaye. Be nanan konngol ngol, be njabboroo ngol seyo. Kaa ngol walaa dadi e maŋbe, wakkati gooto tan be ngoondinta. Nde soobe oo wari fuu, be njoppa. ¹⁴Yogaabe ana nanndi e nokku kebbe do aawdi ndii saami doo. So be nanii konngol ngol tan, be mbitan, sabi sugullaaji aduna e joote jawdi e gidaafe yonki cuuman ngol ngol waasa benndude. ¹⁵Kaa do aawdi ndii saami e leydi mbelndi doo, been ngoni naniroobe konngol ngol berde belde, laabuŋe, so kayba ngol faa ngol rima.

Banndol haala lampa

¹⁶—Fay gooto hubbataa lampa so hippa hen la'al naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dee, sinndan dum, yalla eka yaaynana naatoobe. ¹⁷Sabi walaa fuu ko jooŋi ko banngintaake, walaa ko suudii ko annditaaŋe faa yaltinee sella. ¹⁸Ndenoo, tiidee e no nanir-don nii, sabi jogiido fuu, beydante. Kaa mo walaa oo, fay ko miilata ana jogii koo teetete.

Inna Iisaa e mijiraabe Iisaa

¹⁹Inniiko e mijiraabe makko worbe ngari e makko, kaa be kebaali yottaade mo saabe jamaa. ²⁰O haalanaa inna makko e mijiraabe makko ana ndarii sella ana njidi yiide mo. ²¹Nii o jaabii, o wii:

—Innam e mijiraabe am yo nanoobe konngol Laamdo ngol so ngollira dum bee.

No Iisaa waaltiniri henndu

²²Nannde wootere Iisaa e taalibaabe mum naati laana. O wii be:

—Lummben weendu nduu.

Be ndeerti. ²³E ley lummbugol ngol, mo daanii. Oon wakkati fuu, hen-

ndu mawndu immii, laana kaa heewi ndiyam, ka hosi mutude. ²⁴Be badii, ebe pinndina mo ebe mbiya:

—Moobbo, Moobbo, miden nii kalkoo!

O fini, o jahii e henndu nduu e bem-peeje dee, non fuu wii teen! ²⁵Caggal dum, o wii be:

—Hoto hoolaare mon woni?

Be kuli, be cuŋli, ebe mbiyondira e ko'e maŋbe:

—Ko oo gorko woni? Omo yamira fay henndu e ndiyam, di downtanto mo.

No Iisaa selliniri laddaado tuddiido janaale

²⁶Caggal dum, be panndoyi leydi Gerasankooŋe, peewtondirndi e leydi Galili. ²⁷Nde o yeenti ndee, gorko laddaado, jeyaado e ngeenndi ndii, joppudo kaddule ko booyi so tuddoyii janaale, wari e makko. ²⁸Nde o yii Iisaa ndee, o wulli, o diccii yeeso mum, o haali faa toowi, o wii:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, ko njid-ŋa wadude kam? Mido jaage, pati torram.

²⁹Walaa ko o wiiri non, sinna Iisaa yamirii seydaani oo yalta e neddo oo. Oo seydaani ana war-wartannoo e makko cili keewdi. Oon ana geyyetenoo juude e koyde fuu, geyyiree calali, kaa o tayan dum fuu, seydaani oo regina mo ngeenndi, naba mo ley ladde jeereende. ³⁰Iisaa lamndii mo, wii:

—Hono mbiyete-ŋaa?

O jaabii:

—Mido wiyee «Jamaa».

O wii dum non, sabi seydaani'en heewbe ana ngondi e makko. ³¹Be ndarii ebe ndaarda Iisaa pati o yamira be be naatoya e iduru. ³²Sewre girooji mawnde ana durannoo don e hoore waamnde haayre. Seydaani'en bee ndaardi mo o dujanoo dum'en naatoya e ley girooji dii. O dujanii be. ³³Be

njalti e neddo oo, be naati e ley girooji dii. Sewre ndee fuu diiri, iwi hoore waamnde haayre too, naatoyi e ley weendu nduu, yoolii.

³⁴Nde duroobe bee njii dum ndee, be ndogi, be njantanoyii dum yimbe ngeenndi ndii e seraaji mum. ³⁵Been ngari yeewde ko wadi koo. Nde be njot-tii Iisaa ndee, be tawi laddanoodo oo ana joodii bannge makko, ana boornii kaddule, yeedditi. Nii kulol nanngi be. ³⁶Yiinoobe dum bee njantanii yimbe no laddanoodo oo selliniraa. ³⁷Yimbe leydi Gerasa fuu ndaardi Iisaa yoppana dum'en leydi mum'en, sabi kulol mangol nanngi dum'en. O naati laana, o witti. ³⁸Mo seydaani mum ribbaa oo, ndaardi Iisaa acca o jokka e mum. Kaa Iisaa wirfintini mo, wii:

³⁹—Hootu suudu maa, kumpitaa yimbe maa ko Laamdo wadan maa.

O yehi, o ooyinii e ngeenndi ndii fuu ko Iisaa wadani mo koo.

No Iisaa wuurtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo pawdo

⁴⁰Nde Iisaa wartunoo ndee, jamaa oo jabbii dum, sabi yimbe fuu ana ndoomunoo dum. ⁴¹Non gorko biyeteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari e makko, diccii yeeso makko, ndaardi mo o wara galle mum, ⁴²sabi biyum debbo bajjo, mo duubi mum mbaarata e sappo e didi, ana habana yonki.

E ley yaadu Iisaa ton nduu, yimbe billi dum sanne. ⁴³Debbo gooto, mo tuundi mum tay'ataa ko waarata e duubi sappo e didi, ana tawaa ton. Ko mo joginoo fuu mo sawrorike faa laabi, kaa fay gooto hebaali sellinde mo. ⁴⁴Mo iwri caggal Iisaa, mo memi kommbol saaya mum. Don e don yiy'am dam tayi. ⁴⁵Iisaa wii:

—Homo memi kam?

Kaa nde wonnoo fay gooto jaabaaki, Piyeer wii:

—Moobbo, hakkunde yimbe ngon-daa, ebe billu maa.

⁴⁶Iisaa wii:

—Won memdo kam, sabi mi maatii won semmbe iwdo e am.

⁴⁷Nde debbo oo annditinnoo dum su-udataako ndee, wari ana sijna, diccii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko saabii so memi mo e no selliri don e don. ⁴⁸Iisaa wii mo:

—Banndam debbo, goondinal maa danddii ma. Yaa e jam.

⁴⁹Iisaa tilaaki haalde, faa won iwrufo to hooreejo suudu waajordu oo too, wii Jayrus:

—Biya oo heddaaki, fotaa ko tamp-inaa moobbo oo hankasen.

⁵⁰Kaa nde wonnoo Iisaa nanii dum, wii hooreejo suudu waajordu oo:

—Pati hul, hoolam tan, biya oo dadan.

⁵¹Nde o yottii galle Jayrus ndee, o dalaali fay gooto naadda e makko, so wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oo e inna mum. ⁵²Yimbe bee fuu ndarii ana mboya suka oo, ana konk-ina semmbe. O wii be:

—Pati mboyyee! O maayaali, o daani-ido tan.

⁵³Kaa be puuytini haala makko, sabi ebe anndi o maayii. ⁵⁴Iisaa nanngi junngo suka oo, toowni daande, wii:

—Suka, imma!

⁵⁵Yonki makko warti e makko, o im-mii don e don. Iisaa yamiri be ndokka mo ko o jaama. ⁵⁶Saaraabe suka oo kaaynaa. O daalii be pati be kaalana fay gooto ko wadi koo.

No Iisaa neliri taalibaabe mum sappo e didon bee

9 Iisaa noddii taalibaabe sappo e didon bee, hokki dum'en semmbe, hokki dum'en baawde ribbugol seydaani'en e sellinool jawuuji. ²O neli be be ooynoo Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo oo, be cellina jawabe. ³O wii be:

—Pati naboree fay huunde e laa-wol ngol, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nguure, wanaa kaalisi. Kasen duu pati naboron saayaaji didi. ⁴Galle mo njippi-don e mum fuu, keddo-don don faa nde iw-don don. ⁵Ngeenndi fuu ndi yimbe mum njaabaaki on, njalton dum, pidдон colla koyde mon, faa jeertina be ko be ngadi koo ana boni.

⁶Be mbitti, ebe ngada ngeenndi e ngeenndi, ebe mbaajoo Kabaaru Lobbo oo, ebe cellina pawbe wonbe e nokkuuje dee fuu.

No kabaaru Iisaa jiihiri hakkille Hirudus

⁷Hirudus, hooreejo leydi oo, nde nannoo haala Iisaa ana haalee, hakkille mum jiihiri. Sabi won wiyannoobe Yaayaa mo lootogal batisima oo wuurti, ⁸wobbe ana mbiya annabi Iliyaasa banngi, wobbe kasen ana mbiya gooto e annabaabe arandeebe bee wuurti. ⁹Kaa Hirudus wii:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Homo woni oo mo nanan-mi baado hono nii?

Omo tewta yiide dum.

No Iisaa jamminiri ujunaaji joy gorko

¹⁰Nelaabe bee ngarti. Be njantani Iisaa ko be ngadi koo fuu. O nabi be hedde ngeenndi mbiyeteendi Baytisyada, o teeldi e maabe. ¹¹Jamaa oo nani dum, jokki e makko, o jabbi be, hedde omo haalana be haala banngul Laamu Laamdo oo, o sellini e maabe hasindinbe e sellineede bee. ¹²Nde hiiri ndee, sappo e didon bee battitii mo, mbii mo:

—Yoppitin jamaa oo yaha e geelle e daakaaji piliidi yalla ana keba do njipoo paama, sabi oo nokku yo ladde.

¹³O wii be:

—Onon e ko'e mon, ndokkee be ko be paama!

Be mbii mo:

—Buuruuje joy e liddi didi tan min njogii, naa so wanaa min coodanoyan bee yimbe fuu ko paama dee.

¹⁴Tawi yimbe bee ana njaha e ujunaaji joy gorko. O wii taalibaabe makko bee:

—Njoyyiniiree be tunaale-tunaale, wootere fuu capande njoyon.

¹⁵Be ngadiri non, be njoyyini been fuu. ¹⁶O bami buuruuje joy dee e liddi didi dii, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oo e liddi dii, o hokki taalibaabe makko bee njeda jamaa oo. ¹⁷Be fuu be paami faa be keddi. Taalibaabe bee ndeentini taye keddiide dee, kebbini cagiije sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

¹⁸Nannde wootere omo teeldi e taalibaabe makko, omo wada duwaawu, kanko tan. O lamndii be, o wii:

—Homo yimbe mbiyata ngon-mi?

¹⁹Be njaabii mo, be mbii:

—Won wiyooobe a Yaayaa mo lootogal batisima, won wiyooobe a annabi Iliyaasa, won wiyooobe kasen gooto e annabaabe arandeebe bee wuurti.

²⁰O lamndii be:

—Onon nee, homo mbiyaton ngon-mi?

Piyeer jaabii mo, wii:

—A Almasiihu Laamdo!

²¹O yaggini be pati be kaalana dum fay gooto.

No Iisaa bannginiri maayde mum e wuurtugol mum

²²O beydi hen kasen, o wii:

—Ana tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, mawbe bee e hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya tippitoto mo, o waree, kaa mo wuurtan nannde tatabere.

²³Caggal dum, o wii be fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, ɲootta yurmaade hoore mum, bama leggal mum bardugal^{††} jannde fuu, jokka e am. ²⁴Sabi muuydo danndude yonki mum, waasan ki. Kaa baasirɗo ki sabaabu am, danndan ki. ²⁵Kodum hebude aduna oo fuu nafata neddo so halkii yonki mum naa mursii hoore mum? ²⁶Jaannoriido kam miin e haalaaji am dii fuu, miin Bii Neddo oo duu, mi yaannorto dum nde mi wardii e malaa'ika'en seniibe ley teddeengal am e ley teddeengal Baabiraado am. ²⁷Mido haalana on goonga: yoga e wonbe doo bee maayataa, tawee njiyaali Laamu Laamdo oo banngii.

No noone Iisaa waylitorii

²⁸Ko waarata e balde jetti caggal ko o haali dii haalaaji koo, o ɲab-boyi dow waamnde haayre faa o wada duwaawu, o yaadi e Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba. ²⁹Nde mo duwotoo ndee, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni faa ana njalba. ³⁰Non worbe didon banngi, ana kaalda e makko, dum Muusaa e Iliyaasa. ³¹Be banngidi e teddeengal, ebe kaala haala laawol makko tabitoyowol Urusaliima ngol. ³²Piyeer e wondiibe mum bee yo daaninoobe doyngol teddungol, be pini, be njii teddeengal makko, be njii worbe didon wondube e makko bee. ³³Nde yimbe didon bee ngari faa ceerta e Iisaa ndee, Piyeer wii mo:

—Moobbo, gonal amen doo ana moyyi. Dal min ndarna doo buguujj tati: aan wooturu, Muusaa wooturu, Iliyaasa wooturu.

Kanko e hoore makko, o anndaano ko o haalannoo. ³⁴O tilaaki haalde, faa luurde wari, suddi be. Taalibaabe bee kuli sanne nde luurde ndee suddi be ndee. ³⁵Daande iwri e ley luurde ndee, wii:

—Oo doo yo Biyam mo cubii-mi. Kettindee mo!

³⁶Ko daande ndee nanaa koo, Iisaa kaɲum tan gooto tawaa ton. Taalibaabe bee cuudi kabaaru oo. E ley deen jalaade, be kaalanaali fay gooto ko be njii koo.

No Iisaa selliniri suka laddaado

³⁷Janngo mum, ko be njippii waamnde haayre ndee koo, higgere jamaa jabbi mo. ³⁸E ley jamaa oo, gorko gooto eewnii, wii:

—Moobbo, mido paage, tiinna yee-wanam biyam gorko, sabi kanko tan njogii-mi. ³⁹Ladde ana nannga mo, o wulla, o sijna faa hunduko makko yufa ngufo. Nde yoppataa mo so wanaa caldi makko fuu taya. ⁴⁰Mi jaagike taalibaabe maa bee ndibba nde, kaa be ndonkii.

⁴¹Iisaa jaabii, wii:

—Hey yimbe jamaanu bondo be nganaa goondinbe. Faa mande tilotoomi e mon? Faa mande keddotoomi mupande on? Battin biya oo doo!

⁴²Nde suka oo badinoo Iisaa ndee, ladde ndee libi dum e leydi, hedde ana dimmba dum. Nii Iisaa jahii e ladde ndee, sellini suka oo, totti dum baaba mum. ⁴³Yimbe fuu kaaynaa saabe baawde Laamdo mawde dee.

No Iisaa bannginiri kasen maayde mum e wuurtugol mum

E ley ko jamaa oo fuu haaynaa e gollleeji Iisaa dii koo, o wii taalibaabe makko bee:

⁴⁴—Onon, piddee noppi mon, nanon ko kaalan-mi: Bii Neddo oo wafete e juude yimbe.

⁴⁵Kaa be paamaali haala kaa, maanaa makka ana suudanii be, faa be mbaasi

^{††}9:23 Maanaa *bande leggal mum bardugal* woni fellisidde mursude yonki mum hono no Iisaa nii.

annditinde ka. Be kulii lamnditaade mo duu.

Haala burdo teddude

⁴⁶Non taalibaabe bee ndarii ana njeddondira burdo teddude hakkunde mum'en. ⁴⁷Nde wonnoo omo anndi ko woni e berde maɓɓe, o nanngi junngo cukalel, o darni ngel bannge makko, ⁴⁸o wii be:

—Neddo fuu jabbiido ngel cukalel e innde am, miin jaati o jabbi. Kasen duu, jabbiido kam, jabbike neldo kam oo. Sabi burdo lo'ude hakkunde mon fuu, kaɓum woni tedduo.

Haala mo yeddaali en fuu, e men wondi

⁴⁹Yuhanna haali, wii:

—Moobbo, min njii gorko gooto ana ribbira seydaani'en innde maa, min kadii mo, sabi o waldaa e men.

⁵⁰Iisaa wii mo:

—Pati kadee mo dum, sabi mo honnaaki on fuu, e mon wondi.

⁵¹Nde wakkati mo Laamdo ɓabbintinta Iisaa dow kammu badinoo, Iisaa e hoore mum fellisi yahan Urusaliima, ⁵²neli nelaarɓe ardoos dum. Been nelaarɓe naati e ngeenndi Samariyankooɓe ngootiri faa ndaartana mo jippunde. ⁵³Kaa ndiin ngeenndi jabbaaki mo, sabi Urusaliima o fa'i. ⁵⁴Nde Yaakuuba e Yuhanna njiinoo dum ndee, mbii:

—Kalfado, ada yidi min njamira yiite iwa dow kammu duppa be naa?

⁵⁵Nii o yeecitii be, o piɗi be. ⁵⁶Caggal mum, be njehi ngeenndi ngonndi.

No yimbe mbiiri njokkan e Iisaa

⁵⁷E ley yaadu maɓɓe nduu, neddo gooto wii mo:

—Mi jokkete to njahataa fuu.

⁵⁸Iisaa wii mo:

—Doldolde ana njogii gayde, pooli duu ana njogii cuudi, kaa Bii Neddo oo walaa fay do soppinoo sako faa lelna hoore mum fowtinoo.

⁵⁹O wii neddo goddo:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wii:

—Accu mi iroya baabam tafon.

⁶⁰Iisaa wii mo:

—Dal maayɓe ira maayɓe mum'en. Aan kaa, waajoya haala Laamu Laamdo oo.

⁶¹Goddo kasen wii mo:

—Mi jokkan e maa, Moobbo, kaa accu mi waynoyoo galle am tafon.

⁶²Iisaa jaabii mo, wii:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari nde yeeyii, walaa ko nafata e Laamu Laamdo oo.

No Iisaa neliri taalibaabe mum capande njeddon e didon

10 Caggal dum, Iisaa subii e ley taalibaabe mum capande njeddon e didon, neliri be didon didon, be ardoos dum e ngeenndi fuu e nokku fuu do o haannoo yaade, kanko e hoore makko. ²O wii be:

—Gese benndude ana keewi, kaa hettoobe keewaa. Ndennoo, jaagee Jom kettal oo nelda hettoobe to hettante too. ³Njehee, mi nelii on no baali hakkunde pobbii nii. ⁴Pati naboree fay huunde, wanaa dannga, wanaa mbasu, wanaa pade. Pati njowtee fay gooto e dow laawol. ⁵Galle mo naataton fuu, njowton joomum'en tafon, mbiyon: «Yo jam wonu e oo galle!» ⁶So neddo jom jam won don, duwaawu mon hewtan dum. Kaa so walaa, duwaawu mon oo wartan e mon. ⁷Njippo-don e oon galle. Ko be ndokki on fuu jaamon, njaron, sabi golloowo ana haandi e njobdi mum. Pati ngadee naata-yalta e ley galleeji. ⁸Ngeenndi fuu ndi naatodon, so on njaɓbaama, ko ngaddane-

don fuu jaamon. ⁹Cellinon jawbe be taw-don don fuu, mbiyon yimbe ngeen-ndi ndii: «Laamu Laamdo battiima on.» ¹⁰Ngeenndi fuu ndi naatu-don, so on njaabbaaka e mum, njalton e mbeddaaji mum, mbiyon: ¹¹«Min pidddii e mon fay colla ngeenndi mon takkinooka e koydee amen. Kaa dum e taweede, andee Laamu Laamdo battiima.» ¹²Mido haalana on: jannde darngal, jukkungo ndiin ngeenndi buran ngo Sodooma^{‡‡} ngoo naawde.

¹³Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabi so kaayde gadanoode e ley mon dee ngadanooma Tirus e Sidon, nden, hodube ton bee tuubanno law, tawete be boornike licce caakuuji, be njoodike e ndoondi, faa be kollita tuubugol maabbe. ¹⁴Saabe dum, jannde darngal, jukkungo mon buran ngo Tirus e Sidon ngoo naawde. ¹⁵Aan duu Kafarnahum, ada miila a toownete faa dow kammu naa? A leydinte faa keedaa ley maaybe.

¹⁶O haalani taalibaabe makko kasen: —Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanike neldo kam oo duu.

¹⁷Capande njeddon e didon bee ngartidi e seyo, mbii:

—Kalfaado, fay seydaani'en bee dowanike min saabe innde maa.

¹⁸O wii be:

—Mi yii Ibiliisa ana iwa dow kammu, ana saamira no suraango nii. ¹⁹Mi hokkii on baawde yaabude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade konnee fuu. Fay huunde torrataa on abada. ²⁰Kaa noo, pati ceyoree ko seydaani'en dowanii on koo. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu koo.

Haala seyo Iisaa

²¹Oon wakkati fuu, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wii:

—Baabiraado jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabi a suudii dee kulle hakkilanteebe e anndube, bannginan-daa dum cukaloy. Jaati, Baabiraado, hono non worri, sabi dum wel maa. ²²Baabiraado am tummbii huunde fuu e junngo am. Fay gooto anndaa Bajjo oo so wanaa Baabiraado, fay gooto anndaa Baabiraado oo so wanaa Bajjo oo, kapum e mo Bajjo oo muuyi bannginande dum fuu.

²³Caggal dum, Iisaa yeecitii taalibaabe bee, gunndii dum'en, wii:

—Gite jiyooje ko njiyaton koo, mbelii hoore! ²⁴Sabi mido wiya on: annabaabe heewbe e kaanankooobe heewbe njidiino yiide ko njiyaton koo, njiyaali, njidiino nande ko nanaton koo, nanaali.

Banndol haala Samariyanke moyyo

²⁵Non, jannginooowo Sariya gooto im-mii faa hora mo, wii:

—Moobbo, hono kaan-mi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

²⁶Iisaa jaabii mo, wii:

—Kodum winndii e Sariya? Kodum njangu-daa ton?

²⁷Jannginooowo Sariya oo jaabii, wii:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa bernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkille maa fuu. Njidiraa tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii.^{¶¶}

²⁸Iisaa wii mo:

—Jaabu maa moyy'ii. So a wadii non, a heban nguurndam dam!

²⁹Kaa jannginooowo Sariya oo ana yidi heedude e goonga, wii mo:

—Homo woni tanaa am?

^{‡‡}10:12 *Sodooma* yo ngootiri e geelle didi de Laamdo halki saabe heewgol majje luutti. Yeew Puddoode 19.1-29

^{¶¶}10:27 Fillitagol Tawreeta 6.5, Lewinkooobe 19.18

³⁰ Iisaa jaabii mo, wii:

—Nannde wootere gorko gooto iwi Urusaliima, ana fa'i Yeriko. E ley yaadu makko nduu, o hawri e yanoobe, be boli mo, be pii mo faa be njoppi mo wanaa guurdo mo wanaa maaydo. ³¹ Forri e jottinoowo sadaka gooto ana warannoo e laawol ngol. Nde o yiinoo janaado oo ana lelii ndee, o woorti dum, o yaabbii. ³² Lewinke^{§§} gooto, kapum duu wari tawi mo don, yii mo, woorti mo, yaabbii. ³³ Samariyanke dawdo wari e makko, yii mo, yurminaa, ³⁴ badii mo, sawriri barme makko nebam e peguujam, fiili hen licce. Caggal dum, o waddini dum daaba makko, o nabi dum e jippunde hoŕbe, o hinnii dum. ³⁵ Jango mum, o itti buufdi cardi didi, o hokki njaatigi mum oo, o wii dum: «Hinna mo. So almusadfa makko burii dum, so mi wartii, mi tottete.»

³⁶ Nde Iisaa tilii banndol ngol ndee, wii:

—E miilo maa, homo e taton bee laatii tanaa janaado oo?

³⁷ Jannginoowo Sariya oo jaabii, wii:

—Jurmiido mo oo.

Iisaa wii mo:

—Aan duu, yaa, wadofy hono non!

No Iisaa jippanorii Marta e Mariyama

³⁸ E laawol mabbe ngol, Iisaa faji ngeenndi ngootiri, debbo biyeteedo Marta jippini mo. ³⁹ Marta ana jogii mipiraado biyeteedo Mariyama. Oon ana joodii sera koyde Iisaa, ana nana haala mum. ⁴⁰ Kaa Marta, no golleeji dii keewiri nii tan woni e hakkille mum, wari, wii:

—Moobbo, a hillaaka ko mijnam oo daldi kam golle oo koo naa? Wii mo o immoo, o walla kam!

⁴¹ Moobbo oo jaabii mo, wii:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa kulle keewde, ada jiiiba hakkille maa. ⁴² Kaa huunde wootere tan woni ko neddo hasindini e mum. Mariyama subike ko moyyi koo, o teetataake dum duu.

No Iisaa jannginiri taalibaaŕe mum no duwortee

11 Nannde wootere, Iisaa ana wada duwaawu e nokku gooto. Nde o tilinoo ndee, gooto e taalibaaŕe makko bee wii mo:

—Moobbo, janngin min no min nduwortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaaŕe mum nii.

² O wii be:

—So odon nduwoo, nii mbiyatton: Baabiraado, yo innde maa teddine.

Yo Laamu maa war.

³ Hokku min jannde fuu jaamdu heyooru min.

⁴ Yaafa min luutti amen, sabi miden njaafoo tojube min fuu. Pati accu min ceytee.

⁵ O wii be kasen:

—So gooto mon yehii to gido mum hejjere jemma, wii dum: «Gidam, namlam buuruuje tati, ⁶ mi hebii kodo jooni, mi walaa ko mi holla dum», ⁷ yalla gido maa oo ana jaabe to ley galle too, wiye: «Pati torram, sabi damal ngal cokaangal, sukaabe am duu yo leliife, mi waawaa immaade faa mi hokke fay huunde?»

⁸ Mido wiya on: fay so o immaaki o hokkire saabe a gido makko, waajibibi mo immoo, mo hokke hakke ko kasindidaa e mum fuu, kammari ko tekkin-daa jaagunde maa ndee koo. ⁹ Miin, mido wiya on: jaagee, on keŕan, tewtee, on njiitan, calminee gila odon damal galle, on udditante. ¹⁰ Sabi jaagiido fuu,

§§10:32 *Yimbe lepol Lewi* ngonnoo humaniife golle dewal Laamdo gila e jamaanu Muusaa.

heban, tewtudo fuu, yiitan, calmindu fuu, udditante. ¹¹Homo woni e mon baabiraado mo biyum jaagotoo liingu so hokka dum mboddi? ¹²Naa jaagoo dum boccoonde, hokka dum yaare? ¹³No mbonir-don fuu, odon ndokka bibbe mon kulle lobbe, sako Baabiraado mon gondo dow kammu oo. Naagiido mo Ruuhu Ceniido fuu, o hokkan dum mo.

No Iisaa fenniri ko happaa koo

¹⁴Nannde wootere, Iisaa ana rib-bana neddo gooto seydaani muumdin-noodo dum. Nde seydaani oo yalti ndee, muumdunoodo oo watti haalde. Jamaa oo haaynaa. ¹⁵Kaa yoga e mabbe ana wiya:

—«Beelsebul», hooreejo seydaani'en oo o ribbirta seydaani'en bee!

¹⁶Wobbe ndaardi mo taagumansa kaayniido iwoowo dow kammu faa itta koro makko. ¹⁷Nde wonnoo omo anndi miilooji mabbe, o wii be:

—Laamu fuu pecciido ana haba e hoore mum, bonan, maadiiji mum fuu ngurjan e leydi. ¹⁸So Ibiliisa e hoore mum fecciima, hono laamu mum heddortoo? Nde wonnoo on mbii «Beelsebul» ndibbiran-mi seydaani'en bee. ¹⁹So tawii «Beelsebul» ndibbiran-mi seydaani'en, yimbe mon bee nee, homo ndibbirta be? Yimbe mon bee jaati kollata on ngalaa e goonga!

²⁰Kaa so baawde Laamdo ndibbiran-mi seydaani'en, dum ana holla Laamu Laamdo warii e mon. ²¹Gorko jom semmbe jogiido kaafaawi, so haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²²Kaa so burdo dum semmbe yanii e mum, jaalike dum, teetan joomum kaafaawi ki fawnoo hoolaare e mum kii, fecca jawdi mum ndii e wobbe. ²³Mo waldaa e am fuu yo gapo am. Mo moobtidataa e am fuu yo caakoowo.

²⁴So seydaani yaltii e neddo, seydaani oo yiiloyto e nokkuuje joorde, tewta do joottinoo. So mo hebaali, mo wiyan: «Midu nii wirfitoo galle am mo eggunoomi e mum oo.» ²⁵So mo wirfitike, mo tawan galle oo ana wuuwaa, ana moyyinaa ana paraa faa woodi. ²⁶Nden, mo wirfitoo, mo waddoya seydaani'en njeddun burbe mo bonde, be naata e galle oo, be koda e mum. Nii battane oo neddo burdata arannde mum bonde.

²⁷Nde o haalata dum ndee, debbo gooto ana hakkunde jamaa oo, toowni daande mum, wii:

—Debbo caawdo ma so muynin maa, welii hoore!

²⁸Non Iisaa jaabii, wii:

—Welbe hoore dee, nanoobe konngol Laamdo so njokka ngol bee!

No jamaa ndaardiri taagumansa

²⁹Nde wonnoo jamaa oo ana bil-londira e makko sanne, o fuddi wiide:

—Yimbe jamaanu jooni yo yimbe bonbe. Ebe ndaara holleede taagumansa, kaa be kollataake so wanaa taagumansa annabi Yuunusa oo. ³⁰Sabi no Yuunusa laatanorii Niniwenkoobe taagumansa nii, hono non Bii Neddo oo duu laatanortoo yimbe oo jamaanu taagumansa. ³¹Nannde darngal, kaananke debbo leydi baleeri oo immodoto e yimbe jamaanu jooni bee, liba dum'en. Sabi o iwriino faa hoore leydi, warde hettindaade haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku dii. Haya, burdo Suleymaana won doo!

³²Nannde darngal, yimbe Niniwe duu immodoto e yimbe jamaanu jooni bee, liba dum'en. Sabi be tuubii gila nde be nannoo waaju annabi Yuunusa ndee. Haya, burdo Yuunusa won doo!

Haala fooyre caldi

³³Iisaa wii kasen:

—Fay gooto hubbataa lampa so suuda dum naa hippa e mum kaakol. So lampa hubbaama, sinndete, yalla ana yaaynana naatoobe. ³⁴Gite maa ngoni lampa caldi maa. So gite maa ana moyyi, caldi maa fuu pooyan. Kaa so de moyyaa, caldi maa fuu nibban. ³⁵Ndennoo, haybu pati fooyre wonnde e maa ndee nibba. ³⁶Sabi so caldi maa fuu keewii fooyre, tawa walaa fuu salndu maa wonndu e nimre, di fuu di poyniran no lampa fooynirante nii.

No Iisaa feliri Farisa'en e janninoobe Sariya

³⁷E ley ko Iisaa waajotoo koo, Farisanke gooto noddi dum bottaari. O nootoyii dum galle mum, o joodii faa o jaama. ³⁸Farisanke oo haaynaa nde yiinoo o lootaali juude fade makko naamde.* ³⁹E ley dum, Iisaa wii mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore loode e caggal lehoy, tawee nee, berde mon ana caawi nguykaaji e boneeji! ⁴⁰Jaahili'en! Tama wanaa Tagudo dow oo tagi ley oo duu? ⁴¹Ittiree sadakaaji mon dii berde laabude. Nden, ko heddi koo fuu daganto on.

⁴²Bone yanan e mon, onon Farisa'en. Sabi odon ittana Laamdo jakka naanaa, odon ittana dum jakka danndi e ko tutaton fuu. Kaa odon njeebii fooccitaare, odon njeebii yidude Laamdo. Tawee nee, kapum kaanno-don wafude tawee on njeebaaki ko heddi koo. ⁴³Bone yanan e mon, onon Farisa'en! Sabi odon njidi joolle lobbe e ley cuufi baajordi, odon njidi salmineede calminaali teddungal e luumooji. ⁴⁴Bone yanan e mon. Sabi odon nanndi e janaale de ngalaa maande, de yimbe njahata e mum, tawee anndaa.

⁴⁵Gooto e janninoobe Sariya jaabii Iisaa, wii:

—Moobbo, no kaalirtaa nii, ada hoyna min minen duu.

⁴⁶Iisaa jaabii, wii:

—Onon janninoobe Sariya bee duu, bone yanan e mon! Sabi odon ndonndina yimbe donnge teddude, tawee onon e ko'e mon, on memirtaa de fay hoore fedeendu mon. ⁴⁷Bone yanan e mon, sabi odon maha janaale annabaabe be njaatiraabe mon mbari bee. ⁴⁸Ndennoo, onon, on ceettiima golle mabbe oo ana weli on. Sabi kambe, be mbarii annabaabe, onon, odon maha janaale mum'en! ⁴⁹Dum nee, Laamdo hakkilante oo wii: «Mi neldan be annabaabe e nelaabe, be mbara yoga, be torra yoga.»

⁵⁰Dum wadi so yiyy'am annabaabe njuppaadam gila e puddoode aduna oo dam, ana yobtee e yimbe oo jamaanu. ⁵¹So goonga dee, mido wiya on: yiyy'am gila Haabiila faa Jakariyaa baraado hakkunde ittirde sadaka ndee e suudu Laamdo nduu, dum fuu dum yobete e oo jamaanu. ⁵²Bone yanan e mon, onon janninoobe Sariya! Sabi on teetii cokitirgal anndal, on naataali onon e ko'e mon, kasen duu on kadii naatoobe bee naatude.

⁵³Nde Iisaa iwi don ndee, dunkee'en Sariya e Farisa'en ana mettaa e mum sanne sanne. Ana lamndoo mo kulle keewde, ⁵⁴hedde ebe tuufana mo faa be keba e makko haala ka be nannginira mo.

Haala kulol Laamdo

12 Ko foti ujunaaji ujunaaji yimbe kawriti faa ana njaabondira. Nden Iisaa wii taalibaabe mum bee:

—Ndeentee e yuufinirdi Farisa'en, dum woni be naafgi'en. ²Walaa fuu ko

*11:38 Ngol *lootugol juude* habbaaki e ittude tuundi, kammari faa joomum foocitanoo diina wadira.

suudii ko banngintaake, walaa sirri mo saakataake. ³Dum saabii huunde fuu ko kaal-don ley nimre nantete ley fooyre. Kasen duu ko ngunndi-don ley cuudi fuu, ooynete dow beneeji.

⁴Mido haalana on, onon gidiraabe am: pati kulee waroobe yimbe be ngalaa fuu ko mbaawi caggal majjum bee. ⁵Mi hollan on mo kaan-don hulde: kulee baroowo neddo baawdo tippaade dum ley jahannama. So goonga dee, mido wiya on: oon kaan-don hulde! ⁶Tama biiwu-ujji joy coottataake buudi didi? Laamdo yeggitataa fay gootel e majji. ⁷Onon, fay leebi ko'e mon fuu ko limaa faa laafi. Ndennoo, pati kulee, sabi onon buri biiwu-ujji keewdi teentilaade.

⁸Mido wiya on: ceettaniido kam hakkunde yimbe fuu, miin Bii Neddo oo duu, mi seettanto dum yeeso malaa'ika'en Laamdo. ⁹Kaa calaniido kam hakkunde yimbe, salante yeeso malaa'ika'en Laamdo. ¹⁰Neddo fuu kaaldo ko boni e Bii Neddo, ana waawi yaafeede. Kaa bonkiido Ruuhu Ceniido oo yaafataake. ¹¹So on nabaama e cuudi baajordi naa yeeso hooreebe naa kaanankooobe, pati mbembe-don ko njaaboto-don, naa ko kaalaton, ¹²sabi Ruuhu Ceniido oo anndinan on oon wakkati fuu ko kaan-don haalde.

Banndol haala arsakunte pamaro hakkille

¹³Won biido e ley jamaa oo:

—Moobbo, wii mawnam oo hokka kam ngedu am e ndonu amen oo.

¹⁴Iisaa jaabii mo, wii:

—Hey aan! Homo wadi kam caroowo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵O wii jamaa oo:

—Ndeentee e joote, sabi wanaa jawdi wuurnata neddo fay so tawaa mo arsakunte.

¹⁶O haalani be banndol, o wii:

—Arsakunte gooto, gese mum moyy'unoo faa sanne. ¹⁷O miilii e hoore makko: «Hono ngadan-mi? Sabi mi walaa fuu do mi moofta pamri am ndii. ¹⁸Eyyoo! Mi wurjinan beembe am dee, mi maha godde burde de manngu, mi moofta hen pamri am ndii e ngalu am fuu, ¹⁹mi wiya hoore am: A hebii ngalu baawdo jogaade ma duubi kuurdi, hankasen fowtu, naamaa, njaraa, mbelto-daa.» ²⁰Kaa Laamdo wii mo: «Pamaro hakkille! Yonki maa ittete e oo doo jemma. Homo heettata e ko paggiti-daa koo?» ²¹Nii woni sifa neddo fuu paggitaniido hoore mum jawdi aduna, wanaa galo yeeso Laamdo.

Haala ndaartugol Laamu Laamdo

²²Caggal dum, o wii taalibaabe makko bee:

—Dum saabii so mido wiya on: pati cujlanee e ley nguurndam mon ko jaamaton e ko boornoto-don. ²³Sabi nguurndam buri nguure, terde buri koltal. ²⁴Yeewee daawle dee: de aawataa, de kettataa, de ngalaa caakuuji, de ngalaa beembe, kaa Laamdo ana jammina de. Onon, odon buri pooli dii teentilaade do woddi! ²⁵Homo e mon waawi beydude e balde mum fay jalooma gooto kammari sugulla mum? Walaa. ²⁶Ndennoo, so tawii on mbaawaa wadude fey hono dum e famdude, ko saabii so odon cujlana ko heddii koo? ²⁷Yeewee piindijji no peertirta. Di tampataa, di mottataa. Haya mido wiya on: Suleymaana e ngalu mum fuu paroraaki no gootel e majji nii. ²⁸Laamdo ana holtina leggiri taweteendi ley ngesa hannde, tippeteendi e yiite janngo, sako onon, onon famdube hoolaare! ²⁹Pati kiinnee ndaartude jaamdu e yardu, pati mbembe-don! ³⁰Sabi dee kulle fuu yimbe aduna tan ndaarata dum. Kaa Baabiraado mon ana anndi odon

kasindini e majjum. ³¹Ko kaan-don wadufe dee, ndaartee Laamu Laamdo. Ko heddii koo, on beydante dum.

³²Pati kulee, onon sewre famarde, sabi Baabiraado mon ana seyorii hokkude on Laamu oo. ³³Coottee jawdi mon fuu, cakko-don. Moyyinanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogo-don jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu duu bonnataa. ³⁴Sabi do jawdi maa woni fuu, don yonki maa duu woni.

Banndol haala lanndiniibe jabbaade kalfaado mum'en

³⁵—Kumee, kubbee lampaaji mon.

³⁶Laatee hono yimbe lanndinaniibe jabbaade kalfaado mum'en nde wartata kuurtungu, faa udditana dum don e don so salminii. ³⁷Kaadime'en be kalfaado mum'en tawi daanaaki, mbelii hoore. Mido haalana on goonga: o humoto, o joyyina be faa be paama, o wara o gollana be. ³⁸So o wartirii didabere jemma naa so tatabere jemma, be o tawri non bee, mbelii hoore.

³⁹Paamee dum doo: sinndo jom galle ana anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataa o naata galle mum. ⁴⁰Onon duu, lanndinee, sabi Bii Neddo oo waran e wakkati mo on miilaali.

⁴¹Piyeer wii mo:

—Kalfaado, ngol banndol, minen tan kaaldu-daa naa yimbe fuu?

⁴²Iisaa jaabii, wii:

—Homo woni golloowo koolniido, hakkilante, mo kalfaado mum halfinta maccube mum hokka dum'en nguure mum'en? ⁴³Oon golloowo mo kalfaado mum warti so tawi ana golla golle mo halfinaa oo, welii hoore. ⁴⁴Mido haalana on goonga: kalfaado oo halfinan mo jawdi mum fuu. ⁴⁵Kaa so golloowo oo wii e hoore mum kalfaado mum oo booyii wartaali, hedde ana fiya maccube e horbe, ana paama ana

yara ana sigira, ⁴⁶nden, kalfaado oo wartiran jalooma mo golloowo oo andaa e wakkati mo o miilaali, jukka mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde be nganaa hoolniibe. ⁴⁷Golloowo anndudo ko kalfaado mum yidi, mo landinaaki fay huunde, mo gollaali ko kalfaado mum yidi, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸Kaa golloowo mo anndaa ko kalfaado mum yidi, so wadii ko fiyata dum, fiyete boggi seeda. Dokkaado ko heewi, lamndete ko heewi. Kalfinaado ko heewi, lamndete ko bure heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceeraagu yimbe

⁴⁹—Mi wardii wedaade yiite e leydi ndii. Mido heppi nge hubbaali! ⁵⁰Won lootogal batisima naawngal ngal lootetee-mi. Mido heppi dum wadaali. ⁵¹Odon miila jam ngardu-mi e leydi ndii naa? Wanaa! Mido wiya on: seenndude yimbe ngardu-mi. ⁵²Gila jooni yimbe njoyon ley galle gooto ceeran, taton bee kaba e didon bee, didon bee kaba e taton bee. ⁵³Baabiraado haban e biyum gorko, biddo gorko haban e baaba mum, inniraado haban e biyum debbo, biddo debbo haban e inna mum, debbo bamaado haban e esum debbo.

Haala seenndude mbaadiiji

⁵⁴Iisaa wii jamaa oo kasen:

—So on njii luurde ana iwra hiirnaange tan, on mbiyan nde toban. Laartorto hono non duu. ⁵⁵So henndu baleeri wibbii, on mbiyan wulan taw. Hono non laartorto duu. ⁵⁶Onon naafigi'en! Odon mbaawi seenndude mbaadi leydi e kammu, ko wadi so on mbaawaa seenndude mbaadi oo doo jamaanu?

⁵⁷Ko saabii so on mbaawaa ann-dande ko'e mon ko woni fooccitaare? ⁵⁸So ada yaada e mo kabu-daa faa cardoyon, ndartu rewritinde e makko

gila e laawol, pati o nabe to caroowo, so caroowo oo hokke kayboowo kasu, kayboowo kasu oo duu udde. ⁵⁹Mido haalane: abada a yaltataa, so a yobaali ko ndewete-daa koo faa laaba.

Haala tuubugol e halkagol

13 E oon wakkati, won warbe so kumpiti Iisaa ko hewtii Galilinkooɓe yogaabe. Be mbii Pilaatu[†] jillondiriino yiyam maɓɓe e yiyam sadakaaji maɓɓe. ²Iisaa jaabii be, wii:

—Odon miila bee Galilinkooɓe torraabe buri luuttude diina Galilinkooɓe heddiibe bee naa? ³Mido haalana on: wanaa non. Kaa so on tuubaali, on fuu hono non kalkorto-don. ⁴Naa odon miccotoo sappo e njetton be suudu Silowam toowndu nduu saami e mum'en faa maayi bee? Odon miila kambe buri Urusaliima fuu junuubu naa? ⁵Mido haalana on: wanaa non. Kaa so on tuubaali, on fuu hono non kalkorto-don.

⁶Caggal dum, o wadani be ngol bannol:

—Neddo gooto tutiino ibbi ley ngesa mum. O wari tebude ki, kaa o tawaali e makki fay huunde. ⁷Non o wii golloowo ngesa oo: «Hikka woni duubi tati, hitaande fuu mi waran faa mi teɓa ki, mi tawa ki rimaali. Feyyu ki! So walaa ko ki nafata, ko saabii so eki itta semmbe leydi ndii?» ⁸Golloowo oo wii mo: «Kalfaado, yoppu ki doo faa mawuuri. Doo e nden, mi gaawtoto foomre makki, mi wada hen birgi. ⁹Ana moyya ki rima doo e mawuuri. So ki rimaali, peyyaa ki.»

No Iisaa selliniri debbo ley palaande fowteteende

¹⁰Wadiino e palaande fowteteende wootere, Iisaa ana darii ana waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹Debbo

gooto mo ladde jawni duubi sappo e jetti ana tawaa don. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹²Nde Iisaa yiinoo mo ndee, noddi mo, wii mo:

—Banndam debbo, a dadii e paw maa oo.

¹³Iisaa fawi juude mum dow makko, non o dartii cot! Hedde omo yetta Laamdo. ¹⁴Jaka hooreejo suudu waajordu oo mettaama ko Iisaa sellini neddo ley palaande fowteteende koo, wii yimbe bee:

—Balde jeegom kaande golleede ana ngoodi. E deen balde kaan-don warde sellineede, wanaa e palaande fowteteende.

¹⁵Iisaa jaabii mo, wii:

—Naafigi'en! Wanaa homo e mon fuu ana humta nagge mum naa ndaki-iwa mum palaande fowteteende yarnoya dum naa? ¹⁶Oo debbo taanii Ibarahiima, mo Ibiliisa habbiri duubi sappo e jetti, haanaa humteede palaande fowteteende naa?

¹⁷Nde Iisaa haalnoo dum ndee, waybe mum bee fuu njaagii faa walaa seese. Kaa jamaa oo fuu ana seyii e dow kaay-eefiiji di o wadata dii.

Banndi haala Laamu Laamdo

¹⁸Iisaa wii:

—Hono Laamu Laamdo wa'i? Kodum nanndinan-moo-mi? ¹⁹Laamu Laamdo ana nanndi e ngeeyu buyaage mo neddo bami, aawi e sardiye mum. Ngeeyu oo fufi, laatii lekki faa pooli ana jiba cuufi e cafe mum.

²⁰O wii kasen:

—Kodum nanndinan-mi e Laamu Laamdo oo? ²¹Omo nanndi e yuufinirdi ndi debbo bami, so jiibi e saawal tati conndi alkama faa ndi fuu ndi yuufi.

[†]13:1 *Pilaatu* yo hooreejo leydi Yahuudiya.

Haala damal paadungal

²² Iisaa ana fa'i Urusaliima, ana faɗa geelle e gure fuu, ana waajoo. ²³ Nedɗo gooto lamndii mo:

—Moobbo, yimbe seeda tan kisata naa?

O wii be:

²⁴ —Tiinnee naatiron damal paadungal ngal, sabi mido wiya on: heewɗe njidan naatude, ndonka. ²⁵ So jom galle oo immiima sokii damal ngal, onon on keedii sella ofon calma, ofon mbiya: «Kalfaado, udditan min!» o jaaboto on: «Mi anndaa to njeje-don!» ²⁶ Nden, on ndaroto ofon mbiya: «Min naamdii e maa, min njardii e maa, a waajike e daalaaje amen.» ²⁷ Mo jaaboto on: «Mi anndaa to njeje-don. Ngoddee kam, onon oopiibe!» ²⁸ On njiyan Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kapum e annabaabe fuu ley Laamu Laamdo, tawa onon ofon mbedaa sella. Nannde nden on mboyan, on njerondiran piye kammari mimsee mon. ²⁹ Yimbe iwran funnaange e hiirnaange, saahal e baleeri, njoodoo naamda ley Laamu Laamdo. ³⁰ Nden yoga e caggalaabe laatoto ardiibe, yoga e ardiibe laatoto caggalaabe.

No Iisaa sunjirani yimbe Urusaliima

³¹ E oon wakkati fuu, yoga e Farisa'en ngari, mbii mo:

—Iw doo, njahaa e laawol maa, sabi Hirudus kaananke oo ana tewta no warde.

³² O wii be:

—Njehee mbiyoyee ndofu oo: «Miin, mi ribban laddeji, mi sellinan jawbe hannde e janngo. Nalooma tatabo oo mi timminan golle am fuu. ³³ Kaa ana tilsi mi yaha hannde e janngo e faɓbi-janngo, sabi annabaajo haanaa maayde so wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Hay yimbe Urusaliima, on mbarii annabaabe, on mbardii nelaabe e mon kaaye! Cili kuurdi njidu-mi hawrintinde bibbe mon no cofal hawrintinirta bibbe mum ley biifoole mum nii. Kaa on njabaali. ³⁵ Dum nee, on daldete e Sudu mon Dewal, ndu laatoo saabeere. Mido wiya on: on njiyataa kam so wanaa faa wakkati mo mbiyaton e mum: «Barke woodanii gardoowo e dow innde Joomiraado!»[‡]

No Iisaa selliniri gorko uppudo

14 Wadiino e ley palaande fowte-teende wootere, Iisaa ana wonnoo e galle hooreejo Farisa'en gooto faa jaama. Tawanoobe ton bee ngattani mo hakkille ² kammari neddo uppudo ana tawanoo don. ³ Iisaa haaldi e jannginoobe Sariya e Farisa'en, wii:

—Sellinde jawdo ley palaande fowte-teende, ana dagii naa dagaaki?

⁴ Be fuu, be mbii teen. E oon wakkati, o memi jawdo oo, o sellini dum, o yop-piti dum. ⁵ Caggal dum, o wii be:

—Homo e mon biyum naa ngaari mum saamata e bunndu waasa yaltinde dum don e don, fay so dum palaande fowteteende?

⁶ Be ndonki jaabaade mo e majjum.

Haala subaade joolle e noddude yimbe

⁷ Nde Iisaa yiinoo noddabe fee ana cuboo joolle burde teddude ndee, o waji be, o wii:

⁸ —So a noddaama kuurtungu, pati jooda e joonnde burnde teddude. Sabi burdo ma teddude ana waawi warde, ⁹ noddudo on oo wara, wiye: «Hokku oo doo joonnde ndee!» Nden, a yaagoto joodoyaade e joonnde burnde leydude ndee. ¹⁰ So a noddaama kuurtungu, joodoya caggal, yalla noddudo ma

[‡]13:35 Jabuura 118.26

oo ana wara, wiye: «Gido, heettu yeeso gaa!» Nden, dum laatante teddungal yeeso noddabe bee fuu. ¹¹ Sabi mawninkiniido fuu, leydinte, leydinkiniido teddinte.

¹² O wii noddudo mo oo duu:

—So ada nodda yimbe bottaari naa hiraande, pati noddu gidiraabe naa banndiraabe naa sakiraabe naa taakallemme'en maa tawaabe yo arsukunte'en. So be noddite, dum laato mbarjaari maa. ¹³ So a wadii waliima, noddu misikiina'en e wooybe e bonnguube e wumbe. ¹⁴ Nden, a welan hoore, sabi been ngalaa ko njobire, a yobete panninge immital foocitiibe.

Banndol haala waliima

¹⁵ Gooto e jaamoobe bee, nde nani haala kaa ndee, wii mo:

—Naamoyoowo ley Laamu Laamdo, welii hoore.

¹⁶ Iisaa wii mo:

—Gorko gooto wadiino waliima, noddi yimbe faa heewi. ¹⁷ Nde paamdu nduu tilinoo ndee, o neli kaadime makko to yimbe bee, wiya: «ngaree, waliima oo lanndinike.» ¹⁸ Be fuu, gooto gooto, be puddi ujaade. Gooto wii: «Mi soodii ngesa, ana tilsi mi yaha mi yiyoya nga, njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo wii: «Mi soodii ga'i demooje sappo e jale sari joy. Midoo yidi hornoyde di, njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo kasen wii: «Mi jommbaajo, dum saabii so mi hebataa warde.» ²¹ Kaadime oo warti, haaltani dum kalfaado mum. Oon bilaa, wii mo: «Yaa law ley boli e dinngiraaji ngeenndi ndii, noddoyaa misikiina'en e wooybe e wumbe e bonnguube.» ²² Kaadime oo warti, wii: «Kalfaado, ko mbii-daa koo fuu wadaama, kaa faa jooni yolannde ana heddi.» ²³ Kalfaado oo wii kaadime oo: «Yaa dow dati jaajudi e paadudi. Mo kebu-daa fuu, ndooldinaa dum wara naata, yalla

suudu am nduu ana huuba. ²⁴ Sabi midoo wiya on: fay gooto e be noddunoo-mi bee meedataa paamdu am.»

No neddo laatortoo taalibbo Iisaa

²⁵ Yimbe heewbe ana njaada e Iisaa. O yeecitii, o wii be:

²⁶ —Gardo e am fuu, sinaa mi burana dum inna mum e baam mum e jom suudu mum e sukaabe mum e mijiraabe mum e mawniraabe mum, mi burana dum fay kapum e hoore mum. So wanaa dum, joomum waawaa laataade taalibbo am. ²⁷ Kasen duu, mo bamaali leggal mum bardugal jokka e am fuu, waawaa laataade taalibbo am. ²⁸ So won muuydo e mon mahude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko hasindini e mum, yeewa so ana jogii ko biltata dum naa? ²⁹ So wanaa dum, so joomum diidii tannaali, jiido mo fuu jalan mo, ³⁰ wiya: «Yeewee oo neddo diidii, ronkii tannude.» ³¹ Kasen, so kaananke yehii faa haboya e kaananke goddo, o miilataako tafon yalla worbe ujunaaji sappo ana mbaawi jabbaade worbe ujunaaji noogay faa kaba e mum? ³² So mo waawaa jabbaade dum, o wadan e mum nelaabe gila yottaaki badaaki, faa jam wada hakkunde mabbe. ³³ Hono non, fay gooto e mon waawaa laataade taalibbo am so yoppaali ko jogii fuu.

³⁴ Lamdam ana moyyi, kaa so dam noottii lammude, kodum lamminta dam kasen? ³⁵ Walaa fuu do dam waawata naftoreede, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam tippete sella.

Jom nowru fuu yo nanu.

Banndol haala mbaalu majjudo

15 Duwaape'en e luuttoobe hono mum'en fuu ana badinoo mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e dunkee'en Sariya ana gurjurta, ana mbiya:

—Oo ana jabboo luuttoobe ana paamda e mum'en!

³ E ley dūm, o wadani be ngol banndol, o wii:

⁴—So gooto mon ana jogii baali teemedere, majjiraama mbaalu gooto, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay dii fuu ley ladde tewtoya majjuḍo oo faa yiita dūm naa? ⁵ So o yiitii mo, o towiran dūm seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o hawrintinan gidiraabe makko e taakallemme'en makko, o wiya dūm'en: «Ceyodee e am, sabi mi yiitii mbaalu am majjunooḍo oo.» ⁷ Mido haalana on: hono non seyo laatortoo dow kammu so luuttoowo gooto tuubii. Engo buri seyo capande njeenayon e njeenayon foocciitiibe be kasindinaa e tuubal.

Banndol haala mbuudu cardi majjuḍo

⁸—Naa, so debbo ana jogii buufi cardi sappo, majjiraama hen gooto, huḅbataa lampa, wuuwa galle oo, tewtira mbuudu oo hakkille faa yiita dūm naa? ⁹ So o yiitii mo, o hawrintinan gidiraabe makko e taakallemme'en makko, o wiya: «Ceyodee e am, sabi mi yiitii mbuudu am majjunooḍo oo.» ¹⁰ Mido haalana on: hono non malaa'ika'en Laamḍo ceyortoo so luuttoowo gooto tuubii.

Banndol haala biḍḍo kalkiido

¹¹ Iisaa wii kasen:

—Gorko gooto ana joginoo biḅḅe worḅe diḍon. ¹² Mijiraado oo wii baam mum: «Baaba, hokkam ngeḍu am e jawdi ndii.» Ndennoo, baabiraado oo fecci jawdi mum ndii hakkunde maḅḅe. ¹³ Wadi balde seeda, mijiraado oo reentini ko jogii fuu, dawi, yehi leydi ngodḍundi. Ton o bonniri ngeḍu makko oo fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o timminnoo ndee, yolbere bonnde wadi e ndiin leydi, o fuḍḍi tampude. ¹⁵ O yehi o takkoyii e gorko jeyaado e ndiin leydi. Oon neldi mo gese mum faa mo duranoya dūm girooji. ¹⁶ Omo muuyan-

noo fay jaamde jaamdu girooji dii, kaa fay gooto hokkaali mo. ¹⁷ Nde hakkille makko wartunoo ndee, o wii hoore makko: «Gollanoobe baabam jaaman faa njoppa, miin mido maaya doo yolbere. ¹⁸ Mi immoto, mi hoota galle baabam, mi wiya dūm: Baaba, mi toopii Laamḍo, mi toopii ma, ¹⁹ mi haanaa fay wiyeede biya. Ndennoo, jogoram no gooto e golloobe maa bee nii!» ²⁰ Oon wakkati fuu, o immii o fa'i to baabiiko. Baaba oo soynii mo to wodḍi, bernde mum heccidi, dogi maabii mo. ²¹ Biḍḍo oo wii mo: «Baaba, mi toopii Laamḍo, mi toopii ma, mi haanaa fay wiyeede biya.» ²² Non baaba oo wii golloobe mum: «Njaawnee, ngaddoyee saaya burka fuu moyyude boornon mo, ngadanon mo felfelde e fedeendu makko, ngadon pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari njarnaandi faa fayi ndii duu, kirson dūm faa jaamen, mbelto-ḍen. ²⁴ Sabi biyam oo, o maaynoodo o wuurtii, o kalkinoodo o hewtaama.» Nii be puḍḍi weltaare.

²⁵ E ley dūm, biḍḍo hammadiijo oo iwri gese. Nde o badinoo yottaade galle oo ndee, o nani bawḍi e dippande. ²⁶ O noddi gooto e golloobe bee, o lamiidii dūm ko ndee dillere woni? ²⁷ Oon wii mo: «Mija oo warti e jam, baam maa hirsanii mo ngaari payndi ndii.» ²⁸ Nii mawniraado oo tikki, salii naatude galle oo. Baaba oo yalti, suri mo yalla omo naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wii: «Anni, duufi kuurḍi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Kaa dūm e taweede, abada a hokkaali kam fay damngel faa miin e gidiraabe am, min mbeltoroo. ³⁰ Kaa biya jaamḍo jawdi maa fuu e fugaaji so warti oo, a hirsanii dūm ngaari payndi ndii.» ³¹ Baabiiko wii mo: «Binngel am, enen ngondi abada, ko nje-y-mi fuu, aan jey. ³² Ana haani ceyo-ḍen, mbelto-ḍen. Sabi mija oo, o maaynoodo o wuurtii, o kalkinoodo o hewtaama.»

Banndol haala howruujo yoyudo

16 Iisaa wii taalibaabe mum bee kasen:

—Arsukunte gooto halfiniino howruujo mum jawdi. O haalanaa howruujo oo ana bonna jawdi makko. ²O noddii dum, o wii: «Ko nanu-mi e maa koo, ko woni? War, hiisa ko kalfine-daa koo, sabi hankasen a waawaa halfineede.» ³Howruujo oo wii e hoore mum: «Hono ngadan-mi? Sabi kalfaado am yoppan kam golle. Mi walaa doole remde, mido yaagoo jaagaade. ⁴Ooho! Mi anndii no ngadan-mi, yalla ana dapa jabbiife kam e ley cuudi mum'en, so mi boortaama.» ⁵Oon wakkati, o noddiri be kalfaado makko rewata bee, gooto gooto. O wii arano oo: «Hono foti kalfaado am oo rewete?» ⁶Oon wii mo: «Bidojaaji teemedere nebam ndewetee-mi.» Howruujo oo wii mo: «Bam dewtere maa namaale, yaawnu, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷O wii goddo kasen: «Aan nee, hono foti ndewete-daa?» Oon wii mo: «Caakuuji teemedere gawri ndewetee-mi.» O wii oon: «Bam dewtere maa namaale, mbinndaa caakuuji capande jetti.» ⁸Kalfaado oo mani howruujo oopiido oo saabe yoyre mum. Sabi yimbe adunankooŕe bee furi yimbe jeyaabe e fooyre Laamdo bee yoyande yimbe hono mum'en. ⁹Miin, mido wiya on: tewtee gidiraabe, tewtiree be jawdi aduna yalla so ndi timmii, oŕon njaŕbbiite e ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰Iisaa beydi hen, wii:

—Koolniido e kulle pamare, hollan hoolaare e kulle teentiliide. Jambbiido e kulle pamare, jammбото e kulle teentiliide duu. ¹¹Ndennoo, so on kol-laali hoolaare e jawdi adunankoori ndii, homo fuu halfinta on jawdi ngoon-garaari ndii? ¹²Kasen duu so on kol-laali hoolaare e jawdi jananndi, hono ndokkirte-don ko nje-y-don koo? ¹³Gol-

loowo fay gooto waawaa gollande hal-faabe didon, sabi naa joomum wajii gooto, yidii keddiido oo, naa nanngondirii e gooto oo, yoppii keddiido oo. On mbaawaa gollidande Laamdo e jawdi.

¹⁴Farisa'en bee ana kettindoo dum fuu. Nde wonnoo be yiŕbe kaalisi, eŕe njala mo. ¹⁵O wii be:

—Onon, oŕon cenna ko'e mon yeeso yimbe, kaa Laamdo ana humpitii berde mon. Sabi ko yimbe teddinta koo, ana harmi to Laamdo.

¹⁶Sariya oo e annabaabe ana ngoodunoo faa e jamaanu Yaayaa. Gila e Yaayaa Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo oo ana fannginee. Gooto fuu ana habanoo naatude e makko. ¹⁷Timmugol kammu e leydi furi newaade diina ittude toŕbere wootere e ley Sariya oo.

¹⁸Ceerdo jom suudu mum so bami goddo fuu, jeenii. Kasen duu neddo fuu bamdo debbo ceeraado, jeenii.

Banndol haala arasukunte e Laajaru

¹⁹—Wadiino e bettaade, gorko ar-sukunte gooto parortonoodo burmusu-uje bodeeje daatude, duuminoodo e neema e weltaare. ²⁰Gorko uubaado mo walaa fay huunde, biyeteedo Laajaru, ana lelinoo damal galle makko. ²¹Ana yidunoo naamde kedde makko, fay dawaadi ana ngarannoo ana mettoo uube makko dee. ²²Misikiino oo maayi, malaa'ika'en nabi dum faa to Ibarahi-ima. Arsu-kunte oo maayi kaŕum duu, iraa, ²³naati yiite. E ley jukkungo makko ngoo, o hunci gite makko, o soynii Ibarahiima to woŕŕdi, Laajaru ana dow koyde mum. ²⁴O eewnii o wii: «Maa-mam Ibarahiima, yurmam, nel Laajaru suuwa hoore fedeendu mum ley ndiyam, yalla ana buumna demngal am. Sabi mi torri-ke sanne ley ngee yiite.» ²⁵Kaa Ibarahiima wii: «Binn-gel am, miccita a

hebii neema maa e ley nguurndam maa, Laajaru kaa bone hebi. Jooni, kanko mo heban hinnee, aan torro-daa. ²⁶Ko furi dum fuu, ngaykaare mawnde woni hakkunde amen e mon. Ndennoo so won yidube iwde to mon ngara ga amen, naa iwde ga amen njaha to mon, tawan mbaawaa.» ²⁷Arsukunte oo wii: «Ndennoo maama, mido jaage, nel Laajaru galle baabam, ²⁸sabi mi d'alii ton mijiraabe am njoyon worbe, faa o jeertina be pati be ngara e oo nokku torra.» ²⁹Kaa Ibarahiima wii mo: «Efe njogii dewtere Muusaa e dewte annabaabe bee, yo be kettindano den.» ³⁰O jaabii dum: «Wanaa non, maamam Ibarahiima! Kaa so won iwdo hakkunde maaybe yehi to mabbe, be tuuban.» ³¹Ibarahiima wii mo: «So be kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay iwdo e hakkunde maaybe wadataa so be ngoondina.»

Haala luuttude e yaafeede

17 Iisaa wii taalibaabe mum bee: —Ko fergitata yimbe faa luutta waasataa hebeede, kaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ²Haayre teddunde habbee e daande joomum tippee ley geeci furi moyyande dum, diina luuttinde goote e koy doo cukaloy. ³Kaybee ko'e mon: so sakiike maa luuttii, njjaa dum. So tuubii, njaafodaa dum. ⁴So o toonii ma cili jeddi e ley jalooma gooto, o warti e maa cili jeddi omo tubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e d'owtaare

⁵Nelaabe bee mbii Moobbo oo:

—Beydan min goondinal.

⁶Iisaa jaabii, wii:

—So goondinal mon famdiriino no ngeeyu buyaage nii, so on mbiino kii doo lekki ruggitoo, daroyoo ley geeci, ki d'owtanta on.

⁷Homo e mon maccudo mum de-moowo naa duroowo mum wartata

ladde so wiya dum jaamdu mum annii oon wakkati fuu? ⁸Walaa! A wiyam mo moyy'ine jaamdu, o lanndinoo yalla omo gollane faa jaamaa njaraa. Caggal mum, o jaama kanko duu. Wanaa non worri naa? ⁹Yalla a yettan maccudo oo saabe wadii ko njamir-daa dum koo? ¹⁰Onon duu hono non. So on ngadii huunde fuu ko njamire-don, mbiyee: «Min maccoy tan, ko min kaani wadude nii min ngadi.»

No Iisaa selliniri seppaabe sappo

¹¹Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndee, yabborii hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹²O wari faa o naata ngeen-ndi ngootiri, non seppaabe sappo worbe peewti mo, ndarii to toowti, ¹³eewnii, mbii:

—Moobbo Iisaa, yurma min!

¹⁴Nde o yiinoo be ndee, o wii be:

—Njehee, kolloyee ko'e mon yotti-noobe sadaka bee.

E ley yaadu mabbe nduu, be cellinaa. ¹⁵Gooto mabbe, nde yiinoo sellii ndee, wirfitee ana yetta Laamdo e daande toownde. ¹⁶O diccii yeeso Iisaa, o yetti dum. Oon yo Samariyanke.

¹⁷Iisaa jabbitii, wii:

—Tama wanaa sappo bee fuu cellinaama? Hoto njeenayon bee nee ngoni?

¹⁸Walaa miildo wirfitaade yetta Laamdo so wanaa janano oo naa?

¹⁹Caggal dum, o wii gorko oo:

—Imma yaa e laawol maa, sabi goondinal maa danndii ma.

No Laamu Laamdo wardata

²⁰Nden Farisa'en bee lamndii Iisaa mande Laamu Laamdo oo warata? O jaabii be, o wii:

—No Laamu Laamdo wardata nii, yiyataake. ²¹Fay gooto waawaa wiide omo nii naa omo naa. Anndee, Laamu Laamdo ana hakkunde mon.

²² Caggal dum, o wii taalibaabe makko bee:

—Wakkati waran mo muuyaton e mum yiide palaade Bii Neddo oo, fay so pannde wootere, kaa on njiyataa. ²³ On mbiyete: «Omo too», naa «Omo gaa», pati njehee, pati njokkee be. ²⁴ Sabi no majere foynirta kammu fuu nii, hono non Bii Neddo laatortoo pannde gar-tol mum. ²⁵ Kaa ko adii dum, ana tilsi o torree torraaji keewdi, yimbe oo doo jamaanu tippitoo mo. ²⁶ No wa'unoo e wakkati Nuuhu nii, hono non kasen wa'ata e palaade Bii Neddo: ²⁷ yimbe ana naama, ana njara, ana ndewla, ana ndewlee, faa pannde Nuuhu naati laana kaa. Nii ilam tuufaanu dam wari, halkiri be fuu. ²⁸ Wa'an hono no wakkati Luudu nii, yimbe ana naama, ana njara, ana cooda, ana cootta, ana ndema, ana maha. ²⁹ Kaa nde Luudu yaltunoo Sodooma ndee, Laamdo tomni yiite e sitti, halki be fuu. ³⁰ Hono non pannde banngugol Bii Neddo oo duu wa'ata. ³¹ Nannde nden, mo dum tawi dow bene, tawi kaaki mum ana ley suudu, pati wiya jippanto di. Mo dum tawi gese, pati hoota cuudi. ³² Miccitee jom suudu Luudu oo. ³³ Neddo fuu tewtudo danndude yonki mum, waasan ki, kaa neddo fuu baasudo ki, danndan ki. ³⁴ Midó haalana on: e oon jemma, yimbe didon leldiibe e daddo wooto, gooto mabbe nabete, goddo oo yoppee. ³⁵ Rewbe didon undoo, gooto mum'en nabete, goddo oo yoppee. [³⁶¶]

³⁷ Taalibaabe bee njabbitii, mbii mo:

—Kalfaado, hoto dum wadata?

O wii be:

—Do jiibe ngoni fuu, don dute kawritata.

Bannadol haala caroowo oopiido

18 Iisaa wadani be bannadol faa hol-lita be ana tilsi be nduumoo e duwaawu, pati be njeeboo. ² O wii:

—Caroowo gooto mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto, ana wonnoo e ngeenndi ngootiri. ³ Debbo mo gorum maayi ana ley ndiin ngeenndi. Ana warannoo e caroowo oo, wiya: «Walam faa mi hewta goonga hakkunde am e kabdo am oo.» ⁴ Caroowo oo deyyini faa booyi. Kaa sakitii o wii hoore makko: «Fay so taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto duu, ⁵ mi wallan debbo oo faa o hewta goonga makko, sabi omo torra kam, yalla omo sukkita noppi am.»

⁶ Caggal dum, Iisaa wii:

—On nanii ko caroowo oopiido oo wii naa? ⁷ Laamdo nee wallataa subaabe mum wullitotoobe dum jemma e jalooma bee fuu faa be kewta goonga mabbe naa? Mo jaabantaako be law naa? ⁸ Midó haalana on: o wallan be law. Kaa so Bii Neddo waroyii, omo tawa goondinbe mo e leydi ndii naa?

Bannadol haala Farisanke e duwaape

⁹ Yimbe jogoriibe ko'e mum'en yo foocitiibe, njataaki wofbe, been o wadani ngol bannadol:

¹⁰ —Worbe didon naati ley Suudu Dewal Mawndu nduu, faa ngada duwaawu. Gooto oo Farisanke, goddo oo duwaape. ¹¹ Farisanke oo darii ana duworo ley bernde mum hono nii: «Laamdo, mi yettirii ma ko mi nanndaali e yimbe heddiibe bee, dum woni wuybe e oopiibe e jeenoobe, e ko mi nanndaali e oo doo duwaape koo. ¹² Midó hoora yontere fuu cili didi, midó itta jakka e huunde fuu ko kebu-mi.» ¹³ Duwaape oo nee darii

^{¶17:36} E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 36: *Worbe didon wonbe e ngesa ngoota, gooto mum'en nabete, goddo oo yoppee.*

to toowti, huli fay tiggitaade kammu, jurginii, ana wiya: «Laamdo yurmam, mi luuttoowo.»¹⁴ Haya, mido wiya on: oo hooti yo nanngiraado poocitiido, wanaa oo too. Sabi mawninkiniido fuu leydinte, leydinkiniido fuu toownete.

No Iisaa duwanorii cukaloy

¹⁵ Won waddanbe Iisaa cukaloy kecoy, yalla omo mema koy. Kaa nde taalibaabe bee njiinoo dum ndee, ndarii ana njahoo e yimbe bee. ¹⁶ Non Iisaa noddi taalibaabe bee, wii dum'en:

—Accee cukaloy koy ngara e am, pati kadee koy, sabi wa'ube no makkoy nii bee nje y Laamu Laamdo oo. ¹⁷ Mido haalana on goonga: mo jabiraali Laamu Laamdo oo no cukalel nii fuu, naatataa hen!

No Iisaa e gorko arsukunte ngaddi

¹⁸ Gooto e hooreebe Yahu-udiyankooobe lamndii mo, wii:

—Moobbo moyyo, kodum kaan-mi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wii mo:

—Ko saabii so ada noddira kam moyyo? Moyyo walaa so wanaa gooto, oo woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi dii doo sariyaaji: «Pati jeenu, pati naadu hoore, pati wujju, pati seeda fenaande, teddin inna maa e baam maa.»[§]

²¹ Hooreejo oo jaabii mo, wii:

—Mido haybi dum fuu gila e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nanunoo dum ndee, wii mo:

—Ada jakoraa huunde wootere: soottu ko njogi-daa koo fuu, ndokkaa kaalisi oo misikiina'en. Nden, a heban jawdi dow kammu. Caggal dum, ngaraa, njokkaa kam.

²³ Kaa nde mo nanunoo dum ndee, mo nirbinii, sabi o arsukunte joldo. ²⁴ Iisaa yeewi mo, wii:

—Hee naatugol arsukunte e Laamu Laamdo ana tiidi! ²⁵ Sabi yabboraade ngelooba e wuddere mesalal buri newaade, diina naatugol arsukunte e Laamu Laamdo.

²⁶ Hettindantooobe mo bee mbii:

—Ndennoo, homo woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Do yimbe dum laatataako, kaa edum laatoo to Laamdo.

²⁸ Piyeer jabbitii, wii:

—Minen, min njoppii ko min njogii fuu, min njokkii e maa.

²⁹ O wii be:

—Mido haalana on goonga: neddo fuu joppirido galle mum naa jom suudu mum naa sakiraabe mum naa saaraabe mum naa sukaabe mum saabe Laamu Laamdo, ³⁰ heban cove keewde e oo doo wakkati mo ngon-d'en e mum jooni, heba nguurndam nduumiidam e wakkati garoyoowo oo duu.

No Iisaa sapporii nde tatabere maayde mum e wuurtugol mum

³¹ Iisaa noddi taalibaabe mum sappo e didon bee, wii dum'en:

—Kettinee, eden nii jabbita Urusali-ima. Ko annabaabe mbinndunoo haala Bii Neddo koo fuu, tabitan. ³² Sabi o wadete e juude heeferbe, be njaayra mo, be torra mo, be tutta e makko, ³³ be piya mo dorri, be mbara mo. Kaa jalooma tatabo oo, mo wuurtan.

³⁴ Taalibaabe bee paamaali haala kaa. Maanaa makka suufanike be, be anndaa ko o yidi wiide.

No Iisaa wumtiniri bumdo

³⁵ Nde Iisaa badinoo Yeriko ndee, tawi bumdo ana joodii sera laawol ngol,

[§]18:20 Pergu 20.12-16; Fillitagol Tawreeta 5.16-20

ana garbinoo. ³⁶Oon maati jamaa ana yaaboo, lamndii ko dum woni? ³⁷Be mbii mo:

—Iisaa Nasaraatunke oo bettotoo doo.

³⁸O wulli, o wii:

—Iisaa, taanii Daawuuda, yurmam!

³⁹Ardiiße bee ndarii ana njahoo e makko, ana mbiya o deyyinoo. Kaa o beydii wullude, omo wiya:

—Taanii Daawuuda, yurmam!

⁴⁰Iisaa darii yamiri be ngadda mo e mum. Nde mo badinoo ndee, Iisaa lamndii mo, wii:

⁴¹—Kodum njid-daa mi wadane?

O wii:

—Moobbo, mi hewta gite am!

⁴²Iisaa wii mo:

—Wumtu, goondinal maa danndii ma.

⁴³Don e don o wumti, o jokki e mum, omo yetta Laamdo. Nde yimbe bee njiinoo dum ndee, ndarii ana njetta Laamdo.

No Jakayus goondiniri Iisaa

19 Iisaa naati Yeriko, ana seeka ngeenndi ndii. ²Gorko biyeteedo Jakayus ana wonnoo ton. O hooreejo duwaape'en, o arsukunte duu. ³Omo yidunoo yiide Iisaa faa o annda ko woni, kaa o ronkii saabe billondiral, nde wonnoo mo dabbo. ⁴O dogi, o arditii, o jabbii lekki do Iisaa yaabortoo doo faa o yiya dum. ⁵Nde Iisaa yottinoo nokku oo ndee, tiggatii, yii mo, wii:

—Jakayus, yaawnu jippa, sabi ana haani mi jippoo galle maa hannde.

⁶Jakayus yaawni jippii, jabborii mo seyo. ⁷Yiibe dum bee fuu keddii ana gurjurta, ana mbiya:

—O jippanoyike luuttoowo.

⁸Kaa Jakayus darii yeeso Iisaa, wii:

—Moobbo, mi hokkan feccere jawdi am fuu misikiina'en. So won mo teetu-mi huunde, mi yoban dum cowe nay.

⁹Iisaa wii mo:

—Hannde, kisindam naatii e oo galle, sabi oo duu yo taanii Ibarahiima! ¹⁰Sabi Bii Neddo warii tewtude majjuube faa hisina dum'en.

Banndol haala mutakal

¹¹Yimbe ana ngondi e hettindaade haala Iisaa, faa o fawi hen banndol gonngol. Sabi o badike Urusaliima, kasen duu yimbe miilii Laamu Laamdo banngan jooni temmbu. ¹²O wii:

—Gorko dimo dor yehi leydi ngodfundi faa lamminee, caggal dum, warta. ¹³O noddi kaadime'en makko sappo, o hokki gooto mabbe fuu mutakal kanje, o wii be: «Njaagoree faa mi warta.» ¹⁴Kaa nde wonnoo yimbe ngeenndi makko njidaa mo, be immi nelaabe caggal makko, be mbii: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵Nde mo lamminaa so mo warti ndee, mo yamiri mo noddanee kaadime'en be mo halfini jawdi bee, faa mo annda ko gooto mabbe fuu tinorii e jaagu mum oo. ¹⁶Arano oo wari, wii: «Kalfaado, mutakal maa ngal tinike mutakal sappo.» ¹⁷O wii dum: «Golle maa gasii sanne kaadime lobbo. Nde wonnoo a hoolnike e ko famdi, mi lamminii ma geelle sappo.» ¹⁸Didabo oo wari, wii: «Kalfaado, mutakal maa ngal tinike mutakal joy.» ¹⁹O wii: «Aan duu, mi lamminii ma geelle joy.» ²⁰Caggal dum, goddo kasen wari, wii: «Kalfaado, annii mutakal maa, mi pibunoodo ngal e fetalaare ²¹sabi mido hule. Sabi a gorko jaadudo, ada bama ko a resaali, ada hetta do a aawaali.» ²²O wii dum: «Dara! Haalaaji maa jaati cariran-maa-mi, aan kaadime laaliido. Ada anndi mi gorko jaadudo, mi baman ko mi resaali, mi hettan do mi aawaali. ²³Ko saabii so a wadaali jawdi am ndii e ley banki, yalla ana dapa ko kebu-mi hen so mi wartoyii?» ²⁴Caggal dum, kalfaado oo wii kaadime'en mum

bee: «Teetee mo mutakal ngal, ndokkon ngal jogiido mutakal sappo oo.»²⁵ Be mbii mo: «Kalfaado, kanko, omo jogii mutakal sappo.»²⁶ O wii: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante, kaa mo walaa, fay seeda mo jogii oo teetete.²⁷ Kaa waybe am be njidaa mi laamoo dum'en bee, ngaddee be doo, mbaron be yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

²⁸ Nde Iisaa tilinoo haalde dum ndee, ardi wofbe bee, njabbiti fa'i Urusaliima.²⁹ Nde o badinoo Baytifaaji e Baytaniya hedde waamnde haayre wiyeteende Jay-tun, o neli taalibaabe makko didon,³⁰ o wii be:

—Njehee, naatoyee e ngeenndi ngonndi yeeso mon ndii, on tawan mola ndakiiwa nga fay gooto wadfaaki abada ana habbii. Kumton nga, ngaddon nga doo.³¹ So won biido on, «Ko saabii so ofon kumta nga?» mbiyon dum hono nii: «Moobbo ana haajaa nga.»

³² Nelaabe bee njehi, tawri no o wi-iri dum'en nii.³³ E ley humtugol maβbe mola ngaa, jeybe mola ngaa bee mbii:

—Ko kumtirton mola ngaa?

³⁴ Be njaabii, be mbii:

—Moobbo ana haajaa nga.

³⁵ Nii be nabani Iisaa mola ngaa, be njappi e magga saayaaji maβbe, o waddii.³⁶ No o yaarata nii, be mbeerti saayaaji maβbe dow laawol ngol.³⁷ Nde o faandii Urusaliima ndee, hedde jipporde waamnde haayre wiyeteende Jay-tun, tawi taalibaabe bee fuu ana keewi seyo, ndarii ana njetta Laamdo e daande toownde, saabe deental kaayde de be njiinoo dee.³⁸ Ebe mbiya:

—Barke woodanii kaananke gardoowo e dow innde Joomiraado!**

Jam dow kammu. Teddeengal woodanii Laamdo Toowdo!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaabe e jamaa oo bee mbii mo:

—Moobbo, haja taalibaabe maa bee!

⁴⁰ O jaabii be, o wii:

—Mido haalana on, so kambe be ndeyyi, kaaye dee ngattata wullude!

No Iisaa woyirani Urusaliima

⁴¹ Nde o badinoo, so o yii ngeenndi ndii ndee, o woyi ndi,⁴² o wii:

—So aan duu, ada anndunoo hannde ko hokkete jam...! Kaa jooni, dum su-udaama e gite maa.⁴³ Nalaade ngaran nde waybe maa moyyinta cuudorde, pile, bille,⁴⁴ ngurjine, kalke aan e bibbe maa fuu. Be njoppataa e maa fay haayre wootere ana fawii dow wonnde, sabi a annditaali wakkati mo Laamdo wari faabaade ma oo.

No Iisaa ribbiri jaagotoobe ley Suudu Dewal Mawndu

⁴⁵ Caggal dum, o naati daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu, o darii omo ribba jaagotoobe,⁴⁶ omo wiya dum'en:

—Ana winndii: «Suudu am laatoto rewru Laamdo»,†† kaa onon, on ngadii ndu suudorde yanoobe.

⁴⁷ Iisaa ana waajoo jannde fuu ley Suudu Dewal Mawndu nduu. Hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya e mawbe lepol ngol bee ana ndaara no masinbinira mo,⁴⁸ kaa be ndonkii hebude laawol, sabi yimbe bee ana ngattani haalaaji makko dii hakkille faa sanne.

Do yamiroore golle Iisaa iwri

20 Nannde wootere Iisaa ana janningina yimbe ley daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu. E ley no

** 19:38 Jabuura 118.26

†† 19:46 Esaaya 56.7; Yeremiya 7.11

o jannginirta be Kabaaru Lobbo oo nii, mawbe bee e hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya ngari e makko, ²mbii mo:

—Yamiroore hende ngollirtaa ko ngollataa koo? Homo yamir maa ngollaa dum?

³Iisaa jaabii be, wii:

—Miin duu, huunde wootere tan lamndotoo-mi on. Njaabo-don kam dum: ⁴lootogal batisimaYaayaa ngal, to Laamdo iwri naa to yimbe?

⁵Be ndawridi hakkunde maβbe, be mbii:

—So en mbii to Laamdo, o wiyani: «Ndennoo ko saabii so on ngoondinaali Yaayaa?» ⁶Kaa so en mbii «yimbe», jamaa oo wedoto en kaaye, sabi be fuu ebe tayori Yaayaa yo annabaajo.

⁷Non be njaabii be anndaa to lootogal batisima Yaayaa iwri. ⁸Iisaa wii be:

—Haya miin duu, mi haalantaa on yamiroore nde ngolliran-mi ko ngollan-mi koo.

Bannadol haala remooβe bonβe

⁹Iisaa fuddi haalande yimbe ngol bannadol, wii:

—Neddo gooto tuti ngesa peguuje, hasiri nga remooβe, dawii. O booyi e dawol makko ngol. ¹⁰Nde tefugol yottinoo, o neli golloowo makko to remooβe bee too, be ngaddanoya mo ngedu makko e biβbe peguuje dee. Kaa remooβe bee pii nelaado oo, mbirfini dum juude teete. ¹¹O neli e maβbe golloowo goddo, be pii oon duu, be koyni dum, be mbirfini dum juude teete. ¹²O neli kasen golloowo tataβo, be mbarmini oon, be ndibbi dum. ¹³E oon wakkati, jom ngesa oo wii: «Hono ngadan-mi? Ooho, mi nelan biyam gorko korsudo oo, yaama be njaagoo mo!» ¹⁴Kaa nde remooβe bee njiinoo biβdo oo ndee,

mbiyondiri hakkunde mum'en: «Oo woni donoowo mo, mbaren mo, keddoro-d'en ngesa ngaa!» ¹⁵Be mbedii mo to caggal ngesa too, be mbari mo. Jooni nee, hono jom ngesa oo waddata e maβbe? ¹⁶O waran, o halka remooβe bee, o hasira ngesa ngaa wobbe.

Nde yimbe bee nannoo dum ndee, mbii:

—Pati hono majjum laato!

¹⁷Iisaa yeewi be, wii:

—Ndennoo, kodum woni maanaa ko winndii koo:

«Haayre nde mahoobe bee tippitii ndee, kapum laatii haayre burnde fuu teenti-laade e maadi ndii?»^{††}

¹⁸Neddo fuu caamdo e nden haayre, helan. Neddo fuu mo nde saami e mum, noyoto.

¹⁹Dunkee'en Sariya e hooreebe yottinoobe sadaka paamii bannadol ngol e mum'en fewti. Be njiidiino nanngude mo don e don, kaa be kulii yimbe.

Haala yobugol lampo

²⁰Dunkee'en Sariya e hooreebe yottinoobe sadaka ngattani Iisaa hakkille, neli horooβe nanndinkiniibe e moyyube, yalla ana keβa e haala makko laawol, ngada mo e juude goforneer laamiido leydi ndii oo, sara dum. ²¹Been lamndii mo:

—Moobbo, miden anndi ko kaalataa koo e ko mbaajoto-daa koo yo goonga, miden anndi a burdintaa yimbe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²²Minen nee, ana dagoo min ndokka kaananke Roma mawdo oo lampo naa dagaaki?

²³Nde wonnoo o faamii hiila maβbe kaa, o wii be:

²⁴—Kollee kam mbuudu cardi! Natal homo e innde homo woni doo?

Be mbii:

^{††}20:17 Jabuura 118.22

—Kaananke Roma.

²⁵ Caggal dum, o wii be:

—Ndennoo ndokkee kaananke Roma oo ko jey, ndokkee Laamdo duu ko jey.

²⁶ Be ndonki hebude laawol e ko mo haalata yeeso yimbe koo, jaabu makko oo haaynii be, be ndeyyinii.

Haala immitagol maaybe

²⁷ Yoga e waalde Saduki'en ngari e Iisaa. Kambe ngoni fennuube immital. Be lamndii mo, be mbii:

²⁸ —Moobbo, Muusaa yamirii en, so neddo bamii debbo, maayii, hebaali bidfo, mijum naa mawnum bamta debbo oo, yalla ana hebana maaydo oo beyngu. ²⁹ Wadiino e bettaade rimdaabe njeddon. Arano oo bami debbo, maayi, hebaali bidfo. ³⁰ Didabo oo bamti debbo oo, maayi, ³¹ tatabo oo jokki hen. Hono nii njeddon bee fuu bamiri mo, dalaali bidfo. ³² Caggal maβbe be fuu, debbo oo duu maayi. ³³ Ndennoo, jannde immital, homo e maβbe debbo oo laatotoo jom suudu mum? Sabi be njeddon fuu be bamiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii be, wii:

—Yimbe oo jamaanu ana bama, ana bamee. ³⁵ Kaa haandinaabe e nguurndam janngo, kapum e immitagol bee, bamataa, bamataake, ³⁶ sabi be mbaawaa maayde kasen. Be laatoto no malaa'ika'en nii, be bibbe Laamdo, sabi be immitike e maayde. ³⁷ Kaa ko maaybe immitoto koo, fay Muusaa sappike dum e ley haala wuutuure. Sabi ton o noddiri Joomiraado oo «Laamdo Ibarahiima e Laamdo Isiyaaka e Laamdo Yaakuuba.»^{¶¶} ³⁸ Laamdo yo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.^{§§} Sabi banngal makko yimbe fuu yo wuurbe!

³⁹ Yoga e dunkee'en Sariya mbii:

—Moobbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal dum, be cuusaali lamndaade mo fay huunde.

Kabaaru Almasiihu e Daawuuda

⁴¹ Iisaa wii be:

—Hono be mbaawiri wiide Almasiihu yo taanii Daawuuda? ⁴² Daawuuda e hoore mum wii e ley dewtere mum Jabuura:

«Joomiraado wii Joomam:

Jooda naamo am,

⁴³ faa mi wafa njabbaa waybe maa.»*

⁴⁴ Daawuuda «Joomam» noddirta mo, ndennoo, hono mo laatortoo taanum tan?

No Iisaa feliri dunkee'en Sariya

⁴⁵ Nde wonnoo yimbe bee fuu ana ket-tindanoo mo, o wii taalibaabe makko bee:

⁴⁶ —Ndeentee e dunkee'en Sariya yidube yiiloraade saayaaji mawdi e jowteede ley luumooji, foodantoobe joolle burde teddude e ley cuudi baajordi e ley yanngeegi fuu. ⁴⁷ Ebe teeta cuudi rewbe talka'en be worbe mum'en maayi, ebe njuutina duwaawuuji maβbe faa be nanndinkinoo e moyyube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede e maβbe.

Haala sadaka burdo moyyude

21 Iisaa hunci gite, yii arsukunte'en ana ngada sadakaaji mum'en e keesu sadaka oo. ² Mo yii debbo misikiino mo gorum maayi, kapum duu ana wafa hen buudi didi. ³ E ley dum, o wii:

—Midó haalana on goonga: oo debbo misikiino, ko o wadi e ley keesu oo koo,

^{¶¶}20:37 Pergu 3.6

^{§§}20:38 Gila e jamaanu Muusaa tawi Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gila ko booyi. Ko Laamdo wii yo Laamdo maβbe koo, holli ebe nguuri.

*20:43 Jabuura 110.1

buri ko bee too fuu ngadi hen koo. ⁴Sabi be fuu, ko bonnantaa be huunde tan be ngadi hen, kaa kanko debbo oo, ko o hasindini e mum o wadi hen, ko o jogii faa o wuurda koo fuu.

Haala taagumansaaji kollooji timmoode aduna

⁵Won yogaabe ana kaala haala Suudu Dewal Mawndu nduu, no ndu jardiiniraa kaaye e kulle cakkaade. Nden Iisaa wii:

⁶—Ko njiyaton koo, wakkati waran nde fay haayre wootere heddataako doo ana fawii dow wonnde, fuu wurjinte.

⁷Be lamndii mo, be mbii:

—Moobbo, humpitin min nde dum wadata. Taagumansa homo hollata wadugol kudde dee fuu?

⁸O wii:

—Ndeentee pati on yojne. Heewbe ngardan innde am, mbiya: «Miin woni kanko», «Wakkati oo badike». Pati njokkee be. ⁹So on nanii golowole e murtereji, pati kulee. Ana tilsi dum wada tafon, kaa dum wanaa timmoode don e don.

¹⁰O jokki wiide:

—Lepol haaban e lepol, laamu haaban e laamu, ¹¹dimmbande leydi mawde e yobereji ngadan, jawuujji bondi ngaran e nokkuuje yogaaje, kulle kulbiniide e taagumansaaji mawdi banngan dow kammu. ¹²Kaa gila dum fuu dum wadaali, yimbe nanngan on, torra on cara on ley cuudi baajordi, mbede-don e kasu, nabe-don yeeso kaanankoo be e saroobe saabe am. ¹³Dum hokkan on seettanaade kam. ¹⁴Pibee anniya e berde mon mbaason lanndinanaade no ndanndirton ko'e mon, ¹⁵sabi mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko waybe mon bee fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶Saaraabe mon e sakiraabe mon e koreeji mon e gidiraabe mon, kapum'en njambotoo

on, mbara yoga e mon. ¹⁷Yimbe fuu mbanan on saabe am, ¹⁸kaa fay leembol ko'e mon majjataa. ¹⁹Mujal mon ndanndirton yonkiiji mon.

No Urusaliima halkirtee e no Bii Neddo oo wartirta

²⁰—Nde njii-don Urusaliima ana filaa konuujji fuu, anndee helde mum badike.

²¹Oon wakkati, be dum tawi Yahuudiya fuu, yo ndogu peewa baamle kaaye, be dum tawi e ley ngeenndi ndii fuu, yo njaltu e mayri, tawaabe ladde duu, pati naattu ngeenndi ndii. ²²Sabi deen jalaade yo jalaade yoftagol, faa ko winndii koo fuu tabita. ²³Bone woodanii haamili'en e muyninoobe ley deen jalaade! Sabi torraaji mawdi njanan e leydi ndii, jukkungo jippoo e lepol ngol. ²⁴Be camminirte kaafaawi, be nanngée, be nabee hakkunde heeferbe. Been ndippan e Urusaliima faa nde wakkati mum'en timmi.

²⁵Taagumansaaji ngadan e naange e lewru e koode. Kulol wadan e leydi ndii, faa lepi dii fuu mbembee saabe dillere geeci e bempeeje mum. ²⁶Yimbe modoto saabe kulol so miilike albalaawu jippotoodo e aduna oo, sabi fay kulle gondé dow kammu dee ndimmboto. ²⁷E oon wakkati, Bii Neddo oo yiyete, ana wara e duule, ana warda baawde e teddeengal manngal. ²⁸Onon, so dum fuddii wadude, ceyo-don, njoonndoro-don soottiteede mon badike.

Banndol haala ibbe

²⁹Caggal dum, o haalani be ngol banndol:

—Taykitee ibbe e ledde godde dee fuu. ³⁰So on njii de mbillitii, ofon anndi onon e ko'e mon, ndunngu badike. ³¹Hono non, so on njii deen kulle ana ngada, anndee Laamu Laamdo oo badike. ³²Mido haalana on goonga: oo jamaanu timmataa, tawee kudde dee fuu

ngadaali. ³³Kammu e leydi timman, kaa haalaaji am dii timmataa abada.

Haala jeertanagol gartol Almasiihu

³⁴—Ndeenee ko'e mon pati berde mon metta, so kebbinoro-don yaraawo faa cigiron, so cuŋlanon aduna, so nannde gartol Almasiihu ndee juhira on ³⁵no piccal nii. Sabi ende wara dow yimbe aduna fuu. ³⁶Ndennoo, njeertodon wakkati fuu, nduwo-don, yalla ofon kefa dadude e deen kulle gadooje fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo oo.

³⁷Nalooma, Iisaa ana waajoo ley Suudu Dewal Mawndu nduu, jemma, o yaltan, o waaloya dow waamnnde haayre wiyeteende Jaytun. ³⁸Yimbe fuu ana immoo, ana njaha to Suudu Dewal Mawndu too gila beetee kecco faa ketindanoo mo.

No hooreebe ndawriri faa nannga Iisaa

22 Wakkati iidi mo buuru yuufinaaka biyeteedo Paska oo badike. ²Hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya bee ana tewta no mbarda Iisaa, kaa ebe kula yimbe bee.

³Nden Ibiliisa naati e Yahuuda annditirteedo Isikariyota, jeyaado e sappo e didon bee. ⁴Yahuuda yehi haaldoyi e hooreebe yottinoobe sadaka e hayboobe Suudu Dewal Mawndu nduu no o wadira Iisaa e juude mum'en. ⁵Be ceyii, be podani mo be njeenan mo kaalisi. ⁶O jabi, omo fiya dabare no o jammbootoo Iisaa tawa yimbe bee kumpitaaki.

Haala lanndinanaade hiraande iidi Paska

⁷Iidi mo buuru yuufinaaka, nde be mboownoo hirsude jawdi Paska ndee, yottii. ⁸Nden Iisaa neli Piyeer e Yuhanna, wii dum'en:

—Njehee lanndinaneen en hiraande iidi Paska faa naamen.

⁹Be lamndii mo:

—Hoto njid-daa min lanndinoyoo nde?

¹⁰O wii be:

—Yeewee, so on naatii ngeenndi ndii, on kawran ton e gorko, ana roondii mbulku ndiyam. Njokkee e makko faa e galle do mo naatata doo, ¹¹mbiyon jom galle oo: «Moobbo wii suudu hondu naamdata e taalibaafe mum bee hiraande iidi Paska?» ¹²O hollan on sooro manngo paraango, ton lanndinanto-don en dum.

¹³Be njehi, be tawri hono no o wii be nii, be lanndinii hiraande Paska ndee.

No Iisaa hiirtidorii e taalibaafe mum hiraande iidi Paska

¹⁴Nde wakkati oo yottinoo ndee, o joodii kanko e sappo e didon bee. ¹⁵O wii be:

—Mido yidi naamdude e mon sanne hiraande Paska ndee, gila mi torraaka. ¹⁶Sabi mido wiya on: mi hiirtataako nde kasen faa nannde nde nde tabiti ley Laamu Laamdo.

¹⁷O bami horde, o yetti Laamdo, o wii: —Nanngee dum, peccee dum e hakkunde mon ¹⁸sabi mido wiya on: mi yarataa peguujam kasen faa nde Laamu Laamdo waroyi.

¹⁹Kasen, o bami buuru, o yetti Laamdo, o helti, o hokki be, o wii:

—Dum yo terde am cakkiraade kamaru mon, ngadee dum faa miccito-don kam.

²⁰Hono non duu, nde be tili hiraande ndee, o bami horde peguujam, o hokki be, o wii:

—Ndee doo horde woni aadi keyri. Aadi ndii tabintiniraama yiyam am njupportoodam saabe mon. ²¹Kaa jammbootoo kam oo ana naamda e am e la'al gootal. ²²Waajibi Bii Neddo dalira aduna no fodiranaa nii. Kaa bone woodanii jammbootoo mo oo!

²³Hedde ebe lamndondira hakkunde maɓɓe homo e maɓɓe gollata oo golle.

**No Iisaa waynorii
taalibaabe mum bee**

²⁴Nii taalibaabe bee ndarii ana njed-dondira hakkunde mum'en homo furi teddude. ²⁵Iisaa wii be:

—Kaanankooɓe ana ndonna laamu mum'en dow leɓi mum'en. Jom'en doole e maɓɓe bee duu ana njidi noddireede sooninkooɓe. ²⁶Kaa onon, wanaa non dum laatortoo hakkunde mon. Ko kaan-don laataade dee, burɗo teddude e mon yo laato hono cukalel, ardiido laa-too hono golloowo. ²⁷Homo furi teddude, joodiido faa jaama naa battinoowo jaamdu? Wanaa jaamoowo oo naa? Kaa miin, mido wa'i hakkunde mon no battinoowo jaamdu nii.

²⁸Onon ngoni wondufe e am e ley ko koro am ittete koo fuu. ²⁹Kammari dum, miin duu, mi hokkii on laamu no Baabiraado am hokkiri kam laamu nii, ³⁰faa jaamden, njarden e la'al am ley laamu am, njoodo-don e dow joodorde kaanankooɓe, caron cuudi baaba Israa'iila sappo e didi dii.

³¹Simon, Simon, Ibiliisa jaagike faa seda on no alkama sedirtee nii. ³²Kaa mi jaaganike ma pati goondinal maa mursee. Aan, so a wartii e am, ngadaa e sakiraabe maa bee semmbe.

³³Piyeer wii mo:

—Kalfaado, mi lanndinike nabdeede e maa kasu e wardeede e maa!

³⁴Kaa Iisaa wii:

—Piyeer, mido haalane: fade ndon-toori jogginde hannde a wiyam a anndaa kam cili tati.

³⁵O wii be kasen:

—Nde nelunoo-mi on rafi dannga e mbasu e pade, won ko naki on naa?

Be mbii:

—Walaa!

³⁶O wii be:

—Jooni kaa, jogiido dannga bama, jogiido mbasu nabora, mo walaa kaafaawi, sootta saaya mum sooda ngooti. ³⁷Sabi ana winndii mi hiisodete e bonɓe.† Mido wiya on: ana tilsi dum hewtoo kam. Ko cappanaa-mi koo fuu goondan.

³⁸Be mbii:

—Kalfaado, kaafaaje didi annii!

O wii be:

—Heyii!

**No Iisaa jaagorii Laamɗo dow
waamnde haayre Jaytun**

³⁹Iisaa yalti, fa'i waamnde haayre wiyeteende Jaytun no o woowiri nii. Taalibaabe makko bee njokki e makko.

⁴⁰Nde o yottinoo ndee, o wii be:

—Nduwee pati on ceyte.

⁴¹Caggal dum, o toowtiri be ko waarata e wedannde haayre, o diccii, omo duwoo, ⁴²omo wiya:

—Baaba, so a muuyii, wodɗinam ndee horde bone. Kaa pati laato sago am, laa-too sago maa aan!

⁴³Oon wakkati fuu, malaa'ika iwruɗo dow kammu ɓanngani mo, hokki mo semmbe. ⁴⁴O ruubi faa walaa seese, o beydii tekkinde duwaawu makko, nguli makko ana toɓɓa e leydi no toɓɓe yi-iyam nii. ⁴⁵Nde o tilii duwaade ndee, o wirfitii e taalibaabe makko bee, o tawi ebe daanii saabe terde baatude. ⁴⁶O wii be:

—Kodum daanoto-don? Immee nduwo-don, pati on ceyte!

No Iisaa nanngiraa

⁴⁷Omo e haala kaa faa jamaa wari. Biyeteedo Yahuuda, gooto e sappo e didon bee, ardi be. Yahuuda battitii Iisaa faa buuccoo dum. ⁴⁸Iisaa wii mo:

†22:37 Esaaya 53.12

—Yahuuda, buccaango njamborto-
daa Bii Neddo oo naa?

⁴⁹Nde wondube e Iisaa bee njii ko
wadata koo ndee, mbii:

—Kalfaado, min coppa be kaafaaje
naa?

⁵⁰Non gooto mabbe soppi golloowo
Jottinoowo Sadaka Mawdo tayi nowru
mum naamuru. ⁵¹Iisaa jaabii, wii:

—Daldee nii!

O memi nowru kaadime oo, o sellini
dum. ⁵²Iisaa haalani warbe nanngude
dum bee, mawbe bee e hooreebe yotti-
noobe sadaka e hayboobe Suudu Dewal
Mawndu bee, wii:

—Ko ngardu-don e kaafaaje e cabbi
faa nanngon kam hono mi janoowo?

⁵³Nannde fuu mido wondunoo e mon
ley Suudu Dewal Mawndu nduu, on
pawaali e am junngo. Kaa jooni yo
wakkati mon, jooni yo wakkati mo
nimre laamotoo.

No Piyeer wadi so yankiri Iisaa

⁵⁴Be nanngi Iisaa, be ngusi dum faa
ley galle Jottinoowo Sadaka Mawdo.
Piyeer jokitii mo fali daawre hakkunde
mabbe. ⁵⁵Yiite hubbanooma hakkunde
daalaare galle oo, Piyeer wari jooddii e
joodiibe ton bee. ⁵⁶Kordo gooto yii omo
fewti e fooyre ndee, taykitii mo faa gasi,
wii:

—Oo duu e makko wondunoo.

⁵⁷Nii Piyeer yeddi mo, wii:

—Bannadam debbo, mi anndaa mo fey.

⁵⁸Nde boynoo seeda, goddo yii mo,
wii:

—Aan duu e mabbe njeje-daa!

Piyeer wii oon:

—Gido, mi jeyaaka e mabbe!

⁵⁹Faa wadi leer caggal mum, goddo
kasen immi haala kaa, wii:

—Tayoral, kanko duu omo wondunoo
e makko, sabi o Galilinke.

⁶⁰Piyeer jaabii, wii:

—Gido, mi faamataa ko kaalataa koo!

O tilaaki haalde, faa ndontoori jog-
gini. ⁶¹Nden Iisaa yeecitii, yeewi Piyeer.
Non Piyeer miccitii konngol ngol
Iisaa haalannoo dum ngol: «Fade ndon-
toori jogginde hannde, a wiyani a anndaa
kam cili tati.» ⁶²O yalti sella, o darii omo
woya faa omo heppiya.

No mawbe diina cariri Iisaa

⁶³Yimbe nanngube Iisaa bee ndarii
ana njaayra dum, ana piya dum. ⁶⁴Be
cuddi yeeso makko, ebe lamndoo mo,
ebe mbiya:

—Annditin homo fii maa!

⁶⁵Hedde ebe mbiya mo bihiile bonde.

⁶⁶Nde weetunoo ndee, waalde Saahi-
ife ndee hawriti, dum woni mawbe lejol
ngol e hooreebe yottinoobe sadaka e
dunkee'en Sariya. Iisaa waddaa yeeso
mabbe. ⁶⁷Be mbii dum:

—So aan woni Almasiihu oo, haalan
min.

O wii be:

—Fay so mi wii on non, on njabataa.

⁶⁸So mi lamndike on duu, on njaa-
bataako. ⁶⁹Kaa gila jooni, Bii Neddo oo
joodoyto naamo Laamdo, Jom Baawde
oo.

⁷⁰Be fuu be mbii:

—Ndennoo a Bii Laamdo naa?

O wii be:

—No mbii-don nii.

⁷¹Be mbii:

—En kaajaaka seedee hankasen, nde
wonnoo o haaldii hunduko makko, en
fuu en nanii!

No Pilaatu lamndorii Iisaa

23 Caggal dum, waalde Saahiife
ndee fuu immii, nabi Iisaa to Pi-
laatu goforneer oo. ²Be ndarii ebe ngul-
lanoo mo, ebe mbiya:

—Min tawii oo ana jirkita lejol amen,
ana hada dum yobude kaananke Roma
oo lampo, ana wiya hoore mum yo Al-
masiihu, dum woni kaananke.

³Pilaatu lamndii mo, wii:

—Aan woni kaananke
Yahuudiyankoobe oo naa?

O jaabii, o wii:

—No mbii-daa nii.

⁴Pilaatu jabbitii, wii hooreebe yottinoobe sadaka e jamaa oo fuu:

—Mi yiyaali e makko daliili fuu ko jukkata mo.

⁵Kaa be cattini e haala maβbe faa sanne, ebe mbiya:

—Ko o waajotoo koo ana murtina yimbe ley leydi Yahuudiya fuu, gila Galili to o fuddiri too faa doo.

⁶Nde Pilaatu nanunoo dum ndee, lamndii yalla o Galilinke naa? ⁷O faami Iisaa e laamu Hirudus iwata, o neldi dum Hirudus. Sabi e ley den jalaade tawi Hirudus ana Urusaliima. ⁸Nde Hirudus yii Iisaa ndee, weltii hen sanne, sabi booyii omo yidi yiide dum saabe ko mo nannoo e mum koo. Kasen duu omo yeloo yiide dum ana wada kaayde. ⁹O lamndii dum lamndi keewdi, kaa Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰Hooreebe yottinoobe sadaka e dunkee'en Sariya ndarii don, ana ngullanoo mo ko mbaawi fuu.

¹¹Hirudus duu hoyni mo, jaayri mo, kapum e sordaasi'en mum, boorni mo saaya lobba, neltiri mo Pilaatu. ¹²Nande mum Pilaatu e Hirudus laatii gidiraabe, arannde be honnondirnoobe.

No Iisaa sariraa yo bareteedo

¹³Pilaatu noddi hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe bee e yimbe fuu, ¹⁴wii dum'en:

—On ngaddanii kam oo nefdo jirkitoowo yimbe. Mi lamndike mo yeeso mon, kaa ko ngullaniri-don mo koo fuu, mi yiyaali hen daliili ko jukkata mo.

¹⁵Hirudus duu yiyaali e makko fay huunde, sabi o neltirii en mo. Anndee, oo

gorko wadaali fay huunde ko warata dum. ¹⁶Ndennoo, mi fiyan mo, mi yoppita mo. [¹⁷‡]

¹⁸Be fuu be ngullidi daande wootere, be mbii:

—War mo, njoppitanaa min Barabas!

¹⁹Barabas nee yo uddiranoofo kasu saabe murtere wadunoonde e ngeenndii, e saabe war-hoore. ²⁰Pilaatu haaldi e maβbe cilol didabol dow yidude yoppitinde Iisaa, ²¹kaa be ndarii ebe ngulla, ebe mbiya:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal bardugal!

²²Pilaatu wii be tatabol:

—Kodum o wadi ko boni? Mi yiyaali e makko daliili fuu ko haani warde mo! Ndennoo, mi fiyan mo, mi yoppita mo.

²³Kaa be beydii wullude gullaali mawdi, ebe mbiya o tontee. Gullaali maβbe dii njaalii Pilaatu, ²⁴o fellisi wafande be ko be jaagii koo. ²⁵O yoppitani be mo be jaagii yoppitee oo, oon yo uddiranoofo kasu saabe murtere e war-hoore. Kaa Iisaa, o wadi dum e juude maβbe, faa be ngada dum ko weli be.

No Iisaa tontiraa dow leggal bardugal

²⁶Nde be nabata mo ndee, be nangi gorko Sireenanke biyeteedo Simon, iwrufo ley ladde. Be mbakkini dum leggal bardugal ngal faa jokka e caggal Iisaa. ²⁷Yimbe heewbe njokki hen. Rewbe duu ana hakkunde maβbe, ana mboya no dum foti mettude dum'en. ²⁸Iisaa yeecitii rewbe bee, wii dum'en:

—Rewbe Urusaliima, pati mboyee kam, mboyee ko'e mon e fiβbe mon!

²⁹Sabi jalaade ngaran nde yimbe mbiyata: «Rewbe rimarbe e deedi di caawaali abada e endi di muyninaali, mbelii hoore!» ³⁰Nden, yimbe mbiyan baamle kaaye caama dow mum'en, mbiya tule

‡23:17 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 17:Nde wonnoo ana tilsi e Pilaatu iidi Paska fuu yoppitana be kasunke gooto.

cudda dum'en. ³¹Sabi so be ngafii nii gila cabal ngal keccal, hono laatotoo so ngal yoorii?

³²Be nabidi e Iisaa yimbe didon yanoobe. Been duu yo wareteebe. ³³Nde be njottinoo nokku biyeteedo Laalagal Hoore ndee, be tonti mo e leggal bardugal, kanko e yanoobe didon bee, gooto naamo makko, goddo oo nano makko. ³⁴O wii:

—Baaba, yaafa be sabi be anndaa ko be ngadata.

Nii be pecciri kaddule makko urwa.

³⁵Yimbe ndarii don ana yeewa. Hooreebe bee duu ndarii ana njaayra mo, ana mbiya:

—O biltii wofbe, o bilta hoore makko so o Almasiihu, Cubaado Laamdo oo!

³⁶Sordaasi'en bee duu njaayri mo, ngaddani mo biineegiri, ³⁷ana mbiya:

—So aan woni kaananke Yahuudiyankooobe oo, biltu hoore maa!

³⁸Tawi ana winndii e tiimde hoore makko: OO YO KAAANKE YAHUUDIYANKOOBE.

³⁹Gooto e yanoobe didon tontidaabe e makko bee ana nja mo, ana wiya:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Biltu hoore maa, mbiltaa min minen duu!

⁴⁰Kaa goddo oo jahii e oo too, wii:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹Enen, en kebii ko kaandu-den, jukkeede men yo goonga jaati, sabi ko ngollu-den tan njobete-den. Kaa kanko, o wadaali fay huunde ko dagaaki.

⁴²Caggal dum, o wii:

—Iisaa, miccico-daa kam so a laatitike kaananke.

⁴³Iisaa wii mo:

—Mido haalane goonga: hannde jaati a wondoyan e am ley alijenne.

Haala maayde Iisaa

⁴⁴Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi ndii fuu faa wakkati yamnde tati kiikiide, ⁴⁵naange nibbi, heedoode faliinde ley Suudu Dewal Mawndu ndee seekii, laatii taye didi. ⁴⁶Iisaa wulli wullaango manngo, wii:

—Baaba, mi tummbii yonki am kii e junngo maa.

O haali dum tan, o dali aduna. ⁴⁷Nde hooreejo sordaasi'en oo yii ko wadi koo ndee, yetti Laamdo, wii:

—So goonga nii, oo neddo yo poocciitido!

⁴⁸Jamaa garnoodo yeewde oo fuu, nde yiinoo ko wadi koo ndee, wirfittii terde mum ana mbaati. ⁴⁹Kaa anndube mo bee fuu, ndarii to toowti ana yeewa. Rewbe jukkunoobe e makko gila leydi Galili bee ana e mabbe.

No tew Iisaa wadira e yanaande

⁵⁰⁻⁵¹Gorko gooto ana jeyaa e waalde Saahiibe ndee, ana wiye Yuusufu. Omo iwa Arimatiya, ngootiri e geelle leydi Yahuudiya. O gorko moyyo, poocciitido, omo doomunoo banngugol Laamu Laamdo oo. O tawdaaka e waalde Saahiibe ndee haala e golle. ⁵²O yehi to Pilaatu, o ndaardi dum tew Iisaa, ⁵³o jippini dum leggal bardugal ngal, o fiili dum e kasanke, o watti dum e yanaande asaande ley haayre, do fay gooto meedaali wateede. ⁵⁴Dum hawri e nannde lanndinal tawi palaande fowteende badike fuddude.

⁵⁵Rewbe wondunoobe e Iisaa gila Galili bee njokki e Yuusufu, njii yanaande ndee e no o wattiraa ley mayre, ⁵⁶kooti, moyyinoyi nebameeji uurooji.

Caggal dum, be powti palaande fowteende no yamiroore ndee wiiri nii.

No Iisaa immintiniraa

24 Beete law nannde alan, ƒe pahi to yanaande too, tawi ƒe naborii nebameeji uurooji di ƒe moyy'innoo dii. ²Be tawi haayre ndee tallitaama, itaama e damal yanaande ndee, ³kaa nde ƒe naatunoo ndee, ƒe tawaali ton tew Iisaa, Moobbo oo. ⁴E ley no hakkille maƒƒe jirkitorii nii, worƒe diƒon ndarii yeeso maƒƒe, ana ƒoornii kaddule jal-booje. ⁵Nii kulol nanngi ƒe, ƒe tuggi ti-ide maƒƒe e leydi. Oon wakkati worƒe ƒee mbii ƒe:

—Ko saabii so oƒon tewta guurdo hakkunde maayƒe? ⁶O walaa doo, o immitike. Micctee ko o haalannoo on leydi Galili koo ⁷nde o wii: «Ana tilsi Bii Nedƒo oo wadƒe e juudƒe luuttoobe, ton-tee e leggal bardugal, immitoo nannde tataƒere.»

⁸Nii ƒe micciti haala Iisaa kaa. ⁹Be iwi to yanaande too, ƒe mbirfitii ƒe kaalanoyi dum sappo e go'o ƒee e wobƒe ƒee fuu. ¹⁰Been rewƒe ngoni: Mariyama mo Magdala e Yowanna e Mariyama inna Yaakuuba. Kamƒe e rewƒe wondunoobe e maƒƒe ƒee kaalani dum nelaabe ƒee. ¹¹Nelaabe ƒee njogorii haala maƒƒe kaa yo meere, calii goondinde ƒe, ¹²kaa Piyeer immii, dogani yanaande ndee. Nde o yuurninoo ndee, kasanke oo tan o yii. Caggal dum, o hooti galle maƒƒe, o bemmbaado saabe ko wadi koo.

No Iisaa ƒanngirani taalibaabe mum diƒon dow laawol Emmayus

¹³E oon jalooma jaati, diƒon e taalibaabe ƒee nanngi laawol wuro wiyeteengo Emmayus. Hakkunde ngoon wuro e Urusaliima ana waara e kilooji sappo e go'o. ¹⁴Eƒe ngaajodoo ko wadi koo fuu. ¹⁵E ley gaajaate maƒƒe ƒee eƒe ndokkondira hakkillaaji, nii Iisaa e hoore mum hewtii ƒe, waddi e maƒƒe

jaadal. ¹⁶Kaa heedoode wadƒa e gite maƒƒe pati ƒe anndita mo. ¹⁷O wii ƒe:

—Kodum ngaajoto-ƒon e laawol mon ngol?

Non ƒe ndarii, terde maƒƒe mbaati. ¹⁸Gooto e maƒƒe biyeteedo Kiliyopas jaabii mo, wii:

—Aan tan gooto woni kodo ley Urusaliima mo anndaa ko wadi e ley jalaade ƒee koo naa?

¹⁹O wii ƒe:

—Kodum?

Be mbii mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatunke oo koo. O annabaajo, jom baawƒe ley haala makko e golle makko yeeso Laamƒo e yimbe fuu. ²⁰Kaa hooreeƒe yottinoobe sadaka e mawƒe men ngadi mo e juude laamu yalla omo jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal bardugal. ²¹Midƒen njikkunoo kanko soottitotoo Israa'iila. Hannde woni jalooma tataƒo ko dum wadi. ²²Kasen, yoga e rewƒe amen kaaynii min. Be njehi to yanaande too beete law, ²³ƒe tawaali ton tew makko, ƒe ngarti, ƒe mbii malaa'ika'en ƒannganii ƒe, mbii omo wuuri. ²⁴Caggal dum, yoga e wondiibe amen njaabe to yanaande too ƒee, tawri no rewƒe ƒee mbiiri nii, kaa kanko e hoore makko, ƒe njiyaali mo.

²⁵Oon wakkati Iisaa wii ƒe:

—Hey onon famarƒe hakkille! Booyii on ngoondinaali haala annabaabe! ²⁶Wanaa ana tilsi Almasiihu torree, naata e teddungal mum naa?

²⁷Nden o fammini ƒe ko Binndi dii fuu kaali haala makko, gila e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe ƒee.

²⁸Nde ƒe paandii wuro ngo ƒe immanii ngoo ndee, Iisaa wadi hono o an-niyiido ƒettaade nii. ²⁹Nii ƒe paagii mo, ƒe mbii:

—Heddoda e amen, sabi hiirii, jemma warii.

O jokki e maɓɓe, o jippanii ɓe. ³⁰Nde ɓe njoodinoo eɓe jaama ndee, o ɓami buuru, o yetti Laamɗo, o helti buuru oo, o hokki ɓe. ³¹Non gite maɓɓe peerti, ɓe annditi mo. Don e don o iwi e gite maɓɓe. ³²Gooto fuu darii ana wiya godɗo:

—Nde o haaldata e men e laawol ngol omo fammina en Binndi dɗi ndee, wanaa ɓerɗe men buubii naa?

³³Don e don, ɓe immii ɓe mbirfi-tii Urusaliima, ɓe tawtoyi ton sappo e go'o ɓee e wondiibe mum'en ana kawriti.

³⁴Been mbii:

—Goonga, Kalfaado men Iisaa wuur-tii, o ɓannganii Simon.

³⁵Diɗon ɓee duu njantanii ɓe ko waɗunoo e laawol mum'en, e no anndi-tiri mo nde o helti buuru ndee.

No Iisaa ɓanngirani taalibaabe mum sappo e go'o ɓee

³⁶Be tilaaki haalde, faa Iisaa e hoore mum darii hakkunde maɓɓe, wii ɓe:

—Onon e jam!

³⁷Be kuli, ɓe ɗemyii, ɓe miili ko ɓe njii koo yo mbeelu. ³⁸Non o wii ɓe:

—Ko hulɓini on? Ko saabii so oɗon miila dɗi miilooji e ɓerɗe mon? ³⁹Yee-wee juuɗe am e koyɗe am, dum miin jaati. Memee kam, yeewon. Sabi mbeelu walaa tew, walaa gi'e no am nii.

⁴⁰Nde o haalata dum ndee, o holli ɓe juuɗe makko e koyɗe makko. ⁴¹Nde wonnoo ɓe ndonkii goondinde saabe seyo e kaayɗe, o wii ɓe:

—Odon njogii doo ko jaameteɗe naa?

⁴²Be ngaddani mo tayre liingu ca-haado, ⁴³o nanngi nde, o jaami yeeso maɓɓe.

⁴⁴Caggal dum, o wii ɓe:

—Ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura cappii e am koo fuu, ana tilsi dum goonda. Dum jaati woni ko kaalannoo-mi on nde ngondunoo-mi e mon ndee.

⁴⁵Oon wakkati, o udditi hakkillaaji maɓɓe, yalla eɓe paama Binndi dɗi. ⁴⁶O wii ɓe:

—Ana winndii Almasiihu oo torrete faa maaya, immitoto hakkunde maayɓe jalooma tataɓo. ⁴⁷Ana winndii kasen: saabe makko leji dɗi fuu ooyante faa tuuba, keɓa yaafaamuya luutti. Dum ana fudɗa gila Urusaliima. ⁴⁸Onon ngoni seettotooɓe kulle dee! ⁴⁹Miin, mi nel-dan on ko Baabiraado am fodi koo fuu. Kaa keddee e ngalluure ndee, faa nde baawɗe gonde dow dee njippii e mon fuu.

No Iisaa ɗabbiniiraa dow kammu

⁵⁰Iisaa nabi ɓe faa hedde Baytaniya, hunci juuɗe, duwanii ɓe. ⁵¹Do o duwan-too ɓe doo, o seerti e maɓɓe, o ɗab-binaa dow kammu. ⁵²Be cujidani mo, caggal dum, ɓe mbirfodii Urusaliima e seyo manngo. ⁵³Wakkati fuu eɓe tawee ley Suudu Dewal Mawndu nduu, eɓe njetta Laamɗo.

*Linjiila Iisaa***Ngedu Yuhanna****No Konngol Laamdo laatorii neddo**

1 E puddoofde biyeteedo Konngol ana woodi. Biyeteedo Konngol oo ana wondi e Laamdo, o Laamdo. ²Omo wondi e Laamdo gila puddoofde. ³E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde e ko woodi koo, tagaaka so wanaa e makko. ⁴E makko nguurndam woni, dam nguurndam laatani yimbe fooyre. ⁵Fooyre ndee ana yaayna ley nimre. Nimre ndee waawaa jifude nde.

⁶Wafiino e wakkati, Laamdo nelii neddo biyeteedo Yaayaa. ⁷O seedee gardo haalde haala ndeen fooyre oo, yalla yimbe fuu ana ngoondinira saabe haala makko kaa. ⁸Wanaa kanko woni fooyre ndee, kaa o seedee gardo haalde haala mayre oo. ⁹Kayre woni fooyre goongaraare warnde ley aduna faa yaaynana yimbe fuu.

¹⁰Biyeteedo Konngol oo ana ley aduna, kanko woni tagudo aduna oo, kaa aduna oo annditaali mo. ¹¹Mo warii e lepol makko, kaa lepol makko jabbaaki mo. ¹²Kaa jabbii-be mo so ngoondini mo bee, o hokkii dum'en baawde laataade bibbe Laamdo. ¹³Been yo rimraabe ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko, kambe be rimraabe iwruude to Laamdo.

¹⁴Konngol ngol laatii neddo. Oon hofidi e meeden, o keewdo hinnee e goonga. Min njii teddeengal makko, teddeengal hono ngal Bajjo hebata e baam mum.

¹⁵Yaayaa seettanike mo, eewnii, wii:

—Kanko woni mo kaalannoo-mi on haala mum oo, mbii-mi: «Caggal am ardiido kam waran, sabi omo woodi gila mi tagaaka.»

¹⁶No hinnee makko foti heewde, en fuu en kebii, hinnee dow hinnee. ¹⁷Saabe Muusaa kebir-den Sariya, kaa hinnee e goonga saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸Fay gooto yiyaali Laamdo abada. Jonnoo, Biddo bajjo gondudo e Baabiraado oo, kapum humpiti en mo.

No Yaayaa waajorii

¹⁹Yahuudiyankoo-be Urusaliima neli Lewinkoo-be¹ e yottinoobe sadaka to Yaayaa lamndoo kapum woni homo.

²⁰O jaabii be ko selli:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹Be lamndii mo, be mbii:

—Aan, a homo? A annabi Iliyaasa naa?

O wii:

—Mi wanaa.

Be mbii:

—A Annabaajo oo naa?

O jaabii:

—Mi wanaa!

²²Be mbii mo:

—A homo ndennoo? Haalan min ko min kaaltanoya nelube min bee. Ko njogori-daa hoore maa?

²³O jaabii, o wii:

—Miin woni «ooynotoofdo ley ladde jeereende so ana wiya: moy'yntinee laawol Joomiraado»,[§] hono no annabi Esaaya wiiri nii.

²⁴Nelaabe bee to Farisa'en iwri. ²⁵Be lamndii mo:

—Ko saabii so ada loota yimbe lootogal batisima, tawi a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oo?

²⁶Yaayaa jaabii be, wii:

¹1:19 *Yimbe lepol Lewi* ngonnoo humaniibe golle dewal Laamdo gila e jamaanu Muusaa.

[§]1:23 Esaaya 40.3

—Miin, mido batisira ndiyam, kaa won dariido hakkunde mon mo on andaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay e humtude boggi pade makko.

²⁸ Dum wadii Baytaniya ootoo bange maayo Urdun, do Yaayaa batisanoo doo.

²⁹ Janngo mum, Yaayaa yii Iisaa ana wara e mum, wii:

—Annii, njawdiri Laamdo ndoondo-toondi luutti aduna. ³⁰ Dum woni ko mbiinoo-mi e makko: «Neddo waran caggal am, ardiido kam, sabi omo woodi gila mi tagaaka.» ³¹ Miin, mi andaano mo, kaa mi warii mido batisira ndiyam yalla omo banngana Israa'iilankoobe.

³² Yaayaa seettii, wii:

—Mi yii Ruuhu hono wuugaandu ana jippoo iwde dow kammu faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi andaano mo. Kaa neldo kam mi batisira ndiyam oo, kapum wii kam: «Oon mo njy-ataa Ruuhu ana jippoo dow mum oo, kapum woni batisiroowo Ruuhu Cenido.» ³⁴ Miin, mi yii, mi seettike kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe mum arandeebe

³⁵ Janngo mum kasen Yaayaa ana dardii e taalibaabe mum didon. ³⁶ O yii Iisaa ana bettoo, o wii:

—Annii, njawdiri Laamdo!

³⁷ Taalibaabe didon bee nani ko o haali koo, njokkitii Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeccitii, yii ebe njokki e mum, wii be:

—Kodum tewtaton?

Be njaabii, be mbii:

—*Rabbii* (dum woni «Moobbo»), hoto njoodoto-daa?

³⁹ O wii be:

—Ngaree yeewee!

Nden be ngari, be njii do o joodotoo doo. Be ngondi e makko oon jalooma. Dum wadii wakkati kiikiide.

⁴⁰ Andire mijii Simon Piyeer oo yo gooto e didon nanbe haala Yaayaa so njokkitii Iisaa bee. ⁴¹ Mawniiko Simon o adii fuu hawrude, o wii dum:

—Min njii Almasiihu.

(Dum woni Cubaado.)

⁴² O nabi dum to Iisaa. Iisaa yeewi Simon, wii dum:

—Aan, Simon bii Yuhanna mbiyete-daa, caggal jooni a innditirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu gootum. Maanaa majjum yo haayre.)

⁴³ Janngo mum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipa, o wii dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipa ana jeyaa Baytisayda, ngallu-ure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e mum ndee. ⁴⁵ Filipa hawri e Natanayel, wii dum:

—Min tawii mo haala mum win-ndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oo. O Iisaa Nasaraatunke bii Yuusufu oo.

⁴⁶ Natanayel wii mo:

—Ko moyyi ana waawi iwrude Nasaraatu naa?

Filipa jaabii mo:

—War yeew!

⁴⁷ Iisaa yii Natanayel ana feewi dum, wii:

—Oo yo Israa'iilanke jaati, kutee fuu walaa e makko.

⁴⁸ Natanayel wii mo:

—Hoto anndu-daa kam?

Iisaa jaabii mo, wii:

—Mi yii ma ley ibbi gila Filipa nod-daali ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wii:

—Moobbo, a Bii Laamdo, a kaananke Israa'iila.

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wii:

—Saabe mi wii mi yii ma ley ibbi koo tan ngoondinir-daa naa? A yiyan ko buri dum haaynaade.

⁵¹ Nden o wii Natanayel:

—Midó haalana on goonga: on njiyan kammu ana udditoo, on njiyan malaa'ika'en Laamdo ana ñabba ana njiippoow dow Bii Neddo.

No Iisaa wadiri haaynde ley kuurtungu

2 Balde didi caggal mum, kuurtungu wadi ley ngalluure wiyeteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ana tawanoo ton. ²Iisaa e taalibaabe mum duu noddaama ngara kawra e kuurtungu oo. ³Nde peguujam maβbe timmunoo ndee, inna Iisaa wii:

—Be ngalaa peguujam.

⁴Iisaa jaabii mo, wii:

—Tama aan haalanta kam ko kaan-mi wadude? Wakkati am yonaali tafon.

⁵Inniiko wii golloobe bee:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶Kaaye jeegom, asiide faa laatii hono pakaaje mawde do Yahuudiyankoobe lootetee faa labbinee banngal diina, ana ngonnoo ton. Honde fuu ana naanna bulki sappo ndiyam. ⁷Iisaa wii be:

—Kebbinee pakaaje dee ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸O wii be:

—Jooni kaa, nedee nabanee hooreejo kuurtungu oo.

Be nabi. ⁹Nde hooreejo oo meedunoo ndiyam mbaylitaadam peguujam dam ndee, annditaali to dam ittaa. Kaa golloobe nedube ndiyam dam bee ana anndi. O noddi jommbaajo gorko oo, ¹⁰o wii dum:

—Yimbe fuu peguujam mbeldam mboowi adoraade. Nde yimbe cigirii, nden dam welaa dam yaretee. Kaa aan, adaa resi mbeldam dam faa jooni.

¹¹Nii Iisaa golliri haaynde mum arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O banngini baawde makko, taalibaabe makko bee ngoondini mo. ¹²Caggal dum, o iwi Kaana, o yehi ngallu-

ure wiyeteende Kafarnahum, kanko e inniiko e mijiraaβe makko e taalibaabe makko. Be pabbi ton balde seeda.

No Iisaa ribbiri jaagotoobe ley Suudu Dewal Mawndu

¹³Nde iidi Yahuudiyankoobe biyeteedo Paska oo badinoo ndee, Iisaa ñabbiti Urusaliima. ¹⁴O tawi ley daalaare Suudu Dewal Mawndu nduu julaabe ga'i e baali e soottoobe buugaaji, kapum e weccoobe kaalisi ana njoodii. ¹⁵O nanngi boggi, o sowi, o ribbi be fuu be njalta Suudu Dewal Mawndu nduu, kambe e ga'i maβbe e baali maβbe. O sankiti kaalisi weccoobe, o hippa taabe maβbe. ¹⁶O wii soottoobe buugaaji bee:

—Ittee dum doo, pati ngadee suudu Baabiraado am nduu soottirdu.

¹⁷Taalibaabe makko bee miccitii ko Binndi dii mbii koo:

«Jilli suudu maa laatanike kam sugulla.»**

¹⁸Nden hooreebe Yahuudiyankoobe mbii mo:

—Haaynde honde kollataa min adaa foti wadude ko ngad-daa koo?

¹⁹Iisaa jaabii be, wii:

—Ngurjinee Suudu Dewal nduu. So on ngurjinii ndu, on njiyan mido mahitoo ndu ley balde tati.

²⁰Be njaabii mo:

—Nduu suudu mahiraama duubi capande nay e jeegom. Dee aan, a mahitoto ndu ley balde tati naa?

²¹Kaa Iisaa hoore mum wappiri suudu nduu. ²²Nde Iisaa wuurtunoo ndee, taalibaabe mum bee miccitii o haaliino dum. Be ngoondini ko Binndi dii mbii koo e konngol o haalnoo ngol.

²³Nde Iisaa faβboynoo Urusaliima iidi Paska ndee, heewbe ngoondini mo saabe njii kaayde de o wadi dee. ²⁴Kaa Iisaa hoolaaki be faa hokkita be hoore mum,

**2:17 Jabuura 69.10

sabi omo anndi be fuu. ²⁵O hasindinaa fay gooto seettanoo mo ko woni e yimbe, nde wonnoo omo humpitii ko woni e bii-aadama.

No Iisaa haaldiri e Nikodemus

3 Won gorko Farisanke biyeteedo Nikodemus, gooto e hooreebe Yahuudiyankooɓe. ²Oon gorko yehi to Iisaa jemma, wii dum:

—Moobbo, miden anndi a jannginoowo iwruɗo to Laamɗo, sabi fay gooto waawaa wafude hono kaayde de ngadataa dee so Laamɗo wondaa e mum.

³Iisaa jaabii mo, wii:

—Mido haalane goonga: fay gooto waawaa yiide Laamu Laamɗo tawee rimtaaka kasen.

⁴Nikodemus wii mo:

—Hono mawɗo waawiri rirtireede? Omo waawi naattude e reedu inniiko, o rimtee kasen naa?

⁵Iisaa jaabii:

—Mido haalane goonga: so wanaa nedɗo rirtiree ndiyam e Ruuhu so heba naatude e Laamu Laamɗo. ⁶Ko bii-aadama rimata koo yo bii-aadama. Ko Ruuhu oo rimata koo yo ruuhu. ⁷Pati dum haayne saabe mi wii ma kinna ndimte-ɗon kasen. ⁸Henndu ana wibba ɗo muuyiri fuu. Ada nana dillere mayru, kaa a anndaa to ndu iwri, a anndaa to ndu yahata. Hono non oon dimraaɗo Ruuhu oo worri.

⁹Nikodemus wii mo:

—Hono hen dum laartotoo?

¹⁰Iisaa jaabii mo:

—Aan, jannginoowo ley Israa'iila oo fuu, a anndaa dum naa? ¹¹Mido haalane goonga: minen, ko min anndi min kaalata, ko min njii min ceettotoo, kaa onon, on njabataa seedaaku amen. ¹²On ngoondinaali nde kaalan-mi on haala kulle leydi ndee. Hono ngoondinirton so mi haalanii on haala kulle dow kammu?

¹³Fay gooto njabbaali dow kammu, so wanaa oon iwruɗo dow kammu oo, dum woni Bii Nedɗo. ¹⁴Hono no Muusaa toowniri mboddi jakawalle ley ladde jeereende nii, so wanaa Bii Nedɗo oo duu toowniree hono non, ¹⁵yalla goondindo mo fuu ana heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶Sabi Laamɗo bamii ana yida aduna oo faa hokkitiri Biyum bajjo, yalla goondindo Bajjo oo fuu ana waasa naatude yiite, heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷Laamɗo neliraali Biyum oo e aduna faa Biyum oo saroo aduna oo. Ko mo neliraa dee, faa aduna oo hisira saabe makko. ¹⁸Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaali fuu tilike sareede, sabi goondinaali Bii Laamɗo bajjo oo.

¹⁹Sariya oo annii: fooyre warii e aduna, kaa yimbe, nimre cubii dow fooyre saabe gollleeji mum'en bondi. ²⁰Bondo tagu yidaa fooyre, warataa e mayre, hulde pati gollleeji mum bondi banngu. ²¹Kaa goongirante waran e fooyre yalla gollleeji di wadiri saabe Laamɗo dii ana bannga.

No Yaayaa seettorii kabaaru Iisaa

²²Caggal mum, Iisaa yaadi e taalibaabe mum leydi Yahuudiya. O fabbidi e mabbe ton, omo loota yimbe lootogal batisima. ²³Yaayaa duu ana batisa to Aynon too banng Salim, sabi cewle ana keewi ton. Yimbe ana ngara ana mbatisee. ²⁴Tawi Yaayaa nannganooka tafon.

²⁵Taalibaabe Yaayaa bee njeddondiri e Yahuudiyanke haala laabal. ²⁶Be njehi to Yaayaa, be mbii dum:

—Moobbo, gorko gondunooɗo e maa ootoo banng maayo Urdun mo ceettaniɗa oo, kanko duu omo batisa, yimbe fuu ana njaha to makko.

²⁷Yaayaa jaabii be, wii:

—Nedɗo waawaa hebude fay huunde so wanaa ko Laamɗo hokki dum.

²⁸ Onon e ko'e mon, on seedee'en am mi wii mi wanaa Almasihu, kaa mido adii mo neleede. ²⁹ Gaddanaado jommbaajo debbo, kapum woni jommbaajo gorko. Dammibiido gorko oo ana darii, ana hettindii. So o nanii daande jommbaajo gorko oo, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoo hibbiri. ³⁰ So wanaa kanko o toowa, so miin mi leyda.

³¹ Oon iwruɗo dow, kapum tiimti yimbe fuu. Iwɗo e leydi yo leydinke. Haalaaji mum duu yo haalaaji leydinkooji. Oon iwruɗo dow kammu, kapum tiimti yimbe fuu. ³² Ko o yii e ko o nani o seettotoo, kaa fay gooto jabataa seedaaku makko. ³³ Oon jabuɗo seedaaku makko, sellinii Laamɗo yo goongirante. ³⁴ Oon mo Laamɗo neli, ko Laamɗo haali haaltata, sabi Laamɗo hokkii mo Ruuhu mo walaa ɗo haadi. ³⁵ Baabiraado oo ana yidi Biɗɗo oo faa wadi huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biɗɗo oo, hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaali Biɗɗo oo, hebataa dam, tikkere Laamɗo duu ana woodani dum.

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

4 Farisa'en nanii wiyaama Iisaa ana loota lootogal batisima ana heba taalibaabe faa buri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore mum kaa batisaali fay gooto. Taalibaabe makko bee tan mbatisannoo. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e mum koo ndee, iwi leydi Yahuudiya, wirfittii leydi Galili, ⁴ kinaa o seeka leydi Samariya. ⁵ O wari e ngalluure Samariya wiyeteende Sikar bannges ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufu ngaa. ⁶ Don bunndu Yaakuuba nduu woni. Iisaa joodii daande bunndu nduu faa ɗoottinoo. Dum forrii e wakkati hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wii mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara no!

⁸ Tawi taalibaabe makko bee nje-hii to ngeenndi too soodoyde jaamdu.

⁹ Debbo oo wii Iisaa:

—Haa! Hono aan, Yahuudiyanke, jaagorto-daa kam miin, Samariyanke, ndiyam njaraa?

(Sabi Yahuudiyankooɗe e Samariyanke yo harmondirɗe.)

¹⁰ Iisaa jaabii mo:

—Sinndo ada anndunoo no dokke Laamɗo poti e oon biido ma ndokkaa dum ndiyam yara oo, a jaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oo wii mo:

—Gido, a walaa cafirgal. Bunndu nduu ana luggidi. Hoto kebataa dam ndiyam nguurndam? ¹² Aan, ada buri njaatigi amen Yaakuuba dokkuɗo min bunndu nduu oo teddude naa? Kanko e biɗɗe makko e daabaaji makko fuu, be njarii e mayru.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jarɗo dam ndiyam domɗan kasen, ¹⁴ kaa jarɗo ndiyam dam ndokkan-mi dum dam fuu, domdataa abada. Sabi ndiyam ndokkan-mi dum dam laatanto dum ndiyam iloojam nguurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oo wii:

—Gido, hokkam dam ndiyam pati mi domɗa kasen, sako mi warta yoogude doo kasen.

¹⁶ Iisaa wii mo:

—Yaa noddoy jom suudu maa, ngardon!

¹⁷ Debbo oo jaabii mo:

—Mi walaa jom suudu.

Iisaa wii mo:

—A haalii goonga ko mbii-daa a walaa jom suudu koo. ¹⁸ A bamanooma worɗe njoyon. Gorko ngondu-daa jooni oo duu, wanaa jom suudu maa. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oo wii mo:

—Moobbo, laabani kam a annabaajo. ²⁰ Njaatiraabe amen ndewii Laamɗo e

ndee waamnde haayre, kaa onon Yahuudiyankooɓe, oɗon mbiya to Urusaliima too Laamɗo haani reweede.

²¹ Iisaa wii mo:

—Banndam debbo, jaɓu ko kaalan-an-maa-mi koo: wakkati waran, mo ndewaton Baabiraado tawee wanaa e ndee waamnde haayre, wanaa e Urusaliima. ²² Onon Samariyankooɓe, oɗon ndewa ko on anndaa, kaa minen Yahuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabi kisindam to Yahuudiyankooɓe iwraata. ²³ Wakkati ana wara, mo yottike jaati, nde rewirooɓe Laamɗo goonga ɓee ndewirta dum Ruuhu e goonga. Hono ɓee rewooɓe Baabiraado ndaarti. ²⁴ Laamɗo yo Ruuhu. Rewooɓe mo ɓee kinaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oo wii:

—Mido anndi Cuɓaado biyeteɗo Almasiihu oo yo garoowo. Nde o warii, o humpitan min kulle fuu.

²⁶ Iisaa wii mo:

—Miin kaalɗoowo e maa oo woni kanko.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri Iisaa

²⁷ E dow dum taalibaabe makko ɓee njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oo koo haayni ɓe, kaa fay gooto e maɓɓe wiyaali dum: «Ko ndaartataa? Ko kaaldataa e makko?» ²⁸ Nden debbo oo yoppi mbulku mum ton, wirfittii ngeenndi haalanoyi yimɓe, wii:

²⁹ —Ngaree yeewee gorko kaaltando kam ko ngannoo-mi fuu annii, yalla wanaa kanko woni Almasiihu?

³⁰ Be njehi yeewoyde mo.

³¹ Oon wakkati, taalibaabe ɓee ndaardi mo, ana mbiya:

—Moobbo, tiinna jaamu!

³² O jaabii ɓe:

—Mido jogii ko mi jaama ko on anndaa.

³³ Taalibaabe ɓee ana lamndondira:

—Dum nee, won gaddandɗo mo ko jaametee naa?

³⁴ Iisaa wii ɓe:

—Jaamdu am yo wadude sago neldɗo kam oo e timminde golle makko. ³⁵ Onon, oɗon mbiya: «Faa hannde lebbi nay so kettal wara.» Kaa miin, mido wiya on: tippee gite mon, yeewee gese dee fuu ɓennii, de njonii hetteede. ³⁶ Kettudo heɓan ngeenaari, moobɗana jamri ndii nguurndam ndu-umiidam, yalla aawudo e kettudo ana ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol biyoowol: «Gooto ana aawa, godɗo ana hetta.» ³⁸ Mi nelii on kettoyon nga on tampanaali. Wobbe tampi. Onon, on ndaamitike e tampere maɓɓe.

³⁹ Samariyankooɓe heewɓe ley ndee ngalluure ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceettiido so wii: «O haaltanii kam ko ngadunoo-mi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooɓe ɓee njottinoo Iisaa ndee, ndaardi mo o faɓɓana dum'en. O wadi don balde didi. ⁴¹ Yimɓe heewɓe ngoondini mo kasen faa furi no arannde nii saabe konngol makko ngol. ⁴² Be mbii debbo oo:

—Jooni, wanaa saabe haalaaji maa dii tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dee, minen e ko'e amen, min nanii konngol makko, min anndi kanko jaati woni kisinoowo aduna oo.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi dee, o iwi ton, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seettinoke: «Annabaajo teddintaake e ley suudu baam mum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndee, Galilinkooɓe njabborii mo juude didi, sabi kambe duu ɓe nje-hiino iidi Urusaliima, ɓe njiino ko o gol-lunoo ley iidi oo koo.

⁴⁶ Nden Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do mo waylitinnoo ndiyam o wadi

dam peguujam doo. Howruujo kaananke mo biyum sellaa ana ley Kafarnahum. ⁴⁷Nde howruujo oo nannoo Iisaa iwrii Yahuudiya wartii Galili ndee, yehi to Iisaa, naardi dum jippoo sellinoya biyiko kaanoowo yonki. ⁴⁸Iisaa wii mo:

—So on kebaali finnde, on njiyaali kaayde, on ngoondintaa.

⁴⁹Howruujo kaananke oo wii mo:

—Moobbo, njehen gila biyam oo maayaali.

⁵⁰Iisaa wii mo:

—Hootu, biya oo sellii.

Gorko oo goondini ko Iisaa wii dum koo, hooti. ⁵¹Golloofe makko kawriti e makko e laawol, kumpiti mo, mbii:

—Biya oo dadfii.

⁵²O lamndii be wakkati homo suka o samtanaa. Be mbii mo:

—Sallifanaa keepen jonte dee njoppiti mo.

⁵³Baaba suka oo annditi oon wakkati jaati Iisaa wiinoo dum: «Biya oo sellii!» Nii kanko e koreeji makko fuu be ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴Dum woni haaynde didabere nde Iisaa golli kasen leydi Galili nde iwnoo Yahuudiya.

No Iisaa selliniri bonnguuj

5 Caggal majjum, iidi Yahuudiyankooŋe ana wada. Iisaa ŋabboyi Urusaliima. ²To Urusaliima too, banŋe dammbugal biyeteengal Dammbugal Baali ngal, luggal ndiyam ana ton. Engal wiyee Baytijata e ibaraninkoore. Dande joy ana pilii ngal. ³Ŋawbe heewbe ana lelii ley deen dande: wumbe e wooybe e be terde mum'en fuu mbaati. [⁴††] ⁵Gorko ŋawdo duubi capantati e jetti ana wonnoo don. ⁶Iisaa yii omo lelii, anndi o booydii e ŋaw, lamndii mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷Ŋawdo oo jaabii mo, wii:

—Moobbo, mi walaa fay gooto balloowo kam regaade e luggal ngal nde ndiyam dam jirkitike. Do mbiyan-mi mi regike fuu, a tawan won adiido kam jolde.

⁸Iisaa wii mo:

—Imma, bamtu dadfdo maa, yaa!

⁹Don e don gorko oo selli, bamtu dadfdo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e palaande fowteteende, ¹⁰saabe majjum hooreebe Yahuudiyankooŋe mbii cellinaado oo:

—Hannde yo palaande fowteteende, dagantaako ma ndoondo-daa dadfdo maa.

¹¹O jaabii be:

—Cellindo kam oo, kaŋum wii kam: «Bamtu dadfdo maa, yaa!»

¹²Be lamndii mo:

—Homo woni oo nefdo biido ma bamtu dadfdo maa, yaa?

¹³Kaa cellinaado oo anndaano mo, sabi Iisaa iwii don sabi yimbe ana keewnoo e oon nokku. ¹⁴Caggal dum, Iisaa hawriti e makko ley Suudu Dewal Mawndu nduu, wii mo:

—Yeew, jooni kaa, a sellii, pati luuttu kasen so ko furi dum bonde hebe.

¹⁵Gorko oo yehi haalanoyi hooreebe Yahuudiyankooŋe be Iisaa woni cellindo dum oo.

Kabaaru Baabiraado oo e Bidfdo oo

¹⁶Nden hooreebe Yahuudiyankooŋe puddi torrude Iisaa sabi o wadii dum e palaande fowteteende. ¹⁷Iisaa wii be:

—Baabiraado am ana golla faa jooni, miin duu, mido golla.

¹⁸Nden hooreebe Yahuudiyankooŋe beydi tewtude warde mo, wanaa saabe

††5:4 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 4:Ebe ndoomi faa ndiyam dam jirkitoo, sabi malaa'ika Joomiraado ana jippoo e luggal ngal saatu e saatu ana jirkita ndiyam dam. Ŋawdo adiido fuu regaade e ndiyam dam nde dam jirkitii ndee, sellan ko ŋaw mum oo tawaa fuu.

ko o bonnii jalaande fowteteende ndee koo tan, ko o wii kasen Laamdo yo baam makko koo. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wii be:

—Mido haalana on goonga: Biddo waawaa gollude fay huunde kapum tan, kinaa ko yii Baabiraado ana golla. Sabi ko Baabiraado oo gollata koo, dum Biddo oo duu gollata. ²⁰ Sabi Baabiraado oo ana yidi Biddo oo, ana holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji burdi dii doo fuu teentilaade faa kaayne-don. ²¹ Sabi hono no Baabiraado oo immintinirta maaybe so hokka dum'en nguurndam nii, non Biddo oo duu hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiraado oo, kapum kaa sarataa fay gooto, o wadii sariya kaa fuu e junngo Biddo oo, ²³ yalla yimbe fuu ana teddinira Biddo oo hono no teddinira Baabiraado oo nii. Neddo fuu mo teddinaali Biddo oo, teddinaali Baabiraado neldo mo oo.

²⁴ Mido haalana on goonga: nando haala am so goondini neldo kam oo hebii nguurndam nduumiidam. Mo sarataake, mo diwii maayde, mo naatii e nguurndam. ²⁵ Mido haalana on goonga: wakkati ana wara, o yottike jaati, wakkati mo maaybe nanata daande Bii Laamdo oo. Nanbe see nguuran. ²⁶ Hono no Baabiraado oo wuuriri e hoore mum nii, hono non o hokkiri Biddo oo duu baawde wuurirde e hoore mum. ²⁷ O hokkii oon baawde sarde, sabi oon yo Bii Neddo. ²⁸ Pati dum haayno on. Wakkati waran mo maaybe wonbe ley janaale fuu nanata daande makko, ²⁹ njalta. Gollube gollleeji lobbi immitanoo nguurndam, gollube gollleeji bondi immitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaaw-mi gollirde hiini hoore am. Ko nanu-mi koo cariran-mi. Sariya am ana dartii, sabi mi jokkataa sago am, sago neldo kam oo njokku-mi.

No Laamdo seettirantoo Iisaa

³¹—So mi seettanike hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Won goddo ceettantoodo kam. Mido anndi seedaaku mo seettantoo kam oo yo goonga. ³³ Onon, on neli e Yaayaa, o seettike goonga. ³⁴ Miin, mi hasindinaa e seedaaku bii-aadama, walaa ko mbiiru-mi seedaaku Yaayaa oo so wanaa faa kison. ³⁵ Yaayaa laatike lampa kubboowa, njaaynoowa. On njabii weltaade wakkati gooto e fooyre makko. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku burdo mo Yaayaa oo teentilaade: gollleeji di Baabiraado yamiri kam mi golla dii, kapum jaati ceettantoo kam Baabiraado neli kam. ³⁷ Kasen duu, Baabiraado neldo kam oo hoore seettantoo kam. Abada on nanaali daande makko, abada on njiyaali mo, ³⁸ haala makko deembilaaki e mon, sabi on ngoondinaali mo o neli oo. ³⁹ Odon mbiditoo Binndi dii sabi on miilii on keban e majji nguurndam nduumiidam. Kanji jaati ceettantoo kam. ⁴⁰ Kaa on njabaali warde e am faa kebon nguurndam.

⁴¹ Wanaa teddeengal yimbe tewtan-mi. ⁴² Kaa miin, mido anndi on, mido anndi jilli Laamdo ngalaa e mon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe Baabiraado am, on njabbaaki kam. Kaa so goddo wardii saabe hoore mum, on njabboto dum. ⁴⁴ Odon tottondira teddeengal, on tewtataa teddeengal iwrungal to Laamdo gooto, hono mbaawru-don goondinirde? ⁴⁵ Pati miilee miin wullantoo on to Baabiraado. Muusaa, mo pawu-don jikke mon dow mum oo, kapum wullantoo on. ⁴⁶ So nii on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinanno kam miin duu, sabi miin o sappinoo e binndi makko. ⁴⁷ Kaa so on ngoondinaali ko o winndi koo, hono ngoondinirton haala am?

No Iisaa pammiri ujunaaji joy gorko

6 Caggal dum, Iisaa lumbbi weendu Galili, wiyeteendu Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ana jokki e makko sabi be njii kaayde de o wadunoo nde o sellinnoo pawbe bee ndee. ³ Iisaa njabbi dow waamnde haayre, jooddii ton e taalibaabe mum. ⁴ Tawi iidi Yahu-udiyankooſe biyeteedo Paska oo badike. ⁵ Iisaa hunci hoore, soynii jamaa keewdo ana fa'i dum. O wii Filipa:

—Hoto coodaten naamdu ko pamminta bee fuu?

⁶ Tawi o biirudo non tan faa o nana ko Filipa jaabotoo, sabi omo anndi ko o faandii gollude. ⁷ Filipa jaabii mo:

—Buuru teemedede didi cardi heyataa be faa gooto e maſſe fuu heba hen seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, biyeteedo Andire mijii Simon Piyeer, wii mo:

⁹ —Anni, suka gorko gooto ana jogii buuruuje joy e liddi didi, kodum dum nafirta yimbe heewbe hono bee?

¹⁰ Iisaa wii:

—Mbiyee be njoodoo!

Nde wonnoo nokku oo ana heewi hudu, be njoodii. Ebe poti e ujunaaji joy gorko. ¹¹ Iisaa bami buuruuje dee, yetti Laamdo, hokki taalibaabe bee. Been ndokki joodiibe bee. Hono non liddi dii duu. Gotoo fuu hebi ko haajaa. ¹² Nde be kaarnoo ndee, Iisaa wii taalibaabe mum:

—Ndeentinee kedde dee pati fay huunde mursee.

¹³ Be kawrini kedde taye buuruuje joy de naamnoobe bee keddi dee, de keb-bini cagiije sappo e didi. ¹⁴ Nde yimbe bee njiinoo haaynde nde Iisaa golli ndee, mbii:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ana wara e aduna oo.

¹⁵ Nde Iisaa annditinnoo ebe njarroo nanngirde dum junngo be ngada dum

kaananke ndee, iwi don njabbi dow waamnde haayre kapum tan.

No Iisaa yaariri koyde dow ndiyam

¹⁶ Nde hiirnoo ndee, taalibaabe Iisaa bee ndegii e weendu nduu. ¹⁷ Be naati laana faa be lumbba, yaade Kafarnahum. Jemma naatii, tawi Iisaa hewtaaki be. ¹⁸ Henndu mawndu ana wibba, bempeeje immike. ¹⁹ Be ngurfi laana kaa faa be kebi hono kilooji joy naa jeegom. Nden be coynii Iisaa ana warda koyde dow weendu nduu, ana fewti be. Be kuli. ²⁰ Iisaa wii be:

—Dum miin. Pati kulee!

²¹ Be ndaardi mo o naata laana kaa. Don e don be panndi do be pa'unoo doo.

²² Janngo mum, jamaa keddinoodo oo too bannge weendu nduu oo ana andunoo laana ngoota tan wonnoo ton. Be njii Iisaa naatidaali e taalibaabe mum laana kaa. Be njii duu taalibaabe bee tan ngonnoo e makka, ndeerti, mbitti. ²³ Laanaaji iwruſi Tiberiyas ngarii bannge do Iisaa yettunoo Laamdo so be paami buuru doo. ²⁴ Nde jamaa oo yinoo Iisaa e taalibaabe mum fuu ngalaa don ndee, naati laanaaji dii, peewti Kafarnahum tewtoyde Iisaa.

No Iisaa wiiri kapum woni jaamdu wuurnooru

²⁵ Nde be tawnoo Iisaa oo too bannge weendu nduu ndee, be mbii dum:

—Moobbo, mande ngar-daa doo?

²⁶ Iisaa jaabii be:

—Mido haalana on goonga: wanaa saabe on njii kaayde tewtirton kam. Ko tewtirton kam dee, saabe on naamii buuru on kaarii. ²⁷ Pati tampaneer jaamdu murseteendu. Ko kaan-don tampande dee, jaamdu heddotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nduun jaamdu Bii Neddo hokkata on. Sabi Laamdo Baabiraado oo wadii maande mum e makko.

²⁸ Nden be lamndii mo:

—Kodum min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii be:

—Golle mo Laamdo yidi oo woni ngoondinon mo o neli oo.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde honde ngadataa faa min njiya, min ngoondine? Kodum ngollataa? ³¹ Njaatiraabe amen jaamii jaamdu wiyeteendu «maanuu» ley ladde jeereende, hono no winndiraa nii: «O hokkii be jaamdu iwrundu dow kammu faa be jaama.»^{‡‡}

³² Iisaa jaabii be:

—Mido haalana on goonga: wanaa Muusaa hokki on jaamdu iwrundu dow kammu. Ko selli hen dee, Baabiraado am kapum woni dokkoowo on jaamdu goongaraaru iwrundu dow kammu.

³³ Sabi jaamdu ndu Laamdo hokkata nduu woni iwrooru dow kammu, hokkooru aduna oo nguurndam.

³⁴ Be mbii mo:

—Moobbo, hokku min pannde fuu nduun jaamdu.

³⁵ Iisaa wii be:

—Miin woni jaamdu wuurnooru. Gardo e am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada.

³⁶ Mi wii on: on njii kam, kaa on ngoondinaali. ³⁷ Mo Baabiraado hokki kam fuu, waran e am. Gardo e am fuu, mi ribbataa dum. ³⁸ Sabi wanaa faa mi wada sago am iwru-mi dow kammu, faa mi wada sago neldo kam oo. ³⁹ Annii sago neldo kam oo: pati fay gooto e be o hokki kam bee majja, mi immintinan be jalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Annii sago Baabiraado am oo: neddo fuu jiido Biddo oo so goondini dum heban nguurndam

nduumiidam, mi immintinan dum jalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooreebe Yahuudiyankooobe bee ana jermiitoo haala makko sabi o wii «Miin woni jaamdu iwrundu dow kammu nduu.» ⁴² Be mbii:

—Oo, wanaa Iisaa bii Yuusufu mo annu-den inna mum e baam mum oo naa? Hono o wiirata dow kammu o iwri?

⁴³ Iisaa wii be:

—Pati jermitee hakkunde mon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warde e am so Baabiraado neldo kam oo foodaali dum. Gardo e am fuu, mi immintinan dum jalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ana winndii ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo annidan be.»^{¶¶} Neddo fuu kettindiido Baabiraado oo so faami, waran e am.

⁴⁶ Fay gooto yiyaali Baabiraado, so wanaa iwru do to makko oo. Kanko tan yii Baabiraado. ⁴⁷ Mido haalana on goonga: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni jaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Njaatiraabe moodon jaamii «maanuu» ley ladde jeereende. Dum e taweede hadaali be maayde. ⁵⁰ Kaa dum doo jooni yo jaamdu iwrundu dow kammu, yalla so neddo jaamii ndu ana waasa maayde.

⁵¹ Miin woni jaamdu wuurnooru iwrundu dow kammu. So neddo jaamii nduun jaamdu, wuuran faa abada. Jaamdu ndu ndokkiran-mi saabe nguurndam aduna nduu yo terde am.

⁵² Dow dum Yahuudiyankooobe ana ndukida ko mbaawi fuu, ana mbiya:

—Hono o waawiri hokkude en terde makko faa jaamen?

⁵³ Iisaa jaabii be:

—Mido haalana on goonga: so on jaamaali terde Bii Neddo, on njaraali yiyam mum, nguurndam walanaa on.

⁵⁴ Neddo fuu jaamdo terde am so yari

^{‡‡}6:31 Pergu 16.4; Jabuura 78.24

^{¶¶}6:45 Esaaya 54.13

yíiyam am hebii nguurndam nduumi-idam. Miin duu mi immintinan dum njalaande sakitotoonde. ⁵⁵Sabi terde am yo paamdu jaati, yíiyam am duu yo njaram jaati. ⁵⁶Neddo fuu paamdo tew am so yari yíiyam am, jiiibii e am, mi jiiibii e mum. ⁵⁷Baabiraado neldo kam oo yo guurdo. E makko nguuru-mi. Hono non paamdo kam fuu wuurirta e am. ⁵⁸Kayru woni paamdu iwrundow kammu: ndu waldaa e ndu njaati-raabe mon paamunoo so maayii nduu. Naamdo nduun paamdu, wuuran faa abada.

⁵⁹Dii waajuuji Iisaa waajinoo ley waa-jordu Kafarnahum.

⁶⁰Nde be nannoo di ndee, heewbe e taalibaabe makko mbii:

—Dii waajuuji njoorii sanne. Homo waawi hettinaade di?

⁶¹Iisaa humpitii ley becce mum taal-ibaabe mum bee ana njermitoo e majjum, wii be:

—Dum hubindanaaki on naa?

⁶²Ndennoo so on njii 'Bii Neddo njabbitii to wonnoo too, hono ngadaton?

⁶³Ruuhu, kapum hokkata nguurndam, kaa terde bii-aadama nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanan-mi on dii, kapum woni ruuhu, kapum woni nguurndam. ⁶⁴Ana e mon be ngoondintaa.

Nde wonnoo Iisaa ana anndi gila e pudfoode be ngoondintaa dum bee, kapum e jammbotoodo dum oo. ⁶⁵O beydi hen:

—Dum saabii so mbii-mi on: fay gooto waawaa warde e am so Baabiraado hokkaali dum no warda.

⁶⁶Caggal dum, heewbe e taalibaabe makko bee mbitti, njootti jokkude e makko. ⁶⁷Nden Iisaa wii sappo e didon bee:

—Onon duu, odon njidi wittude naa?

⁶⁸Simon Piyeer jaabii mo:

—Moobbo, to homo min njahata? Do maa doo haalaaji guurnooji neddo nguurndam nduumiidam ngon. ⁶⁹Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido Laamdo.

⁷⁰Iisaa wii:

—Onon sappo e didon bee, wanaa miin subii on naa? Kaa gooto moodon yo seydaani.

⁷¹Haala Yahuuda bii Simon Isikariy-ota o haalannoo. Oo woni jammbotoodo mo oo, haya o gooto e sappo e didon bee nee.

No Iisaa yaari iidi Buguuji

7 Caggal mum, Iisaa wonti yiilaade ley Galili. Omo teedii yiilaade ley Yahu-udiya sabi hooreebe Yahuudiyankoo-be ana tewta no mbarda mo. ²Tawi iidi Yahuudiyankoo-be biyeteedo iidi Bugu-uji oo badike. ³Mijiraabe Iisaa worbe mbii dum:

—Eggu, njahaa Yahuudiya yalla taal-ibaabe maa bee ana njiya gollleeji di ngollataa dii. ⁴Fay gooto suudataa ko gollata so ana yidi anndeede. So ada golla dii gollleeji, bannginan yimbe hoore maa.

⁵Tawi fay mijiraabe makko bee duu ngoondinaali mo. ⁶Iisaa wii be:

—Wakkati am waraali tafon, kaa onon, wakkati fuu yo wakkati mon. ⁷Yimbe aduna mbaawaa wajude on, kaa miin ebe mbapi kam, sabi mido seedii gollleeji mabbe dii moyyaa. ⁸Onon, njehee kawroyee e oon iidi. Miin, mi yahataa hawroyde e oon iidi sabi wakkati am yottaaki tafon.

⁹O haalani be dum tan, o heddi Galili.

¹⁰Nde mijiraabe Iisaa bee njahunoo hawroyde e iidi oo ndee, Iisaa duu yehii ton, kaa o bannginaali hoore makko, o suudi. ¹¹Hooreebe Yahuudiyankoo-be ana tewta mo ley jamaa iidi oo, ana mbiya:

—Hoto o woni?

¹²Yimbe heewbe ana liddondira haala makko. Yoga ana wiya:

—O neddo lobbo!

Wobbe ana mbiya:

—Wanaa dee, o majjinoowo yimbe.

¹³Kaa fay gooto suusaali haalde haala makko faa nanee, sabi ebe kula hooreebe Yahuudiyankooobe.

¹⁴Nde iidi oo feccirta, tawi Iisaa fuddii waajaade ley Suudu Dewal Mawndu nduu. ¹⁵Yahuudiyankooobe kaaynaa sanne, be mbii:

—Hono o waawiri dewte, kanko mo janngaali?

¹⁶Iisaa jaabii be:

—Waaju mo mbaajotoo-mi oo, iwataa e am. To neldo kam oo mo iwranta kam. ¹⁷So neddo muuyii gollude sago makko, annditan so konngi am dii to Laamdo iwri, naa so waajuuji am dii e am iwi. ¹⁸Oon baajortoодо hiini hoore mum, hoore mum teddinta. Kaa oon teddinoowo neldo dum, goonga haalata, oojaare walaa e mum. ¹⁹Wanaa Muusaa hokki on Sariya naa? Kaa fay gooto e mon jokkaali Sariya. Ko saabii so ofon tewta warde kam?

²⁰Yimbe bee njaabii mo:

—Aan, a laddaado. Homo ndaarata warde ma?

²¹Iisaa jaabii be:

—Golle gooto tan ngollu-mi, on fuu, on kaaynaama. ²²Muusaa yamiri on taadagol. Taweede to njaatiraabe moodon dum iwrii fuu, wanaa to Muusaa. Odon taada neddo fay palaande fowteteende. ²³So nii neddo ana taadee palaande fowteteende pati on luuttu Sariya Muusaa, kodum tikkiranton kam saabe mi sellinii neddo kuurdo palaande fowteteende? ²⁴Pati cariree no njiiru-don, cariree goonga.

No yimbe lamndorii yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵Yoga e yimbe Urusaliima mbii:

—Wanaa oo woni mo be tewtata warde oo naa? ²⁶Omo nii darii, omo waajoo hakkunde jamaa oo. Be mbiyaali mo fay huunde. Tama mawbe bee cellinii kanko woni Almasiihu oo jaati? ²⁷Oo doo kaa, eden anndi do iwata, kaa nde Almasiihu oo ana wara, fay gooto anndataa to iwrata.

²⁸Tawi Iisaa ana waajoo ley Suudu Dewal Mawndu nduu. O haali faa toowi, o wii:

—Odon anndi kam, ofon anndi do iwan-mi? Wanaa miin waddi hoore am. Neldo kam oo yo goongaraajo. Onon, on anndaa mo. ²⁹Kaa miin, mido anndi mo sabi to makko iw-mi. Kanko neli kam.

³⁰Nden be ndaari nanngude mo, kaa fay gooto junngo mum fawaaki e makko, sabi wakkati makko waraalino tafon. ³¹Heewbe e ley jamaa oo ngoondinii mo, mbii:

—So Almasiihu oo warii, gollan kaayde burde de oo gorko golli dee naa?

No hayboobe Suudu Dewal Mawndu neliraa nannga Iisaa

³²Farisa'en nani ko yimbe bee ngundondirta e haala Iisaa koo. Hooreebe yottinoobe sadaka e Farisa'en neli hayboobe Suudu Dewal Mawndu nduu nannga mo. ³³Non Iisaa wii:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal mum, mi wirfitoto to neldo kam oo. ³⁴On tewtan kam, kaa on njiitataa kam, sabi on mbaawaa yaade to ngonan-mi too.

³⁵Yahuudiyankooobe lamndondiri:

—Hoto o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? O tawtoyan yimbe men ferbe to Yunaninkooobe, o waajoo dum'en naa? ³⁶O wii en tewtan mo, en njiitataa mo, sabi en mbaawaa yaade to mo tawetee too. Kodum woni maanaa kaa haala?

No Iisaa wiiri goondindo dum fuu domdataa

³⁷ Nalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, haali faa toowi, wii:

—Neddo fuu domdudo wara e am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, cal-ludi ndiyam nguurnoojam ilan iwde e bernde mum, hono no winndiraa e Binndi dii nii.

³⁹ Tawi dum o haali haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata oo. Nden Ruuhu waraali, sabi Iisaa rhabbitaali e teddeengal Laamdo tafon.

No yimbe luurriri saabe Iisaa

⁴⁰ Nde heewbe e jamaa oo nanunoo kaa haala ndee, mbii:

—Kanko jaati woni Annabaajo oo.

⁴¹ Yogaabe mbii:

—Kanko woni Almasiihu oo.

Wobbe kasen mbii:

—Almasiihu, Galili iwrata naa? ⁴² Binndi dii mbii e lepol Daawuuda Almasiihu iwata, e ngeenndi Baytilaama ndi Daawuuda iwata e mum ndii.

⁴³ Jamaa oo fecci saabe makko. ⁴⁴ Won yibbe nanngude mo e mabbe, kaa fay gooto junngo mum fawaaki e makko.

No mawbe Yahuudiyankooŋe calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Non hayboobe Suudu Dewal Mawndu bee ngarti to hooreebe yottinoobe sadaka e Farisa'en. Been mbii be:

—Ko saabii so on ngaddaali mo?

⁴⁶ Hayboobe bee njaabii:

—Abada fay gooto waajoraaki no oo gorko nii.

⁴⁷ Farisa'en njaabii be:

—Onon duu on majjinaama naa?

⁴⁸ Won fuu e hooreebe bee naa e Farisa'en goondindo mo naa? ⁴⁹ Bee yimbe paamataa Sariya Muusaa, be hudfaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en biyeteedo Nikodemus, jahunoodo to Iisaa jemma oo, wii be:

⁵¹ —Sariya meeden ana sara neddo tawee nanaaka ko haali, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo:

—Aan duu, a Galilinke naa? Widita Binndi dii, a yiyan annabaajo fuu iwrataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo mabbaado e jeenu

⁵³ Caggal mum, gooto fuu hooti suudu mum.

8 Nden Iisaa rhabboyi waamnde haayre wiyeteende Jaytun. ² Beete kecco o warti ley Suudu Dewal Mawndu. Jamaa oo fuu wari. O joodii, omo waajoo be. ³ Dunkee'en Sariya e Farisa'en ngaddani mo debbo mabbaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oo. ⁴ Be mbii Iisaa: —Moobbo, oo debbo yo mabbaado ana jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Sariya min mbarda hono bee rewbe kaaye. Aan nee, ko mbiyataa?

⁶ Be kaaldi nii faa be tuufana mo, yalla ebe keba ko be kappira mo. Iisaa noo turii, ana diidira fedeendu mum leydi. ⁷ Nde wonnoo ebe njokki e lamndaade mo ndee, Iisaa hunci hoore, wii be:

—Gooto mon mo luuttaali abada yo ardo wedaade mo haayre.

⁸ O turii kasen, omo diida e leydi. ⁹ Nde be nannoo dum ndee, be mbittiri gooto gooto. Nayeebe bee fuu adii wittude faa heddi Iisaa tan e debbo oo.

¹⁰ Iisaa hunci hoore, wii mo:

—Banndam debbo, hoto wullaniibe ma bee ngoni? Fay gooto jukkaali ma naa?

¹¹ O jaabii:

—Moobbo, fay gooto.

Iisaa wii mo:

—Miin duu, mi jukkataa ma. Yaa, pati luuttaa kasen.⁸⁸

**No Iisaa wiiri kajum
woni fooyre aduna**

¹² Iisaa waajii be kasen, wii:

—Miin woni fooyre aduna oo. Jokkuudo kam fuu heban fooyre nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Nden Farisa'en mbii mo:

—Ada seettanoo hoore maa, seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii be:

—Fay so mi seettanike hoore am, seedaaku am ana sella, sabi mido anndi do iwru-mi, mido anndi to njahan-mi. Kaa onon, on anndaa do iwru-mi, on anndaa to njahan-mi. ¹⁵ Onon, no njiirurodon yimbe cardaton dum'en, kaa miin, mi sarataa fay gooto. ¹⁶ Fay so mido sara, sariya am ana sella, sabi mi sarataa miin tan, Baabiraado neldo kam oo ana wondi e am. ¹⁷ Warii e Sariya moodon: seedaaku yimbe didon ana sella. ¹⁸ Miin, mido seettanoo hoore am. Baabiraado neldo kam oo duu, ana seettanoo kam.

¹⁹ Be mbii mo:

—Hoto Baabiraado maa oo woni?

Iisaa jaabii:

—On anndaa kam miin, sako Baabiraado am. Sinndo ofon anndunoo kam, maa on annduno Baabiraado am oo duu.

²⁰ Iisaa haali dii haalaaji nde wajaatonoo ley Suudu Dewal Mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngal woni doo. Fay gooto nanngaali mo, sabi wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wii be kasen:

—Mido nii yaha, on tewtan kam, on maaydan e luutti mon. On mbaawaa yaade to njahan-mi too.

²² Non Yahuudiyankooŋe mbii:

—Dum nee, o bartoytoodo so o wii en mbaawaa yaade to o yahata too naa?

²³ Iisaa wii be:

—Onon, ley njeje-don, kaa miin, dow njejaa-mi. Onon, e aduna njeje-don, kaa miin, mi jeyaaka e makko. ²⁴ Dum saabii so mbii-mi on: on maaydan e luutti mon. Sabi so on ngoondinaali miin woni mo ngon-mi oo, on maaydan e luutti mon.

²⁵ Be mbii mo:

—Aan homo?

Iisaa jaabii:

—Ko mbiinoo-mi on gila arande koo ngon-mi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haalettee e ko saretee. Haya neldo kam oo yo goongirante. Ko narru-moo-mi kaalanan-mi aduna oo.

²⁷ Be paamaali haala Baabiraado o haalanta be. ²⁸ Nden Iisaa wii be:

—Nde Bii Nefdo toownaa fuu, nden paamaton miin woni mo ngon-mi oo. Mi wadirtaa fay huunde hiini hoore am, mi haalan ko Baabiraado anndini kam koo. ²⁹ Neldo kam oo ana wondi e am, o yoppaali kam mi teeldo, sabi ko weli mo tan ngadan-mi wakkati fuu.

Haala rimbe e maccuŋe

³⁰ Nde Iisaa haaldunoo nii ndee, heewŋe ngoondini mo. ³¹ Non Iisaa wii Yahuudiyankooŋe goondinbe dum bee:

—So on jiiŋii e konngol am, on taalibaabe am jaati. ³² Nden anndaton goonga. Goonga oo rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min iwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraali min. Hono mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii be:

—Mido haalana on goonga: luuttoowo fuu yo maccuŋe luutti. ³⁵ Abada maccuŋe heddataako e galle, kaa biddo ana heddo faa abada. ³⁶ So Biddo rimdinii

⁸⁸8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereji burdi fuu fooyde dii.

on, on laatoto rimbe dor. ³⁷Mido anndi on iwdi Ibarahiima, kaa odon tewta warde kam sabi waaju am naataali on. ³⁸Miin, ko njiiru-mi Baabiraado am mbaajotoo-mi. Onon, ko narru-don baaba mon ngadaton.

³⁹Be njaabii mo:

—Ibarahiima woni baaba amen.

Iisaa wii be:

—Sinndo on iwdi Ibarahiima, maa on ngolluno gollleeji Ibarahiima. ⁴⁰Kaa jooni odon tewta warde kam, miin kaalando on goonga mo narru-mi Laamdo oo. Dum Ibarahiima wadaali.

⁴¹Onon, gollleeji baaba mon ngollaton.

Be mbii mo:

—Minen, min nganaa biɓɓe haram, baaba gooto min njogii, oo woni Laamdo.

⁴²Iisaa wii be:

—Sinndo Laamdo wonnoo baam mon jaati, maa on njidam, sabi to Laamdo iwru-mi, so ngar-mi. Mi wardaali hiini hoore am, kanko neli kam. ⁴³Ko saabii so on paamataa haala am? Saabe on nanataa ko kaalan-mi koo. ⁴⁴Onon, Ibilliisa woni baam mon. Gidaade baam mon ngollaton. O jaadii hoore gila puɗɗoode. O walaa e goonga sabi goonga walaa e makko. So o fenii, gikku makko tan o wadi, sabi mo penoowo, mo inna pene. ⁴⁵Kaa miin, saabe mido haala goonga woni ko on ngoonɗini-raali kam. ⁴⁶Homo e moodon waawi felirde kam luutti? So mi haalii goonga, ko saabii so on ngoonɗintaa kam? ⁴⁷Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon nee, on kettintaako sabi on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibarahiima

⁴⁸Yahuudiyankooɓe mbii mo:

—Min kaalaalino goonga nde min mbiinoo a Samariyanke, a laddaado ndee naa?

⁴⁹Iisaa jaabii:

—Mi wanaa laddaado, mido teddina Baabiraado am. Onon, odon koyna kam. ⁵⁰Miin, mi tewtanta hoore am teddeengal. Ana woodi tewtanoowo kam ngal. Oon woni caroowo. ⁵¹Mido haalana on goonga: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵²Yahuudiyankooɓe mbii mo:

—Jooni fuu tabitani min a laddaado. Ibarahiima e annabaabe fuu maayii, kaa aan, ada wiya neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³Tama ada furi baaba amen Ibarahiima teentilaade? Oon maayii, annabaabe duu maayii. Kodum cikku-daa ngon-daa?

⁵⁴Iisaa jaabii be:

—Miin, so hoore am teddinan-mi, teddeengal am yo meere. Baabiraado am mo mbiyatoo Laamdo mon oo teddinta kam. ⁵⁵On anndaa mo. Kaa miin, mido anndi mo. So mi wii mi anndaa mo, naa mi laato penoowo hono mon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶Baaba mon Ibarahiima ana seyortonoo yiide palaande am. O yii nde, o seyike.

⁵⁷Yahuudiyankooɓe mbii mo:

—Fay duubi capande joy a hebaali tafon, kaa a yii Ibarahiima?

⁵⁸Iisaa jaabii be:

—Mido haalana on goonga: gila Ibarahiima tagaaka, miin, mido woodi.

⁵⁹Non, be cubi kaaye faa be mbedoo mo. Nden Iisaa mooltii, yalti Suudu Dewal Mawndu nduu.

No Iisaa wumtiniri pindudo e mbumndam

9Nden Iisaa ana yahannoo faa yii gorko pindudo e mbumndam. ²Taal-ibaaɓe makko lamndii mo:

—Moobbo, homo luutti so mo findi e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³Iisaa jaabii:

—Wanaa kanko luutti, wanaa saaraabe makko. Dum wadfi yalla baawde Laamdo ana bannga e makko. ⁴So nii jalooma ana heddi, ana haani no ngollen golleeji neldo kam oo, sabi jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵So nii mido heddi e aduna oo, miin woni fooyre makko.

⁶Nde o haalnoo dum ndee, o tutti e leydi, o jiihiri tuttaade dee loope, o wuji e gite bumdo oo. ⁷O wii dum:

—Yaa sulmoya luggal biyeteengal Silowam.

(Maanaa majjum yo «nelaado».)

O sulmoyii, o warti omo yiya. ⁸Hod-diibe makko, kajum e yiyannooŋe mo omo garbinoo, mbii:

—Tama wanaa oo woni joodinooŋa ana garbinoo oo?

⁹Bee mbii:

—Dum kanko!

Bee mbii:

—Wanaa! Nanndoore makko!

Gorko oo e hoore mum wii:

—Dum miin jaati!

¹⁰Be mbii mo:

—Hono mbumtir-ɗaa?

¹¹O jaabii:

—Gorko biyeteedo Iisaa oo jiiŋi loope, wuji e gite am, wii kam mi yaha luggal Silowam, mi sulmoyoo. Culmoyii-mi, mbumtu-mi.

¹²Be mbii mo:

—Hoto gorko oo woni?

O wii:

—Mi anndaa!

No Farisa'en lamndorii bumtinaado oo

¹³Nden ŋe nabi bumnooŋo oo to Farisa'en. ¹⁴Nde Iisaa jiiŋunoo loope so wumtini mo ndee, yo jalaande fowte-teende. ¹⁵Non Farisa'en duu lamndii mo:

—Hono mbumtir-ɗaa?

O jaabii ŋe:

—O wuji loope e gite am, culmii-mi, mbumtu-mi.

¹⁶Yoga e Farisa'en mbii:

—Gorko oo iwraali to Laamdo sabi o jokkaali sariya jalaande fowte-teende.

Wobbe mbii:

—Hono neddo luuttudo waawiri wadirde hono dee kaayde?

Dow dum ŋe luurri, ŋe ceeri.

¹⁷Farisa'en ŋee lamndii bumnooŋo oo kasen:

—Aan nee, ko mbiyataa e bumtindo ma oo?

O jaabii:

—O annabaajo.

¹⁸Dum fuu e taweede hooreeŋe Yahu-udiyankooŋe njabaali mo bumnooŋo so mo wumtinaa faa ŋe noddii saaraabe makko. ¹⁹Be lamndii ŋeen:

—Oo doo yo bii moodon naa? Mbii-ɗon e mbumndam mo findi naa? Nden-noo hono mo wumtiri jooni?

²⁰Saaraabe ŋee njaabii:

—Miden anndi mo bii amen, e mbumndam mo findi. ²¹Kaa no o wumtiri jooni, min anndaa. Min anndaa duu homo wumtini mo. Kanko duu o mawdo, lamndee mo! Omo waawi jaabanaade hoore makko.

²²Walaa ko saaraabe makko mbiiri nii so wanaa kammari eŋe kula hooreeŋe Yahuudiyankooŋe. Saabe ŋeen kawrii: neddo fuu cellindo Iisaa woni Almasihu oo, ŋe ndibban dum yalta waajordu. ²³Dum saabii so saaraabe makko ŋee mbii: «O mawdo, lamndee mo!»

²⁴Farisa'en nodditi bumnooŋo oo, mbii mo:

—Haalu hakkunde maa e Laamdo! Minen kaa miden anndi oo gorko yo luuttudo.

²⁵O jaabii ŋe:

—So o luuttudo duu, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndu-mi: mi bumnooŋo, jooni mi wumtii.

²⁶Be mbii mo:

—Kodum o wadi e maa? Hono o wumtinir ma?

²⁷ O jaabii be:

—Mi haalaniino on dum, kaa on njabaali. Ko saabii so odon njidi nantude dum kasen? Tama onon duu, odon njidi laataade taalibaabe makko?

²⁸ Been njenni mo, mbii mo:

—Aan woni taalibbo makko! Minen, min taalibaabe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, kaa kanko, min anndaa fay to mo iwata.

³⁰ Gorko oo jaabii, wii be:

—Hee, ko haayinii! O wumtinii kam. Onon, odon mbiya on anndaa to mo iwata! ³¹ Eden anndi Laamdo jaabantaako luuttoobe, kaa omo jaabanoo kuldo mo, gadoowo sago makko. ³² Abada nanaaka bumtindo pindudo e mbumndam. ³³ Sinndo wanaa to Laamdo oo gorko iwri, o waawataa wadude fay huunde.

³⁴ Be njaabii mo:

—Aan, a fuu ley luutti pinu-daa! Aan waajotoo min minen naa?

Be njaltini mo sella.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani be njaltinii mo, yiiti mo, lamndii mo:

—Aan nee, ada goondini Bii Neddo oo naa?

³⁶ O jaabii:

—Moobbo, homo woni kanko faa mi goondina mo?

³⁷ Iisaa wii mo:

—A yii mo. Kaaldoowo e maa oo woni kanko.

³⁸ O jaabii:

—Moobbo, mido goondini.

O sujidani dum. ³⁹ Nden Iisaa wii mo:

—Sarde waddi kam e oo aduna, faa wumbe njiya, yiyoobe mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoobe don bee, nani haala kaa, lamndii mo:

—Minen nee, min wumbe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii be:

—Sinndo on wumbe, on luuttataano. Kaa no mbii-don jooni odon njiya nii, luutti moodon keddike.

Haala duroowo lobbo

10 —Midu haalana on goonga: neddo fuu naatoowo hoggo baali mo naatiraali damal, kapum woni gujjo, kapum woni janoowo. ² Kaa naatiroowo damal oo, kapum woni duroowo baali. ³ Kayboowo damal oo udditinan mo, baali dii nana daande makko. O noddira baali makko dii, hongu fuu innde mum, o yaltina di. ⁴ Nde o yaltini di fuu, o ardoto di njokka e makko, sabi edi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa kodo, ko jaasi dum fuu, di ndogan mo sabi di annditataa daande hoobe.

⁶ Iisaa haalani be ngol tinndinol, kaa be paamaali ko o muuyiri dum.

No Iisaa wiiri kapum woni duroowo lobbo oo

⁷ Iisaa wii be kasen:

—Midu haalana on goonga, miin woni damal hoggo baali. ⁸ Adii be kam warde bee fuu yo wuybe nii e yanoobe, baali dii nanataa daade maobe. ⁹ Miin woni damal. Neddo fuu naatirde kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰ Gujjo wardataa so wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Kaa miin, mi wardii faa yimbe nguura, be nguura nguurndam lobbam. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni dokkitiroowo yonki mum saabe baali mum. ¹² Kaa kasaado mo wanaa dunkee durngol, mo walaa ko wonani dum e dammuli dii, nde yii jannngiri fuu, yoppa di doga, jannngiri ndii nannga ko nanngata, keddiidi dii caakoo. ¹³ Kasaado oo dogan yoppa di sabi o kasaado tan, walaa ko wonani mo e majji. ¹⁴⁻¹⁵ Miin woni duroowo lobbo. Hono no Baabiraado oo anndiri kam so anndir-mi dum nii, hono non

anndir-mi baali am so baali am anndi kam. Non mido hokkitira yonki am saabe majji. ¹⁶Mido jogii baali godfi kasen di ngalaa ley ngoo hoggo. Diin duu kinaa mi wadda di. Di nana daande am, di laatoo sewre wootere, duroowo gooto. ¹⁷Baabiraado ana yidi kam saabe mido hokkitira yonki am faa mi hewta ki kasen. ¹⁸Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. E Baabiraado am kefu-mi ndee yamiroore.

¹⁹Dii haalaaji beydi waddondirde Yahuudiyankoobe. ²⁰Heewbe maŋbe ana mbiya:

—O laddaado o kaahaango. Ko saabii so ofon kettindoo mo?

²¹Kaa yogaabe mbii:

—Dii waajuuji nganaa waajuuji laddaado. Laddaado ana waawi wumtinde bumdo naa?

No Yahuudiyankoobe calorii goondinde Iisaa

²²Yiitu mawuuri heydintingol Suudu Dewal Mawndu nduu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³Do Suudu Dewal Mawndu doo, Iisaa ana wada yaha warta ley ndanki Suleymaana kii. ²⁴Nden Yahuudiyankoobe pilii mo, mbii mo:

—Faa mande keddoto-daa ada yoppi min e wemmbera? Haalan min faa laaba, aan woni Almasiihu oo naa?

²⁵Iisaa jaabii be:

—Mi haalanii on, on ngoondinaali. Golleeji di ngollir-mi e innde Baabiraado am dii, kanji ceettantoo kam. ²⁶Kaa onon, on ngoondinaali sabi on nganaa baali am. ²⁷Baali am ana nana daande am. Mido anndi di, edi njokka e am. ²⁸Mido hokka di nguurndam nduumi-

idam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹Baabiraado dokkudo kam di oo buri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baabiraado am oo. ³⁰Miin e Baabiraado, min gooto.

³¹Yahuudiyankoobe cubi kaaye kasen faa mbedoo mo. ³²Iisaa wii be:

—Mi gollirii baawde Baabiraado golleeji lobbi keewdi yeeso mon. E ley dii golleeji, saabe homo e majji mbedorto-don kam kaaye?

³³Yahuudiyankoobe njaabii mo:

—Wanaa saabe golle lobbo min mbedorte kaaye, ko min mbedorte kaaye dee, saabe ada bonkoo Laamdo. Aan a neddo, a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴Iisaa jaabii be:

—Tama winndaaka ley Sariya mon too: Laamdo wii «onon on laamdo'en»?*

³⁵Laamdo noddirii laamdo'en been be o haaldi. Ko Binndi dii mbii koo sotatea. ³⁶Mo Baabiraado subii so neli e aduna oo, hono mbiiraton mo bonkike Laamdo saabe mi wii mi 'Bii Laamdo'? ³⁷So mi gollaali golleeji Baabiraado am, pati ngoondinee kam. ³⁸Kaa so mido golla di, fay so on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji dii yalla ofon annda, ngoondinon mido e Baabiraado, Baabiraado ana e am.

³⁹Be tewti nanngude mo kasen. O sobbitorii be.

⁴⁰O yehi ootoo bannge maayo Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootogal batisima arande doo kasen, o fabbi ton. ⁴¹Yimbe heewbe ngari e makko, mbii:

—Yaayaa wadaali haaynde fay wootere. Kaa ko o haali e gorko oo koo fuu goondii.

⁴²Heewbe ngoondini Iisaa ton.

*10:34 Jabuura 82.6

Haala maayde Laajaru

11 Gorko jawdo biyeteedo Laajaru ana Baytaniya, kapum e banndiraabe mum rewbe Mariyama e Marta. ²Tawi Mariyama woni gujudo Moobbo oo nebam uuroojam so soccira koyde makko sukundo muudum. Laajaru jawdo oo yo miipiiko gorko. ³Banndiraabe rewbe bee neli e Iisaa, mbii:

—Moobbo, gidu maa mo korsin-daa oo nawii.

⁴Nde Iisaa nanunoo dum ndee, wii:

—Oo paw wanaa paw saate. Mo paw tabantinoowo teddeengal Laamdo, yalla Bii Laamdo oo ana teddiniree mo.

⁵Iisaa ana horsini Laajaru e banndiraabe mum rewbe, Marta e Mariyama, ⁶taweede o nanii Laajaru sellaa fuu, hadaali mo fabbude ton balde didi godde. ⁷Caggal dum, o wii taalibaabe makko:

—Mbirfoto-den Yahuudiya!

⁸Taalibaabe bee njaabii:

—Moobbo, booyaa fey ko Yahuudiyankooobe ndaari wardude ma kaaye, laatoo ton mbirfoto-daa kasen naa?

⁹Iisaa jaabii:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley palooma naa? Jahoowo palooma fergataako sabi omo yiya fooyre aduna oo. ¹⁰Kaa jahoowo jemma fergoto sabi fooyre walaa e muudum.

¹¹Caggal o haalii dii haalaaji, o wii be:

—Gidu men Laajaru daanike, mi yahan mi finndinoya mo.

¹²Taalibaabe bee mbii:

—Moobbo, so tawii o daaniido, ndennoo o dadii.

¹³Haala maayde Laajaru o haalannoo. Kambe be miilii haala doyngol o haali.

¹⁴Iisaa laabbinani be:

—Laajaru hedditaa! ¹⁵Mi seyorike saabe moodon ko mi tawaaka ton koo yalla odon ngoondina. Kaa jonnoo, njehen to makko.

¹⁶Nden Tomaa noddirteedo Funeeru oo wii taalibaabe wobbe bee:

—Njehen enen duu yalla eden maayda e makko.

No Iisaa wiiri kapum woni immital e nguurdam

¹⁷Nde Iisaa yottinoo ndee, tawi wadii balde nay ko Laajaru iriraa.

¹⁸Nde wonnoo hakkunde Baytaniya e Urusaliima furaa hono kilooji tati, ¹⁹Yahuudiyankooobe heewbe ngarii to Mariyama e Marta duwaaru Laajaru, ebe koomta dum'en e maayde miipiibe gorko. ²⁰Nde Marta nannoo Iisaa warii ndee, yehi sakkitoyii mo. Mariyama kaa heddi cuudi. ²¹Marta wii Iisaa:

—Moobbo, sinndo ada wonnoo doo, mijam gorko oo maayataano. ²²Kaa fay jooni mido anndi huunde fuu ko ndaardu-daa Laamdo, wadante.

²³Iisaa wii mo:

—Mija gorko oo immitoto.

²⁴Marta wii:

—Mido anndi o immitoto jannde immital, palaande sakitotoonde.

²⁵Iisaa wii mo:

—Miin woni immital, miin woni nguurdam. Neddo fuu goondindo kam, fay so maayi, wuuran. ²⁶Guurdo fuu goondindo kam, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷O jaabii:

—Sanne Moobbo! Mido goondini aan woni AlmasiihuBii Laamdo garoowo e aduna oo.

²⁸E dow dum, o yehi noddoyde miipiiko Mariyama, o gunndii dum:

—Moobbo oo warii, omo nodde.

²⁹Nde Mariyama nanunoo dum ndee, hepii law, nootoyii. ³⁰Tawi fuu Iisaa naataalino ngeenndi ndii tafon. Omo heddi do Marta hawrunoo e makko doo. ³¹Yahuudiyankooobe ana ngondunoo e Mariyama ley galle, ana koomtannoo dum. Be njii o gurbitike, o yaltii. Be

njokkitii mo, be miili o woyoyan dow yanaande too. ³²Mariyama yottii do Iisaa woni doo, yii dum tan, diccii yeeso muudum, wii dum:

—Moobbo, sinndo ada wonnoo doo, mijam gorko oo maayataano.

³³Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Yahuudiyankooɓe wondufe e mum ɓee ana mboya ndee, yonki makko jawi, hakkille makko immii. ³⁴O wii:

—Hoto ndesu-don mo?

Be njaabii:

—Moobbo, war y'eew!

³⁵Nii Iisaa woyi. ³⁶Yahuudiyankooɓe ɓee mbii:

—Yeewee no o foti horsinde dum.

³⁷Yoga e maɓɓe wii:

—Bumtindo bumdo waawaano hafude Laajaru maayde naa?

No Iisaa wuurtiniri Laajaru

³⁸Yonki Iisaa ɓeydi jawde, o yehi timoyde yanaande ndee. Yanaande ndee yo loowol uddiraangol haayre. ³⁹Iisaa wii:

—Ittee haayre ndee!

Marta, banndii debbo maaydo oo, wii mo:

—Moobbo, ana haani ko tawee hennu makko waylitike, sabi hannde woni balde makko nay.

⁴⁰Iisaa jaabii mo:

—Tama mi wiyaali ma, so a goondinii, a yian teddeengal Laamdo?

⁴¹Be itti haayre ndee. Iisaa tiggittii, wii:

—Baabiraado, mido yettire ko njaabani-daa kam koo. ⁴²Miin kaa, mido anndi jannde fuu ada jaabanoo kam. Kaa mi haaldirii nii saabe yimɓe filiibe kam ɓee, yalla eɓe ngoondina aan neli kam.

⁴³Caggal dii haalaaji, o duki semmbe, o wii:

—Laajaru, yaltu sella!

⁴⁴Maaydo oo yalti, juude mum e koyde mum ana piilaa leppi, yeeso mum ana suddii. Iisaa wii ɓe:

—Kumtee mo, njoppo mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

⁴⁵Heewɓe e Yahuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓee njii ko Iisaa wadi koo, ngoondini dum. ⁴⁶Kaa yogaaɓe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi koo. ⁴⁷Nden Farisa'en e hooreeɓe yottinooɓe sadaka moobti waalde Saahiibe ndee, mbii:

—Oo gorko ana wada kaayde keewde. Hono ngadaten? ⁴⁸So en njoppirii mo nii, jamaa oo fuu goondinan mo. Nden kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku men ceniido oo e lepol men ngol.

⁴⁹Gooto maɓɓe biyeteedo Kayafas, laatinoodo Jottinoowo Sadaka Mawdo e nden hitaande, wii ɓe:

—Onon, on anndaa fay huunde. ⁵⁰On anndaa neddo gooto maayana yimɓe fuu buri moyyande en diina lepol meeden fuu halkoo.

⁵¹Tawi wanaa hiini hoore makko o haaldi kaa haala, kaa nde wonnoo o Jottinoowo Sadaka Mawdo nden hitaande, o sappike Iisaa maayan lepol ngol. ⁵²Kaa wanaa lepol ngol tan o maayanta, ko o maayanta dee, faa o moobta ɓiɓɓe Laamdo saakiibe ɓee fuu e fedde wootere. ⁵³Gila oon jalooma, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.

⁵⁴Dum wadi so Iisaa ɗootti saccude hakkunde Yahuudiyankooɓe. O iwi do o wonnoo doo, o yehi ngalluure wiyeteende Efrayim heettunde e ladde jeereende. O joododii ton e taalibaabe makko.

⁵⁵Tawi iidi Yahuudiyankooɓe biyeteedo Paska oo ɓadike. Heewɓe e yimɓe leydi ndii njehi Urusaliima faa cenna ko'e mum'en gila iidi oo yottaaki.

⁵⁶ Ebe tewta Iisaa. Ebe ndarii ley Suudu Dewal Mawndu nduu, ebe kaalda:

—Odon miila o wara e iidi oo naa on miilaali?

⁵⁷ Tawi hooreeɓe yottinoobe sadaka e Farisa'en njamiriino neddo fuu annudo to mo woni yo haalu faa mo nanngée.

No Mariyama wujiri koyde Iisaa nebam

12 Balde jeegom fade iidi Paska yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o wuurtinnoo oo jeyaa doo.

² Don be ndefani mo paamdu. Marta fec-cani be, Laajaru yo gooto e paamdoobe e Iisaa bee. ³ Nden Mariyama bami fec-citere liituru nebam laabudam, uuroojam, tiidudam coggu, wuji dam e koyde Iisaa, socciri de sukundu mum. Suudu nduu fuu ukkiti. ⁴ Gooto e taalibaabe Iisaa bee, dum woni Yahuuda Isikariyota jambotoodo mo oo, wii:

⁵ —Ko saabii so dam nebam soottaaka buudi teemedede tati cardi,[†] hokkee misikiina'en?

⁶ Walaa ko o wiiri non so wanaa o gujjo, wanaa yurmeende misikiina'en. Kanko woni kawjotoodo jawdi maɓɓe, omo woowi wujjitidde hen. ⁷ Iisaa wii:

—Celee e debbo oo. O resirii dam pannde iretee-mi. ⁸ Sabi misikiina'en ana tawdee e mon pannde fuu. Kaa miin, mi tawdataake e mon pannde fuu.

No hooreeɓe yottinoobe sadaka anniyorii warde Laajaru

⁹ Yahuudiyankooɓe heewɓe anndi Iisaa ana Baytaniya, njehi ton. Wanaa saabe Iisaa tan waddi be, yalla ebe njiya Laajaru guurtinaado oo duu.

¹⁰ Non hooreeɓe yottinoobe sadaka ndawridi mbaran Laajaru duu, ¹¹ sabi

Yahuudiyankooɓe heewɓe ana njoppa be ngoondinoya Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

¹² Janngo mum, jamaa keewdo gardo hawrude e iidi oo nani Iisaa garoowo Urusaliima. ¹³ Be bami caɓe tamarooje, be cakkitoyii mo. Ebe kuljina, ebe mbiya:

—Jettooje e barke ngoodanii gar-doowo e dow innde Joomiraado oo![‡] Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hebi mola ndakiiwa, waddfii, hono no Binndi dii mbiiri dum nii:

¹⁵ «Yimbe ngalluure Siyona, pati kulee!

Yeew, kaananke mon ana wara, ana waddfii mola ndakiiwa.»[¶]

¹⁶ Nden taalibaabe makko bee paa-maalino ko dum woni. Kaa caggal Iisaa teddinaama, be miccitii ko mo sapananoo koo be ngadi mo. ¹⁷ Jamaa tawdanooɗo e makko nde o wuurtinnoo Laajaru, o noddi dum iwde e yanaande ndee, kapum'en duu ana ceettii. ¹⁸ Dum wadi so yimbe heewɓe njehi cakkitoyii mo sabi be nanii o wadii ndee haaynde.

¹⁹ Non Farisa'en mbiyondiri:

—On njii, walaa fuu ko mbaawan-den mo, aduna oo fuu annii jokki e makko.

²⁰ Won Yunaninkooɓe tawaabe hakkunde warɓe Urusaliima faa ndewa ley palaade iidi dee. ²¹ Be battitii Filipa jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, be mbii dum:

—Moobbo, miden njidi yiide Iisaa.

²² Filipa yehi haalanoyi Andire. Be njottinoyi haala kaa Iisaa. ²³ Iisaa jaabii be:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oo yottike. ²⁴ Mido haalana on goonga: so wabbere alkama

[†]12:5 *Buudi teemedede tati cardi* ana mbaara e njobdi neddo hitaande.

[‡]12:13 Jabuura 118.25-26

[¶]12:15 Jakariyaa 9.9

yooraali aawaama e leydi, heddoto yo wabbere wootere. Kaa so nde yoorii nde aawaa fuu, nde riman faa heewa.²⁵ Neddo fuu jiddo yonki mum, mursan ki, kaa jeebiido yonki mum e aduna oo, damman ki, heban nguurndam nduumidam.²⁶ So won muuydo gollande kam, yo jokku e am. Do ngon-mi fuu, doo golloowo am duu wonata. Baabiraado teddinin gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde mum

²⁷—Jooni mi wemmbaama. Kodum mbiyan-mi? Mi wiya Abba hisinam e oo wakkati naa? Mi waawaa wiide dum sabi kammari wakkati oo ngardu-mi.²⁸ Abba, teddin innde maa.

Daande nanaa iwruude dow kammu:

—Mi teddinii nde, mi teddinin nde kasen.

²⁹Nde yimbe darinoobe ton bee nanunoo nden daande ndee, mbii dum riggaango kammu. Wobbe mbii:

—Malaa'ika haaldi e makko!

³⁰Iisaa wii be:

—Wanaa saabe am daande ndee wardi, saabe moodon.³¹ Jooni woni sariya aduna oo. Jooni kaananke oo doo aduna tippete sella.³² Miin, so mi toownaama iwde e leydi ndii, mi foodan yimbe fuu warde e am.

³³Tawi dii haalaaji o sapporii no mo maayrata nii.³⁴ Yimbe bee njaabii mo:

—Sariya oo anndinii min Almasihu yo duumotoodo. Hono aan mbiirataa kinaa Bii Neddo oo toownee? Homo woni oo Bii Neddo?

³⁵Iisaa jaabii be:

—Fooyre ana wondi e mon wakkati seeda tafon. Njahon gila fooyre ana hed-dii e mon, pati nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata.

³⁶Ngoondinee fooyre gila ende e mon yalla odon laatoo yimbe fooyre.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudoyii be.

³⁷Kaayde de o wadi yeeso mabbe dee fuu, wadaali so be ngoondini mo,³⁸ yalla haala annabi Esaaya kaa ana tabita: «Joomiraado, homo goondini waaju amen oo?

Homo bannginanaa baawde Joomiraado?»[§]

³⁹Be mbaawaano goondinde, sabi Esaaya wii kasen:

⁴⁰«O wumnii gite mabbe, o helii hakkillaaji mabbe, pati gite mabbe njiya, pati hakkillaaji mabbe paama sako be tuuba, so mi sellina be.»^{**}

⁴¹Dum Esaaya wii nde yiinoo teddeengal Iisaa, so haali haala makko ndee.

⁴²Kaa dum fuu e taweede, hooreebe Yahuudiyankooobe heewbe ngoondinii Iisaa. Kaa saabe Farisa'en, be kullii yaadirde pati be njaltinee waajordu.

⁴³Dum woni teddineede yimbe burani be teddineede Laamdo.

⁴⁴Iisaa haali faa toowi, wii:

—Goondindo kam, wanaa miin tan o goondini, neldo kam oo duu o goondini dum.⁴⁵ Neddo fuu jiddo kam, yii neldo kam oo.⁴⁶ Miin, mi warii mi fooyre aduna oo, faa goondindo kam fuu pati heddo ley nimre.⁴⁷ So won nando waaju am jokkaali dum, miin, mi sarataa dum. Sabi mi wardaali sarde aduna oo, faa mi hisina mo ngardu-mi.⁴⁸ Oon calaniido kam, so jabaali waajuuji am, ana jogii caroowo. Konngol ngol kaalmi ngol sarata dum jalaande sakito-toonde.⁴⁹ Sabi miin, mi haaldaali hiini hoore am. Baabiraado neldo kam oo hokki kam yamiroore ko kaalan-mi e

§12:38 Esaaya 53.1

**12:40 Esaaya 6.10

ko mbaajotoo-mi. ⁵⁰Miin, mido anndi yamiroore makko, kapum woni nguurn-dam nduumiidam. Ko kaal-mi koo, no Baabiraado haalaniri kam nii kaaltir-mi.

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe mum

13 Gila iidi Paska yottaaki, Iisaa ana anndi wakkati mo iwata e aduna so hootana Baabiraado oo warii. Ga aduna gaa omo yidi yimbe makko, omo yidi be kaaddi jilli. ²Wakkati mo be kirtotoo oo, Ibiliisa wadi e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyota jamm-baade mo. ³Iisaa e hoore mum ana anndi to Laamdo iwri to Laamdo hootata. Laamdo wadii huunde fuu e junngo makko. ⁴O immii e hiraande ndee, o boortii saaya makko, o bami disawel, o fiili e makko. ⁵Non o wayli ndiyam e feere lootorde, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, omo soccira de disawel o fiilii ngel. ⁶Nde o yottinoo Simon Piyeer ndee, oon wii mo:

—Moobbo, aan lootata koyde am naa?

⁷Iisaa jaabii mo:

—A faamaali ko ngadan-mi koo tafon, kaa a faamoyan caggal jooni.

⁸Piyeer wii mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo:

—So mi lootanaali ma, a walaa ngedu e am.

⁹Simon Piyeer wii mo:

—Moobbo! So non, pati haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am duu.

¹⁰Iisaa wii mo:

—Lootiido fuu yo laabufo. Mo hasindinaa e lootaneede kinaa koyde tan. Onon on laabufo, kaa wanaa on fuu.

¹¹Tawi omo anndi jammbotoodo mo oo. Dum wadi so o wii wanaa on fuu ngoni laabbe.

¹²Nde Iisaa lootunoo koyde mabbe ndee, bamti saaya muudum, joottii, wii be:

—On paamii ko ngadu-mi on koo naa? ¹³Odon noddira kam «Moobbo» odon noddira kam «Kalfaado». Ko mbiyaton koo ana moyyi, sabi dum ngonmi. ¹⁴Ndennoo, miin Kalfaado, miin Moobbo, mi lootii koyde mon, wajiibi onon duu gooto fuu lootana goddo koyde mum. ¹⁵Ko ngadu-mi on koo yo tinndinol yalla onon duu, odon ngadondira hono ko ngadu-mi on koo. ¹⁶Mido haalana on goonga: maccudo burataa kalfaado mum teddude, nelaado duu burataa nelfo dum. ¹⁷Nde wonnoo on anndii dum jooni, so nii on njokkirii non, on mbelan hoore. ¹⁸Wanaa haala mon on fuu kaal-mi. Mido anndi been be cubii-mi, kaa kinaa ko Binndi dii mbii koo tabita: «Naamdudo e am latiri kam teppere muudum.»^{††} ¹⁹Gila jooni mido haalana on dum, fade majjum yottaade, yalla nde dum yottii fuu, odon ngoondina miin woni mo ngonmi. ²⁰Mido haalana on goonga: neddo fuu jabbiido nelaado am, jabbike kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabbike nelfo kam oo duu.

No Yahuuda jammborii Iisaa

²¹Nde o haalnoo dum ndee, yonki makko pawii, o wii:

—Mido haalana on goonga: gooto moodon jammboto kam.

²²Taalibaabe bee yeewondiri. Be andaa mo o haalata haala mum. ²³Gooto e taalibaabe bee, mo Iisaa horsini oo, ana joodinoo bannge mum. ²⁴Simon Piyeer himyi mo gite mo lamndoo Iisaa homo o haalata haala mum. ²⁵Non taalibbo oo naayorii hedde Iisaa, wii:

—Moobbo, dum homo?

²⁶Iisaa jaabii:

^{††}13:18 Jabuura 41.10

—Mo ndokkan-mi lonngere nde cuuwan-mi ndee oo.

O suuwi lonngere, o hokki Yahuuda bii Simon Isikariyota oo. ²⁷ Caggal lonngere ndee, Ibiliisa naati e Yahuuda. Iisaa wii mo:

—Wadu ko ngadataa koo law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe don bee faamaali ko Iisaa haalani mo koo. ²⁹ Nde wonnoo Yahuuda woni kawjotoodo jawdi mabbe, yoga miilii Iisaa wii mo somonoyoo iidi, naa dapa ko o hokki misikiina'en. ³⁰ Yahuuda nanngu lonngere ndee tan, yalti oon wakkati fuu. Dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda yaltunoo ndee, Iisaa wii:

—Jooni Bii Neddo teddinaama, Laamdo duu teddinaama saabe makko. ³² So Laamdo teddinaama saabe makko, ³³ kapum duu teddinan mo e hoore mum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e mon seeda tafon. On tewtan kam. Mido wiya on jooni hono ko mbiinoo-mi Yahuudiyankooɓe e bettaade: on mbaawaa yaade to njahan-mi too. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidondiree! Hono no njidir-mi on nii, onon duu njidondiron hono non! ³⁵ So on njidondirii, yimbe fuu annditan on taalibaabe am.

No Iisaa holliri Piyeer yankiran dum

³⁶ Simon Piyeer wii mo:

—Moobbo, hoto njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahan-mi jooni too, a waawaa jokkude e am. Kaa caggal jooni a jokkan e am!

³⁷ Piyeer wii mo:

—Moobbo, ko saabii so mi waawaa jokkude e maa jooni? Mido hokkitira yonki am saabe maa.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Goonga fuu, a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Mido haalane goonga: fade ndontoori jogginde hannde a wiyam a anndaa kam cili tati.

No Iisaa wiiri kapum woni laawol ngol

14 Iisaa wii taalibaabe mum bee: —Pati imminee hakkille mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam. ² Cuudi keewdi ana ley galle Baabiraado am. So walaano, mi wiyanno on. Mi yahan, mi moyyanoya on ton nokku. ³ Ndenoo, so mi moyyanoyii on nokku, mi wartan kasen mi bamta on faa onon duu ngonon to ngonan-mi too. ⁴ Odon anndi to njahan-mi too, odon anndi laawol mum.

⁵ Tomaa wii mo:

—Moobbo, min anndaa to njahataa, hono min anndirta laawol mum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol ngol, miin woni goonga oo, miin woni nguurdam dam. So wanaa saabe am fay gooto waawaa yaade to Baabiraado. ⁷ Sinndo odon anndunoo kam, maa on anndu Baabiraado am oo duu. Gila jooni on anndii mo, on njii mo.

⁸ Filipa wii mo:

—Moobbo, hollu min Baabiraado, dum tan ana hey'a min.

⁹ Iisaa wii mo:

—No ngondir-mi e moodon faa booyi nii fuu, Filipa, a anndaali kam naa? Jiido kam, yii Baabiraado. Hono mbiirataa: «Hollu min Baabiraado»? ¹⁰ A goondi-naali mido e ley Baabiraado, Baabiraado ana e am naa? Waajuuji di mbaajii-

‡‡13:32 Puddoode aaya 32, «So Laamdo teddinaama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu booye dii.

mi on dii fuu, mi waajortaako di hiini hoore am. Baabiraado gondo e am oo gollata golleeji mum. ¹¹Ngoondinee kam so mi wii mido e Baabiraado, Baabiraado ana e ley am. Fay so on ngoondinaali dum, ngoondiniron kam saabe golleeji dii. ¹²Mido haalana on goonga: neddo fuu goondindo kam, gollan kapum duu golleeji di ngollan-mi dii, gollan ko furi di, sabi mi kotoowo to Baabiraado am. ¹³Mi wadanan on huunde fuu ko jaagori-don Laamdo saabe am. Mi wadan dum yalla Baabiraado oo ana teddiniree saabe Biddo oo. ¹⁴So won ko jaagori-don Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa fodiri neldan Ruuhu Ceniido

¹⁵—So odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ^{16–17}Mi jaagoto Baabiraado hokka on Balloowo goddo, oo woni Ruuhu goonga, yalla omo wonda e mon faa abada. Aduna oo waawaa jabbaade mo, sabi yiyataa mo, anndaa mo. Kaa onon, odon anndi mo sabi omo wondi e mon, omo e mon. ¹⁸Mi yoppataa on atiime'en, mi watan e mon. ¹⁹So booyii seeda aduna oo yiyataa kam kasen. Kaa onon, on njiyan kam, sabi mi guurdo, onon duu on nguuran. ²⁰Nannende nden on paaman mido e ley Baabiraado, odon e am, mido e ley mon. ²¹Neddo fuu anndudo jamirooje am so jokki de, kapum woni jiddo kam. Jiddo kam, Baabiraado am yidan dum. Miin duu, mi yidan dum, mi bannginanan dum hoore am.

²²Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyota, jaabii mo:

—Moobbo, hono bannginirantaa min hoore maa, tawee a bannganaali aduna oo?

²³Iisaa jaabii mo:

—So neddo ana yidi kam, jokkan kongol am, Baabiraado am yidan dum. Miin e Baabiraado am oo min ngaran

to mum min njooddo e mum. ²⁴Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa kongol am. Haala ka nanaton kaa, ka wanaa ka am, ka haala Baabiraado neldo kam oo. ²⁵Dum kaalanan-mi on gila mido tawdaa e mon. ²⁶Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiraado neldirta on saabe am oo, kapum anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoo-mi on koo fuu.

²⁷Jam njoppidan-mi on, jam am ndokkan-mi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on nii. Pati imminee hakkille mon, pati kulee. ²⁸On nanii ko mbii-mi on: «mi yahan, caggal mum mi warta e mon.» Sinndo odon njidunoo kam, maa on ceyoro mi jahoowo to Baabiraado, sabi Baabiraado furi kam teddude. ²⁹Mi haalanii on jooni gila dum waraali, yalla so dum warii, odon ngoondina. ³⁰Haala am e moodon heewataa kasen, sabi kaananke oo aduna ana wara. Fay huunde o waawaa e am. ³¹No Baabiraado yamiri kam nii, non ngadiran-mi, faa aduna oo faama mido yidi Baabiraado. Immee njehen, iwen doo.

No Iisaa wiiri kapum woni peguwi ngoongaraawi

15—Miin woni peguwi ngoongaraawi, Baabiraado woni jom ngesa peguuje. ²Cabal am dimaral fuu o feyyan dum, cabal dimoowal fuu, o saltoto dum yalla engal beydoo rimde. ³Onon, jooni on laabube saabe waaju mo mbaajii-mi on oo. ⁴Niifbee e am. So on jiiibii e am, miin duu mi jiiiban e mon! Hono no cabal peguwi waawaa rimde e hoore mum kinaa tawee engal jiiibi e peguwi nii, hono non onon duu, on mbaawaa rimde so on jiiibaali e am. ⁵Miin woni peguwi, onon ngoni cabe. Neddo fuu jiiibudo e am, mi jiiibii e mum, rima duu faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde so on ngaldaa e am. ⁶Neddo fuu mo ji-

ibaali e am, tippete sella hono no cabal peyyaangal nii, yooraa. Cabe joorde dee moobtete, tippee ley yiite, de kubba. ⁷ So on niibii e am, waaju am niibii e mon, nden kaa paagee Laamdo ko muuy-don fuu, on keban. ⁸ So on ndimii faa heewii, dum hollititta on laatike taalibaabe am, nden yimbe njiyata teddeengal Baabiraado am. ⁹ Hono no Baabiraado yidiri kam nii, miin duu hono non njidir-mi on. Niibee e jilli am. ¹⁰ So on njokkii jamirooje am, on piifan e jilli am, hono no njokkir-mi jamirooje Baabiraado am so piibu-mi e jilli mum nii.

¹¹ Mi waajike on dum yalla seyo am ana piiba e mon, seyo mon hibba. ¹² Annii yamiroore am: njidondiree hono no njidir-mi on nii. ¹³ Huunde fuu buraa dii doo jilli mawnude: neddo hokkitira yonki mum saabe yibbe mum. ¹⁴ Onon ngoni yibbe am, so on ngollii ko njamir-mi on koo. ¹⁵ Mi wiyataa on maccube kasen sabi maccudo anndaa ko kalfaado mum gollata. Mido wiya on yibbe, sabi ko narru-mi Baabiraado am koo fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, miin subii on so yamiri on njahon ndimoyon bibbe, bibbe mon nduumoo, yalla Baabiraado ana hokka on huunde fuu ko paagori-don saabe am. ¹⁷ Njidondiree! Dum njamir-mi on.

No aduna oo wajiri Iisaa e taalibaabe mum fuu

¹⁸ —So aduna oo ana waji on, anndee, miin o adii wajude. ¹⁹ Sinndo on laatinoke adunankoobe, maa aduna oo yidu on. Kaa on nganaa adunankoobe. Mi subike on mi seenndii on e aduna oo. Dum saabanii mo wajude on. ²⁰ Miccietee ko mbiinoo-mi on koo: «Maccudo burataa kalfaado mum.» So be torrii kam, be torran on, onon duu. So be njokkii konngol am, be njokkan ngol mon ngol

duu. ²¹ Be ngadiran on dum fuu saabe am, sabi be anndaa neldo kam oo. ²² So mi waraalino, mi waajanooki be, be niyataakeno. Kaa jooni mi warii, mi waajike be, be ngalanaa luutti mabbe dii ujuuru fuu. ²³ Neddo fuu bapudo kam, wajii Baabiraado am oo duu. ²⁴ Sinndo mi gollaalino dii golleeji di fay gooto meedaali gollude yeeso mabbe, be niyataakeno. Kaa jooni be njii di fuu, ebe keddii wajude kam, miin e Baabiraado am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Sariya maabe: «Be mbapirii kam dow meere.»[¶]

²⁶ Ruuhu goonga iwroowo to Baabiraado, Balloowo on mo neldan-mi on oo, nde warii, kapum seettantoo kam. ²⁷ Onon duu, on ceettantoo kam sabi ofon ngondi e am gila pudfoode.

16 —Mi waajike on dum pati on njoppu goondinal. ² Be njaltinan on cuudi baajordi. Wakkati waroyan nde bardo on fuu miilata rewii Laamdo. ³ Be ngadan dum sabi be anndaa Baabiraado oo, be anndaa kam miin duu. ⁴ Mi waajike on dum, yalla so wakkati oo warii, ofon miccadoo mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaali on gila arannde sabi mido wondi e mon. ⁵ Jooni mido nii hootana neldo kam oo, kaa fay gooto e mon lamndaaki kam hoto njahan-mi. ⁶ On cunaama sanne saabe ko kaalan-mi on dum koo. ⁷ Dum fuu e taweede, mido haalana on goonga: yaadu am buri moyyande on. Sabi so mi yahaali, Balloowo on oo warataa. Kaa so mi yehii, mi neldan on mo. ⁸ So o warii, o niijan aduna oo banngal luutti e fooccitaare e sariya. ⁹ Banngal luutti, sabi be ngoondi-naali kam. ¹⁰ Banngal fooccitaare, sabi mido hoota to Baabiraado oo, on njiy-

[¶]15:25 Jabuura 35.19; 69.5

ataa kam kasen. ¹¹ Banngal sariya, sabi kaananke oo doo aduna saraama.

¹² Mido jogii ko heewi kasen ko mi waajoo on, kaa on mbaawtataa dum jooni. ¹³ Nde Ruuhu goonga oo warii fuu, dowan on faade e goonga fuu. Sabi o haaldataa hiini hoore makko, o haalanan on ko o nani fuu, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ Kanko, o teddinan kam, sabi o baman ko njeji-mi koo, o humpitira on. ¹⁵ Ko Baabiraado oo jogii fuu, miin jey. Dum saabii mbii-mi o humpitan on ko o hefi e am koo.

No sunu waylitortoo seyo

¹⁶ —So booyii seeda, on njiyataa kam, so booyii seeda kasen, njiyon kam.

¹⁷ Yoga e taalibaabe makko bee lamndondiri, mbii:

—Kodum woni maanaa haala makko so o wii «so booyii seeda, on njiyataa kam e so booyii seeda kasen, njiyon kam», o wii kasen «sabi mi jahoowo to Baabiraado?»

¹⁸ Be mbii:

—«So booyii seeda», kodum dum firritata? Min paamaali ko o wii koo.

¹⁹ Nde Iisaa anndunoo ebe njidi lamndaade dum ndee, wii be:

—Odon lamndondira maanaa haala am kaa: «So booyii seeda on njiyataa kam, so booyii seeda kasen, njiyon kam.»

²⁰ Mido haalana on goonga: onon, on mboyan, on mboytoto, tawee aduna oo ana seyii. On cunlan, kaa sunu mon waylitoto seyo. ²¹ So debbo ana naywa, mo sunlan sabi wakkati makko warii. Kaa so cukalel ngel rimaama, o micc-itataako naawalla njatawera makko, no seyo makko foti heewde dow aduna oo hebii kodo. ²² Onon duu hono non cunlir-don jooni, kaa mi yiitan on kasen, on ceyoto, fay gooto waawaa bonnude seyo mon. ²³ Nannde nden, on lamndataako kam fay huunde. Mido haalana on goonga: huunde fuu ko jaagi-don

Baabiraado oo, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa jooni, walaa fuu ko jaagori-don saabe am. Naagee, on keban, yalla seyo mon ana hibba.

No Iisaa jaalorii aduna

²⁵ —Ko kaalan-mi on jooni koo yo haala hippaaka. Wakkati waran, wakkati mo mi hippataa haala. Nden kaa mi haalanan on haala Baabiraado faa laaba. ²⁶ Nannde nden on jaagorto Laamdo saabe am. Mi wiyaali mido jaaganoo on Baabiraado, ²⁷ sabi Baabiraado e hoore mum ana yidi on. O yidirii on saabe odon njidi kam, on ngoondinii to Laamdo iwru-mi. ²⁸ Mi iwii to Baabiraado, mi warii e aduna. Jooni mido dala aduna oo, mi hootana Baabiraado.

²⁹ Taalibaabe makko mbii mo:

—Jooni kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippu-daa hen. ³⁰ Jooni kaa, min anndii walaa fuu ko a anndaa, fay gooto hasindinaa e lamndaade ma. Dum saabii so min ngoondini a iwdo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii be:

—Jooni, on ngoondinii naa? ³² Wakkati oo ana wara, o warii jooni, do on fuu caakoto-don, homo fuu hoota suudu mum, njoppon kam mi teeldo. Kaa mi wanaa teeldo, sabi Baabiraado oo ana wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, yalla odon kemra jam e am. Odon ngondi e torra ley aduna oo. Kaa ceoyo-don, miin, mi jaalike aduna oo!

No Iisaa duworii saabe taalibaabe mum

17 Nde Iisaa waajinoo waajuuji dii ndee, tiggittii kammu, wii:

—Baabiraado, wakkati oo warii, teddin Biya, yalla Biya oo duu ana teddine. ² Sabi a hokkii mo baawde dow neddo fuu, yalla omo hokka been be ndokku-daa mo bee fuu nguurndam nduumi-idam. ³ Nguurndam nduumiidam woni

be annde, aan Laamdo goongaraajo gooto oo, be annda Iisaa Almasiihu mo nel-daa oo. ⁴Mi teddinii ma e dow leydi ndii, mi yottinii golle mo ndokku-daa kam mi golla oo. ⁵Jooni kaa, Baabiraado, teddinam teddeengal ngal njoginoo-mi do maa doo gila aduna oo tagaaka ngal.

⁶Yimbe be ndokku-daa kam e aduna oo bee, mi bannginani dum'en innde maa. Aan jey be, a hokkii kam be, ebe njokki konngol maa. ⁷Jooni kaa, be andii ko ndokku-daa kam koo fuu to maa iwi, ⁸sabi mi haaltanii be haalaaji di kaalan-daa kam dii, be njabii di. Be kebii tayoral to maada iwru-mi, be ngoondinii aan neli kam. ⁹Mido jaagore saabe maŕbe. Mi jaagortaako saabe aduna oo, mido jaagoroo saabe be ndokku-daa kam bee, sabi aan jey be. ¹⁰Be njeji-mi fuu, aan jey, be njeji-daa fuu, miin jey. Mi teddiniraama saabe maŕbe. ¹¹Kambe, be keddoto e aduna oo, kaa miin, mi heddataako e makko. To maa njahan-mi. Aan Baabiraado Ceniido, reenir be baawde maada de ndokku-daa kam dee, yalla ebe laato gooto hono no men nii. ¹²Nde ngondunoo-mi e maŕbe ley aduna oo ndee, mi reenirii be baawde maa de ndokku-daa kam dee, mi tiidii e maŕbe. Fay gooto majjaali so wanaa yiitenke oo, yalla ko sappaa e Binndi dii koo ana tabita. ¹³Jooni kaa mido wara to maa. Mido haala dii haalaaji gila mido heddi e aduna oo tafon, yalla seyo am ana hibba e maŕbe. ¹⁴Mi yottinii be konngol maa. Aduna oo wajii be, sabi be njeyaaka e makko, hono no miin duu mi jeyiraaka e makko nii. ¹⁵Mi jaagaaki ittaa be e aduna oo, kaa mido jaage ndeenaa be e Ibiliisa. ¹⁶Be njeyaaka e aduna oo, hono no miin duu mi jeyiraaka e makko nii. ¹⁷Sennir be goonga maa. Konngol maa woni goonga. ¹⁸Hono no nelir-daa kam e oo aduna nii, miin duu non nelir-mi be e

makko. ¹⁹Mido sennira hoore am saabe maŕbe, yalla kambe duu ebe laato senniraabe goonga.

²⁰Wanaa saabe maŕbe tan jaagorto-maa-mi. Mido jaagoroo duu saabe been goondinirbe kam waajuuji maŕbe, ²¹yalla be fuu ebe laato gooto. Hono no aan Baabiraado laatori-daa e am, miin duu mido e maa nii, yalla kambe duu ebe laato gooto e men, yalla aduna oo ana goondina aan neli kam. ²²Mi wafanii be teddeengal ngal ngadan-daa kam ngal, yalla ebe laato gooto, hono no laatoriden gooto nii. ²³Miin mido e maŕbe, aan ada e am, yalla ngootummaaku maŕbe ana hibba, yalla aduna oo ana annda aan neli kam, mo annda duu ada yidi be hono no njidir-daa kam nii. ²⁴Baabiraado, mido yidi be ndokku-daa kam bee ngonda e am nokku fuu do tawaa-mi, yalla ebe njiya teddeengal ngal ngadan-daa kam ngal sabi a yidii kam gila aduna oo diidaaka.

²⁵Baabiraado poocitiido, aduna oo anndaa ma, kaa miin noo mido annu maa, bee doo ana anndi aan neli kam. ²⁶Mi anndinii be ko ngon-daa, mi beydan anndinde be, yalla jilli njid-daa kam dii ana tawee e maŕbe, miin duu mi tawee e maŕbe.

No Iisaa nanngiraa

18 Nde Iisaa duworinoo nii ndee, yaadi e taalibaabe mum ootoo bannge callugol biyeteengol Kedoron. Be naati ton e nokku keewdo ledde. ²Yahuuda jammbootodo mo oo ana anndi nokku oo, sabi Iisaa e taalibaabe mum ana moobotonoo ton sanne. ³Yahuuda ardii oorngal sordaasi'en e golloobe iwruube to hooreebe yottinoobe sadaka e Farisa'en. Be ngari ton, ebe njogii cunkume kubbooje e lampaaji e kaborde. ⁴Nde wonnoo Iisaa ana anndi ko fa'i warde e mum fuu, sakkiti be, wii: —Homo tewtaton?

⁵Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatunke oo.

O wii be:

—Miin woni kanko!

Yahuuda jammbootoofdo mo oo duu ana dardii e mabbe. ⁶Nde Iisaa wiinoo «Miin woni kanko» ndee, be njaari cagga-caggarde be caami e leydi. ⁷Iisaa lamndii be kasen:

—Homo tewtaton?

Be njaabii:

—Iisaa Nasaraatunke oo.

⁸Iisaa wii be:

—Mbii-mi on, miin woni kanko! So miin tewtaton, accee bee kaa njaha.

⁹Non dum laatorii, yalla haala Iisaa kaa ana tabita: «Mi majjoraaka fay gooto e be ndokku-daa kam bee.» ¹⁰Simon Piyeer ana joginoo kaafaawi, soorti ki, soppi golloowo Jottinoowo Sadaka Mawdo e nowru naamru faa ndu tayi. Golloowo oo ana wiyee Malkus. ¹¹Nden Iisaa wii Piyeer:

—Soornu kaafaawi maa kii e njaro mum. Ada miili mi yarataa horde bone nde Baabiraado hokki kam ndee naa?

¹²Don sordaasi'en e kaananke mum e gollanoobe hooreebe Yahuudiyankoobe nanngi Iisaa, kabbi dum. ¹³Be nabi mo to Annas tafon. Annas yo esii Kayafas laatiido Jottinoowo Sadaka Mawdo ley nden hitaande. ¹⁴Kanko Kayafas oo dawranoo hooreebe Yahuudiyankoobe dabare, wii: ko buri moyyude e yimbe lepol ngol, neddo gooto maayana be.^{§§}

No Piyeer wadi so yankiri Iisaa

¹⁵Simon Piyeer e taalibbo godfo njokkitii Iisaa. Taalibbo oo ana andondiri e Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, dum wadi so o hebi naaddude e Iisaa galle mawdo hooreebe yottinoobe sadaka oo. ¹⁶Piyeer kaa, darii damal sella too. Taalibbo andondirdo e Jotti-

noowo Sadaka Mawdo oo, yalti haaldi e debbo doomoowo damal ngal oo, naanni Piyeer. ¹⁷Kordo doomoowo damal oo lamndii Piyeer:

—Aan nee, a wanaa gooto e taalibaabe gorko oo naa?

Piyeer jaabii mo:

—Mi wanaa!

¹⁸Nde wonnoo jaangol ana heewi, golloobe e doomoobe kubbiino yiite ana yuwloo. Piyeer duu dardii e mabbe ana yuwloo.

No mawbe diina cariri Iisaa

¹⁹Nden Jottinoowo Sadaka Mawdo oo lamndii Iisaa haala taalibaabe mum e waaju mum. ²⁰Iisaa jaabii mo:

—Mi bannginani aduna oo waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley Suudu Dewal Mawndu to Yahuudiyankoobe fuu kawrititta too. Walaa fuu ko kaaldu-mi cuucuukka. ²¹Ko lamndorto-daa kam? Lamnda been hettindiibe kam. Kambe kaa, ebe anndi ko mbaajii-mi koo.

²²Nde Iisaa haalnoo dum ndee, gooto e doomoobe bee fii mo banaawo, wii:

—Nii jaaborto-daa Jottinoowo Sadaka Mawdo oo naa?

²³Iisaa jaabii mo, wii:

—So ko boni mbii-mi, haalanam ko boni e majjum. So tawii ko moyy'i mbii-mi, ko saabii so pii-daa kam?

²⁴Nden Annas neldi mo to Kayafas Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, omo habbii.

No Piyeer wadi so yankiri Iisaa kasen

²⁵Simon Piyeer ana darinoo ton ana yuwloo. Faa be mbii mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaabe makko bee naa?

O yeddi, o wii:

—Mi wanaa!

²⁶Gooto e gollanoobe Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oo, wii:

—Mi yiidaalino ma e makko ley nokku keewdo ledde too naa?

²⁷Piyeer yeddi kasen, e oon wakkati fuu, ndontoori joggini.

No Iisaa sariraa yeeso Pilaatu

²⁸Caggal dum, be itti Iisaa to Kayafas gila beetee kecco, be nabi mo to huweere goforneer oo. Nabube mo bee naataali huweere ndee, sabi so be naatii nde, be cofan, be paamataa ndeendi iidi Paska ndii. ²⁹Pilaatu, goforneer oo, tawoyi be sella too, wii:

—Kodum ngullaniri-don oo gorko?

³⁰Be njaabii mo:

—Sinndo o gollaalino ko boni, min ngaddataano mo ga maa.

³¹Nden Pilaatu wii be:

—Nabee mo, cardon mo sariya moodon.

Yahuudiyankooŋe be njaabii:

—Min ndujanaaka warde fay gooto.

³²Nii haala ka Iisaa haalnoo haala maayde mum kaa tabitiri. ³³Pilaatu naatti galle mum, noddi Iisaa, wii dum:

—Aan woni kaananke Yahuudiyankooŋe oo naa?

³⁴Iisaa jaabii mo:

—Aan e hoore maa wii non naa woŋŋe narru-daa?

³⁵Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Yahuudiyanke naa? Ko ngadu-daa so lepol maa e hooreeŋe yottinoobe sadaka ngaddu maa ga am?

³⁶Iisaa jaabii:

—Laamu am jeyaaka e oo aduna. Sinndo omo jeyanoo e oo aduna, golloobe am kabotono pati mi naata juude hooreeŋe Yahuudiyankooŋe. Kaa jooni laamu am oo wanaa mo doo.

³⁷Nden Pilaatu wii mo:

—Ndennoo, a kaananke?

Iisaa jaabii:

—No mbii-daa nii, mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraa-mi so ngar-mi ley aduna oo so wanaa faa mi seettoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ana nana daande am.

³⁸Pilaatu wii mo:

—Goonga? Kodum woni goonga?

Nde o haalnoo dum ndee, o yalti kasen, o tawtoyi Yahuudiyankooŋe be sella too, o wii be:

—Mi hebaali feloore fay wootere e makko. ³⁹Kaa ley aada moodon, iidi Paska fuu mido yoppitana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoppitana on kaananke Yahuudiyankooŋe oo naa?

⁴⁰Be fuu be ngulli, be mbii:

—Wanaa oo, Barabas min njidi.

Barabas nee yo janoowo.

19 Nden Pilaatu nanngi Iisaa, yamiri fiyee dorri. ²Sordaasi'en bee capi tennaade gi'e, kippi e hoore makko, boorni mo burmusuure wodeere.* ³Be battitii mo, ebe mbiya:

—Sadi, kaananke Yahuudiyankooŋe!

Ebe piya mo banaaje. ⁴Pilaatu yalti kasen, wii Yahuudiyankooŋe be:

—Mi yaltinan mo faa anndon mi hebaali feloore fay wootere e makko.

⁵Non Iisaa yaltinaa ana hippii tennaade gi'e ndee, ana boornii saaya mbodeewa kaa. Pilaatu wii be:

—Gorko oo annii!

⁶Nde hooreeŋe yottinoobe sadaka e doomoobe bee njiinoo mo ndee, ngulli mbii:

—Tontu mo e leggal bardugal! Tontu mo e leggal bardugal!

Pilaatu wii be:

—Nanngi mo onon tonton mo, sabi miin kaa, mi hebaali feloore e makko.

⁷Yahuudiyankooŋe njaabii mo:

* 19:2 Wakkati Iisaa, *burmusuure wodeere* yo saaya ka kaananke boornotoo.

—O luuttii sariya amen. E ley sariya amen oo kaa waajibi o waree, sabi o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸Nde Pilaatu nannoo kaa haala ndee, kulol mum beydii. ⁹O naatti hubeere ndee kaseen o wii Iisaa:

—Aan, hoto iwataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰Nden Pilaatu wii mo:

—Miin muroto-daa naa? Tama a andaa mido waawi yoppitidde ma, mido waawi tontude ma?

¹¹Iisaa jaabii mo:

—So wanaa Laamdo hokku maa baawde, a waawaano e am fay huunde. Dum saabii so gattudo kam e junngo maa oo bur maa jirinaade.

¹²Gila nden Pilaatu ana ndaara yoppitinde mo. Dum saabii so Yahuudiyankooḅe ana ngulla, ana mbiya:

—So nii a yoppitii mo, a wanaa gidḅo kaananke Roma mawdo oo. Neddo fuu gadudo hoore mum kaananke yo garo kaananke Roma.

¹³Nde Pilaatu nannoo dii haalaaji ndee, yaltini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku biyeteedo Dinngira Kaaye (e ibaraninkoore omo wiyee Gabbata).

¹⁴Nden yo pannde lanndinal iidi Paska, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wii Yahuudiyankooḅe:

—Kaananke moodon annii!

¹⁵Be nduki semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal bardugal!

Pilaatu jaabii:

—Mi tonta kaananke moodon oo naa?

Hooreḅe yottinoḅe sadaka ḅee mbii:

—Min ngalaa kaananke ko wanaa kaananke Roma mawdo oo.

¹⁶Nden o hokki ḅe Iisaa faa ḅe tontoya dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal bardugal

Nii ḅe nanngi Iisaa, ḅe nabi dum. ¹⁷Iisaa yalti ana roondii leggal mum bardugal faa yottii nokku biyeteedo Laalagal Hoore (e ibaraninkoore omo wiyee Golgata). ¹⁸Don ḅe tontidi mo e didon wobbe: oo nano, oo jaamo, Iisaa ana lombbii. ¹⁹Pilaatu winndi e alluwal: IISAA NASARAATUNKE OO, KAAANANKE YAHUUDIYANKOOḅE. O yamiri ngal takkee e leggal bardugal ngal. ²⁰Yahuudiyankooḅe heewḅe njanngii binndi dii sabi do Iisaa tontaa doo woddaa ngalluure ndee. Alluwal ngal winndaama e ibaraninkoore e yunaninkoore e romankoore. ²¹Nden hooreḅe yottinoḅe sadaka ḅee mbii Pilaatu:

—Pati winndu: «Kaananke Yahuudiyankooḅe», winndu: «o wii kanko woni kaananke Yahuudiyankooḅe».

²²Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndu-mi koo winndaama, tilike.

²³Nde sordaasi'en ḅee tilinoo tontude Iisaa ndee, pecci kaddule makko pece nay. Homo fuu ḅami feccere mum. ḅe ḅami saaya makko duu. Saaya kaa walaa pootol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴Sordaasi'en ḅee kaaldi:

—Pati ceeken saaya kaa. Ngaden ka urwa, yeewen keboowo ka.

Dum wadii, yalla ko sappaa e Binndi dii koo ana tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde maḅḅe, ḅe ngadii saaya am urwa.»[†]

Dum sordaasi'en ḅee ngadi.

²⁵Inna Iisaa, e sakiike mum debbo, Mariyama jom suudu Kolopa, e Mariyama mo Magdala ana ndarii bannge leggal ngal Iisaa tontaa e mum ngal. ²⁶Iisaa yii inna mum e taalibbo

[†]19:24 Jabuura 22.19

mum korsudo oo ana ndarodii, wii inna mum:

—Inna, biya annii!

²⁷ Nden o wii taalibbo oo:

—Inna maa, annii.

Gila nden taalibbo oo nabi Mariyama galle mum.

Haala maayde Iisaa

²⁸ Caggal dum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Yalla ko Binndi dii mbii koo ana tabita, o wii:

—Mi domdii![‡]

²⁹ Mbulku keewdo biineegiri ana wonnoo don. Be cuuwi liccere e biineegiri oo, be kabfi e loocol hisopiyaawol, be cukki e hunduko makko. ³⁰ Nde Iisaa buuccinoo biineegiri oo ndee, wii:

—Tilike!

O turi hoore, o dali aduna. ³¹ Nden yo jannde lanndinal iidi. Hooreeƴe Yahuudiyankooƴe ndaardi Pilaatu yalla korre tontaabe ƴee ana kelee, ƴeen ƴamtee, pati terde dee keddo e ledde dee jalaande fowteteende. Sabi jalaande ndee yo teddunde. ³² Non sordaasi'en ƴee ngari, keli korre worbe didon tontidanoobe e Iisaa ƴee. ³³ Kaa nde ƴe njotinoo Iisaa ndee, ƴe tawi mo maayii. Dum saabii ƴe kelaali korre makko. ³⁴ Kaa gooto e sordaasi'en ƴee yuwi Iisaa labbo e wuttuldu. Don yiyam e ndiyam mbaacii. ³⁵ Neddo ceettiido dum oo yii dum. Seedaaku makko duu ana sella. Kaaldo oo ana anndi haalii goonga, yalla onon duu, odon ngoondina. ³⁶ Dum fuu wadii, yalla ko Binndi dii mbii koo ana tabita:

«Fay gootal e gi'e makko helataake.»[¶]

³⁷ Di mbii kasen:

«Be njiitan oon mo ƴe njuwnoo oo.»[§]

No tew Iisaa wadifiraa e yanaande

³⁸ Caggal mum, Yuusufu Arimatiyanke ndaardi Pilaatu yalla omo ƴamta tew Iisaa oo. Pilaatu jabani mo. O ƴamti oon. Tawi Yuusufu oo yo taalibbo Iisaa e cuucuukka, sabi omo hulannoo hooreeƴe Yahuudiyankooƴe. ³⁹ Nikodemus jaanoodo to Iisaa jemma oo duu wari, o jillondiri uurdiiji mbiyeteedi miri e alo'e o waddori. Edum yaha e kiloji capantati e didi. ⁴⁰ Non ƴe ƴamti tew Iisaa, ƴe nguji mo uurdi ndii, ƴe ngadi mo e kasanke hono no Yahuudiyankooƴe mboowiri wadude fade mum'en irde maaydo nii. ⁴¹ Nokku keewdo ledde ana wonnoo do Iisaa tontanoo doo. Yanaande heyre ana ley nokku oo, do fay gooto meedaali wateede. ⁴² Dum hawri e wakkati lanndinal Yahuudiyankooƴe, tawi yanaande ndee ana ƴadii, dum wadi so ƴe ndesi Iisaa don.

No Iisaa immintiniraa

20 Nannde alan, Mariyama mo Magdala hujji, yehi to yanaande too. O tawi haayre uddiranoonde yanaande ndee tallitaama. ² O dogi, o yehi to Simon Piyeer e taalibbo mo Iisaa horsinoo oo, o wii ƴe:

—Be ittii Moobbo oo e yanaande ndee, mi anndaa fuu do ƴe ngadi mo.

³ Piyeer e taalibbo oo njalti, njehi to yanaande too. ⁴ Ebe ndoga ko ƴe mbaawi fuu. Taalibbo oo dadi Piyeer, adii dum e yanaande ndee. ⁵ O yurnii, o yii kasanke oo yo bolo, kaa o naataali. ⁶ Simon Piyeer, kaɗum kaa yottii fuu, naati, tawi kasanke oo ana joodii. ⁷ Pilkol pilkanooɗol e hoore Iisaa ngol tawdaaka e kasanke oo, ngol tawaama engol sowii feere maggol. ⁸ Nden taal-

[‡]19:28 Jabuura 22.16

[¶]19:36 Pergu 12.46; Jabuura 34.21

[§]19:37 Jakariyaa 12.10

ibbo ardinoodo warde oo, kapum duu naati, yii, goondini. ⁹Tawi be paamaano tafon ko Binndi dii mbii koo, Iisaa yo immitintoodo. ¹⁰Caggal mum, taalibaabe didon bee kooti to mum'en.

No Iisaa banngirani Mariyama mo Magdala

¹¹Kaa Mariyama ana darii do damal yanaande doo, ana woya. O turii, o yuurnii ley yanaande ndee. ¹²O yii malaa'ika'en didon be kaddule daneeje ana njoodfii do tew Iisaa oo resanoo doo, gooto do hoore doo, goddo oo to koyde too. ¹³Malaa'ika'en bee mbii mo:

—Banndam debbo, kodum mboyataa?
O jaabii be:

—Be ittii Moobbo am doo, mi anndaa fuu to be ndesi dum.

¹⁴Nde o haalnoo kaa haala ndee, o yeecitii, o yii Iisaa ana darii, kaa o annditaali dum. ¹⁵Iisaa wii mo:

—Banndam debbo, kodum mboyataa?
Homo tewtataa?

Mariyama miili golloowo nokku oo haaldata e mum, wii oon:

—Gido, so aan itti mo doo, haalanam do ndesu-daa mo, faa mi bamta mo.

¹⁶Iisaa wii mo:

—Mariyama!

O yeecitii, o wii e ibaraninkoore:

—*Rabbunii!*

(Dum woni «Moobbo».)

¹⁷Iisaa wii mo:

—Pati memam, sabi mi njabbitaali to Baabiraado am tafon. Yaa to sakiraabe am, mbiyaa be mi njabbitan to Baabiraado am, Baabiraado mon, Laamdo am, Laamdo mon.

¹⁸Mariyama mo Magdala martinoyi taalibaabe bee kumpa, wii be:

—Mi yii Moobbo oo.

O haaltani be ko Iisaa haalani mo koo fuu.

No Iisaa banngirani taalibaabe mum

¹⁹Nde kiikiide alan warnoo ndee, taalibaabe Iisaa coki baafal dow hoore mum'en nokku do be kawriti doo, saabe kulol hooreebe Yahuudiyankooŋe. Nden Iisaa wari darii hakkunde maŋŋe, wii be:
—Onon e jam!

²⁰Nde o jowtunoo be ndee, o holli be nebbe juude makko e wuttuldu makko. Taalibaabe bee ceyii nde njii Joomiraado oo ndee. ²¹Nden Iisaa wii be kasen:

—Onon e jam! Hono no Baabiraado neliri kam nii, neliran-mi on.

²²Nde o haalnoo dii haalaaji ndee, o fuufi e maŋŋe, o wii:

—Njaabŋee Ruuhu Ceniido! ²³Mo njaafi-don luutti mum, yaafaama di, mo on njaafaaki luutti mum, yaafataake.

No Iisaa banngirani Tomaa

²⁴Kaa Tomaa noddirteedo Funeeru, gooto e sappo e didon bee, walaano don nde Iisaa banngunoo hakkunde maŋŋe ndee. ²⁵Taalibaabe bee mbii mo:

—Min njii Moobbo men!

O jaabii be:

—So mi yiyaali batte tontande dee e nebbe makko, mi wada fedeeendu am e majje, mi wada junngo am e wuttuldu makko, abada mi goondintaa.

²⁶Yontere wootere caggal mum, taalibaabe bee kawriti kasen. Tomaa ana wondi e maŋŋe. Baafe dee fuu ana cokii. Iisaa banngi, darii hakkunde maŋŋe, wii:

—Onon e jam!

²⁷O wii Tomaa:

—Waddu doo fedeeendu maa, yeew juude am, waddu junngo maa, wadu ngo e wuttuldu am. Sel sikkitaade, goondintan.

²⁸Tomaa jaabii, wii mo:

—Joomiraado am, Laamdo am.

²⁹Iisaa wii mo:

—Saabe a yii kam ngoondinir-ɗaa. Been ɓe njiyaali kam so ngoondini, mbe-
lii hoore.

Haala faandaa dewtere ndee

³⁰ Iisaa wadii yeeso taalibaabe mum
kaayɗe godɗe keewɗe ɗe mbinndaaka
ley ndee dewtere. ³¹ Dee ɗoo mbin-
ndaama, yalla oɗon ngoondina Iisaa
woni AlmasiihuBii Laamɗo oo, yalla so
on ngoondinii, oɗon kebira nguurndam
saabe makko.

No Iisaa ɓanngirani taalibaabe mum njeɗɗon

21 Caggal ɗum, Iisaa ɓannganii taal-
ibaabe mum ɓee kasen sera
weendu Tiberiyas. Annii no mo ɓanngiri:
² Simon Piyeer e Tomaa noddirteeɗo Fu-
neeru oo e Natanayel mo Kaana leydi
Galili e ɓiɓɓe Jebede worɓe ɓee e taal-
ibaabe ɗiɗon worɓe, ɓe fuu eɓe taw-
danoo ton. ³ Simon Piyeer wii ɓe:

—Mi yahan awgal.

Be mbii mo:

—Minen duu, min njaadan e maa.

Don e don ɓe njalti, ɓe naatoyi laana.
Oon jemma, ɓe keɓaali fay huunde.
⁴ Nde fajiri feccii ndee, Iisaa darii dow
ɗanɗeere ndee, kaa taalibaabe ɓee an-
nditaali ɗum Iisaa. ⁵ O wii ɓe:

—Sukaabe, oɗon jogii ko jaameteer
naa?

Be mbii:

—Min ngalaa!

⁶ O wii ɓe:

—Tippee bubbol ngol ɓanngi jaamo
laana kaa, on keɓan.

Non ɓe tippii ngol. Be kefi liɗɗi faa ɓe
ndonki suutude ngol. ⁷ Taalibbo mo Iisaa
horsini oo wii Piyeer:

—Dum Moobbo men!

Nde Simon Piyeer nannoo ɗum
moobbo mum'en ndee, ɓoornii saaya
mum, sabi mo ɓoortinooɗo ka, mo
fiyii e ndiyam ɗam. ⁸ Taalibaabe

heddiibe ɓee ngaddi laana kaa, ana
ndaasa bubbol keewngol liɗɗi ngol. Be
ngodɗoraaki ɗanɗeere ndee kinaa ko
waarata e meeturuuji teemedere. ⁹ Nde
ɓe yeentunoo ndee, ɓe njii liɗɗi ana
pawii dow yulɓe yiite, ɓe njii buuru
duu. ¹⁰ Iisaa wii ɓe:

—Ngaddee yoga e liɗɗi ɗi nanngu-ɗon
jooɗi ɗii.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaa, foodi
bubbol ngol, yeŋŋini. Ngol keewngol
liɗɗi mawɗi. Liɗɗi ɗii yo teemedere e
capande joy e tati. No ɗi poti heewde
nii fuu, bubbol ngol seekaaki. ¹² Iisaa wii
ɓe:

—Ngaree, jaamee!

Nde wonnoo ɓe fuu ɓe anndii ɗum
Joomiraado, fay gooto e taalibaabe ɓee
lamndaaki mo «Aan homo?» ¹³ Nden
Iisaa wari, ɓami buuru e liɗɗi, hokki ɓe.
¹⁴ Ngol woni cilol tatabol ko Iisaa ɓan-
ngani taalibaabe mum caggal immitagol
mum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde ɓe tayunoo kooyol ndee, Iisaa
wii Simon Piyeer:

—Simon ɓii Yuhanna, a ɓuraa ɓee ɗoo
yidude kam naa?

O jaabii:

—Goonga, Moobbo, aɗa anndi mido
yidu maa.

Iisaa wii mo:

—Tiidu e baaloy am!

¹⁶ Iisaa wii mo kasen:

—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yidi kam
naa?

O jaabii:

—Sanne, Moobbo, aɗa anndi mido
yidu maa!

Iisaa wii mo:

—Tiidu e baali am!

¹⁷ Iisaa wii mo kasen:

—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yidi kam
naa?

Piyeer sunaa sabi jooni woni cilol tatabol ko Iisaa wii mo «Afa yidi kam naa?» Piyeer wii mo:

—Joomiraado, afa humpitii huunde fuu, afa anndi mido yidu maa.

Iisaa wii mo:

—Tiidu e baali am! ¹⁸Mido haalane goonga, e njokollaaku maa a boornike kaddule maa, a yehii to njid-daa fuu. Kaa nde a naywii, a foocan juude maa, godfo boorne de, nabe to a yidaa.

¹⁹E dii haalaaji Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndee, o wii dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibbo mum korsudo oo

²⁰Piyeer yeecitii, yii taalibbo mo Iisaa horsini oo ana jokki e mum'en. Kapum woni naayinoodo e Iisaa nde be kirtotonoo ndee, so wii: «Moobbo, homo woni jambotoodo ma oo?»

²¹Nde Piyeer yiinoo korsudo oo ndee, wii Iisaa:

—Moobbo, hono oo nee wattinirta?

²²Iisaa jaabii mo:

—So mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartu-mi, kodum hillu maa hen? Aan kaa, jokkam tan.

²³Ngol konngol saakii hakkunde goondinbe Iisaa fuu: «Taalibbo oo maayataa.» Kaa Iisaa wiyaali mo maayataa, ko o wii dee: «So mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartu-mi, kodum hillu maa hen?»

²⁴Oo taalibbo seettii dee kulle so winndi de, eden anndi duu seedaaku makko oo yo goonga.

Timmoode dewtere ndee

²⁵Iisaa wadii kudde godde keewde kasen. So de mbinndiranooma gootel gootel, mido miila dee dewte mbaawataano heyude e aduna oo.

Golle Nelaabe

1 Waayam Tawfilus, e ley dewtere am aranndeere ndee, mi winndii hen ko Iisaa fuddiri gollude e waajaade fuu, ²faa jannde nde mo njabbinaa ndee, caggal o wasike nelaabe be o suborii Ruuhu Ceniido bee.

³Caggal nde o torraa ndee, o bannginani be hoore makko, o hollirii be e daliilaaji keewdi omo wuuri. O wondi e maŋbe balde capande nay, omo waa-joo be haala Laamu Laamdo. ⁴Nannde wootere omo jaamda e maŋbe, o wasii be pati be ngodfoo Urusaliima, be ket-too fodoore Baabiraado nde be naniri mo ndee.

O wii:

⁵—Yaayaabatisirannoo ndiyam, kaa e ley balde seeda, onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.

⁶Be fuu be kawri, be lamndii mo, be mbii:

—Joomiraado, e oo wakkati ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷Iisaa jaabii be, wii:

—On mbaawaa anndude jamaanuuji e wakkatiiji di Baabiraado wadiri baawde mum. ⁸Kaa so Ruuhu Ceniido oo jippike e moodon, on keban baawde, on laatoto seedee'en am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kapum e Samariya, faa to leydi haadi.

⁹Nde o haalnoo dum ndee, o njabbinaa. Be tiggittii, ebe yeewa faa luurde suddi mo.

¹⁰Do be tiggittii kammu oo tawi omo njabbinee doo, worbe didon be kaddule daneeye ngari ndardii e maŋbe, ¹¹mbii:

—Galilinkooŋe, ko saabii so ndaridon, odon yeewa kammu? Iisaa ittaado e mon so njabbintinaa dow kammu oo

wartiran hono no njiiru-don omo njabbitira dow kammu nii.

¹²Nde be iwnoo to waamnnde haayre wiyeteende Jaytun ndee, be mbirfittii Urusaliima. Ton e Urusaliima ana waara e kilon gooto. ¹³Nde be njottii ndee, be njabboyi suudu dowuuru ndu be mboownoo moobtaade e mum nduu. Nelaabe bee ngoni: Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipa e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba bii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda bii Yaakuuba. ¹⁴Be fuu be laatii daande wootere, ebe tiidi e duwaawu, kambe e mijiraabe Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rewbe woŋbe.

No Mattiyas loomtorii Yahuuda

¹⁵Ley deen jalaade, goondinbe ko waarata e teemedere e noogay kawri. Piyeer immii, darii hakkunde maŋbe, wii:

¹⁶—Sakiraabe, ko Ruuhu Ceniido haaliri e hunduko Daawuuda, ko woni e Binndi dii koo, tabitirii no haanirii: o haaliino haala Yahuuda, kolludo nanngube Iisaa bee laawol oo. ¹⁷E meeden Yahuuda hiiseteno, o hebii ngedu makko e golle e nelal. ¹⁸(Kaalisi mo o yeenanoo e golle makko bondo oo, o soodi dum ngesa, o yehi o wartoyii ley magga, reedu makko seekii, teketi makko fuu mbaylii e leydi. ¹⁹Yimbe Urusaliima fuu nanii dum. Dum wadi so be inndiri ngesa ngaa Akeldama. E ley demngal maŋbe dum woni «Ngesa Yi-yamaawa».) ²⁰Sabi dum winndii e ley dewtere Jabuura:

«Yo galle makko laato saabeere, pati fay gooto hoŋu hen.

Yo goddo darto darnde makko.»**

²¹Haya, worbe yogaabe njaadii e men ko juuti gila nde Joomiraado men Iisaa wondi e men ndee, ²²iwde e wakkati mo

**1:20 Jabuura 69.26; 109.8

Yaayaa looti mo lootogal batisima yaade e jalaande nde o bamtaa faade e kammu ndee. Joonnoo, ana tilsi gooto e maɓɓe laatidoo e men seedee immitagol Iisaa.

²³Be ndarni worɓe diɗon: Yuusufu noddirteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kaɗum e Mattiyas. ²⁴Be nduwii, ɓe mbii:

—Joomiraado, aan anndudo ɓerde yimɓe fuu, fammin min mo cubi-daa e ɓee doo diɗon ²⁵faa roondoo golle e nelal, loomtoo Yahuuda joppudo dum so yehi to nokku mo haandi e mum oo.

²⁶Be ngadi urwa maɓɓe. Urwa oo hawri e Mattiyas. O hiisodaa e nelaabe sappo e go'o ɓee.

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goonɗinɓe

2Nde iidi biyeteedo Pantekot warnoo ndee, goonɗinɓe Iisaa ɓee fuu mooɓtii e nokku gooto. ²Oon wakkati fuu, dillere wa'unde no henndu mawndu nii iwri dow kammu, hebbini suudu do ɓe njoodii doo fuu. ³Ko wa'i no demɗe yiite nii ɓanngani ɓe. De peccii, de pawii e gooto maɓɓe fuu. ⁴Be fuu ɓe keewi Ruuhu Ceniido, ɓe puɗɗi haalde demɗe janane no Ruuhu oo hokkiri ɓe ɓe kaala nii.

⁵Worɓe Yahuudiyankoobe hulɓe Laamɗo iwoobe e tatteeji dii fuu ana njoodii Urusaliima. ⁶Nde dillere ndee waɗunoo ndee, jamaa oo fuu hawriti, wemmbaa, sabi gooto fuu nanii demngal mum ana haalee. ⁷Be fuu ɓe mbemmbaa, ɓe kaaynaa, ɓe mbiyondiri:

—Bee haaloobe fuu nganaa Galilinkooɓe naa? ⁸Dum nee, hono hen gooto e meeden fuu nanirta ko ɓe kaalata e demngal ngal muyni? ⁹En Partiyankoobe e Mediyankoobe e Elamiyankoobe, en joodiiɓe Mesopotamiya, kaɗum e Yahuudiya e Kappadokiya e Ponta e Asiya ¹⁰e Firigiya e Pamfiliya e Misira e

leyɗe sera Libiya hedde Sireene. Yoga e meeden iwii e Roma, ¹¹en Yahuudiyankoobe kaɗum e naatuɓe e diina Yahuudiyankoobe. Yoga kasen iwii Kereta, yoga iwii leydi Arabiya. Kaa dum e taweede fuu, en fuu eden nii nana eɓe kaala e demɗe meeden golleeji mawɗi di Laamɗo wadi dii!

¹²Be fuu ɓe mbemmbaa, ɓe cikkitii, ɓe mbiyondiri:

—Kodum dum foti laataade?

¹³Worɓe ana njaayra goonɗinɓe ɓee, ana mbiya:

—Be haarɓe doro so eɓe cigira!

No Piyeer waajorii jamaa oo

¹⁴Piyeer dardii e sappo e go'o ɓee, toowni daande muudum, wii jamaa oo:

—Onon Yahuudiyankoobe e onon joodiiɓe Urusaliima fuu, kettinee haala am yalla oɗon paama kabaaru gaɗudo oo. ¹⁵Bee yimɓe nganaa sigirɓe hono no onon miildaton nii, sabi jooni yo jawlaw tan. ¹⁶Dum woni ko annabi Yo'ila wii:

¹⁷«Laamɗo wii:

E ley palaade cakitotoode ɗee mi saakan Ruuhu am e dow tagaabe fuu. ɓiɓɓe moodon worɓe e rewɓe kaaliran hono no annabaabe nii, jokolɓe moodon njiyan ko yellitii e mum'en,

nayeɓe moodon koyɗinte.

¹⁸Fay golloobe am worɓe e golloobe am rewɓe,

mi saakan Ruuhu am dow muudum'en e ley deen palaade, ɓe kaaltan konngol ngol loow-mi e maɓɓe ngol.

¹⁹Mi waɗan kaayɗe dow kammu, mi waɗan taagumansaaji dow leydi, di laatoo yiyam e yiite e cuurki.

²⁰Fade jannde gartol Joomiraado mawnde teddunde ndee warde, naange niɓɓan, lewru wojjan hono no yiyam nii.

²¹Nden, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»^{††}

²²Piyeer wii kasen:

—Israa'iilankooße, kettinee dii haalaaji: Iisaa Nasaraatunke oo yo neddo mo Laamdo subanii on. Laamdo hokki dum baawde, o hokki dum wadude kaayde e taagumansaaji hakkunde mon, no onon e ko'e mon anndir-don nii. ²³On ngadii oon neddo e juude bonbe, on tontii mo e leggal bardugal, on mbaririi mo no Laamdo muuyrunoo dum laatoo gila arande nii. ²⁴Kaa Laamdo wuurtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabi maayde ndee waawaanoo heddoraade mo. ²⁵Sabi Daawuuda ana haala haala makko nde wii:

«Wakkati fuu mido yiya Joomiraado, sabi omo jaamo am, pati mi yeryerta.

²⁶Saabe majjum bernde am seyii, demngal am jaarii

faa terde am duu mbaaltoo dow jikke,

²⁷sabi a yoppataa yonki am hakkunde maaybe,

a accataa Ceniido maa oo pola.

²⁸A anndinii kam laawi nguurndam, mido seyii sabi ada wondi e am.»^{‡‡}

²⁹Piyeer jokkini hen:

—Sakiraabe, mido haalana on ko laafi haala njaati meeden Daawuuda: o maayii, o iraama, yanaande makko ndee ana do meeden doo faa hannde.

³⁰O annabaajo, omo anndi Laamdo hunanike mo gooto e taaniraabe makko joottoto e bimbbeere makko laamu. ³¹O adii o yii o haali haala immitagol Almasiihu, kapum yonki muudum accaaka hakkunde maaybe, terde muudum polaali. ³²Oo woni Iisaa mo Laamdo immintini, min

fuu miden ceedii. ³³Laamdo toowni mo, heedini mo jaamo muudum, mo hebi e Baabiraado Ruuhu Ceniido podananoodo en oo, o saaki dum. Jooni odon njiya dum, odon nana dum.

³⁴Sabi Daawuuda meedaali qabbude dow kammu, kaa wii:

«Joomiraado wii Joomam:

Jooda jaamo am,

³⁵faa mi wada njabbaa waybe maa.»^{¶¶}

³⁶Yo suudu baaba Israa'iila fuu tayor Laamdo wadii Iisaa mo tontu-don e leggal bardugal oo Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala deental adiiße goondinde

³⁷Nde be nannoo kaa haala ndee, be tayi sanne, be mbii Piyeer e nelaabe heddiibe bee:

—Sakiraabe, kofum min ngadata?

³⁸Piyeer jaabii be, wii:

—Tuubee, gooto e moodon fuu lootiree lootogal batisima e innde Iisaa Almasiihu, yalla odon keba yaafeede luutti. Nden on ndokkete Ruuhu Ceniido. ³⁹Sabi fodoore ana woodani on, onon e biibe moodon e woddube fuu. Ende woodani neddo mo Joomiraado Laamdo meeden noddii fuu.

⁴⁰Caggal dum, Piyeer seedanike be haalaaji goddi keewdi, ana waajoo be, ana wiya:

—Celee e ndee fedde bonnde yalla odon kisa.

⁴¹Jabuße haala makko bee lootaa lootogal batisima. Nannde nden, ana foti ujunaaji tati neddo ko naati e deental goondinbe ngal.

⁴²Ebe njokki waaju nelaabe bee, ebe nanngondiri e deental mabbe ngal, ebe taya buuru,^{§§} kasen ebe ngadida

^{††}2:21 Yo'ila 3.1-5

^{‡‡}2:28 Jabuura 16.8-11

^{¶¶}2:35 Jabuura 110.1

^{§§}2:42 Maanaa *tayude buuru* woni rewirde Laamdo hiraande seniinde.

duwaawuujj. ⁴³Kulol naati e gooto fuu, sabi nelaabe bee kapum'en duu ana ngadannoo kaayde e taagumansajji keewdi. ⁴⁴Goondinbe bee fuu yo daande wootere, be ngadi fii maŕbe fuu foroba. ⁴⁵Be cootti jawleele maŕbe, be ndokki gooto fuu ko hasindini e muudum. ⁴⁶Nannee fuu be kawritan ley Suudu Dewal Mawndu nduu, be laatii daande wootere, ebe taya buuru, ebe paamda ley cuudi maŕbe ley weltaare e seyo. ⁴⁷Ebe njetta Laamdo, yimbe fuu ana njidi be. Nannde fuu Joomiraado ana beydana deental ngal hisoobe.

No Piyeer selliniri bonnguujjo e no waajorii yimbe

3 Piyeer e Yuhanna naaddi ley Suudu Dewal Mawndu nduu wakkati sallifanaa. ²Tawi gorko bonnguujjo pindudo e bonnguwaaku ana joodii damal Suudu Dewal Mawndu mbiyeteengal Damal Lobbal. Nannde fuu yimbe makko njoyyinan mo don faa o garbinoo naatoobe Suudu Dewal Mawndu bee sadaka. ³Nde o yii Piyeer e Yuhanna ana naata ndee, o garbinii dum'en. ⁴Be taykitii mo, non Piyeer wii:

—Yeew min!

⁵O yeewi be, sabi omo miilii hebude e maŕbe huunde. ⁶Piyeer wii:

—Mi walaa kaalisi, mi walaa kanŕe, kaa mi hokkete ko njogii-mi koo: saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatunke oo, imma yaa!

⁷O nanngi junngo muudum jaamo, o darni dum. Don e don koyde muudum teenji e leydi, ⁸gurbitii, darii, ana yiiloo. O naatidi e maŕbe ley Suudu Dewal Mawndu nduu, omo yiiloo, omo fitta, omo yetta Laamdo. ⁹Yimbe bee fuu njii mo, omo yiiloo, omo yetta Laamdo. ¹⁰Be annditi mo, kanko woni joodotonoodo e Damal Lobbal ngal so ana garbinoo oo. Kaayde e wemmbere nanngi be sanne saabe ko o hebi koo.

¹¹Do o jokkondirmoo e Piyeer e Yuhanna doo, yimbe bee fuu ndogi kawriti e maŕbe to ndanki mbiyeteeki ndanki Suleymaana too no poti haayneede. ¹²Nde Piyeer yiinoo dum ndee, wii yimbe bee:

—Israa'ilankooŕbe, ko wadi so odon kaaynee dum doo? Ko wadi so odon puttina min gite, hono baawde amen naa kulol amen Laamdo wadi so oo gorko ana yaha e koyde muudum? ¹³Laamdo Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo njaatiraaŕbe meeden, teddini kaadime muudum Iisaa. Kaa onon on ngadii mo e juude laamu, on njankirii mo yeeso Pilaatu, fay so taweede Pilaatu ana yidunoo yoppitinde mo.

¹⁴Kaa onon, on njankirii Ceniido Pooc-citiido oo, on ndaartii yoppitaneede bardo hoore. ¹⁵Gaddoowo nguurndam nduumiidam oo, oon mbar-don. Kaa Laamdo wuurtinii mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶Gorko mo njiyatn mo anndu-don oo, ko mo goondini Iisaa koo sellini mo yeeso moodon on fuu.

¹⁷Haya, sakiraaŕbe, hono ko onon e hooreŕbe moodon ngadu-don Almasiihu koo, mido anndi yo majjere tan.

¹⁸Kaa hono nii Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali koo: Almasiihu toroto. ¹⁹Ndennoo tuube, ngarton, yalla luutti moodon ana tosee, ²⁰yalla Joomiraado ana waddana on wakkatiiji cejniidi, nelda on Iisaa Almasiihu cubananoodo on gila arannde oo. ²¹Ana tilsii oon heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle dee fuu, no annabaabe seniibe bee kaaldunoo haala muudum gila arannde nii.

²²Sabi Muusaa wii: «Joomiraado Laamdo moodon nelan e mon annabaajo hono am, sakiike mon. Njaŕon huunde fuu ko o haalanta on.

²³Nedfo fuu mo jabanaali annabaajo oo, yaltinte e suudu baaba, halkete.»*

²⁴Gila e Samuyila faa e annabaabe jokkuube e muudum, be fuu ebe kaalanoo haala dee jalaade. ²⁵Onon ngoni ronoobe annabaabe bee, onon ngoni ronoobe aadi ndi Laamdo nanngani njaatiraabe men bee nde wii Ibarahiima: «E iwdi maa, cuudi baaba aduna oo fuu kebirta barke.»†

²⁶Nde Laamdo immintinnoo Iisaa kaadime muudum oo ndee, e moodon o adii nelde dum, faa o wada e mon barke e ley ko o wartirta homo e mon fuu e makko so njoppon golle mon bondo.

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

4 Nde Piyeer e Yuhanna kaaldata e yimbe bee ndee, yottinoobe sadaka e mawdo hayboobe Suudu Dewal Mawndu oo, kapum e Saduki'en ngari e mabbe. ²Ebe mettaa sabi Piyeer e Yuhanna ana njanngina yimbe bee haala immital maaybe, ko be mbii Iisaa wuurtii koo. ³Be nanngi been, be uddi dum'en e kasu faa janngo muudum, sabi tawii hiiriino. ⁴Kaa heewbe e nanbe waaju oo bee ngoondini, faa be laatii ko foti ujunaaji joy gorko.

⁵Janngo muudum, hooreebe mabbe e mawbe e dunkee'en Sariya kawritoyi Urusaliima. ⁶Annas Jottinoowo Sadaka Mawdo oo e Kayafas e Yuhanna e Aleksandere e iwdi hooreebe yottinoobe sadaka ndii fuu ana ton. ⁷Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso mabbe, be lamndii dum'en e dow dabare honde naa alhorma homo be celliniri bonnguujo oo.

⁸Nden, Piyeer keewdo Ruuhu Geniifo oo wii be:

—Hooreebe e mawbe, ⁹so on lamndike min hannde moyyere nde min ngadani bonnguujo oo ndee, on lamndike min no o selliri, ¹⁰odon kaani anndineede dum, onon e Israa'iilankooobe bee fuu. Saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatunke mo tontuno-don e leggal bardugal so Laamdo wuurtini dum oo, kapum darni mo yeeso mon so sellini mo. ¹¹Iisaa woni:

«haayre nde onon mahoobe tippiti-don, laatiinde haayre burnde fuu teentilaade e maadi ndii.»‡

¹²Kisindam hebirtaake e goddo fey, innde wonnde duu walaa ley aduna oo fuu nde Laamdo hokki yimbe nde kaan-den hisinireede.

¹³Nde waalde Saahiibe bee njiinoo cusul Piyeer e Yuhanna ndee, be kaaynaa, sabi ebe anndi been njannginaaka, be baadiyankooobe. Be annditi been ana ngondunoo e Iisaa. ¹⁴Kaa nde be njiinoo gorko cellinaado oo ana dardii e mabbe, walaa fuu ko be mbaawi yeddude. ¹⁵Be njamiri yo been njaltu sarirde ndee, ebe ndawrida, ¹⁶ebe mbiya:

—Kodum ngadaten bee doo worbe didon? Tabitanii hodube Urusaliima fuu, be ngadai doo haaynde maanunde, kasen duu en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷Kaa ndaalo-don be, kaden be haalande fay gooto innde Iisaa ndee pati dum saakoo e ley yimbe bee.

¹⁸Nden be nodditi been kasen, be njaggini dum'en pati mbaajoo, pati njanngina innde Iisaa. ¹⁹Kaa Piyeer e Yuhanna njaabii be, mbii:

—Onon e ko'e moodon, yeewee yalla dwtanaade on luutta Laamdo woni goonga. ²⁰Minen kaa, min mbaawaa

*3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15,18,19

†3:25 Pudfoode 12.3

‡4:11 Jabuura 118.22

noottude haalde ko min njiiri gite amen e ko min naniri noppi amen.

²¹ Be ndaalii been kasen. Caggal dum, be njoppiti dum'en, tawi be kebaali fay huunde ko be njukkira dum'en saabe yimbe bee. Sabi yimbe fuu ana njetta Laamdo dow ko wadi koo. ²² Celliniraado haaynde ndee oo, duubi muudum ana furi capande nay.

²³ Nde be njoppaa ndee, Piyeer e Yuhanna mbirfitii to yimbe muudum'en, njantanii dum ko hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe mbii dum'en koo fuu. ²⁴ Nde been nani dum ndee, be fuu be laatii daande wootere, be eewnii Laamdo, be mbii:

—Laamdo, tagudo kammu e leydi e geeci e ko woni e muudum'en fuu, ²⁵ aan kaalirdo dow baawde Ruuhu Ceniido e hunduko njaati amen Daawu-uda kaadime maa nde oon wii:

«Ko saabanii lepi jirkitaade?

Ko saabanii yimbe miilde miilooji boli?

²⁶ Kaanankooobe aduna ndarii, ardiibe mooftondiri faa kaba e Joomiraado e Almasihu muudum.»^f

²⁷ Tayoral, e ley ndee ngalluure Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngondirii e Israa'iilankooobe e lepi goddi faa kaba e Iisaa, kaadime maa ceniido mo cubi-daa oo, ²⁸ yalla ebe ngolla ko koddirno-daa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Jooni Joomiraado, yeew gidi mabbe dui, ndokkaa golloobe maa wajaaraade haala maa fuu cuusal, ³⁰ banngin baawde maa, sellin jawbe, wadu taagumansaaji e kaayde saabe Iisaa, kaadime maa ceniido oo.

³¹ Nde be tilinoo paagaade Laamdo ndee, nokku do be kawritinnoo doo dimmbii. Be fuu be kebbinaa Ru-

uhu Ceniido, ebe mbaajoroo konngol Laamdo ngol cuusal.

No goondinbe bee nguurdi

³² Jamaa goondinbe oo fuu yo daande wootere yo hakkille gooto. Be ngadi ko be njogii fuu foroba, fay gooto e mabbe wiyantaa jawdi muudum fay huunde. ³³ Baawde mawde nelaabe bee ceettortonoo immitagol Iisaa Joomiraado, kasen duu moyyere mawnde ana e mabbe be fuu. ³⁴ Fay gooto e mabbe hasindinaa, sabi jogiibe gese e galleeji fuu coottan, ngadda kaalisi oo, ³⁵ tummba dum e juude nelaabe bee. Nden homo e mabbe fuu hokkee ko hasindini e muudum.

³⁶ Iwdo e lepol Lewi^g biyeteedo Yu-usufu, mo nelaabe bee coowirannoo Barnabas (dum woni bii koomtoowo), pindo Kiprus, ³⁷ ana joginoo ngesa, sootti nga, waddi kaalisi oo, tummbi dum e juude nelaabe bee.

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniido

5 Gorko biyeteedo Ananiyas ana wondi e jom suudu muudum Safiira. O sootti ngesa makko. ² O suudi feccere e kaalisi oo, jom suudu makko oo ana anndani. O nabi ko heddii koo, o hokki nelaabe bee. ³ Piyeer wii:

—Ananiyas, ko saabii so accu-daa Ibiliisa naata e bernde maa faa penanaa Ruuhu Ceniido, cuudaa yoga e coggu ngesa ngaa? ⁴ Tama wanaa aan e hoore maa jeynoo nga? Tama nde coottu-daa nga ndee, a waawaano nawtoraade kaalisi oo? Ko hewti maa so ngad-daa nii? Wanaa yimbe penan-daa, Laamdo penan-daa.

^f4:26 Jabuura 2.1-2

^g4:36 *Yimbe lepol Lewi* ngonnoo humaniibe golle dewal Laamdo gila e jamaanu Muusaa.

⁵Nde Ananias nani kaa haala ndee, tayi, saami, maayi. Dum laatani nanbe dum bee fuu kulol manngol. ⁶Sukaabe jokolbe immii, ngadi mo e kasanke, ndoondii mo, njalti sella, iri mo.

⁷Caggal muudum, ko waarata e leeru-
uji tati, jom suudu makko naati, tawi
nanaali ko wadi koo. ⁸Piyeer wii mo:

—Haalanam so tawii dum jaati coottu-
don ngesa moodon ngaa?

O wii:

—Ooho, dum jaati min cootti.

⁹Nden Piyeer wii mo:

—Hono aan e jom suudu maa kawrir-
don faa itton koro Ruuhu Joomiraado?
Mupu, iroynoobe jom suudu maa ana
ngara, naa be nabe, aan duu!

¹⁰Oon wakkati fuu, kanko duu o tayi,
o saami yeeso Piyeer, o maayi. Jokolbe
bee naati, tawi o maayii, be ndoondii
mo, be njalti sella, be iri mo banngge jom
suudu makko. ¹¹Kulol manngol nanngi
deental goondinbe bee e nanbe dum bee
fuu.

No nelaabe bee ngolliri taagumansaaji e kaayde

¹²Nelaabe bee ana ngadannoo
taagumansaaji e kaayde keewde
hakkunde yimbe bee. Goondinbe bee
fuu ana kawrita ley ndanki Suleymaana
kii, be fuu be daande wootere. ¹³Fay
gooto e wobbe bee suusaa takkaade
e mabbe. Kaa dum e taweede yimbe
bee ana teddina be. ¹⁴Goondinbe
Joomiraado bee ana beydorooyimbe
heewbe, jamaa worbe e rewbe, ¹⁵faa
be ndoondii jawbe, be njaltini dum'en
dow mbeddaaji, ebe lelina dum'en e
dow leese e daage, yalla so Piyeer
warii, mbeelu muudum ana mema yoga
mabbe. ¹⁶Yimbe heewbe iwri e geelle
piliide Urusaliima dee, ngaddi jawbe e
laddaabe. Been fuu cellinaa.

No nelaabe bee torriraa

¹⁷Ndennoo, Jottinoowo Sadaka
Mawdo oo e tawdaabe e muudum
hakkille bee, dum woni Saduki'en,
haasidaaku naati e mabbe. ¹⁸Be nanngi
nelaabe bee, be uddi dum'en ley
kasu. ¹⁹Kaa e oon jemma, malaa'ika
Joomiraado udditi dame kasu oo dee,
yaltini be, wii:

²⁰—Njehee ndaroyee ley Suudu De-
wal Mawndu too, mbaajo-don yimbe
haalaaji dokkooji nguurdam kesam dui
fuu.

²¹Nde be nannoo dum ndee, be naa-
toyi e Suudu Dewal Mawndu nduu gila
beete, ebe njanngina.

Non Jottinoowo Sadaka Mawdo oo
e battaa'en mum noddii waalde Saahi-
ibe e mawbe Israa'iila fuu batu. Be
njamiri nelaabe bee ittoyee to kasu too,
ngaddee. ²²Kaa nde doomoobe bee njot-
tinoo ndee, tawaali been e ley kasu oo.
Be mbirfitii, be kaaltani waalde Saahiibe
bee, be mbii:

²³—Min tawii kasu oo ana uddii ana
sokii, doomoobe bee ana ndarii sella ana
pewtondiri e dame dee, kaa nde min ud-
ditinnoo ndee, min tawaali fay gooto ley
too.

²⁴Nde mawdo doomoobe Suudu De-
wal Mawndu oo e hooreebe yottinoobe
sadaka bee nani dum ndee, be mbemm-
baa ko dum foti laataade. ²⁵Nden neddo
gooto wari, humpiti be, wii:

—Worbe be udduno-don kasu bee, an-
nii ndarii ley Suudu Dewal Mawndu too,
ana njanngina yimbe!

²⁶Nden, mawdo doomoobe oo yaadi e
doomoobe, ngartiri nelaabe bee. Kaa be
ngadiraali dum doole sabi ebe kula pati
yimbe mbedoo be kaaye.

²⁷Nde be ngartiri been ndee, be ndarni
dum'en yeeso waalde Saahiibe bee. Jot-
tinoowo Sadaka Mawdo oo lamndii be,
²⁸wii:

—Min ndaalinoke on daalooire sat-tunde, pati njannginon haala gorko oo. Kaa onon on caakii waaju moodon oo ley Urusaliima. Kasen duu, odon njidi min ngoytiree gorko oo.

²⁹ Piyeer e nelaabe bee njaabii, mbii:

—Neddo ana haani dwtanaade Laamdo faa fura no dwtirantoo yimbe nii. ³⁰ Laamdo njaatiraabe meeden wuurtinii Iisaa mo tontu-don e leggal so mbar-don dum oo. ³¹ Kanko Laamdo teddini so toowni, so joyyini bannge muudum jaamo, wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'ilankooŋe no tuubira, yalla ana keŋa yaafeede luutti. ³² Minen ngoni seedee'en kabaaruuji dii, minen e Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki been dwtaniibe dum.

³³ Nde be nani dum ndee, be mbilaa sanne, be ndawridi no be mbarda been.

³⁴ Gorko jeyaado e waalde Farisa'en biyeteedo Gamaliyel, jannginoowo Sariya Muusaa, tedduo e yimbe fuu, immii darii hakkunde waalde Saahiibe bee, yamiri nelaabe bee njaltinee seeda.

³⁵ Caggal dum, o wii be:

—Israa'ilankooŋe, ndeenee ko'e mon e bee yimbe e ko anniyi-don wadude koo. ³⁶ Tewdas banngiino ko ŋooyaali. Omo jogorinoo hoore makko won no o foti. Ko waarata e yimbe teemedē nayan ana njokkunoo e makko. O waraama, jokkunooŋe e makko bee fuu caakike, fay gooto heddaaki. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinke oo wariino wakkati limgal, yimbe heewbe njokkii e makko. O halkike kanko duu, jokkunooŋe e makko bee fuu caakike. ³⁸ Jooni, mido haalana on: ngoortee bee yimbe, celon e maŋbe. Sabi so anniyaaji maŋbe e golle maŋbe to yimbe iwri, firritoto. ³⁹ Kaa so nii tawii to Laamdo iwri, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, pati on luuttu Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahiibe bee njabi dabare makko. Be nodditi nelaabe bee, be pii dum'en, be ndaalii dum'en pati kaala haala innde Iisaa kasen, be njoppiti dum'en. ⁴¹ Nelaabe bee iwi yeeso waalde Saahiibe bee. Be ceyii sabi Laamdo ana teddini be, ko yimbe koyni be saabe Iisaa koo. ⁴² Gila dum wadi, be keraali e waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu ley Suudu Dewal Mawndu nduu e ley gallejei.

No worbe njeddon cubiraa faa mballa nelaabe bee

6 E deen balde, tawi taalibaabe bee ana beydoo heewde, Yahuudiyankooŋe haaloobe yunaninkooŋe ngullanii Yahuudiyankooŋe haaloobe ibaraninkooŋe, sabi rewbe mum'en talka'en be worbe mum'en maayi bee njakkantaake hiraande so yimbe fuu ana njakkanee. ² Nelaabe sappo e didon bee noddii jamaa goondinbe oo fuu, mbii:

—Minen, yoppude konngol Laamdo, min kiinnoo jakkaade hiraande, sellantaa min. ³ Sakiraabe, cubee hakkunde moodon worbe njeddon anndiraabe gikku lobbo, heewbe Ruuhu Ceniido e caahu, faa min keettina dum'en e oon golle. ⁴ Minen kaa, accon min kiinnoo wadude duwaawu e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaa weli goondinbe bee fuu. Nden be cubii Eciyen, gorko goondindo keewdo Ruuhu Ceniido oo, kapum e Filipa e Porokor e Nikanor e Timon e Parmenas e Nikolas, jeyaado Antiyokiya naatudo e diina Yahuudiyankooŋe oo. ⁶ Be ndarnaa yeeso nelaabe bee. Been pawii juude muudum'en e dow maŋbe, nduwaniibe.

⁷ Konngol Laamdo ana yaaja yaade, taalibaabe ana beydoo heewde sanne e ley Urusaliima. Yottinoobe sadaka heewbe ngoondini Iisaa.

No Eciyen nanngiraa

⁸Eciyen, keewdo moyyere e baawde Laamdo oo, ana wadannoo kaayde e taagumansaaji mawdi hakkunde yimbe.

⁹Kaa won yoga e jeyaaabe e waajordu wiyeteendu waajordu rimdinaabe, kapum e iwbe Sireene e Aleksandiri e Silisi e Asiya, immaniibe mo ana ndukida e makko, ¹⁰kaa be ndonkii jaalaade mo saabe omo haaldira e maŕbe hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹Nden be kaaldi e yimbe yalla ana mbiya nanii omo yenna Muusaa e Laamdo. ¹²Nii be njirkitiri jamaa oo e mawbe bee e dunkee'en Sariya bee. Nden, be nanngi Eciyen, be nabi dum to waalde Saahiibe too, ¹³be ngaddi seedee'en peneebe, ana mbiya:

—Oo gorko ŕoottaali yennude Suudu Dewal Mawndu nduu, o ŕoottaali yennude Sariya Muusaa. ¹⁴Min nanii omo wiya Iisaa Nasaraatunke oo wurjinan suudu nduu, waylita aadaaji di Muusaa daldi en dii.

¹⁵Saahiibe joodiibe ton bee fuu puttini Eciyen gite, njii yeeso makko ana wa'i no yeeso malaa'ika nii.

No Eciyen waajorii

7 Nden Jottinoowo Sadaka Mawdo oo lamndii:

—Ko be mbii koo, hono non worri naa?

²Eciyen jaabii, wii:

—Sakiraabe e baabiraabe, accee hakke, kettinee! Laamdo teddudo oo bannganii njaati meeden Ibarahiima nde wonnoo leydi Mesopotamiya, fade muudum hodoyde Haran, ³wii dum: «Eggu e leydi maa e suudu baam maa, njahaa e leydi ndi kollan-maa-mi ndii.»^{**} ⁴Nden Ibarahiima iwi leydi Kaldiya, yehi hodoyi Haran. Caggal

maayde baam mum, Laamdo eggini dum don, waddi dum e ndii doo leydi, ndi kodu-don e muudum joonin ndii.

⁵Laamdo hokkaali mo e leydi ndii fay taabannde, kaa fodii hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e iwdi makko, fay so taweede o walaa biddo tafon. ⁶Anni ko Laamdo wii: «Iwdi maa feran joodoyoo leydi janandii, maree, torree duubi teemedede nay.

⁷Kaa lepol marngol be ngol, mi jukkan dum'en. Caggal dum, be njaltan, be ndewa kam e oo doo nokku.»^{††} ⁸Nden Laamdo nanngondiri e Ibarahiima aadi. Taadagol laatii finnde aadi ndii. Hono non, Ibarahiima hebi Isiyaaka, taadi dum nde hebunoo balde jetti. Hono non Isiyaaka taadiri Yaakuuba, hono non Yaakuuba duu taadiri biŕbe muudum sappo e didon, laatiibe njaatiraabe lepi sappo e didi bee.

⁹Njaatiraabe bee kaasidii Yuusufu, cootti dum Misira. Kaa Laamdo ana wondi e makko, ¹⁰hinnii mo e torraaji makko fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oo. Oon wadi mo o dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹Nden yolbere wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa njaatiraabe meeden ndonki nguure.

¹²Nde Yaakuuba nannoo pamri ana Misira ndee, neli ton njaatiraabe meeden. Be ngarti, be njehi kasen. ¹³Nden Yuusufu anndintini sakiraabe muudum bee hoore mum. Suudu baaba Yuusufu duu banngani Fira'awna. ¹⁴Nden Yuusufu neli noddanee baam mum Yaakuuba e koreji muudum fuu, be capande njeddon e njoyon neddo.

¹⁵Yaakuuba nootoyii Yuusufu Misira. O maayi ton, kanko e njaatiraabe meeden bee. ¹⁶Be naftaa Sikem, be iraa e

**7:3 Puddoode 12.1

††7:7 Puddoode 15.13-14

yanaande nde Ibarahiima soodunoo e biɓbe Hamor to Sikem too kaalisi cardi.

¹⁷Nde fodoore nde Laamɗo fodanoo Ibarahiima baɗinoo yottaade ndee, Ibaraninkooɓe keewi ley Misira. ¹⁸Oon wakkati, kaananke godɗo mo anndaano Yuusufu laamii Misira. ¹⁹Oon kaananke hiili lepol meeden, torri njaatiraabe meeden faa tilsini be be njoppa cukaloy maɓbe yalla ana maaya. ²⁰Ley oon wakkati, Muusaa fini, laatii moy-ɗaro sanne. O muyninaa lebbi tati e galle baam makko. ²¹Nde o tippaa ndee, bii Fira'awna debbo hoociti mo, jogorii mo biyum. ²²Hono non Muusaa janngiri annde Misirankooɓe fuu, o laatii barkaani haalaaji e golleeji.

²³Nde Muusaa hebunoo duubi capande nay ndee, anniyii faabaade saki-raabe muudum biɓbe Israa'iila. ²⁴O yii Misiranke ana toɗna gooto maɓbe, o yobtii ko neddo makko oo toɗnaa koo, o fii Misiranke oo, o wari dum. ²⁵O sikkuno sakiraabe makko bee paaman Laamɗo ana hisinira dum'en saabe makko, kaa be paamaali. ²⁶Janngo muudum o forri e didon maɓbe ana kaɓa. O yidi rewrintinde be, o wii: «Gidiraabe am, onon, on sakiraabe! Ko waddondiri on?» ²⁷Non toɗnudo tanaa muudum oo dunyi mo, wii: «Homo wadu maa hooreejo naa caroowo amen? ²⁸Dum nee a muuydo warde kam no mbarduno-ɗaa Misiranke oo keepen nii?»[‡] ²⁹Muusaa dogiri saabe konngol ngol, feri, yehi leydi Madiyan. O hebi ton biɓbe worbe didon.

³⁰Nde mo hibbinnoo ton duubi capande nay ndee, malaa'ika banngani mo e ley metangal wuutuure hubboore ley ladde jeereende bannge waamnde haayre wiyeteende Siinaayi. ³¹Nde

Muusaa yii dum ndee, haaynaa e ko yii koo. Omo battitoo faa mo yeewa, nii daande Joomiraado wii: ³²«Miin woni Laamɗo njaatiraabe maa, Ibarahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» Muusaa darii ana signa, huli yeewde. ³³Joomiraado wii mo: «Boorta pade maa, sabi nokku do ndari-ɗaa doo yo leydi seniindi. ³⁴Mi yii torra kewtiido yimbe am bee to Misira, no dum foti naawde, mi nanii boytaali maɓbe, mi jippiima faa mi tonngita be. Joonin, war mi nele Misira.»[¶]

³⁵Muusaa mo be calanii so be mbii: «Homo wadu maa hooreejo naa caroowo?» oo Laamɗo neli, so wadi dum ardiido e kisinoowo, saabe malaa'ika banngannoodo dum e ley wuutuure oo. ³⁶Kanko yaltini be, o wadi kaayde e taagumansaaaji ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde jeereende duubi capande nay. ³⁷Oo woni Muusaa biido biɓbe Israa'iila: «Laamɗo nelan e mon annabaajo hono am, sakiike mon.» ³⁸Kanko wondi e malaa'ika kaaldunoodo e makko to waamnde haayre wiyeteende Siinaayi, kanko wondi e njaatiraabe meeden nde be moobtinoo ley ladde jeereende ndee, kanko hebi konngi guurnooji faa o hokka en.

³⁹Kaa njaatiraabe meeden njabaali dowtanaade mo. Be calanii mo, hakkillaaji maɓbe mbirfii Misira, ⁴⁰be mbii Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardo-toodi en, sabi en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oo.»^{§§} ⁴¹E ley deen palaade be tafi tooru suuriindu suura gahel, be ngadani ndu sadaka, be ceyorii golle juude maɓbe. ⁴²Laamɗo duurtii be, yoppiri be rewde koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe nii: «Hey suudu baaba Israa'iila!

‡7:28 Pergu 2.11-14

¶7:34 Pergu 3.1-10

§§7:40 Pergu 32.1

Duubi capande nay di ngadu-don ley ladde jeereende dii, on ngadanii kam sadakaaji kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaali. On ndoondiima hukkuu tooru Moloko, kapum e hoodere tooru moodon Refan, nate de moyyin-don faa kujidanon dum'en!

Dum wadi so mido eggina on, faa nabe-don caggal Baabila.»*

⁴⁴ Eciyen jokkini hen:

—Njaatiraabe meeden bee ana njoginoo hukkuu seedaaku ley ladde jeereende. Oon hukkuu moyyiniraama hono no Laamdo tinndiniri Muusaa nii.

⁴⁵ Njaatiraabe meeden ndoni hukkuu oo. Be eggidi e makko wakkati mo Yosuwaa ardii be, be naanni mo leydi ndi be teeti lepi di Laamdo ribbi dii. Dum worri non faa jamaanu Daawuuda.

⁴⁶ Daawuuda hebii moyyere Laamdo, o jaagii dum yalla omo yarranee mo mahana Laamdo Yaakuuba hodorde. O hebaali. ⁴⁷ Suleymaana, kapum mahi ndu. ⁴⁸ Kaa Laamdo Toowdo oo joodataako e cuudi di yimbe ngolli, hono no annabaajo wiiri nii:

⁴⁹ «Joomiraado wii:

Kammu yo joodorgal am, leydi yo njaabirdi koyde am. Suudu hondu mahanton kam? E nokku homo powtintoo-mi?

⁵⁰ Tama wanaa miin tagiri kulle dee fuu baawde am?»†

⁵¹ Eciyen jokkini hen, wii:

—Onon tiidube ko'e, yoorbe berde, pahinkiniibe, abada odon calanii Ruuhu Ceniido oo hono no njaatiraabe moodon bee nii. ⁵² Homo woni annabaajo mo njaatiraabe moodon torraali dum? Be mbarii ardinoobe haalde haala garol Poocitiido, mo onon e ko'e mon

njammbi-don, so mbar-don dum jooni oo, ⁵³ onon hebuBe Sariya Muusaa mo malaa'ika'en njippini so njokkaali dum bee.

No Eciyen wardiraa kaaye

⁵⁴ Nde SaahiiBe bee nannoo dii haalaaji ndee, be tikki faa be ndarii ebe nattanoo mo ebe picca pedeeli. ⁵⁵ Kaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oo, o tiggiti kammu, o yii teddeengal Laamdo, o yii Iisaa ana darii jaamo Laamdo. ⁵⁶ O wii:

—Yeewee! Mido yiya kammu ana udditii, Bii Neddo ana darii jaamo Laamdo!

⁵⁷ Be fuu be ngulli semmbe, be cukki noppi maBbe, be ndiirani mo, ⁵⁸ be njaltini mo ngalluure ndee, be mbedii mo kaaye. Seede'en bee boortii saayaaji muudum'en, njoyyini bannge koyde jokolle biyeteedo Sool. ⁵⁹ Ebe mbedoo Eciyen kaaye forri omo jaagoo Laamdo omo wiya:

—Iisaa Joomiraado, jabba yonki am!

⁶⁰ Ndennoo, o diccii, o wulli faa toowi, o wii:

—Joomiraado, pati rewta be e dii luutti!

Nde o haalnoo dum ndee, o maayi.

8 Sool ana yarii ko be mbari Eciyen koo.

Oon jalooma, torra mawdo hewtii deental goondinbe to Urusaliima too. Be fuu be caakii ley leyde Yahuudiya e Samariya, so wanaa nelaabe bee. ² Worbe hulBe Laamdo iri Eciyen, mboyi dum bojji mawdi sanne. ³ Kaa Sool tewtii timminde deental goondinbe ngal. Omo naata cuudi, o nannga worbe e rewbe, o daasa dum'en, o uddoya dum'en kasu. ⁴ Kaa saakinooBe bee naati e yiilaade ana mbaajoo Kabaaru Lobbo oo.

*7:43 Amos 5.25-27

†7:50 Esaaya 66.1-2

No Filipa waajorii Kabaaru Lobbo oo ley leydi Samariya

⁵Filipa yehi e ngalluure wonnde ley leydi Samariya, waajii be haala Almasiihu. ⁶Be fuu be kettinii ko Filipa waajoo koo faa gasi, be njii taagumansaaji di o wadi dii. ⁷Sabi laddaabe heewbe, seydaani'en muudum'en njaltiri gullaali mawdi. Bonnguube heewbe e layoobe cellii. ⁸Dum laatani ngalluure ndee seyo manngo.

⁹Gorko biyeteedo Simon ana wonnoo e ngalluure ndee. Omo gollannoo ndaggadaaku, omo haaydinannoo Samariyankoobe sanne, omo jogorinoo hoore makko won no o foti. ¹⁰Be fuu ebe njarranii mo, gila suka faa mawdo, be mbii:

—Oo gorko woni mo Laamdo lubii baawde biyeteede «Baawde mawde».

¹¹Be njokkii mo ko booyi saabe omo haaydinannoo be e bidiga makko. ¹²Kaa nde Filipa waajinoo be Kabaaru Lobbo haala Laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndee, be ngoondini, worbe e rewbe fuu lootaa lootogal batisima. ¹³Simon e hoore muudum goondini, kapum duu. Nde o batisaa ndee, o takkondiri e Filipa, o haaynaa nde o yiinoo taagumansaaji e kaayde mawde gadaade dee.

¹⁴Nelaabe wonbe Urusaliima fee nani Samariyankoobe ngoondinii konngol Laamdo. Be neli e muudum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵Nde been njottinoo ndee, nduwani be yalla ebe kefa Ruuhu Ceniido, ¹⁶sabi Ruuhu Ceniido jippaaki e fay gooto e maβbe tafon. Saabe Iisaa Joomiraado oo tan be mbatisiraa. ¹⁷Nden Piyeer e Yuhanna pawii juude muudum'en dow maβbe so be kefi Ruuhu Ceniido.

¹⁸Nde Simon yii Piyeer e Yuhanna ana pawii juude muudum'en dow maβbe ana ndokka be Ruuhu Ceniido ndee, wadani be kaalisi, ¹⁹wii:

—Ndokkee kam miin duu deen baawde yalla mo paw-mi juude am e dow muudum fuu ana heba Ruuhu Ceniido.

²⁰Nii Piyeer jaabii mo, wii:

—Yo Laamdo halke, aan e kaalisi maa, sabi a miilii dokke Laamdo ana coottiree kaalisi! ²¹A walaa gedal, a walaa yolannde e ley haala kaa, sabi bernde maa foocitanaaki Laamdo. ²²Tuubu, iw e bonannda maa oo, jaago-daa Joomiraado yaafe ko miilataa koo. ²³Sabi mi yii ma a baleejo yonki, bonannda maa jaalike ma.

²⁴Simon jaabii, wii:

—Naagane kam Joomiraado pati fay huunde e ko mbii-don koo hewtoo kam.

²⁵Caggal ko be ceettii so be mbaajii konngol Joomiraado ngol koo, Piyeer e Yuhanna mbirfittii Urusaliima. E laawol ngol, be mbaajii Kabaaru Lobbo oo e geelle Samariya keewde.

No Filipa batisiri howruujo kaananke Ecopii

²⁶Malaa'ika Joomiraado wii Filipa:

—Imma, yaaru baleeri, laawol iwrungol Urusaliima so ana fa'i Gaaja, kanngol ngol jeewnugol.

²⁷O immii, o yehi. Nden o tawi gorko Ecopiiyanke, howruujo kaananke debbo Ecopii biyeteedo Kandaake, yehino Urusaliima juuroyaade. Kanko haybata beembal jawdi kaananke debbo oo. ²⁸Nde o wirfitinoo ndee, omo joodii e wotoro makko, omo jangga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹Ruuhu wii Filipa:

—Batta, sawnda wotoro oo.

³⁰Filipa dogi hewtii mo, nani omo jangga dewtere annabi Esaaya, wii mo:

—Ada faama ko njannataa koo naa?

³¹Gorko oo jaabii, wii:

—Hono paamiran-mi so fay gooto firritanaali kam?

O ndaardi Filipa njabba jooddoo e makko. ³²Dee aayaaje o jannanganoo e dewtere ndee:

«O nabiraa hono no mbaalu kirsoyteeđo nii.

E no njawdiri deyyirta yeeso kesoowo dum nii,
hono non o deyyiri.

³³Leydinkinaare makko bonni sareede makko.

Homo waawi jantaade janta iwdi makko?

Sabi o mursinanaama yonki makko ga aduna gaa.»[‡]

³⁴Howruujo oo wii Filipa:

—Mido ndaarde, haalanam homo annabaajo oo haalata haala muudum, hoore muudum naa godđo?

³⁵Non Filipa jaabii, yeewi binndi dñi, waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa.

³⁶Ebe njokki laawol maβbe ngol faa be njii ndiyam. Howruujo oo wii:

—Ndiyam annii! Ko hadata kam looteede lootogal batisima? [³⁷¶]

³⁸O yamiri wotoro oo daroo. Be didon fuu be njippii, be ndegii e ndiyam dam. Filipa batisi mo. ³⁹Nde be yeentunoo ndiyam dam ndee, Ruuhu Joomiraado diwtii Filipa. Howruujo oo yiitaali mo kasen, jokkiri laawol muudum seyo.

⁴⁰Filipa tawoyaa Ajootus. Gila don faa Kaysariya, ngeenndi fuu ndi mo wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo oo.

No Sool tuubiri

9 Sool ana heddii e gidoraade taalibaabe Joomiraado bee waran be. O yehi to Jottinoowo Sadaka Mawdo. ²O ndaardi dum talki yamiroore naannooji mo cuufi baajordiYahuudiyankoobe gondi Damas, yalla so o tawii ton yimbe

jokkuβe laawol Iisaa, worβe naa rewβe, o nannga dum'en, o habβa, o naba Urusaliima. ³Nde o yahunoo faa o badii Damas ndee, wakkati gooto fooyre iwri dow kammu filii mo. ⁴O saami e leydi, o nani daande ana wiya mo:

—Sool, Sool, ko saabii so ada torra kam?

⁵O lamndii:

—Aan homo, gidō Laamđo?

Jaabu wari e makko:

—Miin Iisaa mo torru-daa oo. ⁶Imma naatu e ley ngalluure ndee. Be kaalante ko kaan-daa wafude.

⁷Worβe wondufe e makko bee, nanii daande ndee kaa njiyaali fay gooto. Be ndarii, be mugaa. ⁸Sool immii e leydi, darii ana futtini gite muudum, kaa yiy-ataa fay huunde. Nden o dowaa, o naanaa Damas. ⁹O wadi balde tati o bumdo, o jaamaali o yaraali.

¹⁰Taalibbo biyeteedo Ananiyas ana wonnoo Damas. Joomiraado noddii dum ley koydol, wii dum:

—Ananiyas!

O jaabii, o wii:

—Haa, Joomiraado.

¹¹Joomiraado wii mo:

—Imma yaaru Bolol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, ndaartaa gorko biyeteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabi jooni omo wondi e wafude duwaawu. ¹²O yii e ley koydol gorko biyeteedo Ananiyas ana naata, ana fawa juude muudum e makko, yalla omo wumta.

¹³Ananiyas jaabii, wii:

—Joomiraado, mi narrii yimbe heewβe haala oo gorko e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonβe Urusaliima bee. ¹⁴O wardii doo e yamiroore hooreebe yottinoobe sadaka, faa o habβa noddooβe innde maa fuu.

[‡]8:33 Esaaya 53.7-8

[¶]8:37 E dereeji booydi dñi, yoga ana beyda aaya 37:Filipa wii: —So tawii ada goondiniri bernde laabunde, walaa ko hadete batiseede. O jaabii, o wii: —Mido goondini Iisaa Almasihu woni Bii Laamdo.

¹⁵ Joomiraado wii mo:

—Yaa wadoy no mbii-mi nii, sabi oo gorko cubii-mi faa anndina yimbe innde am. O waajoo dum lepi e kaanankooɓe, kaɗum e biɓɓe Israa'iila. ¹⁶ Mi hollan mo no tilsiri mo torriree torraaji keewɗi saabe am.

¹⁷ Nden, Ananiyas yehi, naatoyi suudu nduu, fawi juude muudum e makko, wii: —Sakiike am Sool, Joomiraado men Iisaa ɓanngannoodo ma e laawol ngardanno-ɗaa ngol oo, nelii kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Oon wakkati fuu, huunde wa'unde no koɓɓaaje nii hoɓɓitii e gite Sool, o wumti, o immii, o lootaa lootogal batisima. ¹⁹ O jaami, o warti e noone makko. O heddodii e taalibaabe wonɓe Damas bee balɗe seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Sool hepii law fudɗi waajaade haala Iisaa ley cuudi baajordi. O wii kaɗum jaati woni Bii Laamɗo. ²¹ Hettintonooɓe mo bee fuu kaaynaa, mbii:

—Wanaa kanko wonnoo torranoodo goondinɓe Iisaa wonɓe ley Urusaliima bee naa? Wanaa faa o haɓɓa goondinɓe o naɓa dum'en to hooreeɓe yottinooɓe sadaka waddi mo ɗoo naa?

²² Ana ɓooya fuu Sool ana beydoroɓ soobe e ley waaju mum oo, faa dum wemmbi Yahuudiyankooɓe wonɓe Damas bee fuu, o laɓɓinani ɓe Iisaa woni Almasiihu oo.

²³ Nalaade njehi, ngarti, Yahuudiyankooɓe ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare maɓɓe oo. Jemma e jalooma eɓe kayba dame ngalluure ndee pati o yalta, yalla eɓe keɓa no ɓe mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaabe makko ɓami mo, ngatti mo e sagiire, kaɓɓi hen ɓoggol, njawtini mo tatawol pilingol ngalluure ndee ngol.

No taalibaabe wonɓe Urusaliima kefiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndee, yiɗi takkaade e taalibaabe Iisaa bee, kaa ɓe fuu eɓe kula mo, ɓe koolaaki yalla o laatike taalibbo Iisaa jaati jaati.

²⁷ Nden Barnabas nabi mo to nelaabe bee too, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado oo ana haalda e makko e laawol ngol, e no o waajorii haala Iisaa to Damas too e cuusal. ²⁸ Caggal dum, Sool wondi e maɓɓe, ana naata ana yalta ley galleeji maɓɓe Urusaliima, ana waajoroo haala Joomiraado kaa cuusal. ²⁹ Omo haalda e Yahuudiyankooɓe haalannooɓe yunaninkooɓe bee, omo yeddondira e maɓɓe, jaka been ana tewtannoo no mbarda mo. ³⁰ Nde deental goondinɓe ngal annditinnoo dum ndee, nabi Sool Kaysariya. Caggal dum, ɓe neli mo Tarsus.

³¹ Nii deental goondinɓe ngal hehiri jam ley Yahuudiya e Galili, kaɗum e Samariya fuu. Ngal piibi, ngal wattiniri kulol Joomiraado, ngal beydorii heewe saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer golliri kaayɗe ley geelle biyeteede Lidda e Yoppe

³² Piyeer ana yiilotonoo e ley leydi ndii fuu, o jippanii seniibe wonɓe Lidda bee duu. ³³ O tawi ton gorko pawɗo mo terɗe muudum fuu mbaati, biyeteedo Ayneyas. Wafii duubi jetti ana lelii. ³⁴ Piyeer wii mo:

—Ayneyas, Iisaa Almasiihu sellinii ma! Imma, moyy'intin lelnde maa!

Oon wakkati fuu o immii. ³⁵ Wonɓe Lidda e feeyo Saron fuu njii mo, tuubani Joomiraado.

³⁶ Taalibbo debbo biyeteedo Tabita ana wonnoo Yoppe. Tabita woni Dorkas e yunaninkooɓe, maanaa mum yo lewla. Omo golla gollleeji lobbi, omo wadana misikiina'en moyy'ere. ³⁷ E deen balɗe

o jawi, o maayi, o lootaa, o lelmaa dow sooro tafon. ³⁸Nde wonnoo Yoppe woddondiraa e Lidda, taalibaafe bee nani Piyeer ana ton, neli worbe didon ndaarda mo o yottoo dum'en law. ³⁹Piyeer immii, yaadi e mabbe. Nde yottinoo ndee, be jabbini dum dow sooro too. Rewbe talka'en be worbe mum'en maayi bee fuu battii dum ndarii ana mboya, ana kolla dum forgooji e dollokaaji di Dorkas jo'unoo nde wondunoo e muudum'en ndee. ⁴⁰Piyeer yaltini yimbe bee fuu, diccii, ana duwoo. Caggal dum, yeecitii e maaydo oo, wii:
—Tabita, imma!

Non Tabita feerti gite muudum, yii Piyeer, joodii. ⁴¹Piyeer nanngi junngo makko, immini mo. Caggal dum, o noddii seniifee bee e rewbe talka'en bee, o holli dum'en Tabita yo guurdo. ⁴²Dum nanaa e ley Yoppe fuu, heewbe ngoondini Joomiraado. ⁴³Piyeer fabbi Yoppe balde kuurde e galle jabboowo guri biyeteedo Simon.

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus too

10 Gorko biyeteedo Korneliyus ana wonnoo Kaysariya. O hooreejo konu biyeteedo Italiyanke. ²O kuppiddo e diina, kanko e koreji makko fuu be hulbe Laamdo. Omo sakkoo Yahuudiyankooobe sadakaaji keewdi, omo jaagoo Laamdo wakkati fuu. ³Kiikiide gooto hono wakkati sallifanaa fuubudo, o hebi holleede, o yii malaa'ika ana naata ley suudu makko ana wiya mo:

—Korneliyus!

⁴O huli faa gite makko paapii, o wii dum:

—Gido Laamdo, kori jam?

Malaa'ika oo wii mo:

—Laamdo jaabanike ma duwaawuujii maa e sadakaaji maa. ⁵Nel jooni worbe to ngeenndi Yoppe, noddia biyeteedo Si-

mon, noddirteedo Piyeer. ⁶Omo jippii galle jabboowo guri biyeteedo Simon, mo galle muudum heedi e maayo geeci.

⁷Nde malaa'ika kaaldannoodo e makko oo wittunoo ndee, o noddii golloobe makko didon e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸O haalani be ko malaa'ika oo wii koo fuu, o neli be Yoppe.

⁹Janngo muudum, ebe e laawol. Nde worbe taton bee battii ngeenndi ndii ndee, tawi Piyeer jabbii dow bene muudum wakkati hakkunde naange faa wada duwaawu. ¹⁰O yolbi faa sanne, omo yidi jaamde. Nde be moyyinanta mo jaamdu ndee, Laamdo holli mo, ¹¹o yii kammu udditike, huunde wa'unde no dadfamaare mawnde, nde cobbuli muudum nay fuu kabbaa, ana rennee faade e leydi. ¹²Sii daabaaji fuu, di koyde nay e jjaarooji, kajum e sii pooli fuu ana e mayre. ¹³Daande wii mo:

—Piyeer, imma, hirsu, jaam!

¹⁴Piyeer wii:

—Sawra Joomiraado! Abada mi jaamaali ko harmi naa ko sobi.

¹⁵Daande ndee wii mo kasen:

—Pati harmin ko Laamdo senni.

¹⁶Dum wadi non cili tati. Nden dadfamaare ndee jabbintinaa dow kammu.

¹⁷Ko Piyeer hollaa koo, omo miiloo no dum waawi laatoraade. Tawi e oon wakkati, worbe be Korneliyus nelnoo bee, lamndike galle Simon. Be ngari, be ndarii e damal ngal. ¹⁸Be noddii, be lamndii yalla Simon noddirteedo Piyeer don jippii. ¹⁹Piyeer ana heddii miilde ko yii koo, faa Ruuhu wii dum:

—Worbe taton ana tewte. ²⁰Imma, jippa, njaadaa e mabbe tawa a sikki-taaki, sabi miin neli be.

²¹Piyeer jippii, wii worbe bee:

—Mido nii, miin woni mo tewtatoo. Kori jam waddi on?

²²Be njaabii, be mbii:

—Korneliyus hooreejo konu neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lepol Yahuudiyankooɓe fuu seettanii moyyere. Malaa'ika ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, yalla omo nana waaju maa.

²³ Piyeer noddii ɓe, silmini ɓe, jippini ɓe galle muudum.

Janngo muudum, o immii, o yaadi e mabbe. Yoga e sakiraabe jeyaabe Yoppe njaadi e makko. ²⁴ Faɓɓi-janngo muudum ɓe njottii Kaysariya. Korneliyus ana tijjinoo ɓe, noddii sakiraabe muudum e yiɓɓe muudum ɓadiife. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndee, Korneliyus jabɓii dɗum, sujidani dɗum. ²⁶ Piyeer itti mo e sujuudu nduu, wii:

—Imma, sabi miin duu mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ana haalda e makko, faa ɓe naati galle oo, tawi ton yimɓe heewɓe ana moobtii. ²⁸ O wii ɓe:

—Odon anndi dagantaako Yahuudiyanke jokkondira e mo wanaa Yahuudiyanke, naa naatude suudu muudum. Kaa Laamdo hollii kam pati mi nanngira fay gooto karmudo naa cobudo. ²⁹ Dum wadi nde nelan-don kam ndee, mi warii, mi ujaaki. Dum nee, kaalanee kam, saabe kodum noddir-don kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wii:

—Hannde woni balde nay, mido wada duwaawu ley suudu am e oo doo wakkati, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wii: «Korneliyus, Laamdo jaabanike ma duwaawuujii maa e sadakaaji maa. ³² Jooni, nel e ngeenndi mbiyeteendi Yoppe, noddane-daa gorko biyeteedo Simon, noddirteedo Piyeer. Omo jippii galle jabbowoo guri biyeteedo Simon, mo galle muudum heedi e maayo geeci.» ³³ Dum wadi so nel-mi noddoye-daa oon wakkati fuu. Ko ngar-daa koo gasii sanne. Jooni min fuu miden nii yeeso Laamdo faa min ketti-

noo ko Joomiraado yamir maa mbaajodaa fuu.

³⁴ Nden Piyeer fuddii waajaade, wii:

—Jooni mi yii goonga jaati Laamdo burdintaa yimɓe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fooccitii, o yidan dɗum ko lepol muudum tawaa fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo neldi ɓiɓɓe Israa'iila ngol, ngol ceyniroowol jam hebi-raama saabe Iisaa Almasiihu, kaɗum woni Joomiraado yimɓe fuu. ³⁷ Odon anndi ngol konngol kuubungol leydi Yahuudiyaa fuu, puɗfirngol gila Galili, caggal Yaayaa waajike yo yimɓe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatunke oo, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawɗe. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ana golla golleeji lobbi, ana sellina wonnooɓe e margal Ibiliisa fuu sabi Laamdo ana wondi e muudum. ³⁹ Minen min seedee'en ko o golli Yahuudiyaa e ko o golli Urusaliima fuu. ɓe bili mo e leggal bardugal, ɓe mbari mo, ⁴⁰ kaa Laamdo wuurtinii mo nannde tatabere, ɓanngintini mo hakkunde amen. ⁴¹ Kaa wanaa yimɓe fuu o ɓanngani. O ɓannganii seedee'en ɓe Laamdo adii subaade ɓee, minen jaamdube e makko so njardi e makko caggal wuurtugol makko ɓee. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimɓe, min ceettoo kanko woni mo Laamdo wadi caranoowo wuurɓe e maayɓe. ⁴³ Annabaabe fuu ceettanike mo, mbii goondindo mo fuu heban yaafeede luutti muudum saabe makko. ⁴⁴ Nde Piyeer waajotoo waaju oo ndee, Ruuhu Ceniido jippii e hettintoobe ɓee fuu. ⁴⁵ Yahuudiyankooɓe goondinɓe wardunooɓe e Piyeer ɓee fuu kaaynaa, no dokkal Ruuhu Ceniido ngal saakorii e yimɓe ɓe nganaa Yahuudiyankooɓe nii. ⁴⁶ Sabi eɓe nanannoo ɓeen yimɓe ana kaala e demɗe janane ana njetta Laamdo. Nden, Piyeer jaabii, wii:

⁴⁷—Yimbe bee kebii Ruuhu Ceniido hono no meeden nii. Homo waawi hadude be looteede lootogal batisima?

⁴⁸O yamiri be mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal dum, be ndaardi mo o fabbana be balde.

No Piyeer jaaborii deental goondinbe gonngal Urusaliima

11 Nelaabe bee e sakiraabe wonnoobe Yahuudiya bee nani yimbe be nganaa Yahuudiyankooobe bee duu kebii konngol Laamdo. ²Nde Piyeer qabbunoo Urusaliima ndee, goondinbe tilsinbe taadagol bee peli dum, ³mbii:

—A jippike e yimbe be taadaaki, a paamdii e muudum'en!

⁴Nden Piyeer haalani be ko wafi koo gila e puddoode faa e timmoode, wii:

⁵—Ngeenndi Yoppe ngonnoo-mi, mido duwoo faa njii-mi huunde yellitike e am. Huunde wa'unde no dadamaare mawnde nde cobbuli muudum nay fuu kabbaa, ana rennee iwde e kammu faade e am. ⁶Taykitii-mi nde faa gasi, njii-mi daabaaji fuu, di koyde nay e kulle ladde e qarooji e sii pooli fuu. ⁷Nanu-mi daande ana wiya kam: «Piyeer, imma, hirsu, paam!» ⁸Mbii-mi: «Sawra Joomiraado! Abada mi paamaali ko harmi naa ko sobi.» ⁹Daande dow kammu ndee jaabitii kam kasen, wii: «Pati harmin ko Laamdo senni.» ¹⁰Dum wafi non cili tati. Caggal mum, kulle dee fuu qabbintinaa dow kammu. ¹¹E oon wakkati, worbe taton nelaabe e am iwde Kaysariya ngari e suudu do min ngonnoo doo.

¹²Ruuhu Ceniido wii kam mi yaada e mabbe pati mi sikkitoo fay huunde. Bee doo sakiraabe njeegom njaadi e am, min naaddi suudu Korneliyus. ¹³O haalani min no o yiiri malaa'ika darinoodo suudu makko ana wiya mo: «Nel e ngeenndi mbiyeteendi Yoppe noddane-daa Simon noddirteedo Piyeer.

¹⁴O waajete waaju kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵Nde puddu-mi waajaade ndee, Ruuhu Ceniido jippii e mabbe hono no jipporinoo e meeden arannde nii. ¹⁶Nden, micciii-mi ngol doo konngol ngol Joomiraado wiinoo: «Yaayaabatisirannoo ndiyam, kaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷So Laamdo fonndii en e mabbe, hokkii be ko hokkunoo en koo nde ngoondinno-den Joommen Iisaa Almasiihu ndee, ndennoo miin, ko ngon-mi so mi hada Laamdo?

¹⁸Nde be nannoo dum ndee, be ndey'ini, ebe njetta Laamdo, ebe mbiya:

—Laamdo tuubinii yimbe be nganaa Yahuudiyankooobe duu yalla ana keba nguurndam ngoongaraajam.

No Kabaaru Lobbo waajiraa ley Antiyokiya

¹⁹Yoga e saakiiibe saabe torraaji gadudi caggal maayde Eciyen bee, njehi faa Finikiya e Kiprus e Antiyokiya. Be mbaajaaki konngol ngol so wanaa Yahuudiyankooobe. ²⁰Kaa yoga e goondinbe iwoobe Kiprus e Sireene naati Antiyokiya ana mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oo hakkunde Yunaninkooobe. ²¹Baawde Joomiraado ana e mabbe. Yimbe heewbe ngoondini, tuubi, ngarti e Joomiraado.

²²Deental goondinbe wonbe Urusaliima bee nani kabaaru gadudo Antiyokiya oo, neli ton Barnabas. ²³Nde oon yottinoo so yii e mabbe moyyere Laamdo ndee, seyii, waajii be fuu be tiinoo be tabita e Joomiraado bernde laabunde. ²⁴Barnabas yo gorko moyyo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵Caggal dum, Barnabas yehi Tarsus faa tewtoya Sool. ²⁶Nde o yiiti dum

ndee, o nabi dum Antiyokiya. Be ngondii e deental goondinbe wonbe ton bee hitaande hibbere, be njannginii yimbe heewbe. Taalibaabe wonbe Antiyokiya bee adii fuu wiyeede yimbe Iisaa.

²⁷E deen balde, yimbe loowaabe kongol Laamdo iwrube Urusaliima ngari Antiyokiya. ²⁸Gooto e maβbe biyeteedo Agabus, immii, darii, sapporii saabe Ruuhu yolbere mawnde waɗan ley laamu Roma fuu. Nde wadi e laamu kaananke mawdo biyeteedo Kalawdiyus.[§] ²⁹Taalibaabe bee anniyii hawrintinde gooto fuu ko waawi, faa be nelda saki-raabe maβbe wonbe Yahuudiya bee paaboroo. ³⁰Be ngadi dum, be neldi ballal ngal Barnabas e Sool tummba e juude mawbe deental ton.

No goondinbe torrira

12 Oon wakkati, kaananke biyeteedo Hirudus fuddi torrude yoga e deental goondinbe ngal. ²O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oo wardee kaafaawi. ³Nde o yiinoo edum weli Yahuudiyankooβe ndee, o nanngi Piyeer duu. Dum hawri e wakkati iidi mo buuru yuufinaaka. ⁴Nde o nanngunoo Piyeer ndee, o uddi dum, o yamiri pelle nay sordaasi'en loomtondira e haybugol mum, fedde fuu yimbe nayon. O anniyike nabude dum yeeso yimbe fuu, so iidi Paska oo yaβbika. ⁵Dum wadi so Piyeer haybaa e ley kasu oo, kaa deental goondinbe ngal ɗootaali jaaganaade mo Laamdo.

⁶Nde Hirudus anniyinoo nabude mo ndee, oon jemma omo daaninoo hakkunde sordaasi'en didon, omo haβbiraa calali didi. Hayboobe damal kasu oo bee duu ana kayba. ⁷Nii malaa'ika Joomiraado wari e makko,

suudu nduu fuu fooyini, memi mo, finndini mo, wii:

—Heja law, imma!

Non calali dii kumtii, iwi e juude makko, caami. ⁸Malaa'ika oo wii mo:

—Huma kumorgol maa, boorna paɗe maa.

Piyeer wadiri non. Malaa'ika oo wii mo:

—Waanda suddamaare maa, njokkaa e am.

⁹Piyeer yalti, jokki e makko. O andaa ko malaa'ika oo waɗata, ana wa'ani mo hono no koydol nii, kaa dum goonga jaati. ¹⁰Be fetti kayboowo arano oo, kaɗum e didafo oo, be njottii damal njamndi pewtungal e ngalluure ndee ngal. Ngal udditi hoore maggal yeeso maβbe, be njalti, be njokki e laawol ngol. Oon wakkati, malaa'ika oo seerti e makko.

¹¹Hakkille Piyeer warti, o wii:

—Jooni mi tay'orii Joomiraado neli malaa'ika muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Yahuudiyankooβe njoonndorinoo mi waɗete fuu.

¹²Nde hakkille makko jippitinoo ndee, o yehi galle Mariyama, inna Yuhanna noddirteedo Marka, ton yimbe heewbe moobotonoo ana ngada duwaawu. ¹³Nde Piyeer tappunoo damal galle too ndee, golloowo debbo biyeteedo Rode wari e damal ngal faa humpitoo. ¹⁴Nde o annditinnoo daande Piyeer ndee, o yeggiti udditinde damal ngal no o foti seyaade, o dogi o naatoyi, o humpiti be Piyeer darii damal sella too. ¹⁵Be mbii mo:

—A kaahaango!

Kaa omo heddi nanngude dum Piyeer. Be mbii kasen:

—Dum yo malaa'ika makko.

[§]11:28 *Kalawdiyus* yo kaananke Roma mawdo joyafo. O laamike hakkunde duubi 41 e 54 caggal pinaade Iisaa. Taariki oon jamaanu ana holla yolbere mawnde wadiino ley laamu Roma fuu hakkunde duubi 46 e 48 caggal pinaade Iisaa.

¹⁶Kaa dum fuu Piyeer ana heddi tap-pude. Nde be udditinnoo so be njii mo ndee, be kaaynaa sanne. ¹⁷O huncani be junngo yalla ebe ndeyyinoo, o jantanii be no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wii:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kapum e sakiraabe wofbe bee.

Caggal muudum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸Nde finnoo beetee ndee, sordaasi'en bee ana lamndondira hoto Piyeer woni, be mbembaa faa hakkillaaji maβbe keli. ¹⁹Nde Hirudus ndaarnoo faa nanga mo, so hebaali mo ndee, lamndii hayboobe bee no laatii, yamiri be mbarree. Caggal dum, Hirudus regii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodoyii ton.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰Hirudus tikkani yimbe Tirus e Sidon. Been kaaldi, kawri, ngari e makko. Be adorii Bilastus howruujo makko oo, be kebi hakkille muudum, be jaagii yalla dewral ana wada hakkunde maβbe, sabi leydi maβbe ndii e leydi Hirudus etata.

²¹Sarti maβbe oo yottii, Hirudus boornii kaddule kaananke, joodii dow bimmbeere laamu, haaldi e maβbe.

²²Yimbe bee ngulli, mbii:

—Dum daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³Oon wakkati fuu, malaa'ika Joomiraado fii Hirudus, sabi o jabii teddinireede o Laamdo, tawi o wanaa. O yumi gilfi, o maayi.

²⁴Kaa konngol Laamdo ngol ana yaara yeeso, ana beydoo saakaade.

²⁵Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle muudum'en Urusaliima ndee, be mbirfodii e Yuhanna noddirteedo Marka.

Dawol Pool aranol

No Barnabas e Pool cubiraa so nelaa faa ngolla golle Laamdo

13 Annabaabe e jannginoobe ana e ley deental goondinbe gonngal Antiyokiya ngal. Kambe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, bamm-bidanoofo e Hirudus hooreejo leydi oo, kapum e Sool. ²Nanne wootere ebe ndewa Joomiraado tawi ebe ngoni e koorka, faa Ruuhu Ceniido wii be:

—Keertanee kam Barnabas e Sool saabe golle mo noddir-mi be oo.

³Caggal be koorii, be nduwike, be pawu juude maβbe e dow been, be njop-piti dum'en ndawi.

⁴Nii Ruuhu Ceniido neliri be, be ndegii e Selewkiya, be naati laana geeci be peewi Kiprus. ⁵Nde be njottinoo Salamis ndee, be mbaajii konngol Laamdo ngol ley cuudi baajordi Yahuudiyankooobe. Ebe ngondi e Yuhanna (noddirteedo Marka) ana faaboo be.

⁶Nde be taccunoo ruunde ndee so be njottii Pafos ndee, be tawi ton daggada Yahuudiyanke biyeteedo Bar-Iisaa, jaarooowo yo annabaajo, ⁷howruujo Segiyus Pool. Oon yo kaananke hakkilante, caahiido. O noddi Barnabas e Sool sabi ana yidi nande konngol Laamdo ngol.

⁸Kaa Elimas daggada oo yo calaniido be, omo tewta bonnitidde goondinal kaananke oo. (Maanaa Elimas woni daggada.) ⁹E ley dum, Sool biyeteedo kasen Pool kebbinaado Ruuhu Ceniido oo fut-tini mo gite, ¹⁰wii:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamma e njiifdu, gajo ko moyyi fuu! A seerataa e oopude laawi Joomiraado poocciidi dii naa? ¹¹Jooni jukkungo Joomiraado saaman e maa, a wuman, a yiyataa naange faa sarti cartaado oo yottoo.

Oon wakkati fuu, gite makko ngafi mbummbaalu, de nibbi, omo wumm-biloo, omo tewta dowoowo. ¹²Nde kaananke oo yiinoo ko wadi koo ndee, goondini Iisaa, haaynaa e ko nani haala Joomiraado kaa koo.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyokiya ley leydi Pisidiya

¹³Pool e yaadube e muudum naati laana geeci ngalluure wiyeteende Pafos, peewi Perge ley leydi Pamfiliya. Don Yuhanna Marka seerti e maβbe, wirfittii Urusaliima. ¹⁴Be yaβbii Perge, be ngari Antiyokiya ley leydi Pisidiya. Be naati waajordupalaande fowteteende, be njoodii. ¹⁵Caggal janngeede Sariya Muusaa e annabaabe, hooreebe waa-jordu nduu bee neli e maβbe, mbii:

—Sakiraabe, so won ko mbaajoto-don yimbe bee, kaalee.

¹⁶Pool immii, hunci junngo muudum, wii:

—Israa'iilankooβe e hulbe Laamdo wobbe, kettinee: ¹⁷Laamdo Israa'iilankooβe oo subiiima njaatiraabe meeden, teddinii lepol maβbe nde ngol hodoyi leydi Misira ndee, kasen yaltiniri be ton baawde muudum. ¹⁸O mupanii** be ko foti duubi capande nay e ley ladde jeereende. ¹⁹Caggal o halkii lepi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimbe makko ndona ndi. ²⁰Efum waara e duubi teemedede nay e capande joy. Caggal dum, o hokki be saroobe faa jamaanu annabi Samuyila. ²¹Nde dum bettii ndee, be jaagii Laamdo hokka be kaananke. Laamdo hokki be Sawul bii Kis iwdo e lepol Bejamin. Oon laamii be duubi capande nay.

²²Nden Laamdo boorti Sawul, lammini Daawuuda, mo o haali haala muudum so o wii: «Mi hebii Daawu-

uda bii Yessa gorko buubinoowo bernde am, gadoowo sago am.» ²³E iwdi makko Laamdo yaltini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no fodirnoo nii. ²⁴Fade Iisaa warde, Yaayaa waajinoke lepol Israa'iila fuu yo tuubu, lootee lootogal batisima. ²⁵Kasen, nde Yaayaa timminta golle muudum ndee, wiino: «Mi wanaa mo mi-ilatton ngon-mi oo. Kaa mo mi fotaa fay e humtude boggi pade muudum ana wara caggal am.»

²⁶Sakiraabe, onon iwdi Ibarahiima e been hulbe Laamdo wonbe hakkunde mon! Onon neldaa oo kabaaru kisinoowo. ²⁷Sabi wonbe Urusaliima bee e hooreebe muudum'en fuu annditaali Iisaa. Kasen duu be paamaali haalaaji annabaabe janngetenoodi jalaande fowteteende fuu dii. Kaa be njottinii diin haalaaji nde be carunoo mo ndee. ²⁸Fay so taweede be kebaali feloore fay wootere nde be pelira mo yalla omo maaya, be ndaardii Pilaatu o waree. ²⁹Nde be ngolli ko Binndi dii mbiinoo e makko koo faa hibbi ndee, be njippini mo leggal bardugal ngal, be ngadi mo e yanaande. ³⁰Kaa Laamdo wuurtinii mo. ³¹Balde kuurde o banngani wondunooβe e makko bee gila Galili faa Urusaliima. Been ngoni seettantooβe mo yeeso yimbe jooni. ³²Minen, miden ceynira on fodoore nde njaatiraabe meeden podanaa ndee, ³³Laamdo hibbinanii en dum, enen bibbe maβbe, nde wuurtinnoo Iisaa ndee. No winndiraa kasen e jimol Jabuura difabol:

«Aan, a biyam, hannde ndimu-maami.»††

³⁴Kasen, haala immitagol makko e hakkunde maaybe e waasugol makko nolde, nii Laamdo wii:

**13:18 Won binndande biideo *jamminii* be.

††13:33 Jabuura 2.7

«Mi tabintinanan on podooje ceniide de mbontataa,

de podannoo-mi Daawuuda dee.»^{‡‡}

³⁵Dum wadi so o wii e nokku goddo:

«A accataa Ceniido maa jola.»^{¶¶}

³⁶Daawuuda wadii sago Laamdo e jamaanu muudum. Caggal dum, o maayi, o mooftidaa e njaatiraabe makko, o poli. ³⁷Kaa mo Laamdo wuurtini oo jolaali. ³⁸Sakiraabe, anndee saabe makko mbaajore-don yaafeede luutti. ³⁹Sariya Muusaa waawaa wafude neddo poocitiido, kaa kanko, goondindo mo fuu, o nanngiran dum poocitiido. ⁴⁰Dum nee, kaybee pati ko annabaafe cappinoo koo hewto on:

⁴¹«Onon hoynube,

yo on kaayne yo on kalko!

Sabi mido nii golla golle e ley wakkati moodon,

golle mo on ngoondintaa so neddo haalaniino on.»^{§§}

⁴²Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduu, jamaa oo ndaardi be yo be ngartu fowteteende waroore, yalla ebe njokka e waaju mabbe oo. ⁴³Caggal mooftagol ngol, Yahuudiyankooobe heewbe e naatube e diina mabbe njokki e Pool e Barnabas. Been didon duu ana kaalda e mabbe ana mbaajoo be yo be niibu e moyyere Laamdo.

⁴⁴Fowteteende jokkunde hen ndee, ngalluure ndee fuu mooftii yalla ana hettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵Kaa nde Yahuudiyankooobe bee njiinoo oo jamaa ndee, haasidaaku naati e muudum'en, ebe njedda ko Pool waajotoo koo, ebe njenna dum. ⁴⁶Nden Pool e Barnabas kaalaniri be cuusal, mbii:

—Waajibi min adoo haalande on konngol Laamdo ngol, kaa ko tippiti-don

ngol so car-don ko'e moodon on kaandaa e nguurndam nduumiidam koo, min njahan to yimbe be nganaa Yahuudiyankooobe. ⁴⁷Sabi ko Joomiraado yamiri en koo annii:

«Mi darnii ma yalla ada laatanoo lepi dii fooyre,

faa kisiinaa aduna oo fuu.»^{*}

⁴⁸Nde yimbe lepi goddi dii nannoo dii haalaaji ndee, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngol. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam be fuu ngoondini.

⁴⁹Konngol Joomiraado ngol saakii e leydi ndii fuu. ⁵⁰Kaa Yahuudiyankooobe bee loofi rewbe rewoobe Laamdo saahiife, kapum e mawbe ngalluure ndee bee. Be ndoobi torra dow Pool e Barnabas, be njaltini dum'en leydi mabbe. ⁵¹Been duu pidfi e mabbe colla koyde muudum'en, peewti Ikoniya. ⁵²Taalibaabe bee kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley ngeenndi Ikoniya

14 Ley Ikoniya duu Pool e Barnabas naati e ley waajorduYahuudiyankooobe. Ebe mbaajoo faa Yahuudiyankooobe e yimbe lepi goddi heewbe ngoondini. ²Kaa Yahuudiyankooobe saliiife goondinde bee loofi lepi goddi dii, mbonni berde muudum'en yalla ana mbapa sakiraabe bee. ³Dum e taweede hadaali be booyde ton, ebe pawii jikke mabbe e Joomiraado, ebe mbaajoroo cuusal. Joomiraado seettii konngol hinnee muudum, nde hokkunoo be baawde wafude taagumansaaji e kaayde doogooje e juude mabbe. ⁴Yimbe ngeenndi ndii bee peccii: yoga heedani Yahu-

‡‡13:34 Esaaya 55.3

¶¶13:35 Jabuura 16.10

§§13:41 Habaakuk 1.5

*13:47 Esaaya 49.6

udiyankeoobe bee, yoga heedani nelaabe bee.

⁵Yimbe lepi goddi e Yahu-udiyankooobe e ardiibe muudum'en anniyii torrude be e wardude be kaaye.

⁶Nde be maatunoo dum ndee, be ndogani Listara e Derbe e geelle seraaji muudum'en ley leydi Likoniya, ⁷ebe mbaajoo ton Kabaaru Lobbo oo.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley ngeenndi Listara

⁸Gorko bonnguujoo, dimdaado e bonnguwaaku, mo meedaali daraade e koyde muudum, ana wonnoo Listara.

⁹Omo hettinoo waaju Pool. Pool yeewi mo, yii goondinal makko sellinta mo, ¹⁰haaldi semmbe, wii:

—Imma, dara e koyde maa!

Gorko oo gurbitii, darii, ana yaha.

¹¹Nde yimbe bee njii ko Pool wadi koo ndee, ngulliri gullaali likoniyankooobe, mbii:

—Laamdo'en nanndinkinike e yimbe, njippiima e meeden!

¹²Be inndiri Barnabas «Jewus», be inndiri Pool «Hermes»,[†] sabi Pool wonnoo kaaloowo. ¹³Galle do Jewus rewetee ana wonnoo to naatirde ngeenndi too. Jottinoowo sadaka oo waddi ga'i pariraadi piindi e dame dee. Omo yidi wadude sadaka, kanko e yimbe bee. ¹⁴Kaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndee, ceeki kaddule muudum'en, kejanii jamaa oo ana ngulla, ¹⁵ana mbiya:

—Worbe, kodum ngadaton doo? Minen duu min yimbe hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oo faa tuubon, iwon e dii golleeji laaliidi, ngarton e Laamdo guurdo, tagudo kammu e leydi e geeci e ko woni e muudum'en fuu. ¹⁶E jamaanuujii jawtudi dii o yop-

pii lepi dii fuu njokka laawi muudum'en.

¹⁷Dum e taweede, omo golla ko moyyi faa dum seettanoo mo, omo hokka on tobo kammu, omo benndinana on namri e wakkati muudum, omo waaltinira hakkillaaji mon nguure e seyo.

¹⁸Ko be mbaajii koo fuu, semmbe be kadiri jamaa oo hokkude be sadaka.

¹⁹Caggal dum, Yahuudiyankooobe iwi Antiyokiya e Ikoniya. Be kebi hakkillaaji yimbe bee, been mbedii Pool kaaye, ndaasi dum faa nabi dum caggal ngeenndi ndii, sabi miilii mo maaydo. ²⁰Kaa nde taalibaabe bee ngari pilii mo ndee, o immii, o naatti e ley ngeenndi ndii.

No Pool e Barnabas mbirfitorii Antiyokiya

Janngo muudum, o yaadi e Barnabas ngeenndi mbiyeteendi Derbe. ²¹Be mbaajii ton Kabaaru Lobbo oo, be kebi taalibaabe faa keewi. Caggal muudum, be mbirfittii Listara e Ikoniya, kapum e Antiyokiya. ²²Ebe cuusina yonkiiji taalibaabe, ebe mbaajoo dum'en yo jiiibu e goondinal, ebe mbiya:

—Kinaa tampen tampereji keewdi so naaten e Laamu Laamdo.

²³E ley deente goondinbe dee fuu, be cubanii dum'en hooreebe. Caggal dum, be koori, be nduwii, be kalfini dum'en Joomiraado mo be goondini oo.

²⁴Nde be ceekunoo Pisidiya ndee, be ngari Pamfiliya. ²⁵Be mbaajii kongol ngol ley ngeenndi Perge. Caggal muudum, be njippoyii Attaliya. ²⁶Ton be naati laana geeci, be mbirfii Antiyokiya do be kalfinanoo moyyere Laamdo faa be ngolla golle mo be tilii jooni oo.

²⁷Nde be njottinoo ndee, be moobti deental goondinbe ngal, be kaalani ngal ko Laamdo wadidi e mabbe fuu, no

[†]14:12 E ley diina Yunaninkooobe *Jewus* woni hooreejo tooruuji, *Hermes* woni nelaado majji.

o udditirani yimbe be nganaa Yahuudiyankooŋe damal goondinal. ²⁸Be ngondi don e taalibaabe be faa booyi.

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

15 Yimbe yogaabe iwi Yahuudiya ngari Antiyokiya, ana njanngina sakiraaŋe be, ana mbiya:

—So on taadiraaka no Muusaa wiiri nii, on kisataa.

²Pool e Barnabas poodfondiri e maŋŋe, nduddi e maŋŋe faa naawi. Dum waŋi so be tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe woŋŋe faa Urusaliima, faade e nelaabe be e hooreeŋe be, saabe haala kaa. ³Dum saabii so deental goondinbe ngal neli be. Be ceeki Finikiya e Samariya, ebe kaalana dum'en haala tuubugol yimbe be nganaa Yahuudiyankooŋe. Dum laatanii sakiraaŋe be fuu seyo manngo. ⁴Nde be njottinoo Urusaliima ndee, deental goondinbe ngal e nelaabe be e hooreeŋe be njabbii be. Be kaalani dum'en ko Laamdo waŋani be fuu.

⁵Kaa yoga e goondinbe jeyaabe e fedde Farisa'en immii, mbii:

—Waajibi be taadee, be njamiree jokkude Sariya Muusaa oo.

⁶Nelaabe be e mawbe be kawriti faa yeewa haala kaa. ⁷Caggal haali-haalti keewdo, Piyeer immii, wii be:

—Sakiraaŋe, oŋon anndi Laamdo subike kam e ley moodon gila ko booyi, faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oo hakkunde yimbe be nganaa Yahuudiyankooŋe, yalla ebe nana be ngoondina. ⁸Laamdo anndudo berde oo hollii jabanii be, nde hokki be Ruuhu Ceniido oo hono no meeden nii. ⁹Walaa fuu ko o seenndiri en e maŋŋe, nde wonnoo o labbinirii berde maŋŋe goondinal. ¹⁰Jooni, ko saabii so oŋon itta koro Laamdo? Oŋon pawa

e taalibaabe be donngal, ngal enen e maamiraabe meeden en mbaawaa roondaade. ¹¹E moyyere Joomiraado men Iisaa ngoondinir-den so kisu-den, hono non kambe duu.

¹²Deental ngal fuu deyyinii teen, ana hettinoo Barnabas e Pool ana njan-too no Laamdo waŋiri taagumansaaji e kaayde hakkunde leŋi goddi. ¹³Caggal be ndeyyinike, Yaakuuba jabbitii, wii:

—Sakiraaŋe, kettinane kam! ¹⁴Simon humpitii en no Laamdo suborii gila e puŋdoode yimbe be nganaa Yahuudiyankooŋe, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵Dum hawri e haalaaji annabaabe dii, hono no winndiraa nii:

¹⁶«Joomiraado wii:

Caggal dum, mi wartin,
mi mahitoo suudu Daawuuda saamundu nduu,

mi reentinan taye tuufeeje dee,
mi darna ndu kasen,

¹⁷yalla yimbe heddiibe be ana tewta Joomiraado.

Dum woni, leŋi di innde am noddaa e muudum'en dii.

Joomiraado tabintindo deen kulle

¹⁸anndaade gila huunde fuu tagaaka, wii non.»[‡]

¹⁹Dum saabii miin kaa ko njii-mi, pati tiidinanen yimbe leŋi goddi tuubube so ngarti e Laamdo be. ²⁰Kaa ko haani hen, nelen e maŋŋe be nantoo e ko tooruuji cobini e jeenu e jaamde jiibe e jaamde yiyam. ²¹Gila e jamaanuuji booydi, Sariya Muusaa ana jannginee ley geelle dee fuu, ebe njannga mo jalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki faade e goondinbe be nganaa Yahuudiyankooŋe

²²Dum waŋi so nelaabe bee kapum e hooreeŋe be e deental goondinbe ngal fuu ndawridi faa cuboo worbe e

[‡]15:18 Amos 9.11-12

ley muudum'en faa nela dum'en Antiyokiya, be tawta Pool e Barnabas. Be cubii hooreebe didon ley sakiraabe bee, Yahuuda noddirteedo Barasaba, kapum e Silas. ²³Be ndokki dum'en oo doo bataaki:

Minen sakiraabe moodon, nelaabe kapum e hooreebe, miden njowta on, onon sakiraabe amen lepi goddi wonbe Antiyokiya e Siriya e Silisi.

²⁴Min nanii yimbe iwii ga amen giryinirii on haalaaji, njiibii hakkillaaji mon. Minen nee, min njami-raali be. ²⁵Min ndawridii, min kawrii, min cubike worbe faa min nela dum'en e moodon, be tawta yibbe amen Barnabas e Pool, ²⁶yee-biibe yonkiji muudum'en saabe Joommen Iisaa Almasiihu. ²⁷Dum wadi so min neli Yahuuda e Silas, pammina on ko min mbinndi e mon koo hunduko e hunduko. ²⁸Minen e Ruuhu Ceniido, min kawrii pati min njappa on ko teddi so wanaa ko tilsi koo: ²⁹nanto-don e kirsanaadi tooruuji e yiyyam e jibudi e jeenu. So on ndeenii ko'e mon e majji, on ngadii ko moyyi. Yo Laamdo faabo en!

³⁰Be ndokkaa laawol, be njehi Antiyokiya. Nde be njottinoo ndee, be moofti deental goondinbe ngal, be ndokki ngal bataaki oo. ³¹Nde been jangunoo mo ndee, ceyii sabi haalaaji dii ndokkii dum'en semmbe. ³²Yahuuda e Silas, Laamdo loowi e mum'en konngol mum faa be mbaajii sakiraabe waaju-uji keewdi, cuusini dum'en. ³³Caggal be paabbii ton, be ceerti e sakiraabe bee e dow jam, be mbirfitii to nelnoobe bee too. [³⁴¶]

³⁵Pool e Barnabas njoodii ley Antiyokiya ana njanngina ana mbaajoo

konngol Joomiraado. Wobbe heewbe ana mballa be.

Dawol Pool didabol

No Pool e Barnabas ceertiri

³⁶Caggal balde seeda, Pool wii Barnabas:

—Mbirfo-d'en e geelle de mbaajino-d'en konngol Joomiraado ngol dee fuu, njippano-d'en sakiraabe meeden bee, yeewen no be ngorri.

³⁷Barnabas ana yidunoo be njaada e Yuhanna noddirteedo Marka. ³⁸Kaa dum welaali Pool sabi oon seeriino e mabbe Pamfiliya yaadaali e mabbe faa gollida e mabbe. ³⁹Barnabas e Pool mettondiri faa ceerti. Homo e mabbe fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marka, naati laana geeci feewi Kiprus. ⁴⁰Pool subii Silas, yaadi e muudum caggal sakiraabe bee kalfinii dum e hinnee Joomiraado. ⁴¹O seeki Siriya e Silisi, omo yaha omo hokka deente goondinbe dee semmbe.

No Timote yaadiri e Pool e Silas

16 Pool wari Derbe, caggal dum, o yottii Listara. Goondindo biyeteedo Timote ana wonnoo don. Inniiko yo Yahuudiyanke goondindo, kaa baam makko yo Yunaninke. ²Sakiraabe wonbe Listara e Ikoniya bee ana njetta mo. ³Pool yidi naborde mo, taadi mo, nde wonnoo Yahuudiyankooobe hodube e deen leyde bee fuu ana anndi baam makko yo Yunaninke. ⁴Ley geelle de be ceeki dee, ebe njottina goondinbe bee sariya mo nelaabe e mawbe wonbe Urusaliima bee bami oo, ebe njamira been yo njokku mo. ⁵Hono non, deente goondinbe dee ana beydoroos semmbe banngal

¶15:34 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 34:Kaa Silas, kapum kaa, heddii ton.

goondinal, ana beydoo heewde jannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶Ruuhu Ceniido hadi be waajaade konngol ngol ley Asiya, saabe majjum be ceeki leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷Nde be ngarnoo keerol Misiya ndee, be tewti yaade Bitiniya, kaa Ruuhu Iisaa yarranaaki be be naata. ⁸E ley dum, be yabfii Misiya, be ndegii e ngeenndi mbiyeteendi Torowas. ⁹E ley jemmaaku muudum won ko yellitii e Pool. O yii gorko Makedoniyanke ana darii, ana ndaarda mo ana wiya:

—Lummbu, ngaraa Makedoniya paabo-daa min!

¹⁰Nde Pool yiinoo won ko yellitii e mum ndee, oon wakkati fuu min ndaari yaade Makedoniya, min tayori Laamdo noddi min faa min mbaajoo be Kabaaru Lobbo oo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipa

¹¹Hono non, min naati laana geeci iwde Torowas, min paati ruunde Samotaras. Janngo muudum, min pahi Neyapolis. ¹²Min iwi don, min pahi Filipa, ngeenndi burndi fuu teentilaade e leydi Makedoniya ndi Romankoo be kumanii. Min ngadi don balde. ¹³Nalaande fowteteende, min njaltiri ngeenndi ndii hedde daande maayo, ton Yahuudiyankoo be mboownoo wafude duwaawu. Min tawi don rewbe ana mooftii, min njoodii, min mbaajii be. ¹⁴Debbo dewoowo Laamdo, biyeteedo Lidiya, coottoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wiyeteende Tiyatira, ana hettinoo. Joomiraado udditi bernde makko yalla omo goondina ko Pool waajotoo koo. ¹⁵Kanko e koreeji makko fuu be lootaa lootogal batisima. Caggal dum, o jaagii min, o wii:

—So odon njogorii kam mi goondindo Joomiraado, njippe suudu am.

O tilsini min njippanoo mo.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶Nannde wootere miden njahannoo to nokkuure wafirde duwaawu. Korfo debbo bataado anndudo ko warata hawriti e amen. Halfaabe makko paggike kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko oo. ¹⁷Mo jokki e amen, minen e Pool, omo wulla, omo wiya:

—Bee yimbe yo gollanoobe Laamdo Toowdo oo! Ebe mbaajoo on laawol kisindam.

¹⁸Balde kuurde omo wada non faa Pool mettaa, yeecitii, wii ladde ndee:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e makko!

Ladde ndee yalti oon wakkati fuu. ¹⁹Nde halfaabe bee anndunoo jikke muudum'en iwii e faggitoraade kordo oo ndee, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en faa sakoro to saroobe. ²⁰Non be nabi been to hooreebe ngeenndi ndii, mbii:

—Bee worbe didon be Yahuudiyankoo be, ebe nii ngadda baasi e ngeenndi meeden ndii. ²¹Ebe mbaajoo aadaaji di ndagantaako en njaßen naa ngollen, enen Romankoo be.

²²Jamaa oo diirani be. Hooreebe bee njamiri kaddule mabbe ceekke, be piyee. ²³Be piyaa faa naawi, be uddaa ley kasu. Hooreebe bee njamiri kayboowo kasu oo hayba be faa gasa. ²⁴Oon nee, gila hebi ndee yamiroore, naanni be e ley suudu kasu hakkundeeru, o geyyii koyde mabbe geyyelle ledde.

²⁵Nde hejjere jemma warnoo ndee, Pool e Silas ana ndewa Laamdo, ebe njaaroo dum. Kasunkoo be wobbe bee ana kettinanoo be. ²⁶Oon wakkati fuu, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa poobe kasu dee njergi. Dame dee fuu udditii, geyyelle kasunkoo be dee fuu kumtii. ²⁷Nde kayboowo oo finnoo so yii

dame kasu dee ana udditii ndee, soorti kaafaawi muudum faa wartoo, miili ka-sunkoobe bee ndogii. ²⁸Pool wulli faa toowi, wii mo:

—Pati wadu hoore maa fay huunde ko boni, min fuu miden doo!

²⁹Nde o hebunoo fooyre ndee, o dogani kasu to Pool e Silas ngoni too, o sujidi, hedde omo sijna. ³⁰Caggal dum, o yaltini be, o wii be:

—Baabiraabe, hono fuu kaan-mi wadude yalla mido hisa?

³¹Be njaabii mo, be mbii:

—Goondin Iisaa Joomiraado oo faa kisaa, aan e koreeji maa.

³²Be mbaajii mo konngol Joomiraado ngol, kanko e koreeji makko fuu. ³³Oon jemma fuu o nabi be, o lootoyi barme mabbe. Oon wakkati fuu o lootaa lootogal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴O naanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en jaamdu. Kanko e koreeji makko fuu be ceyii sabi be kebii goondinde Laamdo. ³⁵Nde weetunoo ndee, hooreebe Romankooobe bee neli laamunkooobe mbiya kayboowo oo yoppa worbe didon bee. ³⁶Kayboowo oo haalanoyi dum Pool, wii:

—Hooreebe bee nelii njoppite-don. Njalton jooni, yo on njottoyo e jam.

³⁷Pool jaabii, wii:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawee min caraaka, be naanni min e kasu. Minen worbe didon bee, min fuu min Romankooobe. Jooni be yaltiniroobe min cuucuukka naa? Patti, dum waawaa laataade. Kinaa kambe e ko'e mabbe, be ngara be njaltina min!

³⁸Laamunkooobe bee kaaltani hooreebe Romankooobe bee haala kaa. Been kuli nde nannoo Pool e Silas yo Romankooobe ndee. ³⁹Be njehi, be curoyi been, be njaltini dum'en kasu oo. Be ndaardi dum'en njaltana be ngeenndi ndii. ⁴⁰Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu oo ndee, naati galle Lidiya. Be njii

sakiraabe bee, be mbaaltini hakkillaaji mum'en. Caggal dum, be mbitti.

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

17 Pool e Silas ceeki Amfipolis e Apolloni, njottii Tesaloniiki, toon duu waajorduYahuudiyankeoobe won. ²Pool wadi no woowri nii, naati e ley waajordu nduu. Nalaade powteteede tati omo liddondira e mabbe omo dallinoroo Binndi dii. ³O fammini be, o holli be ana tilsi Almasiihu oo torree, immintinee e maayde. O wii be:

—Iisaa mo mbaajotoo-mi on haala muudum oo, kapum woni Almasiihu.

⁴Yoga e mabbe tayori dum goonga, njokki e Pool e Silas, kapum e Yunaninkooobe rewoobe Laamdo heewbe e rewbe saahiibe yonbe. ⁵Yahuudiyankeoobe be nganaa goondinbe bee konnii Pool e Silas, nanngi yimbe laaliibe yiilotoobe ley sakoro, ndeentini dum'en. Be njirkiti ngalluure ndee fuu. Be naati e galle Yason, ebe tewta Pool e Silas faa be naba dum'en to yimbe bee too. ⁶Nde be ndonki yiitude been ndee, be ndaasi Yason e yoga e sakiraabe bee faa to saranooobe ngalluure ndee, ebe ngulla ebe mbiya:

—Yimbe imminoobe baasi e aduna oo fuu ngarii doo, ⁷Yason jippinii dum'en! Be fuu ko be ngadata koo ana luutondiri e sariya kaananke Roma mawdo oo, ebe mbiya ana woodi kaananke goddo biyeteedo Iisaa.

⁸Diin haalaaji njirkiti jamaa oo e saranooobe ngalluure ndee bee. ⁹Yason e sakiraabe bee njobi kaalisi, caggal muudum be njoppitaa.

No yimbe Bereya njabborii Kabaaru Lobbo oo soobee

¹⁰Oon wakkati fuu e ley jemmaaku muudum, sakiraabe bee neli Pool e Silas

Bereya. Nde be njottii ndee, be njehi to waajordu Yahuudiyankooɓe too. ¹¹ Been ɓuri Yahuudiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki ɓee laabude ɓernde. Be njabborii konngol ngol soobe, eɓe mbidoo Bindi dii jannde fuu faa be yeewa yalla ko Pool waajii koo yo goonga. ¹² Heewɓe e maɓɓe ngoondini, kaɓum e rewɓe Yunaninkooɓe saahiibe e worɓe Yunaninkooɓe heewɓe. ¹³ Nde Yahuudiyankooɓe Tesaloniiki ɓee anndunoo Pool waajike konngol Laamɗo ngol ley Bereya ndee, be ngari ton, be njiibi jamaa oo. ¹⁴ Oon wakkati fuu, sakiraabe ɓee neli Pool faa maayo geeci, Silas e Timote keddii don. ¹⁵ Liwndiibe Pool ɓee njaadi e muudum faa Ateena. Be ngarti, be ngaddani Silas e Timote nelal ngara to Pool law.

No Pool waajorii ley ngalluure wiyeteende Ateena

¹⁶ Nde Pool doomannoo be Ateena fade maɓɓe warde ndee, yonki muudum pawii sanne ko yii no ngalluure ndee foti heewde tooruuji nii. ¹⁷ Dum wadi so o haaldi e Yahuudiyankooɓe e rewoobe Laamɗo wobbe ley waajordu nduu, omo haalda e be o hawrannoo e mum jannde fuu ley sakoro ɓee duu. ¹⁸ Yoga e miijotoobe wiyeteɓe Epikuri'en e Sitoyno'en njaabondiri e makko. Yogaabe ana mbiya:

—Kodum oo ndoryoowo haalata?

Wobbe duu ana mbiya:

—Omo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko be mbiiri non so wanaa haala Iisaa kaɓum e immital maayɓe o waajinoo be.

¹⁹ Nden be ɓami Pool be nabi dum waamnde haayre wiyeteende Areyopagus,[§] be mbii dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajoto-ɗaa oo. ²⁰ Sabi a tobbii e noppi amen haalaaji di min mboowaa nande. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankooɓe e hobbe joodiibe ton ɓee ngollataa huunde fuu so wanaa haalde huunde heyre nde be nani.

²² Nden Pool darii hakkunde Areyopagus, wii:

—Ateenankooɓe, mi yii e mon on diinankooɓe sanne, ²³ sabi nde njiilinoomi e ngalluure moodon ndee, mi yii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ana winndaa e ittirde sadaka wootere: «laamɗo mo anndaaka».** Ndennoo, ko ndewaton ko on anndaa koo, dum mbaajotoomi on e muudum. ²⁴ Laamɗo tagudo aduna e ko woni e muudum fuu oo, kaɓum woni Jom kammu e leydi, o joodataako ley cuudi mahiraadi juude.

²⁵ O hasindinaa e yimbe ngollana mo fay huunde, sabi kanko hokkata tageefu oo fuu nguurndam e yonki e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamɗo yaltini lepi dii fuu, joyyini dum'en e aduna oo. Gila dum wadaali, o darnani dum'en jamaanuujii e keeri hakkunde kodorde muudum'en, ²⁷ yalla eɓe tewta Laamɗo, be moomoo faa be njiita dum. Dum e taweede o wodɗaaki fay gooto e meeden. ²⁸ «Nguurndam e dillinaade e goodal, saabe makko kefir-ɗen.» No yoga e yimoobe moodon mbii: «Enen duu, en iwdi makko.»

²⁹ Nde wonnoo en iwdi makko, en kaanaa miijaade omo nanndi e tooru moyy'iniraandu kaɓɓe naa kaalisi naa haayre sehaande, nde neddo moyy'inirta neenal e hakkille. ³⁰ Laamɗo rewtaaki

§17:19 *Areyopagus* yo deental ɓurngal toowde deentinoawal ardiibe ngalluure Ateena.

**17:23 Ateenankooɓe ngadi e rewruude innde laamɗo mo anndaaka, yalla tooru fuu mo be njeggiti ana waasa mettinde.

yimbe nde ngonnoo e majjere ndee. Jooni, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu, ³¹sabi o sartike wakkati mo o sarirta aduna oo e foocitaare, o sarira dum neddo mo o subii oo. O hollii yimbe fuu dum yo goonga nde o immintini oon neddo e maayde.

³²Nde be nannoo Pool ana waajoo haala immital maaybe ndee, yoga ana uyyoo mo, yoga ana wiya:

—Min kettinante oo waaju jannde wonnde.

³³Non Pool iwi hakkunde mabbe.

³⁴Yoga jokkii e makko, goondinii. Ana jeyaa e been biyeteedo Diyonisius, jeyaado e deental Areyopagus, kapum e debbo biyeteedo Damaris, e wofbe kasen.

No Pool golliri ley ngalluure wiyeteende Korintu

18 Caggal dum, Pool iwi Ateena, yehi Korintu. ²O tawi ton Yahuudiyanke biyeteedo Akilas, pindo leydi mbiyeteendi Ponta. Booyaali ko oon e jom suudu muudum biyeteedo Piriskilla iwi Italiya, sabi Kalawdiyus kaananke mawdo oo yamiriino Yahuudiyankooobe fuu njalta Roma.†† Pool yehi yeewoyde be. ³O woni don, omo gollida e mabbe sabi o moyyinoowo hukkummaaji no mabbe nii. ⁴Nalaande fowteteende fuu, Pool ana liddondira e Yahuudiyankooobe e Yunaninkooobe ley waajordu, yalla omo hefa hakkillaaji mabbe.

⁵Nde Silas e Timote iwnoo Make-doniya njottii Korintu ndee, Pool watti hakkille muudum fuu e waajaade, ana seettanoo Yahuudiyankooobe bee Iisaa woni Almasihu oo. ⁶Kaa nde wonnoo ebe calanii mo, ebe njennannoo mo, o fiddi kaddule makko, o wii be:

—Yo diina mon fiito on! Mi walaa hen hannde, mi walaa hen janngo. Gila jooni mi yahan to be nganaa Yahuudiyankooobe.

⁷O iwi don, o yehi to gorko dewoowo Laamdo, biyeteedo Titus Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduu. ⁸Kirispus, hooreejo waajordu nduu oo, kapum e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heewbe e Korintunkooobe hettintonooobe bee ngoondini, lootaa lootogal batisima.

⁹Jemma gooto Joomiraado yellintini e Pool, wii:

—Pati hul, pati deyyina, waaja. ¹⁰Mido wondi e maa. Fay gooto waawaa torrude ma, sabi yimbe am ana keewi ley ndee ngalluure.

¹¹Pool joodfii hakkunde mabbe hi-taande e feccere, ana janngina be kongol Laamdo ngol.

¹²Nde Galliyon laaminoo leydi Akaya ndee, Yahuudiyankooobe kaaldi, kawri, nanngi Pool, nabi dum sarirde, ¹³kappi dum, mbii:

—Oo gorko yo yonnoowo yimbe yalla ana ndewra Laamdo ko waldaa e sariya oo.

¹⁴Pool anniyii faa haala, forri Galliyon wii Yahuudiyankooobe bee:

—Yahuudiyankooobe, so tawii toonange naa golle bondo, mi jabanen on ko ngullani-don mo koo, ¹⁵kaa nde wonnoo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde, kapum e sariya moodon onon tan, dum onon e ko'e moodon carata. Miin, mi sarataa dee kudde!

¹⁶O yaltini be sarirde ndee. ¹⁷Nden, be fuu be nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduu oo, be pii dum do yeeso sarirde doo. Kaa fuu Galliyon bilaaki hen fey.

†† **18:2** Yamiroore Kalawdiyus ribbunde Yahuudiyankooobe Roma ndee darnaama hi-taande 49 naa 50 caggal pinaade Iisaa.

No Pool wirfitorii Antiyokiya

¹⁸Pool fabbi don balde kuurde. Caggal dum, o waynondiri e sakiraabe bee, o naati laana, o feewi Siriya, kanko e Piriskilla e Akilas. Fade makko naatude, tawi o labii hoore makko nokku biyeteedo Kankiriya sabi o fodiino fodoore. ¹⁹Be njottii Efeesu, Pool yoppi don Piriskilla e Akilas, kapum naati waajordu ana liddondira e Yahuudiyankooße bee. ²⁰Be ndaardi mo o fabbana be, kaa o jabaali. ²¹Nde o waynondirta e maßbe ndee, o wii:

—Mi wartan e moodon so Laamdo jabii.

O naati laana, o iwi Efeesu, ²²o yottii Kaysariya, o ñabbiti Urusaliima faa o jowta deental goondinbe ngal. Caggal dum, o yehi Antiyokiya.

Dawol Pool tatabol

²³Caggal Pool wadii ton wakkati, o witti. O seeki leydi Galaatiya e leydi Firigiya, omo yaha omo beydana taalibaabe cuusal.

No Apollos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴Yahuudiyanke biyeteedo Apollos, pindo Aleksandiri, wari Efeesu. O gorko fasiilante haala, baawdo Binndi dñi, ²⁵annudoo laawol Joomiraado. Omo waajoroo soobirantaaku e seyo, diina Iisaa kaa pay o jannginta. Kaa o andaa so wanaa lootogal batisimaYaayaa ngal. ²⁶Omo waajoroo cuusal e ley waajordu nduu. Nde Piriskilla e Akilas kettinaninoo mo ndee, be nabi mo, be piritani mo laawol Laamdo ngol faa buri no arannde nii laabude. ²⁷Nde Apollos anniyinoo yaade leydi Akaya ndee, sakiraabe bee mballi mo, be mbinndi e taalibaabe wonbe ton bee bataaki njabboo mo faa gasa. Nde o yottii ton

ndee, o walli goondinbe bee e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸Sabi o libii Yahuudiyankooße bee ngattu naawdo hakkunde yimbe, omo dallinoroo Binndi dñi, omo tabintina Iisaa woni Almasiihu.

No Pool hawrintiniri taalibaabe Yaayaa ley Efeesu

19Nde Apollos wonnoo Korintu ndee, Pool jokki laawol haayre, yehi Efeesu. O tawi ton taalibaabe, ²o lamndii dum'en, o wii:

—Yalla on kebiino Ruuhu Ceniido oo nde ngoondin-don ndee naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaali Ruuhu Ceniido ana woodi duu, sako min keba.

³O lamndii be, o wii:

—Ndennoo, lootogal batisima hongal kebu-don?

Be njaabii, be mbii:

—Lootogal batisima Yaayaa ngal.

⁴Pool wii:

—Yaayaa batisima tuubugol batisanoo, ana wiya yimbe bee yo ngoondin garoowo caggal muudum oo, dum woni Iisaa.

⁵Nde be nannoo dum ndee, be mbatisiraa saabe Iisaa Joomiraado oo. ⁶Nde Pool fawnoo juude muudum e maßbe ndee, Ruuhu Ceniido jippii e maßbe, ebe kaala e demde janane, ebe kaalta ko Laamdo loowi e maßbe koo. ⁷Ebe mbaara e yimbe sappo e didon.

⁸Pool naati e ley waajordu nduu, ana waajoroo be cuusal hakke lebbi tati, omo haalda e maßbe, omo liddondira e maßbe, omo habanoo famminde be haala Laamu Laamdo. ⁹Kaa tiidube ko'e ngon e maßbe, calii goondinde, ana mbonnita laawol Joomiraado ngol yeeso yimbe fuu. Dum wadi so Pool seerti e maßbe, nabi taalibaabe bee feere, ana waajoo dum'en jannde fuu e ley jangirde neddo biyeteedo Tirannus. ¹⁰O worri non faa hißbi duubi didi, faa

hodunooḃe e Asiya ḃee fuu, gila e Yahuudiyankooḃe faa e Yunaninkooḃe, nani konngol Joomiraado ngol.

¹¹Laamdo wadiri juude Pool kaayde mawde, ¹²fay e sarbetiiji e kaddule memnoode terde makko ana nabee pawee e jawbe, jawuuji muudum'en cella, seydaani'en njalta e muudum'en. ¹³Yoga e Yahuudiyankooḃe yiilotooḃe faa ndibba seydaani'en, ndaarii ribbirde dum'en innde Iisaa, mbii:

—Alhorma Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oo, njaltée!

¹⁴Gooto e hooreeḃe yottinooḃe sadaka, Yahuudiyanke biyeteedo Sikewas, ḃiḃḃe muudum worḃe njeddon ngadii non, ¹⁵faa seydaani jaabii dum'en, wii:

—Midó anndi Iisaa, midó anndi Pool, kaa onon, on hoḃe?

¹⁶Neddo laddaado oo haḃi e maḃḃe, jaalii ḃe, torri ḃe faa ḃe ndogi, ḃe njaltiri galle oo terde teete e barme. ¹⁷Kabaaru majjum saakii hakkunde Yahuudiyankooḃe e Yunaninkooḃe joodiibe Efeesu. Kulol nanngi ḃe fuu, innde Iisaa Joomiraado oo teddinaa.

¹⁸Heewḃe e goondinḃe ḃee ngari njaadiri, kaalti golléeji di ngadunoo.

¹⁹Boḃobii'en heewḃe ndeentini dewte muudum'en, nduppi de yeeso yimḃe fuu. Be kiisii coggu majje, ḃe tawi ana foti ujunaaji capande joy kaalisi daneejo. ²⁰Hono nii, haala Joomiraado kaa beydorii saakaade e heewde semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹Caggal dum, Pool fellisi seekude Makedoniya e Akaya faade Urusaliima. O wii:

—So mi tilike ton, waajibi mi yaha Roma duu.

²²O neli gollidooḃe makko didon, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko, o faḃḃi Asiya. ²³E oon wakkati, fitina mawdo wadi sabaabu laawol Joomiraado ngol. ²⁴Baylo ndaneeri biyeteedo Demeteriyus ana tafa cuuroy kaalisi nanndukoy e rewruudu tooru biyeteedo Artemis. Omo heḃa hen tino heewngo, kanko e gollooḃe makko. ²⁵O reentini been e woḃḃe ḃe nanndi golle, o wii dum'en:

—Yiḃḃe, oḃon anndi e oo doo golle kebal meeden ngal fawii. ²⁶Oḃon njiya, oḃon nana Pool majjini yimḃe heewḃe, wanaa ley Efeesu doo tan, ley leyde Asiya fuu. O haalani ḃe kulle deweteede de yimḃe moyyiniri juude mum'en dee nganaa deweteede. ²⁷So jokkii nii, yimḃe mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yimḃe ḃoottan teddinde rewruudu Artemis nduu duu, tooru men mawdo mo hodube Asiya e aduna oo fuu ndewata oo.

²⁸Nde ḃe nani diin haalaaji ndee, ḃe mettaa sanne, hedde eḃe ngulla, eḃe mbiya:

—Artemis Efeesunkooḃe yo mawdo! Artemis Efeesunkooḃe yo mawdo!

²⁹Ngalluure ndee fuu jiiḃii. Gooto fuu dogani boowal manngal ngal. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankooḃe, yaaduḃe Pool ḃee. ³⁰Pool ana yidi naatude hakkunde jamaa oo, kaa taalibaabe ḃee kaḃi mo dum. ³¹Yoga e hooreeḃe leydi Asiya, yiḃḃe makko, neli e makko ana ndaarda mo pati o naata boowal too. ³²E oon wakkati, jamaa oo ana jiiḃii sanne. Bee ana ngullana dum doo, ḃee too ana ngullana dum gaa. Ko buri heewde e yimḃe ḃee anndaa fay ko hawrintini dum'en. ³³Yoga e jamaa oo kaaltani haala kaa gorko biyeteedo Aleksandere mo Yahuudiyankooḃe ḃee ngadi kaaloowo muudum'en oo. Aleksandere

‡19:19 Dum hawrata e golle jokolle duubi teemedere e capande joy.

huncani be junngo faa jinngana yimbe muudum bee. ³⁴Kaa nde be annditinoo o Yahuudiyanke ndee, be fuu ebe ngulla ko waarata e leeruuji didi, ebe mbiya:

—Artemis Efeesunkooɓe yo mawɗo!

³⁵Nden binndoowo ngalluure ndee deyyini jamaa oo, wii:

—Onon Efeesunkooɓe, homo woni mo anndaa ngalluure Efeesu ndee woni hayboore rewruɗu Artemis deweteedo mawɗo oo, kaɗum e natal muudum iwrungal dow kammu ngal? ³⁶Nde wonoo fay gooto waawaa yeddude dum, oɗon kaani jippinde hakillaaji moodon pati ngolliron fay huunde e hepaare. ³⁷Worɓe be ngaddu-don bee, nganaa wujjooɓe kulle rewruɗu, nganaa yennooɓe deweteedo meeden oo. ³⁸So tawii Demeteriyus e gollooɓe wondube e muudum bee won mo njidi wullanaade, jalaade careteede ana ndar-naa, kaanankooɓe saroɓe ana ngoodi, yo be noddondir! ³⁹Kaa so tawii won godɗum ko ndaartaton, to deental saahiibe dum saroytee. ⁴⁰Eɗen mbaawi felireede murtere waɗunde hannde ndee, sabi fitina baadɗo nii walaa fay daliili gooto.

⁴¹Caggal dii haalaaji, o firriti jamaa oo.

No Pool dawiri yaade leyɗe Makedoniya e Yuunan

20 Nde fitina oo yawti ndee, Pool mooɓti taalibaabe bee, waajii dum'en. Caggal dum, waynii dum'en, feewi Makedoniya. ²O seeki ndiin leydi, omo waajoo yimbe bee haalaaji keewɗi. Caggal dum, o yehi Yuunan. ³O wafii ton lebbi tati. O lanndinii faa o naata laana faade Siriya. Kaa caggal nde Yahuudiyankooɓe ndawridi faa njamboo mo, o anniyii wirfitoraade laawol Makedoniya. ⁴Bee doo downtunoo mo: Sopa-

ter bii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaabe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe e Timote e Tikikus e Torofim jeyaabe leydi Asiya. ⁵Been ardii min, ndoomoyi min Torowas. ⁶Minen, min naati laana faade Filipa caggal iidi mo buuru yuufinaaka. E ley balde joy min kewtii be Torowas, min ngadi don yontere.

No Pool wuurtiniri Ewtikus

⁷Jannde aranndeere e yontere, tawi miden mooɓtii faa min taya buuru.[¶] Pool ana waajoo yimbe bee, nde wonoo omo anniyii wittude janngo mum. O jokki e waaju oo faa hejjere jemma. ⁸Lampaaji keewɗi ana ngonnoo e ley suudu dowuuru ndu min mooɓtinoo e muudum nduu. ⁹Suka jokolle biyeteedo Ewtikus ana joodii dow falanteere. Ko Pool juutini waaju muudum oo koo, Ewtikus daanii doyngol teddungol. O saami iwde e falanteere sooro tataɓo ngoo. Nde be bamti mo ndee, tawi o maayii. ¹⁰Kaa Pool jippii, hippii e makko, bami mo e juude muudum, wii: —Mbaaltee! Yonki makko wartii e makko!

¹¹Nii Pool ɗabbiti, tayi buuru, jaami. Caggal dum, o jokki waaju makko faa weenndoogo, o witti. ¹²Suka jokolle oo naftaa ana wuuri. Dum buufini berde maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreɓe goondinbe wonɓe Efeesu

¹³Minen, min adii wirfitaade, min naati laana faade Assos do min kaani naatinde Pool, sabi o anniyiido jaarude ton koyɗe. ¹⁴Nde min tawondiri Assos ndee, min naanni mo laana, min peewi Mitilene. ¹⁵Min iwi don e laana, min njottoyii janngo mum yeeso ruunde Kiyos. Fabbi-janngo mum min yabborii

[¶]20:7 *Tayude buuru* ana firrita rewirde Laamɗo hiraande seniinde.

banne ruunde Samos, fabbiti-janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶Pool fellisii yabboraafe Efeesu, sabi o yidaa neep-tude e leydi Asiya ndii, omo hepoo yottaade Urusaliima pannde iidi Pantekot so tawii ana laato.

¹⁷Nde Pool wonnoo Miletus ndee, nelani hooreefe deental goondinbe Efeesu bee. ¹⁸Nde be ngari ndee, o wii be:

—Odon anndi no ngorru-mi e moodon gila pannde koyngal am adii naatude e leydi Asiya ndii faa hannde. ¹⁹Mi gollirani Joomiraado leydinkinaare fuu, kapum e gondi keewdi e torraaji Yahu-udiyankooŋe kewtiidi kam dii. ²⁰Odon anndi mi suudaali on huunde fuu ko nafata on, mi waajike on, mi jannginii on hakkunde yimbe kapum e ley galleeji moodon. ²¹Mi tinndinii Yahu-udiyankooŋe e Yunaninkooŋe fuu tubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²²Jooni, mido nii jokki e Ruuhu Ceniido, mido yaha Urusali-ima, mi anndaa ko hewtoytoo kam ton, ²³so wanaa ko Ruuhu Ceniido oo hollata kam: ley geelle dee fuu ana wiya kam geyyelle e torra ana ndoomi kam. ²⁴Kaa miin, mi jataaki nguurndam am e maayde am fuu so mi hebii yot-tinirde golle mo Iisaa Joomiraado halfini kam oo seyo. Oon golle woni seettaade Kabaaru Lobbo haala hinnee Laamdo.

²⁵Jooni, mido anndi on njiitataa kam kasen, onon be ngondunoo-mi so mido waajoo dum'en haala Laamu Laamdo oo bee. ²⁶Dum wadi so mido seettanoo on hannde dum doo: so tawii gooto e moodon halkiima, wanaa sabaabu am. ²⁷Sabi mi waajike on anniyaaji Laamdo fuu, mi suudaali on fay huunde. ²⁸Nde-nee ko'e moodon, ndeenon sewre nde Ruuhu Ceniido oo daldi on ndee, laato-don durooŋe deental goondinbe Laamdo ngal, sabi yiyaam makko o soottitorii ngal. ²⁹Miin, mido anndi caggal am

yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbi nii, kasen duu di njokkan e sewre ndee. ³⁰Fay e ley moodon dapan worbe immiibe ana mbaajoo waajuuji peneeji faa pooda taalibaabe bee njokka caggal muudum'en. ³¹Dum nee, njeer-tee! Miccito-don duubi tati, jemma e jalooma, mi njoottaali waajoraade gooto e moodon fuu gondi.

³²Jooni, mi halfinii on Laamdo, kapum e konngol hinnee muudum baawngol nabude on yeeso e ley goondinal, hokka on ko resani sennaabe bee fuu. ³³Abada mi muuyaali fay huunde e mon, wanaa kaalisi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am dee kumti haajuuji am e haajuuji wondube am. ³⁵Mi hollii on e kabaaruuji dii fuu, kinaa ngolliron non, mballon lo'ube tawa odon miccideo dii doo haalaaji di Joomiraado men Iisaa haali kapum e hoore muudum: «Hokkude ŋuri mbelko'aaku diina hokkoreede.»

³⁶Nde Pool tilinoo haalde dum ndee, kapum e mabbe fuu be ndicii, be nduwii. ³⁷Be fuu be mboyi bojji mawdi, be kippii e Pool, be caabindii dum. ³⁸Ko beydi suɗlinde be ko o wii be njiitataa mo kasen koo. Caggal dum, be liwndii mo faa to laana too.

No Pool ŋabbitiri Urusaliima

21 Nde min ceerti e mabbe ndee, min naati laana geeci, min peewi ruunde Kos. Janngo mum, min njottii ruunde Rodusa, min iwi don, min peewi ngeenndi Patara. ²Min kebi laana lummboowa yaade Finikiya, min naati hen, min bettii. ³Nde min njahunoo faa min coynorii Kiprus banne amen nano, min peewi Siriya, min njottoyii Tirus.

Don laana kaa jippinta kaaki muudum. ⁴Min tawi don taalibaabe, min ngoni don balde jeddi. Ebe mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido pati

ɾabbita Urusaliima. ⁵Nde yontere ndee hibbunoo ndee, min mbitti. Be fuu be liwndii min faa min njalti ngeenndi ndii, kambe e rewbe e sukaabe. Min ndiccii dow fonngo maayo geeci, min nduwii. ⁶Nde min mbaynondirnoo ndee, minen min naati laana, kambe be mbirfitii cuudi mabbe.

⁷Nde min naati laana Tirus ndee, min njottoyii Potolemayis. Min njowti sakiraabe, min jallani be, min mbaali. ⁸Janngo mum, min ndawi, min njottii Kaysariya, min naati suudu Filipa baajotoodo Kabaaru Lobbo oo, min njippanii dum. Kanko omo jeyaa e njeddon subaabe Urusaliima bee. ⁹Omo jogii bibbe rewbe nayon be bamaaka, haaltoobe ko Laamdo loowi e mum'en koo. ¹⁰Nde min pabbunoo don ndee, gorko loowaado konngol Laamdo biyeteedo Agabus iwri Yahuudiya. ¹¹O wari e amen, o bami kumorgol Pool, o habbi juude makko e koyde makko, o wii:

—Ruuhu Ceniido wii: nii Yahuudiyankooɓe wonbe Urusaliima bee kabɓirta jeydo ngol kumorgol oo, ngada dum e juude heeferbe.

¹²Nde min nani dum ndee, minen e jeyaaɓe don bee fuu, min ndaardi Pool pati ɾabba Urusaliima. ¹³Pool jaabii, wii:

—Kodum wadi so odon mboya, odon taya bernde am? Miin, mido lanndinanii ko wanaa habbeede tan, mido lanndinanii fay maayde Urusaliima saabe inde Iisaa Joomiraado oo.

¹⁴Nde min ndonkunoo waylitinde mo ndee, min celi e makko, min mbii:

—Yo muuyde Joomiraado laato!

No Pool yottorii Urusaliima e no hawritiri e Yaakuuba

¹⁵Caggal deen balde, min lanndinii, min ɾabbiti Urusaliima. ¹⁶Yoga e taal-

ibaabe Kaysariyankooɓe njaadi e amen, nabi min galle gorko biyeteedo Manason, jeyaaɓe Kiprus, laatiido taalibbo gila ko booyi, yalla miden jippanoo dum.

¹⁷Nde min njottii Urusaliima ndee, sakiraabe bee njabborii min weltaare. ¹⁸Janngo mum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Hooreɓe deental goondinbe bee fuu ana tawanoo ton. ¹⁹Caggal ko o jowti be koo, o haalani be huunde fuu ko Laamdo wadani yimbe be nganaa Yahuudiyankooɓe saabe golle makko. ²⁰Nde be nani dum ndee, be njetti Laamdo. Be mbii Pool:

—Sakiike, hono foti ujunaaji Yahuudiyankooɓe njii-daa ko ngoondini, haya faa hannde ebe tiinnii e jokkude Sariya Muusaa oo. ²¹Be kaalanaama ada janngina Yahuudiyankooɓe wonbe hakkunde lepi goddi njoppa Sariya Muusaa, mbii-daa pati taada sukaabe muudum'en kasen, pati njokka neesuuji dii kasen. ²²Ndennoo, hono ngadaten? Sabi min tayorii be nanan a warii. ²³Wadu ko min kaalante koo. Miden njogii doo worbe nayon bamanbe Laamdo fodoore. ²⁴Nabu be cennidaa hoore maa e mabbe, njobaa ko be kaani yobude koo, yalla ebe mbaawa labeede. Yimbe fuu anndan ko haaleteno e maa koo fuu wanaa goonga, be anndan kasen aan e hoore maa, ada jokki Sariya Muusaa. ²⁵Goondinbe iwbe e lepi goddi bee, min mbinndii e mum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyyam e jibudii, kapum e jeenu.

²⁶Pool bami nabi worbe bee, yaadi e mum'en. Janngo mum, be cennidaa. O naati Suudu Dewal Mawndu nduu, o haalani yottinoobe sadaka jalaade senngol dee kibbii, faa gooto e mabbe fuu wadaneɓe sadaka.

No Pool nanngiraa ley Suudu Dewal Mawndu

²⁷Nde balde jeddi dee badinoo hibbude ndee, yoga e Yahuudiyankooŋe leydi Asiya njii Pool e ley Suudu Dewal Mawndu nduu, ɓe njirkiti yimbe ɓee fuu, ɓe nanngi mo. ²⁸Eɓe ngulla, ebe mbiya:

—Israa'ilankooŋe, paabee min! Oo woni gorko jannginoowo yimbe e ley nokkuuje dee fuu ana bekkisoo yimbe lepol meedɓen, ana bekkisoo sariya meedɓen oo, ana bekkisoo nokku ceniido oo. Jooni kaa, o waddii fay Yunaninkooŋe e ley Suudu Dewal Mawndu nduu. O sobinii oo nokku ceniido!

²⁹Walaa ko ɓe mbiiri non so wanaa ɓe njiino Torofim Efeesunke oo ana wondi e Pool ley ngalluure ndee. ɓe cikkiino Pool naanniino mo e ley Suudu Dewal Mawndu nduu.

³⁰Jirkitagol ngol huubi ngalluure ndee. Yimbe ana njaltira tatteeji dii fuu. ɓe nanngi Pool, ɓe ndaasi dum faa ɓe njaltini dum Suudu Dewal Mawndu nduu, ɓe uddi dame dee oon wakkati fuu. ³¹Nde ɓe tewti faa ɓe mbara Pool ndee, tawi hooreejo sordaasi'en oo humpitike Urusaliima fuu ana darorii koyngal gootal. ³²Don e don, o fami sordaasi'en e mawɓe muudum'en, o dogani ɓe. Nde yimbe ɓee njii mo kanko e sordaasi'en ɓee ndee, ɓootti fiide Pool. ³³O battii Pool, o yamiri Pool nanngɛe, o wii haɓɓiree calali didi, o lamndii kaɓum yo homo e kodum wadi? ³⁴Jamaa oo ana wulla. ɓee ana ngulla gedel, ɓee too ana ngulla gonngel. Nde wonnoo jirkitaare ndee hadii mo faamde, o yamiri Pool nabee to huɓeere too. ³⁵Nde Pool wari faa ɓabba kalikali huɓeere oo ndee, sordaasi'en ɓee ndoondii mo saabe jirkitaare jamaa oo, ³⁶sabi yimbe heewɓe ana njokki e makko ana ngulla, ana mbiya:

—War mo!

No Pool jaaborii Urusaliimankooŋe

³⁷Nde ɓe ngari faa ɓe naanna mo e damal huɓeere ngal ndee, Pool wii hooreejo oo:

—Ana daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wii mo:

—Ee? Ada waawi yunaninkooŋe naa?

³⁸Ndennoo wanaa aan woni Misiranke gadudo murtere ko ɓooyaali, wardi e warooŋe ko'e ujunaaji nayon, nabi dum'en ley ladde jeereende oo?

³⁹Pool jaabii, wii:

—Miini, mi Yahuudiyanke pindo Tarsus ley leydi Silisi, e ndee ngalluure nde wanaa ɓoobunde njeyaa-mi. Mido ɓaage nduɓano-daa kam mi haalda e yimbe ɓee.

⁴⁰O duɓanii dum. Pool darii e dow ɓabbirde ndee, huncani yimbe ɓee junngo. Nde ɓe ndeyyi'iniino ndee, o haali e ibaraninkooŋe, o wii:

22—Sakiraabe e baabiraabe, kettinee jooni faa mi fammina on mi wadaali ko boni.

²Nde ɓe nani ibaraninkooŋe o haaldata e maɓɓe ndee, ɓe ndeyyiinii teen. O wii:

³—Mi Yahuudiyanke pindo Tarsus ley leydi Silisi. Kaa do Urusaliima doo mawnu-mi. Gamaliyel wonnoo moobbo am. Kanko janngini kam sariya njaatiraabe meedɓen oo faa paamu-mi. Mido jootunoo e Laamdo hono no on fuu ngorru-don hannde nii. ⁴Mi torrii jokkuba ngol doo Laawol ɓee faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii dum'en kasu. ⁵Jottinoowo Sadaka Mawdo e waalde Saahiiɓe ɓee fuu ana ceettanoo kam kaɓum'en duu. Keɓu-mi e maɓɓe kasen talki faa mi holla sakiraabe maɓɓe wonɓe Damas ɓee, njaa-mi haɓɓoyde jokkuba laawol

Iisaa wonbe ton bee, faa mi wadda dum'en Urusaliima yalla ana caree.

⁶Njaa-mi faa badii-mi Damas, wakkati hakkunde naange, fooyre mawnde iwi dow kammu, yaayni, filii kam. ⁷Caamu-mi e leydi, nan-mi daande ana wiya kam: «Sool, Sool, ko saabii so ada torra kam?» ⁸Njaabii-mi, mbii-mi: «Aan homo, gido Laamdo?» O wii kam: «Miin, Iisaa Nasaraatunke mo torru-daa oo.» ⁹Wondufe e am bee njii fooyre ndee, kaa be nanaali daande kaaldudo e am oo. ¹⁰Nden, mbii-mi: «Joomiraado, kodum ngadan-mi?» Joomiraado wii kam: «Imma, yaa Damas, a haalante ton ko njamire-daa ngadaa koo fuu.» ¹¹Wondufe e am bee dowi kam faa ley Damas, sabi fooyre ndee wumniino kam no nde sattiri yaaynude.

¹²Ananiyas yo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Sariya Muusaa, mo Yahuudiyankooŋe hoŋufe ton fuu ceettii moyyo oo, ¹³wari, darii yeeso am, wii kam: «Sool, sakiike, wumtu!» Don e don njii-moo-mi. ¹⁴O wii: «Laamdo njaatiraabe meeden oo subike ma yalla ada annda sago muudum, njiyaa Pooccitido oo, nanaa haala muudum. ¹⁵Sabi aan seettantoo mo yeeso yimbe fuu ko njii-daa e ko nan-daa. ¹⁶Jooni, kodum ndoomataa? Imma, loote-daa lootogal batisima, njaafire-daa luutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷Caggal mi wirfitike Urusaliima, mido rewa Laamdo ley Suudu Dewal Mawndu nduu, faa won ko yellitii e am, ¹⁸nden njii-mi Joomiraado, wii kam: «Heja law, yaltu Urusaliima, sabi be njabataa seedaaku mo ceettanto-daa kam oo.» ¹⁹Njaabii-mi, mbii-mi: «Joomiraado, ebe anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi dii fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondinbe ma bee. ²⁰Nde yiyyam Eciyen seede maa oo yuppetee ndee, mido darii, edum weli kam ko o waraa koo, miin haybannoo

kaddule warbe mo bee.» ²¹Joomiraado jaabii kam, wii: «Yaa, mi nelete to woddi to yimbe be nganaa Yahuudiyankooŋe.»

No Pool wiiri yo Romanke

²²Ebe kettinanii mo faa o haali ngol konngol. Nden be ngulli, be mbii:

—Ittu mo e leydi ndii! Hono oo haanaa wuurde!

²³Ebe ngulla, ebe mbeeynaa saayaaŋi maŋŋe, ebe immina colla. ²⁴Hooreejo oo yamiri Pool nabee to ley huŋeere too, lamndoree piide faa be annda ko saabii so jamaa oo ana wulla e makko hono nii. ²⁵Nde be kaŋŋi mo faa be piya mo ndee, o wii mawdo gondo don oo:

—Ana daganoo on piyon Romanke sako mo saraaka naa?

²⁶Nde mawdo oo nani dum ndee, haalanoyi hooreejo oo, wii:

—Ada anndi ko kosu-daa faa ngadaa naa? Gorko oo yo Romanke non!

²⁷Nden hooreejo oo yeŋi to Pool, lamndii dum, wii:

—Haalanam, soobee fuu a Romanke naa?

Pool jaabii, wii:

—Kapum!

²⁸Hooreejo oo jaabii, wii:

—Miin, so wanaa njoŋu-mi kaalisi keewdo nde keŋu-mi laataade Romanke.

Pool wii mo:

—Miin, mi finii mi tawii mi kapum.

²⁹Don e don anniyiibe fiide mo faa tilsina mo haaltude bee njalti. Hooreejo oo huli, sabi anndii Pool yo Romanke, haŋŋiino dum.

No Pool nabiraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰Janngo mum, kammari hooreejo oo ana yidunoo tayorde ko Yahuudiyankooŋe bee ngullanirii Pool, humti dum, yamiri hooreebe yottinoobe sadaka e waalde Saahiibe ndee fuu

kawrita. Caggal dum, o waddi Pool, o darni dum yeeso mabbe.

23 Pool yeewi waalde Saahiibe bee, wii:

—Sakiraabe, hakkille baaltiido nguurdu-mi yeeso Joomiraado gila pinu-mi faa yottaade jalooma hannde oo.

²Nii Ananias, Jottinoowo Sadaka Mawdo oo, yamiri darinoobe bannge makko bee piya mo e hunduko. ³Nden, Pool wii mo:

—Laamdo fiyete, aan kokowol dawn-inaangol! A joodoto faa cariraa kam Sariya Muusaa, ko njamir-daa mi fiyee koo a luuttii Sariya Muusaa.

⁴Darinoobe don bee mbii Pool:

—A yennan Jottinoowo Sadaka Mawdo mo Laamdo subii oo naa?

⁵Pool jaabii, wii:

—Sakiraabe, mi anndaa o Jottinoowo Sadaka Mawdo, sabi mido anndi ana winndii: «Pati yennu hooreejo lepol maa!»*

⁶Nde wonnoo Pool ana anndi yoga e Saahiibe bee yo Saduki'en, yoga mum'en yo Farisa'en, duki semmbe, wii:

—Sakiraabe, miin mi Farisanke, bii Farisanke. Saabe fawgol jikke e immital maaybe carirtee-mi.

⁷Nde o haalnoo dum ndee, Farisa'en bee e Saduki'en bee njeddondiri, deental ngal feccii. ⁸Tawi Saduki'en ana mbiya immital walaa, malaa'ika'en ngalaa, ruuhuuji ngalaa, kaa Farisa'en ana ngoondini dum fuu. ⁹Duko ngoo beydii mawnude. Yoga e dunkee'en Sariya heedanbe Farisa'en bee ndarii, immini duko manngo, ana mbiya:

—Walaa fuu ko boni ko min njii e oo gorko. Ana waawi taweede ruuhu naa malaa'ika haaldi e makko!

¹⁰Jeddi dii mawni faa hooreejo sordaasi'en oo huli pati Pool seekee. Dum

wadi so o yamiri sordaasi'en njippoo to deental too, itta Pool e juudfe yimbe bee, nabta dum to huweere too.

¹¹Jemma jokkuɗo hen oo, Joomiraado darii yeeso Pool, wii dum:

—Pati hul! No ceettanori-daa kam ley Urusaliima nii, ana haani ceettanoro-daa kam non Roma duu.

No Yahuudiyankooɓe ngadiri gaddal faa mbara Pool

¹²Nde weetunoo ndee, Yahuudiyankooɓe bee ngadi gaddal, kunii jaamataa njarataa gila doo faa mbara Pool. ¹³Wannoobe ngal gaddal bee ana buri capande nayon gorko. ¹⁴Be njehi to hooreebe yottinoobe sadaka e mawbe, be mbii:

—Min kunike hunoore fay huunde min jaamataa min njarataa gila doo faa min mbara Pool. ¹⁵Jooni, onon e waalde Saahiibe bee, mbiyee hooreejo sordaasi'en oo waddana on Pool, mbiyon odon njidi faamtindaade ko o haalanoo koo. Minen, miden lanndinii faa min mbara mo gila mo yottaaki.

¹⁶Baadii Pool gorko nani haala gaddal ngal, yehe to huweere too, naati, humpiti Pool. ¹⁷Pool noddii gooto e mawbe sordaasi'en bee, wii dum:

—Nabu oo suka gorko to hooreejo too, sabi won ko o yidi haalande dum.

¹⁸Mawdo sordaasi'en oo nabi mo to hooreejo muudum too, wii dum:

—Nanngaado biyeteedo Pool oo noddii kam, jaagii kam mi wadda oo suka gorko to maa, sabi won ko oon yidi haalande ma.

¹⁹Hooreejo oo nanngi junngo makko, sawdintini mo, wii:

—Kodum kaalantaa kam?

²⁰O wii dum:

—Yahuudiyankooɓe kaaldii, kawrii, ndaardete janngo yalla ada waddana

*23:5 Pergu 22.27

dum'en Pool yeeso waalde Saahiibe bee, be nanndinkino e yiibe faamtindaade ko o haalannoo koo. ²¹Pati njabanaa be! Sabi ko buri worbe capande nayon e maabe ana jugganii mo, kunike naa-mataa njarataa so mbaraali mo. Be landinike, ebe ndoomi yamiroore maa.

²²Hooreejo oo wii suka gorko oo:

—Pati haalan fay gooto a haalanii kam dum.

O yoppi dum witti.

No Pool neldiraa Kaysariya

²³Caggal dum, o noddii mawbe sordaasi'en makko difon, o wii dum'en:

—Moobtee worbe teemedede difon e waddiibe pucci capande njeddon, kapum e teemedede difon jom'en gaawe. On fuu, lanndinee yaade Kaysariya wakkati jeenabo jemma. ²⁴Kabbee pucci faa nabiron Pool e dow jam, to Filikus goforneer oo too.

²⁵Hooreejo oo winndi oo bataaki:

²⁶Miin, Kalawdiyus Lisiyas, mido jowte, aan Filikus goforneer teddudo oo.

²⁷Gorko mo neldu-maa-mi oo, Yahuudiyankoo be nanngunoo dum, anniyii warde dum. Nde kumpitino-mi o Romanke ndee, naatu-mi hen, miin e fedde sordaasi'en ndee, mbiltu-moo-mi.

²⁸Nde wonnoo mido yidi faamde ko be ngullanirii mo ndee, ngaddu-moo-mi yeeso waalde Saahiibe maabe. ²⁹Taw-mi banngal sariya maabe tan be ngullanirii mo, kaa ko o wullanaa e muudum koo, waawaa waddande mo wareede naa uddeede. ³⁰Caggal dum, martu-mi kumpa Yahuudiyankoo be ndawridii faa nannga mo. Dum wadi so neldu-maa-mi mo don e

don, njamir-mi wullaniibe mo bee duu njaha to maa.

³¹Sordaasi'en bee ngadi ko njamiraa koo, bami Pool ley jemmaaku, nabi dum faa Antibatiris. ³²Janngo mum, sordaasi'en yaarannoo be koyde bee mbirfitii to huweere too, daldi Pool waddiibe pucci bee njottinoya dum. ³³Nde been njottinoo Kaysariya ndee, ndokki goforneer oo bataaki oo, kolli dum Pool. ³⁴Nde kaananke oo janngi bataaki oo ndee, lamndii hoto o jeyaa. Nde o nani Silisi Pool jeyaa ndee, ³⁵o wii dum:

—So wullaniibe ma bee ngarii, mi nanan haala maa.

O yamiri oon moobtoyee to suudu laamordu Hirudus too.

No Pool wulliranaa to Filikus

24 Balde joy caggal muudum, Ananiyas Jottinoowo Sadaka Mawdo oo yottii Kaysariya ana wondi e yoga e mawbe bee, kapum e dunkee sariya Romankoo be biyeteedo Tartulus. Be ngullanii Pool to goforneer oo. ²Nde Pool noddaa ndee, Tartulus fuddi wullanaade mo yeeso kaananke oo, wii:

—Filikus kaananke teddudo, laamu maa waddanii min jam booydo, kasen neenal maa waylitii lepol ngol sanne.

³Dum fuu saabe maa min kebiri tatteeji fuu, min njettii ma sanne. ⁴Mi yidaa joonnde ndee juuta, kaa mido ndaarde saabe moyyuki maa, kettinano-daa min seeda. ⁵Min tawii oo doo gorko yo bondo sanne, gaddoowo fitina hakkunde Yahuudiyankoo be wonbe e aduna oo bee fuu. O hooreejo diina Nasaraatunkoo be oo. ⁶O naatii e sobinde Suudu Dewal Mawndu nduu, dum nee min nanngii mo. [⁷†] ⁸Aan e hoore maa, lamndo-daa mo, paamaa ko min ngullanirii mo koo fuu.

†24:7 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 7: Miden njidi sarde mo sariya amen, tawi Lisiyas hooreejo sordaasi'en oo ittirii mo e juude amen semmbe, yamiri wullaniibe mo bee ngara yeeso maa.

⁹Yahuudiyankooḅe tawdaabe e makko ḅee mbii non jaati worri.

¹⁰Nde goforneer oo hokkunoo Pool haala ndee, jaabii:

—Mido anndi wadii duubi ada sara ngol lepol. Dum wadi so mido seyeroo liddi am dii. ¹¹Buraa balde sappo e didi ko ngar-mi Urusaliima faa mi rewa Laamdo. So a taykiima, aan e hoore maa, a tawan hono non worri. ¹²Fay gooto tawaali kam mido hiitondira e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley Suudu Dewal Mawndu nduu, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngaluure ndee. ¹³Be mbaawaa tabintinde ko ḅe ngullanirii kam e muudum jooni koo. ¹⁴Kaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo njaatiraabe meeden oo diina mo ḅe mbiyata diina peneejo oo. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa koo e ko winndaa e dewte annabaabe koo fuu. ¹⁵Kasen duu mido fawi jikke am e Laamdo mo ḅe pawijikke maḅḅe e muudum kamḅe duu oo, o wuurtinan foocciitiḅe e ḅe poocciitaaki fuu. ¹⁶Dum saabii so tiinnitii-mi yalla ana laatanoo kam hakkille baaltido jannde fuu ko waldaa e feloore yeeso Laamdo e yeeso yimḅe.

¹⁷Caggal duubi keewdi, ngartu-mi faa mi wadana yimḅe am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸E ley majjum ḅe tawi kam e ley Suudu Dewal Mawndu nduu caggal mi sennaama, mi waldaa e jamaa, mi waldaa e dillere. ¹⁹Yoga e Yahuudiyankooḅe leydi Asiya wonnooḅe don, ḅeen kaannoo warde wullanaade kam yeeso maa, so tawii won ko ḅe ngullantoo kam. ²⁰Naa ḅee doo, kapum e hoore mum'en kaala boofi di njii e am nde ndarinoo-mi yeeso waalde Saahiiḅe ndee, ²¹so wanaa konngol gootol ngol ndarii-mi so ngullu-mi, mbii-mi: «Saabe immital maayḅe carirton kam hannde!»

²²Nde Filikus nannoo dum ndee, riiwiti ḅe e dow no mo anndiri diina oo. O wii:

—So Lisiyas hooreejo oo warii, mi saran haala moodon kaa.

²³O yamiri mawdo sordaasi'en oo hayba Pool, wadana dum mosolaa, pati hada fay gooto e yiḅḅe muudum ḅee gollande dum naa warde e muudum.

²⁴Balde seeda caggal muudum, Filikus wardi e jom suudu muudum Yahuudiyanke biyeteedo Durusilla. O neli Pool waddoyee, o nanii ana haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵Kaa nde Pool haalannoo haala foocciitaare e nantaare e sariya garoowo ndee, Filikus huli, wii:

—Jooni kaa, gasii, yaa! Nde kebindii-mi fuu, mi nodditete.

²⁶O miilii Pool hokkan mo kaalisi. Dum saabii so omo nodda dum cili keewdi faa ḅe ngaajodoo.

²⁷Kaa nde dum heḅunoo duubi didi ndee, Porsiyus Festus loomtii Filikus, laatii kaananke. Nde wonnoo Filikus ana yidi seynude Yahuudiyankooḅe ḅee, yoppi Pool e ley kasu oo.

No Pool jaagorii sariya mum nabeḅe to kaananke Roma

25 Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndii koo, iwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ²Don, hooreḅe yottinooḅe sadaka e mawḅe Yahuudiyankooḅe ngari to makko ngullitanii Pool. Be ndaardi mo sooḅee ³o hokka ḅe Pool, ḅe ngadda dum Urusaliima, sabi eḅe tewta no ḅe njanira mo, ḅe mbara mo. ⁴Festus wii Pool ana uddii kasu Kaysariya too, kanko e hoore makko o birfitotoodo ton law. ⁵O wii:

—Mawḅe moodon ngara njaada e am Kaysariya, ngullanoo gorko oo so tawii won ko wadi.

⁶Festus fabḅidaali e maḅḅe ko ḅuri balde jetti naa sappo, caggal dum, o

regii o feewi Kaysariya. Janngo mum, o joodoyii to sarirde too, o yamiri Pool waddee. ⁷Nde Pool yottii ndee, Yahuudiyankooɓe iwɓe Urusaliima ɓee pilii d̄um, kappi d̄um kudde bonde keewde, de ngalaa daliili. ⁸Pool jaabii, ana wiya:

—Mi meedaali toopude, wanaa sariya Yahuudiyankooɓe oo, wanaa Suudu De-wal Mawndu nduu, wanaa kaananke Roma mawdo oo.

⁹Nde wonnoo Festus ana yidi seynude Yahuudiyankooɓe ɓee, lamndii Pool, wii:

—Aɗa jaba yaade Urusaliima faa miin e hoore am mi saroya ton kabaaru maa oo naa?

¹⁰Pool wii:

—E sarirde kaananke Roma mawdo ngon-mi, do kaan-mi sareede doo. Mi toopaali Yahuudiyankooɓe ɓee, no aan e hoore maa anndir-ɗaa d̄um nii. ¹¹So tawii miin toopi, mi wadii ko foti warde kam, mi salataako wareede. Kaa so fay huunde e ko ɓe kappi kam koo wanaa goonga, fay gooto waawaa wattude kam e juude maɓɓe. Sariya am bettinee, yaha to kaananke Roma mawdo oo.

¹²Caggal nde Festus haaldi e howru-ube muudum, jaabii, wii:

—Sariya maa bettinee to kaananke Roma mawdo njid-ɗaa, d̄um nee, a bet-tinte yaade to kaananke Roma mawdo!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Barniki

¹³Balde seeda caggal muudum, Agirippa kaananke oo e Barniki ngari Kaysariya jowtude Festus. ¹⁴Nde ɓe paɓɓunoo don balde seeda ndee, Festus haalani kaananke oo haala Pool, wii:

—Won gorko mo Filikus yoppi doo e kasu. ¹⁵Nde njaa-mi Urusaliima ndee, hooreɓe yottinoobe sadaka e mawɓe Yahuudiyankooɓe kaalanii kam haala makko, jaagiima mi sara mo. ¹⁶Njaabii-mi ɓe: Romankooɓe neesoraaki sarde

neddo tawee jooddaaki e happuɓe d̄um ɓee, jaaboo d̄um'en. ¹⁷Nde ɓe moobtinoo so ɓe ngari doo ndee, miin nee, mi neemtinaali fay huunde. Janngo mum, njoodoyii-mi to sarirde too, njamir-mi gorko oo waddee. ¹⁸Nde wullaniibe mo ɓee ndarii banngɓe makko ndee, ngaddaali fay feloore wootere e ko miilannoo-mi koo. ¹⁹Be ngaddi e makko haalaaji banngal diina maɓɓe, kapum e gooto biyeteedo Iisaa maaydo, mo Pool wiyata ana wuuri oo. ²⁰Miin nii, haala wa'uka nii ana wemmbi kam, d̄um wadi so lamndi-moo-mi yalla omo jaba saroyeede Urusaliima naa? ²¹Kaa o jaagiima kabaaru makko wattee e juude kaananke mawdo oo, ndennoo njamir-mi o haybee doo faa mi heɓa neldude mo kaananke Roma mawdo oo.

²²Agirippa wii Festus:

—Mido yidi hettinaade oo gorko, miin e hoore am.

Festus wii:

—A hettinto mo janngo.

²³Janngo mum, Agirippa e Barniki ngardi e fuukinaare mawnde, naati e ley sarirdu nduu, kamɓe e hooreɓe sordaaɓi'en ɓee e mawɓe ngalluure ndee. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴Festus wii:

—Agirippa kaananke e deental tawaabe doo! On njii oo gorko. Yahuudiyankooɓe fuu ngullanike mo ga am ley Urusaliima e doo fuu, eɓe ngulla eɓe mbiya o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵Miin e hoore am, mi tawii o wadaali fay huunde ko haani warde mo. Kaa nde wonnoo kanko e hoore makko o jaagiima sariya makko bettinee, naɓee to kaananke Roma mawdo oo, mi fellisii neldude mo ton. ²⁶Mi walaa tayloral fuu e makko ko kaan-mi winndude e kaananke oo. Dum wadi so ndarnu-moo-mi yeeso moodon on fuu, faa d̄um teeɗa e maa, aan Agirippa kaananke oo, yalla so en kettinike haala makko, mido heɓa ko

mi winnda. ²⁷Sabi dum gasataa no kasunke neldirtee kaananke mawdo oo tawee ko nanngiraa koo hollitaaka faa laaba.

26 Agirippa wii Pool:

—A hokkaama haala, haal haala maa.

Nden, Pool hunci junngo, jaabii, wii:

²—Agirippa kaananke, mi seyorike hujjaade yeeso maa hannde ko Yahuudiyankooɓe ngullanirii kam koo fuu. ³Sabi ada anndi neesuuji Yahuudiyankooɓe e haalaaji muudum'en fuu. Saabe majjum mido jaage, muna, kettinano-ɗaa kam.

⁴Yahuudiyankooɓe fuu ana anndi no nguuru-mi gila mi cukalel tusukel. Eɓe anndi no ngorrunoo-mi e ley suudu baaba am e ley Urusaliima fuu. ⁵Eɓe anndi gila arannde, so ɓe njabii seetaade: mido jokki laawol diina amen ɓurngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶Jooni, mi darike faa mi saree saabe mi fawii jikke am dow fodoore nde Laamdo wadani njaatiraabe meeden ndee. ⁷Lepi meeden sappo e didi dii ana pawii jikke muudum e tabital fodoore ndee, ana ndewira soobe jemma e jalooma. Kaananke, saabe oo jikke Yahuudiyankooɓe ngullanorii kam! ⁸Ko saabii so onon Yahuudiyankooɓe miil-ɗon Laamdo waawaa immitinde maayɓe?

⁹Miin e hoore am, e bettaade mi tayoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatunke oo, no laatorii fuu. ¹⁰Dum woni ko ngadu-mi Urusaliima. Hooreɓe yottinoobe sadaka ɓee njaraninoo kam mi udda seniibe heewɓe e kasu. Nde ɓe caranoo ɓe wareteeɓe ndee, mido yarii dum. ¹¹Mi torrii ɓe cili keewdi e cuudi baajordi dii fuu, mi tilsinii ɓe mbonkoo Joomiraado. Torra am e maɓɓe ana mawnunoo sanne faa mido tawoyannoo ɓe ley geelle janane.

¹²Hono non njaaru-mi Damas nde hooreɓe yottinoobe sadaka ɓee njaranii kam ndee. ¹³Kaananke, mido e laawol wakkati hakkunde naange, njii-mi fooyre ana iwa dow kammu ana filoo kam, miin e yaadube e am ɓee fuu. Fooyre ndee ana ɓuri naange jalbude. ¹⁴Min fuu, min caami e leydi, nan-mi daande ana wiya kam e ley ibaraninkooɓe: «Sool, Sool, ko saabii so ada torra kam? So ndemoori wii saloto ko nanngudo ginol mum wadata fuu, ɓeydan naawnaade.» ¹⁵Njaabii-mi, mbii-mi: «Aan homo, gido Laamdo?» Joomiraado wii: «Miin, Iisaa mo torru-ɗaa oo. ¹⁶Imma dara, sabi mi bannganii ma mi subike ma faa ngollanaa kam, ceedano-ɗaa kam ley ko njii-ɗaa koo e ko anniyii-mi bannginanoyde ma caggal hannde. ¹⁷Mi reenete e Yahuudiyankooɓe e yimɓe lepi goddi, ɓe nelan-maa-mi e muudum jooni ɓee, ¹⁸yalla ada feerta gite maɓɓe, ɓe iwa e nimre, ɓe ngarta e fooyre, ɓe iwa e junngo Ibiliisa, ɓe ngarta e Laamdo, ɓe keɓa yaafeede luutti, ɓe ndonida e sennaabe ɓee saabe ko ɓe goondini kam koo.»

¹⁹Kaananke Agirippa, dum wadi so mi salaaki dwtanaade ko njii-mi, ko iwrani kam dow kammu koo. ²⁰Be mido adoo waajaade fuu yo yimɓe Damas e yimɓe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal dum, njokkin-mi hen yimɓe lepi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla golleeji kollitooji ɓe tuubii. ²¹Saabe dum Yahuudiyankooɓe nanngiri kam ley Suudu Dewal Mawndu nduu, tewti warde kam. ²²Kaa faa hannde, Laamdo ana reeni kam. Midu seettanoo teddube e lo'ube. Mi waajataako fay huunde so wanaa ko annabaabe e Sariya Muusaa kaali waroyan koo: ²³Almasiihu torroto, adoo maayɓe immitaade. Caggal dum, o waajoto fooyre, ko wanaa yimɓe meeden tan, o waajoto lepi goddi duu.

²⁴Nde Pool haalata dum ndee, Festus jahii jahaango manngo, wii:

—Pool, a haandii! Heewgol maa andal ngol haandinii ma!

²⁵Pool jaabii, wii:

—Teddudo, mi haandaali. Ko kaalanmi koo yo haalaaji goondudi, jogiidi maanaa. ²⁶Agirippa kaananke oo ana anndi kudde dee. Dum wadi so mido hoolii haalde dum yeeso makko. Sabi mido tayori fay huunde poobanaali mo hen, sabi dum wadaali e cuucuukka. ²⁷Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸Agirippa wii Pool:

—Seeda tan hadete wadude kam neddo iisaa.

²⁹Pool jaabii, wii:

—Yaawi taadi fuu, mi jaagoto Laamdo faa aan e hettintooße kam jooni bee fuu laato-don ko ngon-mi koo, tawee boggol e calali ngalaa e mon.

³⁰Kaananke oo e goforneer oo e Barniki e jooddinooße e muudum'en bee fuu immii. ³¹Nde be njalti suudu nduu ndee, ebe mbiyondira:

—O wadaali ko haani warde mo naa ko haani uddude mo kasu.

³²Agirippa wii Festus:

—Omo waawnoo yoppiteede so o wiyaalino sariya makko bettinee nabee to kaananke Roma mawdo oo.

No Pool neldiraa Roma

27 Nde jaarugol amen Italiya laana tabitinnoo ndee, Pool e kasunkooße wobbe ngadfaa e junngo mawdo sordaasi'en biyeteedo Yuliyus, jeyaado e fedde sordaasi'en kaananke Roma mawdo oo. ²Min naati laana geeci iwka Adaramatiya njahoowa so ana faqa ley leydi Asiya, min ndeerti. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke iwoowo Tesaloniiki. ³Janngo mum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool mosolaa, dujanii

dum yaha to yibbe mum yalla ana paaboroo dum ko hasindini e mum.

⁴Nde min iwi don ndee, min battitii fonngo ruunde Kiprus, sabi e henndu min peewtunoo. ⁵Min lummbiri maayo geeci ngoo hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶Don, mawdo sordaasi'en oo hebani min laana iwka Aleksandiri ana fa'i Italiya, naanni min hen.

⁷Balde kuurde laana amen kaa wadi ana yaara seese. Semmbe e doole min njottorii danjeere Kinidus. Nde wonnoo henndu nduu hadii min yawtude ndee, min lummbiri Salmone. Gila don min takkii e fonngo ruunde Kereta. ⁸Nde min yabborinoo don semmbe e doole ndee, min ngari e nokku biyeteedo Hodorde Lobbere nde wodfaa e ngeenndi Lasiya.

⁹Nde wonnoo min pabbii sanne ndee, dawirde laana geeci hulbiniima sabi jannde hooreteende bettike, jaangol ngol duu fuddii. Pool ana jeertina be, ¹⁰ana wiya:

—Sakiraabe, mi yii ngol doo dawol yo keewoowol kunkooji e mursee, wanaa laana kaa e kaaki dii tan, ana waawi laataade yonkiiji men duu.

¹¹Kaa mawdo sordaasi'en oo, haala mawdo laana oo kapum e joomiika buri hoolaade, diina ko Pool haali koo. ¹²Danjeere nde be ngoni e muudum ndee, welaa dabbunde, dum wadi so burbe heewde e wonbe e laana bee mbii be njaha be tewta yottaade Feniksa, danjeere Kereta fewtunde e sobbundu hiirnaange baleeri e sobbundu hiirnaange saahal, yalla ebe ndabba ton.

¹³Nde henndu iwrundu baleeri fuddi mooyde ndee, be cikki be mbaawan yot-tinde faandaare maabe ndee. Be njabbini torooje dee, be takkii e fonngo Kereta, be mbirfitii. ¹⁴Kaa caggal dum seeda, henndu mawndu wiyeteendu henndu funnaange saahal iwri to ruunde too, jippii. ¹⁵Laana kaa hayti, min ndonki hadude

henndu nduu nabude ka. Dum wadi so min acci ka doya. ¹⁶Nde min bettooto duungel tusukel biyeteengel Kawda ndee, duungel ngel huuri min seeda e henndu, min cippiri don e laanawel tusukel ngel, min kewti ngel. ¹⁷Nde be bamunoo ngel ndee, be bami boggi, be cacci e laana mawka kaa. Ko be kuli pati be njanoy e sobbundu Sirta koo, be jip-pini wiir oo, be njoppi eka doya. ¹⁸Henndu nduu wibbi sembe. Dum wadi so janngo mum be pudfi tippaade donngal laana kaa. ¹⁹E jalooma tatabo oo, be mbedorii juude mabbe kaaki laana dui. ²⁰Balfe kuurde naange e kooode fuu njy-ataake. No henndu nduu foti mawnude, min tayi jikke amen fuu e hisude.

²¹Nde wonnoo yimbe bee pabbii kebaali ko jaama, Pool darii hakkunde mabbe, wii:

—So on njabiino haala am on iwaalino Kereta, dui kunkooji e oo mursee hew-tataakono en. ²²Jooni, mido haalana on: ceyee, sabi fay gooto e moodon yonki muudum mursataake, laana kaa tan mursetee. ²³Jemma hanken, malaa'ika iwrii to Laamdo mo ndewan-mi oo warii e am, ²⁴wii kam: «Pool, pati hul, a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oo, Laamdo reenete aan e dawdube e maa bee fuu.» ²⁵Ndennoo, tiinnee, sabi mido hoolii ko Laamdo haalani kam koo, hono non jaati worrata, ²⁶kaa waajibi en njanoyan e ruunde.

²⁷E ley jemma sappo e nayaabo oo, nde min ndoydata e geeci Adiriyatiki ndee, wakkati hejere jemma donnoobe laana kaa bee cikki badike fanndude. ²⁸Be tippii boggol kabbaangol ko teddi, be tawi luggeendi ndii yo hakke darde noogay. Be njehi yeeso seeda, be tippii kasen, be tawi luggeendi ndii yo hakke darde sappo e joy. ²⁹Ko be kuli pati be njanoy e kaaye koo, be njippini torooje nay caggal laana kaa, ebe ndoomi beete. ³⁰Nde wonnoo donnoobe laana kaa

bee ana njidunoo sobbitaade, be njip-pini laanawel pamarel ngel e ndiyam, be mbii ebe jiboya torooje to yeeso laana kaa too. ³¹Pool wii mawdo oo e sordaasi'en bee:

—So yimbe bee keddaaki e ley laana kaa, onon, on ndadataa.

³²Nden sordaasi'en bee tayi boggi nanngunoodi laanawel pamarel ngel dui, njoppi ngel doyi.

³³Nde badinoo weetude ndee, Pool ndaardi be fuu be jaama, wii:

—Hannde woni balde sappo e nay odon kettii on jaamaali fay huunde.

³⁴Dum wadi so mido ndaarda on jaamon, yalla odon ndada, sabi fay gooto e moodon leebol hoore muudum solataa so saama.

³⁵Nde o haalnoo dum ndee, o bami buuru, o yetti Laamdo yeeso mabbe be fuu, o helti, o fuddi jaamde. ³⁶Nden be fuu be ceyii, kambe duu be bami be jaami. ³⁷Minen wonbe ley laana kaa bee, min yimbe teemedede didon e capande njeddon e njeegom. ³⁸Nde be jaamnoo faa be kaari ndee, be bami caakuuji alkama gondi e laana kaa dui, be tippii di ley geeci yalla edum hoyfina ka.

³⁹Nde weetunoo ndee, be coynii leydi, kaa be annditaali ndi. Be njii sobbundu e fonngo muudum. Be kawri be naban ton laana kaa so be mbaawii. ⁴⁰Be tayi torooje dee, be njoppi de ley ndiyam dam, be njorjini boggi kummbeeje gurfirde dee. Caggal dum, be piilti wiir oo, be njabbini dum to hoore laana too, yalla henndu nduu ana duni'ira ka yeeso. Be peewi fonngo ngoo. ⁴¹Be porri e siwre, laana kaa higgs. Becce makka jibii e ley njaareendi ndii faa ka ronki dillinaade, bempeeje keli laaci makka.

⁴²Sordaasi'en bee anniyii warde kasunkoobe bee pati fay gooto e mabbe yinoo so dogaa. ⁴³Kaa nde wonnoo mawdo sordaasi'en oo ana yidi dan-

ndude Pool, hadi be wadude anniya mabbe oo, yamiri waawbe yinaade bee adoo fiyaade e ndiyam yeentoya, ⁴⁴hed-diibe bee, yoga muudum'en nanngi bamuuje laana kaa, yoga nanngi taye makka. Hono nii be fuu be njottorii njoorndi e jam.

28 Nde min ndadi ndee, min nani ruunde ndee Malta wiyetee. ²Hodufe don bee njabborii min caahu mawdo. Nde wonnoo oon wakkati kammu ana toba jaangol ana woodi, be kubbi yiite, be njabbii min faa min yuwloo. ³Pool moobi ledde, wedii e yiite ngee. Nguleefi kii yaltini e majje mboddi, ndi soppi junngo makko. ⁴Nde hodufe don bee njii mboddi ndii ana weelta e junngo Pool ndee, mbiyondiri e ko'e muudum'en:

—Tayoral oo gorko yo bardo hoore, taweede o dadii to geeci too fuu, hakkeji makko dii accataa mo wuura.

⁵O ficci mboddi ndii e yiite ngee, dum torraali mo fay huunde. ⁶Be miili o buutan naa o saama don e don o maaya. Kaa nde be kettinoo faa booyi ndee, be njii dum torriraali mo fay huunde, hakkillaaji mabbe mbaylitii e makko, be mbii o gooto e laamdo'en bee.

⁷Publiyyus, hooreejo ruunde ndee oo, ngesa muudum ana e sera nokkuure ndee. O jabbiima min faa gasi, o jippini min, o saahii e amen, min ngadi to makko balde tati. ⁸Hawri baaba Publiyyus ana lelii sellaa, jontaafo, reedu muudum ana doga yiyyam. Pool yehi to makko, duwii, fawi juude muudum e makko, sellini mo. ⁹Nde dum wadunoo ndee, jawbe wonbe e ruunde ndee bee ngari, cellinaa. ¹⁰Be teddini min teddeengal manngal. Nde min njahata ndee, be njoobini min ko min kasindini e mum fuu.

No Pool dawiri iwde Malta yaade Roma

¹¹Caggal lebba tati, min naati e laana iwka Aleksandiri, ndabbunooka e ruunde ndee kaa, min mbitti. Eka nepaa nepugol Tooruuji Puneeki. ¹²Min njottii ngeenndi mbiyeteendi Sirakusa, min ngadi don balde tati. ¹³Min naati don, min takkii e fonngo geeci faa Regiyus. Janngo mum, henndu faleeri wif. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴Min tawi ton sakiraafe, ndaardi min pabbana dum'en yontere. Hono nii min njottorii Roma. ¹⁵Nde wonnoo sakiraafe wonbe Roma bee nanii garol amen, ngarii faa sakoro Abiya e nokku biyeteedo Jippule Tati sakkitaade min. Nde Pool yinoo be ndee, yetti Laamdo, beydorii cusul. ¹⁶Nde min njottii Roma ndee, Pool dujanaa jippoo feere muudum, kapum e sordaasi kayboowo dum oo.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷Balde tati caggal muudum, Pool noddii mawbe Yahuudiyankoofe. Nde be moobtinoo ndee, o wii be:

—Sakiraafe! Mi wadaali fay huunde ko luuttondirta kam e yimbe meeden bee naa aadaaji njaatiraafe meeden dii, kaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoofe. ¹⁸Nde been yeewi kabaaru am ndee, njidiino yopude kam, sabi be tawaali e am fay daliili gooto kaando warde kam. ¹⁹Kaa kamaru Yahuudiyankoofe bee caliima mi yoppitee, dum waddani kam jaagaade sariya am bettinee nabee to kaananke Roma mawdo oo, tawee mi happaali lejol am ngol fay huunde. ²⁰Dum wadi so noddum mi on yalla mido yiya on mi haalana on. Mido habborii dii calali saabe mo Israa'iilankoofe pawu jikke e muudum oo.

*28:11 E oon jamaanu, summoobe laanaaji mbii kanji ndeenata dum'en.

²¹ Be mbii mo:

—Min kebaali bataaki iwdo Yahu-
udiya kaaloowo haala maa. Kasen duu
fay gooto e sakiraaɓe ɓee waraali
humpita min naa haala ko boni ko ngad-
ɗaa. ²² Kaa miɗen njidi kaalanaa min ko
njii-ɗaa e hakkille maa, sabi miɗen an-
ndi diina mo njokku-ɗaa oo ana luurraa
ley nokkuuje dee fuu.

²³ Be cartanii mo nde ɓe ngartata.
Nalaande ndee yottii, heewɓe ngari
kawriti to jippunde makko too. Gila
beete kecco faa caggal kiraade omo
waajoo ɓe, omo fammina ɓe haala
Laamu Laamɗo. Omo dallinoroo
Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe
haala Iisaa. ²⁴ Yoga e maɓɓe jabi ko
o haali koo, yogaabe njabaali. ²⁵ Nde
ɓe caakotoo, tawi ɓe nganaa hawruɓe
ndee, Pool ɓeydi hen konngol gootol,
wii:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde
yottiniri haala annabi Esaaya, nde oon
wii njaatiraabe moodon:

²⁶ «Yaa to ngol leɗol mbiyaa ɗum:

On kettinto faa palon noppi, kaa on
paamataa.

On yeewan faa puttinon gite, kaa on
njjyataa.

²⁷ Sabi ngol leɗol ɓernde mum yoorii.

Be cukkii noppi maɓɓe, ɓe mbumnii gite
maɓɓe,

pati gite maɓɓe njiya, pati noppi maɓɓe
nana,

pati hakkillaaji maɓɓe paama,
sako ɓe ngarta mi sellina ɓe.»[†]

²⁸ Pool jokkini hen, wii:

—Anndee, kisindam Laamɗo
neldaama ɓe nganaa Yahuudiyankoobe.
Kambe ɓe kettinto! [²⁹ §]

³⁰ Pool wadii duubi ɗiɗi kibbi e ley su-
udu hasunoo nduu. Don o silminannoo
warannooɓe yeewde mo ɓee fuu, ³¹ omo
waajoo Laamu Laamɗo, omo jannginira
cuusal kabaaru Iisaa Almasiihu Joomi-
raaɗo oo, walaa kaɗuɗo mo.

[†]28:27 Esaaya 6.9-10

§28:29 E ɗereji ɓooyɗi ɗii, yoga ana ɓeyda aaya 29:Nde Pool haalnoo ɗii haalaaji
ndee, Yahuudiyankoobe ɓee mbitti ana ndukida hakkunde mum'en semmbe.

*Bataaki Pool faade e***Romankooŋe**

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nelaado mum, mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo oo. ²Oon Kabaaru Lobbo, Laamdo fodiriino mo gila arannde annabaabe mum e ley Binndi ceniidi dii. ³Kabaaru oo haala Biyiiko haalata, iwdo e Daawuda banngal bii-aadamaaku mum, ⁴banngal Ruuhu Ceniido oo holliraa mo Bii Laamdo Jom Baawde ko o immiti e maayde koo. Kanko woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu, ⁵saabe makko kebir-mi moyyere laataade nelaado faa goondinbe dwtaniibe mo kebee ley lepi dii fuu, yalla innde makko ndee ana teddinee. ⁶Onon wonbe Roma bee duu, ofon njeyaa e maabe, onon be Laamdo noddi faa kabbo-don e Iisaa Almasiihu bee. ⁷Mido jowta on fuu, onon be Laamdo horsini, onon be Laamdo noddi faa laato-don seniibe. Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

**No Pool yidiri yiide
goondinbe wonbe Roma bee**

⁸Ko adii fuu, mido yetta Laamdo e innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabi haala goondinal mon haalaama e aduna oo fuu. ⁹Laamdo mo ndewiranmi bernde laabunde e ley ko njottinami Kabaaru Lobbo haala Biyiiko oo koo, o seede mido miccotoo on wakkati fuu ¹⁰e ley duwaawuui am fuu. Mido naagoo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to mon. ¹¹Sabi mido yidi yiide on sanne, yalla

ana dapa ko njottin-mi on e dokkal ngal Ruuhu hokkata ngal faa jiiibina on. ¹²Mi beyda hen: yalla goondinal ngal ndeentu-don e mum ngal ana hokka en fuu semmbe. ¹³Sakiraaabe, mido yidi andon: cili kuurdi ngadu-mi anniya mi waran to mon, yalla ana dapa be kebumi hakkunde mon no kebir-mi yimbe hakkunde lepi goddi dii nii, kaa faa jooni mi hebaali warde. ¹⁴Wajjibi mi yaha to yimbe fuu, joodiibe e ferbe, jannguŋe e be njanngaali. ¹⁵Dum saabanii kam yidude yottinde on, onon Romankooŋe bee duu Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo.

Haala baawde Kabaaru Lobbo oo

¹⁶Mi yaagortaako Kabaaru Lobbo oo, sabi o baawde Laamdo, omo waawi hisinde goondindo mo fuu: Yahuudiyankooŋe tafon, caggal dum, lepi goddi dii duu. ¹⁷Sabi Kabaaru Lobbo oo bannginta no Laamdo nanngirta neddo pooccitiido yeeso mum – goondinal tan wadata dum, iwde e fuddoode yaade e timmoode, no Binndi dii mbiiri nii: «Pooccitiido wurdan goondinal.»**

**Haala tikkere Laamdo
faade e yeddube**

¹⁸Tikkere Laamdo ana bannga iwde dow kammu ana jippoo e yeddube e oopiibe fuu be oopaare mum'en deddata goonga oo bee, ¹⁹sabi ko neddo waawi annude e Laamdo koo ana laabani be, Laamdo jaati bannginani be dum. ²⁰Sabi gila Laamdo tagi aduna oo faa hannde, golle mum ana banngina sifa mum mo yiyataake oo faa laaba, dum woni baawde makko faa abada dee e allankaaku makko oo. Saabe dum, yeddube mo bee ngalaa dadirgal fey. ²¹Fay so taweede ebe anndi Laamdo, be ted-

**1:17 Habaakuk 2.4

diniraali dum no foti teddinireede nii, be njettaali mo duu. Miilooji maŋŋe dii laatike boli, fay ko be anndi seeda koo duu niŋŋii. ²²Ebe njaara be hakki-lante'en, kaa be kaandii. ²³Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oo tooruuji nannduŋi e yimbe maayoobe e pooli e daabaaji di koyde nay e ŋoggi leydi.

²⁴Saabe dum, Laamdo daldi be e cobe no yonkiiji maŋŋe dii njidiri nii faa be koyi terde maŋŋe, kambe e ko'e maŋŋe. ²⁵Be loomtinirii Laamdo goongaraajo oo fenaande, be teddinii ko tagaa be ndewii dum, be njoppii Tagudo oo. Yo jettooje ngoodan mo faa abada! Aamina. ²⁶Saabe dum, Laamdo daldi be e gidaade yonki maŋŋe kersiniide. Rewbe maŋŋe be njoppii lelde worbe mum'en dee, ndeentii e rewbe hono mum'en faa woortondiri e no Laamdo muuyrunoo dum nii. ²⁷Hono non worbe be duu njoppi waaldude e rewbe faa ngatti muuyondirde. Worbe ana ngadondira ko hersinii. Be njukkaama kambe e ko'e maŋŋe jaati hakke majjere maŋŋe.

²⁸Saabe ko be miijinoo anndude Laamdo walaa ko nafata koo, Laamdo daldi be e majjere maŋŋe, faa be ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹Be oopiibe, be baleeŋe yonki, ebe keewi joote e comndam fuu, kapum e haasidaaku e war-hoore e poodondiral e jamma e anniya bondo. Be no'ooŋe yimbe, ³⁰be piŋooŋe yimbe, be wapuŋe Laamdo, be hoynoŋe yimbe, be mawninkiniibe, be mantotoŋe, be seebanbe ko boni, be murtirbe saaraabe maŋŋe, ³¹be ngalaa hakkille, be nganaa hoolniibe, be yoorbe berde, be ngalaa yurmeende. ³²Fay so taweede ebe anndi Laamdo yamirii gadoowo hono dee kulle fuu ana haandi e maayde, be kaadataa e wadude de tan, ebe njabani duu gadoowo de fuu.

Haala jukkungo Laamdo

2Ndennoo, aan peloowo wobbe oo, ko mbaaw-daa laataade fuu a walaa dadirgal. Sabi so a felii wobbe tawi golle moodon yo gooto, a libii hoore maa. ²Eden anndi Laamdo ana sarira golliroobe hono dii golleeji be ko waarata e goonga oo. ³Hey! Aan peloowo golloobe hono dii golleeji be tawee hono non ngollirtaa, tama ada sikki a dadan sarri jukkungo Laamdo ngoo? ⁴Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kii, kapum e mupal mum e sawraare mum? Tama a anndaa Laamdo ana holle moyyuki mum yalla ada tuuba? ⁵Kaa ko a joordo bernde a caliido tubude koo, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo jannde Laamdo ŋannginta tikkere mum e sariya mum poocitiido oo. ⁶Sabi Laamdo barjoto gooto fuu golle mum. ⁷Tewtoŋe darja e teddeengal e ko duumotoo, tewtiroŋe dum mupal ley golle lobbo be keban nguurndam nduumiidam. ⁸Kaa haasidi'en saliibe goonga so ana kabŋii e bonannda be, jukkungo naawngo kebata. ⁹Torra e wemmberere ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Yahuudiyankooŋe tafon, lepi goddi njokka hen. ¹⁰Darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko moyyi fuu, Yahuudiyankooŋe tafon, lepi goddi njokka hen. ¹¹Sabi Laamdo burdintaa yimbe.

¹²Laamdo jukkan luuttoŋe be nganaa Yahuudiyankooŋe, fay so be anndaa Sariya Muusaa oo. Kasen duu luuttoŋe so tawi ana anndi Sariya Muusaa oo, carirte Sariya oo. ¹³Neddo nanngirtaake poocitiido yeeso Laamdo e hettinaade Sariya tan, jokkude Sariya oo wadata so nanngiree poocitiido. ¹⁴Be nganaa Yahuudiyankooŋe be, kambe e wawsude anndude Sariya Muusaa oo fuu, so be ngadirii no Sariya Muusaa oo wiiri nii, be kollii ebe njogii sariya e ley hakkillaaji maŋŋe kambe e ko'e maŋŋe

fay so be ngalaa Sariya Muusaa oo. ¹⁵Be kollii ko Sariya Muusaa oo yamiri koo ana winndaa e berde maŋbe. Hakkil-laaji maŋbe ceediima dum, wakkatiiji ebe anndi ley miilooji maŋbe be ngadii ko boni, wakkatiiji ebe anndi be ngadii ko moyyi. ¹⁶Dum woni ko banngoyta nannde Laamdo yamirra Iisaa Almasiihu sara ko suudii ley berde koo, sarira dum no Kabaaru Lobbo mo mbaajotoo-mi oo wiiri nii.

No Yahuudiyankooŋe ngorri e Sariya Muusaa

¹⁷Aan, so a wii a Yahuudiyanke, a tugike Sariya Muusaa oo, a mantorike Laamdo, ¹⁸ada anndi sago Laamdo, a jannginaado Sariya Muusaa oo faa mbaaw-daa subaade ko moyyi, ¹⁹a tayorii a dowoowo wumbe, a fooyre wonbe e nimre bee, ²⁰ada waajoo be njanngaali bee, ada janngina sukaabe saabe ko njogi-daa anndal e goonga faa hibbi e ley Sariya Muusaa oo koo—²¹ada tinndina wobbe, ndennoo a tinndintaa hoore maa naa? Ada waajoo pati wujjee, a wujjataa naa? ²²Ada wiya pati jee-nee, a jeenataa naa? Ada harmina tooru-uji, a wujjataa ley to di ndewetee too naa? ²³Aan mantortoodo Sariya Muusaa oo, a luuttataa mo koynaa innde Laamdo ndee naa? ²⁴Dum wadi so Binndi dii mbii: «Onon ngadi so be nganaa Yahuudiyankooŋe bee ana mbonkoo innde Laamdo ndee.»††

²⁵Sabi taadagol ana waawi nafude ma so ada haybi Sariya Muusaa oo, kaa so a yaabii Sariya Muusaa oo, a laatike hono mo taadaaki nii. ²⁶So mo taadaaki haybii jamirooje Sariya Muusaa dee, yalla waasude taadaade makko hiisataake no o taadiido nii naa? ²⁷Mo taadaaki kaybudoo Sariya Muusaa oo ana sare aan

luuttudo Sariya oo, fay so a taadiido anndudo Binndi dii. ²⁸Sabi wanaa ko yiyetee koo wadata neddo Yahuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e terde koo woni taadagol. ²⁹Ko yiyataake koo wadata neddo Yahuudiyanke jaati, taadagol duu ley bernde neddo tawetee. E Ruuhu oo dum fawii, wanaa e binndi dii. Neddo baado non, wanaa yimbe njettata dum, Laamdo yettata dum.

3 Ndennoo, kodum Yahuudiyanke burdi lepi goddi dii? Kodum woni nafaa taadagol? ²Nafaa taadagol ana heewi e alhaaliji dii fuu. Ko adii fuu, Yahuudiyankooŋe kalfinaa konngol Laamdo ngol. ³Kaa so yoga maŋbe nganaa hoolniibe, dum ana waawi bonnude ko Laamdo yo koolniido koo naa? ⁴Waawaa! Fay so yimbe fuu yo fenoobe, Laamdo kaa yo goongirante. Sabi nii winndorii:

«Fooccitaare maa ana annditee e ko kaalataa koo, so a sardaama a liban.»‡‡

⁵Doo mido haalda no yimbe nii: so oopaare men ana beyda bannginde fooccitaare Laamdo ndee, dum ana wada so mbiyen Laamdo yo oopiido so jip-pinii e men tikkere mum naa? ⁶Fes! Sabi so Laamdo yo oopiido, hono o sarirra aduna oo? ⁷So tawii fenaande am ana beyda bannginde goonga Laamdo oo edum teddina mo, saabe kodum carittemi mi luuttoowo? ⁸Won po'ooŋe en wiyooŋe eden mbiya: «Ngaden ko boni yalla ko moyyi ana funta hen.» Been yimbe, jukkungo mum'en ana foti e golleeji mum'en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fooccitiibe

⁹Ndennoo, enen Yahuudiyankooŋe bee, eden buri heddiibe bee naa? En bu-

††2:24 Esaaya 52.5

‡‡3:4 Jabuura 51.6

raa. Sabi mi hollii Yahuudiyanke e mo wanaa Yahuudiyanke fuu e ley luutti ngoni,¹⁰ no Binndi dii mbiiri nii:

«Walaa fuu pooccitiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa faamu,

fay gooto tewtataa Laamdo.

¹² Yimbe fuu yo majjuḑe, fuu yo bonḑe, walaa fuu gaḑoowo ko moyyi, fay gooto.»^{¶¶}

¹³ «Kundude maḑḑe ana mba'i no janaale udditiide nii,

demḑe maḑḑe ana mḑowla pene bonḑe.

Toni maḑḑe ana caawi toke posoke.»^{§§}

¹⁴ «Haala maḑḑe fuu yo kuddi e konngi mettudi.»^{*}

¹⁵ «Koyḑe maḑḑe ana njaawani yuppude yiyyam,

¹⁶ bonannda e kunkoo ana jokki e maḑḑe to ḑe njahata fuu,

¹⁷ ḑe anndaa laawol jam.»[†]

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e ḑerḑe maḑḑe fey.»[‡]

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Sariya Muusaa oo wii, wonḑe e ley mum ḑee haaldi, yalla kundude fuu ana muḑḑoo, yimbe aduna fuu paama potii e jukkungo Laamdo. ²⁰ Sabi fay gooto nanngirtaake pooccitiido yeeso Laamdo saabe haybude mum Sariya Muusaa oo, sabi walaa ko Sariya Muusaa oo waawi so wanaa anndinde yimbe ko woni luuttal.

No yimbe laatoroo fooccitiibe yeeso Laamdo

²¹ Kaa jooni Laamdo ḑannginii no nanngirta yimbe fooccitiibe ko wanaa haybude mum'en Sariya Muusaa – no Sariya oo e dewte annabaabe dee ceedorii nii: ²² o nanngiran goondinḑe ḑee fuu fooccitiibe saabe goondinal mum'en Iisaa Al-

masiihu. Sabi walaa ko burdini yimbe: ²³ yimbe fuu luuttii, ngalaa ngedu e annoora Laamdo. ²⁴ Kaa Laamdo nann-girii ḑe fooccitiibe meere meere kam-mari hinnee mum. O wadii dum saabe Iisaa Almasiihu coottitiido ḑe oo. ²⁵ Oon Laamdo fodi hokkitirde yonki mum faa yaafoo luutti goondinḑe dum, saabe yiyyam mum dam. Hono non Laamdo hol-liri fooccitaare mum, fay so jukkaalino luuttooḑe arannde ²⁶ saabe muḑal mum. O wadii dum faa o ḑanngina fooccitaare makko wakkati mo ngon-den e mum oo, yalla omo holla o pooccitiido, kasen neddo fuu goondinḑo Iisaa, o nanngiran dum pooccitiido.

²⁷ Ndennoo, kodum fuu woni daliili wasu mo neddo heddorii? Fay gooto! Haybude Sariya Muusaa oo saabii dum naa? Wanaa! Goondinal tan saabii dum! ²⁸ Sabi miden anndi neddo goondinal mum nanngirtee pooccitiido, wanaa saabe haybugol mum Sariya Muusaa oo. ²⁹ Naa Laamdo yo Laamdo Yahuudiyankooḑe tan? Wanaa kanko woni Laamdo leḑi goddi dii duu naa? Kanko jaati woni Laamdo leḑi goddi dii duu, ³⁰ sabi Laamdo gooto woodi, nanngiroowo taadiibe ḑee fooccitiibe saabe goondinal mum'en, ḑe taadaaki ḑee duu o nanngiran dum'en fooccitiibe saabe goondinal mum'en. ³¹ Ndennoo, min itirooḑe Sariya Muusaa oo goondinal naa? Fes! Min ittaali mo, min tabintinḑe mo!

Haala goondinal Ibarahiima

4 Kodum mbiyaten e Ibarahiima njaati men oo? ² So tawiino nii mo laatike pooccitiido saabe gollleeji makko

^{¶¶}3:12 Jabuura 14.1-3; 53.2-4

^{§§}3:13 Jabuura 5.10

^{*}3:14 Jabuura 10.7

[†]3:17 Esaaya 59.7-8

[‡]3:18 Jabuura 36.2

dii, nden omo waawi mantaade. Kaa mo waawaa mantaade yeeso Laamdo.

³Sabi Binndi dii mbii: «Ibarahiima goondinii Laamdo, Laamdo jatorike mo saabe majjum mo poocitiido.»⁴

⁴Golloowo, njobdi mum jatortaake wadaneede moyyere, dum tilsudum.

⁵Kaa mo fawataa jikke mum e golleeji mum lobbi, pawoowo jikke oo e goondinde Laamdo baawdo nanngirde yeddufe foocitiife oo, kanko, Laamdo jatorto mo saabe goondinal makko ngal mo poocitiido. ⁶Nii Daawuuda siforii mbelko'aaku neddo mo Laamdo jatorii poocitiido tawi walaa golleeji lobbi:

⁷«Be boofi mum'en njaafaa,

be luutti mum'en tosaa,

mbelii hoore.

⁸Neddo mo Joomiraado hiisaaki luutti mum,

welii hoore.»⁸

⁹Tama taadiife bee tan njeý oon mbelko'aaku? Tama be taadaaki bee ngalaa hen? Tama wanaa saabe goondinal Laamdo jatorii Ibarahiima yo poocitiido? ¹⁰Ndennoo, hono Ibarahiima worrunoo nde nanngiraa poocitiido ndee? O taadiido naa o wanaa? O nanngiraama o poocitiido gila o taadaaki.

¹¹Taadagol makko duu yo maande holloore foocitaare makko ndee saabe goondinal o hebiri gila o taadaaki. Hono non, o laatorii njaati goondinbe be taadaaki bee fuu, yalla been duu ana njatoree yo foocitiife. ¹²Kasen kanko woni baaba taadiife be kaadaali e taadagol tan, jokkuŋe laawol makko, kanko baaba men Ibarahiima goondindo Laamdo gila taadaaki oo.

Haala ko Laamdo fodani Ibarahiima

¹³Laamdo fodanii hokkude Ibarahiima e iwdi mum aduna oo. Wanaa kamari Ibarahiima ana jokki Sariya oo Laamdo fodiri dum, o fodirii dum kamari foocitaare nde o hokkirii Ibarahiima saabe goondinal mum ndee. ¹⁴Sabi so tawii jokkude Sariya ana heya neddo faa hokkee ko fodaa koo, goondinal laatike meere, fodoore ndee duu nafataa. ¹⁵Sabi Sariya oo jukkungo Laamdo waddata, kaa do sariya walaa, boofi duu ngalaa.

¹⁶Ndennoo, fodoore Laamdo ndee e goondinal fawii, yalla ende laato moyyere makko, nde tabitana iwdi Ibarahiima fuu, wanaa jokkuŋe Sariya bee tan, nde tabitana goondinirbe no Ibarahiima goondiniri nii bee fuu. Kanko woni njaati meeden en fuu

¹⁷yeeso Laamdo, no winndorii nii: «Mi wadii ma baaba lepi keewdi.»^{**}

Ibarahiima goondinii Laamdo guurtinoowo maayŋe, biyoowo ko woodaa yo laato. ¹⁸Do Ibarahiima haannoo tayude jikke doo, don fawi jikke goondini, nii laatorii baaba lepi keewdi no Laamdo wiirunoo mo nii: «Hono nii iwdi maa fotata.»^{††}

¹⁹Ibarahiima duufi mum ana mbaara e teemedere, kaa goondinal makko lo'aali nde o yiinoo terde makko naywii, Saaratu jom suudu makko oo duu naywii yawtii rimde. ²⁰O sikkitaaki fodoore Laamdo ndee, ko laatii dee, goondinal makko beydi hebude semmbe, mo teddini Laamdo, ²¹sabi o tayorii Laamdo ana waawi tabintinde fodoore mum.

²²Saabe dum, «Laamdo jatorii mo o

⁴4:3 Puddoode 15.6

§4:8 Jabuura 32.1-2

** 4:17 Puddoode 17.5

†† 4:18 Puddoode 15.5

pooccitiido.» ²³Ko Binndi dii mbii «Laamdo jatorii mo o pooccitiido» koo, wanaa kammari makko tan winndorii, ²⁴ana winndorii kammari meeden enen duu, enen warooŋe jatoreede en fooccitiibe, goondinbe Laamdo guurtindo Joomiraado men Iisaa e hakkunde maaybe oo, ²⁵oon bardaado saabe luutti men, guurtiniraado yalla eden nanngiree en fooccitiibe.

Haala jam hakkunde men e Laamdo

5Nde wonnoo en nanngiraama fooccitiibe saabe goondinal, jam wadii hakkunde men e Laamdo kammari Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²Kanko udditani en damal hinnee Laamdo mo ngon-den e mum jooni oo, dum laatorike saabe goondinal men ngal. Eden ceyoroo jikke hebude ngedu e annoora Laamdo. ³Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji men duu sabi eden anndi torraaji ndimata mupal, ⁴mupal ngal rima neddaaku, neddaaku oo rima jikke. ⁵Jikke oo noo fuurataa, sabi Ruuhu Ceniido mo ndokke-den oo hebbinani en jilli Laamdo dii.

⁶Sabi nde en ngalaano semmbe ndee, nden Almasiihu maayani en, enen yedduŋe Laamdo, e ley wakkati mo Laamdo subii oo. ⁷Ana tiidi neddo jaba maayande goddo fay so oon yo pooccitiido, ana moyya neddo jaba maayande neddo moyyo. ⁸Kaa Laamdo tabintinani en jilli mum e men ko Almasiihu maayani en gila en luuttooŋe koo. ⁹Jooni ko nanngira-den en fooccitiibe saabe yiyam makko dam koo, tayoral en ndaŋan e jukkungo Laamdo ngoo saabe makko. ¹⁰Sabi nde ngonno-den en konnee'en Laamdo ndee, Laamdo rewrintinii en e mum saabe maayde Biyum oo ndee. Ko ndewrintina-den e makko jooni koo, tayoral en kisinirte saabe nguurndam Biyiiko oo dam. ¹¹Kasen duu eden

ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oo.

No Aadama nanndirta e Almasiihu garoynoodo oo

¹²Jooni, saabe neddo gooto luutti naatiri e aduna oo, kasen duu luutti dii ngaddi maayde. Non maayde ndee yotorii yimbe fuu, sabi be fuu be luuttii. ¹³Gila Sariya Muusaa oo jippinaaka, luutti ana ngoodi e aduna oo, kaa so sariya walaa, luutti kiisataake. ¹⁴Gila e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde heerii. Fay be luuttiraali no Aadama luuttudo yamiroore Laamdo bee nii duu maayan. Oon Aadama ana nanndita e garoyoowo oo.

¹⁵Kaa en kaanaa fonndude luuttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luuttal neddo gooto, kaa hinnee Laamdo buri fuu mawnude, kapum e moyyere nde o wadani yimbe heewbe saabe neddo gooto ndee, dum woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶Kasen duu en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo waddata koo e ko luuttal neddo gooto waddata koo. Sabi sariya banngal luuttal neddo gooto jukkungo waddi, kaa moyyere Laamdo mawnde caggal luutti keewdi wadi faa yimbe nanngiraa fooccitiibe. ¹⁷Ko luuttal neddo gooto (dum woni Aadama) waddani maayde laamaade yimbe koo, tayoral hebooŋe hinnee Laamdo keewdo hokkaabe fooccitaare bee, kapum'en laamoto ley nguurndam saabe neddo gooto (dum woni Iisaa Almasiihu).

¹⁸Ndennoo, no luuttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo nii, hono non kasen golle pooccitiido mo neddo gooto golli wadirta yimbe fuu nanngiree fooccitiibe hokka dum'en nguurndam. ¹⁹No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luuttooŋe nii, hono non

dowtaare neddo gooto duu wadiroyta heewŋe nanngireede foocitiibe.

²⁰Sariya Muusaa oo wardii faa luutti beyda annditeede, kaa do luutti keewi fuu, don hinnee Laamdo burata fuu heewde. ²¹Hono no luuttal laamorii saabe maayde ndee nii, hono non hinnee Laamdo oo duu laamoroytoo saabe foocitaare ndee faa naba en to nguurndam nduumiidam dam Joomiraado men Iisaa Almasiihu hokkata en dam.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurtidinde e mum

6 Ndennoo, kodum mbiyaten? En ked-doto e luuttal yalla hinnee Laamdo oo ana beydoo naa? ²Dum waawaa laataade! En maaybe banngal luutti, dum woni en ceertii e majji. Ndennoo hono mbaawraten kasen wuurde e ley luutti? ³Odon anndi lootogal men batisima kabbugal en e Iisaa Almasiihu ngal habbi en e maayde mum duu. ⁴Ndennoo, e ley batisima oo en maaydii e makko en irdaama e makko, yalla no Almasiihu wuurtiri e hakkunde maaybe saabe baawde Baabiraado teddude dee nii, enen duu eden nguurda non nguurndam kesam. ⁵E ley dum, no ndeentir-den e makko maayde nandunde e nde makko ndee nii, hono non ndeentirten e makko immital nandungal e ngal makko ngal. ⁶Sabi eden anndi ko hiidfi ko woni ley men koo tontidaama e makko dow leggal bardugal, yalla terde men luuttooje dee ana kalkoo, tonngite-den iwde e tonngoode luuttal. ⁷Sabi maaydo tonngitaama iwde e tonngoode luuttal, nanngiraama poocitiido. ⁸Ko maaydu-den e Almasiihu koo, eden koolii en nguurdan e makko duu, ⁹sabi eden anndi ko Almasiihu wuurti e hakkunde maaybe koo, maayataa kasen, maayde duu jaalataako mo kasen. ¹⁰Sabi nde o maayi ndee, o tayii tonngoode luuttal cilol gootol keyoowol

yimbe jamaanuui dii fuu. Jooni e nguurndam makko dam, Laamdo o wuuranani. ¹¹Hono non, onon duu, laatee no maaybe nii banngal luuttal, no wuuranbe Laamdo nii e habbagol mon e Iisaa Almasiihu ngol.

¹²Ndennoo, pati accee luuttal jaaloo terde mon maayooje dee faa njokkon gidaade majje. ¹³Pati ndokkee caldi mon dii luuttal, pati ngadon di kaborde oopaa. Ndokkee ko'e mon Laamdo. Kammari on maaynoobe, jooni kaa on wuurbe, ngadon caldi moodon dii kaborde foocitaare. ¹⁴Luuttal jaalataako on kasen, sabi on goottii taweede e ley Sariya oo, ko ngon-don e mum dee, e ley hinnee Laamdo.

No yimbe laatortoo golloobe dwtaniibe foocitaare

¹⁵Kodum hen, ndennoo? En luuttan saabe e ley hinnee ngon-den wanaa e ley Sariya naa? Dum waawaa laataade! ¹⁶Odon anndi so on ngadii ko'e mon e gollande neddo faa dwtano-don dum, on laatiima maccube mo dwtano-don oo. Ndennoo, naa on laatiima maccube luutti nabooji on e maayde, naa on dwtaniima Laamdo naboowo on e foocitaare. ¹⁷Kaa jattooje ngoodanii Laamdo! Arande e tonngoode luuttal ngonno-don, kaa jooni odon nii dwtorii berde laabude laawol ngol njannge-don ngol. ¹⁸On tonngitaama iwde e tonngoode luuttal, on laatike golloobe dwtaniibe foocitaare ndee. ¹⁹Mido haalda doo no yimbe paamirta nii kammari on njaawaali faamde. No ngadirno-don caldi mon dii e maral tuundi e oopaa faa ngollu-don ko boni nii, jooni ngadirnon non caldi mon dii e maral foocitaare faa ngollon ko senii.

²⁰Nde ngonno-don e tonngoode luuttal ndee, on laatanooki golloobe dwtaniibe foocitaare. ²¹Kodum kebunodon e majjum? Fay huunde, so wanaa

ko kersirton hannde koo, sabi battane majjum yo maayde. ²²Kaa jooni, on tonngitaama iwde e tonngoode luuttal, on laatike gollanoobe Laamdo, odon nguura e senaare. Battane majjum yo nguurndam nduumiidam. ²³Sabi mbarjaari luuttal yo maayde, kaa moyyere nde Laamdo hokkata ndee yo nguurndam nduumiidam e ley haŋbagol men e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No yimbe tonngitirtee iwde e tonngoode Sariya

7 Sakiraabe, mido haaldana on no yimbe anndube Sariya Muusaa oo bee nii. Odon anndi faa laabi paca neddo e ley Sariya tawetee so nii ana hed-dii wuurde. ²Hono nii debbo bamaado, sariya tonngi dum e gorum oo so nii gorko oo ana wuuri. Kaa so gorko oo maayii, mo tonngitaama iwde e sariya tonngunoodo mo oo. ³So goddo bamii mo e ley nguurndam goriiko oo, wiyete mo jeenoowo. Kaa so goriiko oo maayii, sariya oo yoppitan mo, mo wiyataake jeenoowo so mo bamondirii e gorko goddo. ⁴Sakiraabe am, onon duu on maayanii Sariya Muusaa, on iwii e ley mum kammari maayde Almasiihu ndee, on jeyaama e goddo, dum woni Almasiihu mo Laamdo wuurtini e hakkunde maaybe oo yalla eden ngolla ko wela Laamdo. ⁵Wakkati nde ngonno-dēn e hiini hoore men ndee, gidaade yonki bonde de Sariya Muusaa oo tekkini dee ana ngolla e terde men faa naba en to maayde. ⁶Kaa jooni, en tonngitaama iwde e tonngoode Sariya Muusaa, sabi en maayii banngal Sariya tonngunoodo en oo faa mbaawen gollande Laamdo ley nguurndam kesam tuugiidam e Ruuhu oo, tawee dam tuugaaki e Sariya kiidfo binndaado oo.

No Sariya Muusaa anndiniri ko woni luuttal

⁷Ndennoo, kodum mbiyaten? Sariya Muusaa oo yo luuttal naa? Wanaa! Kaa noo, Sariya oo anndini kam ko woni luuttal. Sabi mi anndataano ko woni tuuyo so Sariya oo wiyaalino: «Pati tuuyeedaa!» ⁸Luuttal ngal tuugike kadaadi dii, wadi e am sii tuuyooji fuu. Sabi so Sariya walaa, luutti dii yo baatudii. ⁹Arannde, nde mi anndaano Sariya oo ndee, miin, mido wuurnoo, kaa ko kadaadi dii ngari koo, luuttal laattii guurngal, ¹⁰miin, maay-mi. Jamirooje kaannoodde waddande kam nguurndam dee, laatii nabooje kam to maayde. ¹¹Sabi luuttal ngal tuugike kadaadi dii, yonji kam, wardi kam di. ¹²Ndennoo, Sariya Muusaa yo ceniido, jamirooje dee duu yo ceniide yo poocitiide yo moyyude.

¹³Jooni, ko moyyi waddanii kam maayde naa? Waddanaali! Luuttal woni ko waddani kam maayde. Hono nii ngal annditirtee ngal luuttal jaati, sabi ngal nawtorike ko moyyi faa rima e am maayde. Ndennoo, saabe jamirooje dee luuttal ngal banngii ngal luuttal yabbitiingal.

No yimbe njogoraaki sembe hafude e luutti

¹⁴Eden anndi Sariya Muusaa oo to Ruuhu Ceniido iwi. Kaa miin mi neddo lo'udo mo luutti njaalii. ¹⁵Sabi mi faamaali ko ngadan-mi koo: ko njidu-mi wadude koo, mi wadataa dum, kaa ko mbaju-mi koo, dum ngadan-mi. ¹⁶So mido wada ko mi yidaa koo, dum ana holla mi jabii Sariya Muusaa oo ana moyyi. ¹⁷Joonnoo, wanaa miin wadirta non, luuttal gonngal e am ngal wadirta non. ¹⁸Mido anndi e ley am, dum woni e ley terde am, ko moyyi walaa e mum. Yidude wadude ko moyyi ana e am, kaa mi waawaa wadude dum. ¹⁹Mi wadataa

ko moyyí ko njidú-mi koo, ko boni ko mi yidaa koo ngadan-mi. ²⁰Kaa so mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta non, luuttal gonggal e am ngal gollirta non. ²¹Ko taykii-mi hen dee: wakkati fuu mido yidi wadufe ko moyyí, kaa ko boni koo huŋindii kam. ²²To ley hakkille am too, Sariya Laamdo oo ana weli kam jaati, ²³kaa mido maata neesu bondo e ley terde am, ana haŋa e sariya gondo ley hakkille am oo. Neesu bondo oo ana wada kam maccudo luuttal gonggal e terde am ngal. ²⁴Hee mido yurminii! Homo waawi ittude kam e dee terde nabooje kam to maayde? ²⁵Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu!

Ndennoo miin, e ley hakkille am mi gollanoowo Sariya Laamdo, kaa e terde am mi gollanoowo luuttal.

Haala nguurdam kabŋiidam e Ruuhu Laamdo

8 Jooni kaa, jukkungo fuu walaa e haŋbiibe e Iisaa Almasiihu bee, ²sabi baawde Ruuhu dokkooje en nguurdam saabe Iisaa Almasiihu dee ittii en e baawde luuttal, kapum e maayde fuu. ³Ko Sariya Muusaa ronki timminde saabe loore terde men koo, dum Laamdo timmini. Faa o tosa luutti o neldi Biyiiko jaati dow mbaadi nandundi e ndi biibe aadama luuttoobe ndii. E mum o jukki luuttal golloowal e ley terde men ngal. ⁴Dum fuu yalla laabal ngal Sariya oo yamiri ngal ana hiiba e meeden, enen jokkufe Ruuhu be njokkaali e gidaade yonki mum'en bee. ⁵Haŋbiibe e gidaade yonki bee, gidaade yonki miilata, kaa haŋbiibe e Ruuhu bee, ko Ruuhu jey koo miilata. ⁶Miilde gidaade yonki mum tan, maayde wadanta neddo, kaa noo, miilde ko Ruuhu jey koo, nguurdam e jam waddanta neddo. ⁷Sabi miiloowo gidaade yonki mum tan yo gaŋo Laamdo, sabi joo-

mum downtantaako Sariya Laamdo oo, ko selli hen dee, waawaa jaati. ⁸Haŋbiibe e gidaade yonki bee mbaawaa welde Laamdo.

⁹Kaa onon, on kabŋataako e gidaade yonki so Ruuhu Laamdo ana e mon, e Ruuhu oo kabŋoto-don. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oo, waldaa e Almasiihu. ¹⁰Kaa so Almasiihu wonii e mon, fay so taweede terde mon dee yo maayde saabe luuttal ngal, yonkiiji mon dii kaa yo guurdi kammari on nanngiraama foocitiibe. ¹¹Laamdo guurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe oo, so Ruuhu mum ana e mon, kapum jaati hokkata terde mon maayooje dee nguurdam, o hokkiran dum Ruuhu makko gondo e mon oo.

¹²Jooni kaa, sakiraabe, so won ko tilsinte-den, wanaa jokkude gidaade yonki tilsinte-den. ¹³So on nguurdii no gidaade yonki ngorri nii fuu, on maayan. Kaa so on mbardii gidaade dee Ruuhu Laamdo oo, on nguuran. ¹⁴Be Ruuhu Laamdo oo dowata bee yo biibe Laamdo. ¹⁵Sabi Ruuhu mo Laamdo hokki on oo wadataa on maccube faa wartira on e kulol. Ko kebu-don dee, Ruuhu gadoowo on biibe Laamdo. Kanko wadata en noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶Ruuhu oo jaati, kapum e berde men dee ana ceedoo en biibe Laamdo. ¹⁷So en biibe, en ronoobe duu. So en ronoobe ko Laamdo fodi koo, en rondoobe e Almasiihu. So eden torridee e makko, en kebidan e makko teddeengal duu.

Haala teddeengal garoyoowal

¹⁸Mido anndi torraaji meeden hantende dii mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo bannginanta en jango ngal. ¹⁹Tagoore ndee fuu ana heppi jalaande nde Laamdo bannginta teddeengal biibe mum ndee. ²⁰Sabi tagoore ndee, baawde nabooje nde e meere laamotoo nde. Wanaa e sago

mayre dum wadaa, Laamdo muuyrunoo dum non. Kaa jikke ana woodi, ²¹sabi tagoore ndee tonngitete iwde e tonngoode ngol, soottitee heba ngedu e teddeengal ngal biŋbe Laamdo bee kebata ngal. ²²Sabi eden anndi, faa jooni tagoore ndee fuu ana uuma ana tampi e naawalla ŋatawere. ²³Wanaa dum tan, enen hebiŋbe Ruuhu Laamdo oo no dokkal Laamdo adiingal nii bee duu eden uuma, sabi eden keppi Laamdo soottitaaki terde men dee wada en biŋbe mum. ²⁴Sabi e ley jikke kisina-ŋen. Kaa jikke kebaado ŋoottii laataade jikke, sabi neddo fawataa jikke e ko hebi. ²⁵Kaa so eden pawa jikke e ko en kebaali tafon, en ndoomiran dum sawraare.

²⁶Hono non Ruuhu oo waran walla en e loore men duu, sabi en anndaa no kaan-ŋen wadirde duwaawu nii. Kaa Ruuhu oo e hoore mum ŋaaganto en Laamdo, ŋaagoroo uumaali di mbaawaa sifeede e haalaaji. ²⁷Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oo duu ana anndi anniya Ruuhu, sabi e sago makko Ruuhu oo ŋaagirantoo seniibe bee.

²⁸Eden anndi, yidube Laamdo noddiraabe anniya makko bee, Laamdo ana wada huunde fuu gollida faa laatanoo dum'en ko moyyi. ²⁹Sabi be Laamdo anndi gila tagaaka bee, o hoddiranii dum'en nanndude e Biyiiko oo, yalla Biddo oo ana laato hammadiijo sakraabe heewbe. ³⁰Kasen duu be o hoddirani bee, o noddii dum'en, be o noddii bee, o nanngirii dum'en fooccitiibe, be o nanngiri fooccitiibe bee, o hokkii dum'en ngedu mum'en e teddeengal makko.

Haala jilli Almasiihu

³¹Caggal dum fuu, kodum mbiyaten? So Laamdo ana wondi e men, homo waawi honude en? ³²Kanko, fay Biyiiko oo e hoore mum mo hadaali en, o hokki-

tirii dum kammari men en fuu. Fay huunde hadataa mo hokkude en ko moyyi fuu, o hokkida en dum e mum. ³³Homo nabata be Laamdo subii bee sariya? Fay gooto, sabi Laamdo nanngirii be fooccitiibe! ³⁴Homo waawi libude be e sariya? Walaa, sabi Iisaa Almasiihu maayanii en, ko buri dum fuu, o wuurtanii en. Omo joodii naamo Laamdo omo naaganoo en. ³⁵Kodum waawi seenndude en e jilli di Almasiihu yidi en dii? Billaare naa, wemmbere naa, torra naa, yobere naa, kolndam naa, farati naa, naa kaafaawi? ³⁶Nii Binndi dii mbiiri:

«Saabe maa miden nii kosa maayde ŋannde fuu, miden nanngiraa no baali kirsoyteedi nii.»^{††}

³⁷Dum fuu e taweede, eden kebira jaalagal manngal saabe jiddo en oo. ³⁸Sabi mido tay'ori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa malaa'ika'en, wanaa laamu, wanaa ko wari jooni, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹wanaa baawde gonde dow, wanaa gonde ley, wanaa huunde fuu ko tagaa, fay huunde waawaa seenndude en e jilli di Laamdo wadi e men dii e ley haŋbagol men e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala lepol ngol Laamdo subii

9 Ko kaalan-mi doo koo yo goonga, sabi ko ngon-mi e Almasiihu koo kaaliran-mi, mi fenataa. Hakkille am mo Ruuhu Ceniido dowata oo, ana seedanoo kam ²mboy-yonki cattudo, kaŋum e naawalla duumiido ana e am ³⁻⁴saabe Israa'iilankooŋe sakiraabe am bee. Mido yelinoo laataade kuŋaado mi seerta e Almasiihu miin e hoore am so ana nafanoo lepol am ngol. Kambe ngoni be Laamdo wadi biŋbe mum, holli be teddeengal mum. Kambe njeŋ aadiiji dii e Sariya Muusaa oo. Kasen duu Laamdo

anndinii ƒe no rewirtee, waɖanii ƒe podooje mum. ⁵Lepol am yo iwɖi maamiraabe Israa'iila aranndeeƒe ƒee, Almasiihu duu banngal ƒii-aadamaaku mum e lepol ngol iwi, kanko woni Laamɖo, o tiimɖo huunde fuu, yo o yette faa abada. Aamiina.

⁶Dum wanaa wiide konngol Laamɖo ngol laatike meere. Sabi wanaa iwƒe e Israa'iila ƒee fuu ngoni Israa'iilankooƒe, ⁷wanaa iwƒe e Ibarahiima ƒee fuu ngoni ƒiɓƒe mum jaati. Sabi Laamɖo wii Ibarahiima: «Iwɖi Isiyaaka ndii, kayri innditortoo innde maa.»[¶] ⁸Dum woni: wanaa ƒiɓƒe Ibarahiima rimiraabe no yimƒe fuu ndimirtee nii ngoni ƒiɓƒe Laamɖo, rimiraabe saabe fodoore ndee ƒee nanngiraa no iwɖi makko jaati nii. ⁹Sabi Laamɖo fodii ɖii konngi wii: «Mi wartsan e hono oo wakkati mawuuri, Saaratu heƒan ɓiɖɖo gorko.»^{§§} ¹⁰Wanaa ɖum tan. Rebekka duu ɓamii reedu funeeƒe. Baaba maɓƒe yo Isiyaaka, maama men oo. ¹¹⁻¹²Gila ƒiɓƒe ƒee ndimaaka sako ƒe ngadɔ ko moyyi naa ko boni, nden Laamɖo wii Rebekka: «Mawniraado oo laatoto maccuɖo mijiraado oo.»^{*} O waɖiri non faa anniya makko banngal subagol tabita, ɖum woni: subagol makko ngol fawaaki e golle yimƒe, e Laamɖo noddooowo oo ngol fawii ¹³no Binndi ɖii mbiiri nii: «Yaaku-uba korsin-mi, Iisuwa koynu-mi.»[†]

¹⁴Ndennoo, kodum mbiyaten? Laamɖo yo oojiɖo naa? Fes! ¹⁵Anni ko o wii Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuy-mi hinnaade, mi yurmoto mo muuy-mi yurmaade.»[‡]

¹⁶Ndennoo, subagol makko fawaaki e sago nedɖo naa e golle mum, ko fawii e mum dee, dow Laamɖo jurmotoodo oo. ¹⁷Sabi e ley Binndi ɖii, Laamɖo wii Fira'awna: «Ko ngadir-maa-mi kaananke dee, faa mi hollira baawde am e maa, kasen duu faa innde am ooynee e aduna oo fuu.»[¶] ¹⁸Ndennoo, Laamɖo yurmoto mo muuyi, yoornan ƒernde mo muuyi.

¹⁹Ana moyya ɖaja ɓiiɖo kam: «So non ɖum worri, kodum Laamɖo felirta yimƒe so fay gooto waawaa salaade muuyde makko dee?» ²⁰Aan nedɖo oo, kodum ngon-ɖaa faa njeddaa Laamɖo? Loonde mahaande ana wiya mahudɖo ɖum oo: «Ko saabii so mahir-ɖaa kam nii?» ²¹Mahoowo loode ana waawi waɖude e loope ɖee ko yiɖi fuu: e loopal gootal o maha loonde nde gollirtaake so wanaa e dow ko hensaa, o maha wonnde gollirteende ko wanaa ko hensaa. ²²Haya, fay so taweede Laamɖo muuyii ɓannginde tikkere mum kajum e baawde mum, o muɖanii ƒe o tikkani ƒee muɖal cattungal, ɖum woni haanduƒe e halkaade ƒee. ²³O waɖirii nii faa o ɓanngina annoora makko mawɖo dow ƒe o yurmotoo ƒee, ƒe o lanndinanii gila ko ɓooyi yalla ana keɓa ngedu e annoora makko. ²⁴Been yimƒe ngoni enen ƒe o noddi ƒee, wanaa ley Yahuudiyankooƒe ƒee tan, ley lepi godɖi ɖii duu. ²⁵Nii Laamɖo wiiri ɖum e dewtere annabi Hosee'a:

«Lepol ngol wanaa lepol am ngol, mi noddroyan ngol lepol am, yimƒe ƒe korsinaaka ƒee, mi noddroyan ƒe yimƒe am horsuƒe.

²⁶Kasen duu ɖo ƒe mbiyetenoo ƒe nganaa yimƒe am ɖoo,

[¶]9:7 Puddooɖe 21.12

^{§§}9:9 Puddooɖe 18.10,14

^{*}9:11-12 Puddooɖe 25.23

[†]9:13 Malakiya 1.2-3

[‡]9:15 Pergu 33.19

[¶]9:17 Habaakuk 9.16

don ƒe mbiyoytee ƒiƒƒe Laamdo guurdo oo.»[§]

²⁷ Annabi Esaaya duu haalii haala Israa'iilankooŋe, wii: «Fay so ƒiƒƒe Israa'iila keewiri no njaareendi geeci nii, seeda maƒƒe tan hisintee, ²⁸ sabi Joomiraado tabintinan konngol mum faa hiƒƒa e leydi ndii ko yaawi.»^{**} ²⁹ Kasen duu nii Esaaya wiirunoo gila arannde:

«Sinndo Joomiraado Jom Semme oo ƒalɔaali en iwɔi,

tawanno en laatike no ngeenndi Sodooma nii, en nanndii e ngeenndi Gomoora.»^{††}

No Laamdo nanngirta goondinƒe Iisaa ƒee foocciitiƒe

³⁰ Ndennoo, kodum mbiyaten? Ko mbiyaten annii: yimƒe ƒe nganaa Yahuudiyankooŋe ƒe tewtaalino nanngireede foocciitiƒe yeeso Laamdo ƒee, ƒeen keƒi foocciitaare, dum woni foocciitaare saabe goondinal.

³¹ Israa'iilankooŋe tewtunoobe nanngireede foocciitiƒe yeeso Laamdo saabe jokkude Sariya ƒee ndonkii heƒude nanngireede foocciitiƒe. ³² Ko saabii? Saabe ƒe tewtiraali dum goondinal, golle maƒƒe ƒe tewtiri dum faa ƒe pergiti e «haayre fergitoore ndee» ³³ no haala kaa hippiraa ley Binndi ɔii nii:

«Mi fawan e Siyona haayre nde yimƒe pergitotoo e mum so liba dum'en. Kaa goondindo nde fuu hersataa abada!»^{‡‡}

10 Sakiraabe, ko njiɔu-mi e ƒernde am jaati, e ko jaagotoo-mi Laamdo: Israa'iilankooŋe kisinee.

² Midɔ seedanoo ƒe eƒe kirana Laamdo sanne, kaa kiram maƒƒe dam walɔaa e faamu. ³ Be paamaali foocciitaare nde Laamdo hokkata neddo ndee, faa ƒe piyani ko'e maƒƒe dabare laataade foocciitiƒe. Hono nii ƒe dɔwtanaaki sariya mo Laamdo darni faa nanngira neddo poocciitiido oo. ⁴ Sabi Almasiihu woni timmoode Sariya Muusaa oo, yalla goondindo Almasiihu fuu ana nanngiree poocciitiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Ko Muusaa winndi banngal foocciitaare iwnde e Sariya ndee annii: «Neddo fuu jokuɔdo Sariya oo.»^{¶¶} ⁶ Kaa ko foocciitaare iwnde e goondinal ndee wii koo: pati wii e ƒernde maa «Homo ŋabbata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Homo yahata laakaraa?» Dum woni faa immintina Almasiihu e hakkunde maayƒe. ⁸ Ndennoo, kodum foocciitaare iwnde e goondinal wiyata? Dum ɔoo nde wiyata: «Konngol Laamdo ana baɔi maa, engol e hunduko maa, engol e ƒernde maa.»^{§§} Ngol konngol woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngal. ⁹ So a seedorike hunduko maa Iisaa yo Joomiraado, a goondinii e ƒernde maa Laamdo wuurtinii mo e hakkunde maayƒe, a hisinte. ¹⁰ Sabi goondindo e ley ƒernde mum, Laamdo nanngiran dum poocciitiido, ceɔɔriido hunduko mum, Laamdo hisinan dum ¹¹ no Binndi ɔii mbiiri nii: «Goondindo mo fuu hersataa.» ¹² Jooni, walaa ko seenndi Yahuudiyanke e mo wanaa Yahuudiyanke, ƒe

[§]9:26 Hosee'a 2.25; 2.1

^{**}9:28 Esaaya 10.22-23

^{††}9:29 No **Sodooma** e **Gomoora** kalkiraa nii winndaama e ley Puɔɔɔɔde 19.1-29

^{‡‡}9:33 Esaaya 28.16

^{¶¶}10:5 Lewinkooŋe 18.5

^{§§}10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14

fuu ƒe Joomiraado gooto, o kebbinoowo moyyereeji makko e noddooŋe mo ƒe fuu. ¹³Sabi «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»*

¹⁴Kaa hono ƒe mbaawiri noddude mo so ƒe ngoondinaali mo? Hono ƒe mbaawiri goondinde mo so ƒe nanaali kabaaru makko? Hono ƒe mbaawiri nande kabaaru makko so baajotoodo walaa? ¹⁵Hono yimbe mbaawiri wajaade so nelaaka? Binndi dɔi mbii: «Hunde fuu furaa yiigol warooŋe yottinde Kabaaru Lobbo ƒe ngol woodude.»†

¹⁶Kaa wanaa yimbe fuu njabani Kabaaru Lobbo oo. Annabi Esaaya wii: «Joomiraado, homo goondini waaju amen oo?»‡

¹⁷Hono nii goondinal hebiraa e nande waaju, waaju duu hebiraa e konngol Almasiihu.

¹⁸Kaa mido lamndoo dum doo: Israa'iilankooŋe nanaali naa? ƒe nani jaati! Nii Binndi dɔi mbii: «Daade maŋbe nanaama e aduna oo fuu, konngi maŋbe njottiima faa hoore leydi.»¶

¹⁹Mido lamndoo kasen: Israa'iilankooŋe paamaali naa? Ley Tawreeta Muusaa Laamdo wii tafon:

«Mi wadan kiron ƒe laataaki lepol ƒe, mi wadan tikkanon lepol ngol walaa hakkille.»§

²⁰Nden kaa, annabi Esaaya hulaali wiide caggal mum:

«Be tewtaalino kam ƒe tawii kam, ƒe lamndanaaki kam ƒe, mi bannganii dum'en.»**

²¹Kaa banngal Israa'iila, Laamdo wii:

«Nannde fuu mido lanndinii jabbade lepol caliingol jeddungol ngol.»††

No Laamdo holliri ana yurmoo Israa'iilankooŋe

11 Ndennoo, mido lamndoo: Laamdo yoppii yimbe mum Israa'iilankooŋe ƒe naa? O yoppaali! Sabi miin e hoore am mi Israa'iilanke, mi iwɔi Ibarahiima, e suudu baaba Benamin njeyaa-mi. ²Laamdo yoppaali yimbe mum ƒe subinoo gila arannde ƒe. Tama on anndaa ko Binndi dɔi mbii nde annabi Iliyaasa wullantonoo Israa'iilankooŋe ƒe to Laamdo, wii: ³«Joomiraado, ƒe mbarii annabaabe maa, ƒe ngurjini ittirde maa sadaka, miin tan gooto heddi, ebe ndaara no ƒe mbarda kam.» ⁴Koɔum Laamdo jaabii mo? Dum doo: «Mi moobtanii hoore am ujunaaji njeddon gorko ƒe kujidanaali tooru wiyeteendu Ba'ala.» ⁵Hono non, hakkunde yimbe hannde ƒe, ana woodi yimbe seeda ƒe Laamdo suborii saabe hinnee mum. ⁶Kaa so o suborike ƒe hinnee, en anndan o suboraaki ƒe saabe golle maŋbe. So wanaa dum, hinnee Laamdo oo heddataako laataade hinnee hankasen.

⁷Ndennoo, hono laatii? Ko laatii dee, Israa'iilankooŋe ƒe kebaali ko ndaartunoo koo, ƒe Laamdo subii ƒe nii kefi dum. Woŋbe ƒe, berde mum'en mbumnaa ⁸no winndorii nii: «Laamdo uddii hakkillaaji maŋbe, wumnii gite maŋbe, faadinii noppi maŋbe.

*10:13 Yo'ila 3.5

†10:15 Esaaya 52.7

‡10:16 Esaaya 53.1

¶10:18 Jabuura 19.5

§10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21

**10:20 Esaaya 65.1

††10:21 Esaaya 65

Faa hannde non worri.»^{‡‡}

⁹Daawuuda duu wii:

«Yo rewgol maŋŋe bonngol ngol laatano
ŋe piccal kaŋum e yammbuure,
laatanoo ŋe fergitere yalla eŋe njukkee.

¹⁰Yo gite maŋŋe niŋŋine pati ŋe njiya,
yo cagge maŋŋe ture faa abada!»^{¶¶}

¹¹Ndennoo, miŋo lamndoo: ko Yahu-
udiyanŋooŋe ŋee pergitii koo, yalla
faa ŋe caama faa abada naa? Wanaa!
Kaa saabe luutti maŋŋe dii, yimŋe
ŋe nganaa Yahuudiyankooŋe ŋee keŋiri
kisindam ŋam, yalla Yahuudiyankooŋe
ŋee ana kira. ¹²So luutti maŋŋe dii ngad-
daniid aduna oo ko moyyi, so waasude
maŋŋe goondinde Iisaa duu waddanii ŋe
nganaa Yahuudiyankooŋe ŋee ko moyyi,
wanaa haala so Yahuudiyankooŋe ŋee
fuu tuubii.

Haala hisineede ŋe nganaa Yahuudiyankooŋe

¹³Jooni, onon ŋe nganaa
Yahuudiyankooŋe ŋee kaaldan-mi: ko
laatii-mi nelaado e moodon koo, miŋo
mantoroogo golle mo ndokkaa-mi oo
¹⁴yaama mi heŋa waddude kiram e ley
lepol am, faa mi hisina yoga e maŋŋe.
¹⁵So woddineede Yahuudiyankooŋe
rewrintinii aduna oo e Laamdo, hono
laatoytoo so ŋe njaŋŋoyaama? Walaa
fuu no laatoytoo so wanaa iwde e
maayde so naata e nguurdam.

¹⁶So tamre aranndeere sakkaama
Laamdo, tame keddiide ŋee duu
cakkaama. So ŋadi lekki cakkaama
Laamdo, cabe ŋee duu cakkaama.
¹⁷Jonnoo, Israa'iilankooŋe ana mba'i
no maangoroowi tutaaki ki cabe
mum yogaaje caltaa. Aan mo wanaa
Yahuudiyanke nanndudo e cabal
maangoroowi ki tutaaka, a waddaama

a dobaama e maangoroowi kii. Nii
keŋir-ŋaa ngedu e ko iwata e ŋadi
maangoroowi tutaaki kii no cabe godde
ŋee keŋiri nii. ¹⁸Kammari majjum, pati
manta yeeso cabe caltaade ŋee. Kaa so
ada mantoo, anndaa wanaa aan wuurni
ŋadi dii, ŋadi dii nguurnu maa. ¹⁹Ana
moyya tawee ada wiya: «Cabe caltaama
yalla miŋo dobee do de ngonnoo
do.» ²⁰Ana selli! Kaa ko de caltiraa
ŋee, rafi goondinal majje, aan ada
heddiid e dobeede saabe goondinal maa.
Ndennoo, pati mawninkina, tawde-ŋaa
e kulol Laamdo. ²¹Sabi so Laamdo
ŋalaali cabe layliije ŋee, ŋalataa ma
aan duu. ²²Ndennoo, taykita moyyuki
Laamdo e jaŋngere mum fuu: omo
jaŋngana saambe ŋee, kaa omo moyya
e maa so nii ada jiiŋi e kii moyyuki.
So wanaa dum, aan duu a saltete.
²³Israa'iilankooŋe duu, so ŋe jiiŋaali
e salaare maŋŋe ndee, ŋe ndoboyte,
sabi Laamdo ana waawi dobirde ŋe e
maangoroowi kii no ŋe caltiranoo nii.
²⁴Ndennoo aan iwdo e maangoroowi
ki tutaaka kii oo, so a saltaama iwde
e makki a dobaama e maangoroowi
tutaaki kii, haala walaa cabe iwde e
lekki tutaaki kii, so caltanooma ana
mbaawi dobeede e inna mum'en.

No Laamdo yurmortoo yimŋe fuu

²⁵Sakiraabe, miŋo yiŋi anndinde on
oo doo sirri, pati yeewron ko'e mon on
hakkilante'en: yoga e Israa'iilankooŋe,
ko'e mum'en tiidinaa faa nde ŋe nganaa
Yahuudiyankooŋe goondinoyooŋe ŋee
fuu kisinaa. ²⁶Hono non Israa'iilankooŋe
ŋee fuu kisinirtee, no Binndi dii mbiiri
nii:

«Kisinoowo oo Siyona iwrata,

^{‡‡}11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10

^{¶¶}11:10 Jabuura 69.23-24

mo ittan iwdi Yaakuuba fuu e geddi Laamdo.»^{§§}

²⁷ «Dum woni aadi am e maŋŋe wakkati mo tosoyan-mi luutti maŋŋe dii fuu.»*

²⁸ Ko be calii Kabaaru Lobbo oo koo, Yahuudiyankooŋe be laatorii konnee'en Laamdo kammari mon. Kaa ko Laamdo subii be koo, be laatike yibbe mum saabe maamiraabe maŋŋe. ²⁹ Sabi mimsee walaa e dokkal Laamdo, kapum e noddaango mum. ³⁰ No calorino-don Laamdo arannde, keŋu-don jooni yurmeende saabe salaare Yahuudiyankooŋe nii, ³¹ hono non, jooni be calorii mo yalla ebe keŋa yurmeende kambe duu saabe yurmeende nde ngadana-don ndee. ³² Sabi Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, yalla omo yurmoo be fuu.

³³ Hee ngalu Laamdo ana mawni! Hakkilantaaku makko e anndal makko ana luggidi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamde laawi makko. ³⁴ Sabi nii winndorii:

«Homo anndi miilooji Joomiraado? Naa homo waawi laataade howruujo makko?»[†]

³⁵ «Homo adii hokkude mo sako o yoba dum?»[‡]

³⁶ Sabi, huunde fuu e makko iwi, huunde fuu saabe makko woodiri, huunde fuu kanko woodani. Yo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina!

No goondinŋe Iisaa kaani wuurdude

12 Ndennoo sakiraabe, mido ndaarda on saabe yurmeende Laamdo ndee, cakkee ko'e mon laatoosadaka guurdo, ceniido, beldo Laamdo.

Dum woni dewal ngal kaan-don rewirde mo ngal. ² Pati jemmbee aduna, kaa daale Laamdo heydfintina hakkillaaji mon yalla berde mon ana mbaylitoo. Nden, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko moyyi e ko weli mo e ko hibbi.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndee, mido wiya gooto e mon fuu: pati naŋŋe ko'e mon to on njottaaki. Ko kaan-don wadude dee, yeewron ko'e mon miilooji hakkilantaaku baarooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngal.

⁴ Gooto e men fuu ana jogii caldi keewdi, kaa caldi dii fuu ngaldaa golle. ⁵ Hono non, enen e heewde fuu, en neddo gooto e ley haŋŋagol men e Almasiihu, en fuu eden njeйдаa no gooto fuu jeydiri e goddo nii.

⁶ En ndokkaama dokke ceertude de Laamdo hokkiri en moyyere mum. Dokkaado haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mum, haaltira ngol no hawrirta e goondinal nii.

⁷ Dokkaado gollande deental goondinŋe Laamdo, golla. Dokkaado tinndinde tinndina. ⁸ Dokkaado waajaade waajoo. Dokkitiroowo oo hokkira bernde laabunde. Hooreejo fuu ardoroosobee. Jurmotoodo yurmorooneeddo dow seyo.

⁹ Jilli mon dii laatoosid ngaldaa e naafigaaku. Ngoddee ko boni, tiidee e ko moyyi. ¹⁰ Njidondiree jilli sakiraagu, gooto fuu teddina bannum faa burna dum hoore mum. ¹¹ Pati laatee nattube, laatee soobirante'en, ndewiron Joomiraado berde laabude, ¹² mbeltee e ley jikke oo, muŋee torra, pati ceeree e duwaawu. ¹³ Mballee seniibe Laamdo be e haajuuji mum'en dii, laatee jipinoobe hoŋŋe, ¹⁴ nduwanee torroobe

§§11:26 Esaaya 59.20

*11:27 Yeremiya 31.33-34

†11:34 Esaaya 40.13

‡11:35 Ayyuuba 41.3

on ɓee, nduwo-ɗon, pati kuɗon. ¹⁵Mbeltoodee e weltotooɓe ɓee, mboydee e woyooɓe ɓee. ¹⁶Laatodee miilooji gooti, laatee leyɗinkiniibe, pati mawninkinee, pati njogoree ko'e mon on hakkilante'en. ¹⁷So won gaɗuɗo on ko boni, pati njobtee dum. Ndaaree wafuɗe ko yimɓe fuu miilii ana moyyi. ¹⁸Nguurdee e yimɓe fuu dow jam so ana waawi laataade, dow no mbaawru-ɗon. ¹⁹Sakiraabe horsuɓe, pati njobtanee ko'e mon, ko kaan-ɗon wafuɗe dee, ɗalee tikkere Laamɗo ndee yobtanoo on. Sabi e ley Binndi ɗii Joomiraado wii: «Miin yobtoytoo mi yoboyan ɓe.»[†] ²⁰Nii winndorii kasen: «So gaɗo maa yolbii pamminaa dum, so ɗomɗii njarnaa dum. So a wafii nii, a wafan o yaagoo saabe ko o wafii ko boni koo.»[§] ²¹Pati ɗal ko boni jaale, jaalora ko boni koo moyyere.

Haala dɔwtanaade laamiibe

13 Yo gooto fuu dɔwtano laamiibe ɓee, sabi laamu walaa so wanaa iwruɗo to Laamɗo oo, kasen duu laamiibe ɓee Laamɗo lammini dum'en. ²Saabe ɗum, nedɗo fuu calaniido laamu saliima yamiroore Laamɗo, caliido yamiroore Laamɗo nee jukkete. ³Gaɗoowo ko moyyi walaa ko huldata hooreɓe ɓee, kuloowo ɓe dee, gaɗoowo ko boni. Ada yidi waasude hulde laamu naa? Ndennoo, wafu ko moyyi, o yette. ⁴Sabi laamu yo gollanoowo Laamɗo faa nafe. Kaa so tawii ko boni ngadataa, hul, sabi wanaa meere laamu wakkorii kaafaawi, o gollanoowo Laamɗo faa o tabintina jukkungo mum faade e gaɗoowo ko boni fuu. ⁵Ndennoo, waajibi dɔwtano-ɗon laamiibe ɓee, wanaa saabe hulde jukkeede tan, pati hakillaaji mon nija on duu. ⁶Dum saabii so oɗon njoba lampo, sabi laamiibe ɓee e ley golle

mum'en nanngugol lampo ngol, ɓe gollanooɓe Laamɗo. ⁷Ndokkee ɓe fuu hakkeeji maɓɓe. Ndokkee lampo mo kaan-ɗon hokkude lampo, ndokkon usuru mo kaan-ɗon hokkude usuru, kulon mo kaan-ɗon hulde, teddinon mo kaan-ɗon teddinde.

⁸Pati jamaande fuu biloo hakkunde mon so wanaa jamaande jilli. Homo fuu rewa banndum jilli. Sabi jidɗo nedɗo hono mum fuu, tabintinii Sariya Muusaa oo. ⁹E ley dum, ɗii ɗoo kadaafi: «Pati jeenu, pati naafu hoore, pati wujju, pati tuuye-ɗaa», kanji e jamirooje godɗe dee fuu eɗe kawriti e ndee ɗoo yamiroore wootere: «Njidiraa tanaa maa no njidir-ɗaa hoore maa nii.»¹⁰ Jidɗo tanaa mum gollataa dum ko boni, ndennoo, jilli tabintinta Sariya oo.

¹¹Oɗon anndi wakkati mo ngon-ɗen e mum. Wakkati mo kaan-ɗon finde oo yonii. Sabi jooni kisindam furi ɓadaade en diina nde naatuno-ɗen e goondinal ndee. ¹²Jemma oo wodɗiima, jalooma oo battiima. Ndennoo, njoppen gollude golleeji nimre ɗii, ɓamen kabitorde fooyre, ¹³nguurden no haaniri, no wonɓe e fooyre jalooma nii, tawee wanaa e ley wanngiyaare e sigiro e ko sobi e njaahilaaku e poodondiral e haasidaaku. ¹⁴Boornoree Joomiraado men Iisaa Almasiihu no kaddungal nii, pati kiinnee gidaaɗe yonki mon, pati njokkon de.

Haala tewtude ko naɓata deental goondinɓe yeeso

14 Njaɓɓee mo goondinal mum lo'i tawa on pijiraali dum ko woni e hakkille mum. ²To banngal jaamdu, oo ana tawree goondinal faa waawa jaamde huunde fuu, tawee ootoo goondinal mum ana lo'i faa

[†]12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35

[§]12:20 Tinndi 25.21-22

waasa jaamde tew. ³Naamoowo tew oo pati yawa mo jaamataa tew oo. Mo jaamataa tew oo pati jiŋa jaamoowo tew oo, sabi Laamdo jabbiima mo. ⁴Aan, kodum ngon-daa faa jiŋaa gollanoowo goddo? Mo heddo tarsinaade naa mo saama, yo donngal kalfaado makko oo. Kaa mo tarsinto faa gasa, sabi Joomiraado ana waawi niifinde mo.

⁵To bannal jalaade, oodoo ana jogorii jalaade dee ana burdi moyyude, ootoo ana jogorii jalaade dee fuu potu. Gooto fuu yo hebu tayoral e ley hakkille mum. ⁶Burdindo jalaade dee oo wadirii dum kammari Joomiraado. Kasen duu, jaamoowo ko yidi fuu oo wadirii dum kammari Joomiraado, sabi o yettan Laamdo. Mo jaamataa tew oo wadirii dum kammari Joomiraado, o yettan Laamdo kanko duu. ⁷Sabi fay gooto e men wuuranaali hoore mum, kasen duu fay gooto e men maayanaali hoore mum. ⁸So en nguurii, Joomiraado oo nguuran-den, so en maayii, Joomiraado oo maayan-den. So en nguur naa so en maay, Joomiraado oo jey en. ⁹Sabi Almasiihu maayii, kasen duu wuurtii faa laatanoo wuurbe e maaybe fuu Joomiraado.

¹⁰Aan, ko wadi so ada jiŋa sakiike maa goondindo oo? Naa aan, ko wadi so ada yawa sakiike maa goondindo oo? En fuu, en ndaroyto yeeso sarirde Laamdo, ¹¹sabi ana winndii:

«Joomiraado wii:

‹ Mi hunorike baawde am:

Koppi fuu kofanto kam,

gooto fuu sellinan miin woni Laamdo. ›

»**

¹²Nden gooto men fuu jaabanto hoore mum yeeso Laamdo.

¹³Dum nee, pati pelondiren e ko'e men hankasen, bamee anniya reentaade

e huunde fuu ko waawi fergitinde sakiike mon liŋa dum. ¹⁴Saabe Joomiraado men lisa mido tayori jaamdu fuu harmaa e hoore mum. Kaa so neddo miilii won harmundu, dum harmanan dum kaŋum. ¹⁵So a torrii sakiike maa goondindo oo saabe jaamdu maa, a jokkaali laawol jilli. Pati halku mo Almasiihu maayani oo saabe jaamdu ma nduu. ¹⁶Ndennoo, ko kebu-don so tawdon ana moyyi koo, pati waddana yimbe haalde haala mbonka. ¹⁷Sabi Laamu Laamdo fawaaki e jaamdu naa e yardu, ko fawii e mum dee, fooccitaare e jam e seyo e ley habbagol men e Ruuhu Genido oo. ¹⁸Golliranoowo Almasiihu hono non fuu, Laamdo welete dum, yimbe bee duu teddinan dum. ¹⁹Ndennoo, tewten beydude jam hakkunde men, kasen duu homo fuu tewta ko nabata banndum yeeso e ley goondinal.

²⁰Pati bonnitin golle Laamdo saabe jaamdu. So goonga, jaamdu fuu ana dagii, kaa so jaamdu ndu jaamataa nduu ana liŋa sakiike maa, jaamde ndu moyyaa. ²¹Ko moyyi dee, waasude jaamde tew e waasude yarde doro, kaŋum e waasude wadude huunde fuu ko fergitata sakiike mum. ²²Huunde fuu ko ngoondin-daa hen, yo laato hakkunde maa e Laamdo. Mo sikkitataako ko woni e hakkille mum, weli hoore! ²³Kaa neddo fuu cikkitido e ko jaamata, jukkete, sabi joomum jaamirtaa goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal yo luuttal.

15 Enen sellube goondinal bee, eden kaani wallude be goondinal mum lo'i bee, mbaasen tewtude ko weli en tan. ²Gooto e men fuu yo tewtu ko we-lata tanaa mum, faa oon yaara yeeso e ley goondinal. ³Sabi Almasiihu tew-taalino ko weli dum, kaa o wii no winndorii nii: «Bonkaaji bonkiibe ma dii

**14:11 Esaaya 45.23

e am njani.»^{††} ⁴ Ko winndanoo arannde e ley Binndi dii koo fuu, faa janngina en winndiraa, yalla muŋal e berde bu-ubude de Binndi dii ndokkata en dee ana laatanoo en jikke. ⁵ Yo Laamdo Jom muŋal, buubinoowo berde oo, hokku on laataade miilo wooto no Iisaa Almasiihu annidniri on nii, ⁶ faa teddiniron Laamdo anniya gooto e daande wootere. Sabi kanko Laamdo woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men oo.

⁷ Njabbondiree no Almasiihu jabborii on nii, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wiya on: Almasiihu warii gollande Yahuudiyankooŋe faa hollita Laamdo yo koolniido. Sabi Almasiihu tabintinii podooje de Laamdo wadannoo njaatiraabe Yahuudiyankooŋe dee ⁹ yalla lepi goddi dii duu ana teddinira Laamdo saabe yurmeende mum, no Binndi dii mbiiri nii:

«Saabe dum, mi jaarete hakkunde lepi, mi yimete faa teddina innde maa.»^{‡‡}

¹⁰ Binndi dii mbii kasen:

«Lepi, mbeltodee e yimbe Joomiraado bee.»^{¶¶}

¹¹ Kasen:

«Onon lepi dii fuu, njettee Joomiraado, yo yimbe fuu njettu mo.»^{§§}

¹² Annabi Esaaya duu wii:

«Iwdo e Yessa waroyan, oon immoytoo faa laamoo lepi dii, di pawoyan jikke majji e makko.»^{*}

¹³ Yo Laamdo Jom jikke oo hebbin on seyo e jam fuu e ley goondinal mon, yalla odon beydoo heewde jikke saabe baawde Ruuhu Ceniido oo!

No Pool haaldi kabaaru golle mum

¹⁴ Sakiraaŋe am, miin jaati mido tayori odon moyyi sanne, odon keewi anndal, kasen duu odon mbaawi waa-jondirde. ¹⁵ Kaa ley bataaki oo mido suusi haalande on haalaaji yogaaji faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldii non saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶ nde wadi kam gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley be nganaa Yahuudiyankooŋe ndee. Ko mbaajotoo-mi Kabaaru Lobbo oo koo yo golle ceniido yalla be nganaa Yahuudiyankooŋe bee ana laatoosadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido oo senni. ¹⁷ Ndennoo, e habbagol am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo dii. ¹⁸ Sabi walaa fuu ko cuusu-mi haalde so wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana be nganaa Yahuudiyankooŋe bee dwtanaade Laamdo. Haala am e golle am duu, ¹⁹ Laamdo tabintinirii dum baawde taagumansaaji e kaayde e ley baawde Ruuhu Laamdo oo. Hono non njottinir-mi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo nokkuuje dee fuu gila Urusaliima e seraaji mum faa leydi Il-liriya. ²⁰ Kasen duu, gila arannde anniya am yo waajaade Kabaaru Lobbo oo do innde Almasiihu ndee yottanooki pati mi maha dow maadi neddo goddo, ²¹ no Binndi dii mbiiri nii:

«Be njottinanooka haala makko bee njiyoyan, be nanaalino kabaaru makko ana haalee bee paamoyan.»[†]

^{††}15:3 Jabuura 69.10

^{‡‡}15:9 2 Samuyila 22.50, Jabuura 18.50

^{¶¶}15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43

^{§§}15:11 Jabuura 117.1

^{*}15:12 Esaaya 11.10

[†]15:21 Esaaya 52.15

Haala anniyaaji Pool

²²Golle am oo haŋi kam warde to moodon too cili keewdi. ²³Kaa jooni golle oo huubii dee doo leyde, kasen duu ko njiɗu-mi warde to moodon koo wadii duubi kuurdi jooni. ²⁴Miɗo yidi faɗude to mon so miɗo yaha Espaniya, mi wonda e moodon seeda, njoobinon kam ko kasindinan-mi e laawol am ngol.

²⁵Kaa jooni Urusaliima njahan-mi faa mi walla seniibe wonbe ton bee. ²⁶Sabi deente goonɗinbe gonɗe Makedoniya e Akaya dee anniyeke hawrintinde kaalisi faa mballa misikiina'en jeyaabe e seniibe Urusaliima bee. ²⁷Be anniyo-rii dum berde laabude, kaa ebe kaani wadande been dum duu. Sabi tawii be nganaa Yahuudiyankooŋe bee kebii ngedu e moyyereji di Ruuhu oo hokki Yahuudiyankooŋe bee dii, ndennoo, be nganaa Yahuudiyankooŋe bee duu ana kaani feccude jawle mum'en e Yahuudiyankooŋe bee. ²⁸So dum yawtii, so mi hokkii be ko hawrintinaa koo, mi yaɓɓorto to moodon too so miɗo yaha Espaniya. ²⁹Miɗo anndi so miɗo wara to moodon, mi wardan e barke Almasiihu kibɓudo oo.

³⁰Sakiraabe, saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu e saabe jilli di Ruuhu oo hokkata dii, miɗo ndaarda on: kabodoɗon e am e ley duwaawuui mon faade e Laamɗo saabe am, ³¹yalla miɗo daɗa e be ngoonɗinaali wonbe Yahuudiya bee, kasen seniibe wonbe Urusaliima bee njaɓɓoo ballal ngal nabanana-mi dum'en ngal. ³²Hono non, so Laamɗo muuyii, mi yottorto on weltaare, kasen duu mi fowta hakkunde mon. ³³Yo Laamɗo gad-doowo jam oo wonda e mon, on fuu. Aamiina!

Jowtaali

16 Miɗo haalana on kabaaru bann-dii men debbo biyeteedo Febe,

gollanoowo deental goonɗinbe gonngal ley Kankiriya oo. ²Njaɓɓoro-ɗon mo e dow innde Joomiraado no seniibe bee kaani wadude nii, kasen duu mballee mo e huunde fuu ko mo hasindini e mum, sabi kanko duu o wallii heewbe, miin e hoore am miɗo hen. ³Miɗo jowta Piriskilla e Akilas, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu bee. ⁴Sabi be kosii mursude yonkiiji maɓbe faa be ndannda yonki am. Wanaa miin tan yet-tata be, deente goonɗinbe be nganaa Yahuudiyankooŋe dee fuu ana njetta be. ⁵Miɗo jowta deental goonɗinbe kawroowal galle maɓbe ngal fuu. Miɗo jowta Epaynetus, gidu am korsudo oo. Kanko adii goonɗinde Almasiihu ley leydi Asiya fuu. ⁶Miɗo jowta Mariyama tampando on sanne oo. ⁷Miɗo jowta Andoronikus e Yuniyas, suudu baabaabe am worbe be uddidanoo-mi kasu bee. Be nelaabe teddinaabe, kasen duu kambe adii kam goonɗinde Almasiihu.

⁸Miɗo jowta Ampiliyatus mo korsinir-mi saabe Joomiraado oo. ⁹Miɗo jowta Urbanus, gollidoowo e men golle Almasiihu oo, kaɗum e Estakis gidu am korsudo oo. ¹⁰Miɗo jowta Apelles mo goonɗinal mum Almasiihu horaa so tawaa ana laabi oo. Miɗo jowta galle Aristobil. ¹¹Miɗo jowta Herodiyon suudu baabaajo am oo. Miɗo jowta yimbe galle Narsisi habbiibe e Joomiraado bee. ¹²Miɗo jowta Tirifena e Tirifosa, been yo rewbe gollanoobe Joomiraado. Miɗo jowta Persis mo korsin-mi, oon yo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³Miɗo jowta Rufus mo Joomiraado subii oo, miɗo jowta inna makko mo nanngir-mi no innam nii, miin duu. ¹⁴Miɗo jowta Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermasa e goonɗinbe Iisaa wondaube e maɓbe bee. ¹⁵Miɗo jowta Filolog e Yuliya, miɗo jowta Nere e bann-dum debbo, kaɗum e Olimpaa, miɗo jowta seniibe wondaube e maɓbe

ŋee fuu. ¹⁶ Gooto gooto mon fuu jowtira sakiike mum jowtaango wondungo e jilli. Deente goondinŋe Almasiihu dee fuu ana njowta on.

¹⁷ Sakiraabe, mido ndaarda on, ndeento-don e waddooŋe ceeraagu e pergite saabe salagol mum'en jannde nde kebu-don ndee, ngoddee ŋe!

¹⁸ Sabi yimŋe wa'ube non ngollantaa Joomiraado men Almasiihu, ko ŋe ngollanta dee, deedi maŋŋe dii. Haalaaji maŋŋe beldi e manooje maŋŋe jaayde ŋe majjinirta hakillaaji yimŋe ŋe yoyaa ŋee. ¹⁹ Kaa onon, kabaaru dowtaare mon yottike yimŋe fuu. Saabe dum mido weltanii on, kaa mido muuyani on laato-don hakkilante'en banngal ko moyyi, laato-don laabube banngal ko boni. ²⁰ Laamdo gaddoowo jam oo wafan niison Ibiliisa ley teppe mon booyataa. Yo hinnee Joomiraado men Iisaa wonu e mon!

²¹ Timote gollidiido am oo ana jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoros suudu

baabaabe am ŋee ana njowta on. ²² Miin, Tertiyus, binndando Pool oo bataaki oo, mido jowta on saabe haŋŋagol meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, njaatigi am mo deental goondinŋe ngal hawrata galle mum oo, ana jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngeenndi ndii oo ana jowta on, kaŋum e Kartus sakiike men oo. [²⁴ †]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo hokkude on semmbe oo. O hokkiran on dum Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajii-mi oo. Oon Kabaaru Lobbo yo ŋanngugol sirri Laamdo cudanoodo gila arannde ²⁶ kaa jooni o ŋannginaama. Dewte annabaabe annidini dum lepi dii fuu no Laamdo duumiido oo yamiri nii, faa di ngoondina Laamdo di dowtanoo dum. ²⁷ Yo teddeengal woodan Laamdo gooto hakkilante oo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina!

†16:24 E dereeji booydi dii, yoga ana beyda aaya 24:Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu wonu e mon, on fuu. Aamiina!

Bataaki Pool arano faade e

Korintunkooŋe

1 Oo bataaki ga amen iwri, miin Pool, kapum e sakiike men Sosteni. Miin Pool, mi noddiraado sago Laamdo faa mi laato nelaado Iisaa Almasiihu. ²Miden njowta deental goondinŋe Laamdo gonggal ngalluure Korintu. ⁴Laamdo labbinirii on saabe Iisaa Almasiihu, noddii on faa laato-don yimbe mum, onon e noddooŋe innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu do mbaawi wonde fuu. Sabi Iisaa yo Joomiraado maŋŋe, yo Joomiraado men. ³Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Pool yettiri Laamdo banngal Korintunkooŋe

⁴Mido yetta Laamdo saabe mon wakkati fuu dow moyyere makko nde ndokkire-don Iisaa Almasiihu ndee. ⁵Saabe makko on kebii arsuku fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶Seedaaku amen haala Almasiihu jiiŋii e mon jaati, ⁷dum wadi so on jakoraaka fay dokkal Laamdo gootal e ley doomugol mon Joomiraado men Iisaa Almasiihu faa warta. ⁸Kanko hokkata on semmbe faa do aduna haafi, yalla ofon laato ŋe ngalaa jiiŋe jannde gartol makko, kanko Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹Laamdo yo koolniido, kanko noddi on kaŋŋo-don e Biyiiko Iisaa Almasiihu Joomiraado men oo.

Haala poodondiral hakkunde goondinŋe

¹⁰Sakiraabe, mido ndaarda on dum doo e innde Joomiraado men Iisaa

Almasiihu: nanngondiree, laato-don daande wootere, pati ceerton, laato-don hakkille gooto e anniya gooto. ¹¹Sakiraabe am, mi narrii yimbe suudu Kolowe poodondiral won hakkunde mon. ¹²Ko njidu-mi wiide dee, yogaabe mon ana mbiya ana ngoodani Pool, woŋŋe ana mbiya ana ngoodani Apollos,[§] woŋŋe duu ana mbiya ana ngoodani Piyeer, woŋŋe kasen duu ana mbiya ana ngoodani Almasiihu. ¹³Tama Almasiihu yo pecciido? Tama Pool maayani on dow leggal bardugal, naa e innde Pool lootira-don lootogal batisima? ¹⁴Mi yettiri Laamdo ko mi lootaali fay gooto e mon lootogal batisima koo, so wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵Non, fay gooto waawaa wiide e innde am lootira-don lootogal batisima. ¹⁶Ooho, goonga mi batisiino kasen duu galle Istifanas. Ko yawti dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo. ¹⁷Sabi Almasiihu nelaali kam mi batisa, ko mo neli kam dee, mi haala Kabaaru Lobbo oo, tawa mi haaliraali dum neenal haala, pati maayde makko dow leggal bardugal ndee laato meere.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸Haala maayde Iisaa dow leggal bardugal yo safiyaaku banngal halkotooŋe bee, kaa banngal men enen hisinteeŋe bee, ka baawde Laamdo. ¹⁹Sabi ana winndii:

«Mi bonnitan hakkilantaaku hakkilante'en bee,

[†]1:2 Golle Nelaabe 18.1-17

[§]1:12 Golle Nelaabe 18.24-28

mi jiiŋan faamu faamuŋe ɓee.»**

²⁰Ndennoo, hakkilante won ko woni naa? Dunkee Sariya won ko woni naa? Baawɗo haala e oo jamaanu won ko woni naa? Wanaa Laamɗo waylitii hakkilantaaku oo aduna wadii dum majjere naa? ²¹Yimɓe aduna oo e hakkilantaaku mum'en fuu annditaali no Laamɗo holliri hoore mum e ley hakkilantaaku mum nii. Dum saabii so Laamɗo yidi hisinirde goondinɓe dum ɓee waaju amen nannduɗo e safiyaaku oo. ²²Yahuudiyankooŋe ana ndaarta kaayɗe, Yunaninkooŋe ana njidi kapum'en hakkilantaaku. ²³Kaa enen, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal bardugal mbaajoto-den. Banngal Yahuudiyankooŋe dum metti, banngal leŋi godɗi dum safiyaaku. ²⁴Kaa banngal noddaabe ɓee, Yahuudiyankooŋe e leŋi godɗi fuu potu, Almasiihu yo baawɗe Laamɗo yo hakkilantaaku Laamɗo. ²⁵Sabi golle Laamɗo mo yimɓe njogorii yo safiyaaku oo ana ɓuri hakkilantaaku nedɗo, kasen duu ko ɓe njogorii yo loore Laamɗo koo ana ɓuri semmbirantaaku nedɗo.

²⁶Yeewee ko'e mon, onon sakiraabe ɓe Laamɗo noddi: banngal yimɓe, hakkilante'en keewaa e ley mon, jom'en semmbe keewaa e ley mon, iwɓe e leŋi tedduɗi keewaa e ley mon. ²⁷Kaa Laamɗo subike ko aduna jogorii yo safiyaaku koo faa hoyna hakkilante'en ɓee, ko aduna jogorii yo loore koo faa o hoyna ko jogii semmbe koo. ²⁸O subike ko hoyi, ko yawonii, ko jataaka e aduna oo koo faa o wada ko jataa koo yo meere, ²⁹yalla bii-aadama fuu ana ronka mantaaɗe yeeso Laamɗo. ³⁰Kanko haɓɓi on e Iisaa Almasiihu faa Iisaa laatani en hakkilantaaku iwɗo e Laamɗo, laatani en foocitaare e senaare e coottitaari

³¹faa «mantotoɗo fuu mantoroɗo golle Joomiraadɗo» hono no winndorii nii.

Haala hakkilantaaku Laamɗo

2 Sakiraabe, miin, nde ngarnoo-mi to mon faa mi waajoo on goonga Laamɗo tedduɗo oo ndee, mi waajoraaki on haalaaji beldi, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimɓe. ²Sabi mi fellisiino mi waajataako on fay huunde so wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede mum e leggal bardugal. ³Nde ngondunoo-mi e mon ndee, mido lo'i, mido huli, mido siŋna sanne. ⁴Haala am e waaju am fawanooki e jeepal haala jaalotoongal nedɗo. Ko dum fawinoo e mum dee, baawɗe de Ruuhu Ceniido hollata dee ⁵pati goondinal mon fawoo e hakkilantaaku yimɓe, fawoo e baawɗe Laamɗo.

⁶Dum e taweede, miden mbaajoo hakkilantaaku hakkunde jiiɓuɓe e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku oo ɗoo aduna min mbaajotoo naa hakkilantaaku jom'en baawɗe halkotooŋe e ley oo ɗoo jamaanu – ⁷hakkilantaaku Laamɗo min mbaajotoo. Hakkilantaaku oo yo goonga tedduɗo cuudaadɗo yimɓe mo Laamɗo fodani en gila aduna tagaaka faa naaten e teddeengal mum. ⁸Fay gooto e adunankooŋe laamiibe ɓee anndaa oo hakkilantaaku, sabi sinndo eɓe anndunoo mo, ɓe tontataano Joomiraadɗo tedduɗo oo. ⁹Kaa nii winndorii:

«Ko yitere yiyaali nowru nanaali, e ko hakkille waddaali abada, dum jaati woni ko Laamɗo moyyiinani yidufe dum.»††

¹⁰Kaa enen, Laamɗo hollirii en dum Ruuhu Ceniido. Oon Ruuhu ana yiya fuu, fay ko luggidi to Laamɗo. ¹¹Homo waawi anndude nedɗo faa laaba so wanaa yonki wonki e mum kii? Laamɗo

**1:19 Esaaya 29.14

††2:9 Esaaya 64.3

duu hono non, fay gooto anndaa mo faa laaba so wanaa Ruuhu gondo e makko oo. ¹²Enen, wanaa adunankaaku keɓ-den, Ruuhu iwdo e Laamdo oo keɓ-den, yalla eden annda moyyere nde Laamdo wadani en ndee fuu. ¹³So miden mbaajoo dum, min nawtortaako haalaaji di hakkilantaaku biɓbe aadama waajotoo min dii – haalaaji di Ruuhu oo waajotoo dii min nawtortoo. Hono non min pamminirta heɓuɓe Ruuhu ɓee goongaaji Ruuhu dii. ¹⁴Mo heɓaali Ruuhu Laamdo oo waawataa jabbaade kulle oon Ruuhu, sabi de safiyaaku do joomum. O waawataa faamude de, sabi Ruuhu oo tan waawi hollude no kulle dee carirtee. ¹⁵Neddo keɓudo Ruuhu oo, ana waawi sarde fuu, kaa fay gooto waawaa sarde dum. ¹⁶Sabi nii Binndi dii mbiiri: «Homo anndi anniya Joomiraado oo? Homo waawi waajaade dum?»^{‡‡} Kaa enen, anniya Almasiihu oo njogiden.

Haala gollanoobe Laamdo

3 Miin noo, sakiraabe, mi waawaa haalirande on hono no on heɓuɓe Ruuhu Ceniido nii. No kaaliran-mi on dee, hono no on adunankooŋe nii, hono no on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu ngal nii. ²Biraadam ndokkumi on, wanaa jaamdu tekkundu, sabi on mbaawanaano ndu. Fay jooni duu, on mbaawanaa ndu, ³sabi adunankaaku tan nguurdu-don tafon. Ko haasidaaku e poodondiral woni hakkunde mon koo, wanaa dum ana holla e oo doo aduna njeya-don? Wanaa edum holla nguurndam bii-aadama nguur-don naa? ⁴So gooto e mon wii Pool woodani, goddo kasen wii Apollos woodani, wanaa dum ana holla miilooji oo doo aduna njokku-don?

⁵Ko Apollos woni? Ko Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, gooto fuu ko Joomiraado hokki dum. E juude amen ngoondin-don. ⁶Miin, mi tutii, Apollos yarnii, kaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷Hono non, tutudo oo e jarnudo oo fuu nganaa hen fay huunde, Laamdo mawninoowo oo tan woni fuu. ⁸Tutudo oo e jarnudo oo fuu potu, homo e maɓɓe fuu barjete ko waarata e tampere mum. ⁹Sabi minen min gollidoobe e Laamdo, onon on ngesa Laamdo, on maadi Laamdo.

¹⁰Kammari moyyere nde Laamdo wadani kam ndee, mi asii gasol no mahoo wo hakkilante wadata nii, mi wadii mahol aranol. Jooni goddo ana maha e maggol. Kaa gooto fuu wada hakkille e no mahirta nii. ¹¹Sabi fay gooto waawaa wadude mahol gonngol so wanaa aranol ngol, kanngol woni lisa Almasiihu. ¹²Neddo ana jiba e maadi aranndeeri ndii kanje naa cardi naa kaaye dime naa ledde naa hudo naa gawye. ¹³Nande gartol Almasiihu, neddo fuu sariya bannginan fayda golle mum, sabi nden, neddo fuu yiite bannginan golle mum, holla gooto fuu fayda golle mum. ¹⁴Mo golle mum heddii daraade dow mahol aranol ngol, heɓan mbarjaari. ¹⁵Kaa mo yiite ngee jaami golle mum, waasii mbarjaari mum, kaa kaɗum hisinte, ana wa'i no cobbitiido e yiite nii.

¹⁶Tama on anndaa on suudu Laamdo, kasen Ruuhu Laamdo oo ana e mon? ¹⁷Ndennoo, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduu, Laamdo halkan dum. Sabi suudu Laamdo nduu yo seniindu, kasen duu onon ngoni suudu nduu.

¹⁸Pati fay gooto jaayra hoore mum. Miildo e mon yo hakkilante e oo aduna fuu yo laato safi, yalla ana laato hakkilante jaati. ¹⁹Sabi hakkilantaaku e oo aduna yo safiyaaku yeeso Laamdo. Sabi

ana winndii: «Laamdo nanngiran hakkilante'en bee hiila mum'en.»^{¶1} ²⁰Ana winndii kase: «Joomiraado ana anndi milooji hakkilante'en bee, omo anndi di meere.»^{§§} ²¹Ndennoo, pati fay gooto mantaroo yimbe, sabi onon njeƴ fuu: ²²Pool e Apollos e Piyeer, kaƴum e aduna oo, nguurndam e maayde, hannde e janngo, fuu onon njeƴ. ²³Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu duu, Laamdo jey dum.

Haala golle nelaarabe Almasiihu e tampereji mum'en

4 Ndennoo, njogoree min min gollanoobe Almasiihu, njogoree min min halfinaabe goongaaji Laamdo tedduƴi cuudaadi ƴii. ²Kalfinaado, hoolaare tan ndaardaa. ³Jooni, banngal am, so on pelii kam naa so mi darnaama e sarirde biibe aadama wiyoobe mi wanaa koolniido, walanaa kam baasi. Mi felataa hoore am duu jaati. ⁴So goonga nii, fay so mi walaa ko mi felda hoore am, dum wadataa kam mi poocitiido. Joomiraado woni caroowo kam. ⁵Saabe dum, pati pelee fay gooto fade wakkati oo yottaade, fade Joomiraado oo warde. Kanko yaltinta ko suudinoo e nimre, kanko bannginta ko woni e berde yimbe. Nannde nden, gooto fuu heban e Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶Sakiraabe, haalaaji ƴii fuu mi fawii dum dow amen miin e Apollos kammari moodon, yalla miden laatanoo on misaalu, paamon pati njawton ko winndii koo, tawa on mawninkinaaƴi e jabande oodoo e salanaade ootoo. ⁷Ndennoo homo burnu maa wobbbe bee? Kodum njogi-ƴaa ko a hokkaaka? Ko njogi-ƴaa fuu a dokkaado, ko wadi so ada

mantaroo dum hono dum wanaa dokke Laamdo?

⁸Woy on kaarii, woy on kebii arsuku, woy on laamiima, minen min laamaaƴi! Haya miden njidi laamo-ƴon jaati, yalla miden mbaawa laamodaade e mon minen duu! ⁹Sabi ana nanndani kam, minen nelaarabe bee, Laamdo heedini min caggal no saraabe wareteebe nii. Sabi min laatike fiirteebe yeeso aduna oo fuu: yeeso malaa'ika'en e yimbe fuu. ¹⁰Min majjuŋe saabe Almasiihu, onon on hakkilante'en e habbagol mon e Almasiihu. Min lo'ube, onon on jom'en semmbe. Min hoynaabe, onon on teddinaabe. ¹¹Fay wakkati mo ngon-den e mum jooni oo, min ceeraali e yolbere e domka e kolndam e fiyeede, kaƴum e yiilaaru, ¹²miden tiinnitoo wuurdude semmbe terde amen. So min njennaama, min nduwoto. So min torraama, min muƴan. ¹³So min jo'aama, min mbaaltinan hakkillaaji joomum'en. Faa jooni miden njogoraa no mbuuwƴi nii ley aduna oo, hono tuundi ndi yimbe fuu mbedotoo.

¹⁴Mi winndiraali dum faa mi hersina on, ko mbinndir-mi dum dee, faa mi janninginira on no sukaaŋe am horsube nii. ¹⁵Fay so taweede e ley habbagol mon e Almasiihu oƴon njogii dowooŋe ujunaaji ujunaaji, on keewaa baabiraabe kaa. Sabi e habbagol mon e Almasiihu, miin laatii baaba mon nde mbaajii-mi on Kabaaru Lobbo oo ndee. ¹⁶Dum wadi so mido ndaarda on jemmbon kam. ¹⁷Dum wadi duu so nel-mi e mon Timote biyam korsudo koolniido e ley habbagol mum e Joomiraado. O miccintinan on laawi ƴi njokku-mi saabe Almasiihu e no mbaajortoo-mi ƴiin laawi nii nokku fuu e ley deente goonƴinbe dee fuu. ¹⁸Won e mon mawninkini-

¶3:19 Ayyuuba 5.13

§§3:20 Jabuura 94.11

iŋe dow jikkude mi warataa to mon. ¹⁹Kaa booyataa mi waran to mon so Joomiraado jabii. Nden mi humpitoto ko wanaa haala mawninkiniibe bee tan, mi humpitoto baawde mum'en duu. ²⁰Sabi Laamu Laamdo wanaa haala tan, yo baawde. ²¹Hono njid-don mi warda e mon? Sawru naa jilli e newaare?

Haala ko yaannii hakkunde goondinŋe

5 Haya, ko sobi nanaama wadii hakkunde mon. Hono ndee somnde wadaali fay hakkunde heeferŋe: gooto e mon ana wondi e jom suudu baam mum! ²Kasen duu oŋon mantoroŋo dum! Ko kaanno-don wafude dee, metteede dum, yalla oŋon itta gaduŋo oo golle bonŋo e hakkunde mon.

³Miin, mido wodŋorii on banngal terde, kaa mido battorii on e hakkille. Gila jooni hono no mi tawaado ton nii, mi sarii gaduŋo golle oo. ⁴So on kawritii e dow innde Joomiraado men Iisaa, hakkille am ana tawdee e mon, baawde Joomiraado men Iisaa duu ana e men, ⁵yo oon neddo wade e juude Ibiliisa, terde mum kalkee, yalla yonki mum ana hisinee pannde gartol Joomiraado.

⁶So goonga dee, on ngalaa ko mantoro-don fey! Tama on anndaa yuufinirdi seeda ana yuufina conndi farani njiibaandi fuu? ⁷Labŋinee ko'e mon, itton yuufinirdi kiinndi ndii hakkunde mon, yalla oŋon laatoo conndi farani njiibaandi keyri ndi walaa yuufinirdi. Non ngorru-don jaati, sabi layyaari men iidi Paska ndii hirsaa, dum woni Almasiihu. ⁸Ndennoo, teddiniren iidi oo ko wanaa luutti e bone hono no yuufinirdi kiinndi naa yuufinirdi cobundi naa mbonndi. Teddiniren mo buuru mo

walaa yuufinirdi, buuru laabal kaŋum e goonga.

⁹E bataaki mo mbinndunoo-mi e mon oo, mi wii on e ley makko pati nawtondiron e sobuŋe. ¹⁰Nde mbiinoo-mi non ndee, mi faandoraakino sobuŋe wonŋe e oo doo aduna bee fuu, naa haasidi'en fuu naa wuyŋe fuu naa rewoŋe tooruji fuu. So non fii worri, waajibi njalton aduna oo. ¹¹Ko njidfunoo-mi wiide on, pati nawtondiron e innditor-toodo sakiike tawee yo cobuŋo naa haasidi naa dewoowo tooruji naa po'ooŋo yimbe naa jaroowo doro naa gujjo. Baado hono non, pati jaamdon e mum duu. ¹²⁻¹³Sabi ŋe ngalaa e ley deental goondinŋe Laamdo ngal bee, wanaa miin sarata ŋe, Laamdo sarata ŋe. Kaa wonŋe ley deental goondinŋe Laamdo ngal bee, onon carata dum'en. Sabi nii winndorii: «Ittee neddo bonŋo oo e ley mon.»*

Haala gullondiral hakkunde sakiraabe goondinŋe

6 So luurral wadii hakkunde mon, hono joomum'en cuusirta wullitaade oopiibe bee njoppa foocitiibe bee? ²Tama on anndaa foocitiibe bee caroyta aduna oo? Ndennoo, so onon foocitiibe bee caroyta aduna oo, hono ndonkirton sarde kulle pamare dee? ³Tama on anndaa enen caroyta malaa'ika'en bee? Sako kulle dam doo nguurndam! ⁴Ndennoo, so luurral wadii hakkunde mon banngal kulle aduna, ko saabii so oŋon ngullitoyoo ŋe deental goondinŋe ngal jataaki bee? ⁵Faa njaago-don mbiiru-mi non. Tama on ngalaa fay hakkilante gooto baawdo sarde sakiraabe luurruŋe? ⁶Ee, goondindo wullanoo goondindo bannдум, tawa to ŋe goondinaali!

*5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6; 17.7

⁷Haya, ko cardaton e mum hakkunde mon koo duu yo ayiibe bonɗo jaati. Ko saabii so on cubaaki mujude toopanninge? Ko saabii so on cubaaki mujude boleede? ⁸Kaa onon toopata, onon bolata fay sakiraabe mon.

⁹Tama on anndaa oopiiŋe naatataa e Laamu Laamɗo oo? Pati njaayree ko'e mon: sobube e rewoobe tooruuji e jeenoobe e luudunkooŋe ¹⁰e wuybe e haasidi'en e yaroobe doro e jo'ooŋe yimbe e yanoobe, fay gooto e bee naatataa e Laamu Laamɗo oo. ¹¹Yoga mon laatinoke hono non, kaa jooni on lootaama on laabii, on nann-giraama foocciitiibe saabe innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu, kapum e Ruuhu Laamɗo men oo.

No goonɗinbe kaaniri teddinirde Laamɗo terde mum'en

¹²Odon mbiya: «Huunde fuu ana daganii kam.» Ooho, kaa wanaa fuu nafata. So goonga «huunde fuu ana daganii kam», kaa mido salii huunde fuu mara kam. ¹³Odon mbiya: «Naamdu jey reedu, reedu jey naamdu.» Ooho, kaa Laamɗo halkan di didi fuu. Terde bii-aadama tagiraaka kammari ko sobi, ko de tagiraa dee, faa de ndewa Joomiraado, Joomiraado duu hayba de. ¹⁴Laamɗo immintindo Joomiraado men iwde e maayde oo, immintiniran en enen duu e baawde mum. ¹⁵Tama on anndaa terde mon ngoni caldi Almasiihu? Ndennoo, ana dagoo mi bama caldi Almasiihu dii mi wada dum caldi debbo coottoowo hoore mum? Abada! ¹⁶Tama on anndaa piilondirdo e debbo coottoowo hoore mum fuu, laatodike e mum terde goote? Sabi ana winndii: «Be diɗon fuu be laatoto neddo gooto.»[†] ¹⁷Kaa kabɓondirdo e Joomiraado laatodike e mum ruuhu gooto. ¹⁸Ndoŋee ko sobi! Luuttal fuu

ngal neddo luutti, takkataako e terde mum. Kaa cobindo hoore mum toopii terde mum. ¹⁹Tama on anndaa terde mon dee ngoni suudu Ruuhu Ceniido gondo e mon mo Laamɗo hokki on oo? Wanaa onon njeŋ ko'e mon, ²⁰sabi Laamɗo soottitorii on coggu tiidudo. Ndennoo, teddiniree Laamɗo terde mon dee.

Haala dewgal

7 Jooni kaa mido yidi jaabaade lamndi di mbinndan-don kam dii. Goonga, ana moyyi e gorko waasude bamde debbo. ²Kaa pati fijirde wada, gorko fuu yo tawre debbo, debbo duu tawree gorko. ³Yo gorko hokku genndum hakke mum, debbo duu hokka gorum hakke mum. ⁴Debbo jeyaa terde mum, gorum jey de. Gorko duu hono non, jeyaa terde mum, genndum oo jey de. ⁵Pati fay gooto e mon salanoo goddo so wanaa tawee e dow kawral mon wakkati keertaado faa kebon no paagoro-don Laamɗo. Kaa caggal dum, keddo-don wuurdude no haaniri nii pati mbaason nantaade so Ibiliisa seytoo on. ⁶Ko kaalan-mi on doo koo, wanaa ko tilsi, mi kolludo on laawol lobbol nii. ⁷Miin, mido yidi yimbe fuu laatoo hono am, kaa gooto fuu no Laamɗo hokkiri dum: yoga hokkiraa nii enne, yoga hokkiraa nii too.

⁸Faade e be bamaali e be bamaaka, kapum e rewbe be worbe mum'en maayi, mido wiya worrude no am nii buri moyyude e mum'en. ⁹Kaa so tawii be mbaawaa nantaade, be ndewla, sabi dum buri joodoraade nii tan ana maaya muuyo.

¹⁰Wonbe e dewle bee, mido yamira dum'en ndee yamiroore nde iwaali e am, iwnde e Joomiraado: debbo haanaa seerde gorum. ¹¹So taweede mo seerii oon yo heddo non, naa duu o warta

[†]6:16 Puɗɗooɗe 2.24

e mum. Gorko duu haanaa seerde genndum.

¹²Kaa woŋŋe ƒee, miin e hoore am haalanta dum'en, wanaa Joomiraado: so goondindo Iisaa ana jogii debbo mo goondinaali tawee debbo oo ana yarii wondude e makko, pati o seera dum.

¹³Naa so debbo goondindo ana dewlaa gorko mo goondinaali tawee gorko oo yarii wondude e makko, pati o seera dum. ¹⁴Sabi gorko mo goondinaali oo ana labbiniree genndum, kasen duu debbo mo goondinaali oo ana labbiniree gorum. So wanaa dum, ƒiŋŋe mon laatototo ƒe anndaa Laamdo, tawee nee ƒe seniife. ¹⁵Kaa mo goondinaali, so yidii seerde goondindo oo, yo seer. Goondindo oo kaa, so debbo so gorko, tilsinaaka e dewgal ngal, sabi Laamdo noddii en faa nguuren e jam. ¹⁶Debbo goondindo, hono anndirtaa ada waawi hisinde gora? Gorko goondindo, hono anndirtaa ada waawi hisinde gennda?

No gooto fuu haani worrude no Joomiraado feccirani dum nii

¹⁷Dum nee, yo gooto fuu wuurdu no Joomiraado feccirani dum nii, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndee. Dum njamir-mi deente goondinŋe ƒee fuu. ¹⁸Tawaado yo taadiido nde Laamdo noddii dum ndee, pati tewta bonnitidde ko taadaa koo. Noddaado so tawi taadaaki, pati taado. ¹⁹Taadaade e waasude taadaade fuu walaa ko nafata, ko nafata dee, jokkude jamirooje Laamdo. ²⁰Yo gooto fuu heddoro no worrunoo wakkati nde Laamdo noddii dum ndee. ²¹Nde noddete-ƒaa ndee, so tawii a diimaajo, pati dum laatane sugulla. Kaa so a hebii laawol no ndimdiraa, rimdu. ²²Sabi maccudo mo Joomiraado noddii, laatike coottitaado Joomiraado. Dimo noddaado duu, laatike diimaajo Almasih. ²³On coottitoraama coggu tiidudo, ndennoo pati laatee maccuŋe yimbe.

²⁴Sakiraabe, gooto fuu no worrunoo nde noddete ndee, yo heddoro non yeeso Laamdo.

Haala dewlude e waasude dewlude

²⁵Banngal yimbe ƒe ndewlaali ƒee, mi walanaa ƒe yamiroore iwnde to Joomiraado, kaa mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oo: ²⁶saabe torraaji jooni ƒii, mido miila neddo heddoro no worri nii furi moyyude e mum. ²⁷So dewgal won hakkunde maa e debbo, pati tewtaa tayude ngal. So dewgal walaa hakkunde maa e debbo, pati tewtaa debbo. ²⁸Kaa so a ƒamii duu, a luuttaali. Mboomri duu so ƒamaama, luuttaali. Kaa naatuŋe e dewle ƒee ƒilloto e nguurndam mum'en, mi yidanaa on dum. ²⁹Sakiraabe, ko kaalunoo-mi koo annii: wakkati oo ƒadike. Jooni, yo ƒambe ƒee mba'u no ƒamaali nii, ³⁰woyoobe mba'a no mboyaali nii, weltiife mba'a no mbeltaaki nii, soodoobe mba'a no njoogaaki nii, ³¹heboobe e oo doo aduna mba'a no meedaali hebuŋe e makko nii. Sabi oo doo aduna no wa'i nii, annii yawta.

³²Ko njidu-mi dee, ceerton e sugulla. Mo dewlaali, hakkille mum to kulle Joomiraado yahata, ko welata Joomiraado tewtata. ³³Kaa dewludo, hakkille mum to kulle aduna yahata, ko welata genndum tewtata, ³⁴joomum feccima. Hono non, mo ƒamaaka, kapum e mboomri, hakkille mum to kulle Joomiraado yahata, yalla terde mum e yonki mum fuu ana cenoo. Kaa ƒamaado, hakkille mum to kulle aduna yahata, ko welata gorum tewtata. ³⁵Faa nafa on mbiiru-mi non, wanaa faa tonnga on. Mido yidi nguurdon no kaan-don wuurdude nii, kaŋŋo-don e Joomiraado, tawa hakkillaaji mon peccaaki.

³⁶So muuyo mawnii e neddo sanne faa huli pati ronka nantaade e cabbaado

mum, miila dewgal ngal ana haani timmineede, yo ngal timmine no joomum yidiri nii, luuttaali. ³⁷Kaa so gorko fellisii e bernde mum fuu tawa tilsinaaka, faa ŋami anniya huurtintaa cabbaado mum, so ana waawi nantaade, wadii ko moyyi. ³⁸E ley dum, kuurtindo cabbaado mum wadii ko moyyi, kaa mo huurtinaali cabbaado mum ŋuri wadude ko moyyi.

³⁹Debbo ŋamaado yo kabbaado so nii gorum ana heddii wuurde. Kaa so goriko oo yawtii, mo o yidi fuu ana waawi ŋamde mo, yo tawe e laawol Joomiraado ngol tan. ⁴⁰Dum nee, so o heddiima e ngoortaalaaku o ŋurata welde hoore. Dum woni miilo am, kasen duu mido miila miin duu, mi hebii Ruuhu Laamdo.

Haala tew cakkanaado tooruuji

8 Jooni mido jaaboo lamndal mon banngal tew cakkanaado tooruuji dii. Eden taylori «en fuu eden njogii andal». «Anndal» nee waddan mawninkinaare, jilli ngoni ko nabata deental goondinbe ngal yeeso. ²Neddo fuu miludo ana anndi huunde, anndaa tafon no haani anndirde. ³Kaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ana anndi dum.

⁴Ndennoo e banngal jaamugol tew cakkanaado tooruuji, eden anndi «so goonga, ley aduna, tooru wanaa fay huunde», «Laamdo walaa so wanaa gooto oo». ⁵Sabi fay so ko yimbe mbiyata reweteefe koo ana ngoodi dow kammu e dow leydi – so goonga, wiyeteefe «reweteefe» e «joomiraabe» keewii – ⁶enen, banngal men, Laamdo gooto tan woodi, Baabiraado tagudo huunde fuu mo nguuran-den oo. Kasen Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii oo, mo kefir-den nguurndam oo.

⁷Kaa wanaa yimbe fuu paami dum tafon. Yogaabe woownooŋe rewde tooruuji, faa hannde ebe jaama tew

cakkanaado tooruuji e miilde tew oo tooruuji jaati njey dum. Dum wadata so ebe miila be coban, tawi be mbaawaa seenndude goonga e pene. ⁸Tayloral, jaamdu battintaa en Laamdo. So en jaamii, nafataa en fay huunde, so en jaamaali, bonnantaa en fay huunde. ⁹Goonga, on ndokkaama laawol faa mbaawon jaamde huunde fuu. Kaa ndeentee pati ngol laawol liba be jiiibaali e ley goondinal bee. ¹⁰Sabi aan anndudo goonga oo, so lo'udo yii ma ada jaama ley suudu tooru, hakkille mum hokkataa dum jaamde tew cakkanaado tooruuji kaŋum duu naa? ¹¹Hono non, oon sakiike men lo'udo mo Almasiihu maayani oo, halkortoo saabe anndal maa ngal. ¹²So on toojirii non sakiraabe be jiiibaali e ley goondinal bee, so on njiibii hakkillaaji maŋbe, on luuttii Almasiihu. ¹³Dum nee, so tawii jaamdu ana liba sakiike am, mi jaamataa kasen tew abada, pati mi liba sakiike am.

Haala ko nelaado foti wafaneede

9 Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nelaado naa? Mi yiyaali Joomiraado men Iisaa naa? Goondinal mon, wanaa e ley golle mo ngollan-mi Joomiraado oo iwi naa? ²Fay so banngal yogaabe mi wanaa nelaado, banngal mon onon mi nelaado, sabi ko ngoondin-don Iisaa koo ana holla Joomiraado neli kam jaati.

³Anni ko mbiyan-mi felooŋe kam bee: ⁴min kaandaa e hebude jaamdu e yardu e ley golle amen naa? ⁵Min kaandaa e naborde rewbe amen no nelaabe wobbe bee nii naa? No mijiraabe Joomiraado bee nii, kaŋum e Piyeer? ⁶Naa miin e Barnabas tan ngoni haanbe gollude faa keba no nguurda? ⁷Homo e mon yii sordaaŋi joboowo hoore mum? Homo woni demoowo mo jaamataa ko hetti e ngesa mum? Homo woni duroowo mo yarataa kosam sewre mum?

⁸Ko kaalan-mi koo, e dow miilooji yimbe tan fawii naa? Sariya oo yami-raali dum naa? ⁹Sabi nii winndiraa e Sariya Muusaa: «A hadataa ngaari aloori tappoori gawri muudude gawri.»[‡] Ga'i alooji dii tan ngoni ko Laamdo wat-tani hakkille naa? ¹⁰Tama wanaa saabe men o haalirra? Goonga, enen mbinn-danaa ngol konngol, sabi demoowe e tappoowo fuu ana ngollira jikke hebude ngedu mum'en. ¹¹Min aawii e mon kulle ruuhunkooje. So min kettii e mon kulle adunankooje, yalla miden kaawane-nee dum naa? ¹²So wobbe ana kaandi e hebude jaamdu e junngo mon, wanaa minen furi haandude hen?

Kaa minen, min njokkaali ngol laa-wol. Miden mupa huunde fuu pati min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo yaade yeeso. ¹³Tama on anndaa goll-ooŋe e ley Suudu Dewal Mawndu bee ana nguuri e kulle de yimbe ndokkata Suudu nduu dee? Tama on anndaa hal-finaabe golle ittirde sadaka bee ana keba ngedu mum'en e mayre? ¹⁴Hono non, Joomiraado yamirii waajotoobe Kabaaru Lobbo bee nguura e Kabaaru Lobbo oo.

¹⁵Kaa miin, mi jokkaali hen fay laa-wol gootol, kasen duu mi winndiraali dum faa mi heba huunde. Maayde furani kam jaagaade huunde. Sabi dum woni ko mantortoo-mi, mi jabataa fay gooto itta kam e majjum duu. ¹⁶Sabi waajaade Kabaaru Lobbo oo manataa kam, dum tilsudum kam. Bone woodanii kam so mi waajaaki Kabaaru Lobbo oo! ¹⁷Sinndo mi golliriino oo golle saabe mido fellisinnoo dum miin e hoore am, nden kaa mi hebanno njobdi. Kaa laatike tilsere ngolliran-moo-mi, mo golle mo kalfinaa-mi. ¹⁸Ndennoo kodum woni njobdi am? Njobdi am, dum woni seyo am ko mbaajotoo-mi Kabaaru Lobbo

meere meere koo, tawti e ko mi lamn-dataako ko waajotoobe Kabaaru Lobbo oo bee poti hebude.

¹⁹Mi walaa e margal fay gooto, kaa mi wadii hoore am maccudo yimbe fuu, yalla mido heba ko buri heewde e mabbe. ²⁰E ley Yahuudiyankooŋe, mi wadii hoore am Yahuudiyanke, yalla mido heba be. E ley jokkuŋe Sariya Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Sariya Muusaa, yalla mido heba be, fay so wanaa waajibi mi jokka Sariya oo. ²¹E ley be ngalaa e Sariya Muusaa bee, mi wadii hoore am mo walaa e Sariya oo, yalla mido heba be, fay so miin e hoore am, mi waasaali taweede e sariya Laamdo oo, sabi ley sariya Almasiihu ngon-mi. ²²E ley lo'ube, mi wadii hoore am mi lo'udo, yalla mido heba be. Walaa fuu no mi wadaali hoore am kammari yimbe fuu, yalla ana daja be kisin-mi. ²³Ko ngadan-mi fuu, mi wadiran dum kammari Kabaaru Lobbo oo yalla mido heba hen ngedu.

²⁴Tama on anndaa dadondirteeŋe bee fuu yo dogooŋe, kaa gooto tan hebata deesewal? Ndennoo, ndogiree hebude ngal. ²⁵Lanndinantooŋe ndaggu fuu, mbiiran terde mum'en biirugol cattungol. Ko be ngadirra dum dee, faa be keba deesewal ngal duumataako. Enen nee, faa keben deesewal duumotoon-gal. ²⁶Saabe majjum mi dogiraali meere, mi wa'aali no kaboowo e henndu nii. ²⁷Kaa mido biira terde am no naawiri mido jaalii de, yalla miin baajotoodo wobbe Kabaaru Lobbo oo, pati mi waasa yarraneede.

Haala waasude rewde tooruuji

10 Sakiraabe, mido yidi paamon faa gasa ko hewtii maamiraabe men jamaanu Muusaa koo. Be fuu be ngo-niino e ley luurde ndee, be fuu duu be

[‡]9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4

lummbiino geeci oo. ²E ley haŋŋagol maŋŋe e Muusaa ŋe fuu ŋe keŋii lootal batisima e ley luurde ndee, kaŋum e ley geeci oo. ³Kasen duu ŋe fuu ŋe naamdii naamdu wooturu ruuhunkooru, ⁴ŋe fuu ŋe njardii njaram ngootam ruuhunkoojam, sabi ebe njaranoo ŋam e haayre ruuhunkooŋe jokkunoonde e maŋŋe ndee. Nden haayre woni Almasiihu. ⁵Kaa ko furi heewde e maŋŋe, Laamŋo welaaka ŋum'en. Dum saabii so ŋe kalkii ley ladde jeereende ndee.

⁶Dum fuu eŋum holla en pati njokken gidaaŋe yonki bonŋe no maŋŋe nii. ⁷Pati laatee rewoobe tooruuji no yoga maŋŋe nii, hono no winndorii nii: «Yimbe bee njoodiima ana naama ana njara, kasen immii ana mboma.»[†] ⁸Pati naaten e fi-jirde no yogaabe e maŋŋe naatiri e fi-jirde nii. Dum saabii so ujunaaji noogay e taton neŋŋo maayi jannde wootere. ⁹Pati itten koro Almasiihu no yoga maŋŋe nii. Dum saabii so bolle kalki ŋum'en. ¹⁰Pati njermitee no yoga maŋŋe nii. Dum saabii so malaa'ika baroowo oo halki ŋe. ¹¹Dum fuu wadii yalla ana laatanoo en misaalu, ŋum winndiraama faa ŋum waajoo en, enen wonbe e cakite jamaanu bee. ¹²Dum nee, miiloowo ana darii fuu, waŋa hakkille pati boŋŋoo e leydi. ¹³Walaa torra ittoowa koro heŋbuka on ka heŋbaali biŋŋe aadama. Laamŋo yo koolniido, o ŋalataa torra koroowa burka on semmbe fawee e mon. Torra fuu koroowa on, o hokkan on no mbaawron muŋude ŋum, o hokkan on naawol no njaltiron e mum.

¹⁴Saabe ŋum, sakiraabe am horsube, ngodŋee dewal tooruuji. ¹⁵Miŋo haalirana on hono no on hakkilante'en nii, caree onon e ko'e mon ko mbii-mi koo. ¹⁶Horde hiraande seniinde nde njettaten Laamŋo kammari mum ndee, so en njarii

nde, tama en ndeentaali e yiyaam Almasiihu ŋam? Buuru mo tayaten oo, so en naamii mo, tama en ndeentaali e terŋe Almasiihu dee? ¹⁷Tawi buuru oo yo gooto, enen duu, enen e heewde fuu, en terŋe goote, sabi eden njogii ngeŋu e oon buuru gooto. ¹⁸Taykee lejol Israa'iila ngol: tama yimbe maŋŋe naamoobe sadakaaji bee ndeentaali e Laamŋo gadanaado ittirde sadaka ndee oo? ¹⁹Miŋo yidi wiide tew cakkanaado tooruuji won ko woni naa? Naa tooru e hoore mum won ko woni? ²⁰Walaa! Ko njidu-mi wiide dee, ko heeferbe bee cakkotoo koo, sakkete seyaani'en, wanaa Laamŋo. Mi yidaa ndeenton e seyaani'en. ²¹On mbaawaa yarde e horde Joomiraado ndee njaron kasen e horde seyaani'en, on mbaawaa naamde e la'al Joomiraado ngal naamon kasen e la'al seyaani'en bee. ²²Naa iirtude tikkere Joomiraado njid-ŋen? Naa en miilii eden furi mo semmbe?

Haala ngadiŋee huunde fuu faa Laamŋo teddiŋee

²³Mbii-ŋon: «Huunde fuu ana dagii.» Ooho, kaa wanaa fuu nafata. So goonga, «huunde fuu ana dagii», kaa wanaa fuu naŋbata deental goondinbe ngal yeeso. ²⁴Pati fay gooto laato hammadi haaje mum tan, ndaarta nafaa woŋŋe bee duu. ²⁵Tew cootteteŋo luumo fuu, oŋon mbaawi naamirde ŋum hakkillaaji ŋi njataa on tawa on lamndaaki yalla ŋum tew cakkanaado tooruuji naa wanaa. ²⁶Sabi «leydi e ko woni e mum fuu Joomiraado woodani.»[§] ²⁷So neŋŋo mo goondinaali noddii on, on njabii nootaade, naamon ko ndokke-ŋon fuu, tawa hakkillaaji mon njataa on. ²⁸Kaa so won biido on: «Dum ko sakkanaa tooruuji», nden, pati naamee ŋum saabe

[†]10:7 Pergu 32.6

[§]10:26 Jabuura 24.1

biido non oo e saabe hakkille mum jinjoowo dum. ²⁹Wanaa ko wartata e hakkillaaji mon onon kaalan-mi doo, ko wartata e hakkille biido non oo kaalan-mi.

Kaa fotaa ko hakkille neddo goddo sara ndimaaku am. ³⁰So mido yetta Laamdo e dow ko jaaman-mi, ko wadi so mido bonkee e nduun jaamdu ndu njettu-mi Laamdo kammari mum?

³¹Ndennoo, so on paaman, so on njaran naa ko ngadaton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³²Pati laata-nee fay gooto fergitere, wanaa Yahu-udiyankooŋe wanaa be nganaa Yahu-udiyankooŋe wanaa deental goondinbe Laamdo ngal. ³³Ngolliree no am nii, sabi mido tewta ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi tewtaali nafaa am miin tan, ko nafata heewbe tewtan-mi, yalla ebe kisinee.

11 Nemmbee kam no jemmbiran-mi Almasiihu nii.

Haala banngal soomugol hoore

²Mido yetta on ko micciti-don kam e huunde fuu koo, e ko njokku-don waajuuji di mbaajii-mi on dii koo. ³Kaa noo, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo debbo, kasen duu Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴Ndennoo, gorko fuu kippiido kufina so ana duwoo naa so ana haalta konngol ngol Laamdo loowi e mum ngol, hoyonii hooreejo mum oo. ⁵Kaa debbo fuu mo soomaaki so ana duwoo naa so ana haalta konngol ngol Laamdo loowi e mum ngol, hoyonii hooreejo mum oo, sabi omo wa'i hono no o labiido nii. ⁶Sabi so debbo soomaali hoore mum, yo mesu sukundu mum. Kaa so nii mesude hoore mum naa labude nde ana yaannoo debbo, yo soomu hoore mum. ⁷Gorko noo haanaa hippaade kufina, sabi yo mbaadi Laamdo, kapum e darja mum. Kaa debbo yo darja gorko.

⁸Sabi wanaa gorko ittaa e debbo, debbo ittaa e gorko. ⁹Wanaa gorko taganaa debbo, debbo taganaa gorko. ¹⁰Saabe dum ana wajibii e debbo soomude e hoore mum taagumana baawde saabe malaa'ika'en. ¹¹Kaa dum e taweede, e ley haabagol men e Joomiraado, debbo ana haabii e gorko, gorko duu ana haabii e debbo. ¹²Sabi no debbo ittiraa e gorko nii, hono non debbo duu rimirta gorko. Kaa dum fuu, to Laamdo dum iwi. ¹³Carree onon e ko'e mon: yalla ana gardi e debbo rewa Laamdo tawa soomaaki? ¹⁴Wanaa neesu oo e hoore mum ana andina on sukundu juutundu ana yaaginii e gorko, ¹⁵kaa e debbo, yo darja? Sabi o hokkiraama sukundu juutundu yalla ana sudda hoore ndee. ¹⁶Muuydo yeddude dum fuu yo anndu en ngalaa oon aada, wanaa minen, wanaa deente goondinbe Laamdo dee.

Haala hiraande seniinde

¹⁷Won ko njidu-mi yamirde on kasen, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabi kawrite mon dee nabataa on yeeso, to boni de nabata on. ¹⁸Ko adii fuu, mi nanii so on kawritii, luurral ana hakkunde mon, kasen duu won ko ngoondin-mi hen. ¹⁹Ana tilsi pelle-pelle ngada hakkunde mon, yalla hoolniibe jaati wonbe e ley mon bee ana annditee. ²⁰So on kawritii e nokku gooto, wanaa hiraande Joomiraado ndee jaamatan. ²¹Sabi gooto gooto mon fuu hepoto jaamde hiraande mum faa bee doo njolba, bee too cigira. ²²Tama on ngalaa cuudi do kaan-don jaamde e yarde? Naa on yawbe deental goondinbe Laamdo ngal? Naa odon njidi hoynude be ngalaa ko njogii bee? Ko mbiyan-mi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

²³Sabi miin, e Joomiraado kebu-mi ko njottin-mi on koo: e ley jemma mo Joomiraado men iisaa jammaa e mum

oo, o bami buuru, ²⁴o yetti Laamdo, o heli buuru oo, o wii: «Dum yo terde am keliraade kammari mon. Ngadee dum faa miccito-don kam.» ²⁵Hono nii, nde be tilii hiraande ndee, o bami horde peguujam, o wii: «Ndee doo horde woni aadi keyri tabintiniraandi yiyam am. Faa nde njaraton fuu, miccito-don kam.» ²⁶Sabi nde naamatan oon buuru e nde njaraton nden horde peguujam fuu, ofon mbaajoo haala maayde Joomiraado faa nde o warti.

²⁷Dum nee, neddo fuu paamirido buuru Joomiraado no haanaa, yardi horde makko no haanaa, oon luuttii terde Joomiraado dee e yiyam makko dam fuu. ²⁸Ndennoo, gooto fuu yo yeewto hoore mum fade mum paamde oon buuru naa yarde nden horde. ²⁹Sabi neddo fuu paamdo buuru oo so yari horde ndee, so miilaaki dum terde Joomiraado dee, jukkete saabe ko paami koo e ko yari koo. ³⁰Dum saabii so jawbe e lo'ube ana keewi e mon, kasen duu won yawtube. ³¹Sinndo eden yeewtotonoo ko'e men, en yeewtatanooke. ³²Kaa Joomiraado ana sara en faa ne'a en, pati njukkide-d'en e aduna oo.

³³Ndennoo sakiraabe am, so ofon kawrita faa paamdon hiraande Joomiraado ndee, ndoomondiree. ³⁴So tawii won jolbudo e mon, yo paamu to suudu mum too, pati kawrite mon dee laatanoo on jukkungo. Kaa ko heddi koo mi biltan dum so mi warii.

Haala dokke Ruuhu Ceniido

12 Haala dokke de Ruuhu Ceniido hokkata dee, sakiraabe, mido yidi paamon de faa gasa. ²Nde ngonno-don heeferbe ndee, ofon anndi no tooruuji muumi dii majjiniri on. ³Dum wadi so njidu-mi paamon dum doo: fay gooto waawaa wiide «Iisaa yo kudaado» so Ruuhu Laamdo ana e mum, kasen duu fay

gooto waawaa wiide «Iisaa yo Joomiraado» so Ruuhu Ceniido walaa e mum.

⁴Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en dee ana ceerti sifaaji, kaa Ruuhu oo yo gooto. ⁵Gollanoobe deental bee ana ceerti sifaaji, kaa Joomiraado oo yo gooto. ⁶Golleeji ana ceerti sifaaji, kaa Laamdo gooto oo kapum gollata di fuu ley yimbe bee fuu. ⁷Ruuhu Laamdo oo ana banngina e gooto fuu dokkal nafaowal deental ngal fuu. ⁸O hokka oodoo waaju kebbinaado hakkilantaaku, o hokka ootoo waaju kebbinaado andal. ⁹Kanko Ruuhu gooto oo hokkata oodoo goondinal, ootoo sellinde jawbe. ¹⁰O hokka oodoo wafude kaayde, ootoo haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mum ngol, oodoo seenndude ko woni seydaani'en e Ruuhu goonga oo, ootoo haalirde demde Ruuhu Ceniido, o hokka goddo duu maandinde deen demde. ¹¹Ruuhu gooto oo tan gollata dum fuu, feccirana gooto fuu dokkal ngal muuyi.

Haala caldi keewdi di neddo gooto

¹²E ley dum, no neddo gooto jogorii caldi keewdi nii, e no caldi dii e heewde fuu laatorii neddo gooto nii, hono non Almasiihu duu wa'i. ¹³Sabi en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laato-d'en neddo gooto, so en Yahuudiyankooŋe naa so en nganaa Yahuudiyankooŋe, so en rimbe naa so en riimaybe, kasen duu en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oo.

¹⁴Neddo wanaa salndu wooturu, yo caldi keewdi. ¹⁵So koyngal wii: «Nde mi wanaa junngo, mi jeyaaka e neddo oo», dum hadataa ngal jeyeede e makko. ¹⁶Naa so nowru wii: «Nde mi wanaa yitere, mi jeyaaka e neddo oo», dum hadataa ndu jeyeede e makko. ¹⁷So caldi dii fuu yo gite, hono neddo oo nanirta? Naa so di fuu di noppi, hono neddo oo maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸Kaa noo, Laamdo reentini caldi dii fuu e neddo gooto hono no muuyiri nii. ¹⁹Sal-

ndu wooturu laatataako neddo. ²⁰Ndennoo, caldi dii ana keewi, kaa neddo oo yo gooto. ²¹Yitere waawaa wiide jungo: «Haaje am walaa e maa.» Hoore duu waawaa wiide koyde: «Haaje am walaa e mon.» ²²Kaa noo, caldi neddo nanndudi e burdi lo'ude dii, diin ngoni kasindinaadi sanne. ²³Di nanngir-ŋen burdi jaasude dii, diin bur-ŋen teddinde. Burdi gaccinaade dii, diin bur-ŋen suufude, ²⁴sabi caldi men goddi dii kasindinaa e suufude. Laamdo reentini caldi fuu, hokki caldi lo'udi dii teddeengal, ²⁵pati ceeraagu wada e neddo oo, yalla caldi dii fuu ana tiidondira. ²⁶So tawii salndu wooturu naawii, goddi dii fuu naawdan e mum. So salndu wooturu teddinaama, goddi dii fuu mbeltidoto e mum.

²⁷Onon, on fuu on terde Almasiihu, gooto e mon fuu yo salndu e caldi makko dii. ²⁸Nii Laamdo darniri deental goondinbe ngal: ko adii fuu o joyyini nelaabe, o jokkini hen haaltoobe kongol ngol Laamdo loowi e mum'en, o jokkintini hen jannginoobe, caggal dum, wadoobe kaayde e sellinoobe pawbe e faabotoobe e ardotoobe, kapum e haaliroobe demde Ruuhu. ²⁹Yimbe fuu yo nelaabe naa? Naa haaltoobe kongol ngol Laamdo loowi e mum'en? Naa jannginoobe? Yimbe fuu ngadata kaayde naa? ³⁰Yimbe fuu ndokkaa sellinde pawbe naa? Naa haalirde demde Ruuhu? Naa maandinde deen demde? ³¹Hono non, tiinne, poodanee dokke burde heewde nafaa dee.

Kaa jooni mi hollan on laawol burngol fuu moyyude ngol.

Haala jilli

13 So kaalir-mi demde yimbe e demde malaa'ika'en, kaa fuu so jilli ngalaa e am, mi lennguru senyooru naa mi mbaggu dinndoowo tan. ²So Laamdo loowii kam konngol mum mi

annda sirriiji fuu e annde fuu, naa so tawraa-mi goondinal faa mi sottina baamle kaaye, kaa fuu so jilli ngalaa e am, mi wanaa fay huunde. ³So ndokku-mi jawdi am fuu misikiina'en naa so ndokkitir-mi tew am duppee, kaa fuu so jilli ngalaa e am, nafataa kam fay huunde.

⁴Jilli ana njogii mupal, ana njogii moyyuki. Di ngalaa e haasidaaku, di ngalaa e haawtaare, mawinkinaare duu waldaa e majji. ⁵Jilli ngadataa ko yaannii, nganaa hammadi haaje mum, efi caloo metti, di caawataa rikke. ⁶Jilli kuyantaa oonaare, goonga di kuyanta. ⁷Jilli ana njaafuu fuu, ana kooloo fuu, ana njoonndoroo fuu, ana mupa fuu.

⁸Jilli mbonataa abada. Haaltude ko Laamdo loowi e men koo ana timma, demde ana timma, anndal ana timma. ⁹Sabi anndal men ana naki, looweede men konngol Laamdo ana naki, ¹⁰kaa so ko hibbi koo warii, ko naki koo fuu wittan. ¹¹Nde mi cukalel ndee, no cukalel haaldata nii kaaldan-mi, no cukalel miilortoo nii miilortoo-mi, no cukalel yirataa nii njiiran-mi. Kaa ko mawnu-mi koo, mi seerii e golle cukaaku. ¹²Jooni en njiyataa kulle dee faa laaba, ko wa'i hono no timtorgal nibbungal nii njiiraten. Kaa wakkati waran en njiiran de gite men jaati. Jooni anndal am hibbaali, kaa wakkati waran nde anndan-mi faa hibba, no Laamdo anndiri kam faa hibbi nii.

¹³Ndennoo, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e jilli. Kaa jilli buri de fuu teddude.

Haala dokke Ruuhu Ceniido

14 Ndennoo, poodanee jilli no mbaawru-ŋon fuu, tewton kasen dokke Ruuhu Ceniido dee. Ko bur-ŋon fuu haande tewtude e majje, haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mon ngol. ²Sabi kaaliroowo demde Ruuhu e

Laamdo haaldata, wanaa e yimbe. Sabi fay gooto faamataa ko joomum haalata, Ruuhu oo hokkata joomum haalde goongaaji Laamdo tedduudi cuudaadi dii. ³Kaa loowaado konngol Laamdo oo, yimbe haalanta, faa naba dum'en yeeso e ley goondinal, hokka dum'en semmbe, buubina berde mum'en. ⁴Kaaliroowo demde Ruuhu, hoore mum nabata yeeso, loowaado konngol Laamdo oo noo, deental goondinbe nabata yeeso. ⁵Mido yidi kaaliron demde Ruuhu on fuu, kaa ko burani kam, kaalton konngol ngol Laamdo loowi e mon ngol. Sabi kaaltoowo konngol ngol Laamdo loowi e mum buri kaaliroowo demde Ruuhu, so wanaa tawa neddo ana waawi maandinde, yalla deental goondinbe ngal ana yaara yeeso.

⁶Ndennoo sakiraabe, so mi wariino to mon mi haalirananno on demde Ruuhu, so haala am waddanaalino on ko Laamdo bannginani kam koo, naa andal, naa konngol ngol Laamdo loowi kam ngol, naa waaju, kodum dum fuu dum nafata on? ⁷Tayko-den kaaki wangiyaare hono sereendu naa hoddu. So di piyaaka faa laaba, hono annditirten ko sereendu nduu fiyata naa ko hoddu nduu hodata? ⁸Naa so puufoowo bututal wolde fuufaali faa laaba, homo lanndinantoo wolde ndee? ⁹Hono non, onon duu, so on njottinirii kabaaru oo demde Ruuhu tawa ko famminii fuu walaa hen, hono paamirte-don? On tippike haala mon! ¹⁰No demde dee keewiri e no ceertiri e aduna oo nii fuu, walaa haala ka nanataake hen. ¹¹Kaa so neddo haaldii e am demngal ngal mi nanataa, mi laatike janano mum, laatike janano am. ¹²Hono non, onon duu e ley foodanagol mon dokke Ruuhu dee, tewtee dokke nabooje deental goondinbe ngal yeeso dee, tewtee de faa sanne.

¹³Dum nee, kaaliroowo demde Ruuhu fuu jaagoo Laamdo waawde maandinde de. ¹⁴Sabi so mido jaagoroo Laamdo demde Ruuhu, goonga, yonki am ana e duwaawu, kaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵Ndennoo, hono ngadanmi? Mi jaagorto yonki am, mi jaagorto hakkille am. Mi yimiran yonki am, mi yimiran hakkille am. ¹⁶So wanaa dum, so a yettiri Laamdo demde Ruuhu tan, hono tawaado ton mo woowaa dum waawirta wiide «Aamiina» e yettugol maa ngol? Sabi joomum nanataa ko kaalataa koo. ¹⁷Fay so yettugol maa ngol ana woodi sanne, ngol nafataa joomum. ¹⁸Mido yetta Laamdo, ko bur-mi on on fuu heewde haalirde demde Ruuhu koo. ¹⁹Kaa e ley deental goondinbe, haalde konngi joy pamminiidi baajotoodi heddiibe bee, burani kam haalirde konngi ujunaaji ujunaaji demde Ruuhu.

²⁰Sakiraabe, pati laatee be ngalaa hakkille no cukaloy nii. Laatee cukaloy banngal bone, kaa laatee baaliki'en banngal hakkille. ²¹Nii winndorii e Sariya: «Yimbe be demde godde, kapum e kundude wobbe kaaliranani-mi yimbe am bee. Dum fuu e taweede, be kettintaako kam.»**
Hono non Joomiraado wiiri.

²²Hono non, demde Ruuhu dee yo maande do be ngoondinaali bee, kaa do goondinbe bee, wanaa non worri. Haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mum duu yo maande do goondinbe bee, kaa do be ngoondinaali bee, wanaa non worri. ²³Ndennoo, so yimbe deental goondinbe ngal fuu njoodiima, so be fuu be naatii e haalirde demde Ruuhu, so yimbe be mboowaa dum naa be ngoondinaali ngarii, joomum'en mbiyataa on haandube naa? ²⁴Naa so gooto e been yimbe warii, tawii yimbe fuu

**14:21 Esaaya 28.11-12

ana kaalta konngol ngol Laamdo loowi e mum'en ngol, ko o nanata koo fuu ana fammina mo luutti makko, ana sara mo duu, ²⁵ sirriiji bernde makko bannginee, o diccoo o sujidana Laamdo, o wiya: «So goonga nii, Laamdo ana wondi e mon.»

No deental goondinbe haani worrude

²⁶ Ndennoo sakiraabe, hono wade-tee? So on kawritii, dokkaado yimre e dokkaado janngingol e dokkaado ko Laamdo bannginani dum e dokkaado haalirde demde Ruuhu e dokkaado maandinde de, fuu yo wadire faa naba deental goondinbe ngal yeeso. ²⁷ So demde Ruuhu kaalirtee, didon naa taton so heewii kaani wadude dum, gooto fuu e wakkati mum. Yo gooto mon maandin. ²⁸ Kaa so maandinoowo walaa, joomum deyy'inoo e ley deental ngal, gunndoo e ley bernde mum, haalda e Laamdo. ²⁹ Didon naa taton kaalta konngol ngol Laamdo loowi e mum'en, heddiibe bee cara haala mabbe kaa. ³⁰ Kaa so won ko Laamdo bannginani gooto e joodiibe bee, yo kaaloowo arano oo deyy'ino. ³¹ Sabi on fuu, odon mbaawi haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mon ngol, tawa gooto gooto kaaldaton, yalla deental ngal fuu ana heba anndal e cusul. ³² Haaltoobe konngol ngol Laamdo loowi e mum'en bee ana poti waawde jogaade konngol mum'en ngol, ³³ sabi Laamdo wadataa ko jiiyata kawrital, o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e deente seniibe dee fuu nii, ³⁴ yo rewbe ndeyy'ino ley deente dee, sabi be ndujanaaka haalde ley hen. Yo be dowtoro no sariya oo wiiri nii. ³⁵ So tawii won ko be njidi faamtinaade, yo be accu faa be koota, be lamndoo jom'en cuudi mabbe. Sabi konngol debbo nanee ley deental goondinbe ana yaaginii. ³⁶ Naa odon miila konngol Laamdo ngol to mon iwi? Naa onon tan kebi ngol?

³⁷ Neddo fuu miiludo ana waawi haaltude konngol ngol Laamdo loowi e mum ngol naa miiludo yo kebuo Ruuhu Ceniido, ana haani annditidde ko mbinndanmi faade e mon koo yo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaali dum fuu, Laamdo annditataa joomum. ³⁹ Ndennoo sakiraabe, poodanee looweede konngol Laamdo, kasen duu pati kadee demde Ruuhu haalireede. ⁴⁰ Kaa huunde fuu yo wadire no haaniri, tawee jiiibaaki.

Haala immital Almasiihu

15 Sakiraabe, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo njottin-mi on, mo njabu-don, mo jiiibu-don e mum oo. ² Saabe oon Kabaaru kisinirte-don so tawii on nanngirii mo no kaalanir-mi on nii. So wanaa dum, goondinal mon laa-toto meere.

³ Mi yottinii on kabaaru burdo faydinde mo kebu-mi oo, dum woni: Almasiihu maayirii saabe luutti men, no Binndi dii mbiiri nii, ⁴ o iraama, o immitike e jalooma tatafo oo no Binndi dii mbiiri nii, ⁵ o banngani Piyeer, caggal dum, o banngani taalibaabe sappo e didon bee, ⁶ caggal dum, o banngani ko buri sakiraabe teemedde njoyon darannde wootere. Ko buri heewde e mabbe ana nguuri faa jooni, kaa won yawtube e mabbe. ⁷ Jokkiti hen kasen, o banngani Yaakuuba, o banngani nelaabe bee fuu. ⁸ Ko sakitii koo, o banngani kam miin baado no binngel ngel lebbi mum kibbaali nii. ⁹ Sabi miin buri nelaabe bee fuu famdude, mi fotaa fay noddireede nelaado, sabi mi torriino deental goondinbe Laamdo ngal. ¹⁰ Jonnoo, saabe moyyere Laamdo ndee laatorii-mi ko ngon-mi koo. Moyyere nde mo wadani kam ndee duu laatanaaki kam meere, sabi miin buri nelaabe bee fuu gollude. So goonga, wanaa miin gollata, moyyere Laamdo wonnde e am ndee gollata. ¹¹ Kaa so miin so kambe, fuu

foto, hono non min mbaajorii, hono non ngoondinir-don.

Haala immital maayŋe

¹²Jooni, miden mbaajoo Almasiihu immitike e maayde. Ndennoo, hono yoga mon wiirata maayŋe immitataako?

¹³Sinndo immital maayŋe walaa, Almasiihu e hoore mum immitaaki, ¹⁴so Almasiihu immitaaki, waaju amen yo meere, goondinal mon duu yo meere.

¹⁵Efum holla duu ko min kaali haala Laamdo koo yo fenaande, sabi min mbii Laamdo immintinii Almasiihu, tawi wanaa goonga so maayŋe immitataako.

¹⁶Sabi so maayŋe immitataako, Almasiihu e hoore mum immitaaki, ¹⁷so Almasiihu immitaaki, goondinal mon yo meere, odon ngondi e luutti mon faa jooni, ¹⁸maaynooŋe e ley goondinal Iisaa Almasiihu ŋee duu kalkike. ¹⁹So jikke men e Almasiihu e ley dam doo nguurndam tan nafannoo, enen burannoo yimŋe fuu yurminaade.

²⁰Kaa jooni, Almasiihu immintinaama e maayde, laatike arano e immitotooŋe. ²¹Sabi no neddo gooto sabinbiniri maayde nii, hono non kasen neddo gooto sabinbiniri immital e maayde. ²²No yimŋe fuu maayirta saabe Aadama nii, hono non kasen yimŋe fuu immintinirtee saabe Almasiihu, ²³kaa gooto fuu e wakkati mum immitotoo. Dum woni Almasiihu woni arano oo, caggal dum, ŋe o jey ŋee njokka hen pannde gartol makko. ²⁴So dum bettike, darngal daroo, Almasiihu halka kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, totta Laamdo Baabiraado men oo Laamu oo. ²⁵Sabi ana tilsii Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi o yabŋa wayŋe ŋee fuu. ²⁶Gapo cakitotoodo halkeede oo yo maayde, ²⁷sabi ana winndii: «Laamdo wadii huunde fuu ley

koyde makko.»^{††} Kaa so wiyaama non, tayoral Laamdo gadudo huunde fuu ley koyde makko oo walaa hen. ²⁸So huunde fuu heedii ley Bajjo oo, Bajjo oo e hoore mum heedan ley gadudo huunde fuu ley makko oo faa Laamdo laamoo huunde fuu e neddo fuu.

²⁹Haya, won yogaaŋe jabuŋe lootireede lootogal batisima saabe maayŋe. So tawii maayŋe immitataakono, kodum wadi so yimŋe ana mbatisiree saabe maŋŋe? ³⁰Enen e ko'e men, ko wadi so eden njarroo wakkati fuu naatude e farati? ³¹Sakiraabe, pannde fuu mido hosa maayde saabe golleeji am dii. Mido haalana on dum kammari ko mantortoo-mi on saabe habbagol mon e Joomiraado men Iisaa Almasiihu koo. ³²So no neddo wa'i nii tan miilortonoo-mi ko kabannoo-mi e waasooji ley Efeesu koo, kodum dum nafata kam? So maayŋe immitataakono, ngaden no wiiraa nii: «Naamen njaren, sabi en maayooŋe janngo.» ³³Pati njaayree ko'e mon: «Yaadude e bonŋe ana bonna needi.» ³⁴Ngartiree hakkillaaji mon e ko haani, pati luuttee. Sabi yoga mon anndaa Laamdo. Ko mbiiru-mi non yalla odon njaagoo.

³⁵Kaa dapan lamndiidoo: «Hono maayŋe immitortoo? Terde hode ŋe tawretee?» ³⁶Pamaro hakkille! Aawdi ndi aaw-daa fuu, sinaa waata so fuda. ³⁷Aawdi ndi aaw-daa fuu, so gawri so goddum yo wabbere tan, a aawataa wullere ndee e hoore mum. ³⁸Caggal dum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere mum. ³⁹Kulle jogiide yonki duu ngalmaa terde: yimŋe terde mum, daabaaji terde mum, pooli terde mum, liddi terde mum. ⁴⁰Ana woodi terde kammunkooje e terde leydinkooje. Kammunkooje dee e ŋari mum,

^{††}15:27 Jabuura 8.7

leydinkooje dee e ŋari mum. ⁴¹Naange e jalbugol mum, lewru e jalbugol mum, koođe e jalbugol mum. Fay koođe dee e ko'e mum'en jalbugol mum'en ana seerti.

⁴²Immital maaybe duu hono non worri. Ko iretee koo ana ŋola, ko immitotoo koo ŋolataa. ⁴³Ko iretee koo ana hoyi, ko immitotoo koo ana teddi. Ko iretee koo ana lo'i, ko immitotoo koo ana jogii semmbe. ⁴⁴Ko iretee koo yo terde leydinkooje, ko immitotoo koo yo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ana ngoodi, ndennoo terde ruuhunkooje duu ana ngoodi. ⁴⁵Dum wadi so ana winndii: «Neddo arano oo, dum woni Aadama, laatii yonki wuurki.» Aadama cakito oo noo yo Ruuhu dokkoowo ngu-urndam. ⁴⁶Wanaa ko jeyaa e Ruuhu koo ardii warde, ko jeyaa e leydi koo ardii warde, caggal dum, ko jeyaa e Ruuhu koo jokki hen. ⁴⁷Neddo arano oo e leydi iwi, leydi moyyiniraa. Neddo didabo oo e kammu iwi. ⁴⁸No iwdo e leydi oo wa'i nii, hono non iwbe e leydi bee duu mba'i. No iwdo dow kammu oo wa'i nii, hono non iwbe dow kammu bee duu mba'ata. ⁴⁹Hono no nanndirden e iwdo e leydi oo nii, hono non nanndirden e iwdo dow kammu oo duu. ⁵⁰Sakiraabe, ko kaalunoo-mi koo annii: tew e yiyyam mbaawataa naatude e Laamu Laamdo oo, kasen duu ko ŋolata waawataa tawreede ko ŋolataa.

⁵¹Midō bannginana on sirri: en maayataa en fuu, kaa en fuu en mbaylitete ⁵²e wakkati gooto, no himyaango yitere nii, so buututal cakite jamaanu ngal fuufii. Sabi ngal fuufan, maaybe bee immitoto be ŋolataa, enen, mbaylite-den. ⁵³E ley dum, ana tilsi terde ŋolooje dee boornoo ko ŋolataa, terde maayooje dee duu boornoo ko maayataa. ⁵⁴So terde

ŋolooje dee boornike ko ŋolataa, maayooje dee boornike ko maayataa, e oon wakkati, ngol konngol binndaangol tabitan: «Jaalogal modii maayde.»^{‡‡}

⁵⁵«Maayde, hoto jaalogal maa woni?»

Maayde, hoto semmbe maa woni?»^{¶¶}

⁵⁶Maayde, e luuttal hebata semmbe, luuttal duu e Sariya oo hebata baawde. ⁵⁷Kaa jettooje ngoodanii Laamdo dokkiroowo en jaalogal saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

⁵⁸Ndennoo sakiraabe am horsuŋe, laatee joottiibe be ndimmbataako, beydoŋon pannde fuu soobaade e golle Joomiraado oo, sabi oŋon anndi ko ngollaton e habbagol mon e Joomiraado koo wanaa meere.

Haala wallugol seniibe wonbe ngalluure Urusaliima

16 Jooni kaa, haala ballal mon faade e seniibe wonbe ngalluure Urusaliima bee, onon duu ngadon no njamir-mi deente goondinbe gonde leydi Galaatiya dee nii. ²Alan fuu, gooto e mon fuu moobta ko waawi, pati ndoomon faa mi wara, kawrinon ballal ngal. ³So mi warii, mi waddanan be cuboto-ŋon bee bataakiiji anndinooji ko be ngoni, faa be naŋa ballal mon ngal Urusaliima. ⁴So ana foti ko mi yaha miin duu, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵Mi garoowo to mon so mi iwii leydi Makedoniya, sabi ton yaŋbortoomi. ⁶Ana moyya mi fabba to mon seeda naa mi dabba ton jaati. E ley dum oŋon mbaawi yoobinde kam faa mi yaha to njahan-mi fuu. ⁷Sabi e ngol laawol, mi yidaa faŋude on tan so mi yaŋboo, mido yidi fabbude to mon seeda so Joomiraado jabii. ⁸Kaa mi fabban do Efeesu

‡‡15:54 Esaaya 25.8

¶¶15:55 Hosee'a 13.14

doo faa iidi Pantekot, ⁹sabi mi hebii doo laawol manngol no mi gollira golle nafoowo, wayɓe duu ana keewi.

¹⁰So Timote warii e mon, njabɓee ɗum faa gasa pati hula, sabi Joomiraado o gollanta no am nii. ¹¹Ndennoo, pati fay gooto yawa mo. Njoobinee mo e laawol ngol yalla omo warta e am e jam, sabi mido doomi mo, kanko e sakiraaɓe ɓee.

¹²Haya, sakiike men Apollos, mi ndaardii mo cili keewɗi o yaada e sakiiraaɓe ɓee to mon, kaa faa hannde o jabaali fey. O waran so o hebindiima.

Baynondiral

¹³Njeertee, piibee e ley goondinal, laatee worɓe, ɓeydoro-ɗon semmbe.

¹⁴Ko ngadaton fuu, ngadiree ɗum jilli.

¹⁵Odon anndi Istifanas e koreeji mum. Kaɗum'en adii fuu goondinde ley leydi Akaya, ɓe tiinnike e gollande seniibe ɓee. Sakiraaɓe, mido waajoo on: ¹⁶njaranee yimbe wa'ube non, kaɗum e golli-

doobe e maɓɓe, tiinniibe e golle oo fuu. ¹⁷Midɗo weltii e garol Istifanas e Fortunatus e Akaykus ngol. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa waɗande kam saabe waasude mon taweede. ¹⁸Be mbaaltinii hakkille am, kaɗum e hakillaaji mon fuu. Teddinee hono maɓɓe.

¹⁹Deente goondinɓe gonɗe leydi Asiya dee ana njowta on. Akilas e genndum Piriskilla e deental goondinɓe kawroowal galle maɓɓe ngal ana njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰Sakiraaɓe ɓee fuu ana njowta on. Gooto gooto mon fuu jowtira sakiike mum jowtaango wondungo e jilli.

²¹E junngo am jaati mbinndiran-mi ngoo doo jowtaango: miin Pool mido jowta on. ²²Nedɗo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii ɗum! Joomiraado amen Iisaa, war! ²³Yo hinnee Joomiraado men Iisaa wonu e mon! ²⁴Jilli am ana e mon on fuu saabe haɓɓagol men e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool didaŋo faade e

Korintunkooŋe

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e sago Laamdo, kapum e sakiike men Timote. Miden njowta deental Laamdo gonnal Korintu ngal, miden njowta seniife wonbe leydi Akaya bee fuu. ²Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Pool yettiri Laamdo

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado men Iisaa Almasiihu. Kanko woni Baabiraado jom yurmeende, o Laamdo buubinoowo berde faade e huunde fuu. ⁴Kanko buubinta berde men e ley torraaji men fuu, yalla enen duu, eden mbaawa buubinde berde wonbe e sii torraaji fuu no kanko o buubinirta berde men nii. ⁵Sabi, no njogori-den ngedu e torraaji Almasiihu keewdi dii nii, hono non Almasiihu duu buubinirta berde men. ⁶So min torraama, dum faa kisine-don, berde mon buufa. So berde amen buubinaama minen, dum yalla berde mon ana buufa, mbaawon mupude sii torraaji di min torretee minen e ko'e amen dii. ⁷Jikke amen e moodon ana selli, sabi miden anndi no njogori-don ngedu e torraaji amen dii nii, hono non kasen njogori-don ngedu e buubinegol berde ngol min ndokkaa ngol duu.

⁸Sakiraabe, miden njidi anndinde on torraaji kewtiidi min e leydi Asiya dii. Torraaji kewtiidi min ton dii ana yaabbi-tii sanne faa min tayi jikke fay e yonkiiji amen. ⁹Ana wa'annoo min hono no min saraabe sariya wareede. Kaa noo, dum wadirii pati min pawa jikke amen e ko'e amen, kaa min pawa de e Laamdo im-

mintinoowo maaybe oo. ¹⁰Kanko dandni min e nden maayde, o danndan min kasen duu. E makko jaati min pawu jikke o danndan min kasen ¹¹e ley ko mbal-lirton min duwaawuuji mon koo, yalla moyyere nde min kebirta duwaawuuji yimbe heewbe ndee ana wada heewbe njetta Laamdo saabe amen.

Haala bantugol Pool

¹²Senaare e laabal berde iwngal to Laamdo min nguurdi e aduna oo, sako hakkunde mon. Dum woni paayo amen, kasen duu berde amen ana mbaaltii e majjum. Min njokkaali hakkilantaaku biibe aadama, hinnee Laamdo dowi min. ¹³Sabi ko min mbinndanta on koo, fay huunde walaa ley hen so wanaa ko njanngaton so paamon. Mido yidi paamon ¹⁴ko puddu-don faamude jooni koo faa laaba: jannde gartol Joomiraado men Iisaa min mantorto on hono no onon duu mantorto-don min nii.

¹⁵Saabe nden hoolaare anniyorinoo-mi arannde warde to mon yalla odon ceyoo cili didi. ¹⁶Ko njidunoo-mi dee, mi faa to mon, mi yaha leydi Make-doniya, caggal dum, mi warta to mon kasen lanndinano-don kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷Nde mbiyan-mi mi waran to mon too ndee, mi soobaaki naa? So mi fellisii huunde, tama muuyde am tan ngadan-mi faa dum waddana ooho e a'aa fuu taweede e am? ¹⁸No Laamdo laatorii koolniido nii, hono non konngol ngol min kaalani on ngol waasiri laatoraade ooho e a'aa. ¹⁹Sabi Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oo wanaano ooho e a'aa: ooho tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru mum to mon too oo. ²⁰Sabi podooje Laamdo dee fuu tabitii e ley makko. Ndennoo enen duu, kanko mbiiraten Aamiina faa Laamdo teddinee. ²¹Laamdo jaati jiiibini min, minen e mon fuu, habbagol men e Al-

masiihu. Kanko jaati subii en. ²²Kasen kanko waɗi maande makko e men, o loowi Ruuhu makko e berde men laatoo piɓiraado moyyerejeji ɗi o moobtani en ɗii.

²³Laamɗo ceenu-mi, yurmaade on haɗi kam wirfataade Korintu. ²⁴Wanaa yiɗude dawrande goondinal moodon – sabi oɗon tabiti e goondinal ngal – ko min njidfi dee, wallondirde e moodon faa ceyo-ɗon.

2 Dum nee, mi fellisiino mi wirfataako to mon, pati mi waddana on sugulla kasen. ²Sabi so mi suɗlinii on, homo seynata kam so wanaa onon ɓe cuɗlin-mi ɓee? ³Dum waɗi so mbinndir-mi no mbinndir-mi nii e ley bataaki am oo. Mi yiɗaano warde to mon so fotuɓe seynude kam ɓee cuɗlina kam. Miɗo hoolii on fuu seyo am yo seyo mon on fuu. ⁴Ruubu e ɓernde mettunde e gondi keewɗi mbinndiran-mi on. Mi yiɗaa suɗlinde on, ko njidu-mi dee, anndinde on no jilli am poti mawnude e mon on fuu.

No Pool yaaforii toɗuɗo oo

⁵So gooto e mon laatike sabaabu sunu, wanaa miin o suni, on fuu – naa yoga e moodon, pati mi yawta goonga. ⁶Jukkungo ngo ɓurɓe heewde e mon njukki joomum ngoo heyi, ⁷jooni kaa, ko ɓuri moyyude dee: njaafɗon mo, koomton mo pati mboy-yonki jaaloo mo. ⁸Ndennoo, miɗo ndaarda on tabintinon jilli mon e makko. ⁹Sabi ittude koro mon saabanii kam winndande on kasen faa mi annda oɗon ɗowntanii kam. ¹⁰Mo njaafi-ɗon fuu mi yaafoto dum miin duu. Banngal am, ko njaafotoo-mi koo – so won ko kaan-mi yaafaade mo – mi yaafoto dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹pati Ibiliisa jammboo en, sabi eden anndi anniyaaji mum.

Haala jaalogal Almasiihu

¹²Nde njaa-mi Torowas faa mi waa-joo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo ndee, mi tawii Joomiraado udditanii kam ton damal ¹³kaa hakkille am waaltaaki, sabi mi tawaali ton Titus sakiike am oo. E oon wakkati, mbaynii-mi saki-raaɓe ɓee, paa-mi leydi Makedoniya.

¹⁴Kaa jettooje ngoɗanii Laamɗo dokkoowo en jaalogal wakkati fuu saabe haɓɓagol men e Almasiihu. Laamɗo hokki min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi nii. ¹⁵E ley dum, ɗo Laamɗo, min uurdi Almasiihu e ley hisinteeɓe ɓee e halkotooɓe ɓee. ¹⁶Do halkotooɓe ɓee, min kaccol maayde naɓoowol ɓe e maayde, ɗo hisinteeɓe ɓee, min uurdi nguurndam naɓoori ɓe e nguurndam.

Homo foti gollude oo golle? ¹⁷Min nganaa julortooɓe konngol Laamɗo ngol no heewɓe ngadata nii, sabi min nelaabe Laamɗo, miden kaalda ɓerde laabude yeeso Laamɗo ley haɓɓagol amen e Almasiihu.

Haala gollanooɓe aadi keyri

3 Kori min puɗɗitaali mantaade kasen? Naa miden kaajaa bataakiiji anndinooji ko min ngoni paafi e mon naa iwɗi e mon hono no yimɓe yogaaɓe kaajiraa nii naa? ²Onon jaati ngoni bataaki amen binndaado e ɓerde amen, mo yimɓe fuu mbaawi anndude e janngude. ³Sabi ana tay'ora a on bataaki Almasiihu saabe golle amen. Bataaki oo winndiraaka dawa, Ruuhu Laamɗo guurɗo o winndiraa. Kasen duu mo winndaaka e alluuje kaaye, ɗo mo winndaa e mum dee, e ɓerde yimɓe.

⁴Miden njogii hoolaare mawnde e Laamɗo saabe Almasiihu. ⁵Minen min ngalaa baawɗe faa min ngolla oo golle. Baawɗe amen to Laamɗo iwri. ⁶Kanko waɗi min fotuɓe laataade gollanooɓe

aadi keyri. Ndiin aadi fawaaki e Sariya binndaado, e Ruuhu Ceniido ndi fawii. Sabi Sariya binndaado oo ana naba yimbe to maayde, kaa Ruuhu oo to ngurndam nabata yimbe.

⁷Sariyaaji binndaadi e alluuje kaaye, nabooji yimbe to maayde dii, ana njogii darja faa Israa'iilankooŋe ndonki yeewde yeeso Muusaa saabe darja gondo hen oo, fay so taweede o jifoowo. ⁸Kaa golle Ruuhu oo buri darja! ⁹Golle liboowo oo ana jogii darja, sako golle foocitaare oo. ¹⁰Eden mbaawi fay wiide ko joginoo darja arannde koo majjii kammari darja gardo jooni mo walaa nanndo oo. ¹¹Ko jifata koo ana waawi jogaade darja, kaa ko piibata faa abada koo buri fuu jogaade darja.

¹²Nde wonnoo miden njogii oo jikke, ngorgu min kaaldata. ¹³Min ngadataa no Muusaa nii, gadunoodo heedoode e yeeso mum pati Israa'iilankooŋe keddo yeewde darja jifoowo oo faa timma. ¹⁴Kaa berde maŋŋe mbumii. Sabi faa hannde so ebe keddii janngude aadi kiinndi ndii, heedoode ndee ana heddii e geese maŋŋe. Nde huncaaka tafon, sabi e kabbiido e Almasiihu tan nde huncete. ¹⁵Goonga, faa e palooma mo ngon-den e mum jooni oo, so Tawreeta Muusaa ana janngee, heedoode ndee ana heddii hurde hakkillaaji maŋŋe. ¹⁶Kaa so neddo warti e Joomiraado fuu, heedoode ndee huncete iwde e mum. ¹⁷Sabi Joomiraado woni Ruuhu oo, kasen do Ruuhu Joomiraado oo woni fuu, don ndimaaku duu woni. ¹⁸Enen be geese mum'en cudditaa bee fuu, darja Joomiraado oo ana bannga e meeden no e timtorgal nii. Omo nii waylita en faa nanden e makko mbaadi, darja makko bey-

doo e meeden. Dum woni golle Joomiraado, kanko woni Ruuhu oo.

Haala jawdi ley loode

4 Ndennoo, min kaabataa, sabi Laamdo hokki min oo golle kammari yurmeende mum. ²Min calike kulle cuudiide kersinooje dee. Min yonpataa yimbe, min mbaylitataa konngol Laamdo ngol. Ko min ngadataa dee, e ley banngingol amen goonga ngol miden tewta hebude hakkillaaji yimbe fuu yeeso Laamdo. ³So Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oo suudaama, halkotooŋe bee tan o suudantee. ⁴Been ngalaa goondinal, sabi Ibiliisa wumni hakkillaaji maŋŋe pati be njiya fooyre Kabaaru Lobbo kolloowo darja Almasiihu jogiido mbaadi Laamdo oo. ⁵Sabi wanaa kabaaru amen min mbaajotoo, ko min mbaajotoo dee, kabaaru Iisaa Almasiihu, Joomiraado men oo. Minen, saabe makko min laatorii maccube moodon. ⁶Sabi Laamdo biido: «Yo fooyre yaaynu e ley nimre» oo, kapum yaayni fooyre mum e ley berde amen, faa hokka min anndal darja mum jiyeteedo e yeeso Almasiihu oo.

⁷Miden njogorii ndiin jawdi mawndi e ley amen hono no ley loode de ngalaa semmbe nii, yalla ana anndee deen baawde mawde e Laamdo iwi, wanaa e amen. ⁸E huunde fuu miden nii billee, kaa min kalkaaki, miden nii e wemmberere wakkati fuu, kaa min tayaali jikke, ⁹miden nii torree, kaa Laamdo yoppaali min, miden nii tippee e leydi, kaa min maayaali. ¹⁰Wakkati fuu, maayde Iisaa ndee ana e terde amen, yalla nguurndam Iisaa dam duu ana yiye e terde amen. ¹¹Fay so miden nguuri, miden kosa maayde wakkati fuu saabe ko min mbaa-

§§3:14 Yogaabe ana paamira aaya oo hono nii: Sabi faa hannde so ebe keddii janngude aadi kiinndi ndii, heedoode ndee ana heddii e geese maŋŋe, be paamaali aadi ndii huncaama saabe Almasiihu.

jotoo kabaaru iisaa koo, yalla nguurndam iisaa dam ana yiye e terde amen maayooje dee. ¹²Hono nii, maayde gollirta e amen, nguurndam gollirta e mon.

¹³Ana winndii: «Mi goondinii Joomiraado, dum wadi so mido waajoo.»* Minen duu min goondinbe hono no makko nii, dum wadi so miden mbaajoo. ¹⁴Sabi miden anndi immintindo Joomiraado men iisaa e maayde oo immintinidan min e makko minen duu, kasen duu waddan min yeeso makko, minen e moodon fuu. ¹⁵Ko hewtii min fuu yo kammari moodon yalla moyyere Laamdo ndee ana yottoo yimbe heewbe. Hono nii yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beydoo teddineede.

Haala teddeengal mannal duumiingal

¹⁶Dum wadi so min kaabataa. Fay so terde amen dee yo kalkotoode, yonkiiji amen dii ana keydintinee pannde fuu. ¹⁷Sabi torraaji amen hannde dii ana kakindii ana njawta, kasen duu di landinanto min teddeengal mannal ngal timmataa, burngal diin torraaji abada. ¹⁸Sabi wanaa e ko yiyetee min ngatti hakkillaaji amen, e ko yiyataake min ngatti hakkillaaji amen. Sabi ko yiyetee koo, yawtan, kaa ko yiyataake koo, hedoto faa abada.

No ndarorto-den yeeso Almasiihu

5 Eden anndi so suudu leydiiru ndu kodu-den e mum jooni nduu wurjinaama, dum woni terde men, Laamdo darnanii en suudu dow kammu ndu junngo darnaali, darotoondu faa abada. ²Efen nii cabbitoo saabe heppugol men naatude e ley suudu men dow kammu nduu, eden boornoroo ndu no kaddungal nii, ³yalla so en boorniima ndu pati tawe-den en wuttiniibe. ⁴Sabi e ley nduu

suudu, en tampii en ottii. En njidaa boortaade ndu, ko njid-den dee, boornaade wonndu dow mayru, yalla nguurndam dam ana moda ko halkotoo ko woni e men koo. ⁵Laamdo jaati lanndinanii en e kabaaru majjum, mo loowi en Ruuhu makko laatoo pibiraado moyyereji desanaadi en dii.

⁶Ndennoo, eden njogii hoolaare wakkati fuu, fay so eden anndi so nii eden keddii e dee doo terde, eden ngoddi suudu Joomiraado nduu tafon. ⁷Sabi ko ngoondin-den nguurdu-den, wanaa ko njiyaten nguurdu-den. ⁸Ndennoo eden njogii hoolaare, kaa ko burani en, eggude e dee doo terde kammari faa kodoyen bannge Joomiraado. ⁹Kaa wadude ko welata mo woni ko bur-den fuu tewtude, hodude doo e eggude doo fuu fotu. ¹⁰Sabi ana tilsi en fuu ndaro-den yeeso Almasiihu faa care-den, yalla gooto fuu ana yobee golle mum mo wadunoo e aduna, so golle lobbo naa so golle bondo.

No iisaa hawrintiniri en e Laamdo

¹¹Ndennoo, tawee min anndii ko woni hulde Joomiraado, min tewtan hebude hakkillaaji yimbe bee. Laamdo ana anndi min, mido joonndorii onon duu odon anndi min e ley berde mon. ¹²Min njidaa mantaade yeeso mon. Ko min njidi dee, hokkude on daliili no mantordon min, yalla odon keba ko njaabodon mantortoobe kulle gonde sella, be mantortaako kulle gonde e berde. ¹³So min njogoraama min haandube, dum saabe Laamdo. So min njogoraama min yeeddube, dum kammari moodon. ¹⁴Sabi jilli Almasiihu njaalike min, sabi min tayorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndennoo yimbe fuu maayii. ¹⁵O maayanii yimbe fuu, yalla wuurbe

*4:13 Jabuura 116.10

ŋee ana ŋootta wuurande ko'e mum'en, mo ŋe nguuranta dee, maayando ŋe so wuurtani ŋe oo.

¹⁶Ndennoo, gila jooni, walaa fuu mo min njogorii no bii-aadama jogortoo neddo nii. So min njogorikeno non Almasiihu, jooni min ŋoottii jogoraade mo non. ¹⁷So neddo haŋbŋike e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi koo yawtii, hankasen kabaaru oo fuu heyditii. ¹⁸Dum fuu to Laamdo iwri, kanko neli Almasiihu faa rewrintina en e makko, o halfini min golle rewrintingol hakkunde makko e yimbe. ¹⁹Sabi Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe aduna fuu e mum e waasude jataade luutti mum'en. Kanko halfini min kabaaru rewrintingol ngol. ²⁰Ndennoo, min daraniibe Almasiihu, hono no Laamdo jaati waajortoo ko iwata e kundude amen koo. Miden ndaarda on dum doo e innde Almasiihu: ngartee e Laamdo! ²¹Almasiihu meedaali luuttude abada. Kaa Laamdo fawii luutti men fuu dow makko, yalla haŋbŋagol men e Almasiihu ana wada en foocitiibe yeeso Laamdo.

No Pool'en ngolliranta Laamdo

6 Minen, kammari min gollidoobe e Laamdo, miden ndaarda on pati pijiron moyyere Laamdo nde keŋ-don ndee. ²Sabi o wii:

«Mi hettindanike ma wakkati lobbo, mi faabike ma palaande kisindam.»[†]
Jooni jaati woni wakkati lobbo, jooni woni palaande kisindam. ³Min njidaa wadude fay huunde ko fergitata yimbe so feloore tawee e golle amen. ⁴Kaa e huunde fuu, min kolliran miden kaandi e laataade gollanoobe Laamdo ley tiinni-taare mawnde, ley torraaji, ley cadeele, ley wemmbere, ⁵ley piide, ley kasu, ley murtere, ley tampere, ley rafi doyngol,

ley yolbere, ⁶ley laabal, ley anndal, ley mupal, ley moyyuki, ley Ruuhu Ceniido, ley jilli di ngalɗaa e naafiɗaaku, ⁷ley konngol goonga, ley baawde Laamdo, e kaɓorde foocitaare gonde e juude amen nane e jaame, ⁸ley teddeengal, ley koyeendam, ley ko yimbe no'ata min, kaɗum e ko njettata min. Miden kolla yimbe min gollanoobe Laamdo ley ko min njogoraa min majjinoobe tawee min goongirante'en, ⁹ley ko min njogoraa min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min njogoraa min maayoobe jooni tawee min wuurbe, ley ko min njogoraa min jukkaabe tawee min maayaali, ¹⁰ley ko min njogoraa min sunaabe tawee min seyotoobe wakkati fuu, ley ko min njogoraa min misikiina'en tawee miden ngada heewbe arsukunte'en, ley ko min njogoraa min ngalaa fay huunde tawee minen njeɗ fuu.

¹¹Korintunkooŋe, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinani on berde amen. ¹²Minen, min paadinanaali on berde amen, onon paadinani ko'e mon berde mon. ¹³Jooni mido haaldira e moodon no kaaldoowo e bikkoy mum nii: njaajinee berde moodon.

No laatori-den suudu Laamdo guurdo

¹⁴Pati kaŋbondiree e ŋe ngoondinaali ŋee, sabi eɗum wa'i hono no reentinde daabaaji diɗi di ngalɗaa faa ndemda. Won ko reentini foocitaare e oopaare naa? Won ko reentini fooyre e nimre naa? ¹⁵Won ko reentini Almasiihu e Ibiliisa naa? Won ko reentini goondindo e mo goondinaali naa? ¹⁶Aadi won hakkunde suudu Laamdo nduu e tooru-uji dii naa? Anndee, enen ngoni suudu Laamdo guurdo oo. Sabi Laamdo wii:
«Mi hodidan e maŋbe, mi yiilodoto e maŋbe, mi laato Laamdo maŋbe,

[†]6:2 Esaaya 49.8

ŋe laatooyimbe am.»[‡]

¹⁷Dum saabii so Joomiraado wii kasen:
«Iwee hakkunde maŋŋe!

Ceertee e maŋŋe!

Pati memee ko sobi!

Nden, mi jabboto on.[¶]

¹⁸Mi laatanoo on baaba,

laatano-ŋon kam ŋiŋŋe rewŋe e worŋe.

Dum Joomiraado Jom Baawde oo wii.»[§]

7 Sakiraabe horsuŋe, en ngadaanaama
ŋee podooje fuu, ndenoo laŋŋi-
nen ko'e men iwde e tuundi ngonndi e
terde men e yonkiiji men fuu, tabintinen
senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala sunu e seyo

²Laŋŋinane min berde moodon! Min
toornaali fay gooto, min mbonnanaali fay
gooto, min jaamaali jawdi fay gooto.

³Mi haaldaali dum faa laatanoo on
jukkungo. Sabi mi haaliino gila naanen:
miden njidi on sanne, fay huunde seen-
ndataa en, wanaa nguurndam wanaa
maayde. ⁴Mido hoolii on sanne, mi hebii
jaati no mi mantoroosaaŋe moodon, on
ŋuubinii bernde am sanne, mido heewi
seyo e ley tampereaji amen dii fuu.

⁵Sabi, fay nde min njottii leydi Make-
doniya ndee, min powtinaaki fey, tor-
raaji tan min njii, gila e kulol ley berde
faa e sippirooji. ⁶Kaa Laamdo ŋuubi-
noowo berde sunaabe oo, ŋuubinirii
berde amen garol Titus. ⁷Wanaa garol
makko ngol tan wadi dum, ko ŋuubinno-
ŋon bernde makko koo waaltinii hakkil-
laaji amen, kaŋum e ko mo wii odon
njidi yiide kam sanne e ko o haalani
min haala tiinnaare mon e am, dum
ŋuri fuu beydude seyo am. ⁸So bataaki
am oo suŋliniino on, mi mimsitaali dum

jooni. Fay so mi mimsitiino – sabi mi
yii bataaki oo suŋliniino on fay so e
wakkatiiwel gootel – ⁹mido seyii jooni.
Wanaa ko cuŋluno-ŋon koo waddani
kam seyaade, ko sugulla moodon wad-
dani on tuubude koo. Sabi sugulla kewti-
noodo on oo ana hawri e sago Laamdo,
hono non, walaa ko min mbonnanno
on. ¹⁰Sabi sugulla kawroowo e sago
Laamdo oo waddata tuubugol, tuubugol
ngol waddata kisindam, mimsee walaa
e majjum. Kaa sugulla aduna, maayde
waddata. ¹¹Ndenoo, yeewee sugulla
kawroowo e sago Laamdo oo ko wad-
dani on: o waddanii on soobaade, o wal-
lii on daranaade ko'e mon, o waddanii
on metteede e gadudo bone oo, kaŋum
e kulol, o waddanii on yeeweede kam,
kaŋum e tiinnaade, o wallii on jukkude
bondoo oo. E huunde fuu on kollii odon
laabi e oon kabaaru. ¹²Ndenoo so mi
winndanii on, wanaa saabe toonudo
mbinndir-mi, wanaa saabe toornaado
duu mbinndir-mi, ko mbinndiran-mi on
ŋee, yalla odon ŋannginane soobe
mo njogani-ŋon min oo yeeso Laamdo.
¹³Hakillaaji amen mbaaltorike saabe
majjum.

Ko jokkiti hen kasen, seyo Titus ngoo
beydi waaltinde hakillaaji amen, sabi
on fuu on ŋuubinii bernde makko. ¹⁴So
mi mantorike on seeda yeeso makko
duu, on kersinaali kam. Kaa no min
kaalanirta on goonga wakkati fuu nii,
hono non ko min mantorii on e yeeso
Titus koo laatorii goonga. ¹⁵Bernde
makko beydoto yidude on so o miilike
no dowtiri-ŋon on fuu e no njaŋŋori-ŋon
mo kulol e siŋŋugol nii. ¹⁶Mido seyii ko
keŋu-mi e mon hoolaare e dow huunde
fuu koo.

[‡]6:16 Lewinkooŋe 26.12, Esekiyel 37.27

[¶]6:17 Esaaya 52.11

[§]6:18 2 Samuyila 7.14, Esaaya 43.6

Haala wallugol seniife wonbe Urusaliima

8 Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyere Laamdo jippiinde e deente goondinbe Iisaa gonde leydi Make-doniya dee. ²Kambe e horireede billaare sattunde fuu, keewal maŋbe seyo wad-danii be hokkitirde ko heewi, fay so ebe e talkaaku cattudo. ³Mi seedee: be ndokkitirii ko be mbaawi fuu fay ko furi baawde maŋbe, berde laafude tal be ndokkiri. ⁴Be ndardii min sanne yalla ebe keŋa laawol wadude juude maŋbe e wallugol seniife wonbe Urusaliima bee. ⁵Be ngadii ko furi miilo amen. Ko adii fuu, be ndokki ko'e maŋbe Joomiraado, caggal dum, e sago Laamdo be ndokki min ko'e maŋbe minen duu. ⁶Dum wadi so min ndaardi Titus timmintinoya to moodon ngal dokkal no fuddirnoo ngal nii. ⁷On arsukunte'en e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii soobee dow huunde fuu, odon korsini min duu. Tiinno-don faa arsinkinire-don non e ngal dokkal duu.

⁸Wanaa kammari tilsere wadi so mbiimi non, ko mbiiru-mi non dee, faa mi hokka on laawol hollude jilli mon dŋi ana celli. ⁹Sabi odon anndi moyere Joomiraado meedŋen Iisaa Almasiihu: kanko arsukunte oo, o wadii hoore makko talka kammari mon yalla odon laatoroo arsukunte'en talkaaku makko oo. ¹⁰Mido haalana on ko woni miilo am haala wallugol seniife wonbe Urusaliima bee, sabi dum furi nafude on: rowanen onon adii fiide dabare wallude be, onon adii fuddude golle oo duu. ¹¹Jooni noo, kibbinee dum. No tiinnori-don fiide dabare nii, tiinnoree non gollude dum duu, ndokkiron no baawde mon mbaarata. ¹²Sabi so neddo anniyike wadude moyere, Laamdo jabanam dum

hakke ko jogii koo, wanaa hakke ko jogaaki. ¹³Mi wiyaali naaton e billaare yalla wobbe bee ana powta, yimbe fuu pota njidu-mi. ¹⁴Jooni dum forran onon on kebii faa heewi faa mbaawon wallude wonbe e baasal bee. Caggal jooni, so tawii onon on ngonii ley baasal, kambe be kebii ko heewi faa be mbaawa wallude on. Hono nii yimbe potirta, ¹⁵no winndorii nii: «Mooftunoodo ko heewi oo yaŋbintinaali, mooftunoodo seeda oo jakoraaka.»**

Kabaaru Titus e yaaduŋe mum

¹⁶Jettooje ngoodanii Laamdo e ko wadi e bernde Titus sii soobee mo min njoganii on oo. ¹⁷Titus jabii ko min jaagii dum wirfitaade to mon koo. Ko furi dum fuu, soobirantaaku mawdo e bernde laafunde tal o wirfitorii faade to moodon. ¹⁸Miden neldida e makko sakiike men jetteteedo e deente goondinbe dee fuu saabe golle mo o gollani Kabaaru Lobbo oo. ¹⁹Wanaa dum tan, deente goondinbe dee cubii mo, yalla omo laa-too jaado amen faa min naba dokkal ngal Urusaliima. Ngal dokkal ana teddina Joomiraado, ana banngina anniya amen lobbo duu. ²⁰Miden ngada ko min mbaawi fuu pati min keŋa feloore e ndiin jawdi keewndi ndi min ndaranii. ²¹Sabi wanaa ko woodi yeeso Joomiraado tan min tewtata, miden tewta ko woodi yeeso yimbe duu. ²²Miden neldida e didon bee sakiike meeden mo min taykitii soobee mum wakkatiiji keewdi e kulle keewde. Jooni mo furi fuu tiinnaade e golle oo kammari hoolaare mawnde nde mo joganii on ndee. ²³Titus duu yo gondiido am yo gollidiido am kammari moodon. Sakiraabe men wondube e makko bee yo nelaabe deente goondinbe dee, be teddeengal Almasiihu. ²⁴Nden-noo jooni, kollee be jilli moodon, kollee

**8:15 Pergu 16.18

ŋe kambe e deente goonŋinŋe dee fuu miŋen njogii daliili e mantoraade on.

No Laamŋo yidiri dokkiroowo seyo

9 Fotaa ko mi winndana on banngal wallugol seniibe wonŋe Urusalima bee, ²sabi miŋo anndi on muuyii wallude ŋe sanne. Mi mantorike on ŋum yeeso Makedoniyankooŋe, mbii-mi ŋe: Akayankooŋe lanndiniima gila rowanen wallude. Tiinnaare moodon soobini ko ŋuri heewde e maŋŋe. ³Kaa miŋo nela e moodon ŋee sakiraabe pati ko min mantorii on koo laatoo meere, kaa tawee oŋon lanndinii no mbiiru-mi nii.

⁴So wanaa ŋum, so Makedoniyankooŋe ngardii e amen to moodon tawi on lanndinaaki, hoolaare nde min njoginoo e moodon ndee laatanto min gacce, kasen duu onon ŋurata fuu hersude.

⁵Dum nee, ko njii-mi hen ana tilsi mi ndaarda sakiraabe ŋee ardoe kam to moodon, ndaranoo ballal ngal podunonon ngal. Nden so mi warii fuu mi tawan engal hawriti, ngal laatoo ballal ŋernde laabunde tal, tawee wanaa tilsere. ⁶Taykee: aawuŋo seeda, seeda hettata, aawuŋo ko heewi, ko heewi hettata. ⁷Gooto fuu yo hokku ko anniyii e ŋernde mum, tawa wanaa dow metti, wanaa e tilsere. Sabi Laamŋo ana yidi dokkiroowo seyo. ⁸Laamŋo ana waawi hokkude on sii moyyereji fuu, yalla e huunde fuu oŋon keŋa ko heyata on wakkati fuu, keddoro-ŋon ko heewi kammari golle lobbo fuu, ⁹hono no winndorii nii:

«Omo saaka moyyere makko e ley talka'en,

moyyuki makko duumoto faa abada.»^{††}

¹⁰Laamŋo dokkoowo demoowo aawdi hokka ŋum nguure oo, hokkan on aawdi heyoori on onon duu, o funnan ndi, yalla moyyuki mon ana rima faa heewa.

¹¹Sabi o arsinkinon on e huunde fuu, faa mbaawon hokkitirde wakkati fuu. Nden heewŋe njettan Laamŋo e ko mballirŋon ŋum'en ko iwri e juude amen koo.

¹²Sabi ngal ballal wanaa faa nafa seniibe ŋee tan wadiraa, ko ngal wadiraa dee, faa ngal waddana heewŋe yettude Laamŋo. ¹³So ŋe yeewii ballal moodon ngal, ŋe teddinan Laamŋo saabe dowtaare mon nde ceettorto-ŋon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu, ŋe teddinan mo duu saabe ko caakaton jawdi mon e maŋŋe, kambe e yimŋe fuu. ¹⁴ŋe kolliran korsa maŋŋe faade e moodon duwaawuuji ŋi ŋe nduwantoo on ŋii saabe moyyere mawnde nde Laamŋo wafani on ndee. ¹⁵Jattooje ngoodanii Laamŋo saabe dokkal mum dadungal sifa!

No Pool jaaborii feluŋe ŋum

10 Miin Pool biyeteedŋo lo'uŋo so miŋo hakkunde moodon kaa cuuso so miŋo woddii on oo, miŋo waa-joroo on newaare e moyyuki Almasiihu, ²miŋo ndaarda on: pati ngadee so mi garŋoo on nde ngaroy-mi to mon fuu. Sabi banngal wiyooŋe miŋen ngollana muuyooji bii-aadama ŋee anniyii-mi gollirde ngorgu. ³Goonga, min biŋŋe aadama tan, kaa no min kabirtee nii wanaa no biŋŋe aadama kabirtee. ⁴Sabi kaborde ŋe min kabortoo dee nganaa de bii-aadama, semmbe majje to Laamŋo iwri faa de mbaawi wurjinde tataaji e leydi. Minen, min wurjinoobe miilooji wayŋe e leydi ⁵kaŋum e mawninkinaare fuu haŋoore yimŋe anndude Laamŋo. Kasen min nanngoobe miilo fuu faa min ngartira ŋum e dowtanaade Almasiihu. ⁶So dowtaare moodon hiŋŋii, min lanndiniima jukkude nedŋo fuu mo dowtaaki.

⁷Yeewree kuɗɗe dee no ngorri nii – so won e moodon kooliɗo yo nedɗo Almasiihu, yo miccito dum doo duu: no joomum laatorii nedɗo Almasiihu nii, minen duu, non min laatorii yimbe Almasiihu. ⁸Joomiraado men Iisaa hokkii min baawɗe faa min naba goondinal mon yeeso, wanaa faa min ngurjina ngal. Fay so mantii-mi hen faa kosumi yaɓɓitaade, dum hersintaa kam. ⁹Mi yidaa miilon mi tewtoowo hulbinde on e bataakiiji am dii. ¹⁰Sabi ana wiye e bataakiiji am dii ana teddi, ana njogii semmbirantaaku, kaa so mido hakkunde mon, mido lo'i, haala am ana yawonii. ¹¹Nedɗo fuu biyoowo non, yo anndu ko min mbinndata so miden ngodɗii on koo, dum min ngollata so min ngondii e moodon duu. ¹²Min cuusaa fonndude ko'e amen e mantotoobe bee. Min nandaa e maɓɓe duu. Kambe, eɓe ponnda ko'e maɓɓe e etirdum maɓɓe, ɓe nanndintaa ko'e maɓɓe e fay gooto so wanaa e ko'e maɓɓe tan! Ɓe ngalaa hakkille.

¹³Minen noo, min njidaa mantaade faa yaɓɓitoo keerol, miden kaada e keerol ngol Laamɗo darnani min ngol, faa min njottii on onon duu. ¹⁴So min njottanooki to mon, min yaɓɓitinokke keerol e manti amen. Kaa min yaɓɓitaaki keerol, sabi minen adii waddude e mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo. ¹⁵Min mantortaako golle wobbe mo walanaa min. Kaa no goondinal moodon beydortoo nii, miden njikkii beydoraade non teddungal e hakkunde moodon, tawee min yaɓɓitaaki ko Laamɗo darnani min koo. ¹⁶Nii wadata so min keɓa no min mbaajoro Kabaaru Lobbo oo e nokkuuje gonɗe caggal moodon dee, min mbaasa mantoraade golle gollaado faa timmi e ley nokkuuje ɗe wobbe kalfinaa. ¹⁷Ana winndii: «Mantotoodo fuu, yo mantoro golle Joomiraado.»^{‡‡}

¹⁸Sabi wanaa manoowo hoore mum woni jabaado, jabaado dee, mo Joomiraado mani.

No Pool feliri nelaarɓe peneɓe

11 Jooni kaa ɗalee kam mi haal-dana on no badiiɗo haandude nii. Mido jaagii on mupanon kam. ²Mido joganii on kiram iwruɗam to Laamɗo jaati, sabi mi habɓii dewgal mon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi nabude on to makko no mboomri ceniindi nii. ³Kaa mido huli pati hakkillaaji mon mbaylite, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi ndii yoyji oo faa njoppon hoolaare mon laabunde sellunde wonnde e Almasiihu ndee. ⁴Mido huli dum sabi so won garɗo waajaade on Iisaa godɗo mo waldaa e mo min mbaajii e ley moodon oo, naa so on keɓii ruuhu godɗo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓuno-ɗon e amen oo, on njaɓɓoto dum sanne. ⁵Kaa mido miila diin kalahali mawɗi, dum woni nelaarɓe moodon bee, walaa fuu ko burdi kam. ⁶Ana waawi taweede mi wanaa fasiilante banngal haala, kaa mi wanaa baayɗo anndal, min kollii on dum faa laabi wakkati fuu e ley huunde fuu.

⁷Nde kaalan-mi on Kabaaru Laamɗo Lobbo oo tawi on njoɓaali ndee, mi leyɗinkinike kammari teddinde on, mi mboofii e ley majjum naa? ⁸Deente goondinɓe godɗe ndokki kam ko mi wuurda faa mi gollana on. ⁹Nde ngonnoo-mi to moodon too ndee tawi mido hasindini, mi faawaaki e dow fay gooto e mon. Sabi sakiraabe iwɓe Makedoniya bee ngaddanii kam ko jakiranoo-mi koo. E oon wakkati, mido wajunoo laatanaade on donngal. Non worri faa hannde duu. ¹⁰Goonga Almasiihu gonɗo e am oo kaalan-mi on: ley leydi Akaya ndii fuu fay gooto waawaa haɗude kam

mantoraade ko mi laatanaaki on donngal koo. ¹¹Ko saabii so ngadir-mi non? Saabe mi yidaa on ngadir-mi non naa? Laamdo ana anndi mido yidi on!

¹²No ngorrunoo-mi nii, mi heddoto e worrude non. Sabi yogaabe ana tewta laawol mantoraade ko be ngorri no amen nii koo. Ngol laawol, mido yidi hadude be ngol. ¹³Been yo nelaabe peneebe yo golloobe jambotoobe yo boorniibe saaya nelaabe Almasiihu. ¹⁴Dum haaynaaki, sabi fay Ibiliisa ana boornoo saaya malaa'ika jom fooyre. ¹⁵Ndennoo haaynaaki duu so gollanoobe Ibiliisa boorniima saaya gollanoobe foocitaare. Kaa jukkungo mabbe laatoto hakke golle mabbe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶Mi haalanii on naanen, mido wiya on kasen duu: pati fay gooto e moodon nanngira kam kaahaango. Kaa fay so on nanngirii kam non, njabee kaandi am dui, yalla miin duu mido mantoo seeda. ¹⁷Nde mantortoo-mi nii ndee, wanaa no gollanoowo Laamdo nii kaaldan-mi, no kaandudo nii kaaldan-mi. ¹⁸Sabi heewebe ana mantaroo kulle aduna, miin duu, mido waawi mantaade. ¹⁹Sabi onon jogoriibe ko'e mum'en yo hakkilante'en bee, odon njarranii haandube bee no weliri on. ²⁰Goonga, odon mupa nelaabe peneebe bee maccina on, naama jawdi mon, njana on, pamdina on, piya on banaaje. ²¹Mido yaagoo wiide on miden lo'unoo e majjum sanne.

Tawee nee, huunde fuu ko be cuusi mantoraade kambe, mido suusi mantoraade dum miin duu. Mido haalda doo hono no mi kaandudo nii. ²²So be Yahuudiyankooŋe, miin duu mi Yahuudiyanke. So be Israa'iilankooŋe, miin duu mi Israa'iilanke. So be iwdi Ibarahiima, miin duu mi iwdi Ibarahiima. ²³So be gollanoobe Almasiihu, miin buri be fuu laataade dum – doo kaaldan-mi hono

no mi kaandudo nii. Miin buri be tiinnaare, buri be uddeede kasu, buri be fiyeede. Wakkati fuu, mido hosa maayde. ²⁴Cili joy Yahuudiyankooŋe ana piya kam, cilol fuu dorrii capantati e jeenay. ²⁵Cili tati Romankooŋe ana piya kam cabbii. Mi wedaama kaaye cilol gootol. Cili tati mido naata laana ana mutida e am, mi doyii jemma e palooma ley geeci. ²⁶Mido e laawol wakkati fuu, mido e farati banngal maaje e banngal yanoobe, banngal lejol am e banngal lepi godfi, mido e farati e ley geelle e ley ladde jeereende, ley geeci e ley sakiraabe peneebe. ²⁷Mi gollii faa mi tampii, wakkati fuu mi daanataako doyngol juutungol. Mi yolbii, mi domdii, wakkati fuu mido hoora, mi jaangaama, mi holii. ²⁸Mi haalaali ko heddi koo so wanaa huunde wootere: pannde fuu miilooji banngal deente goondinbe dee fuu ana kabbi hoore am. ²⁹So won lo'udo, loore mum ana hewta kam. So won pergitiido, ana pawna yonki am.

³⁰So ana tilsi mi mantoo, loore am ndee mantortoo-mi. ³¹Laamdo ana anndi mi fenaali. Jettooje ngoodanii mo kanko Baaba Iisaa Joomiraado men oo faa abada. ³²Nde ngonnoo-mi Damas ndee, battaa kaananke biyeteedo Aretas joyyiniino yimbe faa kayba ngeenndi ndii yalla ana nannga kam, ³³kaa ngadaa-mi e ley sagiire, ndiwniraa-mi e falanteere tatawol ngeenndi ngol, njippinaa-mi caggal mayri, teetori-moo-mi.

Haala ko Laamdo bannginani Pool

12 Ana tilsi mi mantoo fay so gasaa. ¹Dum e taweede, mi haalan ko yellitii e am, kapum e ko Joomiraado bannginani kam koo. ²Ana foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kabbiido e Almasiihu, njabbinaama faa dow kammu burdo fuu toowde. Mi anndaa yalla terde makko duu njab-

binaama naa ɲabbinaaka, Laamdo tan anndi. ³⁻⁴Mido anndi oon gorko naanaama alijenne – omo heddorii terde makko dee naa mo heddoraaki de? Mi anndaa, Laamdo anndi – o nani ton haala daduka hakkille ka bii-aadama fotaa haaltude. ⁵Kanko mantortoo-mi, mi mantortaako hoore am so wanaa e loore am. ⁶Fay so mi muuyiino mantaade, mi haandaali, sabi goonga kaalannoo-mi. Kaa mido nanta hoore am e majjum, pati yimbe miila mido ɓuri ko njii mido wada naa ko nani mido haala. ⁷Ko Laamdo loowi e am koo ana dafi hakkille, kaa pati mi mawninkinoroo dum, ko wa'i hono gi'al suufaama e terde am, dum woni nelaado Ibiliisa ana fiya kam faa hada kam mawninkinaare fuu. ⁸Cili tati mido ɲaagoo Joomiraado yo doofanam ngal, ⁹kaa o wii kam: «Hinne am oo heyii ma, sabi baawde am e loore kibbirta.» Saabe dum mi ɓeydiima seyaade e mantaade dow loore am ndee, yalla baawde Almasiihu dee ana tawee e am. ¹⁰Dum saabii so mido seyoro loore e jennooje e cadeele e torraaji e wemmbere fuu kammari Almasiihu. Sabi nde lo'u-mi fuu, nden keɓan-mi semmbe.

No Pool suɲliri banngal Korintunkooŋe

¹¹Mi haaldii hono no mi kaandufo, kaa onon ngaddani kam haalirde non. Onon kaannoo jinngande kam, sabi fay so mi wanaa fay huunde, kalahali moodon mawdi dɗii, dum woni nelaabe moodon bee, ɓurdaali kam fay huunde. ¹²Golleaji mawdi e kaayeeɗiiji e taagumansaaaji kollooji mi nelaado ngollaama to mon, kaaddi mujal duu di ngolliraa. ¹³Kodum deente goondinbe Iisaa godde dee ɓurdi on, so wanaa ko mi fawaaki e mon koo? Njaafee kam e oon toɲanngel!

¹⁴Jooni, mi lanndiniima warde to mon cilol tataɓol, mi fawataako e mon. Wanaa jawdi moodon tewtan-mi, onon e ko'e mon tewtan-mi. Sabi wanaa ɓiɓɓe kaani fagganaade saaraabe mum'en jawle, saaraabe kaani fagganaade ɓiɓɓe mum'en jawle. ¹⁵Miin, mi seyorto hokkude on ko njogii-mi fuu, mi seyorto hokkude on fay hoore am, yalla mido walla on. So mi mawninii jilli am e moodon, on ɓuytoto e yidude kam naa? ¹⁶Ndennoo en kawrii mi fawanooki e dow mon, kaa wiyaama mi yonɲii on, mi hebirii on hiila. ¹⁷Won nelaabe am be nelir-mi faa mi ɲaama jawdi mon naa? ¹⁸Titus ɲaagii-mi yo yaa to moodon, neldidin-mi e mum sakiike men oo. Titus ɲaamaali jawdi moodon, goonga naa pene? Wanaa minen ngonni miilo wooto e laawol gootol naa?

¹⁹Booyii odon miila min labɓinoobe ko'e amen yeeso moodon. Kaa ko min ngadata dee, miden kaalda yeeso Laamdo ley haɓɓagol amen e Almasiihu. Sakiraabe horsuɓe, ko min ngadata koo fuu, yalla odon njaara yeeso. ²⁰Mido hula, so mi warii to moodon, pati mi tawira on no mi yidaa, tawiron kam no on njidaa. Mido huli pati mi tawda on e poodondiral e haasidaaku e konnaagu e tikkere e ɲijondiral e ɲoore e mawninkinaare e fitina. ²¹Mido hula, so mi wirfittiima to moodon, pati Laamdo hoyna kam hakkunde mon kasen, mi suɲla saabe heewɓe luuttunooŋe ɓe tubaali iwde e tuundi mum'en e fijirde mum'en e njaahilaaku mum'en.

Baynondiral

13 Mido wara to mon jooni cilol tataɓol. «Huunde fuu ko neddo happaa ana hasindini e seedaaku yimbe didon naa taton.»^{¶¶} no winndorii nii. ²Mi haalaniino luuttunooŋe nde

^{¶¶}13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15

ngonnoo-mi to mon cilol didabol ndee, jooni duu ko mi walaa to mon koo, mido haaltana ɓe kasen kamɓe e heddiibe ɓee fuu: so mi wartii, mi yurmataako fay gooto. ³Onon, oɗon tewta finnde holloore Almasiihu oo e am haalirta haala mum. On keɓan finnde ndee duu. Almasiihu lo'aali banngal moodon, mo cemmbididɗo e moodon. ⁴Sabi o tontiraama e leggal bardugal dow loore makko, kaa omo wuuri baawɗe Laamɗo. E ley haɓɓagol amen e makko, min lo'ube, kaa min kollan on, miden nguurdira e makko dow baawɗe Laamɗo.

⁵Yeewtee ko'e mon faa njiyon so oɗon ngoondini, taykitee ko'e moodon. Tama on maataali Iisaa Almasiihu ana e moodon? So on maataali, yeewtagol mon ngol ana holla on ngalaa e goonga. ⁶Kaa mido joonndorii on anndan minen banngal amen miden e goonga. ⁷Miden jaagoo Laamɗo pati ngadon fay huunde ko boni, wanaa faa holla minen miden e goonga, faa ngollon ko moyyi, fay

sinndo tawii minen banngal amen, min laatii hono ɓe ngalaa e goonga. ⁸Sabi min mbaawaa yeddude goonga oo, ko min mbaawi dee, daranaade mo. ⁹So min lo'ii tawi onon oɗon njogii semmbe, miden ceyii hen, min jaagoto Laamɗo faa laato-don hiɓɓube. ¹⁰Saabe dum, mido winndana on dum gila mi waraali tafon, yalla so mi warii, pati mi bonna e moodon hakke baawɗe de Joomiraado oo hokki kam dee. Ko ndokkiraa-mi de, faa yaara yeeso, wanaa faa wurjina.

¹¹Sakiraabe, walaa ko heddi so wanaa waynaade. Poodanee hiɓɓude, njabee waajeede, njogee miilo wooto, nguuree e jam. Nden, Laamɗo Jom jilli e jam oo wondan e moodon. ¹²Yo gooto e moodon fuu jowtir banndum jowtaango wondungo e jilli. Seniibe ɓee fuu ana njowta on.

¹³Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu e jilli Laamɗo e deental moodon e Ruuhu Ceniido oo ngonu e moodon, on fuu!

Bataaki Pool faade e

Galaatiyankooḃe

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool nelaado oo. Wanaa yimbe neli kam, mi neliraaka saabe neddo fuu, Iisaa Almasiihu jaati neli kam, kapum e Laamdo Baabiraado men immintindo mo e maayde oo. ²Miin e sakiraabe wondufe e am fee fuu, miden mbinnda oo bataaki faade e mon, onon deente goondinbe Iisaa gonde leydi Galaatiya dee. ³Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴Almasiihu hokkitirii hoore mum kammari luutti men yalla ana dannda en e oo jamaanu bondo. Nii o wadiri sago Laamdo Baabiraado men. ⁵Yo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin. Aamiina.

No Kabaaru Lobbo oo laatorii gooto

⁶Ana haayni kam sanne no njaawir-don yoppude Laamdo, noddirdo on moyyere Almasiihu oo, so njokku-don kabaaru lobbo goddo. ⁷Wanaa wiide kabaaru lobbo goddo won, kaa yimbe ana njiiba on, ana njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo. ⁸So neddo waajike on ko seerti e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oo, fay so minen e ko'e amen naa so malaa'ika iwdo dow kammu, yo kuddi wonu e joomum. ⁹Min kaalaniino on dum, jooni duu mido haaltana on: so neddo waajike on ko seerti e Kabaaru Lobbo mo kebdon oo, yo kuddi wonu e mum.

¹⁰Dum nee, yarraamuya yimbe ndaaran-mi naa yarraamuya Laamdo? Tama ko welata yimbe ndaaran-mi? So faa jooni mi ndaaranoo ko welata yimbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nelaado

¹¹Sakiraabe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoo-mi oo, wanaa e neddo iwi. ¹²Sabi wanaa neddo hokki kam mo, wanaa neddo janngini kam mo, Iisaa Almasiihu bannginani kam mo. ¹³On nanii no ngorrunoo-mi arannde e ley diina Yahuudiyankooḃe oo. Mi torriri deental goondinbe Iisaa ngal no mbaawru-mi fuu, mi siinii wurjinde ngal. ¹⁴Mido burnoo heewbe e waaldeefe am Yahuudiyankooḃe jokkude diina Yahuudiyankooḃe, kapum e hirande neesuui njaatiraabe amen. ¹⁵Kaa Laamdo subike kam gila mi finaali, noddi kam saabe moyyuki mum nde muuynoo ndee, ¹⁶o bannginani kam Biiyiko yalla mido waajoo kabaaru mum ley heeferbe. Oon wakkati, mi lamndondiraali e fay gooto, ¹⁷mi yahaali Urusaliima to adiiḃe kam laataade nelaabe fee, njaa-mi don e don leydi Arabiya, ngartu-mi Damas. ¹⁸Duubi tati caggal mum, njaa-mi Urusaliima yalla mido anndondira e Piyeer. Ngundu-mi e makko balde sappo e joy. ¹⁹Mi yiyaali nelaado fay gooto, so wanaa Yaakuuba mijii Joomiraado oo. ²⁰Ko mbinndan-mi on doo koo, hakkunde am e Laamdo mbinndir-mi, mi fenaali. ²¹Caggal dum, njaa-mi leydi Siriya e leydi Silisi. ²²E oon wakkati, deente kabbiide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya dee meedaali yiirude kam gite mum'en. ²³Be nananno tan ana wiyee: «Neddo torrannoodo en nden oo, ana waajoo jooni diina ka siinunoo jifude kaa.» ²⁴Efe teddinannoo Laamdo saabe am.

No nelaabe njafirani Pool

2 Duubi sappo e nay caggal mum, njabbitin-mi kasen Urusaliima, miin e Barnabas. Titus duu ana wondi e amen. ²Mi yaarii ton saabe ko Laamdo banng-

inani kam koo. Mi hawritii ton e mawḔe deental goondinḔe, miin tan e maḔḔe, mi anndinii Ḕe Kabaaru Lobbo mo mbaajii-mi Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe oo. Sabi mi yidaa golle am yaḔḔiido oo e mo jooni oo fuu laatoo meere. ³Kaa fay Titus jaado am oo, kapum e taweede yo YunaninḔe fuu, tilsinaaka taadeede. ⁴Dum e taweede sakiraabe peneḔe coorike e deental goondinḔe ngal. Ko Ḕe ndaarti dee, anndande ndimaaku mo keḔ-Ḕen e ley haḔḔagol men e Iisaa Almasiihu oo faa Ḕe ngartira en e maccungaaku. ⁵Min njabanaali Ḕe fay wakkati gooto yalla goonga Kabaaru Lobbo oo ana heddanoo on. ⁶Haya, jogaabe mawḔe Ḕee, no Ḕe njogoranoo nii, miin walaa ko hilli kam e majjum, sabi LaamḔo Ḕurdintaa yimḔe. Ḕeen mawḔe tilsinaali min godḔum fey. ⁷Ḕe paamii LaamḔo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oo faade e Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe, hono no halfiniri Piyeer waajaade YahuudiyankooḔe Ḕee nii. ⁸Sabi no LaamḔo neliri Piyeer hakkunde YahuudiyankooḔe Ḕee nii, non o neliri kam miin duu hakkunde heeferḔe. ⁹Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, nuyḔe deente goondinḔe teddinaaḔe dee, nde njiinoo moyyere nde LaamḔo hokki kam ndee, Ḕe ndokki kam miin e Barnabas fuu juuḔe faa tabintina kawral hakkunde amen. Ndennoo minen, min njaha to heeferḔe, kamḔe Ḕe njaha to YahuudiyankooḔe. ¹⁰Ko Ḕe jaagii min tan, min miccitoo misikiina'en Ḕee. Mi tiinike e majjum jaati.

No Pool niḔiri Piyeer to Antiyokiya too

¹¹Kaa nde Piyeer wari e ngeenndi mbiyeteendi Antiyokiya ndee, mi niḔii dum yeeso yimḔe sabi o boofudo. ¹²Sabi fade nelaabe Yaakuuba Ḕee warde, omo jaamdannoo e goondinḔe Iisaa Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe. Kaa

nde Ḕeen ngarnoo ndee, o wodḔitii Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe Ḕee, o Ḕootti jaamdude e mum'en, hultude jokkuḔe sariya taadagol Ḕee. ¹³YahuudiyankooḔe goondinḔe Iisaa wobḔe duu tawti mo faa nabi fay Barnabas e naafigaaku mum'en. ¹⁴Nde njiinoo-mi no Ḕe ngorri nii dartaaki, eḔe ngoorti goonga gondo e Kabaaru Lobbo oo, mbii-mi Piyeer yeeso yimḔe fuu: «Aan Yahuudiyanke, a worraano doo hono no YahuudiyankooḔe ngorri nii, no lepi godḔi dii ngorri nii ngorrundo-daa. Hono mbaawru-daa tilsinirde yimḔe Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe Ḕee kinaa laatoo hono no YahuudiyankooḔe nii?»

No LaamḔo hisinirta yimḔe saabe goondinal

¹⁵Minen, min iwdi YahuudiyankooḔe, min njeyaaka e lepi godḔi luuttooji dii. ¹⁶Tawee nee, miden anndi nedḔo nanngirtaake poocciitiido saabe jokkugol Sariya Muusaa oo, e goondinal mum Iisaa Almasiihu nanngirtee poocciitiido. Minen duu min ngoondinii Iisaa Almasiihu, yalla miden nanngiree foocciitiibe saabe goondinal amen Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Sariya Muusaa. Sabi fay gooto nanngirtaake poocciitiido saabe jokkugol Sariya Muusaa. ¹⁷Minen, miden ndaarta nanngireede foocciitiibe saabe haḔḔagol amen e Almasiihu. E ley majjum so min tawaama min luuttoobe minen duu hono no Ḕe nganaa YahuudiyankooḔe Ḕee nii, dum ana holla Almasiihu yo daraniido luuttal naa? O wanaa! ¹⁸Sabi so mi wii mi maatoto ko ngurjinnoo-mi, mi tabintinanno mi bofoowo. ¹⁹Kaa banngal Sariya Muusaa, miin mi maayḔo, Sariya oo jaati waḔi dum, yalla mido wuurana LaamḔo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal bardugal, ²⁰mi wuuraa miin e hoore am, Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam nedḔo Ḕam nguuran-mi

jooni ḃam, e ley goondinal Bii Laamḃo nguuran-mi ḃam, oon jidḃo kam so hokkitiri hoore mum saabe am. ²¹ Mi tip-pitataako moyyere Laamḃo ndee. Sabi so tawii jokkude Sariya oo wadata nedḃo poocciitido, Almasiihu oo maayii meere.

Haala jokkude Sariya Muusaa naa goondinde Iisaa

3 Eehey Galaatiyankooḃe, woy ofon pamḃi hakkille! Homo dawri on? On cifanaama faa laabi paca no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal bardugal. ² Njaabee kam ḃum ḃoo tan: saabe jokkude mon Sariya Muusaa kebir-ḃon Ruuhu Ceniido oo, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo oo, on ngoondinii? ³ Kodum famḃiniri on nii hakkille? On puḃḃirii semmbe Ruuhu Laamḃo oo, hono njidir-ḃon jooni tim-minirde tiinnaare mon jaati? ⁴ Ko hewtii on koo fuu laatike meere naa? Dum waawaa laataade meere. ⁵ Dokkoowo on Ruuhu so waḃa kaayḃe hakkunde mon oo, ḃum nee saabe ofon njokki Sariya o waḃirta ḃum naa saabe on nanii Kabaaru Lobbo on ngoondinii?

⁶ Nii winndorii: «Ibarahiima goondinii Laamḃo, Laamḃo jatorii mo saabe majjum mo poocciitido.»^{§§} ⁷ Ndennoo anndee: goondinḃe ḃee, kapum'en jaati ngoni iwḃi Ibarahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamḃo nanngiran ḃe nganaa Yahuudiyankooḃe ḃee foocciitibe saabe goondinal mum'en. Dum saabii so Binndi ḃii mbiyani Ibarahiima oo kabaaru lobbo gila waḃaali tafon: «Lepi ḃii fuu kebiran barke saabe maa.»^{*} ⁹ Ndennoo, goondinḃe fuu keban barke no Ibarahi-

ima goondindo oo hebiri barke nii. ¹⁰ Kaa fawḃe jikke mum'en e jokkude Sariya Muusaa, yo huḃaabe. Sabi ana winndii: «Kuddi woodanii nedḃo fuu mo jokkaali faa hiḃbi ko woni e dewtere Sariya ndee fuu.»[†] ¹¹ Tayoral, fay gooto nanngirtaake poocciitido yeeso Laamḃo saabe Sariya oo. Sabi ana winndii: «Poocciitido wuurdan goondinal.»[‡] ¹² Sariya oo noo fawaaki e goondinal, sabi ana winndii: «Jokkudo Sariya oo wuurdan saabe Sariya.»[¶] ¹³ Almasiihu soottitike en iwde e kuddi ndi Sariya oo fawi e men ndii, ko mo roondanii en ndi koo. Sabi ana winndii: «Bilaado e leggal bardugal fuu yo kudaado.»[§] ¹⁴ Dum Iisaa waḃi yalla ḃe nganaa Yahuudiyankooḃe ḃee duu ana keba barke mo Ibarahiima hebi oo saabe Iisaa Almasiihu, kebiran Ruuhu podaado oo e ley goondinal.

Haala Sariya e fodoore

¹⁵ Sakiraaḃe, miḃo sifanoo on ko woodi jannde fuu koo: so nedḃo moyyini talkuru ndonu no sariya laamu jabiri nii, fay gooto waawaa imminde ḃum, waawaa beydude hen fay huunde. ¹⁶ Laamḃo waḃani Ibarahiima e iwḃo e mum podooje. Binndi ḃii mbiyaali: «Iwḃe e mum», hono no ḃi cappike heewḃe, gooto nii ḃi cappii nde ḃi mbii: «Iwḃo e maa». Dum woni Almasiihu oo. ¹⁷ Ko njidū-mi wiide koo anii: aadi ndi Laamḃo fiḃi ndii, Sariya garḃo duubi teemedē nay e capantati caggal mum oo fiḃtataa ḃum, bonnataa fodoore Laamḃo ndee. ¹⁸ Sabi so ndonu mo Laamḃo fodunoo oo e Sariya oo fawinoo, mo fawatanooko e fodoore ndee.

§§3:6 Puḃḃooḃe 15.6

*3:8 Puḃḃooḃe 12.3

†3:10 Fillitagol 27.26

‡3:11 Habaakuk 2.4

¶3:12 Lewinkooḃe 18.5

§3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23

Kaa noo, saabe fodoore ndee Laamdo hokkiri moyyere mum ndee Ibarahiima.

¹⁹Ndennoo, ko Sariya Muusaa nafata? O waddiraama faa o banngina luutti faa nde iwdo e Ibarahiima podanaado fodoore ndee oo wari fuu. Laamdo hokki yimbe Sariya oo, o hokkiri be malaa'ika'en, kapum e curoowo. ²⁰Kaa so gooto tan curoowo nafataa. Fodoore ndee, Laamdo tan fodi.

²¹Ndennoo, Sariya oo ana luuttondiri e podooje Laamdo dee naa? Luuttondiraa! Sinndo sariya baawdo hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, foocitaare iwanno e sariya oo jaati. ²²Kaa Binndi dii mbii aduna oo fuu, luutti mari dum, yalla goondinbe bee fuu ana ndokkee ko podanaa koo saabe goondinal mum'en Iisaa Almasiihu.

²³Fade wakkati goondinal warde, en kawjanooma ley hawju Sariya faa goondinal ngal bannginaa. ²⁴Hono non Sariya oo laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari e mum oo, yalla eden nanngiree foocitiibe saabe goondinal ngal. ²⁵Jooni ko wakkati goondinal ngal wari koo, en njaltii e maral dowoowo oo.

²⁶Jonnoo, on fuu on biibe Laamdo saabe goondinal mon Iisaa Almasiihu. ²⁷On fuu on kabbiike e Almasiihu saabe looteede mon lootogal batisima. Hono nii boornori-don mo no kaddungal nii. ²⁸Ndennoo, ceenndiigu walaa hakkunde Yahuudiyanke e Yunaninke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, on fuu on gootum e habbagol mon e Iisaa Almasiihu. ²⁹So tawii Almasiihu jey on, on iwdi Ibarahiima, on ndonan ko Laamdo fodonoo koo.

4 Midó wadana on misaalu: so nii donoowo yo cukalel, walaa fuu ko seenndata dum e maccudo, tawee nee kapum jey jawdi ndii fuu. ²Mo heddoto ley hawju hayboobe mo e dawranoobe jawdi makko faa sarti mo baaba makko

sartanii mo oo yottoo. ³Enen duu, nde en sukaabe ndee, en maccube semm-beeji aduna dii. ⁴Kaa nde wakkati car-taado oo hiibi ndee, Laamdo neli Ba-jjo muudum mo debbo rimi, downtan-ido Sariya Muusaa, ⁵yalla omo soottitoo wonbe e ley Sariya bee, keben laataade biibe Laamdo. ⁶Kammari on biibe makko, Laamdo nelii RuuhuBiyum oo e ley berde men. Ruuhu oo wadata so noddiren Laamdo «Abba». ⁷Hankasen, en nganaa maccube, en biibe. Kammari en biibe, Laamdo duu wadii en ronoobe.

No Pool hultirani Galaatiyankooŋe

⁸Nden, nde on anndaano Laamdo ndee, odon ngonnoo e maral reweteefe be nganaa reweteefe jaati bee. ⁹Kaa jooni ko anndu-don Laamdo koo, naa mido haannoo wiide jooni ko Laamdo anndi on koo: hono mbaawirton wirfi-taade e semmbeeji aduna lo'udi di ngalaa nafaa dii? Ko saabii so odon njidi laattaade maccube majji kasen? ¹⁰Odon teddini jalaade yogaaje e lebbi yogaaji e wakkatiiji yogaaji e kitaale yogaaje. ¹¹Midó huli pati golle mo ngollan-mi on oo fuu mursee.

¹²Sakiraabe, midó ndaarda on, mba'ee no am nii, sabi miin duu mi laatinoke hono mon. On ngadaali kam baasi fuu, ¹³sabi odon anndi rafi-cellal wad-dani kam haalande on arannde Kabaaru Lobbo oo. ¹⁴Naw am oo ittii koro mon, dum fuu e taweede on njawaali kam on nefaali kam kammari jaw oo. Ko ngadu-don dee, on njaaborike kam no malaa'ika Laamdo nii, naa hono mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵Oon wakkati, odon keewnoo seyo sanne! Midó waawi seettanaade on: so odon mbaawnoo, on doofanno gite mon ndokkon kam. Ndennoo hono seyo mon ngoo laatii? ¹⁶Mi laatike gapo mon saabe midó haalana on goonga naa? ¹⁷Anniya mo been yimbe njoganii on oo moyyaa. Ko be njidi dee, seenndude on

e am yalla oḃon ndaranoo ḃe. ¹⁸Sikke walaa, daranaade neḃḃo ana moyy'i so faa moyya, kasen duu waajibi ḃum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹Sukaabe am, kammari mon mido naawaa kasen naawalla naawḃo hono no ḃatawera nii, faa mbaadi Almasiihu tawee e mon. ²⁰Hee mi yidii tawdeede e mon jooni yalla mido heḃa haaldude e mon ko wanaa no kaaldirannoo-mi e mon nii, sabi kabaaru mon ana wemm-binii kam sanne.

Haala aadi kiinndi e aadi keyri

²¹Onon yidube jokkude Sariya Muusaa, mido lamndoo on: on nanaali ko Sariya wii naa? ²²Ana winndii: Ibarahiima ana joginoo ḃiḃbe worbe ḃiḃon, gooto o heḃdi ḃum e kordḃo, godḃo oo o heḃdi ḃum e dimo. ²³Bii kordḃo oo rimiraama no yimbe fuu ndimirtee nii, kaa ḃii dimo oo rimiraama saabe fodoore Laamḃo. ²⁴Won ko saawii e ley kaa janta. Rewbe ḃiḃon ḃee ana capporaa aadiiji ḃidi. Ngootiri, ndi Haajara ndii yo aadi waamnde haayre wiyeteende Siinaayi ndii. Kayri, maccungaaku ndi rimata. ²⁵Haajara yo waamnde haayre wiyeteende Siinaayi wonnde Arabiya ndee, ende sapporaa ngalluure Urusaliima hannde ndee. Sabi Urusaliima e hoḃube e mum ḃee fuu e margal ngoni. ²⁶Kaa Urusaliima gonḃo dow kammu oo yo dimo, kanko woni inna men. ²⁷Sabi ana winndii:

«Aan dimaro mo meedaali rimude, welta!

Aan mo anndaa naawalla ḃatawera, ilina gullaali seyo!

Sabi debbo jeebaaḃo heḃan sukaaḃe faa bura debbo kaybaaḃo gorum.»**

²⁸Kaa onon sakiraabe, on ḃiḃbe heḃaabe dow fodoore Laamḃo ndee hono no Isiyaaka nii. ²⁹Nden, dimiraado no yimbe ndimirtee nii, ana torra dimiraado Ruuhu Laamḃo oo. Fay hannde duu non worri. ³⁰Kaa koḃum Binndi ḃii mbii? Di mbii: «Ribbu kordḃo oo e ḃiyum, sabi ḃii kordḃo oo rondataa e ḃii dimo oo abada.»†† ³¹Ndennoo sakiraabe, en nganaa ḃiḃbe kordḃo oo, en ḃiḃbe dimo oo.

Haala ndimaaku goondinbe Iisaa

5 Almasiihu rimḃinii en yalla eḃen ndimḃa ḃor. Dum nee, tiinnee pati on ngartire e maccungaaku. ²Kettina-nee kam! Miin Pool, mido wiya on: so on njabii taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³Kasen mido haalana neḃḃo fuu jabuḃo taadeede: ana tilsii e mum jokkude Sariya Muusaa oo fuu. ⁴Onon tewtooḃe nanngireede foocciitiibe saabe Sariya ḃee, on seertube e Almasiihu, on ngodḃitiima moyyere Laamḃo ndee. ⁵Kaa minen, kammari goondinal miden pawa jikke amen e Laamḃo nanngiroowo en foocciitiibe oo. Dum woni ko min njoonndorii saabe Ruuhu oo. ⁶Sabi kaḃḃiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e waasude taadagol fuu fotu, ko nafata tan, goondinal tabintinoowal jilli.

⁷On puḃḃirii no woodi. Homo haḃi on jokkude goonga? ⁸Ko wayliti hakkille mon koo iwraali to Laamḃo noddudo on oo. ⁹Ana wiyee: yuufinirdi seeda ana yuufina conndi farani njiibaandi fuu. ¹⁰Dum fuu e taweede Joomiraado hokkii kam hoolaare e mon, mi tay'orii miilo mon seerataa e miilo am. Kaa jiiḃoowo on oo, ko waawi laataade fuu, jukkete. ¹¹Kaa miin sakiraabe, so tawii faa hannde mido waajoo kinaa

** 4:27 Esaaya 54.1

†† 4:30 Puḃḃooḃe 21.10

nedḑo taadee, ko saabii so mido torree faa jooni? Sinndo dum mbaajotonoo-mi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal bardugal mettataano fay gooto. ¹² Jiiboobe on bee, yo be der ko'e maḑḑe.

¹³ Sakiraabe, on noddaama faa ndimdon. Jonnoo, pati ngadee so ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon gidaade yonki. Ko kaan-don wadude dee, homo fuu gollana godḑo e dow jilli. ¹⁴ Sabi Sariya oo fuu wadaama e ley ndee yamiroore wootere: «Njidiraa tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii.»^{††} ¹⁵ Kaa so odon natondira, odon naamondira hono no dawaadi nii, njeerte pati on timmondir.

Haala Ruuhu Ceniido, kaḑum e gidaade yonki

¹⁶ Ndennoo, mido wiya on: dalee Ruuhu Ceniido dowa on, nden on njokkataa gidaade yonki mon. ¹⁷ Sabi gidaade yonki ana kaba e Ruuhu oo, Ruuhu oo duu ana haba e gidaade yonki dee. Hongel e majji fuu ana haba e gonggel faa mbaasu-don gollude ko muuydon. ¹⁸ So Ruuhu dowa on, on ngalaa e ley Sariya Muusaa oo hankasen.

¹⁹ Ko gidaade yonki bannginta yo tuundi e ko sobi e njaahilaaku ²⁰ e dewal tooruuji e mbonobaaku e konnaagu e poodondiral e kiram e tikkere e haawtaare e luurral e rafi-kawral ²¹ e haasiidaaku e sigiro e wanngiyaare e ko nandi e mum'en. Mido jeertina on dum doo no njeertinirnoo-mi on dum nii, golloobe kulle baade non bee naatataa e Laamu Laamḑo oo. ²² Kaa ko Ruuhu Ceniido rimata e men koo woni jilli e seyo e jam e muḑal e moyyuki e yurmeende e goondinal ²³ e leydinkinaare, kaḑum e nantaare. Tayoral, Sariya oo hadataa kulle baade non. ²⁴ Jeyaabe e Iisaa Almasi-

ihu bee tippitorike himmeeji mum'en e gidaade yonki mum'en fuu caggal, ana wa'i hono no be tontii de e leggal bardugal nii.

²⁵ Kammari Ruuhu oo kebir-den nguurndam kesam dam, ndennoo njokken e Ruuhu, ²⁶ pati mawninkino-den, pati topondiren, pati haasidaaku tawee hakkunde men.

No goondinḑe kaaniri wallondirde

6 Sakiraabe, so won tawaado ana wada ko boni, onon jogiiḑe Ruuhu bee kaani ooncude dum, tawee e needi. Kaa gooto mon fuu hayba hoore mum pati seyte kaḑum duu. ² Mballondiree roondaade donnge mon teddude, hono non kibbinirton sariya Almasiihu oo. ³ So nedḑo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, yonḑii hoore mum. ⁴ Yo gooto fuu yeewto golle mum. So won ko waawi mantoraade, mantorto golle mum jaati, fotaa ko nanndina dum e golle nedḑo godḑo. ⁵ Sabi gooto fuu donngal mum roondotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamḑo ngol ana haani fecondirde e jannginoowo dum ko hebi ko woodi fuu.

No gooto fuu hettirta ko aawi

⁷ Pati njaayree ko'e mon, Laamḑo jabataa yaweede. Gooto fuu, ko aawi koo hettata. ⁸ Aawḑo ko welata yonki mum, hettan maayde. Kaa aawḑo ko welata Ruuhu Ceniido, hettan hen nguurndam nduumiidam. ⁹ Pati kaaben gollude ko moyyi. Sabi so en kaabaali, en kettan so wakkati oo warii. ¹⁰ Ndennoo, e ley wakkati keddaniido en oo, ngadanen yimbe fuu moyyere, burbe fuu haandude hen, sakiraabe men goondinḑe Iisaa Almasiihu bee.

Baynondiral

¹¹Yeewee dīi binndi butti dī mbinndiran-mi on junngo am. ¹²Tilsinŋe on taadeede ɓee, tewtoobe yalla ana manee. Walaa ko ɓe ngadiri non so wanaa pati ɓe torrree saabe leggal bardugal Almasiihu ngal. ¹³Sabi fay kambe taadaabe ɓee, ɓe njokkataa Sariya. Ko ɓe njidiri taado-don dee, faa ɓe mantaroo dum. ¹⁴Miin e hoore am kaa, mi mantortaako kinaa leggal bardugal Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngal. Saabe ngal bardugal

mi hillaaka e kabaaru aduna, aduna duu hillaaka kam. ¹⁵Sabi taadaade naa waasude taadaade, fayda walaa hen. Ko jogii fayda dee, tagiteede tagu keso. ¹⁶Jokkuɓe ngol laawol fuu, yo keɓu jam e hinnee, kambe e Israa'iilankooŋe Laamdo ɓee fuu.

¹⁷Hankasen fay gooto pati tampina kam, sabi terde am ngadīi batitandē saabe Iisaa.

¹⁸Sakiraaɓe, yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu wonu e mon! Aamiina.

Bataaki Pool faade e

Efeesunkooŋe

1 Oo bataaki ga am iwri miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e sago Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley habbagol mum'en e Iisaa Almasiihu bee. ²Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado men Iisaa Almasiihu gadando en barkeeki di Ruuhu oo hokkata dii fuu to dow kammu too saabe habbagol men e Almasiihu. ⁴Sabi fade aduna oo tageede, Laamdo subiima en saabe Almasiihu, yalla efen laato seniibe be ngalaa feloore yeeso makko. Saabe jilli makko ⁵o hoddiranii en gila arannde laato-den biibe makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum woni ko o yidani en saabe moyyuki makko ⁶yalla omo yettiree moyyere makko mawnde nde walaa do haadi ndee. Nden moyyere o hokki en saabe Biyiiko korsudo oo. ⁷E habbagol men e makko coottitira-den yiyam makko dam, luutti meeden njaafaa ko waarata e keewal makko hinnee. ⁸Oon hinnee o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku kibbudo e anndal kibbungal, ⁹mo anndini en sago makko suudinoongo ngoo. Gila arannde mo anniyorii tabintinirde ngo Biyiiko oo saabe moyyuki makko. ¹⁰Sago ngoo yo hawrintinde huunde fuu e hawju hooreejo gooto, dum woni Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo timminan sago mum ngoo so wakkati hibbii.

¹¹⁻¹²E ley habbagol men e makko, en cubaama, enen fawbe jikke men e Al-

masiihu gila jooni bee. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oo, hoddiranii en laataade sabaabu mawni-neede teddeengal mum.

¹³Saabe Almasiihu, onon duu, on nanii konngol goonga ngol, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oo. Nde ngoondin-don Almasiihu ndee, Laamdo wadii e mon maande mum nde loowi e mon Ruuhu Ceniido podanoodo oo ndee. ¹⁴Oon Ruuhu Ceniido woni pibiraado moyyereji desanaadi en, faa jannde kebaten soottiteede. Hono non Laamdo yettirtee saabe teddeengal muudum.

Haala duwaawu Pool

¹⁵Kammari majjum, gila nan-mi kabaaru goondinal moodon Joomiraado men Iisaa, kapum e jilli di njogani-don seniibe bee fuu dii, ¹⁶mi seerataa e yettude Laamdo kammari moodon nde jaagantoo-mi on Laamdo fuu. ¹⁷Mido jaagoo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu oo, Baabiraado Jom darja, hokka on Ruuhu mum Ceniido gadoowo on hakkilante'en, bannginanoowo on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸Kasen duu mido jaagoo Laamdo uddita berde moodon faa paamon jikke mo o hokki on nde o noddi on ndee, paamon no moyyereji desanaadi seniibe dii keewiri e no teddiri, ¹⁹paamon kasen no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi dee ngorri e meeden, enen goondinbe bee. Deen baawde keewde semmbe ²⁰o holli e ley Almasiihu nde o wuurtini dum e hakkunde maaybe so o joyyini dum jaamo makko dow kammu, ²¹ton o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kapum e inde fuu baawde inndeede, wanaa de hannde dee tan, de jannge dee duu. ²²Laamdo fawii Almasiihu dow huunde fuu, hokkii mo laataade hooreejo deental goondinbe, hokkii mo burde huunde

fuu. ²³ Deental goondinŋe ngal yo terde Almasiihu. Ngal hebbinaama mo kanko keewoowo huunde fuu e yimbe fuu oo.

No kisinirte-ŋen saabe hinnee Laamdo

2 Onon, on maaynoobe saabe junuubaaji moodon e luutti moodon, ² on jukkunoobe laawol bonngol ngol aduna oo jokki ngol, on downtaninoobe laamiido baawde gonde dow mbeeyu dee oo. Laamiido oo yo Ibiliisa golloowo faa hannde ley yimbe saliiŋe Laamdo bee. ³ En fuu e maŋbe njevano-ŋen, e gidaade yonki men ngonno-ŋen, en jukkunoobe gidaade dee, en jukkunoobe miilooji men bondi. No ngorrundo-ŋen nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoo no maŋbe nii. ⁴ Kaa Laamdo yo keewdo yurmeende. Saabe jilli mawdi di mo yidi en dii ⁵ mo wuurtindinii en e Almasiihu, enen maaynoobe saabe luutti men bee. Goonga, saabe hinnee Laamdo oo kisinira-ŋon. ⁶ E ley habbagol men e Iisaa Almasiihu, Laamdo wuurtindinii en e makko, jyyindinii en e makko to dow kammu too. ⁷ Hono nii o bannginirta no hinnee makko burdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujji garooji dii fuu njiyan moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Saabe hinnee Laamdo oo kisinira-ŋon e dow hoolaade mon Almasiihu. Dam kisindam, wanaa e golle moodon habbi, ko dam habbi e mum dee, e dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo pati fay gooto hefa mantoraade dam. ¹⁰ Sabi Laamdo wadi en ko ngon-ŋen jooni koo: e ley habbagol men e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji lobbi di o lanndinanii en gila arande dii.

No Almasiihu wadiri en lepol gootol

¹¹ Jooni mido haalda e mon onon heefordirnoobe arande bee. Mantortoobe yo «taadiibe» ana koyana on noddira on «yimbe be taadaaki» fay so taadagol maŋbe ngol ko junngo bii-aadama gollata e terde tan. Ndenno onon, miccitere ko ngonno-ŋon arande koo: ¹² oon wakkati, on ngalaano Almasiihu, on jananbe wodfiibe lepol Israa'ila ngol Laamdo subii ngol, on ngalaano e aadiiji pawidi e fodoore Laamdo dii, on nguurdiino on ngalaano jikke, on ngalaano Laamdo e ley aduna oo. ¹³ Kaa jooni, e habbagol moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodfunoobe arande bee on battiniraama saabe yi-iyam makko dam.

¹⁴ Sabi kanko Almasiihu, kanko woni jam meeden ko o wadi Yahuudiyankooŋe e lepi goddi fuu lepol gootol koo. Nde o hokkitirnoo hoore makko ndee, nden o wurjini kokowol palaangol ngol, dum woni o ittii ngapaandi hakkunde lepi dii. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Sariya Muusaa fuu faa o wada Yahuudiyankooŋe e lepi goddi lepol gootol kesol e ley habbagol mum e makko. Nii mo wadiri jam oo. ¹⁶ E maaygol makko dow leggal bardugal o ittiri ngapaandi ndii, mo reentini lepi dii laatii terde goote, mo rewrintini de e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam onon wodfunoobe bee, o warii waajaade badinoobe bee duu jam. ¹⁸ Sabi kammari makko en fuu kebirten laawol yottaade Baabiraado saabe Ruuhu Geniido gooto oo.

¹⁹ Ndennoo, on nganaa jananbe hankasen, on nganaa hobbe duu, ko ngon-ŋon dee, on wondube e seniibe, on jeyaabe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nelaabe e annabaabe jibi, Iisaa Almasiihu e hoore mum woni haayre doobiraande

maadi ndii.²¹ Kanko waḑata maadi ndii fuu nanngondira, faa ndi toowa ndi laatoḑ suudu Joomiraado seniindu.²² Ley haḑḑagol mon e makko on mahondiraama faa laati-ḑon hodorde Laamḑo ḑo o hodiri Ruuhu makko ḑoo.

No Pool halfiniraa golle banngal ḑe nganaa Yahuudiyankooḑe

3 Saabe ḑum miḑo diccanoo Laamḑo, miin Pool uddaado kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanan-mi hakkunde mon onon ḑe nganaa Yahuudiyankooḑe ḑee.² Tayoral on nanii kabaaru golle mo Laamḑo halfini kam e ley moyyuki mum faa nafa on oo ana haalee.³ Sabi o bannginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rabbiḑiri,⁴ so on njanngii ḑum on anndan no paamir-mi sirri haala Almasiihu oo.⁵ Oon sirri anndinanooka ḑiḑḑe aadama ley jamaanuui jawtuḑi ḑii, kaa jooni Laamḑo ḑannginirii mo Ruuhu Ceniido oo faa nelaabe mum e annabaabe mum seniibe fuu paami mo.⁶ Annii no sirri oo worri: saabe Kabaaru Lobbo oo, ḑe nganaa Yahuudiyankooḑe ḑee keḑii ngeḑu e moyyereji desaadi ḑii no Yahuudiyankooḑe ḑee keḑiri nii, kasen duu ḑe ndeentii e mum'en terḑe goote, ḑe ndeentii e mum'en fodoore nde Laamḑo fodi saabe haḑḑagol maḑḑe e Iisaa Almasiihu.

⁷ Oon Kabaaru Lobbo laatii-mi golloowo mum. Golle oo yo moyyere nde Laamḑo waḑirani kam baawḑe mum.⁸ Miin ḑurḑo seniibe ḑee fuu famḑude oo, mi waḑanaama moyyere faa mi waa-joo ḑe nganaa Yahuudiyankooḑe bar-keejii gonḑi e Almasiihu ḑi ngalaa ḑo kaadi ḑii.⁹ Mi waḑanaama kasen famminde yimḑe fuu no Laamḑo taguḑo huunde fuu oo tabintinirta sirri mum cuuḑinooḑo gila arannde oo,¹⁰ yalla laamu e baawḑe gonḑe e mbeeyu ḑe njiyataake ḑee fuu ana paama no anndal

Laamḑo yaajiri e huunde fuu, paamira ḑum kammari deental goonḑinḑe ngal¹¹ ko waarata e anniya ḑooyḑo mo Laamḑo tabintiniri Joomiraado men Iisaa Almasiihu.¹² E ley haḑḑagol men e makko kanko Almasiihu eḑen mbaawi ḑadoraade Laamḑo hoolaare saabe ko ngoonḑin-ḑen mo koo.¹³ Saabe ḑum, miḑo ndaarda on pati tayon jikke saabe torraaji kewtotooḑi kam kammari moodon ḑii, sabi ḑiin torraaji yo teddeengal moodon.

Haala jilli ḑi Almasiihu yiḑi en

¹⁴ Saabe majjum, miḑo nii diccanoo Baabiraado¹⁵ jeyḑo lejol gonngol dow kammu e gonngol e leydi fuu oo.¹⁶ Miḑo jaagoo mo kanko jom teddeengal manngal oo o hokka on semmbe saabe Ruuhu makko Ceniido oo¹⁷ faa Almasiihu wona e ley ḑerḑe moodon ko ngoonḑin-ḑon mo koo. Miḑo jaagoo mo kasen o ji-ibina on e ley jilli, o tabintina on ley majji.¹⁸ Non paamirton, onon e seniibe ḑee fuu, no jilli Almasiihu ḑaḑuḑi hakkille ḑii poti mawnude faa ngalaa ḑo ḑi kaadi,¹⁹ anndon ḑi yalla oḑon keewa kibḑal Laamḑo ngal.

²⁰ Tayoral, Laamḑo gollirḑo ley meeden baawḑe mawḑe oo ana waawi gollude ko ḑuri duwaawuui men e miilooji men.²¹ Yo teddeengal woodan mo ley deental goonḑinḑe saabe Iisaa Almasiihu e ley jamaanuui ḑii fuu faa abada abadin! Aamiina.

No goonḑinḑe Iisaa ḑee laatorii terḑe goote

4 Miin uddaado kasu saabe gollande Joomiraado oo, miḑo ndaarda on: nguuron nguurndam kawroojam e noddaango ngo Laamḑo noddi on e mum ngoo² tawee e leyḑinkinaare e newaare e muḑal. Tiḑondiron e ley jilli.³ Ruuhu Ceniido waḑirii on gooto e jam kaḑḑondirḑo on oo. Tiinno-ḑon e hed-

daade ley oon ngootummaaku. ⁴On terde goote, odon njogii Ruuhu gooto, no jikke mo Laamdo noddii on faade e mum oo yo gooto nii. ⁵Kasen Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, batisima gooto woodi, ⁶kaŋum e Laamdo gooto Baaba yimbe fuu, timdo be fuu, golliroowo be fuu, gondo e maŋbe be fuu.

⁷Homo e men fuu hebii moyyere Laamdo ko waarata no Almasiihu hokkiri dum nii. ⁸Sabi nii winndorii:

«O ŋabbii dow, o naborii honaabe heewbe,
o hokkii yimbe dokke.»[¶]

⁹Kodum woni maanaa «o ŋabbii»? Walaa ko woni maanaa majjum, so wanaa o jippinokke e nokkuuje burde fuu leydude e leydi ndii. ¹⁰Jippinoodo oo, kaŋum e hoore mum woni ŋabbudoo faa tiimi kammuuji dii fuu, yalla ana heewa aduna oo fuu. ¹¹Dokke makko dee annii: o wadi yogaabe nelaabe, yogaabe haaltoobe konngol ngol Laamdo loowi e mum'en, yogaabe waajotoobe, yogaabe duroobe yimbe kaŋum e jannginoobe. ¹²Ko o wadiri non, faa o lanndina seniibe bee faa mbaawa gollande deental goondinbe, yalla terde Almasiihu dee – dum woni deental goondinbe ngal – ana yaara yeeso e ley goondinal, ¹³laatoŋden daande wootere e ley goondinal meedŋen e annugol meedŋen Bii Laamdo oo, kasen duu laatoŋden hiŋbuube, njottoŋden darnde Almasiihu hiŋbunde ndee. ¹⁴Ndennoo, en laataaako sukaaabe nabi-raabe bempeeje e kenuuli no laana nii. Jannde yimbe yidube nabude wobbe ley majjere yonŋataa en hankasen. ¹⁵Ko laatoŋden dee, haaloobe goonga ley jilli, yaarooobe yeeso e huunde fuu faade e Almasiihu, oon laatiido hooreejo oo. ¹⁶Kanko waddani terde dee fuu nanngondirde faa gasa saabe jokkolde de de

ndokkaa dee. Hono non, so tergal fuu gollii golle mum, nden terde dee mawnan, njahan yeeso ley jilli.

Haala nedfaaku keso ley Almasiihu

¹⁷Ndennoo, ko jukkata ko mbiyan-mi on: mido ndaarda on yeeso Joomiraado pati nguurdon hankasen no heeferbe nii, sabi miilooji maŋbe dii yo boli, ¹⁸hakkillaaji maŋbe njiibike, be njeyaaka e nguurdam dam Laamdo hokkata dam saabe majjere maŋbe e tiidugol maŋbe ko'e. ¹⁹Be ngalaa yaage, be ngadii ko'e maŋbe jaahili'en, be ŋoottataa gollude kudde cobude. ²⁰Kaa onon, wanaa non njanngir-ŋon haala Almasiihu. ²¹Tayoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oo. ²²Ndennoo, ittee ko hiidde ko woni ley mon koo, njoppee nguurdam moodon aranam bonniraadam muuyooji jaayrooji dam, ²³ŋalon yonkiiji mon e hakkillaaji mon keydintinee. ²⁴Njogitee nedfaaku keso mo Laamdo tagi dow mbaadi mum ley senaare e foocitaare goongaraare.

²⁵Ndennoo, celon fenaande, homo fuu haalda e tanaa mum goonga, sabi homo e men fuu ana jeydaa e goddo no caldi neddo gooto njeydiri nii. ²⁶So on mettaama, pati luuttee. Pati janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷Pati ndokkon Ibiliisa laawol e ley mon. ²⁸Yo gujjo ŋoottu wujjude, ko haani wadude dee, wuura e semmbe terde mum, yalla ana waawa wallude hasindinbe. ²⁹Pati konngol bonngol yaltu e kundude mon, ko kaan-ŋon wadude tan yo haalde haalaaji nafooji baawdi nabude wobbe bee yeeso e ley goondinal, yalla odon ngadana hettintoobe on bee ko moyyi. ³⁰Pati cuŋlinee Ruuhu Laamdo Ceniido oo, kanko wadi maande makko e mon kammari jannde coottitaari mon ndee. ³¹Ittee metti fuu

[¶]4:8 Jabuura 68.19

e berde moodon, ceeron e konnaagu e tikkere e dukooji e ŋoore, kaŋum e ko boni fuu. ³²Moyyondiree e ko'e mon, njurmondiron, njaafondiron no Laamdo yaaforii on e ley haabagol mon e Almasiihu nii.

Haala wuurde e ley fooyre

5 Ndennoo, laatee jemmboobe Laamdo kammari on biibe makko be o horsini. ²Nguurdon e yidondirde, no Almasiihu yidiri en so hokkitiri hoore mum saabe men no layyaari nii, no sadaka beldo Laamdo nii. ³Ko on seniibe Laamdo koo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko sobi e jote. ⁴Pati kaalee haalaaji bondi naa boli naa cobudi, sabi hono majji kaanaa taweede e mon. Ko kaan-don wadude dee, njetton Laamdo. ⁵Paamee dum doo faa gasa: pijoowo e cobudo e jootaado, dum woni dewoowo tooruuji, kambe be ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo oo. ⁶Pati fay gooto jaayrira on haalaaji boli, sabi hono majji cabinbinta tikkere Laamdo e dow saliiibe mo bee. ⁷Ndennoo, pati njokkondiree e been. ⁸Arannde e nimre njeyano-don, kaa jooni e haabagol mon e Joomiraado e fooyre njeya-don. Ndennoo nguurdee no biibe fooyre nii, ⁹sabi fooyre rimata moyyuki e foocitaare e goonga fuu. ¹⁰Tewton faamude ko welata Joomiraado. ¹¹Pati ngadon juude mon e gollleeji di ngalaa nafaa gollteedi e ley nimre, ko haani dee, njaltinon di. ¹²Ko been yimbe ngadata e cuucuukka koo, ana yaannii fay jantaade. ¹³Kaa huunde fuu ko yaltinaa, banngan ley fooyre, ¹⁴huunde fuu ko bannginaa fooynan. Dum wadi so ana wiye:

«Aan daaniido, fin!

Imma e hakkunde maaybe,

fooyre Almasiihu ndee yaaynan e maa.»

¹⁵Ndennoo, ngadee hakkille faa sanne no nguurdaton nii, tawee wanaa no nuykaabe nii, no hakkilante'en nii. ¹⁶Wakkati fuu mo keβ-don, nawtoro-don dum, sabi jamaanu oo yo bondo. ¹⁷Saabe dum, pati laatee be ngalaa hakkille, paamee ko woni sago Joomiraado. ¹⁸Pati njaree doro faa cigiron, sabi dum naannan on e laalu. Ko haani dee, keewee Ruuhu, ¹⁹mbaajondiron jime Jabuura e jettooje e jime de Ruuhu hokkata on dee, njimanon Joomiraado, njettiron mo berde laabude. ²⁰Njetton Baabiraado men Laamdo wakkati fuu dow huunde fuu saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹Homo e mon fuu downtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu.

Haala rewbe e worbe mum'en

²²Onon rewbe, downtano-don worbe mon no downtiranto-don Joomiraado nii. ²³Sabi gorko woni hoore jom suudu mum no Almasiihu woniri hoore deental goondinbe ngal nii, dum woni terde mum de hisini dee. ²⁴No deental goondinbe ngal downtirani Almasiihu nii, hono non debbo fuu haani downtiranaade jom suudu mum e huunde fuu. ²⁵Onon worbe, njidiree rewbe mon no Almasiihu yidiri deental goondinbe ngal so hokkitiri hoore mum saabe maggal ²⁶faa senna ngal nii, caggal o labbinirii ngal lootogal e haala makko, ²⁷yalla omo darna deental goondinbe ngal yeeso makko tawee ngal teddinaangal, ngal ceniingal, ngal walaa ayiibe naa tuundi naa poofi-poofi naa ko nanndi e mum fuu. ²⁸Hono non, ana tilsi e worbe njida rewbe mum'en no njidiri terde mum'en nii. Neddo fuu jiddo jom suudu mum, hoore mum yidi. ²⁹Sabi fay gooto wanaa caldi mum, ko wadata dee, pamminan di, hinnoo di no Almasiihu hinnortoo deental goondinbe ngal nii, ³⁰sabi en caldi terde makko dee.

³¹ Binndi dii mbii: «Dum wadi so gorko yoppa inna mum e baam mum, ɓe diɗon ngondira e jom suudu mum, ɓe diɗon fuu ɓe laatoo nedɗo gooto.»^{§§} ³² Dum yo sirri mawɗo. Midɗo wiya on: sirri oo, ko woni hakkunde Almasiihu e deental goondinɓe ngal koo haalata. ³³ Kaa no waawi laataade fuu, gorko fuu yidira jom suudu mum no yidiri hoore mum nii. Debbo duu teddina gorum.

Haala ɓiɓɓe e saaraabe

6 Onon ɓiɓɓe, dɔwtanee saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabi dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e baam maa.» Ndee woni yamiroore aranndeere nde fodoore haɓɓii e mum. ³ Fodoore ndee woni: «yalla aɗa heɓa moyyere, balde maa njuuta e leydi ndii.»* ⁴ Onon saaraabe, pati jannginee ɓiɓɓe mon, ko kaan-ɗon dee, biirdude ɓe dow yamiroore Joomiraado e needi mum.

Haala maccuɓe e halfaabe

⁵ Onon maccuɓe, dɔwtanee halfaabe moodon dow kulol e siɗɗugol tawee e ɓerde laabude no dɔwtiranto-ɗon Almasiihu nii. ⁶ Dɔwtanee ɓe tawa wanaa yeeso maɓɓe tan yalla ɓiɓɓe aadama ana njetta on. Ko haani dee, dɔwtanee ɓe no maccuɓe Almasiihu ngol-lirta muuyɗe Laamɗo ɓerde laabude nii. ⁷ Ngollirane ɓe anniya lobbo faa wa'a no Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe, ⁸ sabi oɗon anndi nedɗo fuu golluɗo ko moyyɗi, so dimo so diimaajo, Joomiraado yoban dum hakke golle mum oo. ⁹ Onon halfaabe, ngorree non e maccuɓe moodon. Pati ngidee ɓe, anndon Kalfaado moodon onon e maɓɓe fuu ana dow kammu, kasen duu oon burdinta yimɓe.

Haala kaborde de Laamɗo hokkata faa Ibilliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii so wanaa wiide on keewon semmbe e ley haɓɓagol mon e Joomiraado, tuugo-ɗon baawɗe makko mawɗe dee. ¹¹ Bamee kaborde de Laamɗo hokki on dee fuu, yalla oɗon mbaawa daraade faa cakko-ɗon dabareeji Ibilliisa dii. ¹² Sabi wanaa yimɓe kabaten, ko kabaten dee, laamu e baawɗe e hooreyaaku ley oo ɗoo aduna niɓɓuɗo, kapum e seydaani'en bonɓe wonɓe e mbeeyu ɓee. ¹³ Saabe dum, bamee kaborde de Laamɗo hokki on dee fuu, yalla oɗon mbaawa habaade nde jalaande bonnde ndee warii, kebon kasen jiiɓude caggal nde kabi-ɗon fuu faa timmi.

¹⁴ Ndennoo, ndaree, kumo-ɗon goonga, ɓoorno-ɗon fooccitaare no saaya ndeenaagu nii. ¹⁵ Lanndinaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oo laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu yo goondinal laatano on wawaade nde mbaaw-ɗon sakkoraade kure kubɓooje de Bondo oo wedotoo on dee fuu. ¹⁷ Yo kisindam laatano on kufina njamndi, nanngon kaafaawi ki Ruuhu Ceniido hokkata kii, kanki ki konngol Laamɗo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadee duwaawuuji e paagundeeji ley haɓɓagol mon e Ruuhu Ceniido. Kakkilee pati on ɗoottu jaaganaade seniibe ɓee fuu Laamɗo. ¹⁹ Jaagano-ɗon kam miin duu newnaneede konngol, yalla nde muɓɓitin-mi hunduko am fuu, mido anndinira cuusal goonga tedduɗo gondo e Kabaaru Lobbo ²⁰ mo ndarantoo-mi ley geyyelle am dee oo. Jaagane kam mi waajoroo dum cuusal, no tilsiri kam nii.

§§5:31 Puddoode 2.24

*6:3 Fillitagol Tawreeta 5.16

Baynondiral

²¹Tikikus, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado koolniido, humpitan on dum fuu, yalla onon duu odon nootta humpeede kam anndon no ngorru-mi. ²²Mi nelii mo e moodon yalla odon annda no min ngorri e yalla omo waaltina hakkillaaji mon.

²³Sakiraabe, yo Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e jilli gondudi e goondinal. ²⁴Yidube Joomiraado men Iisaa Almasiihu jilli di timmataa bee fuu, yo hinnee Laamdo wonu e mum'en.

Bataaki Pool faade e

Filipiyanakoobe

1 Miin Pool e Timote, maccuƒe Iisaa Almasiihu, mbinndi oo bataaki faade e deental goondinƒe Iisaa gonggal ngeenndi Filipa. Min njowtii on, onon hooreeƒe e gollanoobe deental ngal, min njowtii on fuu, onon seniife haƒɔiife e Iisaa Almasiihu ƒee. ²Yo on keƒu moyƒere e jam iwde e Baabiraado men Laamɔ e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Pool yettirta Laamɔ kammari Filipiyankooƒe

³Mido yetta Laamɔ nde miccitii-mi on fuu. ⁴Wakkati fuu nde ƒaagantoo-mi on Laamɔ on fuu, e seyo ƒaagirantoo-mi on, ⁵sabi gila ƒannde ngoondinɔn Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa jooni oɔon ndarodii e am. ⁶Mido tay'ori Laamɔ puɔɔɔɔ golle lobbo e mon oo, o jokkan ɔm faa ɔm hiɔɔa e ley gartol Iisaa Almasiihu. ⁷Ana haani mi miilana on ɔiin miilooji on fuu, sabi hakkille am ana e mon. On fuu on ndeentii e am moyƒere nde Laamɔ hokki kam nde ngeyƒaa-mi e nde ndaranii-mi tabintinde Kabaaru Lobbo oo ndee. ⁸Mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu, Laamɔ ana seedii. ⁹Ko ƒaagantoo-mi on Laamɔ annii: yo jilli mon ƒeydo jaarude yeeso, ƒeydoroɔ anndal, ƒeydoroɔ seenndude pene e goonga, ¹⁰yalla oɔon mbaawa subaade ko moyƒi. Nden on laatoto laabuƒe ƒe ngalaa ƒiƒe ƒannde gartol Iisaa Almasiihu. ¹¹On laatoto duu hebbinaaƒe gollleeji poocciitiɔi iwɔi e Iisaa Almasiihu, yalla Laamɔ ana teddinee, yettee.

No uddeede Pool nafiri Kabaaru Lobbo oo yeeso

¹²Sakiraaƒe, ko njiɔu-mi anndon dee, torra keɔuɔ kam oo waddanii Kabaaru Lobbo oo jaarude yeeso ¹³faa haybooƒe galle kaananke oo e heddiife ƒee fuu tay'ori ko ngeyƒaa-mi koo yo saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁴Ko ƒuri heewde e sakiraaƒe ƒee duu, geyƒelle am ɔee ƒeydanii ɔm'en hoolaade Joomiraado. Dum saabi so ebe mbaajoroɔ konngol Laamɔ ngol rafi kulol.

¹⁵Goonga, yogaaƒe ana mbaajoroɔ kabaaru Iisaa Almasiihu oo haasidaaku e poofondiral, kaa woƒɔe ana e anniyaaji lobbi. ¹⁶Been ngolliranta Almasiihu jilli, sabi ebe anndi Laamɔ hokki kam daranaade Kabaaru Lobbo oo. ¹⁷Kaa ƒee too ko mbaajortoo kabaaru Almasiihu faa nafa ɔm'en kaɔum'en tan, anniyaaji maɔɔe moyƒaa, kasen duu ko ƒe miilotoo dee, ƒeydude torra am ley geyƒeede am oo. ¹⁸Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, so Iisaa Almasiihu inndaama hen tan ana heya, so laatii anniyaaji bonɔi naa anniyaaji lobbi fuu mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal mum duu ¹⁹sabi mido anndi saabe duwaawu-uji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu, ɔm fuu ɔm sakitanto kam kisin-dam. ²⁰Mido joonndorii e hakkille am fuu, mi hersataa e dow fay huunde. Mido hoolii Almasiihu teddinte saabe ko hewtii kam koo gila jooni faa abada, nguur-mi maay-mi fuu. ²¹Sabi banngal am, Almasiihu yo yonki am, maayde duu yo tino am. ²²Kaa so mi wuurii, ana moyƒa nguurndam am waddana kam gollude golle nafaowo. Ndennoo mi anndaa ko cubotoo-mi. ²³Hakkille am fecike pecce ɔɔi: ko ƒur-mi yiɔuɔe, yaade mi jooɔoɔo e Almasiihu, ɔm jaati ƒuri moyƒude. ²⁴Kaa mi heddoɔ wuurde ƒuri nafude on, onon. ²⁵Mido tay'ori

dum, mido anndi mi heddoto e aduna mi wonda e mon on fuu, yalla oŋon njaara yeeso, ceyo-don ley goondinal ²⁶ faa gartol am hakkunde mon beydana on mantoraade haŋbagol mon e Iisaa Almasiihu kammari am.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo oo

²⁷ Onon, nguuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu, yalla so mi waraali, mi nana kabaaru mon, mi annda oŋon tabiti e anniya gooto, oŋon ndarodii gootal e haŋanaade goondinal Kabaaru Lobbo oo, ²⁸ tawa on accataa konnee'en bee kulbina on e dow fay huunde. Banngal maŋbe, dum yo maande halkagol, kaa onon, dum maande kisin-dam mon. Dum to Laamdo iwrate. ²⁹ Sabi onon ndokkaa moyyere Laamdo saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan ndokkire-don, on ndokkaama dum kasen faa torrire-don kammari makko, ³⁰ kaŋum e daranaade haŋo ngo njii-don mido haŋee, ngo nan-don mido haŋee faa jooni ngoo.

Haala leydfinkinaare Almasiihu e teddeengal mum

2 Ko Iisaa Almasiihu heddi hokkude on semmbe e suusinde on ley jilli koo, ko ndeentu-don e Ruuhu Ceni-ido so njidondir-don njurmondir-don, ² kibbiniree seyo am ko laati-don daande wootere e jilli gooti e bernde wootere e anniya gooto koo. ³ Pati ngolliree huunde fuu haasidaaku naa haawtaade dow pene, ngolliree leydfinkinaare, yalla gooto fuu ana jogoroo hoore mum bann-dum ana buri dum. ⁴ Pati fay gooto laa-too hammadi haaje mum tan, ndaarta nafaa woŋbe bee duu. ⁵ Yo anniya Iisaa Almasiihu tawe e mon:

⁶ Kanko, fay so taweede mbaadi Laamdo ana e makko,

o tuugaaki e majjum faa o heddo fotude e Laamdo,

⁷ o famdinii hoore makko, o ŋami mbaadi maccudo, o laatii hono neddo.

O jogoraa o neddo

⁸ o leydfinkinii,

o downtanii Laamdo faa o maayi, o maayi e dow leggal bardugal.

⁹ Saabe dum kasen, Laamdo toownii mo faa sanne,

hokki mo innde furnde inde fuu,

¹⁰ yalla koppi fuu ana koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,

so dow kammu so dow leydi so ley leydi,

¹¹ yalla gooto fuu ana sellina

Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,

faa Baabiraado men Laamdo teddinee.

No goondinbe pooynirta ley aduna

¹² Dum e taweede, sakiraabe am hor-suŋe, nde ngondunoo-mi e mon ndee, oŋon downtanii Laamdo wakkati fuu. Sako jooni nde ngodditii-mi, nden kaan-don burde dwtanaade mo. Njirwiniron hono non kisindam dam Laamdo hokki on dam, ngadiron dum kulol e siŋŋugol. ¹³ Sabi Laamdo ana golla e mon faa muuyon ko weli dum, ngollon dum.

¹⁴ E ko ngollaton fuu, pati nermondi-ree pati ndukidee, ¹⁵ yalla oŋon laa-too laaŋube be ngalaa niŋe, laa-to-don biŋbe Laamdo be ngalaa ayiibe hakkunde yimbe hannde oopiibe bonbe. On pooy-nan hakkunde maŋbe hono no koode pooyniri ley aduna nii ¹⁶ ko nanngu-don konngol nguurndam ngol faa gasi koo. Nii wadata so mi mantoroo on jannde gartol Iisaa Almasiihu. Sabi mi don-donnaali meere, mi tampaali meere. ¹⁷ Fay so dum yaadi e yonki am mi laa-toto sadaka mbayleteedo dow sadaka mo goondinal mon sakkantoo Laamdo oo, mi seyoto, mi weltodoto e mon. ¹⁸ Onon duu ceoyoree hono non, mbeltodo-den.

Haala gollidiibe diŋon hoolniife

¹⁹ So Joomiraado men Iisaa jabii, mi nelan Timote e mon ko booyataa, yalla so mi humpitike kabaaruuji mon dii ana waaltina hakkille am. ²⁰ Sabi kanko tan woni gondudo e am anniya gooto, kasindindo e kabaaru mon, ²¹ heddiife bee fuu hammadi haaje mum'en tan, wanaa saabe Iisaa Almasiihu. ²² Kaa Timote, oŋon anndi no holliri neddaaku mum, sabi mo wallii kam waajaade Kabaaru Lobbo oo no biŋdo wallirta baaba mum nii. ²³ Kanko anniyii-mi nelude wakkati mo paamu-mi no alhaali am laatotoo fuu. ²⁴ Kaa Joomiraado hokkii kam tayoral, booyataa mi waran to mon, miin e hoore am.

²⁵ Hono non mi yii tilsii mi nela e mon sakiike men Epaforodit, gollidiido am oo. O wallii kam habanaade Kabaaru Lobbo oo. Kanko woni mo neluno-ŋon faa walla kam e haaje oo. ²⁶ Omo yeewaa on fuu, kasen o wemmbanooma sanne ko nan-ŋon o sellaano koo. ²⁷ Tayoral, o pawino faa o hosi maayde. Kaa Laamdo yurmike mo, yurmike kam miin duu, pati mi heba sugulla dow sugulla. ²⁸ Dum saabii so keprii-mi law faa mi nela mo e mon, yalla so on njiitii mo oŋon ceyoo, miin duu sugulla am buytoo. ²⁹ Ndennoo, njaŋboree mo saabe Joomiraado seyo manngo. Teddinee yimbe wa'ufe non fuu, ³⁰ sabi kanko kammari gollande Iisaa Almasiihu o hosiri maayde, mo hokkitiri yonki makko faa o waddana kam ballal ngal ndonkuno-ŋon waddande kam onon e ko'e mon ngal.

Haala anndude Iisaa Almasiihu

3 Caggal dum, sakiraabe am, ceyoree Joomiraado. Winnditanaade on kulle dee tampintaa kam, sabi kanje ndokkata on hoolaare: ² ndeento-ŋon e dawaadi – dum woni gollooŋe ko boni,

waajotooŋe haala taadagol penewol bee! ³ Sabi enen ngoni taadiife jaati bee, eden ndewira Ruuhu Laamdo, eden mantoroow Iisaa Almasiihu, en pawaali jikke men e dow ko'e men. ⁴ Haya, miin mido waawnoo fawde jikke am dow hoore am. So wobbe miilii ana mbaawi fawde jikke mum'en dow ko'e mum'en, miin buri haandude e majjum, ⁵ sabi mi taadaama gila e jalooma jettaŋo mo pinu-mi e mum oo, mi Israa'iilanke iwdo e suudu Bejamin, mi Yahuudiyanke bii Yahuudiyanke. E banngal Sariya Muusaa mido jeyaa e waalde Farisa'en, ⁶ mido hirana Sariya oo sanne faa mido torrannoo deente goondinbe Iisaa dee, fay gooto waawaano njude kam banngal fooccitanaade Sariya oo. ⁷ Kaa ko njogorinoomi yo tino am koo fuu, saabe Iisaa Almasiihu mi tawii yo mursee. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu yo mursee saabe anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle dee fuu. Saabe makko njarrii-mi mursude ko njogii-mi, mido jogorii huunde fuu yo mbuuwdi yalla Almasiihu ana laatanoo kam tino, ⁹ mi heba tawdeede e mum. Mi walaa fooccitaare nde mbaaw-mi hebude miin e hoore am e jokkugol am Sariya oo, mi poocciido saabe fooccitaare iwrande kam e hoolaade Almasiihu, kayre woni fooccitaare nde Laamdo hokki goondinbe mo bee. ¹⁰ Sago am mi annda mo kanko Iisaa Almasiihu, mi annda baawde de Laamdo wuurtiniri mo dee, mi reenta e makko torra, mi nannda e makko maayde, ¹¹ yalla miin duu mido heba immintineede hakkunde maaybe janne darngal.

¹² Mi wiyaali mi hebii dum gila jooni naa mi kibbudo, kaa mido wondi e dogude hono no daŋondirteedo nii yalla mido heba dum, sabi miin e hoore am, Iisaa Almasiihu hebii kam. ¹³ Goonga sakiraabe, mi wiyaali mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido

yeggita ko y'abbii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴Mido dogana haattirde, faa mi heḔa mbarjaari dow kammu ndi LaamḔo noddata en e mum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵Enen hakkilante'en Ḕee fuu, miiloro-Ḕen hono non. So oḔon miiloo huunde wonnde, LaamḔo Ḕannginan on Ḕum. ¹⁶Kaa no wa'i fuu, Ḕo tawe-Ḕen fuu, njokken laawol no ngorru-Ḕen jooni nii.

¹⁷Sakiraabe, on fuu jembee kam, yeewee worruḔe no njii-Ḕon miden ngorri nii Ḕee. ¹⁸Sabi heewḔe laatike konnee'en leggal bardugal Iisaa Almasiihu. Mi haalanii on Ḕum cili kuurdi, mi haaliran on jooni duu e bojji. ¹⁹KamḔe, battane maḔḔe yo halkere, deedi maḔḔe ngoni laamḔo'en maḔḔe, hersa maḔḔe Ḕe jaay'irta, aduna tan Ḕe kaḔanta. ²⁰Kaa enen, dow kammu njeyed-Ḕen, eden keppi kisinoowo men iwoowo ton oo, Ḕum yo Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹Kanko, o waylitan terḔe men lo'ude Ḕee faa Ḕe keḔa teddeengal no terḔe makko Ḕee nii, sabi omo jogii baawḔe faa o waḔa huunde fuu Ḕowtanoo mo.

Haala seyoraade Joomiraado

4 Sakiraabe am horsuḔe, on njeewnii kam sanne, on laatike seyo am e deesewal am. Gidiraabe am, tabitee e Joomiraado.

²Mido ndaarda banndiraabe am rewḔe, Ḕum woni Ewodi e Sintis, yo Ḕe laato daande wootere saabe Joomiraado. ³Aan Sinsigis, gollidiido am koolniido oo duu, mido ndaarde paabo-Ḕaa Ḕe, sabi Ḕe mballii kam haḔanaade Kabaaru Lobbo oo, kamḔe e Keleman e gollidiibe am woḔḔe, Ḕe inde mum'en mbinndaa e dewtere nguurndam Ḕee.

⁴Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wiya on kasen, ceyee! ⁵Yo yimḔe fuu annu newaare mon. Joomiraado

ana Ḕadii. ⁶Pati fay huunde sunlina on abada, ko haani dee: jaagoree LaamḔo haajuuji mon fuu duwaawu gondudo e jettooje. ⁷Nden, LaamḔo hokkan on jam ḔaḔudo hakkille, jiiḔinan ḔerḔe mon e hakkillaaji mon e Iisaa Almasiihu.

⁸Haya, sakiraabe, tiidee e ko moyyi e ko haani yetteede fuu, Ḕum woni teddungal e goonga, kapum e foocitaare e senaare e ko haani yiḔeede e ko haani teddineede. ⁹Ngoliree ko pammin-mi on e ko keḔ-Ḕon e am, ko narru-Ḕon kam e ko njiiru-Ḕon kam. Nden LaamḔo Ḕadoowo jam oo tawḔete e mon.

No Pool barkiniri dokkal FilipiyankooḔe

¹⁰Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabi jooni on keydintinii ballal mon faade e am. Tayoral, hakkillaaji mon ana ngonnoo e am, kaa on keḔaali yotinde ballal ngal. ¹¹Wanaa saabe won ko kaajaa-mi waḔi so mbii-mi non, sabi mi woowtinike heppitoraade no tawraa-mi fuu. ¹²Mido waawi wuurdude e baasal, mido waawi wuurdude e keḔal. E no waawi worruḔe fuu, mi biirorike haarande e yolbere, mi biirorike hebbinde e jaḔoreede, ¹³mido waawi fuu e ley haḔḔagol am e Iisaa Almasiihu dokkoowo kam semmbe oo. ¹⁴Kaa Ḕum e taweede, on ngadii ko moyyi ko mballu-Ḕon kam e ley torra am oo koo.

¹⁵FilipiyankooḔe, oḔon anndi e ley puḔḔoode mon nande Kabaaru Lobbo oo, nde iw-mi leydi Makedoniya ndee, fay deental goonḔinḔe gootal wallondiraali e am, so wanaa ngal mon ngal. ¹⁶Nde ngonnoo-mi Tesaloniiki ndee duu, on neldii kam ko kasindin-mi e mum jaati, wanaa fay nde wootere, cili kuurdi! ¹⁷Wanaa dokkal tewtan-mi – faa tino golle mon lobbo oo beydoo tewtan-mi. ¹⁸Ko neldu-Ḕon Epaforodit koo yotitike faa gasi, humtii haajuuji am fuu, mi heḔii faa heewi. Dokkal mon ngal

laatike uurdi mbelndi, no sadaka beldo Laamdo jabaado nii. ¹⁹Laamdo tedduḃo jom ngalu oo humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu. ²⁰Yo teddeengal woodan Baabiraado men Laamdo faa abada abadin. Aamiina.

Baynondiral

²¹Njowtanee kam seniiḃe haḃḃiiḃe e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraaḃe wonduḃe

e am ḃee ana njowta on. ²²Seniiḃe ḃee fuu ana njowta on. Be ana adoo jowtude on fuu wonḃe ley galle kaananke Roma mawdo oo ḃee.

²³Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu wonu e mon!

Bataaki Pool faade e

Koloosiyankooŋe

1 Oo bataaki ga am iwri miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e sago Laamdo, kapum e sakiike men Timote. ²Min njowtii on onon seniibe wonŋe Koloosi, sakiraabe hoolniibe habbiibe e Almasiihu. Yo Baabiraado meeden Laamdo wadan on moyyere e jam!

No Pool yettirta Laamdo kammari Koloosiyankooŋe

³Min ceerataa e yettude Laamdo, Baaba Joomiraado men Iisaa Almasiihu, nde min jaagantoo on Laamdo fuu, ⁴sabi min kaalanaama kabaaru goondinal mon Iisaa Almasiihu, kapum e jilli di njogani-don seniibe bee fuu ⁵saabe jikke mo ndesana-don dow kammu oo. On kebii oon jikke nde nan-don konngol goonga ngol ndee, dum woni Kabaaru Lobbo oo. ⁶Oon Kabaaru Lobbo yottoriima on no mo yottorii aduna oo fuu nii, omo wa'i no lekki mawnoowi ndimoowi bidde mum nii. Hono non Kabaaru Lobbo oo worri hakkunde mon onon duu, gila pannde keŋ-don het-tinaade haala hinnee Laamdo oo so paamu-don no mo wa'i jaati nii. ⁷Dum woni ko Epaŋaras gollidiido amen korsudo waajii on, kanko gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde mon oo. ⁸O haalani min duu jilli di Ruuhu oo heb-bini e mon dii.

⁹Saabe dum, minen duu, gila min nani dum, min ceeraali e jaaganaade on Laamdo. Miden jaagoo mo o hebbina on hakkilantaaku e faamu mo Ruuhu hokkata oo, yalla odon annda ko woni sago makko faa gasa. ¹⁰Hono non, keŋon wuurde nguurndam beloojam Joomiraado kawroojam e muuyde mum e dow huunde fuu, tabiton e golle

lobbo fuu, beydo-don anndude Laamdo.

¹¹Miden jaaganoo on Laamdo kasen hokka on semmbe mawdo no baawde mum teddude dee mawniri nii, yalla odon tawree tiinnitaare e muŋal fuu.

¹²Njettiree Baabiraado oo seyo, sabi o wadii on fotube hebude ngedu e moyyereeji desanaadi seniibe gondi e fooyre dii. ¹³Kanko yaltini en e baawde nimre, so o naanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴coottitiido en so yaafii luutti meeden oo.

Haala teddungal Almasiihu

¹⁵Kanko Almasiihu o mbaadi Laamdo mo yiyataake oo.

Kanko woni hammadi e dow tagoore ndee fuu.

¹⁶Sabi huunde fuu saabe makko tagiraa, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yiyetee e ko yiyataake fuu,
dum woni bimmbeeje laamu naa
kaanankaaku naa hooreyaaku naa
baawde,

dum fuu kanko tagiraa, kanko taganaa.

¹⁷O woodii gila fay huunde woodaa,
huunde fuu ana yuŋbondiri saabe
makko.

¹⁸Kanko woni hoore terde,
dum woni kanko woni hoore deental
goondinbe ngal.

Kanko woni fuddoode,
kanko woni hammadiijo e wuurtube
hakkunde maaybe,
yalla omo bura huunde fuu.

¹⁹Sabi Laamdo muuyi ko woni e mum
koo fuu

wona e makko kanko Almasiihu.

²⁰E oon Bajjo mo rewrintiniri huunde
fuu e makko

ko o waddani be jam saabe yiyyam mum
juppiidam dow leggal bardugal koo.
Ko woni dow kammu e ko woni dow
leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddiibe Laamḁo, on laatinoke wayḅe makko saabe miilooji mon e golleeji mon bondi. ²² Kaa jooni, mo rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiḁo nedḁo oo maayi ndee, yalla omo darna on yeeso makko tawee on seniibe on ngalaa ayiibe on ngalaa niḅe. ²³ Kaa noo, kinaa keddo-ḁon e goondinal, niḅon e ley maggal, laato-ḁon joottiibe ḅe ndimmbataako ḅe iwataa e jikke mo Kabaaru Lobbo hokkata oo. Oon Kabaaru Lobbo, on nanii mo, sabi tagoore ndee fuu waajaama mo. Kanko ngollanan-mi miin Pool.

No Pool haḅorii banngal deental goondinḅe Iisaa

²⁴ Midḁo seyii jooni saabe torraaji ḁi keḅu-mi kammari ko ngollan-mi on koo. Hono non, ko heddi e torraaji Almasiihu koo, ḁum kiḅḅiniran-mi calḁi am kammari terḁe makko ḁee, ḁum woni deental goondinḅe ngal. ²⁵ Kanngal laatii-mi golloowo mum. Laamḁo halfini kam oo golle, yalla midḁo waa-joo on haala makko kaa fuu. ²⁶ Kaan haala yo sirri cuudaninooḁo jamaanu-uji gila arande, kaa jooni Laamḁo bannginanii mo seniibe mum. ²⁷ Sabi ḅeen Laamḁo anniyii anndinde sirri mum goodandḁo lepi fuu, no sirri oo teddir e no mawniri nii. Oon sirri annii: Almasiihu ana e moodon, ḁum hokki on jikke heḅude ngedu e annoora Laamḁo. ²⁸ Oon Almasiihu min kaalata haala mum, miden mbaajoo yimḅe fuu, miden anndinira ḁum'en hakkilantaaku fuu yalla miden njottina nedḁo fuu yeeso Laamḁo tawa yo kiḅḅudḁo e ley haḅḅagol mum e Almasiihu. ²⁹ Saabe ḁum midḁo golla midḁo sooboroo baawḁe makko gollirooje semmbe e ley am ḁee.

2 Midḁo yidi andon haḅo naawngo ngo kaḅetee-mi saabe moodon,

onon e yimḅe wonḅe Lawdikiya e wobḅe ḅe meedaali yiide kam ḅee fuu, ² yalla ḅerḁe mon ana ḅuuḅa, laato-ḁon gooto saabe jilli, keewon hakkilantaaku kiḅḅudḁo faa paamon sirri Laamḁo oo, ḁum woni Almasiihu ³ mo ngalu Laamḁo fuu suudii e mum oo. Ngalu oo yo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko kaalanir-mi on ḁum, pati kiilire-ḁon haalaaji belḁi. ⁵ Sabi fay so taweede midḁo wodḁiri on terḁe, hakkille am kaa ana wondi e moodon, midḁo seyoroo gondal mon lobbal ngal, kapum e no tiidir-ḁon e goondinal mon e Almasiihu ngal nii.

Haala jokkude e Almasiihu

⁶ Jooni, ko njabu-ḁon Iisaa Almasiihu laatoḁo Joomiraḁo moodon koo, njokkon e makko, ⁷ niḅon e makko, accon o naba on yeeso e ley goondinal, keddo-ḁon e ngal goondinal ko waarata e jannde nde keḅ-ḁon ndee, njetton Laamḁo sanne.

⁸ Ndeentee pati fay gooto hiilira on haalaaji luggi e haalaaji ḅoli iwḁi e neesuui ḅiḅḅe aadama kapum e semmbeeji aduna dii. Deen gedḁe iwaali e Almasiihu. ⁹ Sabi ko woni e Laamḁo fuu ana e Almasiihu, e ley terḁe mum jaati. ¹⁰ Onon duu, on keḅii ko woni e Laamḁo koo fuu e ley haḅḅagol mon e Almasiihu, kanko tiimudḁo laamu e baawḁe fuu oo. ¹¹ E makko on taadanooma, kaa wanaa taadagol ngol yimḅe ngadata ngol, ḁum taadagol iwngol e Almasiihu ngol nde o itti on e terḁe ḅii-aadamaaku luuttooje ḁee ndee. ¹² E ley ko loota-ḁon lootogal batisima koo, on irdanooma e makko, kasen, on nguurtindinanooma e makko saabe on ngoondinii baawḁe Laamḁo guurtinḁo mo oo. ¹³ On maaynoobe saabe junuubaaji moodon e saabe on laatanooki yimḅe Laamḁo. Kaa Laamḁo wuurtindinii on e Almasiihu, yaafike en luutti men fuu,

¹⁴tosii derewol kiiti niḡooji en dii, ittii ngol, tontii ngol dow leggal bardugal.

¹⁵O ḡoorti laamu e baawḔe, o hersini dum'en yeeso yimbe fuu nde o jaalorii dum'en maayde Almasiihu ndee.

¹⁶Ndennoo, pati fay gooto niḡir on dow ko paamaton e ko njaraton naa saabe teddingol jalaade yogaaje e darḔe lewru e jalaade powteteḔe. ¹⁷Dum fuu dum cappotoodum kuḔḔe garoyooje tan, kaa goonga oo e Almasiihu woni. ¹⁸Pati accon rewoobe malaa'ika'en wiyoobe yo leyḔinkiniibe pela on. Been yimbe ana kaḔḔii e ko njii ley koyḔi, kasen ebe mawninkinii e dow meere saabe miilooji maḔḔe aduna, ¹⁹Ḕe njokkaali haḔḔaade e Almasiihu hooreejo oo. Oon hokkata terḔe Ḕee fuu ko kaajaa, hawrintinira Ḕe jokkolḔe e ḔaḔi. Kasen duu saabe makko terḔe Ḕee ana mawnira no LaamḔo muuyiri nii.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e mum

²⁰On maaydii e Almasiihu, on iwii e semmbeeki aduna oo dii. Ndennoo, kodum waḔi so oḔon nguurda no jeyaabe e oo Ḕoo aduna nii? Kodum waḔi so oḔon njaḔa daaleede: ²¹«Pati Ḕamu, pati meeḔu, pati memu»? ²²Dum fuu dum kaḔaadum dow meere, dum fuu dum waaju iwḔo e yimbe tan. LaamḔo tagii kulle Ḕee fuu faa nawtoroḔen dum'en sakitoo pola. ²³So goonga, yimbe ana miila kaḔaadi dii yo hakki-lantaaku, sabi wiyeteno kinaa yimbe cu-jidira no semmbe mum'en foti, kinaa yimbe leyḔinkinoo, kinaa yimbe mbiira calḔi mum'en. Kaa noo, tawaama diin kaḔaadi fuu paabataako yimbe jaalaade giḔaade yonki.

3 Ndennoo, ko nguurtindina-Ḕon e Almasiihu koo, tewtee kuḔḔe gonḔe dow kammu to Almasiihu joodii jaamo

LaamḔo too. ²Ngattee hakkillaaji moodon e kuḔḔe gonḔe dow kammu, pati ngattee Ḕi e kuḔḔe gonḔe e leyḔi. ³Sabi on maayii, nguurndam Ḕam keḔ-Ḕon jooni Ḕam ana suuḔidaa e Almasiihu to LaamḔo. ⁴So Almasiihu laatiḔo nguurndam moodon oo Ḕanngii, on Ḕanngidan e makko onon duu, keḔon ngeḔu e teddeengal makko.

Haala ko hiidḔi e ko heyḔi

⁵Ndennoo, mbaree kulle adunankooje gonḔe e moodon Ḕee, ko waḔi hono ko sobi, kaḔum e fijirde e giḔaade yonki e muuyooji bonḔi, kaḔum e jooto, sabi jooto yo rewde tooruujii. ⁶Diin luutti kaḔum'en njippinta tikkere LaamḔo e dow saliibe goondinde mo Ḕee. ⁷Onon duu, hono non ngorrundo-Ḕon arannde, hono non nguurduno-Ḕon e diin luutti. ⁸Kaa jooni, njoppee Ḕee Ḕoo kulle: tikkere e Ḕanngere e ko boni e mbonka, kaḔum e wulde hunduko. ⁹Pati fay gooto e moodon fenana banndum, sabi on ittii ko hiidḔi ko wonnoo ley mon koo, kaḔum e gollleeji mum fuu, ¹⁰on laatike yimbe heyḔe. LaamḔo taguḔo ko heyḔi ko woni ley mon oo seer-ataa e heyḔintinde dum faa dum nanda e muuḔum, yalla oḔon keḔa andal kiḔḔungal. ¹¹Ndennoo jooni, walaa ko seenndi Yahuudiyanke e Yunaninke, taadiiḔo e mo taadaaki. Jooni wanaa mo janngaali, wanaa neḔḔo ladde, wanaa dimo, wanaa diimaajo, sabi Almasiihu woni fuu, woni e maḔḔe Ḕe fuu.

¹²Ndennoo, saabe LaamḔo subike on, sennii on, horsinii on, tawre-Ḕon jilli e yurmeende e moyyuki e leyḔinkinaare e newaare kaḔum e muḔal. ¹³MuḔondiree, so yoga moodon ana jogii ko niḡira goḔḔo, njaafondiron. No Joomiraado yaaforii on nii, njaafondiron. ¹⁴E ley dum fuu, ḔerḔe moodon keewa jilli, sabi jilli njuḔḔata huunde fuu faa gasa. ¹⁵Accon jam Almasiihu oo laamoo miilooji

mon, sabi Laamḑo noddii on faa ngon-don e jam laato-don terḑe goote. Njetton Laamḑo sanne. ¹⁶Yo konngol Almasiihu ngol heew e moodon. Yo gooto e moodon fuu waajo goḑḑo oo, jeertinira ḑum hakkilantaaku. Njimanee Laamḑo e ley berḑe laabudḑe, njettiree mo Jabuura e jaarooje, kaḑum e jime ḑe Ruuhu Cenido oo hokkata on ḑee. ¹⁷Ko ngadaton fuu, so haala so golle, ngadiiree ḑum fuu e innde Joomiraadḑo men Iisaa, njetton Baabiraadḑo men Laamḑo saabe makko.

No jokkuḑe Almasiihu poti wuurdude

¹⁸Onon rewḑe, ḑowntano-don worḑe moodon no rewḑe woodanḑe Joomiraadḑo poti waḑude nii. ¹⁹Onon worḑe, njidḑee rewḑe moodon, pati janngon e maḑḑe.

²⁰Onon sukaabe, ḑowntano-don saaraabe moodon e huunde fuu, sabi ḑum woni ko welata Joomiraadḑo.

²¹Onon saaraabe, pati jannginee sukaabe moodon so berḑe mum'en metta.

²²Onon maccuḑe, ḑowntano-don halfaabe moodon e huunde fuu, tawa wanaa yeeso maḑḑe tan yalla ḑiḑḑe aadama ana njetta on. Ko haani ḑee, ḑowntiraneḑe ḑe berḑe laabudḑe e ley kulol Joomiraadḑo. ²³Huunde fuu ko ngolaton, ngadiiron ḑum berḑe laabudḑe, sabi Joomiraadḑo ngollanton, wanaa yimḑe ngollanton, ²⁴anndon Joomiraadḑo barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadḑi yimḑe mum. Sabi kalfaadḑo mo ngollanton oo yo Almasiihu. ²⁵Gadoowo ko boni fuu, heḑan mbarjaari golle mum bondo oo, sabi Laamḑo burdintaa yimḑe.

4 Halfaabe, njogoree maccuḑe moodon ḑee jogaadḑe lobbe e dow foocitaare, anndon onon duu oḑon njogii kalfaadḑo dow kammu.

²Nduumee e duwaawu, tawee oḑon njeertii oḑon njetta Laamḑo. ³Nduwaneḑe min minen duu, yalla

Laamḑo ana udditana min damal faa min mbaajoo konngol mum ngol, yalla miden mbaawa saakude goonga tedduḑo kaaloowo haala Almasiihu oo. Saabe makko jaati uddiraa-mi jooni e ley kasu. ⁴Naagee Laamḑo yalla mido waajoroo oon goonga tedduḑo no haaniri nii.

⁵Laatee hakkilante'en hakkunde yimḑe ḑe ngoondinaali ḑee. Nde keḑ-don wakkati fuu, nawtoro-don ḑum. ⁶Haala mon ana haani laataade haala mbelka ngadaaka lamḑam, yalla oḑon annda no kaan-don jaaboraade gooto fuu.

Baynondiral

⁷Tikikus, sakiike men korsuḑo gollidido am koolniido e ley golle Joomiraadḑo oo, humpitan on kabaaruuji am ḑii fuu.

⁸Ko waḑi so nel-moo-mi e moodon, yalla oḑon annda no min ngorri e yalla omo waaltina hakkillaaji mon. ⁹Mido neldida e makko Onesim, jeyaadḑo e moodon oo. Oon yo sakiike amen korsuḑo koolniido. Kamḑe ḑidon, ḑe kumpitan on ko waḑi gaa koo fuu.

¹⁰Aristarka mo uddidaa-mi oo ana jowta on, kaḑum e Marka sakiike Barnabas mo mbiinoo-mi so warri to moodon njaḑḑo-don ḑum oo. ¹¹Iisaa noddirteedḑo Yustus oo duu ana jowta on. Kamḑe tan ngoni Yahuudiyankooḑe gollidoḑe e am kabaaru Laamu Laamḑo oo. Eḑe mballa kam sanne.

¹²Epararas, gollanoowo Iisaa Almasiihu oo, ana jowta on. Kanko duu e moodon o jeyaa. Wakkati fuu omo soobii e duwaawu saabe moodon yalla oḑon niiba e ley kibbal, timminon muuyḑe Laamḑo fuu. ¹³Miḑo seedanoo mo omo tampani on, onon e Lawdikiyankooḑe e Hiyerapolisankooḑe fuu. ¹⁴Luuka cawroowo mo korsin-mi oo, kaḑum e Demas ana njowta on. ¹⁵Miden njowta sakiraabe men wonḑe

Lawdikiya ɓee, miden njowta Nimfa e deental goondinɓe kawroowal galle mum ngal. ¹⁶Nde on njanngii oo ɓataaki, ngadee dabare faa deental goondinɓe Lawdikiya ngal jannga mo. Onon duu, njanngon ɓataaki garoowo iwrande on Lawdikiya oo. ¹⁷Mbiyee

Arkippa yo tiinno e timminde golle mo Joomiraado halfini dum oo.

¹⁸E junngo am jaati mbinndiran-mi ngoo doo jowtaango: miin Pool mido jowta on. Pati njeggitee e geyyelle ngonmi.

Yo hinnee Laamdo wonu e moodon!

Bataaki Pool arano faade e

TesaloniikiyankooḔe

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool, kapum e Silas e Timote. Miden njowta deental goondinḔe gonngal Tesaloniiki kabbiingal e Baabiraado men LaamḔo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. Yo on keḔu moyyere e jam.

Goondinal TesaloniikiyankooḔe

²Miden njetta LaamḔo wakkati fuu saabe moodon on fuu, sabi min ceerataa e miccitaade on e ley duwaawuui amen.

³Miden miccitoroo on wakkati fuu yeeso LaamḔo Baabiraado men, miden miccitoroo on golleeji di ngollir-Ḕon saabe goondinal, miden miccitoroo on tiinni-taare moodon saabe jilli, miden miccitoroo on muḔal moodon saabe fawgol mon jikke e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

⁴Sakiraabe amen Ḕe LaamḔo yidi, miden anndi LaamḔo subike on. ⁵Sabi ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo oo koo laataaki haala bola, baawḔe duu ana e makko, sabi Ruuhu Ceniido hokki on tayoral kibḔungal e ko min mbaajii koo yo goonga. Odon anndi no min ngorunoo hakkunde moodon duu. Kammari moodon tan min ngolliri.

⁶On jembii min, on jembii Joomiraado sabi on njabii konngol LaamḔo fay e ley torraaji mawdi, njabbori-Ḕon ngol seyo ngo Ruuhu Ceniido waddata ngo. ⁷Nii wadi so kollu-Ḕon goondinḔe wonḔe ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸Sabi on mbaajike konngol Joomiraado ngol, on caakii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan, goondinal mon LaamḔo nanaama e nokkuuje dee fuu. Fotaa ko min beyda hen haala ngokka. ⁹KamḔe

goondinḔe Ḕee jaati kumpitata min no njabbori-Ḕon min arannde, no njoppir-Ḕon tooruuji so ngartu-Ḕon e LaamḔo faa ngollanon LaamḔo guurḔo goongaraajo oo, ¹⁰faa ndoomon Biyiiko iwoowo dow kammu. Kanko woni Iisaa mo o immintini hakkunde maayḔe, kisinoowo en e jukkungo waroowo ngoo.

No Pool golliri ley Tesaloniiki

2 Sakiraabe, onon TesaloniikiyankooḔe Ḕee, oḔon anndi ko min ngari e mon koo laataaki meere.

²Fade amen warde, min torraama, min koynaama ley ngeenndi Filipa, hono no anndir-Ḕon nii. Kaa LaamḔo men hokki min ngorgu min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oo soobee. ³Sabi waaju amen fawaaki dow majjere, fawaaki dow fugaaraaku, Ḕum wanaa hiila duu.

⁴No LaamḔo hordi min faa halfini min Kabaaru Lobbo oo nii, hono non min mbaajortoo, wanaa ko welata yimḔe min tewtata, ko welata LaamḔo kumpitiido Ḕerde amen oo min tewtata.

⁵Hono no anndir-Ḕon nii, abada min mbaajoraaki haalaaji belḔi, min daminaaki e kaalisi. LaamḔo ana seedii.

⁶Min tewtaali faa biḔḔe aadama teddina min, wanaa onon wanaa woḔḔe.

⁷Kaa fay so e doole min ngardunoo duu, min mboofaali sabi min nelaabe Almasiihu. Kaa bele tan min ngardi. Miden kinnorii on hono no inna hinnortoo biḔḔe muudum nii. ⁸Sabi korsa amen e moodon ana satti sanne, min njarrike hokkude on ko wanaa Kabaaru Lobbo haala LaamḔo tan, miden njarrii hokkude on fay yonkiiji amen, sabi on laatike sakiraabe amen horsuḔe.

⁹Sakiraabe, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala LaamḔo oo ndee, oḔon miccitoroo min ngolliino sanne, min tampii sanne duu. Min ngollii jemma e jalooma fuu faa min njogoo ko'e amen,

pati min laatanoo on donngal. ¹⁰Odon ceedanii min, Laamdo ana seedanii min, no min ngorri hakkunde mon nii, onon goondinbe bee. Miden cenii, miden poocitii, min ngalaa jingoore fuu. ¹¹Gooto gooto mon fuu min ngolliranii dum no baaba golliranta biŋbe mum, hono no anndir-don nii.

¹²Min mbaajike on, min mbaaltinii hakkillaaji mon, min ndaardii on ngurdon nguurdam kawroojam e muuyde Laamdo, noddoowo on faa naaton e Laamu mum teddufo oo.

¹³Kasen won ko saabanii min yetude Laamdo wakkati fuu: nde nandon konngol Laamdo ngol e kundude amen ndee, on njabboraaki ngol konngol yimbe. Ko njabbori-don ngol dee, konngol Laamdo. Ngol kaŋum jaati. Kanngol gollata e ley moodon, onon goondinbe bee. ¹⁴Sakiraabe, ko hewtii deente goondinbe Laamdo gonde Yahu-udiya niibude e Iisaa Almasiihu dee koo, hewtike on onon duu. Sabi onon duu on mupii torraaji di be mupunoo dii, yimbe moodon jaati torrata on, hono no Yahu-udiyankooŋe torriri be nii. ¹⁵Kambe mbari Joomiraado men Iisaa. Be mbari annabaabe. Haya, be torrii min minen duu. Ebe ngolla ko welaa Laamdo, be konnee'en yimbe fuu. ¹⁶Sabi ebe njidi hadude min waajaade lepi goddi yalla ana kisa. Nii wadata so luutti maŋbe kibba, kaa jukkungo Laamdo saktike hewtaade be.

No Pool yidfirnoo wirfitoraade Tesaloniki

¹⁷Kaa minen, sakiraabe, min ceerii e moodon wakkatiwel gootel e jiile gite wanaa berde. Min tiinnike sanne yalla miden keba yiide on. Miden njeewaa on sanne sanne. ¹⁸Saabe majjum, miin Pool, mi muuyiino warde to mon cili kuurdi, kaa Ibiliisa hadi kam. ¹⁹Homo woni jikke amen e seyo amen e deese-

wal amen yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartoyii? Wanaa onon naa? Jaati! ²⁰Sabi onon ngoni teddeengal amen e seyo amen.

3 Dum wadi nde wonnoo min mbaawaa kaariya mon, walanaa min baasi minen tan min keddo ley ngallure Ateena. ²Min nelii sakiike amen Timote gollidoowo e Laamdo saakude Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo, yalla omo hokka on sembe, o niifina on saabe goondinal mon. ³Dum fuu walaa ko wadi dum, so wanaa e ley dii torraaji pati fay gooto e mon yeryerta, sabi odon anndi en fodanaabe dum. ⁴Gila nde min ngondunoo e moodon ndee, miden kaalanannoo on torraaji kewtotoodi en. Non dum laatorii hono no anndir-don nii. ⁵Dum saabii so ndonku-mi waawde kaariya mon, nel-mi faa mi annda yalla odon coobii e goondinal ngal, naa ceytotoodo seytike on, golle amen laatike meere. ⁶Kaa jooni Timote iwii to mon, wartii e amen. O seynirii min goondinal mon e jilli mon sabi odon miccadoo min wakkati fuu, odon njidi yiide min sanne, hono no minen duu min njidiri yiide on nii. ⁷Sakiraabe, ko tawde-don e goondinal koo, waaltinii min e ley billaare amen e ley torra amen. ⁸Jooni min nguurtii kammari odon niibi e Joomiraado. ⁹Jettooje fuu de min mbaawi yettirde Laamdo kammari moodon, min njettiran dum saabe seyo amen fuu ngo ceynir-don min yeeso makko. ¹⁰Jemma e palooma miden ndaarda Laamdo yiide on faa min kibbintina ko jaki e goondinal mon.

No Pool duwanorii deental goondinbe gonngal Tesaloniki

¹¹Yo Laamdo Baabiraado men e Joomiraado men Iisaa newnan min laawol faa min njaha to mon. ¹²Yo Joomi-

raaŋo ɓeydu jilli hakkunde moodon faa sanne, njidondiron, njidon yimbe fuu hono no min njidiri on nii, ¹³faa o hokka on semmbe, laato-don yimbe ɓe ngalaa njiŋoore, wonɓe ley senaare yeeso Laamɗo Baabiraadɗo men e ley gartol Joomiraadɗo men Iisaa kaɗum e seniibe mum fuu.

Haala nguurndam dam Laamɗo yidi

4 Caggal dum, sakiraabe, min njan-nginii on no kaan-don worruɗe faa wela Laamɗo. Odon ngadɗa dum jaati. Kaa miden ndaarda on saabe Joomiraadɗo men Iisaa tiinno-don, beydon soobe. ²Sabi odon anndi jamirooje de min ndokki on iwde e Joomiraadɗo men Iisaa dee. ³Ko woni sago Laamɗo dee, senaare moodon. Nanto-don e njaahilaaku. ⁴Homo e mon fuu reena terde mum[†] reenira de laabal e teddeengal, ⁵pati jokka gidaade yonki hono no heeferɓe ɓe anndaa Laamɗo fay seeɗa nii. ⁶Fay gooto pati yaha naato bannum, pati toɗna dum, sabi dee kudde fuu Joomiraadɗo woni jobtotoodo de, hono no min kaalanirnoo on gila arannde e no min njeertirirnoo on nii. ⁷Sabi Laamɗo noddiraali en faa coɓen, ko mo noddiri en dee, faa nguuren e senaare.

⁸Ndennoo, caliido ko haalaa jooni koo fuu, wanaa neddo salanii. Laamɗo dokkudo on Ruuhu mum Ceniido oo o salanii. ⁹Kaa bannal jilli hakkunde sakiraabe, fotaa ko min mbinndana on, sabi onon e ko'e moodon, Laamɗo anndini on no njidondirton. ¹⁰Hono non ngollirton hakkunde sakiraabe wonɓe ley leydi Makedoniya fuu. Sakiraabe, miden ndaarda on beydon soobe. ¹¹Tiinno-don ndeeyon, kiinno-don haaju mon, homo fuu wuura e semmbe terde mum, hono no min mbiirunoo on

nii. ¹²Nden ɓe ngoondinaali Iisaa ɓee njogorto on yimbe, on kasindintaa e neddo fuu fay huunde.

Haala gartol Joomiraadɗo

¹³Sakiraabe, miden njidi paamon faa gasa ko wartata e bannal maayɓe, pati cuɗliree hono no yimbe ɓe ngalaa jikke ɓee nii. ¹⁴So nii en ngoondinii Iisaa maayii, wuurtii, hono non Laamɗo hawrindinirta maayɓe goondinnooɓe ɓee duu e makko. ¹⁵Miden kaalana on ko Joomiraadɗo wii: enen wuurɓe forruɓe e gartol Joomiraadɗo ɓee, en ardataako maayɓe ɓee nabeede to makko. ¹⁶Sabi Joomiraadɗo e hoore mum jippoto iwde dow kammu dow ooynaango manngo, nde eewnaango hooreejo malaa'ika'en nanetee e nde buututal Laamɗo fuufetee ndee. Nden maayɓe goondinnooɓe Almasiihu ɓee adotoo fuu immitaade. ¹⁷Caggal dum, enen wuurɓe heddinooɓe ɓee, en fuu en mbeewtidinte e mabbe, nabide-dɛn ley duule, faa kawren e Joomiraadɗo ley mbeeyu. Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸Dum saabii homo e mon fuu waaltinira hakkille bannum diin haalaaji.

5 Sakiraabe, fotaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraadɗo oo. ²Sabi onon, odon anndi tuur pannede gartol Joomiraadɗo ndee wardan no gujjo wardata ley jemma nii. ³Wakkati nde yimbe milataa njaalataa, nde mbiyata jam tan e hoolaare woodi, nden kunkoo saamata e mum'en, hono no ɗatawere juhirta haamili nii. ɓe mbaawaa dadude e oo kunkoo fey. ⁴Kaa sakiraabe, onon on ngalaa ley nimre, dum hadata palaande ndee juhude on no gujjo juhirta nii. ⁵On fuu on ɓiɓɓe fooyre, on yimbe

[†]4:4 Yogaabe ana paamira aaya oo hono nii: *Homo e mon fuu wada suudu, jogoroo ndu laabal e teddeengal.*

Ƶalooma. En njeƵaaka e jemma, en njeƵaaka e nimre. ⁶Ndennoo pati daano-den hono no wobbe bee nii. Mbaalen e jeerngo, ndeento-den. ⁷Sabi daanotoobe jemma daanotoo, sigiroobe jemma cigirta. ⁸Kaa enen yimbe Ƶalooma bee, ndeento-den. Boorno-den goondinal e jilli, dum yo saaya men deenaagu. Jikke hebude kisindam duu laatanoo en kufina ndeenaagu. ⁹Sabi Laamdo yidanaa en jukkungo mum, ko o yidani en dee, kefiren kisindam saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, ¹⁰maayrufo kammari men yalla en fuu eden nguurda e mum so wartii, tawe-den en wuurbe tawe-den en maaybe fuu fotu. ¹¹Dum saabii homo e mon fuu waaltina hakkille banndum, gooto fuu faaboo goddo banngal goondinal, hono no ngollirton nii.

No deental goondinbe haani worru

¹²Sakiraabe, miden ndaarda on ann-danon golloobe hakkunde mon bee. Ebe dowa on faade e Joomiraado, ebe mbaajoo on. ¹³Teddiniron be sii teddeengal fuu, njidiron be saabe golle mabbe.

Ngondon gondal sabu Laamdo hakkunde moodon. ¹⁴Miden ndaarda on, sakiraabe, njeertinon nattube, maalto-don hulbe, paabo-don lo'ube, tawde-don e muƵal hakkunde yimbe fuu, ¹⁵tiinno-don pati fay gooto yoftoo

so won ko banndum wadi dum. Wakkati fuu tewton wafondirde ko moyyi, ngadanan yimbe fuu hono non.

¹⁶Ceyo-don wakkati fuu, ¹⁷pati ceeron e duwaawu, ¹⁸njetton Laamdo no ngorru-don fuu. Sabi dum woni ko Laamdo muuyani on, onon piifube e Iisaa Almasiihu bee.

¹⁹Pati kadoon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰pati koynon waaju annabaabe, ²¹kaa tayko-don huunde fuu, nanngon ko moyyi e muudum. ²²Ngoddo-don sii bone fuu.

Baynondiral

²³Yo Laamdo gaddoowo jam oo e hoore mum sennu on senaare hibbunde, reena gooto gooto mon fuu ndeenaagu timmufo faa laato-don yimbe be ngalaa niƵoore jannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²⁴Noddufo on oo yo koolniido, kasen duu kanko tabintinoyta dum.

²⁵Sakiraabe, miden Ƶaagoo on duwaawu.

²⁶Njottinon sakiraabe bee fuu calmi-naali amen e jilli amen.

²⁷Mido tilsinira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraabe bee fuu oo bataaki.

²⁸Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu wonu e mon.

Bataaki Pool didaḔo faade e

TesaloniikiyankooḔe

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool, kaḔum e Silas e Timote. Miden njowta deental goondinḔe gonngal Tesaloniiki, kaḔḔiingal e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²Yo on keḔu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarirta yimḔe wakkati gartol Iisaa

³Sakiraabe, waajibi min njetta Laamdo wakkati fuu saabe mon. Edum foti jaati, sabi goondinal mon ana beydoo jaarude yeeso, kasen duu jilli hakkunde mon ana beydoo soobaade e gooto gooto mon fuu. ⁴Dum saabii so miden mantoroo on e deente goondinḔe Laamdo dee. Miden mantoroo on saabe mupal mon e goondinal mon e ley torraaji e billaareeji di pawe-don dii fuu. ⁵Ko torri-don saabe Laamu Laamdo koo, Laamdo wadan on fotuḔe heḔude Laamu Laamdo. Dum fuu edum holla Laamdo ana sarira no foocitorii. ⁶Sabi Laamdo yo poocitiido, o yobiran torruḔe on Ḕee torra, ⁷kaa onon torriiḔe jooni Ḕee, o fowtindinan on e amen. O wadan dum so Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oo wartii, ana wondi e malaa'ika'en mum anndinoobe baawḔe makko Ḕee. ⁸O Ḕanngan ley metangal yiite faa o jukka Ḕe anndaa Laamdo, Ḕe njabaali Kabaaru Lobbo haala Joomiraado men Iisaa Ḕee. ⁹Jukkungo waroowo e maḔḔe ngoo yo halkere duumiinde, Ḕe ngodḔinee Joomiraado e darja mum e semmbe mum fuu. ¹⁰Dum waroyan jannde Joomiraado wartoyii faa teddinee hakkunde seniḔe mum, goondinḔe

dum Ḕee kaayḔinee e mum. Onon duu, odon njeyaa e maḔḔe, sabi on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oo. ¹¹Kammari dum, miden nduwanoo on wakkati fuu, yalla Laamdo ana wada on fotuḔe heḔude nguurdam dam noddi on e mum dam. Miden jaagoo Laamdo yo wallir on semmbe mum faa njottinon gollleeji lobbi di njid-don gollude dii fuu saabe odon ngoondini mo. ¹²Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley mon, onon duu teddinire-don saabe makko e dow moyyere makko, kanko Laamdo men e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala gartol Joomiraado e ko ardii ngol

2 Sakiraabe, miden njidḔi haalande on haala gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e deental men e makko. Miden ndaarda on: ²pati hakkillaaji mon njaawa jiiḔaade, naa kulon saabe wiye-gol jannde gartol Joomiraado ndee yot-tiima. Pati kulon fay so goddo wii on Laamdo loowi dum kaan haala, wanaa so on narrii dum waajotooḔe, wanaa so on kaalanaama minen mbinndi dum e bataaki. ³Pati fay gooto heḔa no yonjira on e fay huunde. Sabi nden jalaande warataa so wanaa yimḔe heewḔe murtira Laamdo, Neddo Bondo oo Ḕanngan, dum woni yiitenke oo, ⁴konnee, pawdo hoore mum e dow huunde fuu ko wiyetee laamdo naa ko sujidantee, faa joodoyii ley suudu Laamdo, wii hoore mum yo Laamdo. ⁵Tama on mic-citaaki mido haalanannoo on dum nde ngondunoo-mi e mon ndee? ⁶Jooni kaa odon anndi ko faddii Neddo Bondo oo warde, kaa mo Ḕanngan nde wakkati makko yottike. ⁷Sabi gila jooni baawḔe Bondo cuudaade dee ana ngolla e aduna oo, kaa paddiido de oo ana doo tafon. So oon iwii doo tan, ⁸Neddo Bondo oo Ḕanngan, kaa Joomiraado men Iisaa war-

dan mo henndu hunduko mum, halkira mo fooyre garol mum. ⁹Nedḁo Bondo oo warden e doole Ibiliisa, warda e semmbe mawdo e kaayeeḁiiji e taagumansaaji pe-neeji, ¹⁰kaḁum e oopaaire fuu faa jaayra halkotooḅe ḁee, sabi ḁe njabaali yidude goonga baawdo hisinde ḁe oo. ¹¹Saabe ḁum, Laamdo hokki ḁe semmbe majji-noowo, faa waddana ḁe goondinde fe-naande ¹²yalla ḁe ngoondinaali goonga oo so ana mbeltoro oopaaire ḁee fuu ana njukkee.

No goondinḁe kaaniri niibude e Iisaa Almasiihu

¹³Sakiraabe ḁe Laamdo horsini, minen, waajibi min njetta Laamdo wakkati fuu saabe mon, sabi Laamdo subike on gila fudḁoode faa hisinira on ko Ruuhu Ceniido wadi on seniibe e ko ngoondin-don goonga oo koo. ¹⁴Dum o noddiri on e Kabaaru Lobbo mo min kaalani on oo, yalla oḁon keḁa ngedu mon e darja Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁵Sakiraabe, ndennoo tiinnee, niibe e ko min anndini on koo so e haala amen e so bataaki amen.

¹⁶Joomiraado men Iisaa Almasiihu kaḁum e Laamdo Baabiraado men njidi en so buuḁini berde men faa abada, ndokki en jikke lobbo saabe moyyere mum'en. ¹⁷Yo ḁe ndokku on semmbe, ḁe niibina on e golle lobbo e haala lobba fuu.

No Tesaloniikiyankooḅe kaaniri jaaganaade Pool Laamdo

3 Caggal dum, sakiraabe, jaagano-don min Laamdo, yalla konngol Joomiraado ngol ana yaawa saakaade, kasen duu ngol teddinee hono no to mon nii, ²yalla miden kisa e yimbe oopi-ibe, bonḁe. Sabi wanaa yimbe fuu ngoni goondinḁe. ³Kaa Joomiraado yo koolni-ido, mo hokkan on semmbe, mo reena on e Bondo oo. ⁴Joomiraado hokki min

tayoral e mon, sabi jooni oḁon njokki jamirooje de min ndokki on dee, kasen duu on keddoto jokkude de. ⁵Yo Joomiraado men wadu berde mon keewa jilli Laamdo, keewira muḁal no Almasiihu heewiri muḁal nii!

No tilsiri gooto fuu golla

⁶Sakiraabe, miden njamira on e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu, ngodḁito-don sakiraabe nattube ḁe njokkaali waaju mo narri min oo ḁee. ⁷Onon e ko'e mon, oḁon anndi no min kaani jemmbireede, sabi min ngondiraali e mon dow nattere. ⁸Walaa fuu mo min jaamani meere meere, jemma e jalooma fuu min ngollii faa min tampi pati min laatanoo on donngal. ⁹Miden mbaawnoo ndaardude on ngure, kaa min ngadiraali non, yalla miden ngada e ko'e amen misaalu faa jemmbon min. ¹⁰Sabi nde min ngonnoo to mon ndee, miden mbiyannoo on dum doo: mo jabataa gollude, pati jaama. ¹¹Walaa ko min mbiiri non, so wanaa min nanii yoga e mon ana natti, ngol-lataa fay huunde so wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹²Miden njamira been yimbe, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu ḁe ngollira deeyere, ḁe nguura e semmbe terde maḁḁe.

¹³Kaa onon sakiraabe, pati kaabee wadude ko moyyi. ¹⁴So won caliido jokkude ko min kaali e oo doo bataaki koo, ngattanee joomum hakkille, ngodḁo-don dum, yalla ana hersa. ¹⁵Kaa noo, pati nanngiree joomum yo gapo. Njeertiniree dum no sakiike nii.

Baynondiral

¹⁶Joomiraado gaddoowo jam oo, yo wadan on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Yo Joomiraado wonda e mon, on fuu.

¹⁷E junngo am jaati mbinndiran-mi ngo doo jowtaango no mboowru-mi nii: miin Pool mido jowta on. Nii ngadiran-

mi maande am ndee e bataakiiji am fuu.

¹⁸Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Al-masiihu wonu e mon, on fuu!

*Bataaki Pool arano faade e***Timote**

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e dow yamiroore Laamdo kisinoowo en oo e dow yamiroore Iisaa Almasiihu jikke men oo. ²Aan Timote, a biyam jaati e ley goondinal, mido jowte. Yo Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu njurme, ndokke moy'ere e jam.

Haala fammingol ngol walaa nafaa

³Timote, hedda ngeenndi Efeesu hono no njamir-maa-mi nde njahan-mi Make-doniya ndee nii, yalla ada hada yogaabe jannginde ko luuttondiri e waaju men oo ⁴hono taali e mantoragol dammbe ngol walaa do haadi. Dee kulle jeddi tan ngaddata, nafataa no Laamdo fadirnoo hisinirde yimbe e ley goondinal nii. ⁵Sabi faandaa yamiroore ndee yo jilli iwooji e bernde laabunde e hakkille baaltiido kapum e goondinal ngal waldaa e naafigaaku. ⁶Won yogaabe celii e faandaa oo, njokkii haalaaji boli. ⁷Hebude laataade jannginoobe Sariya Laamdo tan be tewtata, kaa be paamataa, wanaa ko be kaalata koo wanaa ko be tilsinta koo.

⁸Eden anndi Sariya oo ana moyyi, so golliraama golle Sariya. ⁹Paamen Sariya Laamdo oo wanaa foocciitife bee wadanaa. Be o wadanaa dee, bonbe e saliibe, yeddoobe e luuttoobe, be teddi-naali ko senii e be teddinaali Laamdo, waroobe inna mum'en e abba mum'en e yuppoobe yi'iyam yimbe wobbe ¹⁰e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe so cootta dum'en e fenoobe e hunotoobe dow pene – Sariya oo darniraama faa sakkoo huunde fuu ko luut-tondira e waaju celludo oo. ¹¹Oo waaju ana hawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaa-

mi banngindo teddeengal Laamdo Jom mbelko'aaku oo.

No Pool yettiri Joomiraado

¹²Mi yettii Joomiraado men Iisaa Almasiihu dokkudo kam sembe oo saabe ko o jogorii kam mi koolniido o watti kam e golle makko koo. ¹³Arannde mido bonkotonoo mo, mido torrannoo yimbe makko, mido hoynannoo mo. Kaa Joomiraado men oo yurmike kam sabi mi anndaano ko ngollannoo-mi e ley waasude am goondinde. ¹⁴Moy'ere makko heewi e am sanne, hokki kam goondinal e jilli kebirteedi saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵Mido haalane haala koolniika ka yimbe fuu kaani yarraade: Iisaa Almasiihu warii e aduna oo faa hisina luuttoobe, miin woni burdo bonde e mabbe. ¹⁶Kaa ko njurmiraami, miin burdo bonde oo, yalla Iisaa Almasiihu ana wadira kam misaalu mujal mum kibbungal, yalla waroobe goondinde mo bee fuu ana keba nguurndam nduumidam. ¹⁷Laamdo gooto, laamiido duumido e laamu mum, mo maayataa yiyataake oo yo darja e teddeengal ngoodan mo faa abada abadin. Aamiina!

¹⁸Biyam Timote, waaju mo kalfinam-maa-mi oo annii: miccito-daa ko Laamdo loowi yimbe haala maa koo. E ley majjum kabo-daa hono no sordaasi cuuso habortoo nii ¹⁹tawee e ley goondinal e hakkille mo piijaali ma. Won yoppube oon hakkille, goondinal mabbe heli hono no laana helirta nii. ²⁰Himene e Aleksandere ana njejaa e mabbe. Mi wadii be fuu e junngo Ibiliisa faa be annda be kaanaa bonkaade Laamdo.

Haala duwaawu

2 Anni ko adotoo-mi waajaade goondinbe: be ngadana yimbe fuu duwaawuuji e jaagundeeji e jettooje. ²Nduwano-den kaanankooobe e jom'en doole duu, yalla eden nguurda deeyere

e waaltaare e nedfaaku e kulol Laamdo e dow huunde fuu. ³Dum woni ko moyyi ko welata Laamdo kisinoowo en, ⁴jiddo yimbe fuu kisa, keba anndude goonga. ⁵Sabi Laamdo yo gooto, gooto duu woni curoowo hakkunde makko e yimbe, oo woni Iisaa Almasiihu neddo oo ⁶dokkitirdo hoore mum faa soottitoo yimbe fuu. Hono nii o famminiri nde wakkati oo yottinoo, Laamdo ana yidi yimbe fuu kisa. ⁷Dum Laamdo wadiri kam baajotoodo e nelaado faa mi fammina yimbe be nganaa Yahuudiyankoobe bee goondinal e goonga. Goonga kaalan-mi, mi fenaali.

⁸Ndennoo, mido yidi do worbe kawriti faa ngada duwaawu fuu kuncira juude mum'en berde laabude, tawee ngaldaq e tikkere naa jeddondiral.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹Rewbe duu paroroo kaddule jottiide, tawee e needi e leydinkinaare. Pati be codoroo moollu e kanje naa naaye, pati be paroroo bagiiji tiidudi coggu, ¹⁰yo be paroro golleeji lobbi. Sabi dum woni ko hawrata e rewbe hulbe Laamdo. ¹¹Yo debbo nantu hunduko mum, tawree dowaare timmunde wakkati nde jangintee ndee. ¹²Mi jabanaali debbo janginde naa ardaade gorko. Ko wajibii e mum dee, tiidude e hunduko mum. ¹³Sabi Aadama adii Hawwaa tageede. ¹⁴Kasen duu wanaa Aadama Ibiliisa yonni, debbo oo o yonni so lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵Kaa dum fuu debbo ana hisinee e beynugol, so ana heddi e goondinal e jilli e senaare e leydinkinaare.

No hoorebe deental goondinbe kaani worrude

3 Kaa haala ana hoolnii: muuydo laataade hoorejo deental goondinbe fuu, muuyii golle lobbo jaati. ²Ndennoo, ana tilsi hoorejo oo

laato neddo mo walaa niye, jom debbo gooto, nantiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo hobbe, baawdo janginde, ³tawee wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, laato newiido, jaajudo bernde, kaariyante e jawdi janandi, ⁴kawjiido koreeji mum faa gasi, biirudo bibbe mum faa be dowanii dum e dow teddeengal. ⁵Sabi so neddo waawaali hawjaade koreeji mum, hono hinnortoo deental goondinbe Laamdo ngal? ⁶Pati tawee joomum yo tuubudo ko booyaali nde mawninkinoo so jukkiree no Ibiliisa jukkirtee nii. ⁷Ana tilsi kasen wonbe sella bee ceettanoo mo ko moyyi, pati o heba gacce so piccal Ibiliisa nannga mo.

No gollanoobe deental goondinbe kaani worrude

⁸Gollanoobe deental goondinbe ngal bee duu ana kaani taweede yo teddube, ngalaa berde didi, njabataa doro jaaloo dum'en, naamataa ribaa, ⁹tawa ebe kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oo hakkillaaji di nijataa be. ¹⁰Aranel hen fuu, be yeewee kori be ngalaa niye. So tawii be ngalaa niye, nden kaa ebe mbaawi fuddude laataade gollanoobe deental goondinbe Iisaa. ¹¹Hono non rewbe bee duu tawree teddeengal, tawa be nganaa jo'ooobe yimbe, be nantiibe, hoolniibe e bangal huunde fuu. ¹²Gollanoowo deental pati dewla ko buri debbo gooto, hawjoo koreeji mum faa gasa. ¹³Gollanbe deental goondinbe ngal faa moyyi fuu keban teddeengal, kasen duu keban cuusal kibbungal ley goondinal mum'en Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina men

¹⁴Mido yidi warde to maa ko booyataa. Kaa ko waddani kam winndude e maa oo bataaki, ¹⁵yalla fay so booyii mi waraali, ada annda no kaan-den worrude e ley suudu Laamdo. Suudu nduu yo deental goondinbe Laamdo guurdo

oo jaati. Deental ngal jaati woni nuygal goonga. ¹⁶Sikke fuu walaa, sirri diina men oo ana mawni:
 O banngirii e suura bii-aadama,
 Ruuhu oo bannginii foocitaare makko,
 malaa'ika'en njii mo,
 o ooynaama ley lepi,
 o goondinaama ley aduna,
 o njabbintinaama dow kammu,
 o hebii teddeengal Laamdo.

Haala jannde majjinoore

4 Ruuhu Ceniido oo haalii faa laabi nde o wii cakite jamaanu dapan yimbe yoppube goondinal, njokka e caggal seydaani'en majjinoobe, kapum e waaju seydaani'en. ²Be njokkan naafi-gaaku fenoobe be berde mum'en mbaati faa jirje naawataa dum'en, hono berde dee cumiraade njamndi ngulndi taw. ³Been yimbe ana karmina dewle, ana kada kulle yogaaje jaameede, tawee kanje nee ko Laamdo tagiri de yalla goondinbe anndube goonga bee fuu ana jaama de, njettira de Laamdo. ⁴Sabi ko Laamdo tagi fuu ana moyyi, walaa fuu ko haani dunyiteede, so neddo hemrii dum jattooje Laamdo. ⁵Sabi konngol Laamdo e duwaawu ana laabbina huunde fuu.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶So a waajike dum sakiraabe men bee, a laatoto gollanoowo Iisaa Almasihu lobbo, sabi a waajitorike konngi goondinal e waaju lobbo mo njokku-daa faa gasi oo. ⁷Kaa taali boli di kawrataa e diina dii, wodfita di. Eeltir hoore maa kulol Laamdo. ⁸Sabi eeltude caldi mum ana nafa e kulle yogaaje, kaa kulol Laamdo ana nafa e huunde fuu, sabi e maggol kebu-den tayoral e nguurndam jooni dam, podane-den garoyoojam dam duu. ⁹Kaa haala hoolnii, huunde fuu bu-
 raa ka haande yarreede! ¹⁰Saabe ma-

jjum eden ngolla, eden tiinnitoo, sabi eden pawii jikke men e Laamdo guurdo, kisinoowo yimbe fuu sako goondinbe. ¹¹Dum woni ko kaan-daa yamirde, dum woni ko kaan-daa waajaade.

¹²Pati fay gooto yawore a suka, laatano-daa goondinbe misaalu haala e golle, jilli e goondinal, kapum e laabal. ¹³Fade am warde, tiidaa e janngande yimbe Binndi dii, mbaajo-daa be, paminaa be. ¹⁴Pati yeeba dokkal Ruuhu Ceniido ngal ndokke-daa nde Laamdo loowi yimbe haala maa, mawbe duu pawnoo juude mum'en dow maa ndee. ¹⁵E deen kulle kaan-daa tiinnaade, yalla yimbe fuu ana njiya no beydorto-daa jaarude yeeso. ¹⁶Haybu hoore maa, kaybaa ko njanngintaa koo, tiidaa e majjum. Sabi so a tiidii e majjum, a hisinan hoore maa, a hisinan hettinantooobe ma bee fuu.

Waajuuji Pool faade e goondinbe Iisaa

5 Pati fel gorko mawdo, waajora dum needi no baaba maa nii. Waajora jokolbe no miniraabe maa nii, ²mbaajoro-daa debbo mawdo no inna maa nii, mbaajoro-daa sukaabe rewbe no banndiraabe maa rewbe nii, tawee e dow laabal e nantaare.

³Teddin rewbe be worbe mum'en maayi, dum woni rewbe maayiraabe be ngaldaa e fay gooto bee. ⁴Kaa so debbo mo gorum maayi ana jogii bibbe naa taaniraabe, ko ana adoo fuu wajibaade e bibbe bee, be pamminee no Laamdo huldete e ley cuudi mabbe, be mbarjoo saaraabe mabbe mbarjaari lob-biri. Sabi dum woni ko welata Laamdo. ⁵Debbo mo gorum maayi mo walaa doondiido dum mo waldaa e fay gooto, fawii jikke mum e Laamdo. Omo duumoo e duwaawu jemma e jalooma, omo jaaganoo yimbe Laamdo. ⁶Kaa maayraado kabanoowo aduna tan, yo

maaydo fay so maayaali. ⁷Dum kaanda yamirde be pati be keba feloore. ⁸Mo hinnaaki sakiraabe mum, wanaa haala be wondi galle, oon yo jankirdo goondinal, omo buri fay mo goondinaali oo bonde.

⁹Mo kaanda tonngude innde mum e ley dewal rewbe maayraabe haanbe walleede, ko famdi fuu sinaa joomum heba duubi capande jeegom, tawee duu gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰O seetane golle lobbo ko wa'i hono ne'ude sukaabe, jippinde kodo, lootude koyde seniibe, weemtinde beemudo e gollude huunde fuu ko moyyi. ¹¹Kaa haabuube be worbe mum'en maayi bee, pati winndu inde mabbe. Sabi so muuyooji mabbe ndunyi be e yidude bameede, nden kaa be kuuccan Iisaa Almasiihu, ¹²sariya Laamdo doga dow mabbe, sabi be mbonnii aadi mabbe aranndeeri ndii.[‡] ¹³E ley dum be ngontan laaliibe, be naata e nduu suudu nii, be njalta be naata e nduu. Kaa ko buri fuu bonde kasen, be laatike heewbe haala, haaltoobe sirri, ebe kaala haalaaji di ngalanaa be. ¹⁴Dum saabii so mido yidi haabuube rewbe maayraabe bee ndewlee, beyana, kayba cuudi mum'en, yalla gapo oo ana ronka damal no bonnira inde men. ¹⁵Sabi jooni yoga e mabbe njoppii laawol ana njokki e Ibiliisa jaati. ¹⁶Debbo goondindo fuu mo rewbe maayraabe ngoni ley galle mum yo wallu dum'en, pati ngal donngal fawoo e deental goondinbe ngal. Hono non wadata so deental ngal waawa wallude rewbe maayraabe be ngaldaa e fay gooto bee.

¹⁷Hooreebe deental goondinbe dawranoobe faa gasa bee ana kaani

teddineede teddeengal manngal. Burbe fuu haandude e teddeengal manngal yo tampitotoobe dow waaju e jannde bee. ¹⁸Sabi Binndi dii mbii: «A hadataa ngaari aloori tappoori gawri muudude gawri.»[¶] Di mbii kasen: «Golloowo ana haandi e njobdi mum.»[§] ¹⁹Pati jabu felde mawdo deental goondinbe so wanaa dow seedaaku yimbe didon naa taton. ²⁰Niibuube e luuttal, fel dum'en yeeso yimbe fuu, yalla ana laatanoo heddiibe bee kulol. ²¹Midu ndaarde yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e yeeso malaa'ika'en be o subii bee, dwtano-daa deen jamirooje, tawee a jinngantaa fay gooto, a burdintaa yimbe duu. ²²Pati yaaw fawde juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle deental goondinbe. Pati reentu e luutti wobbe, jogora hoore maa laabal.

²³Hankasen, pati yar ndiyam bolam tan, njaraa peguujam seeda kammari reedu maa nduu e pawuuji keewdi ngarngartooji e maa dii.

²⁴Luutti yimbe yogaabe banngan gila caraaka. Kaa luutti yogaabe dii, caggal sareede di banngata. ²⁵Dum e taweede gollleeji lobbi dii njiyete faa laaba paca. Fay di njiyataake law dii duu keddataako ana cuudii.

6 Goondinbe wonbe e maccungaaku fuu, yo njogoro halfaabe mum'en haandube e teddungal kibbungal pati innde Laamdo ndee e diina kaa mbonkee. ²Kasen duu tawaabe ana njogii kalfaado goondindo fuu, pati miila o sakiike mum'en so njaworo mo dum. Yo be ngolliran mo soobee faa bura no bee too nii, sabi o goondindo, kasen duu o korsudo. Pamminaa dee kudde, mbaajodaa de.

[‡]5:12 So debbo mo gorum maayi winndaama ley dewal rewbe maayraabe fuu, bamii aadi jokkan Iisaa tan, bamataake kasen.

[¶]5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4

[§]5:18 Luuka 10.7

Haala jannde peneere e joote jawdi

³Baajotoodo goddum mo jokkaali haala Joomiraado men Iisaa Almasiihu selluka hawroowa e kulol Laamdo kaa, ⁴oon yo mawninkiniido mo anndaa fay huunde, o kaahaango keewdo duko e jeddi. Dum waddata haasidaaku e poodondiral e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵Dum waddata dukooji di ngalaa do kaadi hakkunde yimbe be hakkillaaji mum'en mbitti. Been yimbe njoppii goonga, njogorike kulol Laamdo ana hokka jawdi. ⁶Goonga, kulol Laamdo yo jawdi mawndi, so neddo heppitorike ko jogii. ⁷Sabi juude bole ngarduden e aduna oo, kasen duu juude bole kootirten. ⁸Ndennoo, so en kebii nguure e koltal tan keppitoro-den dum. ⁹Kaa yidube jawdi sanne bee ceytete, njomoo e piccal, njumpa e gidaade yonki keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰Sabi joote jawdi woni inna bonanndaaji dii fuu. Yoga yaari banngal jawdi faa majji laawol goondinal, ngaddani ko'e mum'en torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹Kaa aan neddo Laamdo oo, wodda dee kudde, tewtu fooccitaare e kulol Laamdo e goondinal e jilli e mupal e leyfinkinaare. ¹²Wadu ko mbaaw-daa fuu faa kebaa jaalaade golle Ibiliisa e ley goondinal, nanngaa nguurndam nduumiidam dam. E majjam Laamdo noddu maa, saabe majjam njaadir-daa goondinal maa no woodiri yeeso yimbe

heewbe. ¹³Mido yamire yeeso Laamdo guurnoowo huunde fuu oo, e yeeso Iisaa Almasiihu ceettiido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu kaananke oo, ¹⁴haybu ko njamira-daa koo tawa tuundi walaa hen piye ngalaa hen, faa jannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁵Gartol ngol wadan e wakkati mum. Kanko woni gooto oo, Jom mbelko'aaku, Jom Baawde, Kaananke kaanankooße, Joomiraado joomiraabe. ¹⁶Kanko tan woni Bajjo duumotoodo, gondo ley fooyre nde fay gooto waawaa badaade. Kanko woni mo neddo fuu yiyaali, waawaa yiide mo duu. Yo teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynondiral

¹⁷Yamir arsukunte'en e oo aduna pati mawninkinoo, pati pawa jikke mum'en e jawle de jiiyataa. Ko be kaani wadude dee, be pawa jikke maße e Laamdo dokkoowo en huunde fuu faa heewa yalla eden neemoo hen, ¹⁸be ngolla ko moyyi, arsuku maße laato gollleeji lobbi, be laato saahiiße tawa wakkati fuu eße mballa woffe e ley jawle maße. ¹⁹Nii be pagganortoo ko'e maße jawle ko waroyta, faa be keba nguurndam jaati dam.

²⁰Timote, haybu ko kalfine-daa koo, woddiita haalaaji cobudi boli dii, kapum e miilooji biyeteedi anndal dii. ²¹Yogaabe ana mantaroo ngal anndal, faa celi e goondinal.

Yo hinnee Laamdo wonu e mon.

*Bataaki Pool didabo faade e***Timote**

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e sago Laamdo faa mi fammina yimbe haala nguurndam dam Laamdo fodani en ngondam e Iisaa Almasiihu dam. ²Mi jowtii ma, aan Timote biyam korsudo oo. Yo Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu njurme, ndokke moyyere e jam!

No Pool jeertiniri Timote

³Mido yetta Laamdo mo ngollanan-mi oo. Hakkille mo nijaali kam ngolliranan-moo-mi, hono no maamiraabe am bee ngadirnoo nii. Jemma e jalooma fuu mi seerataa e miccitaade ma e ley duwaawuuji am, ⁴sabi mido miccitoo gondi maa. Mido yidi yiide ma sanne yalla seyo am ana hibba. ⁵Mido miccitoo goondinal maa ngal waldaa e naafigaaku ngal maama maa debbo Loyis e inna maa Enis njoginoo, mido tayori aan duu kanngal njogi-daa. ⁶Dum saabii so mido miccintine: heydintin kasen dokkal ngal Laamdo hokku maa nde paw-mi juude am dow maa ndee. ⁷Sabi Laamdo hokkiraali en Ruuhu faa kulen yimbe. Ko o hokkiri en dee, faa Ruuhu hokka en semmbe e jilli e nantaare.

⁸Ndennoo, pati yaaga waajaade kabaaru Joomiraado men oo, pati yaagora duu ko uddiraa-mi kasu saabe makko koo. Reentu e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo haala Iisaa, tawa a pawii do e dow baawde Laamdo. ⁹Kanko o hisinii en, o noddii en faa laato-den yimbe makko seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ko o noddiri en dee, saabe ko o anniyii hisinde en koo e saabe hinnee

makko mo o wayli e men oo kammari Iisaa Almasiihu gila e al'ajal. ¹⁰Kaa jooni moyyere ndee bannginiraama saabe bannugul kisinoowo en, Iisaa Almasiihu kalkudo maayde, banngindo nguurndam e duumagol e ley Kabaaru Lobbo oo. ¹¹Saabe oon Kabaaru Lobbo Laamdo wadiri kam baajotoodo e nelaado e jannginoowo. ¹²Dum saabii so mido torree diin torraaji, kaa mi yaagaaki fey, sabi mido anndi mo ngoondin-mi oo, mido tayori omo waawi reenude ko kalfinaa-mi koo faa jannde gartol makko. ¹³Jogora haalaaji celludi di narru-daa kam dii misaalu e ley goondinal e jilli di kebu-den e ley habbagol men e Iisaa Almasiihu dii. ¹⁴Oo kaliifa moyyo, haybir dum Ruuhu Ceniido jippiido e men oo.

¹⁵Ada anndi Asiyankooobe fuu celii e am, Fijela e Hermoseena ana njeyaa e mabbe. ¹⁶Yo Joomiraado neemin koreeji Onesifoor, sabi o buubinii bernde am cili keewdi, kasen duu geyyelle am dee njaaginaaki mo. ¹⁷Ko buri dum fuu, nde mo warnoo Roma ndee, mo tewtiri kam soobe faa mo yiiti kam. ¹⁸Yo Joomiraado yobu mo o heba yurmeende jannde darngal. Ko mo gollani kam ley ngeenndi Efeesu koo, ada anndi dum sanne.

Haala laataade gollanoowo Iisaa koolniido

2 Ndennoo aan biyam, sembindinira moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndee. ²Ko kaalan-maa-mi yeeso seedee'en heewbe koo, halfin dum yimbe hoolniibe waawbe famminde wobbe. ³Torride-daa e am no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo nii. ⁴Walaa fuu sordaasi cujlanoowo ko wanaa habo so mawdo mum welee dum. ⁵Dadondirteedo doddu duu hebataa deesewal sinnaa jokkira no yamiraa nii. ⁶Kasen duu demoowo golludo faa

tampi, kapum haani adaade hebude ngedu mum e ko hettaa koo. ⁷Miila ko kaalanan-maa-mi koo, sabi Joomiraado udditan hakkille maa faa paamaa huunde fuu.

⁸Miccita Iisaa Almasiihu immintinaado e maayde, mo lepol Daawuuda, no Kabaaru Lobbo mo mbaajotoo-mi oo famminiri nii. ⁹Saabe makko torriraami faa kabbaa-mi hono no mi janoowo nii, kaa konngol Laamdo ngol kapum kaa habbaaka. ¹⁰Dum wadi so mido mupa huunde fuu saabe subaabe bee, yalla kambe duu ebe keba kisindam iwdam e Iisaa Almasiihu dam, be naata e teddeengal mum faa abada. ¹¹Haala kaa ana hoolnii:

So en maaydii e makko,
en nguurdan e makko.

¹²So eden mupa torraaji,
en laamodoto e makko.

So en mbii en anndaa mo,
o wiyan o anndaa en enen duu.

¹³So en laataaki hoolniibe,
kanko omo heddii o koolniido,
sabi o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yarii

¹⁴Dum woni ko kaan-daa miccintinde goondinbe. Njeertinaa be yeeso Laamdo pati be poodondira e haalaaji di nafataa fay huunde so wanaa bonnitidde hettintoofo. ¹⁵Tiinna, yalla so a darike yeeso Laamdo, ada laatoo golloowo jaranaado mo golle mum hersinaali, laato-daa naftortoofo konngol goonga ngol no haaniri nii. ¹⁶Sel haalaaji cobudi boli, sabi wondube e hono dii haalaaji bee ittiraaka so wanaa beydude woddaade Laamdo. ¹⁷Haala maabe ana lapira no uubere lapoore nii. Himene e Filitus ana njeyaa e maabe. ¹⁸Been woor-tube goonga ana mbiya immital bettike, ana mbonnitira non goondinal yogaabe. ¹⁹Kaa Laamdo wadii nuygal cellungal, ana winndii dow maggal: «Joomiraado

ana anndi yimbe mum.» Ana winndii kase: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰Wanaa kanje e cardi tan ngonikaaki defirdi ley galle jom jawdi, leddeeji e loopeji duu ana hen. Ardiidi dii ngollirtaake so wanaa e dow ko hensaa, goddi dii ana ngolliree ko wanaa ko hensaa. ²¹Ndennoo, so neddo labbinii hoore mum e golleeji bondi dii fuu, laototo hono no kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol joomum, lanndinanaangol faa golliree golle lobbo fuu.

²²Dogu firjde cukaaku. Ndaartu foocitaare e goondinal e jilli e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude bee fuu. ²³Woddiita jeddi haalaaji laalidi di ngalaa ko nafata, ada anndi dukooji tan di ngaddoyta. ²⁴Sabi mac-cudo Joomiraado haanaa dukideede, ko haani tan laataade newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom mujal, ²⁵ne'iroowo yeddoobe bee jam-jam miilde Laamdo hokka be no be tuubira, be paama goonga, ²⁶faa hakkillaaji maabe ngarta, be kisa e piccal Ibiliisa nanngudo be so ana gollina be muuyde mum oo.

Haala cakite jamaanu

3 Anndu, ley cakite jamaanu tiidallaaji ngadan, ²sabi yimbe laatoto yidube ko'e mum'en, jootube e jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, bonkotoobe Laamdo, murtiroobe saaraabe mum'en, bonnoobe moyyere, be teddintaa ko senii, ³yoore berde, be njaafataako, jo'ooobe yimbe, be ngalaa nantaare, baleebe yonki, wajube ko moyyi fuu, ⁴jambotoobe, wulbe, haawtiibe, be joote aduna burani dum'en Laamdo. ⁵Be nanndinkinto e hulbe Laamdo, kaa ebe njedda baawde mum. Woddiita been yimbe. ⁶Won e maabe naatooobe e galleeji, keba hakkillaaji ndewoy luuttoowoy sanne njokkoowoy sii gidaade yonki fuu.

⁷Wakkati fuu ekoy njidi faamude, kaa abada koy mbaawataa faamude goonga. ⁸Been worbe naatoobe e galleeji njeddii goonga hono no Yannes e Yamberes njeddirnoo Muusaa nii. Be ngalaa hakkille, goondinal maβbe walaa ko nafata. ⁹Kaa be njaarataa yeeso, sabi yimbe fuu annditan be ngalaa hakkille no Yannes e Yamberes nii.

Haala Binndi ceniidi d̄ii

¹⁰Kaa aan a yii fammingol am e neesu am e anniyaaji am e goondinal am e mupal am e jilli am e tinnitaare am ¹¹e torraaji am e tampere am. A yii duu ko hewtii kam Antiyokiya e Ikoniya, kapum e Listara koo fuu, a yii no mupir-mi torraaji kewtiidi kam d̄ii. Kaa Joomiraado biltii kam e majji d̄i fuu. ¹²Goonga, kabbiido e Iisaa Almasiihu fuu so yidii wuurdude e kulol Laamdo, torrete. ¹³Kaa yimbe bonbe hiiloobe yimbe bee beydorto bone. Ebe majjina wobbe, ebe majjina ko'e maβbe duu. ¹⁴Kaa aan, niibu e ko njanngu-daa ko njarri-daa faa laabi koo, ada anndi janninginbe ma bee. ¹⁵Gila a suka ada anndi Binndi ceniidi d̄ii. Kanji mbaawi famminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶Binndi ceniidi d̄ii fuu Laamdo loowi d̄i winndube bee, nafaa majji yo janninginde, kapum e bannginande neddo boofi mum, ooncude en e ne'ude en ley nguurndam pooccitiidam ¹⁷yalla neddo Laamdo fuu ana hibba, lanndinanoo golle lobbo fuu.

Haala tiidude e waaju

4 Mido ndaarde saabe Laamdo e saabe Iisaa Almasiihu caroyoowo wuurbe e maaybe oo, mido ndaardire saabe gartol makko kapum e Laamu makko: ²mbaajo-daa konngol Laamdo ngol yaafu maa tiidu maa fuu, hollitin be boofi maβbe, fel be, hokku be semmbe

e kaaddi mupal maa e waaju maa fuu. ³Sabi wakkati waran nde be calotoo nande waaju celludo oo, be njokka muuyooji maβbe faa be bamana ko'e maβbe janninginoobe ko be njidi nande koo, ⁴be cukka noppi maβbe pati be nana goonga, be mbaylitoo e taali. ⁵Kaa aan, nanto-daa e huunde fuu, mupaa torra, mbaajo-daa Kabaaru Lobbo oo, timminaa golle mo ngollantaa Laamdo oo faa laaba.

⁶Kaa miin, yiyam am badike laataade no sadaka kirsamaajo nii sabi wakkati am badike. ⁷Mi wadii ko mbaaw-mi fuu faa mi heba jaalaade golle Ibiliisa e ley goondinal, mi yottinii do kaanmi haafude, mi haybii goondinal ngal. ⁸Gila jooni mido resanaa deesewal foocitaare ngal Joomiraado pooccitiido caroowo oo hokkata kam jannde darngal. Wanaa miin tan hokketee ngal, miin e heppube gartol makko bee fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹Tinna ngaraa e am law. ¹⁰Sabi Demas yoppii kam saabe yidude mum aduna, fa'ii Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Titus duu fa'ii Dalmaatiya, ¹¹Luuka tan wondi e am. Farju Marka ngardaa e mum, sabi omo waawi faabaade kam sanne e ley golle oo. ¹²Tikikus, mi nelii dum Efeesu. ¹³So ada wara, ngaddanoraa kam saaya am ka njoppunoo-mi Torowas ley galle Karapo kaa, kapum e dewte dee. Ko bur-mi yidude ngaddanaa kam, dewte guri dee. ¹⁴Aleksandere baylo oo wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko waarata e golle makko. ¹⁵Aan duu, reenta e makko, sabi o yeddii waaju amen sanne.

¹⁶Nannde ndarnaa-mi arannde yeeso caroowo faa mi bilta hoore am ndee, fay gooto faabaaki kam, be fuu be celu e am. Pati Laamdo nanngir be dum! ¹⁷Kaa Joomiraado faabike kam, hokki

kam semmbe yalla mido ooynoo waaju makko, faa lepi dii fuu nana. Nii woni no kisiniraa-mi e hunduko rawaandu ladde. ¹⁸Joomiraado ittan kam e bone fuu, hisina kam faa mi hewta laamu mum dow kammu oo. Yo teddeengal woodan mo faa abada abadin. Aamiina!

Baynondiral

¹⁹Mido jowta Piriskilla e Akilas, mido jowta koreeji Onesifoor. ²⁰Erasta ana

heddi Korintu, Torofim, mi yoppii dum Miletus sabi wanaa celludo. ²¹Tiinno-
daa ngaraa gila dabbunde waraali. Ebu-
lus e Pudes e Lina e Kalawdiya e saki-
raabe bee fuu, ana njowte.

²²Yo Joomiraado tawde e maa! Yo hinnee Laamdo wonu e mon.

Bataaki Pool faade e

Titus

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nelaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo bee ngoondina dum, kasen duu be anda goonga gondo e kulol Laamdo, ² be pawa jikke maβbe e nguurndam ndu-miifdam. Laamdo mo bonnataa aadi oo fodiino dam nguurndam gila e al'ajal. ³ Nde sarti makko oo yottinoo ndee, kanko Laamdo kisinoowo en oo, o bangini konngol makko ngol, kasen duu o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Titus, mi jowtii ma. A biyam jaati kammari goondinal Iisaa ngal ndeentu-den e mum jooni ngal. Yo Laamdo Baabiraado men e Iisaa Almasiihu kisinoowo en ngadane moyyere e jam!

No Titus golliri ley Kereta

⁵ Mi dalii ma ruunde Kereta faa njokkito-daa ko heddiino e golle oo koo, kasen duu cubano-daa ngeenndi fuu mawbe deental goondinbe hono no njamir-maa-mi nii. ⁶ Tawee mawdo cubaado oo walaa feloore, jom debbo gooto, tawee fibbe mum yo goondinbe be yimbe mbaawaa ninirde dum'en neetaraaku naa salaare. ⁷ Sabi hooreejo deental goondinbe, Laamdo halfini dum golle oo, ndennoo ana tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa guldo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa jaamoowo ribaa. ⁸ Joomum ana haani laataade jippinoowo hoβbe, jiddo ko moyyi, hakkilante, poocitiido, kuldo Laamdo, nantiido, ⁹ tawa joomum ana dwtanii konngol goongaraawol ngol no ngol waajoraa nii. Hono non joomum waawirta hokkude woβbe bee semmbe e

ley waaju celludo oo, kasen duu waawa libude yeddoobe dum bee.

¹⁰ So goonga dee, heewbe calike jokkude goonga, sako hakkunde Yahuudiyankooβe tilsinbe goondinbe Iisaa fuu taadee bee. Kambe be laatike haaloobe haalaaji boli, yonpoobe yimbe. ¹¹ Ana tilsi muβbaa kundude maβbe, sabi ebe nii mbonnira galleeji kuurdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum kaalisi no harmiri.

¹² E ley keretankooβe, gooto maβbe mo be njogorii yo hakkilante, wii: «Keretankooβe yo fenoobe wakkati fuu, be daabaaji bondi, be nattube himmirbe e deedi mum'en.» ¹³ Ko keretanke oo wii koo yo goonga. Dum nee, dartin be, yalla ebe keba goondinal cellungal, ¹⁴ be ηootta jokkude taali Yahuudiyankooβe kapum e jamirooje yimbe yoppube goonga bee. ¹⁵ Laabuβe, huunde fuu ana daganii dum'en. Kaa sobube kapum e be nganaa goondinbe bee, fay huunde daganakaaki dum'en, sabi miilooji maβbe e hakkillaaji maβbe fuu ana cobi. ¹⁶ Ebe mbiya ebe anndi Laamdo, kaa golleeji maβbe ana kollita be anndaa mo. Be wanaabe, murtube, fay golle lobbo gooto be mbaawaa gollude.

Haala waaju celludo

2 Kaa aan, waaja ko hawrata e waaju celludo oo. ² Worbe nayeēbe, wii be laato kaariyante'en, be ne'oo, be nantoo, be laato sellube goondinal e jilli e mupal. ³ Rewbe nayeēbe duu nguurda e senaare, mbaasa laataade po'oobe yimbe, caloo doro jaaloo dum'en. Be laato famminoobe ko moyyi, ⁴ yalla ebe mbaajoo sukaaβe rewbe bee yidude worbe mum'en e sukaaβe mum'en. ⁵ Be mbaajoo been laato nantiibe, laabuβe, hiinniibe cuudi mum'en, moyyube, dwtantooβe worbe mum'en, pati konngol Laamdo ngol bonkee. ⁶ Sukaabe worbe duu, waajora dum'en non yalla ebe nan-

too e ⁷huunde fuu. Aan e hoore maa, laatana be misaalu e ley golle lobbo fuu, mbaajoro-daa laabal e teddeengal ⁸e haala selluka ka yeddataako, yalla waybe men ana kersa, ndonka hebude e men feloore. ⁹Maccube, waaja dum'en d'owntanoo halfaabe mum'en e huunde fuu, mbelna berde mabbe, mbaasa yed-dude be, ¹⁰wanaa haala wujjude be. Be laatoo hoolniibe hibbuibe, faa yimbe fuu teddina waaju haala Laamdo kisinoowo en oo.

¹¹Laamdo bannginii moyyere mum faa yimbe fuu kisa. ¹²Nden moyyere ekkintinta en no ceerdaten e geddi Laamdo, kapum e gidaade yonki oo aduna. Kayre moyyere ndee ekkintinta en kasen no laatoro-den nantiibe, foocitiibe, hulbe Laamdo e oo doo aduna, ¹³tawa eden ndoomti jikke belnoowo en hoore oo e wakkati mo teddeengal Laamdo mawdo oo banngata kapum e teddeengal Iisaa Almasihu kisinoowo en oo. ¹⁴Kanko Iisaa Almasihu woni dokkitirdo yonki mum kammari men, yalla omo soottitoo en e bone fuu, o labbinana en hoore makko, laato-den lepol makko kanko tan, tiinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵Dum kaan-daa jannginde, dum kaan-daa waajaade e felirde hettintoo be ma bee no baawde maa poti. Pati fay gooto yawe.

No goondinbe Iisaa poti worrude

3 Miccintin goondinbe bee leydinkinanoo kaanankoo be, be d'owntanoo dum'en, be lanndinanoo golle lobbo fuu. ²Pati be mbonkoo fay gooto, pati be laatoo habeteebe, be newoo, be kolla yimbe fuu leydinkinaare hibbunde. ³Sabi arannde enen duu en laalinoobe, salinoobe, majjunoobe. En laatinoke maccube gidaade yonki, kapum e dakameeji di ngaldaa sii. Eden ngondunoo e ngapaandiiji e

haasidaaku, eden mbapanoo eden mbapondirnoo e ko'e men. ⁴Kaa nde Laamdo kisinoowo en oo bannginoo moyyuki mum e jilli mum ndee, ⁵o hisinii en. Wanaa saabe golle men lobbo o hisiniri en, saabe yurmeende makko o hisiniri en. O hisinirii en lootogal ndimtotoongal en, keydintiniroowal en saabe Ruuhu Ceniido ⁶mo o loowiri en kammari Iisaa Almasihu kisinoowo en oo faa keew-den. ⁷O wadirii dum yalla eden nanngiree foocitiibe kammari hinnee makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam paw-den jikke men e mum dam. ⁸Kanka woni haala hoolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle dee, yalla goondinbe Laamdo bee ana jiiiba e golle lobbo. Dum woni ko moyyi, ko nafata yimbe. ⁹Kaa wodfita jeddi boli e mantoragol dammbe e poodondiral e duko banngal Sariya oo. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰Ceenndoowo yimbe fuu, daala dum faa hibba cili didi. So joomum jabanaali ma, celaa e mum. ¹¹Anndaa baado hono non yo majjudo yo luuttoowo, hono non sariri hoore mum.

Baynondiral

¹²So mi nelii e maa Aretemas naa Tikikus, njaawno-daa ngaraa tawaa kam Nikopolis, sabi ton anniyii-mi dabbude. ¹³Tiinno-daa mballaa Jenas janngudo sariya laamu oo kapum e Apollos e dowdawal mum'en ngol, pati be jakoree fay huunde. ¹⁴Yimbe men bee duu ekkitoo gollude golle lobbo, be mballa hasindinbe e walleede bee pati nguurndam mabbe laatoo meere.

¹⁵Wondiibe am bee fuu ana njowte. Miden njowta gidiraa be men goondinbe Iisaa bee fuu.

On fuu, yo hinnee Laamdo wonu e mon.

Bataaki Pool faade e

Filemon

1 Oo bataaki ga amen iwri, miin Pool, kapum e sakiike men Timote. Miin Pool, mi uddiraado kasu sabaabu wajaade kabaaru Iisaa Almasiihu. Miden njowte, aan Filemon gollidiido amen korsudo oo. ²Miden njowta duu deental goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal kapum e Appiya sakiike amen debbo oo e Arsippa balludo kam habanaade Kabaaru Lobbo oo. ³Yo Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on moyyere e jam.

Haala jilli Filemon e goondinal mum

⁴Filemon, mi seerataa e yettude Laamdo nde jaaganto-maa-mi Laamdo fuu, ⁵sabi mi nanii jilli di njid-daa seniibe bee dii e goondinal maa Joomiraado men Iisaa. ⁶Mido jaagoo Laamdo yo deental maa e amen ley goondinal nafu faa pamminaa yimbe moyyere fuu nde kebaten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷Sakiike, mi seyike sanne, hakkille am duu waaltike saabe jilli gondi e maa dii, sabi a buubinii berde seniibe bee.

No Pool surirani Onesim

⁸Kammari dum, fay so taweede mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko wajibii e maa, ⁹ko furani kam mi ndaarde saabe jilli. Miin Pool nayeejo oo, kasen duu jooni mi uddaado kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰mido jaage haala Onesim** laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do ngeyyaami doo. ¹¹Arannde, walaano ko mo nafete, kaa jooni, o nafan en sanne, miin e maa fuu. ¹²Mido neltire mo,

anndaa o feccere yonki am. ¹³Ko furannoo kam, nanngude mo bannge am, o walla kam no kaanno-daa wallirde kam nii e oo doo wakkati mo ngonmi e geyyelle sabaabu Kabaaru Lobbo oo. ¹⁴Kaa mi yidaa wadude fay huunde tawa en mbaddaali, sabi mi yidaa tilsinde ma wadude moyyere, ko njidumi dee, ngadiraa nde sago maa.

¹⁵Ana moyya tawee ko Onesim seendiranoo e maa wakkatiwel seeda faa o wonda e maa faa abada, ¹⁶tawa wanaa no maccudo nii tan, ko furi maccudo, hono no sakiike men korsudo nii. Miin, mido horsini mo sanne, kaa aan furi horsinde mo, sabi ada horsiniri mo o maccudo maa, kapum e ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado koo. ¹⁷Ndennoo, so nii ada nanngiri kam deento maa, jabbora mo no kaan-daa jabboraade kam miin nii. ¹⁸So tawii won ko o wadu maa, naa won ko ndewataa mo, faw dum fuu e dow am. ¹⁹Miin Pool windiri junngo am mi yobete, miin e hoore am, fotaa ko mi miccintine mido rewe nguurndam maa dam. ²⁰Goonga sakiike, mido ndaarde dum doo saabe Joomiraado: buubiniraa bernde am deental men e Iisaa Almasiihu.

²¹Kammari mido tayori dowtaare maa saabanii kam winndude e maa, andude a wadan ko furi ko jaagi-maa-mi koo. ²²Kasen duu, fewjanam jippunde, sabi mido jikki njaabane-don duwaawuji mon mi wara to mon.

Baynondiral

²³Epararas mo uddidaa-mi saabe Iisaa Almasiihu oo ana jowte. ²⁴Gollidiibe am bee doo ana njowte: Marka e Aristarka e Demas e Luuka.

²⁵Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu wonu e mon!

**1:10 Maanaa *Onesim* woni «Nafaa».

Bataaki faade e

Ibaraninkooŋe

No Laamdo haaldiri e men Biyum

1 Laamdo haaldiino e njaatiraabe men gila ko booyi cili keewdi e sifaaji keewdi, o haaldiri e maŋŋe annabaabe. ²Kaa e ley dee jalaade cakitotoode o haaldirii e men Biyiiko mo o tagiri aduna oo fuu, mo o wadi donoowo huunde fuu oo. ³Kapum woni jalbugol annoora teddeengal Laamdo, kapum nanndi e Laamdo jaati, omo tammborii huunde fuu konngol makko jogiingol semmbe. Caggal nde o tilii labbinde lutti yimbe dii ndee, o joodii jaamo Laamdo Toowdo oo to dow kammu too. ⁴Dum burni mo malaa'ika'en teddude fotude e innde nde Laamdo hokki mo burnde inde maŋŋe dee.

Haala Biddo burdo malaa'ika'en

⁵Fay gooto e malaa'ika'en bee Laamdo wiyaali:

«Aan a Biyam,
hannde laatii-mi baam maa.»^{††}
Naa kasen:

«Mi laatoo Baaba mum,
laatoo Biyam.»^{‡‡}

⁶Kasen duu, nde o nelata hammadiijo makko oo e aduna oo ndee, o wii:

«Yo malaa'ika'en Laamdo fuu kujidana dum.»^{¶¶}

⁷Laamdo wii banngal malaa'ika'en bee:
«O wadii malaa'ika'en makko kenuuli,

o wadii kaadime'en makko lewle yi-ite.»^{§§}

⁸Kaa banngal Biddo oo, mo wii:

«Laamu maa, aan Laamdo, woodan faa abada abadin!

Foocitaare yo tuugorde laamu maa.

⁹Ada yidi foocitaare,

ada waji oonaare,

saabe dum, Laamdo Joomiraado maa subori maa,

hokku maa seyo burngo ngo wondiibe maa ngoo.»^{*}

¹⁰O wii kasen:

«Gila e fuddoode, Joomiraado,
aan tabintini leydi,

juude maa tagir-daa kammuuji dii,

¹¹kanji di timman, kaa aan, a heddoto,
di fuu di kiiddiran no kaddule nii,

¹²a sowiran di no saaya nii,

di mbattitoroo no neddo wattitortoo e saayaaji mum nii.

Kaa aan, a wattitataako,

nguurndam maa duu timmataa.»[†]

¹³Fay nde wootere, Laamdo wiyaali gooto e malaa'ika'en:

«Jooda jaamo am,

faa mi wada njaabbaa waybe maa.»[‡]

¹⁴Malaa'ika'en bee fuu yo ruuhuuji gol-lanooji Laamdo, di mo nelata faa ngol-lana heboobe kisindam bee.

Haala kisindam mawdam

2Ndennoo, eden kaani wattude hakkillaaji men sanne e ko nan-den koo, pati en cerindo goonga so majjoyen. ²Nelal Laamdo ngal malaa'ika'en bee njottini ngal yo goonga, luuttube naa yeddube mo

^{††}1:5 Jabuura 2.7

^{‡‡}1:5 2 Samuyila 7.14

^{¶¶}1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43

^{§§}1:7 Jabuura 104.4

^{*}1:9 Jabuura 45.7-8

[†]1:12 Jabuura 102.26-28

[‡]1:13 Jabuura 110.1

fuu, keḅii jukkungo ngo kaandi.
³Hono ndadirten enen so en njeebiima hono ḅam kisindam mawḅam? ḅam kisindam, Joomiraado men jaati ardinoo haalde haala majjam, kasen duu hettininoobe mo ḅee cellini haala makko. ⁴Laamḅo ḅeydi e dow seedaaku maḅḅe oo kasen maandeeji e taagumansaaji e kaayḅe mawḅe, kaḅum e dokke Ruuhu Ceniido ḅe o fecciri muuyḅe makko ḅee.

Haala ḅowuḅo en faade e kisindam

⁵E ley ḅum, wanaa malaa'ika'en ḅee Laamḅo hokki laamaade aduna garoowo mo kaalaten haala mum oo. ⁶Mo o hokki laamaade oo – won ḅo Binndi ḅii ceettii, mbii:

«Kodum fuu yimḅe ngonni sako ada waḅana ḅum'en hakkille?

Kodum ḅiḅḅe aadama ngonni sako ada hayba ḅum'en?

⁷A lo'iniḅ ḅe wakkatiiwel seeda e ley malaa'ika'en,

a filkiḅ ḅe pilki darja e teddungal,

⁸a wadii huunde fuu e ley hawju maḅḅe.»[†]

So wiyaama Laamḅo wadii huunde fuu ley hawju maḅḅe, ḅum ana holla o lamminii ḅum'en huunde fuu, fay huunde heddaaki ko ḅowtanaaki ḅe. Kaa so goonga, wanaa kulle ḅee fuu ḅowtanii ḅe tafon. ⁹Ko njii-ḅen koo yo Iisaa leyḅinkiniido ley malaa'ika'en wakkatiiwel seeda, jooni omo filkaa darja e teddungal saabe ko o yii torra maayḅe koo. Hono non, saabe hinnee Laamḅo, o maayanii yimḅe fuu.

¹⁰E ley ḅum, ana haani taguḅo huunde fuu mo huunde fuu woodani, anniyyiido naannude yimḅe heewḅe e darja mum oo, wadii Iisaa buuwuḅo laa-

wol kisindam oo kiḅḅuḅo, o hiḅḅinirii ḅum torraaji. ¹¹Sabi Iisaa cennoowo goonḅinḅe oo kaḅum e sennaabe ḅee yo iwḅi ngootiri, o yaagortaako noddirde ḅe sakiraaḅe. ¹²Omo wiya Laamḅo:

«Mi haalanan sakiraaḅe am ḅee innde maa ndee,

mi manete hakkunde kawrital maḅḅe.»[§]
¹³O wii kasen:

«Mi fawan jikke am e Laamḅo.»

Kasen duu o wii:

«Miḅo nii, miin e koreeji ḅi Laamḅo hokki kam ḅii.»^{**}

¹⁴Hono non, nde wonnoo ḅii koreeji yo tew e yiiyam, Iisaa duu reentii e majji ndiin mbaadi faa o jaaloo laamiido maayḅe oo, ḅum woni Ibiliisa. O jaaloroo ḅum maayḅe makko ¹⁵faa o rimḅina worrunoobe hono maccube saabe kulol maayḅe ḅee – kulol ngol nannungunoo ḅe e ley nguurndam maḅḅe fuu.

¹⁶Sabi eden tayori wanaa malaa'ika'en o wari wallude. Ko o wari wallude ḅee, iwḅi Ibarahiima. ¹⁷Ndennoo ana wajibii o nannda e sakiraaḅe makko ḅee e huunde fuu, yalla omo laatanoo ḅe Jottinoowo Sadaka Mawḅo jom yurmeende koolniido e golle Laamḅo. ḅum o wadi yalla o ittana ḅe e jukkungo ngo ḅe kaandi saabe luutti maḅḅe. ¹⁸Nde wonnoo kanko e hoore makko o torraama nde Ibiliisa tewti seytaade mo ndee, saabe ḅum, omo waawi faabaade wobḅe tewteteḅe faa ceytee ḅee duu.

No Iisaa ḅurdi annabi Muusaa tedduḅe

3 Onon sakiraaḅe seniḅe jeyduḅe noddaango Laamḅo ḅee, nde wonnoo Iisaa Almasiihu faabike on, ngafḅee hakkillaaji mon e makko, kanko mo ceettorto-ḅen ḅernde wootere yo

[†]2:8 Jabuura 8.5-7

[§]2:12 Jabuura 22.23

^{**}2:13 Esaaya 8.17-18

nelaado, yo Jottinoowo Sadaka Mawdo. ²Oon yo koolniido banngal Laamdo cubiido dum oo hono no Muusaa laatorii koolniido ley suudu Laamdo nduu fuu nii. ³E ley dum, Laamdo jatorii teddeengal Iisaa buri ngal Muusaa ngal, no teddeengal mahoowo suudu burdi maadi mum nii. ⁴Sabi suudu fuu ana woodi moyyindo dum, moyyindo huunde fuu oo yo Laamdo. ⁵Muusaa laatike koolniido e suudu Laamdo nduu fuu, o maccudo Laamdo. Golle makko laatike seedaaku, omo sappoo ko Laamdo bannginta caggal makko. ⁶Kaa Almasiihu yo koolniido e suudu Laamdo nduu no biddo nii. Enen ngoni suudu makko nduu, so tawii en tiidii e hoolaare e jikke ko mantorto-den koo.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷Saabe dum, no Ruuhu Ceniido oo wiiri nii:

«Hannde, so on nanii daande makko,

⁸pati tiidinee ko'e mon hono no njaati-raabe mon ngadunoo so murti nii,^{††} pannde be itti koro Laamdo ley ladde jeereende ndee.

⁹Ton be itti koro am faa be kumpitoo kam,

fay so taweede be njii gollleeji am ko foti duubi capande nay.

¹⁰Saabe dum tikkiran-mi yimbe oo jamaanu,

mbii-mi: wakkati fuu, berde maŋbe ana ndunya be faade e majjere,

be anndaa laawi am fey!

¹¹Faa kunii-mi ley tikkere am, mbii-mi: Be naatataa ley fowtere am abada.»^{‡‡}

¹²Ndennoo sakiraabe, kaybee pati fay gooto e mon tawree bernde bonnde nde

wanaa goondfinnde, murtannde Laamdo guurdo oo. ¹³Nde Laamdo wiino «hannde» ndee, o sappike wakkati moodon, ndennoo mballondiron pannde fuu pati luuttal hoomta on, so yoorna berde mon. ¹⁴So en tiidii e hoolaare nde kebuden gila puddoode ndee, so en keddike e mayre faa timmoode, nden kaa en ndeentii e Almasiihu. ¹⁵Nii Binndi dii mbii naanen:

«Hannde, so on nanii daande makko, pati tiidinee ko'e mon hono no njaati-raabe mon ngadunoo so murti nii.»

¹⁶Hobe ngoni murtube fay so taweede nanii daande Laamdo bee? Tama wanaa yimbe be Muusaa dowi iwde leydi Misira bee? ¹⁷Hobe ngoni be Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Tama wanaa luuttube so kalkii e ley ladde jeereende bee? ¹⁸Hobe ngoni be o humanii naatataa e fowtere makko bee? Tama wanaa murtirbe mo bee? ¹⁹En njii be kebaali naatude e fowtere makko saabe be goondinaali.

4 Nde wonnoo fodoore naatugol e ley fowtere Laamdo ndee ana hed-dii, kulen pati fay gooto e men waasa naatude. ²Sabi enen duu en mbaajiraama kabaaru lobbo no njaatiraabe men mbaajiraano nii. Kaa kambe, waaju mo be nani oo nafaali be sabi be kettinoraaki mo goondinal. ³Kaa enen goondinbe bee, en naatan e fowtere Laamdo ndee. Kayre woni nde o wii banngal murtube bee:

«Ley tikkere am kunii-mi, mbii-mi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»^{¶¶}

Dum e taweede, gollleeji Laamdo tilike gila nde o tagi aduna ndee. ⁴Sabi nokku gooto e ley Binndi dii haalii haala jalaande jeddaberde ndee, wii:

^{††}3:8 Dum yimbe Israa'iila murtirnoobe annabi Muusaa so mbii ana mbirfitoo leydi Misira.

^{‡‡}3:11 Jabuura 95.7-11

^{¶¶}4:3 Jabuura 95.11

«Laamḃo fowtii e golleeji mum fuu e ley jalaande jedḃaḃerde ndee.»^{§§}

⁵O wii kasen:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶Adiiḃe nande kabaaru lobbo oo ḃee naataali e ley ndee fowtere saabe ḃe calike goondinde. Kasen, eḃum holla ana woodi fodanaaḃe naatude. ⁷Ley majjum, Laamḃo waḃiri sarti godḃo biyeteedo «hannde», ḃum woni mo cifi-ḃen dow too oo. Caggal duuḃi keewḃi, o yottiniri haala makko Daawuuda, o wii:

«Hannde, so on nanii daande makko, pati tiidinee ko'e mon.»^{*}

⁸Be kebaali fowtere Laamḃo nde Yosuwaa ḃowunoo ḃe faade e mum ndee. So ḃe kebiino ḃum, Laamḃo haalataano caggal ḃum haala sarti godḃo. ⁹Jonnoo, yimḃe Laamḃo ḃee ana keddorii fowtere hono nde Laamḃo fowti ley jalaande jedḃaḃerde ndee. ¹⁰Sabi naatudo e fowtere Laamḃo, kaḃum duu fowtiran no Laamḃo fowtiri e golleeji mum nii. ¹¹Ndennoo, waajibi tiinnito-ḃen no mbaawru-ḃen fuu naatude e fowtere Laamḃo ndee pati fay gooto saamira no salaniiḃe Laamḃo ḃee caamiri nii.

¹²Konngol Laamḃo ngol ana wuuri ana jogii barke. Engol ḃuri kaafaawi ki banḃgeeji mum ḃiḃi fuu mbelnaa welde, engol sooroo hakkunde yonki e hakkille, hakkunde gi'e e mbuso, ngol seennda ḃum'en. Engol itta koro miilooji e an-niyaaji gonḃi e ḃernde. ¹³Wala fuu ko tagaa ko suudanii Laamḃo, huunde fuu ana banḃginaa yeeso makko kanko mo ngaraten daraade yeeso mum oo.

No Iisaa laatorii Jottinoowo Sadaka Mawḃo

¹⁴Ndennoo tiiden e goondinal men ngal ceedori-ḃen ḃernde wootere ngal,

sabi en kebii Jottinoowo Sadaka Mawḃo jottiido nokku Laamḃo, ḃum woni Iisaa Bii Laamḃo oo. ¹⁵Eden njogii Jottinoowo Sadaka Mawḃo mo waasaali yurmaade en e loore men ndee. Sabi o tewtaama seytoreede no hebiraa fuu no ceytora-ḃen nii, kaa noo hebaaka, nde wonnoo o luuttaali. ¹⁶Ndennoo, ḃadaro-ḃen bimḃeere Jom moyyere oo hoolaare, yalla eden keḃa yurmeende e moyyere faa paabe-ḃen nde kasindinden fuu.

No Iisaa laatorii jottinoowo sadaka kibḃudo

5 So nedḃo subaama hakkunde yimḃe honoroobe mum faa laatoo Jottinoowo Sadaka Mawḃo, halfinte golle Laamḃo, yalla ana yottina sadakaaji namri e kirsamaaji faa tosa luutti. ²Joomum ana waawi yurmaade ḃe anndaa Sariya Laamḃo so majji ḃee, sabi kaḃum e hoore mum yo lo'udo no maḃḃe nii. ³Saabe nden loore omo haani yottinde sadakaaji kammari luutti makko kanko e hoore makko e kammari luutti yimḃe ḃee fuu. ⁴Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja Jottinoowo Sadaka Mawḃo, sinaa so Laamḃo subii ḃum no suborii Haaruuna nii.

⁵Almasiihu duu, wanaa kaḃum hokki hoore mum darja Jottinoowo Sadaka Mawḃo, dokkudo mo oo yo Laamḃo. Kaḃum wii mo:

«Aan a Biiyam,
hannde laatii-mi baam maa.»[†]

⁶O wii e ley nokku godḃo:
«A jottinoowo sadaka faa abada

§§4:4 Puḃḃooḃe 2.2

*4:7 Jabuura 95.7-8

†5:5 Jabuura 2.7

no Malkisedeke³ nii.»^f

⁷Nde Iisaa wonnoo e leydi ndii ndee, jaagoriima gullaali cattudi e gondi, jaagundeeji faade e Laamḁo baawḁo hisinde mo e maayde oo. Laamḁo jabanii mo saabe ko o dōwtanii dum koo. ⁸Fay so taweede kanko woni 'Biddo oo, tampereji makko ekkintinii mo dowtaare. ⁹Caggal nde o hibbinnoo golle makko fuu, o laatanike dōwtaniibe mo bee fuu sewnde kisindam faa abada, ¹⁰sabi Laamḁo wadii mo Jottinoowo Sadaka Mawḁo no Malkisedeke nii.

Haala ko naḁata goondinal yeeso

¹¹Miden njogii haalaaji keewḁi e oo kabaaru, kaa firritande on ḁum ana tiidi sabi on paamataa law. ¹²Oḁon kaannoo laataade jannginoḅe ḅooyii, kaa faa jooni oḁon kaani janngineede puḁḁooḁe konngi Laamḁo dii. Oḁon kaannoo taweede jaamḁu tekkundu jaamaton, kaa faa jooni e muynam ngon-ḁon. ¹³Muynoowo fuu seenndataa ko boni e ko moyyī, sabi yo baddo. ¹⁴Kaa hillifaabe bee njeja jaamḁu tekkundu nduu, biiruḅe hakkillaaji mum'en so mboowni ḁum'en seenndude ko boni e ko moyyī bee.

6 Ndennoo, njaaren yeeso faade e ko mawḅe anndintee, pati kedḁo-ḁen e ko fuḁḁooḅe anndintee e ley goondinal mum'en Almasiihu. Fotaa ko ngarten e haala tuubude iwde e gollleeji naḁooji en to maayde, e haala goondinde Laamḁo. ²Fotaa ko ngarten e haala lootogal batisima, e hono fawugol juude dow nedḁo faa duwanoo ḁum, e immital maayḅe, kaḁum e jukkungo duumiingo. ³Njaaren yeeso! Non ngadaten so Laamḁo jabii. ⁴Won fuu no murtuḅe so iwi e laawol Laamḁo bee tuubirta kasen

naa? Be njii fooyre Laamḁo, ḅe keḅii moyyere Laamḁo, ḅe keḅii ngeḁu e Ruuhu Ceniido, ⁵ḅe meedii haala Laamḁo moyyūka kaa e kaayḁe wakkati garoyooowo oo. ⁶Dum fuu e taweede hadaali ḅe saamde. Be mbaawaa tuubineede kasen, ana nanndi hono kamḅe e ko'e maḅḅe eḅe tontitoo Bii Laamḁo oo e dow leggal bardugal, eḅe kersina ḁum. ⁷Tayko-ḁen leydi: so ndi haarii yīiwoole tawtawtondirḁe, so ndi funnii nguure nafoowo remuḅe bee, ndiin leydi heḅii barke iwruḁo to Laamḁo. ⁸Kaa so ndi funnii keḅbe e tuppe, ndi walaa nafaa, ḅooyataa ndi huḁee, sakitoo ndi duppee.

⁹Kaa onon, sakiraabe am horsuḅe, fay so min kaaldii nii, miden tayori e laawol lobbol ngon-ḁon, ḁum woni laawol kisindam ngol. ¹⁰Sabi Laamḁo wanaa oopiido sako yeeḅoo golle moodon naa jilli di kollu-ḁon ḁum nde ngollan-ḁon seniibe bee ndee e no ngadaton faa jooni nii. ¹¹Kaa miden muuya gooto e moodon fuu holla soḅee mum faa ḁo maayi, yalla oḁon tayora jikke mo keḅu-ḁon oo tabitan. ¹²Min njidaa laato-ḁon waamuḅe, ko min njidi dee, jemm-bon heḅooḅe podooje Laamḁo bee saabe goondinal e muḁal.

Haala podooje Laamḁo celluḁe

¹³Nde Laamḁo fodanta Ibarahiima ndee, hoore mum hunorii, sabi fay gooto fotaa mo kanko e hoore makko teddeengal faa mo hunoroo ḁum. ¹⁴O wii: «Mi hunike, mi wadan e maa barke, mi hebbinan iwḁi maa faa heewa!»[§] ¹⁵Dow ḁum, Ibarahiima muḁi faa hebi ko Laamḁo fodunoo hokkude ḁum koo. ¹⁶Yimḅe ana kunoroo ḅurḁo ḁum'en teddude, hunoore ndee ana tabintina haala mum'en, itta jeddi gondi

³5:6 Yeew 7.1-10

^f5:6 Jabuura 110.4

[§]6:14 Puḁḁooḁe 22.16-17

hakkunde mum'en fuu. ¹⁷Banngal heboobe fodoore Laamdo ndee bee, Laamdo yidunoo keba tayoral anniya mum waylitataako fey, dum saabii so Laamdo beydi hunoore e dow fodoore mum ndee. ¹⁸Dee kudd'e didi, dum woni hunoore ndee e fodoore ndee, mbyalitataako abada sabi Laamdo fenataa. Ndennoo, enen tuugiibe e Laamdo bee, edum buubina berde men, yalla eden keddo e jikke mo ndokka-den oo. ¹⁹Oon jikke yo juggal cellungal koolniingal e yonkiiji men. Omo dowa en faa njawten heedoode faliinde e nokku burdo fuu senaade to dow kammu too. ²⁰Iisaa seekani en laawol naatirgol ton, sabi mo laatanike en Jottinoowo Sadaka Mawdo faa abada no Malkisedeke nii.

Kabaaru jottinoowo sadaka biyeteedo Malkisedeke

7 Malkisedeke oo laatinoke kaananke ngalluure wiyeteende Salaam, o jottinoowo sadaka Laamdo Toowdo oo. Kanko hawritoynoo e Ibarahiima wakkati wartannoo wolde tawi jaaliido kaanankooŋe, mo duwanii dum.**
²Ibarahiima hokki mo sappoberde huunde fuu ko hebunoo e wolde ndee. Maanaa innde Malkisedeke woni: «kaananke poocitiido». Nde wonnoo o kaananke Salaam duu, maanaa mum yo «kaananke jom jam». ³Binndi dii cifaaki baabiiko naa inniiko naa dammbe makko fey. Di cifaaki pinaade makko naa battane makko. Edi nanndina mo e Bii Laamdo oo: o heddoto o jottinoowo sadaka faa abada.

⁴Yeewee no teddeengal Malkisedeke foti mawnude, sabi fay Ibarahiima njaati men oo hokkii mo sappoberde ko hebunoo e wolde ndee fuu. ⁵Kasen

duu, yottinoobe sadaka iwbe e Lewi†† bee njamiraa e ley sariya nanngude sappoberde e Israa'iilankooŋe fuu, fay so taweede been yo iwbe e Ibarahiima no maŋbe nii. ⁶Kaa fay so Malkisedeke jeyanooka e iwdi Lewi, nanngii sappoberde jawdi Ibarahiima, duwanii dum, kapum kebuŋdo podooje Laamdo oo. ⁷Jeddi fuu ngalaa, mo duwaawu iwri e mum ana buri duwanteedo oo teddude. ⁸Banngal iwbe e Lewi, yimbe maayooŋe bee kebaata sappoberde ndee, kaa Malkisedeke yo guurdo no Binndi dii ceedorii nii. ⁹Kasen duu eden mbaawi wiide: ko Ibarahiima hokki sappoberde ndee koo, Lewi mo iwdi mum nanngata sappoberde oo, kapum duu hokkii nde. ¹⁰Sabi fay so taweede o rimaaka tafon, e caldi njaatiiko Ibarahiima o wonnoo nde Malkisedeke jabŋii dum ndee.

¹¹Sariya dokkaado Israa'iilankooŋe oo tuugike yottingol sadakaaji Lewinkooŋe ngol. Jonnoo, so tawiino nii ngol yottingol sadakaaji ana hibbunoo, garol jottinoowo sadaka goddo no Malkisedeke nii, mo wanaa iwdo e Haaruuna, hasindintaakeno. ¹²Sabi so yottingol sadakaaji waylitiima, waajibi sariya duu waylito. ¹³E ley dum, Joomiraado men mo haala mum haalettee doo oo jeyaaka e iwdi Lewi, e suudu baaba wondu jeyaa, ndu fay gooto e mum wadaali junngo mum e golle yottinirde sadakaaji ndee. ¹⁴Sabi en fuu en annadii, Joomiraado men oo e suudu baaba Yahuuda iwi, kaa Muusaa haalaali huunde fuu e mayru e banngal yottingol sadakaaji.

No Iisaa laatorii jottinoowo sadaka no Malkisedeke nii

¹⁵Ko jottinoowo sadaka goddo nandudo e Malkisedeke banngi koo, bey-

**7:1 Yeew Puddoode 14.17-20

††7:5 Lewi woni njaati Muusaa e Haaruuna.

dii laɓɓinde ko njidfu-mi hollude on koo. ¹⁶Wanaa saabe sariyaaji kawrooji e lepol makko dii o suboraa o jottinoowo sadaka, ko o suboraa dee, saabe nguurn-dam njogiidam semmbe ɗam timmataa ɗam. ¹⁷Sabi Binndi dii mbii:

«A jottinoowo sadaka faa abada no Malkisedeke nii.»

¹⁸Hono nii sariyaaji aranndeeji dii njop-piraa saabe loore mum'en e famɗude mum'en nafa. ¹⁹Sabi e ley Sariya Muusaa oo fay gooto laataaki kibɓuɗo. Jooni kaa en pawii jikke men e ko buri Sariya Muusaa oo moyyude koo, e oon jikke battorto-ɗen Laamɗo.

²⁰Kasen duu, Laamɗo wadii Iisaa jottinoowo sadaka e dow hunoore muudum. Lewinkooŋe ɓee nee, Laamɗo hunanaaki ɗum'en. ²¹Kaa Iisaa laatorike jottinoowo sadaka e dow hunoore Laamɗo biido nii oo:

«Joomiraado hunike, mimsitataa: A jottinoowo sadaka faa abada.»^{‡‡}

²²Hono nii Iisaa laatorii tolma aadi burndi moyyude ndii.

²³Ko jokkiti hen kasen, yottinoobe sadaka ɓee ana keewnoo yalla so gooto maayii ana ɗana loomtiido ɗum. ²⁴Kaa Iisaa woni jottinoowo sadaka mo walaa loomtotoodo fey, sabi o duumoto faa abada. ²⁵Dum wadi so mo waawi hisinde battoriibe Laamɗo saabe makko ɓee kisindam kibɓuɗam. Omo heddo e surande ɓe sabi o guurɗo duumiido.

²⁶Iisaa woni Jottinoowo Sadaka Mawɗo porroowo e ko kasindin-ɗen koo: o ceniido, o walaa piŋoore, ko sobi fuu walaa e makko. O seenndaama e luuttoobe ɓee, kasen duu o hokkaama nokku burɗo fuu teddude dow kammu. ²⁷Mo nanndaali e ɓee too yottinoobe sadaka mawbe hasindinbe e ittude sadakaaji jannde fuu. Be ittana luutti

mabbe sadaka kambe e ko'e mabbe tafon, caggal majjum, ɓe ittana luutti yimbe ɓee sadaka. Kaa Iisaa ittani luutti yimbe sadaka cilol gootol keyoowol yimbe jamaanuuji dii fuu nde o hokkitiri hoore makko no layyaari nii ndee. ²⁸Sariya Muusaa oo ana darnana yimbe lo'ube Jottinoowo Sadaka Mawɗo, kaa hunoore nde Laamɗo hunii caggal Sariya oo ndee darnii Bidɗo kibɓinaado faa abada oo.

No Iisaa laatorii curoowo ley aadi burndi moyyude ndii

8 Haala burka faydinde e ley ko kaalaten koo annii: en kebii Jottinoowo Sadaka Mawɗo, oon woni joodiido jaamo bimmbeere Jom manngu wonnde dow kammu. ²Omo golla golle makko e ley nokku dewal ceniido, ɗum woni hukku goongaraajo mo Joomiraado darni, wanaa mo nedɗo darni. ³Jottinoowo sadaka fuu ana suboraa faa yottina Laamɗo sadakaaji pamri e kirsamaaji. Dum nee, waajibi Iisaa laatan-otoodo en Jottinoowo Sadaka Mawɗo oo duu heba huunde nde yottina. ⁴Sinndo ga leydi gaa o wonnoo, o laatataako jottinoowo sadaka sabi yottinoobe sadaka hawroobe e Sariya Muusaa ana ngoodi. ⁵Been yottinoobe sadaka ana ngollana Laamɗo ley nokku dewal capotoodo goongaraajo gonɗo to dow kammu too oo, kanko o nanndinaado tan. Nde Muusaa anniyinoo darnude hukku seedaaku oo ndee, Laamɗo jeertini mo, wii: «Tiinno-ɗaa, ngadiraa huunde fuu dow njuɓɓuki ki kollu-maa-mi dow haayre kii.»^{¶¶} ⁶Kaa jooni, Almasihu hebii golle dewal burɗo mo mabbe oo moyyude, sabi o curanoowo yimbe ley aadi burndi moyyude ndii. Ndiin aadi waldaa e aranndeerii ndii, o fawii

^{‡‡}7:21 Jabuura 110.4

^{¶¶}8:5 Pergu 25.40

ndi e podooje burde moyyude dee. ⁷E ley dum, sinndo aadi aranndeeri ndii walaano ella, hasindintaakeno e aadi ngonndi. ⁸Kaa Laamḃo felii ndi nde wii: «Miin Joomiraado mido wiya jalaade ana ngara ḃe ngadidan-mi e Israa'ilankooḃe e Yahuudiyankooḃe aadi keyri.

⁹Ndi waldaa e aadi ndi ngadidinnoo-mi e njaatiraabe maḃḃe nde ḃow-mi dum'en faa mi yaltina dum'en leydi Misira ndee.

Ko kambe e ko'e maḃḃe ḃe mbonni aadi am koo, miin duu mi ḃuurtiima ḃe.

Non mbii-mi, miin Joomiraado.»

¹⁰O wii kasen:

«Ndiin aadi woni ko ngadidan-mi e Israa'ilankooḃe caggal deen jalaade: Mi waḃan sariyaaji am e hakkillaaji maḃḃe,

mi winnda ḃi e ḃerde maḃḃe, mi laatoo Laamḃo maḃḃe, ḃe laatoo yimbe am.

¹¹Hankasen fay gooto hasindinaa e tindinde jeydaabe e leydi ngootiri, wanaa haala sakiike mum faa waajoo dum, yo anndu Joomiraado, sabi yimbe fuu anndan kam, lo'ube e tedduḃe fuu.

¹²Sabi mi yaafoto oopaaḃe maḃḃe, mi ittan luutti maḃḃe e hakkille am fey.»^{§§}

¹³Ko mo haali kabaaru aadi keyri ndii koo, o hiidḃini aadi aranndeeri ndii. Jooni kaa, ko naywi faa poofii koo yonii sawndintineede.

Haala sadakaaji ley aadi kiinndi ndii

9 Aadi aranndeeri ndii ana joginoo sariyaaji kawjordi dewal Laamḃo, kaḃum e nokku dewal ceniido gonḃo ga leydi gaa. ²Oon nokku yo hukkuḃo mo cuudi ḃiḃi: aranndeeru nduu suudu

seniindu wiyetee, ḃon moottila kaa e taabal ngal e buuru cakkaado oo ngonnoo. ³Yeesooru nduu woni caggal heedoode faliinde ndee, endu wiyee nokku burdo fuu senaade. ⁴Ley mayru urirde kaḃjeere ndee e keesuwal aadi muumḃiniraangal kaḃje ngal ngonnoo. Ana e ley keesuwal ngal loongel kaḃje keewngel jaamdu wiyeteend «maanuu», kaḃum e sawru Haaruuna wilitinnoonu nduu e alluuje ḃe aadi ndii winndaa e mum dee. ⁵Ana to dow keesuwal too kuḃḃe ḃiḃi pemmbinaade hono malaa'ika'en biyeteede cerubin, ḃe finnde teddeengal Laamḃo. Biifoole majje ana kuuri nokku ḃo yiyam dam yuppetee faa luutti njaafee ḃoo. Kaa en mbaawaa sifaade deen kuḃḃe faa laaba e oo wakkati.

⁶Dee kulle fuu e yuḃḃondirde hono nii, yottinoobe sadaka ḃee jaḃnde fuu ana naata ana njalta to suudu aranndeeru too faa ngolla golle mum'en dewal Laamḃo. ⁷Kaa suudu yeesooru nduu, Jottinoowo Sadaka Mawḃo oo tan naatata e mayru hitaande fuu cilol gootol. Kasen duu o naatataa tawee o naboraali yiyam faa o ittana hoore makko sadaka, o ittana duu boofi ḃi yimbe ḃee ngadi tawi anndanaali ḃii sadaka. ⁸Dum Ruuhu Ceniido sappotoo faade e nokku burdo fuu senaare: damal naarrugal e makko ḃanngintaake so nii hukkuḃo ceniido oo ana heddii nawtoreede. ⁹Dum yo taagumansa wakkati men jooni faa holla dum ḃoo: sadakaaji jaḃri e sadakaaji kirsamaaji jottinaadi Laamḃo ḃii mbaawaa laḃḃinde neḃḃo dewiroowo nii Laamḃo faa hakkille mum waalto. ¹⁰Dewal gorrungal nii ana habbaa e sariyaaji keertiidi jaamdu e yardu e lootogal, dewal baawngal yiyeeḃe tan, sariyaaji kaandi jokkeede faa jaḃnde Laamḃo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley aadi keyri ndii

¹¹ Kaa jooni, Almasiihu ɓanngii, laatike Jottinoowo Sadaka Mawɗo gaɗuɗo moyyereji. O naatii e hukkuum burɗo teddude burɗo hiɓɓude, mo junngo nedɗo darnaali, kasen duu hukkuum oo jeyaaka e leydi ndii. ¹² O naatii ley nokku burɗo fuu senaade oo, o naaddaali e yiyam damkoy e ga'oy, ko o naaddi dee, yiyam makko jaati. Hono nii o soottitorii en faa abada cilol gootol key'oowol yimbe jamaanuujii dii fuu. ¹³ E ley Sariya Muusaa, so yiyam damɗi e ga'i kapum e ndoondi nale duppaange wiccaama cobuɗo oo, laɓɓinan joomum banngal diina. ¹⁴ Yiyam Almasiihu ɗam ɓuri ɗum waawde laɓɓinde hakkillaaji men iwde e golleeji naɓooji en to maayde dii, yalla eden ndewa Laamɗo guurɗo oo. Sabi e baawde Ruuhu duumiido oo, Iisaa hokkii hoore mum Laamɗo no layyaari ndi walaa ella nii.

¹⁵ Dum waddani mo laataade curoowo hakkunde yimbe e Laamɗo ley aadi keyri ndii, yalla noddaabe ɓee ana keɓa ndonu keddotooɗo faa abada mo Laamɗo fodi oo. Sabi kanko maayiri faa mo soottitoo mboofube e ley aadi aranndeeri ndii ɓee. ¹⁶ So nedɗo maayii, yoppii wasu. Wasu yo aadi hakkunde basiido e donoowo, ana tabita caggal maayde basiido oo. ¹⁷ Waajibi wasu tabita caggal maayde, sabi o tabitataa sinaa so joomum maayi. ¹⁸ E ley ɗum, fay aadi aranndeeri ndii tabitaali so wanaa yiyam yuppaa. ¹⁹ Caggal nde Muusaa holliti yimbe ɓee jamirooje gonɗe e Sariya ɗee fuu ndee, ɓami yiyam ga'oy e damkoy, jillondiri ɗam e ndiyam e haabu mbaalu wodeewo e cabe hisopi, wicci dewtere Sariya ndee e yimbe ɓee fuu. O wii: ²⁰ «Dum woni yiyam tabinti-

noojam aadi ndi Laamɗo yamiri on ɗowto-ɗon ndii.»* ²¹ Hono non kasen, o wicciri yiyam e dow hukkuum ceniido oo, kapum e kaaki dewirdi Laamɗo dii fuu. ²² So goonga, banngal Sariya oo ana wa'i hono yiyam laɓɓinta huunde fuu! Kasen duu, so sadaka yiyam wadaaka, yaafaamuya walaa.

No Iisaa Almasiihu laatorii kirsamaari kiɓɓundi

²³ Dee kuddɗe ngonni nate kollitooje kuddɗe gonɗe dow kammu ɗee, ede kasindini e laɓɓinireede yiyam daabaaji. Kaa kuddɗe kammunkooje ɗee, kapum'en jaati, ana kasindini e sadakaaji burɗi dii too moyyude. ²⁴ Sabi Almasiihu naataali e nokku dewal ceniido mo junngo jibi. Oon yo nanndoore goongaraajo gonɗo dow kammu oo. Ko Almasiihu wadi ɗee, to kammu too jaati o naati faa o heya en jooni yeeso Laamɗo. ²⁵ O naatiraali ton faa o itta hoore makko sadaka cili keewɗi, no Jottinoowo Sadaka Mawɗo naatirta hitaande faa hitaande e ley nokku burɗo fuu senaade oo nabora yiyam daaba nii. ²⁶ So tawiino nii, Almasiihu torreteno cili keewɗi gila e puɗɗooɗe aduna faa jooni, kaa ɗum laatoraaki non. O ɓanngii cilol gootol key'oowol yimbe jamaanuujii dii fuu, yalla omo hokkitira hoore makko hono no layyaari nii faa o tosa luutti yimbe. ²⁷ Battane ɓii-aadama yo maayde cilol gootol, caggal dum, saree. ²⁸ Hono non, Almasiihu duu hokkitiri hoore mum hono no layyaari nii cilol gootol faa roondoo luutti yimbe heewɓe. O ɓanngan cilol ɗiɗaɓol, kaa wanaa faa o roondoo luutti, faa o waddana yimbe doomoobe garol makko ɓee kisindam.

10 Sariya Muusaa oo yo mbeelu moyyereji garooji dii, wanaa

* 9:20 Pergu 24.8

mbaadi majji jaati. Dum saabii fay e ley sadakaaji jottinteedi hitaande faa hitaande dii, o waawaa wadude rewoobe ḑee hiḑḑube. ²So omo waawnoo dum, yottingol sadakaaji yoppeteno, sabi rewoobe ḑee fuu laḑḑinteno cilol gootol timmungol, hakkillaaji maḑḑe niḑataa ḑe banngal luutti hankasen. ³Kaa wanaa non laatorii. Hitaande faa hitaande diin sadakaaji miccintinan yimbe luutti mum'en. ⁴Sabi yiyyam ga'i e damdi dam waawaa ittude luutti fey.

⁵Dum saabii, nde Almasiihu ḑadinoo warde e aduna ndee, wii Laamḑo:

«A yidaa sadakaaji kirsamaaji e sadakaaji namri, kaa a wadani kam terḑe.

⁶Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji banngal luutti, a seyortaako ḑum.»

⁷E ley ḑum, Almasiihu wii:

«Midō nii, mi warii faa mi waḑa sago maa, aan Laamḑo, no kabaaru am winndiraa e ley dewtere maa Sariya nii.»[†]

⁸Arannde, o wii: «A yidaa sadakaaji kirsamaaji, a yidaa sadakaaji namri kapum e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji banngal luutti, a seyortaako di.» Dum fuu e taweede, diin sadakaaji no Sariya oo yamiri nii ngadira. ⁹Caggal dum, o wii: «Midō nii, mi warii faa mi waḑa sago maa.» Hono nii Laamḑo ittiri njuḑḑuki sadaka arano oo tabintini diḑabo oo. ¹⁰Saabe ngoon sago cenniraḑen e sadaka terḑe Iisaa Almasiihu cilol gootol key'owol yimbe jamaanuujii dii fuu.

¹¹E ley njuḑḑuki sadaka arano oo, jottinoowo sadaka fuu yo daraniido golle mum jannde fuu, ana yottina sadakaaji dii wakkati fuu, kaa di mbaawaa ittude luutti fey. ¹²Kaa Almasiihu yottinii

sadaka gooto ittoowo luutti key'owol yimbe jamaanuujii dii fuu, caggal dum, o joodii jaamo Laamḑo. ¹³Don mo doomata faa Laamḑo waḑa mo yabba wayḑe makko. ¹⁴E sadaka gooto oo, faa abada o hiḑḑinirii ḑeen ḑe luutti mum'en laḑḑintee ḑee. ¹⁵Dum woni ko Ruuhu Ceniido oo duu seedantoo en. Sabi o wii tafon:

¹⁶«Joomiraado wii:

Ndii aadi ngadidan-mi e maḑḑe caggal ḑee palaade:

Mi wadān sariyaaji am e berde maḑḑe, mi winnda di e hakkillaaji maḑḑe.»

¹⁷O jokkintini hen kasen, o wii:

«Mi ittan e hakkille am luutti maḑḑe e boofi maḑḑe fey.»[‡]

¹⁸Ndennoo ḑo luutti njaafaa, sadaka ittoowo luutti hasindintaake ḑon hankasen.

No kaan-ḑen ḑadoraade Laamḑo

¹⁹Ndennoo sakiraabe, yiyyam Iisaa njuppaadam ḑam hokki en laawol naatude e nokku burḑo fuu senaade oo dow hoolaare. ²⁰O udditanii en laawol kesol guurngol jawtirgol heedoode ndee, kanngol woni terḑe makko ḑee. ²¹Nde wonnoo jottinoowo sadaka mawḑo ardinaado suudu Laamḑo nduu njogi-ḑen, ²²ndennoo, ḑadoro-ḑen Laamḑo berde ḑe ngalaa naafigaaku jogiḑe goondinal ngal sikke fuu walaa e mum. Sabi luutti di berde men caawunoo dii fuu ittaama, caldi men duu lootiraama ndiyam laabudam. ²³Beyden jikke men dow ko ceedori-ḑen bernde wootere koo, sabi podandō en oo yo koolniido. ²⁴Ngattondiren hakkille faa tiidondiren e ley jilli e gollēji lobbii. ²⁵Pati njoppen hawritidde no yogaabe ngadāta nii, beydo-ḑen waajondirde nde wonnoo

[†]10:7 Jabuura 40.7-9

[‡]10:17 Yeremiya 31.33-34

oḃon njiya jalaande Joomiraado oo ana wara warde.

²⁶ So en murike en keddike e luutti caggal ko anndu-den goonga oo faa laabi koo, annden sadaka ittoowo luutti heddaaki hankasen. ²⁷ Ko heddii dee, doomugol kulbiniingol jannde kiiti, kapum e yiite jaamoowe yeddube Laamdo bee ngee. ²⁸ So neddo bonnii Sariya Muusaa oo e dow seedaaku yimbe diḃon naa taton, yurmataake, warete! ²⁹ Kaa walaa fuu burdo haandude e jukkungo ko foti so neddo yaabii Bii Laamdo, sobinii yiyam aadi cennufam dum ḃam, hoynii Ruuhu gad-dooowo moyyere oo. ³⁰ Sabi eden anndi Laamdo wii:

«Miin yobtoytoo mi yoboyan be.»

O wii kasen:

«Joomiraado saran yimbe mum.»[†]

³¹ Hee, naatude e junngo Laamdo gurdo oo ana hulbinii!

³² Miccitee jalaade mon arane dee, caggal nde hakkillaaji mon njaaynaa, hee on tiinnitike ley torraaji e muḃal.

³³ Wakkatiiji oḃon koyniree jennooje e toonange hakkunde yimbe, wakkatiiji oḃon ndeenta e wobbe wadaabe non.

³⁴ On cunodike e uddaabe kasu, kasen duu nde teeta-don ko njogi-don koo fuu ndee, on njogorike dum seyo, sabi oḃon anndi onon njogii jawdi burndi fuu, ndi timmataa. ³⁵ Ndennoo, pati njoppee hoolaare mon sabi ende jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ E ley dum, oḃon kaani muḃude, yalla oḃon ngada sago Laamdo, keḃon mo o fodani on oo, ³⁷ sabi ana winndii:

«Doo e yeeso seeda, kaando warde oo waran, o taadataa.»

Laamdo wii:

³⁸ «Poocctianiido kam wuurdan goondinal,[§]

kaa so wirfitiima,

bernde am yarrataako dum.»

³⁹ Enen noo, en njeyaaka e wirfitotoobe faa kalkoyoo bee, be njeye-den e mum dee, goondinbe faa yonkiiji mum'en kisi-nee bee.

Haala goondinal

11 Goondinal yo tayorde heban ko fawi jikke e mum e hoolaade ko yiyaali ana woodi. ² Saabe maggal, njaatiraabe men kefiri seedaaku lobbo yeeso Laamdo.

³ Saabe goondinal, paamir-den aduna oo e koode dee fuu konngol Laamdo tagiraa, ko yiyetee koo tagiraa ko yiyataake koo.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kaabiila oo, goondinal saabii so Laamdo jatorii mo o poocctiido nde jabani mo sadakaaji makko. Kasen, fay so taweede o maayii, goondinal makko ana heddii waajaade en faa jooni.

⁵ Saabe goondinal, Henok ḃabbirinara dow kammu fay meedaali maayde. Fay gooto yiitaali mo kasen sabi Laamdo ḃabbirii mo. Kaa fade makko ḃabbineede o seedanaama omo wela Laamdo. ⁶ So goondinal walaa, fay gooto waawaa welde Laamdo. Sabi neddo jiddo badaade Laamdo waajibi goondina omo woodi, goondinan o barjoto tewtoobe mo bee.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa dannda koreeji mum dii. O dowanii Laamdo jeertindo mo ko warata, ko yiyaaka tafon koo. Ko o goondini Laamdo koo, o sariri aduna oo fuu. E ley dum, Laamdo jatorii mo o poocctiido.

⁸ Saabe goondinal, Ibarahiima nootorii noddaango Laamdo, yalti faade e leydi ndi Laamdo fodi mo heban ndii,

[†]10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36

[§]10:38 Habaakuk 2.3-4

o yalti tawi kanko nee o anndaa to o yahata. ⁹Saabe goondinal, o joodorinoo no kodo nii e leydi o fodanaa ndii. Isiyaaka e Yaakuuba duu njoododike e makko e ley hukkummaaji, kambe duu ngonni hebidoobe e makko fodoore wootere ndee. ¹⁰Sabi omo foodanoo ngalluure jiiɓunde duumiinde nde Laamɗo diidi so mahi ndee.

¹¹Saabe goondinal, Ibarahiima hokkiraa hebude sii, fay so taweede o naywiino, genndiiko Saaratu duu yo dimaro wonnoo. Sabi Ibarahiima ana jogorii podando dum oo yo koolniido.

¹²Dum wadi so gooto naywudo faa badii maayde hebi sii potudo koode kammu heewde mo waawaa limeede no njaa-reendi maayo waawiraaka limeede nii.

¹³Been yimbe fuu maaydii e goondinal mum'en tawi podooje Laamɗo dee tabitaali, kaa be coyniima dum be kuyanii dum duu, be njarriima duu be hobbe, be warwarbe e aduna oo.

¹⁴Yarroriibe hono nii bee kollii faa laabi paca ana tewtana ko'e mum'en leydi ndi nje. ¹⁵Kasen duu so nii hakkillaaji mabbe ana ngonnoo e leydi ndi be njaltunoo e mum ndii, ebe mbaawnoo wirfitaade ton. ¹⁶Kaa so goonga, ebe poodanoo leydi burndi moyyude, dum woni ngonndi dow kammu ndii. Saabe dum, Laamɗo yaagortaako noddireede Laamɗo mabbe, o moyyinanii be ngalluure.

¹⁷Saabe goondinal, Ibarahiima jabiri ittude Isiyaaka sadaka no layyaari nii nde Laamɗo itti koro makko ndee. Fay so taweede Laamɗo fodanii mo lepol makko heewan, o lanndinike ittude biyiiko korsudo oo sadaka, ¹⁸mo Laamɗo wii e mum oo: «Iwdi Isiyaaka ndii, kayri innditortoo innde maa.» ¹⁹Ibarahiima ana jogorii Laamɗo ana waawi fay immintinde biyiiko Isiyaaka e maayde.

Saabe nden hoolaare, o wartiranaa biyiiko ana wa'i hono immitiido e maayde nii.

²⁰Saabe goondinal, Isiyaaka duwanorii Yaakuuba e Iisuwa dow moyyereji garoyooji dii.

²¹Saabe goondinal, Yaakuuba duwanorii gooto fuu e biɓbe Yuusufu didon bee, nde o badinoo maayde ndee. O tuugii sawru makko, o turii omo teddina Laamɗo.

²²Saabe goondinal, Yuusufu sapporii pergu biɓbe Israa'iila iwde leydi Misira nde badinoo maayde ndee. E ley mjjum, o wasii be be nabora gi'e makko.

²³Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuufiri dum lebbi tati caggal rimeede mum, sabi be njii o cukalel moy-ɗarel, kasen, be cuusii woortude yamiroore kaananke oo ndee.

²⁴Saabe goondinal, nde Muusaa mawni ndee, salorii wiyeede taanii Fira'awna. ²⁵O subike reentude e yimbe Laamɗo bee e ley torraaji diina weltoraade wakkatiwel seeda ley luuttal. ²⁶Omo jatorii hoynireede no Almasiihu hoynirtee nii buri moyyude diina jawle Misira dee, sabi omo fawi jikke makko e mbarjaari waroyoori ndii.

²⁷Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaali tikkere kaananke oo, o fellisi yaade hono omo yiya Laamɗo mo yiyataake oo nii. ²⁸Saabe goondinal, o adorii fuddude iidi Paska, o yamiri yiyyam wujee e dame galleeji pati malaa'ika baroowo oo mema hammadiibe Israa'iilankooɓe bee.

²⁹Saabe goondinal, Israa'iilankooɓe tacciri Maayo Maaliya ngoo dow leydi njoorndi. Kaa Misirankooɓe ndaarunooɓe taccirde non bee fuu njoolii.

³⁰ Saabe goondinal, tataaji piliidfi Yeriko dii caamiri ko Israa'iilankooɓe ngadi balde jeddi ana piltoo di koo.

³¹ Saabe goondinal, Rahab debbo pi-joowo oo waasiri halkodaade e heeferɓe ɓee, sabi o jabbiima Israa'iilankooɓe soorotooɓe e leydi ndii faa kora ndi ɓee, o jippinirii dùm'en dow teddeengal.

³² Kodùm mbiyan-mi kasen? Wakkati oo heyataa kam faa mi haala kabaaru Gedeyon e Barak e Samson e Yefte e Daawuuda e annabi Samuyila, kapum e annabaabe wɓɓe ɓee. ³³ Been yimɓe fuu, goondinal waddani dùm'en jaalaade kaanankooɓe e laamoraade fooccitaare e heɓude podooje Laamɗo. Kanngal waddani ɓe muɓɓude kundude dawaadi ladde ³⁴ e nifude giteeli gujitooji e dadude e kaafaawi mbelki. Fay so taweede ɓe lo'unoɓe, ɓe keɓii semmbe, ɓe worworɓe e golowole, ɓe cayfitii konuui gardi e maɓɓe dii. ³⁵ Saabe goondinal, yoga e rewɓe keɓiri maayɓe mum'en nguurtinaa.

Saabe goondinal, yimɓe wɓɓe torraama faa maayi, calii heefidinde sako coottitee, yalla ana keɓa wuurtugol ɓurngol moyyude ngol. ³⁶ Wɓɓe kasen njaayraa, piyaa dorri, e ko ɓuri dùm ngeyyaa nabaa ley kasu. ³⁷ Yoga maɓɓe mbedaa kaayɓe faa maayi, yoga tay'raa ngarjaawi, yoga wardaa kaafaawi. Eɓe njiiloo eɓe ɓoornii guri be'i e baali, ɓe misikiina'en, ɓe torraabe, ɓe jukkaabe jukkungo naawngo. ³⁸ Been yimɓe, yilotooɓe e ley laddeji, ɓabooɓe kaayɓe, soorotooɓe e luurooji kaayɓe, naatooɓe e gayde, ɓe kaandaano e oo aduna.

³⁹ Be fuu ɓe keɓii seedaaku lobbo yeeso Laamɗo saabe goondinal maɓɓe. Dum fuu e taweede, ɓe kebaali ko Laamɗo fodi koo, ⁴⁰ sabi o fodanii en ko moyyi ko ɓuri ko maɓɓe koo. O

muuyi ɓe laatataako hiɓɓuɓe so wanaa ɓe tawdee e men.

No ne'ugol Joomiraado hollirta jilli mum

12 Ndennoo enen, so nii seedee'en banngal goondinal potuɓe nii heewde ana pili en, ceerten e donngal fuu e luuttal lo'ortoongal en no yaafiri ngal, njaaren yeeso dow mujal no dadondirteedo nii, ² tawee hakkil-laaji men ana e Iisaa ardiido wafude goondinal e ɓerde men oo, o tabintinoowo ngal duu. Kanko subii mujude leggal bardugal ngal dow seyo wonngo yeeso makko ngoo, o yawi hersa maggal. Jooni, o joodoyii jaamo Laamɗo dow bimbbeere mum ndee.

³ E ley dùm, ngattanee hakkille oon mujudo konnaagu luuttooɓe ɓee, yalla odon mbaasa tampude, mbaason tayude jikke e goondinal mon. ⁴ Odon caloo luuttal odon kaba e mum, kaa on kabaaki faa yiyyam dogi tafon. ⁵ Kasen duu on njeggitii oo doo waaju mo Laamɗo haaldiri e moodon no ɓiɓɓe mum nii oo: «Biyam, pati yaw ne'ugol Joomiraado ngol,

kasen duu, pati tay'u jikke so mo njinji ma.

⁶ Sabi Joomiraado ne'an mo horsini fuu, kasen duu fiyan mo nanngiri biyum fuu.»††

⁷ Mupee ne'ugol ngol, anndon Laamɗo nanngiri on ɓiɓɓe mum. Homo woni ɓidɗo mo baam mum ne'ataa dùm? ⁸ So on ngalaa e ne'ugol ngol ɓiɓɓe ɓee fuu ne'etee ngol, on nganaa ɓiɓɓe laaɓuɓe, on nganaa ɓiɓɓe halal. ⁹ Baabiraabe men aduna ɓee ana ne'annoo en, en teddinii ɓe. Ko haɗata en dwtanaade Baabiraado men dow kammu oo faa bura no maɓɓe nii yalla eɗen nguura? ¹⁰ Baabiraabe men ana ne'irannoo en no miilorii

††12:6 Tinndi 3.11-12

ana woodi e wakkatiwel seeda. Kaa Laamḁo kammari faa nafa en ne'irta en, yalla eḁen ndeenta e mum ley senaare mum. ¹¹Ne'ugol fuu e ley oo wakkati yoomre waddata, seynataa. Kaa caggal ḁum, engol waddana jabuḅe ne'eede ḅee foocitaare e jam.

¹²Ndennoo ḅamtee juude mon ḅoodude dee, cembintinee e koppi mon ḁi ngalaa semmbe ḁii. ¹³Njokkee laawi poocitiidi, pati koyngal layoowal seeltu, ko haani dee, ngal sella.

No njeertinirta-ḁen pati en mbaasu moyyere Laamḁo

¹⁴Tiinnee ndaaree wondirde e yimḅe fuu dow jam, tewton senaare, sabi so on ngalaa nde on njiyataa Joomiraado. ¹⁵Njeertee pati fay gooto waasa moyyere Laamḁo ndee, pati fay gooto e mon laatoḁo hono no haako haaduko wilitirta nii, so raabira yimḅe heewḅe haadugol mum. ¹⁶Njeertee pati fay gooto e mon laatoḁo jaahili naa adunanke no lisuwa nii, coottuḁo hammadiyaaku mum faa heḅa ko jaama wakkatiwel gootel tan. ¹⁷Oḁon anndi caggal ḁum, nde o yidi heḅude duwaawu baam makko ndee, o tippitaama. O ḅami nii faa o woyi kaa o heḅaali dabare fuu no o waylitira ko wadaa koo.

¹⁸Onon, on ngardaali to Laamḁo hono no yimḅe Israa'iila ngardunoo to haayre Siinaayi nii. Kamḅe ḅe ngarii to huunde waawnde memeeḁe nde yiite huḅbata e mum. Be ngari e ley nimre niḅḅunde tika e henndu mawndu. ¹⁹Be nani fuufaango buututal ngoo, kaḅum e daande toownde iwnde dow kammu ndee. Nanunooḅe nden daande ḅee fuu jaagike Laamḁo pati beydaneḁe hen fay konngol gootol no poti hulde. ²⁰Sabi ḅe ndonkii waawtude ndee ḁoo yamiroore: «Ko memi nden waamnde haayre fuu, fay

so daaba, wardete kaaye.» ²¹Goonga, ko yimḅe ḅee njii koo ana hulḅinii faa Muusaa e hoore mum wii: «Mi hulii sanne faa mido siḅna.»

²²Kaa onon, on ngarii e haayre Siyona ndee, kaḅum e ngalluure Laamḁo guurḁo oo, ḁum woni Urusaliima dow kammu oo, to malaa'ika'en ujunaaji ujunaaji kawriti so ana mbeltodoo. ²³On ngarii e kawrital hammadiiḅe ḅe inde mum'en mbinndaḁa dow kammu ḅee, on ngarii e Laamḁo caroowo yimḅe fuu oo, on ngarii e yonkiiji foocitiife laatiife hiḅḅuḅe ḅee. ²⁴On ngarii e Iisaa curoowo hakkunde yimḅe e Laamḁo ley aadi keyri ndii oo. On ngarii e yi-iyam makko labḅinoojam, ngaddudam kabaaru burḁo kabaaru yiyyam Haabiila juppiidam oo moyyude.

²⁵Ndennoo tiinnee pati calo-ḁon Laamḁo kaalḁoowo e moodon oo, sabi salinooḅe jeertingol makko dow leydi gaa ḅee ndaḁaali, wanaa haala enen so en calanike jeertingol iwrungol dow kammu. ²⁶Arannde, daande makko dimmbii leydi ndii. Jooni kaa, o fodii ḁum ḁoo, o wii: «Mi dimmban ndi cilol gonngol kasen, wanaa leydi tan, kammu e leydi fuu.»^{‡‡} ²⁷Ko o wii «cilol gonngol kasen» koo ana holla ko moyyinaa fuu dimmboto faa saama, yalla ko dimmbataako koo ana heddoḁo kaḅum tan. ²⁸Saabe ḁum, nde wonnoo laamu mo dimmbataako keḅaten, njetten hen Laamḁo, ndewren mo no weldata mo tawee e leyḁinkinaare e kulol, ²⁹sabi Laamḁo meeden oo ana wa'i no yiite halkoowe nii.

Haala waajuuji cakitiidi

13 Keddo-ḁon e yiḁondirde, sabi on sakiraabe. ²Pati njeḅee jippinde hobḅe, sabi woḅḅe njippinii malaa'ika'en tawi anndaḁa ko ḅe ngoni. ³Miccitee ud-

‡‡12:26 Haggay 2.6

daabe bee hono no onon e ko'e mon oŋon uddidaa e maŋbe nii. Miccitee torraabe torra cattuŋo hono no onon e ko'e mon oŋon torridaa e maŋbe nii. ⁴Yo yimbe fuu teddin dewgal, pati jeenoyee so ngarton e lelde mon. Sabi Laamŋo saran fijoobe wonbe e dewgal e be ngalaa e dewgal fuu. ⁵Joote jawdi haanaa taweede e mon. Keŋnitoree ko njogi-ŋon, sabi Laamŋo jaati wii:

«Mi teelnataa ma, mi yoppataa ma abada!»[¶]

⁶Saabe majjum, eden mbaawi haalde ŋum ŋoo dow hoolaare:

«Joomiraado woni paabotooŋo kam, mi hulataa.

Koŋum fuu neŋŋo waawi wafuŋde kam?»^{§§}

⁷Miccitee ardiibe ŋowde on so kaalani on konngol Laamŋo bee. Ngattee hakkillaaji mon e battane nguurndam maŋbe ŋam, ŋemmbon goonŋinal maŋbe ngal.

⁸Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keepen nii, worri hannde, non worrata faa abada duu. ⁹Pati njabee waajuuji godŋi ŋi on mboowaa nande naŋa hakkillaaji mon. Ko ŋuri moyyude, berde mon keŋa semmbe e ley moyyere, ko wanaa jokkude sariyaaji keertiŋi ŋaamdu. Jokkuŋe ŋiin sariyaaji bee fay huunde keŋaali hen.

¹⁰Yottinoobe sadaka golluŋe ley hukkuŋ ceniŋo bee ndannanaaka ŋaamde sadaka pawiiŋo e ittirde sadaka men ndee. ¹¹Sabi e ley njubbuki Sariya Muusaa, Jottinoowo Sadaka Mawŋo waddata yiyam kirsamaaji ley nokku ŋurŋo fuu senaade oo itta ŋam sadaka kammari luutti, kaa tewuuji majji ŋii, to caggal daaka too sumetee. ¹²Dum wadi so Iisaa duu maayoyi caggal ngeenndi faa sennira yimbe yiyam mum. ¹³Ndennoo, njalten

tawoyen mo to caggal ngeenndi too, ndoondo-ŋen hersa ka yimbe ndonndini mo kaa! ¹⁴Sabi ga aduna gaa en ngalaa ngeenndi nduumotoondi, kaa eden tewta ngeenndi ngaroyoori ndii.

¹⁵Iisaa ana yottinana en sadaka men jettirŋo Laamŋo. Njettiren kundude men innde makko wakkati fuu. ¹⁶Kaa pati njeebee wafuŋde ko moyyi, ndeenton e huunde fuu, sabi ŋiin sadakaaji ana mbela Laamŋo.

¹⁷Dowtano-ŋon ŋowoobe on, leydinkinano-ŋon be, sabi ebe kaybi yonkiiji mon ŋii, nde wonnoo be kaaltoyan ŋum yeeso Laamŋo. Accee be ngollira golle oo e seyo tawee wanaa e metti, sabi so be ngadirii ŋum metti nafataa on.

¹⁸Miden ŋaagoo on duwaawu, sabi miden anndi hakkillaaji amen ŋiŋaali min, nde wonnoo sago amen woni jaarude no woodi e huunde fuu. ¹⁹Miŋo ŋaagoo on sanne nduwano-ŋon kam, yalla Laamŋo ana hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynondiral

²⁰⁻²¹Laamŋo gaddoowo jam guurtinŋo Joomiraado meeden Iisaa, yo wafu on hiŋbuŋe e huunde fuu ko moyyi ko kaaje-ŋon, yalla oŋon ngada sago mum. Yo o wafu e meeden muuyde makko saabe Iisaa Almasiihu. Iisaa woni duroowo baali lobbo oo, tabintinroowo aadi nduumiindi ndii yiyam mum. Yo teddeengal woodan mo faa abada abadin. Aamiina.

²²Sakiraabe, miŋo ŋaagoo on ket-tiniree ŋii waajuuji mupal, sabi ko kaalmi koo yo seeda.

²³Miŋo anndina on sakiike meeden Timote yoppitaama. So o yaawii yottaade gaa, min ngardan to mon.

[¶]13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6

^{§§}13:6 Jabuura 118.6

²⁴ Miɗen njowta hooreeɓe mon ɓee e seniibe ɓee fuu. Iwɓe Italiya ɓee duu ana njowta on.

²⁵ Yo hinnee Laamɗo wonu e moodon, on fuu!

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado men Iisaa Almasihu, faade e cuudi baaba sappo e didi caakiidi e nokkuuje dee fuu dii. Onon e jam!

Haala goondinal e hakkilantaaku

²Sakiraabe am horsube, nde torraaji di ngaldaq sii ngarii ittude koro mon, njogoree dum fuu seyo, ³sabi ofon andi itteede koro goondinal mon rimata mujal. ⁴Kaa noo, kinaa mujal mon satta, yalla ofon laato hibbuube, huunde fuu jakataa on.

⁵Ndennoo, so gooto mon ana jakoraa hakkille, yo jaago Laamdo dokkoowo fuu oo, hokkan mo. Sabi Laamdo yo dokko mo mimsataa, mo hiitataako. ⁶Kaa joomum jaagoroo e goondinal tawee sikkitaaki, sabi cikkitotoodo ana nanndi e bempeeje de henndu saawii e mum, so ana sogga dum yaade. ⁷Neddo baado nii pati miila hebude e Joomiraado fay huunde. ⁸Neddo gadudo berde didi, anndaa ko yidi: hannde too, janngo gaa.

Haala talkaaku e ngalunkaaku

⁹Sakiraado goondindo so tawi yo talka, yo seyo sabi yeeso Laamdo o teddufo. ¹⁰Kaa so tawii yo galo, ana wajibii e mum seyoo sabi Laamdo leydinii dum. Hono no piindi booyataa ley ngesa nii, arsukuntaaku duu non wa'i. ¹¹So naange wulii, yooraa funngooji dii, piindi ndii saama, jari mum fuu yalta. Hono non jaati arsukunte oo saamirra, kabaaruuji mum fuu mbona.

Haala torraaji e jarribaaji

¹²Neddo fuu tiinnitiido ley torraaji ittooji koro mum welii hoore. Sabi nde tiinnitaare makko ndee tabiti fuu, mo heban teddeengal gondugal e nguurndam nduumidam, dam Laamdo fodani yibbe muudum dam. ¹³So neddo jarribaama, pati wiya: «Laamdo jarribini kam.» Sabi fay gooto waawaa jarribinde Laamdo bone, kasen duu Laamdo jarribintaa fay gooto. ¹⁴Kaa jarribaaji ana nangga neddo so tuuyooji mum poodii dum, nabii dum. ¹⁵Caggal dum, so tuuyooji bondi cowiima, ndiman luuttal. Nde luuttal benndi fuu, kapum rimata maayde.

¹⁶Sakiraabe am horsube, pati on njaayre. ¹⁷Moyyere fuu nde ndokkedden, kulle lobbe fuu de ndokkedden, to kammu too iwraanta en. Dum fuu to Laamdo tagudo naange e koode dum iwraanta en. Laamdo waylitataako, ko nibbi fuu walaa e makko. ¹⁸Kanko muuyi so o wadi en bibbe makko, o rirtiri en konngol makko, konngol goongaraawol, yalla eden laato dikkuuruube e tagoore makko ndee.

Haala nande konngol Laamdo so jokka

¹⁹Sakiraabe am horsube, ngadee hakkille e dum doo: kettinee tafon, taafon haalde, taafon tikkude. ²⁰Sabi neddo tikkudo waawaa gollude ko foocitii yeeso Laamdo. ²¹Ndennoo, njoppee huunde fuu ko tuunni e ko satti bonde, njabboro-don konngol ngol Laamdo tuti e berde moodon ngol leydinkinaare. Engol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²²Ngadee ko konngol ngol wii on, pati kaadee e hettinaade ngol tan. So wanaa dum, on tawan on njaayrii ko'e moodon. ²³Sabi kettintotoodo konngol so waasa jokkude ngol, ana wa'i hono no

yeewoowo hoore mum e timtorgal so yiya no yeeso mum tagiraa. ²⁴Caggal o yii hoore makko, o wittii, oon wakkati fuu o yeggitata no o wa'i. ²⁵Kaa oon yeewoowo sariya kibbudu dimdinoowo oo, so tiinnike e mum, so tuugike dum, laatoto hono golliroowo konngol ngol, wanaa hono nanoowo tan so yeggita. Laamdu wadan barke e golle makko fuu.

²⁶Neddu fuu jogoriidu hoore mum yo diinanke lobbo, so tawii waawanaa demngal mum, jaayrii hoore mum, diina mum kaa duu nafataa fay huunde. ²⁷Dina laabuka seniika du Laamdu Baabiraadu men kapum woni: faabaade rewbe talka'en be worbe mum'en maayi e atime'en ley billaare mum'en, e haybude hoore mum e tuundi aduna.

No arsukunte e misikiino fuu potiri e men

2 Sakiraabe am, onon goondinbe Joomiraadu meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, pati burdinee bibbe aadama. ²So arsukunte gadudu care kanje pariidu warii du mbataton duu jooni, e so misikiino boorniidu kaddule tuunnude kapum duu warii, ³so on njii boorniidu kaddule lobbe oo, ngadanon dum hakkille, njoyyionon dum e joonnde teddunde, mbiyon dum «Jooda», mbiyon misikiino oo «Dara too enne» naa «Jooda e leydi», ⁴so on ngadirii non, on ceenndaali ko'e moodon naa? On laatike saroobe be miijooji bondi. ⁵Sakiraabe am horsube, kettinee! Misikiina'en aduna oo bee wanaa Laamdu subike be faa hokka be arsukuntaaku goongaraajo, kebaadu e goondinal, be naata e Laamu Laamdu mo Laamdu fodani yibbe dum oo naa? ⁶Kaa onon, on koynii misikiina'en bee. Tama wanaa arsukunte'en bee torrata on, so naba on laamu? ⁷Wanaa kambe

mbonkotoo Iisaa mo njogi-don innde mum lobbere oo naa?

⁸Goonga, so tawii on njokkii sariya Laamu Laamdu no Binndi dii mbiiri nii: «Njidiraa tanaa maa no njidir-daa hoore maa nii»,* so on njokkii dum, on ngadii ko moyyi. ⁹Kaa so on burdini bibbe aadama, on luuttii, sariya oo hollii on wofoobe. ¹⁰Sabi so neddu woofii wootere e jamirooje sariya dee, fay so jokkii keddiide dee fuu, luuttii sariya oo fuu. ¹¹Sabi Laamdu biidu «Pati jeenu», kapum wii kasen «Pati jaadu hoore.» Jooni, fay so a jeenaali, so a jaadii hoore, a laatike boofudu sariya oo. ¹²Kaaldee, ngolliree hono no yimbe sardetebe sariya dimdinoowo nii. ¹³Caroowo mo yurmataako, Laamdu yurmataako dum. Kaa jurmotaadu, walaa fuu ko o huldata sariya.

¹⁴Sakiraabe am, tama won biyoowo e moodon «Mido goondini Laamdu.» Kodum fuu dum nafata so golle makko hollataa omo goondini? Ngal goondinal ana waawi hisinde mo naa? ¹⁵So tawii ada jogii sakiraadu gorko naa banniraadu debbo be laatii hasindinbe sanne sanne kotal e jaamdu jannde mum, ¹⁶so gooto mon wii be: «Yo on tawoy jam, kolton kolte tekkude, jaamon faa kaaron» tawee on ndokkaali be ko be kasindini e mum koo, kotal e ngure, kodum dum nafata? ¹⁷Goondinal e hoore mum duu non worri: so ngal waldaa e golle lobbo, ngal waatii, ngal nafataa.

¹⁸Kaa so won biidu ma: «Aan, a jom goondinal, miin, mi jom golle», nden, mi jaaboto joomum: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golle lobbo so ada waawi. Miin duu mi hollirte golleeji am mi goondindo.» ¹⁹Ada goondini Laamdu yo gooto naa? Gasii! Kaa fay seydaani'en ana goondini dum faa ebe cijna no

*2:8 Lewinkoobe 19.18

be poti hulde! ²⁰ Jaaydo! Kinaa mi holle goondinal ngal waldaa e golle nafaa fuu walaa e mum. ²¹ Hono njaati men Ibarahiima wadi so nanngiraa poocciitiido, wanaa golle muudum naa? O fawi biyiiko Isiyaaka e ittirde sadaka ndee faa o hirsaa dum. ²² A yii goondinal Ibarahiima e golle mum fuu ana hawri, kasen duu golle makko hibbini goondinal makko. ²³ Hono nii ko Binndi dii mbii koo tabitiri: «Ibarahiima goondinii Laamdo, Laamdo jatorii mo saabe majjum mo poocciitiido»,[†] faa o noddiraa gidoo Laamdo. ²⁴ Ndennoo on njii, e golle neddo nanngirtee yo poocciitiido, wanaa goondinal mum tan. ²⁵ Hono non Rahab, debbo pijoowo oo duu. O nanngiraa mo poocciitiido kammari golle lobbo mo gollunoo oo, nde o jabbinoo nelaafe bee so o walli dum'en hootirde laawol gonngol ndee. ²⁶ Jooni nee, hono no caldi neddo maayirta so foofaango iwii e mum nii, hono non goondinal waatirta so golle lobbo iwii e mum.

Haala biirude demngal mum

3 Sakiraafe am, pati heewfe e moodon tewta laataade jannginoofo. Sabi odon anndi enen jannginoofo, so en ngadii ko boni en carete sariya naawdo faa fura yimbe woffe bee. ² En fuu eden mboofa e nokkuuje keewde. So tawii won mo mboofataa so ana haala, oo laatii neddo kibbo, baawdo durde caldi mum fuu. ³ No ngadirten labaale e kundude pucci yalla ana dwtanoo en nii, hono non nabirten caldi majji duu. ⁴ Yeewee laanaaji geeci dii no di poti manngu e no kene mawde nabirta di. Kaa dum fuu e taweede gurfirgel tusukel dirnata di, marsoowo di oo naba di do yidiri fuu. ⁵ Demngal duu hono non. Demngal yo salndu famardu e caldi neddo kaa

engal mantaroo kulle mawde. Yeewee! Ladde no foti mawnude nii fuu, pettel yiite ana waawi sumude nde fuu.

⁶ Demngal duu yo yiite. Engal lomm-bii hakkunde terde, engal moobi boneeji fuu, engal sobina terde fuu. Engal hubbiree yiite jahannama, engal suma nguurndam meeden fuu. ⁷ Biibe aadama mbiirii sii daabaaji fuu, iwde waasooji ladde e pooli e ladi faa yottaade ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Kaa demngal, fay gooto waawaa biirude dum. Demngal haadataa haannde mum, ngal kasaara bondo, keewngal tooke bonde. ⁹ Kann-gal njettirten Baabiraado men Joomiraado, kanngal duu kudirten yimbe, tawi Laamdo tagi be so nanndini be e muudum. ¹⁰ Jettooje e kuddi fuu ley hunduko wooto koo nii njaltata. Sakiraafe am, wanaa non dum haani worrude. ¹¹ Tama ndiyam mbeldam e ndiyam kaadufam ana mbaawi ildude e sewnde wootere? ¹² Sakiraafe: ibbi ana waawi rimde bohe naa? Maan-oroowi ana waawi rimde ibbe naa? Ndennoo, sewnde haadunde yaltintaa ndiyam mbeldam.

Haala hakkilantaaku iwrufo to Laamdo

¹³ Hakkilante naa paamdo ana e moodon naa? Joomum hollira dum caahu e gollleeji gadiraadi sawraare e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa so tawii kirondiral bonngal naa haasidaaku ana e berde moodon, pati mantoro-don on hakkilante'en, dum yo yeddude goonga oo. ¹⁵ Oon hakkilantaaku iwataa to Laamdo. Do aduna doo o iwata, e gidaade yonki o iwata, e seydaani o iwata. ¹⁶ Sabi do kiram e haasidaaku ngoni fuu, njiibu e boneeji duu don tawetee. ¹⁷ Kaa hakkilantaaku iwdo to Laamdo, labbinan bernde tafon.

[†]2:23 Puudfoode 15.6

Caggal dum, o wadda jam. Omo heewi sawraare, omo heewi newaare, omo heewi yurmeende, omo wada golleeji lobbi. O seenndataa fiɓɓe aadama. Naafiigaaku walaa e makko. ¹⁸Yiɓɓe jam bee, jam aawata, foocitaare mawnde yaltanta ɓe hen.

No yidugol aduna laatorii wajugol Laamɗo

4 Hoto golowole e habooji gondi e ley moodon dii iwi? Tama wanaa e jooteeji moodon kabooji e ley berde moodon dii di iwi? ²So on tuuyaama huunde on kebataa, dum wadi on mbaran ko'e. Odon kaasidoo on kebataa sago mon, dum wadi on nduddan kabon. On kebaali, sabi on jaagaaki Laamɗo. ³Odon jaagoo mbaason hebude, sabi anniya bondo woni ko jaagorto-don, yalla odon keɓa gidfaade yonki mon tan. ⁴Odon nanndi e jeenoobe. Tama on anndaa yidude aduna yo konnaagu Laamɗo? Ndennoo, anniyiido laataade gido aduna fuu, wadii hoore mum konnee Laamɗo. ⁵Pati miilee Binndi dii meere kaalata: «Laamɗo ana horsini ruuhu mo wadi e meeden oo sanne.» ⁶Kaa noo, Laamɗo wadani en moyyere burnde mawnude kasen. Sabi dum Binndi dii mbiyata:

«Laamɗo salanto mawninkiniibe, hinnoto leyɗinkiniibe ɓee.»[‡]

⁷Ndennoo, njabanee Laamɗo. Kabon e Ibiliisa o dogan o wodɗoo on. ⁸Battitee Laamɗo, kanko duu o battoto on. Onon luuttube ɓee labbinee juude mon, onon wadube berde didi ɓee, labbinee berde moodon! ⁹Ŋoornee, cujlee, mboyyee, ngadee jaleede moodon bojji, ngadee weltaare moodon sugulla. ¹⁰Leyɗinkinee e yeeso Joomiraado, o toownan on.

¹¹Sakiraabe, pati fay gooto e moodon jo'a banndum. Nedɗo fuu jo'udo banndum naa hiitii dum, bonkiima sariya Laamɗo oo, hiitike sariya oo. So a wadii nii, a wadii hoore maa kiitotoodo sariya oo, a downtaako mo. ¹²Gooto woni darnudo sariya, oo woni Laamɗo Caroowo oo: kanko tan woni baawɗo hisinde naa halkude. Aan, ko ngon-daa faa kiitoo-daa tanaa maa?

No nedɗo haaniri wakkilde e Laamɗo

¹³Onon wiyoobe: «Hannde naa jango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada ton hitaande miden njaagoo, min keɓa tino», ngadee hakkille! ¹⁴On anndaa ko wadata jango. Kodum woni nguurndam mon? Dum cuurki ɓannguki wakkatiwel gootel tan so majji. ¹⁵Hono nii kaanno-don wiide: «So Joomiraado muuyii, min nguuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶Kaa jooni, on mawninkinike, on kaawtike. Haawtaare hono nii fuu, ana boni. ¹⁷Dum nee, anndudo golle golle lobbo, so gollaali dum, luuttii.

Haala arsukunte'en bonɓe golle

5 Jooni nanee onon arsukunte'en, mboyyee, ngadee woonda saabe torraaji kewtotoodi on. ²Jawle moodon mbonii, kaddule moodon mooyii. ³Kanɗe moodon e cardi moodon sugii. Ngol sugugol laatantoo on seedaaku boneeji mon, jaama tew mon no yiite nii. Aduna warii e timmude, faa hannde odon paggoo jawle. ⁴Njɔɓdi golloobe hettube gese moodon ndi cali-don yɔɓude ndii wullata. Joomiraado Jom Semmbe oo nanii gullaali hettube ɓee dii. ⁵On njootaama, on mbeltike ley oo doo aduna, on paynii ko'e moodon saabe jannde kirsete-don. ⁶On carii

[‡]4:6 Tinndi 3.34

poocitiido mbar-don dum, tawi waawaa daranaade hoore mum.

No nafaa mujal mawniri

⁷Haya, sakiraabe, mujee faa Joomiraado oo wara. Hono no demoowo doomirta faa leydi hokka dum kettal lobbal, o mujan faa o heba yiiwoonde arandeere e sakitotoonde, ⁸onon duu mujee, tiinnitee, sabi gartol Joomiraado oo battiima. ⁹Sakiraabe, pati jinjondiree yalla ofon mbaasa sareede. Miccitatee wakkati fuu Carooowo oo ana badii sanne, omo darii damal! ¹⁰Sakiraabe, miccitatee annabaabe wowlunoobe innde Joomiraado bee mujii torra. Onon duu mujiree no maŕŕe nii. ¹¹Efen mbiya tiinnitiibe bee mbelii hoore. On nanii tiinnitaare Ayyuuba ana haalee, kasen on njii ko Joomiraado oo faandinoo hen, sabi Joomiraado yo keewdo yurmeende sanne, jom hinnee.

¹²Kaa ko adii huunde fuu, sakiiraabe am, pati kunee: wanaa hunoraade kammu, ¹wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. So goonga, mbiyon goonga, so pene, mbiyon pene pati Laamdo sara on.

Haala jaagoraade Laamdo dow goondinal

¹³Won torriido e moodon naa? Duwoo! Won ceyiido e moodon naa?

Yettira Laamdo jime. ¹⁴Won jawdo e moodon naa? Nodda mawbe deental goondinbe, be ngujira dum nebam e innde Joomiraado, be nduwanoo dum. ¹⁵Duwaawu duworaado goondinal, kajum sellinan jawdo oo, non Joomiraado imminan dum. So joomum luuttiino duu, yaafete. ¹⁶Ndennoo, gooto fuu haalana goddo luutti muudum, jaaganee banndiraabe moodon Laamdo, yalla ofon cellinee. Jaagunde Laamdo nde neddo poocitiido jaagii ana jogii baawde wafude kulle mawde. ¹⁷Annabi Iliyaasa yo neddo hono men. O ndaardi Laamdo o duwii pati kammu toba. Duubi tati e lebbi jeegom, waadere tollaaki e leydi. ¹⁸Caggal dum, o jaagii Laamdo kasen kammu oo toba. Nden Laamdo jippini tobo, leydi fudini ko hettetee.

¹⁹Sakiraabe, so gooto e mon majjii laawol goonga, so goddo wartirii dum, ²⁰anndee gartirdo luuttudo iwde e laawol majjere hisinii yonki iwde e maayde, saabe dum, luutti keewdi ana njaafee.

¹5:12 *Hunoraade kammu* woni hunoraade Laamdo.

Bataaki Piyeer arano

1 Miin Piyeer nelaado Iisaa Almasiihu winndi oo doo bataaki faade e mon, onon be Laamdo subii, laatiibe hobbe e ley aduna oo, saakiibe e dee doo leyde: Ponta e Galaatiya e Kappadokiya e Asiya e Bitiniya. ²Laamdo Baabiraado men subike on hono no anndirnoo dum nii, non Ruuhu mum wadi on yimbe Laamdo, faa dwtano-don Iisaa Almasiihu, yalla yiyyam mum dam ana labbina on. Yo Laamdo beydan on moyyere e jam!

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado men Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde ndee o rimtorii en rimtegol didabol saabe immitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe faa keben jikke duumotoodo. ⁴Non eden mbaawi fawde jikke men dow moyyereji di Laamdo resani en dow kammu dii. Kanji, di mbonataa, di tuunnataa, di buytataako. ⁵Laamdo reeniri on goondinal mon e ley baawde makko, faa hisina on. O lanndinike banginde dam kisindam e wakkati cakite aduna oo.

⁶Odon nii ceyii hen seyo manngo, fay so jooni ana haani ley wakkatiwel gootel torraaji di ngaldaa sii itta koro mon. ⁷Dii torraaji kollata cellal goondinal mon. Hono no kanje wadirtee e yite faa yeewee yalla o dimo, onon duu hono non korirte-don. Goondinal mon duu ana buri kanje sabi kanje heddataako. Ndennoo on njettete, on keban darja e teddeengal kammari goondinal mon ngal jannde Iisaa Almasiihu bangii. ⁸Iisaa, on njiyaali dum kaa odon njidi dum. On njiyataa mo jooni, kaa

odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo, seyo manngo dadungo hakkille, ⁹sabi odon keba tino goondinal mon, dum woni kisindam yonkiiji mon.

¹⁰Annabaabe sappiibe ko fa'i e moyyere nde podana-don ndee, yeewii kasen duu tewtii faamude dam kisindam. ¹¹Ruuhu Almasiihu gondo e mabbe oo anndinii be gila wakkati majjum waraali, torraaji kewtotoodi Iisaa Almasiihu e teddeengal jokkoowal hen. Annabaabe bee tewtii faamude nde dum wadata e no dum wadirta. ¹²Kaa Ruuhu oo hollitiino be oon kabaaru wanaa ko'e mabbe be mbaajantoono, onon be mbaajantoo. Joonnoo, waajotoobe Kabaaru Lobbo bee njottinii on oon kabaaru dow baawde Ruuhu Ceniido iwdo dow kammu. Oon kabaaru, malaa'ika'en hoore ana njidi anndande dum faa sanne.

Haala nguurndam ceniidam

¹³Dum nee, tawa odon lanndinii, odon kakkili, odon peerti gite mon! Pawon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on jannde Iisaa Almasiihu banngoyii ndee. ¹⁴Bikkoy dwtaniiibe Laamdo, pati njokkee e gidaade yonki de ngonno-don e mum arande dee. Nden, on anndaalino goonga. ¹⁵Jooni, laatee seniibe e huunde fuu ko ngollaton, hono no Laamdo noddudo on oo senorii nii. ¹⁶Sabi Binndi dii mbii:

«Laatee seniibe, sabi miin mi ceniido.»[§]

¹⁷Odon noddira Laamdo Baabiraado moodon, kanko woni cariroowo gooto fuu e golle mum, o furdintaa yimbe. Ndennoo ley ko ngollaton fuu, kulee mo faa do kodaaku moodon haadi e aduna. ¹⁸Odon anndi on coottitaama yalla odon tonngitee iwde e tonngoode nguurndam mon meereejam dam tawru-don baabiraabe moodon. Ndi coottitaari wanaa

[§]1:16 Lewinkoobe 11.44-45; 19.2

huunde timmoore hono cardi naa kanje.
¹⁹Iisaa Almasiihu soottitirii on yiyam mum teddudam, Almasiihu nanndudo e njawdiri ndi walaa ella ndi walaa tu-undi. ²⁰Laamdo subike Almasiihu gila aduna oo tagaaka, kaa e cakite jamaanu Laamdo banninii mo saabe moodon. ²¹On ngoondinirii Laamdo saabe Iisaa Almasiihu mo o immintini e maayde so o hokki dum teddungal, faa goondinal mon e jikke mon fuu fawoo e Laamdo.

²²Jooni, caggal on cennirii ko'e moodon dwtanaade goonga faa njidon goondinbe bee sakiraabe moodon, njidon be jilli di ngalada e naafigaaku. Ndennoo njidondiree jilli mawdi dow bernde laabunde. ²³Laamdo wafi aawdi e berde mon so ndimta-don rimtegol didabol. Ndiin aawdi wanaa timmoori, ndiin woni konngol Laamdo guurngol duumiingol ngol. ²⁴Sabi, «Bii-aadama yo hudo, dawla muudum yo piindi. Hudo yooran, piindi solan, ²⁵kaa konngol Joomiraado ngol duumoto faa abada.»**

Ngol konngol woni Kabaaru Lobbo mo mbaaja-don oo.

2 Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamma e naafigaaku e haasi-daaku e poore fuu. ²No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraabe mum'en nii, hono non onon duu muuyiron non konngol Laamdo laabungol ngol, yalla odon mawnira saabe maggol kison, ³sabi Binndi dii mbii: «on meedii hinnee Joomiraado.»

Haala haayre wuurnde, kapum e yimbe seniibe

⁴Ngaree e Joomiraado, sabi kanko woni haayre wuurnde nde yimbe tip-pitii, kaa Laamdo subike nde, teddinii nde. ⁵Onon duu odon mba'i hono no kaaye guurde mahirteede suudu duumi-
 indu nii. On yottinoobe sadaka seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji ruuhunkooji di mo jaabortoo saabe Iisaa Almasiihu. ⁶Sabi Binndi dii mbii:

«Mi fawan e Siyona haayre dooborde, haayre subaande, horsunde, kasen duu goondindo nde fuu hersataa abada.»††

⁷Onon goondinbe bee, nden haayre ana horsi e mon. Kaa be ngoondinaali bee, Binndi dii mbiyanii be:

«Haayre nde mahoobe bee tippitii ndee, kapum laatii haayre burnde fuu teenti-laade e maadi ndii,‡‡

⁸nden haayre yimbe pergitotoo, so nde liba dum'en.»¶¶

Saliibe rewde konngol ngol ana pergitoo e mayre no be podiranaa dum nii.

⁹Kaa onon, on lepol cubaangol, on yottinoobe sadaka gollanoobe Kaananke oo, on jaalepol ceniingol, on yimbe be Laamdo subanii hoore mum, faa kaalon haala golleeji makko lobbi, kanko woni noddudo on iwde e nimre faade e fooyre mum haayniinde! ¹⁰Arannde on nganaano yimbe Laamdo, kaa jooni on yimbe makko. On kebaalino yurmeende makko, kaa jooni on kebii yurmeende makko.

Haala dwtanaade hooreebe bee

¹¹Sakiraabe am horsube, on nganaa so wanaa hobbe e yimbe jananbe e

**1:25 Esaaya 40.6-8

††2:6 Esaaya 28.16

‡‡2:7 Jabuura 118.22

¶¶2:8 Esaaya 8.14

aduna oo. Saabe majjum, mido yaggina on, ngoddito-don gidaade yonki, sabi wakkati fuu ede ndarta halkude yonkiiji moodon. ¹²Maree needi hakkunde yimbe be ngoondinaali bee, yalla fay so be kappiri on bone, ebe njiya golle moodon lobbo, be teddina Laamdo jannande banngani be.

¹³Njabanee kaanankoo be fuu saabe Joomiraado, gila e kaananke burdo toowde, ¹⁴faa e wakiilu mum nelaado faa jukka wadoobe ko boni, yetta wadoobe ko moyyi. ¹⁵Sabi ko woni sago Laamdo dee, muɓbiron kundude nuykaabe majjube be golle moodon lobbo. ¹⁶Onon jey ko'e mon, kaa kaybee pati dum laatanoo on sabaabu faa ngollon golle bondo. Ngorron no maraabe Laamdo nii. ¹⁷Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraabe goondinbe bee, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oo.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸Maccube, dōwtanee halfaabe moodon teddinon dum'en, wanaa halfaabe moyyube newiibe bee tan, fay oopiibe bee duu dōwtanee dum'en, ¹⁹sabi neddo mo toonaali, so torraama mupiri saabe Laamdo, wadii ko moyyi. ²⁰So tawii a toonudo a jukkaama batte majjum, fay so a mupii, teddeengal hongal kebataa? Kaa so on mupii torraaji kewtiidi on ley golle mon lobbo oo, Laamdo ana yidi dum. ²¹Dum Laamdo noddori on, sabi Almasiihu torraama saabe mon. O hollii on laawol yalla odon njokka koyde makko. ²²Abada mo luuttaali, fay gooto nanaali fenaande e hunduko makko. ²³Nde be njennunoo mo ndee, o yennitaaki be, nde be kollunoo mo bone ndee, o giidaaki be. O doomtirii be Laamdo cariroowo jaadiral oo. ²⁴Iisaa Almasiihu e hoore mum roondike luutti meeden e caldi mum dow leggal bardugal,

faa maayanen luutti, nguuranen foocitaare. On cellinaama kammari barmande makko. ²⁵Arannde, on baali majjudi, kaa jooni, on ngartiraama e duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

Haala moyyondiral bamruɓe

3 Hono non onon rewbe duu, dōwtanee worbe mon. Fay so worbe mon nganaa jokkuba konngol Laamdo, golle mon ana waawi waylitinde be, tawee fay haala wadaali hen. ²Be njiyan no golleeji mon laabiri e no teddinir-don worbe mon. ³Pati pare moodon laato pare jaayirde: moorli, sodaade e boornaade kaddule jaayirde. ⁴Tiidee e codaari cuudiindi yalla berde mon ana codoroo sawraare e deeyere, dum woni codaari ndi timmataa. Kayri woni codaari teentiliindi ndi Laamdo yidi. ⁵Arannde, non rewbe seniibe parortonoo, fawbe jikke mum'en e Laamdo bee. Been njabani worbe mum'en, ⁶hono no Saaratu dōwtanirii jom suudu mum Ibarahiima faa ana noddira dum kalfaado nii. Onon duu, so on ngollii golle lobbo tawi kulol fuu imminaali hakkillaaji moodon, on biɓbe makko, kanko Saaratu.

⁷Onon worbe bee duu, tiidee e rewbe mon e gondal mon ley suudu. Anndon debbo fotaa gorko doole. Teddinee be sabi onon e maɓbe fuu on reentube e moyyere wootere, dum woni nguurdam ngoongaraajam dam. Ngadiron non, pati fay huunde e duwaawuuji mon cagga e laawol.

Haala torrireede saabe laawol lobbol

⁸Ko selli hen dee, on fuu laatee hakkille gooto, nawtondiron, gooto gooto mon fuu yida goddo oo jilli sakiraagu, kinnondiree, leydinkino-don. ⁹Bone, pati njobiree dum bone, pati njennitee jennudo on. Ko kaan-don wadude dee, nduwano-don joomum,

sabi kammari dum Laamdo noddiri on, yalla odon ndokkee moyyere. ¹⁰Sabi Binndi dii mbii:

«Muuydo dammitoraade nguurndam lobbam

e jalaade belde fuu,

yo nantu demngal mum e ko boni, nannga hunduko mum e pene,

¹¹duurtoo ko boni wada ko moyyi, ndaarta jam tiida e muudum.

¹²Sabi Joomiraado ana yeewa foociti-ife bee,

ana hettindoo duwaawuuji mum'en,

kaa omo salanoo wadoobe ko boni bee.»^{§§}

¹³Homo torrata on so on tiinnike e ko moyyi? ¹⁴Kaa so tawii on torriraama saabe foocitaare, on mbelii hoore. Pati kulee yimbe bee kasen duu pati hakkillaaji moodon njiibo! ¹⁵Teddinee Iisaa Almasiihu e berde moodon: o ceniido, o Joomiraado men. Wakkati fuu, tawa odon lanndinii jaabaade neddo fuu lamndiido on daliili jikke mo ngon-don e mum oo. ¹⁶Njaaboree be sawraare e needi, tawee walaa fuu ko hakkille mon njata on. Nden, fay so won ko be jo'i on, naa be njenni on kammari odon njokki laawol Almasiihu lobbol ngol, yenoobe on bee tan kersata dow majjum.

¹⁷Torreede e ley golle lobbo, so tawii dum Laamdo muuyi, furi torreede e ley golle bondo. ¹⁸Sabi Iisaa Almasiihu e hoore mum maayii cilol gootol keyoowol yimbe jamaanuui dii fuu kammari luutti biibe aadama. Poocitiido oo maayiri saabe be poocitaaki bee, faa mo battina en Laamdo. O maayii ko yiyyam makko yuppaa koo, kaa Ruuhu Ceniido immintini mo o guurdo. ¹⁹E oo Ruuhu jaati Iisaa yaari gila ko booyi waajoyii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰Kanji luutti Laamdo e jamaanu

Nuuhu, Laamdo mupanii di ko booyi, nde Nuuhu sehannoo laana mum mawka kaa ndee. Yimbe seeda naatunoo ley laana kaa so kisi e ndiyam dam, yimbe njetton tan. ²¹Dum hollitinnoo lootogal batisima gila waraali. E ley maggal on kisii. Lootogal batisima ngal wanaa faa itta tuundi caldi dum wadira. Ko dum wadira dee, faa nootoro-don Laamdo e hakkille mo njaaali on. E immitagol Iisaa Almasiihu Laamdo hisinirta on. ²²Mo njaboyii dow kammu, kanko jooni omo joodii jaamo Laamdo. Malaa'ika'en e kaanankooe e jogiibe baawde fuu tilisnaama e rewde konngol makko ngol.

Haala nguurndam kesam

4 Nde Iisaa Almasiihu wonnoo ley aduna oo ndee, torraama. Onon duu bamon anniya hono no makko nii, landinane torra. Sabi torraado ley aduna seerii e luutti. ²Gila jooni faa do nguurndam mon haadi, njokkon muuyde Laamdo, celon e gidaade yonki. ³Nguurndam mon bettiidam dam heyi on, on ngadiino ko heeferbe bee njidi fuu: nde nguurno-don njaahilaaku e gidaade yonki e sigiro e wanngiyaare e yaraawo bonngo e dewal tooruui karmungal. ⁴Ko noottu-don tawdeede e mabbe e oo njaahilaaku cattudo koo, haayni be sanne, dum saabii so ebe jo'a on. ⁵Kaa be ndaroto yeeso Laamdo, lanndiniido sarde wuurbe e maaybe oo. ⁶Dum wadi so yimbe be nguura jooni bee kaalanaa Kabaaru Lobbo oo, yalla fay so be cariraama no yimbe fuu carirtee nii e ley caldi mabbe, ebe mbaawa wuurdude no Laamdo nii ley ruuhu.

⁷Timmoode huunde fuu badike. Nantee, kakkilee ndennoo, yalla odon keddo e wadude duwaawu jannde fuu. ⁸Ko ardi dum fuu, njidondiron no mbaawru-don fuu sabi kammari jilli lu-

utti keewdi ana njaafee. ⁹Nde on njahondirii, homo fuu teddina banndum, ko waldaa e nurnurtondirde.

¹⁰Ko gooto e moodon fuu hebi dokke Laamdo koo, yo nafir de wobbe, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa nii.

¹¹Kaaloowo fuu, ana haani haaldude haala Laamdo. Golloowo fuu, ana haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oo. Dum yalla Laamdo ana teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Yo teddungal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina!

Haala seyoraade torra

¹²Sakiraabe am horsube, pati torra ittoowa koro mon naawnoowa hono no yite nii haayno on, hono no huunde nde haanaa wardi e mon nii. ¹³Mido haalana on ceyee sabi ko ndeentir-don e Iisaa Almasiihu torraaji jooni koo, yalla odon ceyoo sanne ley ilinaali nde teddeengal makko banngi.

¹⁴So on koyniraama saabe innde Iisaa Almasiihu, on mbelii hoore. Sabi Ruuhu teddeengal, dum woni Ruuhu Laamdo, ana jippoo e moodon. ¹⁵Pati fay gooto e moodon jukkiree war-hoore e nguyka e njangu naa naatude e ko walanaa dum. ¹⁶Kaa so gooto mon torriraama saabe yo neddo Iisaa, pati yaagoroo dum, njettee Laamdo saabe nden innde.

¹⁷Jooni wakkati oo yottike nde Laamdo fuddata sarde yimbe. To yimbe rewoobe mo bee o fuddirta. So sariya oo fuddirii en enen, hono timmirta e dow be njokkaali Kabaaru Laamdo Lobbo bee? ¹⁸Binndi dii mbii:

«So hisinde fooccitiibe tiidii, kodum hewtotoo yeddube Laamdo e luttoobe?»*

¹⁹Ndennoo so nii fii worri, neddo fuu torraado so tawii dum Laamdo muuyi, yo faw jikke mum e Tagudo koolniido oo, heddo e wadude golle lobbo.

Haala waaju faade e mawbe

5 Mido waaju mawbe wondube e moodon bee dum doo, sabi miin duu mi mawdo, mi seedinoke torraaji Iisaa Almasiihu dii, mi tawdete e teddungal bannginoyteengal ngal. ²Tiidee e sewre nde Laamdo halfini on ndee. Pati ndurdon nde tilsera, ndurdon nde bernde laabunde no Laamdo yidiri nii. Pati ndurdon nde kammari kaalisi, ndurdon nde soobee. ³Pati kayyinee sewre nde Laamdo halfini on ndee, kaa ngadanon sewre ndee misaalu nde njokka e mon. ⁴Nden so Duroowo Mawdo oo banngoyii, on keban deesewal teddeengal ngal bontataa abada.

⁵Hono non onon sukaabe jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, kollondiree leydinkinaare ley gollidal mon, sabi Binndi dii mbii:

«Laamdo salanto mawninkiniibe, hinnoto leydinkiniibe bee.»†

⁶Ndennoo, leydinkinanee Laamdo Jom Semmbe oo, yalla omo toowna on so wakkati cubaado oo yottike. ⁷Tippee sugullaaji moodon dii fuu yeeso Laamdo, sabi omo wadani on hakkille.

⁸Kakkilee, mbaalon e jeerngo! Sabi gapo moodon Ibiliisa ana wada yaha-warta no laddeeru yolbundu nii, ana ndaara mo fadda faa paama. ⁹Kabito-don, tiidon e goondinal moodon, sabi odon annadi sakiraabe moodon saakiiibe e aduna oo bee, kapum'en duu ana ngondi e diin torraaji.

¹⁰Torraaji mon booyan seeda. Kaa Laamdo cattudo hinnaade en oo noddii en faa naaten e teddeengal

*4:18 Tinndi 11.31

†5:5 Tinndi 3.34

mum duumiingal e Iisaa Almasiihu. Nden, Laamdo bilta on, jiiɓina on, hokka on semmbe, darna koyde mon. ¹¹Yo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynondiral

¹²Silas mo anndu-mi yo sakiraado koolniido wallii kam winndande on oo bataaki daɓɓo, waajaade on e

seedanaade on: kabaaru hinnee Laamdo goongaraajo oo, ana worri no mbinndirmi nii. Keddodee hen!

¹³Deental goondinɓe gonngal Baabila, ngal Laamdo subii no suborii on nii, engal salmina on. Marka biyam oo duu ana salmina on. ¹⁴Calmondiree salminaango wondungo e jilli.

On fuu yo on keɓu jam onon yimɓe Iisaa Almasiihu ɓee!

Bataaki Piyeer difabo

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Si-mon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu mi nelaado mum. Mi jowtii on, onon hebube goondinal hono ngal amen ngal saabe foocitaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oo. ²Yo Laamdo hebbinir on moyyere e jam e ley ko anndu-don mo koo, e ko anndu-don Joomiraado meeden Iisaa koo.

No goondinbe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³E ley baawde Laamdo dee Iisaa hokkii en huunde fuu ko kaaja-don faa nguurden e kulol Laamdo. Iisaa wal-lii en anndude Laamdo, noddirdo en darja mum e moyyuki mum oo. ⁴E ley darja makko e moyyuki makko o fodanii en moyyereji korsufi, mawfi sanne. O fodii di faa ndadon sarri bonannda mo gidaade yonki ndimi gondo e aduna oo, yalla odon ndeenta e Laamdo tagu. ⁵Saabe dum, coobee, beydon e dow goondinal moodon ngal moyyuki, e dow moyyuki kii anndal, ⁶e dow anndal ngal nantaare, e dow nantaare ndee mujal, e dow mujal ngal kulol Laamdo, ⁷e dow kulol Laamdo ngol yidugol sakiraabe, e dow yidugol sakiraabe ngol jilli goongaraaji. ⁸So dii sifaaji lobbi ana ngoodi e mon, tawee duu edi beydoo, di ngadan on beydotoobe yaade yeeso nafaobe e ley anndugol mon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹Sabi neddo fuu mo diin sifaaji ngalaa e mum yo bumdo naa pamdufo jiile, sabi yeggirii Laamdo labbini dum e luutti mum yabbiidi dii.

¹⁰Kaa onon sakiraabe, cooboree no mbaawru-don fuu e tabintinde nod-daango ngo Laamdo noddii on faade

e mum ngoo e ko o subii on koo. Sabi so on ngadii dum on pergitataako abada! ¹¹Hono nii Laamdo yaajiniranta on damal naarrugal e laamu duumiido oo, laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en oo.

¹²Ndennoo, fay so tawii odon anndi deen kulle odon piibi e goonga mo kebudon oo, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³Mi yii ana tilsii mi finndina hakkillaaji mon faa miccito-don dum so mido heddi foofude. ¹⁴Sabi mido anndi mi booyataa e aduna hankasen, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam nii. ¹⁵Kaa mi wadan ko mbaaw-mi fuu, yalla so mi iwii doo, odon mbaawa miccitaade kulle dee wakkati fuu.

No haala annabaabe tabitiri e Almasiihu

¹⁶Nde min anndini on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde mum ndee, min njokkaali fillaaji jeejufi iwdi e yimbe. Gite amen jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷O hokkaama teddeengal e darja iwde e Laamdo Baabiraado oo wakkati nde daande Laamdo jom darja mawdo oo wii: «Oo doo yo Biyam korsudo mo ceyortoo-mi.» ¹⁸Nden daande woni nde min nani iwnde dow kammu, minen e ko'e amen, sabi miden ngondunoo e makko to dow haayre seniinde too.

¹⁹Dum fuu beydani min kasen tayorde ko annabaabe bee kaalnoo koo. Odon nii ngafa ko moyyi e wattude hen hakkillaaji moodon, sabi konngi maabe ana wa'i no lampa pooynoowa ley nimre, faa nde fajiri foynata, hoodere fajiri jalban ley berde moodon. ²⁰Kaa aranel hen fuu, anndee ko winndaa ley dewte annabaaku koo annabaajo oo loowaali dum hoore mum. ²¹Fay nde wootere

³1:19 *Hoodere fajiri* ndee woni Almasiihu, jaaynoowo ley berde goondinbe dum. Yeew Bannngol Yuhanna 22.16

Laamdo loowaali konngol mum e bii-aadama dow sago bii-aadama, kaa Ruuhu Ceniido wadi so annabaabe bee kaalti konngol iwrungol to Laamdo ngol.

Haala annabaabe peneebe e halkaare mum'en

2 No annabaabe peneebe ngorrūnoo e ley lepol Israa'iila ngol nii, hono non waajotoobe fenoobe ngorroyta e ley moodon. Be cooran e ley moodon jannde peneere halkoore. Be njeddan fay Kalfaado maβbe coottitinoodo be oo. Hono non be poodiranta ko'e maβbe halkaare yaawnde. ²Heewbe njokkan e njaahilaaku maβbe oo, baman faa laawol goonga ngol bonkee kammari been waajotoobe. ³Joote maβbe waddanan be haalde pene faa be jaagoroo on, kaa jukkungo maβbe saraama booyii, halkere maβbe ana doomi be.

⁴Miccitoro-don no Laamdo sobbinti-naali malaa'ika'en luuttunoobe bee nii. Ko o wadi dee, o gey'ori be calali o wedii be ley nimre jahannama faa jannde darngal. ⁵Miccitoro-don duu no o sobbintiniraali aduna arano oo nii, ko o wadi dee, o reeni Nuuhu baajotoodo fooccitaare oo e njeddon wobbe, o wayli e dow yeddooβe Laamdo bee ilam tuufaanu. ⁶Laamdo sarii geelle didi Sodooma e Gomoora, o halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, yalla ede laatanoo yeddooβe Laamdo warooβe bee misaalu. ⁷E ley hen, o danndii Luudu poocciido cupludo sanne saabe njaahilaaku bonbe bee. ⁸Oon poocciitido koddunoodo e maβbe, bernde mum moy'unde ndee ana mettannoo jalooma beetudo fuu saabe golleeji maβbe bondi di mo yiyata e di mo nanata.

⁹Dum fuu ana holla, Joomiraado ana waawi reenude dwtaniibe dum bee iwde e torraaji ittooji koro maβbe, ana waawi kasen resande oojiibe bee jukkungo faa jannde darngal, ¹⁰wanaa haala dogooβe caggal gidaade yonki cobude, hoynube hooreyaaku Joomiraado bee.

Been waajotoobe fenoobe kulataa gacce, ana kaawtii, ana mbonkoo tedube wonbe dow kammu bee. ¹¹Kaa malaa'ika'en bee e burde be semmbe e baawde fuu mbonkataako be faa kiitoo be yeeso Joomiraado. ¹²Kaa been yimbe, be ngalaa hakkille no daabaaji ladde njogoraaki hakkille nii, dimiraadi faa loohee mbaree. Ebe mbonkoo ko be anndaa, dum wadi so be kalkirte no daabaaji mbardetee nii. ¹³Hono non be kebirta njobdi oojaare maβbe. Be gacce moodon, be ella moodon, sabi fay fijirde bonnde jalooma ana wela be. So be njooddike e moodon e ley kawrital jaamdu, ebe mbelee e jamma maβbe. ¹⁴Be kaabataa yeewde rewbe jananbe, be noottataa wadude junuubu, koydo yonki fuu be koomtan dum. Berde maβbe yo mboownaade e joote, be hudaabe Laamdo. ¹⁵Be celii laawol pooccingol ngol, be majjii saabe ko be njokki laawol Balaama¹ bii Bosora koo, jabudo oopaade saabe joote jawdi. ¹⁶Oon annabaajo felaama dow luuttal mum wakkati nde ndakiwa mum haaldiri e mum daande neddo, hadi dum wadude ko nuykaado wadata.

¹⁷Waajotoobe fenoobe bee yo bulli di ngalaa ndiyam, be duule de henndu soggata, nimre burnde fuu niβbude be ndesanaa. ¹⁸Be ndaarii seytoraa yimbe e dow konngi mawdi boli. Be mbirfintinii yaltube ko booyaali hakkunde majjube bee faa be njokkintina dum'en gidaade

¹2:15 **Balaama** jannini kaananke ngeenndi mbiyeteendi Mo'ab oo seytaade Israa'ilankoobe faa be naata e jeenu kajum e dewal tooruuji.

njaahilaaku gonde e yonki. ¹⁹Ebe podana been ndimaaku tawee kambe e ko'e mabbe be maccube bonannda, sabi gooto fuu yo maccudo ko jaalii dum. ²⁰So tawii e anndal Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en oo be ndadiri e tuundi aduna, so be mbirfitiima e mayri kasen faa ndi jaalike be, no be mbattinirra nii ana furi no arannde nii bonde. ²¹Tawee be anndaalino laawol foocitaare ngol fey furi anndude ngol faa gasa so duurtoo yamiroore seniinde nde be ndokkanoo ndee. ²²Ko hewtii be koo sellinii dii tindni: «Rawaandu paamtan tuurre mum.» Wiyaama kasen: «Ngiroowu lootaado talloto e loope.»

Haala gartol Joomiraado

3 Sakiraabe am horsube, oo woni bataaki didafo mo mbinndan-mi on. E ley didi dii fuu, mido yidi heydintinde e hakkillaaji mon anniyaaji lobbi faa miccito-don, ²haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo gila ko booyi, kapum e ko Joomiraado men kisinoowo oo yamiri, ko nelaabe e mon anndini on koo. ³Adee anndude dum doo: e palaade cakitotoode dee, jaayroobe yimbe jokkuba gidaafe yonki mum'en bee ngaroyan. Be njaayran on, ⁴be mbiya: «Hono fodoore gartol makko ndee laatii? Sabi gila e njaatiraabe faa jooni, huunde fuu ana worri e alhaali mum hono no worrunoo gila e fufdoode aduna nii.» ⁵Ebe ndaara yeggitidde Laamdo tagiri kammu e leydi fuu konngol muudum. O tagiri leydi ndii ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam, ⁶e majjam kasen, aduna oo halkorii ilam tufaanu. ⁷E konngol makko ngol kasen, kammu e leydi jamaanu kawru-den oo ndesanaama yiite faa jannde dargal, nde yeddube Laamdo bee kalketee ndee.

⁸Sakiraabe am horsube, pati njeggi-ton oo goonga: to Joomiraado, jalooma

gooto ana wa'i hono no duubi ujunere nii, kaa duu duubi ujunere ana mba'ani mo hono no jalooma gooto nii. ⁹Joomiraado taadintaa tabintinde fodoore mum no yoga yimbe paamirra taadugol nii, o mupando on tan sabi o yidaa fay gooto halkoo. Ko o yidi dee, yimbe fuu ngarta e makko, tuuba. ¹⁰Kaa jannde gartol Joomiraado ndee juhiraan en no gujjo juhira nii. Oon wakkati, dillere mawnde wadan, kammu oo timman. Kudde kam-munkooje fuu kalkoto ley yiite. Leydi ndii e golleeji gondi e mum fuu bannginte sarete.

¹¹Haya so tawii dum fuu hono non dum halkortoo, ofon kaani jokkude laawol ceniingol! Odon kaani wuurdude kulol Laamdo ¹²so tawee ofon ndooma ofon ngolla faa jalaande Laamdo ndee warda no yaawiri nii! Oon wakkati, kammu hubban halkoo, kudde kam-munkooje fuu taayan ley yiite. ¹³Kaa eden ndoomiri no Laamdo fodiri nii: kammu keso e leydi keyri do foocitaare tawetee.

¹⁴Tawee deen kulle ndoomaten, sakiraabe am horsube, coobee yalla Joomiraado ana tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi on ngalaa ella. ¹⁵Paamon mupal Joomiraado meeden ngal ana newnana on kisindam. Non saki-ike men Pool korsudo oo winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku nii. ¹⁶Non o winndiri dum e bataakiji makko dii fuu. Bataakiji makko dii ana njogii konngi di maanaa mum tidi faamude, di yimbe famarbe jannde e hoybe yonki ley goondinal mabaylitata koro mum, hono no be ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi dii duu nii. Kambe ngaddanta ko'e mabbe halka-are. ¹⁷Kaa onon sakiraabe am horsube, nde wonnoo on kumpitaama dum gila jooni, ndeentee pati bonbe bee nabora on e majjere mum'en so njoppon do tabitinno-don doo. ¹⁸Mawron e ko

anndu-don Joomiraado men Iisaa Al-
masiihu kisinoowo en oo koo e ko kebu-
don moy'ere mum koo! Yo teddeen-

gal woodan mo gila jooni faa abada!
Aamiina!

Bataaki Yuhanna arano

Haala Konngol dokkoowol yimbe nguurndam

1 Miden mbinndana on haala neddo goodudo gila puddoode.[§] Min nani haala makko, min njiiri mo gite amen, min taykike mo, min memirii mo juude amen. Kanko woni Konngol dokkoowol yimbe nguurndam. ²Nguurndam dam bannginaama min njii dam, dum saabii so miden kaalana on haala majjam. Dam nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiraado dam min bannginanaa, dam min kaalanta on haala mum jooni. ³Ndennoo, ko min njii e ko min nani min kaalanta on onon duu, yalla odon ndeentira e amen hono no min ndeentiri e Baabiraado e Biyum Iisaa Almasiihu nii. ⁴Dum min mbinndanta on, yalla seyo men ana hiiba.

No Laamdo holliri yo fooyre

⁵Kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala mum oo, an-nii: Laamdo yo fooyre, nimre fuu walaa e mum. ⁶So en mbii eden ndeentii e makko, kaa tawee e nimre ngon-den, en penii, goonga walaa e golle men. ⁷Kaa so e fooyre nguur-den no o worri e fooyre kanko e hoore makko nii, nden en ndeentii enen e ko'e men, kasen duu yi-iyam Biyiiko Iisaa laabbinan en e tuundi fuu.

⁸So en mbii en luuttaali, en njaayrii ko'e men, en ngalaa e goonga. ⁹Kaa so en njaadiranii Laamdo luutti men, o yaafoto en, o laabina en e tuundi fuu. Sabi kanko, o koolniido, o poocciido.

¹⁰So en mbii en luuttaali, en njogorike Laamdo yo penoowo, konngol makko naataali e men.

No Almasiihu laatorii ballo men

2 Sukaabe am, mi winndanii on dum, pati on luutti. Kaa so won luuttudo, eden njogii balloowo do Baabiraado, oo woni Iisaa Almasiihu poocciido oo. ²Kanko hokitiri yonki makko yalla luutti men ana njaafee, wanaa luutti men enen tan, luutti aduna oo fuu.

Haala yidondirde

³Ko anndinta en eden anndi Laamdo dee, haybude jamirooje mum. ⁴Biido «mido anndi mo», tawa haybataa jamirooje makko, joomum yo penoowo, walaa e goonga. ⁵Kaa kaybudo konngol Laamdo ngol, jilli Laamdo ana kibbi e mum jaati. Nii anndirten eden jiiibi e makko. ⁶Biido ana jiiibi e makko, ana haani wuurda no Almasiihu wurdunoo nii.

⁷Sakiraabe am horsube, ko mbinndanmi on koo wanaa yamiroore heyre, yo yamiroore booynde nde keb-don gila arannde. Nden yamiroore booynde woni konngol ngol nan-don ngol.** ⁸Dum e taweede, yamiroore booynde nde mbinndanmi on ndee, nde heyre duu, goonga mayre ana bannga e Almasiihu, ana bannga e mon, onon duu. Sabi nimre ana timma, fooyre jaati ndee tawi fuddii yaaynude. ⁹Biido e fooyre woni, tawi ana wapi sakiike mum, oo kaa e nimre woni faa hannde. ¹⁰Jiddo sakiike mum e fooyre woni, walaa ko fergitata dum. ¹¹Bajudo sakiike mum e nimre woni ana wummbiloo, anndaa to yahata sabi nimre wumnii dum.

§1:1 *Goodudo gila puddoode oo* yo Iisaa. (Yeew Linjiila ngedu Yuhanna 1.1-18 duu.)

**2:7 *Yamiroore ndee* yo yidondirde.

Haala waasude yidude aduna

¹² Sukaabe, mido winndana on sabi luutti mon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraabe, mido winndana on sabi ondon anndi goodudo gila e pudfoode oo.

Jokolbe, mido winndana on sabi on njaalike Ibiliisa Bondo oo.

¹⁴ Sukaabe, ko mbinndiran-mi on dee, saabe ondon anndi Baabiraado. Baabiraabe, ko mbinndiran-mi on dee, saabe ondon anndi goodudo gila e pudfoode oo.

Jokolbe, ko mbinndiran-mi on dee, saabe ondon njogii semmbe, konngol Laamdo ngol jiiibii e mon, kasen duu on njaalike Bondo oo.

¹⁵ Pati njidee aduna, kapum e ko woni e mum fuu. Sabi jiddo aduna waawaa yidude Baabiraado. ¹⁶ Sabi huunde fuu ko woni e aduna banngal gidaade yonki e ko darii e yitere e haawtaade banngal jawdi, jeyaaka e Baabiraado, dum fuu e aduna jeyaa. ¹⁷ Aduna e muuyooji mum fuu timman, kaa gadooowo sago Laamdo duumoto faa abada.

Jeertaango dow konnee'en Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoođe aduna oo badike. On nanii konnee-Almasiihu waran. Haya, jooni konnee'en-Almasiihu heewbe annii. Dum anndir-den timmoođe dee. ¹⁹ E men jaati be iwata, kaa be njeyanooka e men. Sabi kambe, sinndo e men be njeyanoo, be keddodotono e men. Kaa dum hollata kambe be fuu be njeyanooka e men. ²⁰ Kaa onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fuu ondon anndi goonga. ²¹ Mi winndiranaali on saabe on anndaa goonga. Ko mbinndiran-mi

on dee, saabe ondon anndi goonga. Kasen duu ondon anndi fenaande fuu walaa e goonga. ²² Ndennoo, homo woni penoowo? Jeddudo Iisaa yo Almasiihu, kapum woni penoowo.†† Jeddudo Baabiraado e Bajjo oo fuu yo konnee-Almasiihu. ²³ Sabi jeddudo Bajjo oo walanaa Baabiraado oo, ceedaniido Bajjo oo fuu ana woodani Baabiraado oo duu. ²⁴ Onon, tiidde e ko nan-don gila arannde koo. Haala ka nan-don gila arannde kaa, so jiiibii e mon, onon duu on jiiiban e Bajjo oo, on jiiiban e Baabiraado oo. ²⁵ Kasen duu, ko Almasiihu fodani en dee, nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum banngal yimbe majjinoobe on. ²⁷ Kaa onon, Ruuhu Ceniido mo o hokki on oo, ana jiiibi e mon, fotaa ko njanngine-don. Sabi Ruuhu makko oo jannginta on huunde fuu, kanko Ruuhu oo goonga o jannginta on, wanaa fenaande. Ndennoo, jiiibee e Almasiihu no Ruuhu mum oo jannginiri on nii.

No laatori-den biibbe Laamdo

²⁸ Jooni sukaabe am, jiiibee e Almasiihu, yalla eden ndardoo yeeso makko rafi kulol, pati kersen jannde gartol makko. ²⁹ So on anndii Laamdo yo pooc-citiido, tayoree mo gollleeji mum pooc-citii fuu yo biyiiko.

3 Yeewee no Baabiraado foti yidirde en, faa noddire-den biibbe Laamdo. En biibbe mum jaati. Ko hadi aduna oo anndude en dee, o anndaa Baabiraado. ² Sakiraabe am horsube, jooni en biibbe Laamdo. Ko laatoto-den koo, bannginaaka tafon. Kaa eden anndi nde Almasiihu banngii, en nanndan e mum, sabi en njiiyan mo kanko e hoore makko no o worri nii jaati. ³ Joonndoriido dum e

††2:22 So neddo yeddii Iisaa yo Almasiihu, yeddii o kaananke, yeddii o kisinoowo duu.

makko fuu, laɓɓiniran hoore mum no Almasiihu laabiri nii.

⁴Golludo ko boni fuu, luuttii Sariya Laamɗo. Sabi gollude ko boni yo luuttude Sariya. ⁵Oɗon anndi Almasiihu ɓanngirii faa roondanoo en luutti men. Kapum, luutti ngalaa e mum. ⁶Niibudo e makko fuu, heddataako e luutti. Luuttoowo fuu, yiyaali mo, anndaa mo.

⁷Sukaabe am, pati fay gooto majjina on! Golloowo ko foocitii yo poocitiido, hono no Almasiihu worri yo poocitiido nii. ⁸Kaa luuttoowo yo nedɗo Ibiliisa, sabi Ibiliisa ana luutta gila e puɗɗooɗe. Saabe majjum Bii Laamɗo oo wardi faa halka gollleeji Ibiliisa. ⁹Laatiido bii Laamɗo fuu heddataako luuttude, sabi Ruuhu Laamɗo ana jiiɓi e mum. Joo-mum waawaa heddaade luuttude, sabi yo bii Laamɗo. ¹⁰Ko seenndata ɓiɓɓe Laamɗo e ɓiɓɓe Ibiliisa dee, mo gollataa ko foocitii fuu, wanaa nedɗo Laamɗo. Mo yidaa sakiraabe mum duu, hono non worri.

Haala jilli

¹¹Oo woni kabaaru mo nan-don gila arannde oo: njidondiren. ¹²En kaanaa wa'ude no Kaabiila jokkudo Ibiliisa Bondo oo so wari mijum nii. Kodum wadi so o wari dum? O wardii dum kammari golle makko yo bondo, mo mijiiiko oo kaa yo lobbo. ¹³Ndennoo sakiraabe, pati kaayne-don so aduna oo wajii on. ¹⁴Ko njid-den sakiraabe men koo, ɓannginani en en njaalike maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike mum fuu, heddiike yo maayɗo. ¹⁵Nedɗo fuu ɓajudo sakiike mum, jaadii hoore. Oɗon anndi jaadudo hoore, nguurndam nduumiidam walanaa dum.

¹⁶No anndirten ko woni jilli dee, Almasiihu hokkitirii yonki mum kammari men. Ndennoo enen duu, eden kaani hokkitirde yonkiiji men kammari sakiraabe men. ¹⁷So jogiido nguure

hitaande yii sakiike mum yo kasindindo, yurmaaki dum, hono jilli Laamɗo mbaawiri jiiɓirde e mum? ¹⁸Sukaabe am, pati jilli men laato haala bola tan, njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰Nii anndirten e goonga ngon-den. Kasen duu so berde men pelii en, en mbaaltinan de yeeso Laamɗo, sabi Laamɗo ɓuri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹Ndennoo sakiraabe am horsuɓe, so nii berde men pelaali en, en tawdataake e kulol yeeso Laamɗo, ²²o hokkan en ko jaagi-den mo fuu, sabi en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³Yamiroore makko yo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oo, kapum e yidondirde hono no o yamiri en nii. ²⁴Kayboowo jamirooje Laamɗo fuu, ana jiiɓi e Laamɗo, Laamɗo duu ana jiiɓi e mum. Ruuhu mo o hokki en oo, kapum anndinta en omo jiiɓi e men.

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

4 Sakiraabe am horsuɓe, baajotoodo fuu biido Ruuhu Laamɗo ana e mum, pati ngoondinee dum faa koron yalla Ruuhu Laamɗo jaati woni e mum naa wanaa. Sabi annabaabe peneɓe heewɓe caakike e aduna oo. ²Anni no anndirton Ruuhu Laamɗo ana e nedɗo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatike nedɗo fuu, oon, Ruuhu Laamɗo ana e mum. ³Kaa mo jaɓanaali Iisaa fuu, Ruuhu Laamɗo walaa e mum. E konnee-Almasiihu iwi. On nanii haala garol konnee-Almasiihu oo. Oon, ana ley aduna oo gila jooni. ⁴Sukaabe am, onon, on yimɓe Laamɗo, on njaalike annabaabe peneɓe ɓee. Sabi Ruuhu gondo e mon oo ɓuri semmbe diina gondo e aduna oo. ⁵Been annabaabe peneɓe, ɓe adunankooɓe. Saabe majjum, haala mbonka ɓe kaalata, aduna oo ana hettinanoo ɓe. ⁶Enen, en yimɓe Laamɗo, anndudo Laamɗo fuu hettinanto en. Mo wanaa nedɗo Laamɗo het-

tinantaako en. Nii ceenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala jilli Laamdo

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, njidondiren, sabi jilli e Laamdo iwi. Mo jilli ngoni e mum fuu yo bii Laamdo, ana anndi Laamdo. ⁸ Mo jilli ngalaa e mum oo anndaa Laamdo, sabi Laamdo e hoore mum jaati anndini en ko woni jilli. ⁹ Ko Laamdo ɓannginirani en jilli mum dee, ko o neli Biyiiko Bajjo ley aduna oo koo, yalla eɗen kebira nguurndam saabe mum.

¹⁰ Ko njidu-ɗen Laamdo koo anndintaa en jilli. Ko anndinta en jilli dee, Laamdo yidi en. E ley jilli makko ɗii o nelii Biyiiko faa hokkitira yonki mum yalla luutti men ana njaafee. ¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamdo yidiri en nii koo, enen duu, eɗen kaani yidondirde. ¹² Fay gooto yiyaali Laamdo abada. So en njidondirii, Laamdo jiiɓan e men, kasen duu jilli mum kibɓii e men.

¹³ Hono anndirten eɗen jiiɓi e makko, kanko duu omo jiiɓi e men? Ko o hokki en Ruuhu makko oo koo. ¹⁴ Minen e ko'e amen, min njii Bajjo oo, miden kaalana on Baabiraado oo neli mo faa o hisina aduna oo. ¹⁵ Jaɓudo Iisaa yo Bii Laamdo fuu, Laamdo jiiɓan e mum, kapum duu jiiɓan e Laamdo. ¹⁶ Enen, en anndii jilli ɗi Laamdo yidi en ɗii, en koolike ɗi. Laamdo e hoore mum jaati anndini en ko woni jilli. Niiɓudo e jilli fuu, e Laamdo jiiɓi. Laamdo duu jiiɓan e mum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i nii, hono non enen duu kaan-ɗen wa'ude e oo ɗoo aduna. Nii woni no jilli ɗii kibɓiri e men, pati kulen jannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley jilli, jilli kibɓuɗi ittan kulol. Sabi kulol yo jukkungo doomi, kasen duu gondudo e kulol fuu, jilli Laamdo kibɓaali e

mum. ¹⁹ Enen, ko o adii yidude en koo, wadi so njidondir-ɗen. ²⁰ Biido «mido yidi Laamdo», so tawi ana waji sakiike mum, yo penoowo. Sabi mo yidaali sakiike mum mo yiyata, waawaa yidude Laamdo mo yiyaali. ²¹ Jiddo Laamdo fuu, yo yidu sakiike mum duu. Ndee ɗoo yamiroore, Almasiihu waddani en ɗum.

Haala goondinde Bii Laamdo

5 Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatike bii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyiiko duu. ² No anndirten eɗen njidi biɓɓe Laamdo dee, ko njid-ɗen Laamdo so njokku-ɗen jamirooje mum koo. ³ Sabi haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabi ko iwi e Laamdo fuu, jaaloto gidaade yonki. Goondinal men njaalorto-ɗen ɗe.

⁵ Homo jaalotoo gidaade yonki? Walaa fuu jaalotoodo gidaade yonki so wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam.†† Wanaa e ndiyam tan o wardi, o wardii e ndiyam e yiyam fuu. Ruuhu oo duu hollata ɗum, sabi Ruuhu oo woni goonga. ⁷ Sabi kulle tati ana kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ ɗum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam, seedaaku majje oo duu yo gooto. ⁹ Eɗen njaɓa seedaaku yimɓe, kaa seedaaku Laamdo oo ɓuri semmbe. Sabi kanko woni mo Laamdo haali haala Biyum. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii oon seedaaku e ley ɓernde mum. Mo goondinaali Laamdo, kapum jogorike Laamdo yo penoowo, sabi jabaali seedaaku mo Laamdo haali haala Biyum oo. ¹¹ Dum woni seedaaku oo: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, ɗam nguurndam ana e Biyiiko oo. ¹² Goodando Bii Laamdo oo

††5:6 *Ndiyam ɗam* woni ndiyam lootogal batisima. Yiyam ɗam ana hollita maayde Iisaa.

fuu, hebii nguurndam dam. Mo walanaa dum, hebaali dam.

Baynondiral

¹³ Onon goondinbe Bii Laamdo oo bee, mi winndanii on dum, yalla odon tayora on kebii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii ndee hoolaare do makko: so en nduworike huunde hakke muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko nduwi-d'en koo, nde wonnoo eden anndi omo jaabanoo en duwaawu men.

¹⁶ Ndennoo, so won jiid'o sakiike mum ana luutta luuttal ngal waddantaa neddo maayde, o jaaganoo dum Laamdo, Laamdo duu hokkan dum nguurndam. Kaa won luuttal gaddoowal maayde. Mi

wiyaali jaagoro-d'on saabe ngal luuttal. ¹⁷ Oo'naare fuu yo luuttal, kaa wanaa luuttal fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi bii Laamdo fuu heddataako e luutti, sabi Bii Laamdo oo ana hayba neddo oo, Ibiliisa Bondo oo memataa mo.

¹⁹ Eden anndi en yimbe Laamdo, aduna oo fuu annii e maral Bondo oo.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkille mo anndiren deweteedo goongaraajo oo. Jooni eden njeyaa e goongaraajo oo, sabi eden niibi e Biyiko Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaraajo oo, kanko woni nguurndam nduumiidam. ²¹ Sukaabe am, ndeenee ko'e mon e deweteedo goddo.

Bataaki Yuhanna dīdābo

1 Miin mawdo deental goondinbe winndi oo bataaki faade e debbo teddudo[¶] mo Laamdo subii. Mido jowte, aan e biɓbe maa fuu, onon be njidiri mi goonga. Wanaa miin tan yidi on, andube goonga oo bee fuu ana njidiri on² saabe goonga gondo e men, duumotoodo e men faa abada oo. ³Laamdo Baabiraado men e Biyum Iisaa Almasiihu yurmoto en, hokkan en moy'ere e jam kammari goonga e jilli.

Haala goonga e jilli

⁴Mi seyike sanne ko kumpitii-mi won biɓbe maa jokkirbe goonga oo no Baabiraado yamiri en nii. ⁵Jooni, debbo teddudo, mido ndaarde, njidondiren. Ko mbinndan-an-maa-mi koo wanaa yamiroore heyre, dum yamiroore nde keɓu-ɗen gila arannde. ⁶Ko woni jilli dee, haybude jamirooje Laamdo. Nden yamiroore woni nde kaan-ɗon hay-

birde no nanir-ɗon dum gila arannde nii. ⁷Sabi majjinoobe heewbe caakike e aduna oo. Be njabaali Iisaa Almasiihu warii laatike neddo. Baado no maɓbe nii fuu yo majjinoowo yo konnee-Almasiihu. ⁸Kaybee ko'e mon, pati golle mo ngollu-ɗon oo mursee, keɓon mbarjaari kibbundi. ⁹Sabi mo piibaali e laawol Almasiihu ngol, walanaa Laamdo. Niibudo e maggol ana woodani Baabiraado e Bajjo oo fuu. ¹⁰So won gardo e mon ana waajoo ko waldaa e laawol ngol, pati njabbee dum e ley galleeji mon, pati fay njowtee dum. ¹¹Sabi jowtudo mo fuu, kapum e makko laatike gootum.

Baynondiral

¹²Ko kaan-mi haalande on koo ana heewi, mi yidaa winndande on dum fuu e ɗerewol. Kaa mido yeloo warde to mon, kaalden hunduko e hunduko, yalla seyo men ana hiɓɓa.

¹³Haya, biɓbe sakiike maa debbo mo Laamdo subii oo ana njowte.

[¶]1:1 *Debbo teddudo oo* e biɓbe mum yo deental goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓo

1 Miin mawɗo deental goondinɓe winndi oo bataaki faade e Gayus sakiike am korsudo mo njidir-mi goonga oo.

²Sakiike am korsudo, mido yeloo kebaa neema e cellal, no hakkille maa deeyiri e Laamdo nii. ³Hee mi seyike nde yoga e sakiraaɓe ngari kaalani kam no tiinnori-daa e goonga e no njokkir-daa mo nii. ⁴Seyo fuu buranaa kam ko nan-mi biɓɓe am ana njokki goonga oo koo.

Haala ballal faade e sakiraaɓe

⁵Sakiike am korsudo, golle lobbo mo ngollantaa sakiraaɓe ɓee, fay ɓe a anndaa ɓee,^{§§} ana hollita a koolniido. ⁶Be kaalii haala jilli maa yeeso deental goondinɓe. So a jokkii yoobinde ɓe ko ɓe kasindini e laawol maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamdo nii, a waɗan ko moyyi. ⁷Sabi kamɓe, saabe Almasiihu ɓe immorii laawol ngol. ɓe ndaardaali yimɓe ɓe ngoondinaali Iisaa ɓee fay huunde. ⁸Ndennoo, enen goondinɓe Iisaa, eden kaani wallude hono been yimɓe, yalla eden ngollida e maɓɓe goonga.

No Diyoterefes e Demeteriyus ngorri

⁹Won ko mbinndu-mi faade e deental goondinɓe ngal, kaa Diyoterefes, muuyɗo arinde hoore mum oo, jaban-taa kam. ¹⁰Saabe dum, so mi warii, mi hollan ko o waɗata koo e no o bonkortoo min nii. Wanaa dum tan: o jabɓataako sakiraaɓe hobɓe ɓee, kasen duu yidube jabɓaade ɓe ɓee, o haɗan dum, o ribba dum'en e deental goondinɓe ngal.

¹¹Sakiike am korsudo, pati pemmbu ko boni, pemmbu ko moyyi. Gaɗoowo ko moyyi fuu yo nedɗo Laamdo. Gaɗoowo ko boni anndaa Laamdo. ¹²Demeteriyus yo nedɗo lobbo sabi omo niibi e goonga. Yimɓe fuu ana kaala haala makko lobba. Minen duu, miden njabi dum, aɗa anndi seedaaku amen yo goonga.

Baynondiral

¹³Ko kaan-mi haalande ma koo ana heewi, mi yidaa winndude dum fuu e ɗerewol. ¹⁴Mido yeloo yiide ma ko badii, kaalden hunduko e hunduko.

¹⁵Gidiraabe maa wonɓe doo ɓee ana njowte. Mido jowta gidiraabe ɓee fuu, gooto gooto. Aan e jam!

§§1:5 *Sakiraaɓe ɓee* yo saakoɓe Kabaaru Lobbo oo.

Bataaki Yahuuda

1 Oo bataaki ga am iwri, miin Yahuuda, maccudo Iisaa Almasiihu mi mijii Yaakuuba. Mi jowtii on, onon noddaabe horsube e Laamdo Baabiraado men bee, onon reenaabe faa gartol Iisaa Almasiihu. ²Yo Laamdo hebbin e mon yurmeende mum e jam mum e jilli mum!

Jeertaango dow janninoobe fenooße

³Sakiraabe am horsube, mido yidunoo faa sanne winndande on banngal kisin-dam dam ndeentu-d'en e mum en fuu dam. Kaa jooni mi yii ana tilsi mi winda faa mi suusina on kabano-don laawol goondinal dokkaangal seniibe fuu cilol gootol key'owol yimbe jamaanuji dii fuu. ⁴Sabi won sooriibe e deental ngal, be jukkungo mum'en winndaa gila ko booyi. Be yeddoobe Laamdo, be waylitoobe moy'ere Laamdo ndee faa laatooyamiroore njaahilaaku, be yeddoobe Joomiraado men Iisaa Almasiihu Kalfaado men gooto oo.

⁵Jooni, mido yidi miccintinde on dum doo, fay so taweede on kumpitaama faa laabi: ko Joomiraado danndi yimbe mum to leydi Misira too koo, o saktike halkude be ngoondinaali e ley mabbe bee. ⁶Miccitoro-don duu no yoga e malaa'ika'en bee keddaaki do njamiranoo doo nii, ko be ngadi dee, be njoppu dard'e mabbe. Saabe dum Joomiraado heddi be ley nimre faa kiiti nannde darngal, geyyi be geyyelle duumide. ⁷Kasen duu, Sodooma e Gomoora e geelle piliide dum'en ngadirii njaahilaaku no malaa'ika'en bee ngadiri nii, de nguurdiino e tuuyooji di kaanaa

wadeede. E ley dum de laatanike yimbe fuu jeertaango jukkungo yiite duumiinge ngee.

⁸Dum e taweede, sooriibe e mon tuugiibe ko njii e ley koydi mum'en bee, ana cobina caldi mum'en, ana koyna hooreyaaku Joomiraado, ana mbonkoo teddube wonbe dow kammu bee. ⁹Jaka fay Miikaa'iilu, mawdo malaa'ika'en oo, bonkaaki Ibiliisa nde be nduddunoo banngal ireede tew Muusaa oo ndee. O jabaali bonkaade Ibiliisa faa o wullanoo dum, ko o wii dum dee: «Yo Joomiraado hiite.» ¹⁰Kaa been yimbe ana mbonkoo kudde de be anndaa dum'en, ko be anndi koo jaati woni ko halkata be. Dum woni tuuyooji mabbe, ana wa'i hono tuuyooji daabaaji ladde nii. ¹¹Kaari! Be njokkii laawol Kaabiila. * Be ngadii ko'e mabbe e majjere Balaama,† yalla ebe keba jawdi. Be kalkoto e murtugol mabbe no Koora‡ halkorii nii. ¹²Kambe ngoni ella kawrital naamdu moodon, sabi ayiibe be naamirta, kasen duu ko'e mabbe tan be killaa. Be duule de ngalaa ndiyam de kenuuli coggata, be ledde yaawnde de ngalaa ko tebetee, doofaade, baatud'e fey. ¹³Ebe yufina gacce mabbe no bempjee geeci piyotoode yufinirta ngufu nii, be koode jiilotoode, nimre burnde fuu niibude be ndesanaa faa abada.

¹⁴Henok taanii Aadama jeddabo oo sappinoke kabaaru mabbe gila ko booyi, wii:

«Yeewee Joomiraado ana warda e malaa'ika'en mum seniibe ujunaaji ujunaaji

¹⁵faa sara yimbe fuu.

O hollitan bonbe bee golle mum'en fuu no foti bonde,

*1:11 *Kaabiila* yo bardo mijum Haabiila.

†1:11 Yeew 2 Piyeer 2.15

‡1:11 Gorko biyeteedo *Koora* murtini yimbe Israa'iila nde Muusaa haybannoo be ley ladde ndee.

o hollitan be geddi fuu di been luuttoobe yeddoobe Laamdo kaali.»

¹⁶Been yimbe yo bonnoobe moyyere, woytotoobe, jokkoobe gidaade yonki mum'en, ebe mantoo, ebe mana wobbe yalla ebe keba ko be njidi.

Haala nibude nguurndam dow goondinal

¹⁷Kaa onon sakiraabe am horsube, miccilee konngi di nelaabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu bee cappinoo dñi.

¹⁸Nii be mbiiri on: «E cakite jamaanu, jaayroobe yimbe, jukkube gidaade yonki mum'en bonde ngaroyan.»

¹⁹Kambe ngoni seenndoobe yimbe, miilooji adunankooji be njogii, Ruuhu Laamdo oo walaa e mabbe. ²⁰Kaa onon sakiraabe am horsube, mahee nguurndam mon dow goondinal moodon cattungal senaade ngal,

keddee e jaagaade Laamdo e dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹Keddee e jilli Laamdo tawa odon ndoomti yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu naboore on to nguurndam nduumiidam. ²²Njurmee yoga yimbe wonbe e sikke, ²³ndiwtee yoga mabbe iwde e yiite, ndanndon be. Wobbe bee noo, njurmoro-don be e dow jeertagol, nefon fay saaya ka terde mabbe comni kaa.

²⁴⁻²⁵Laamdo ana waawi reenude on e tarataraade, ana waawi darnude on yeeso teddeengal mum, tawee niijoore walaa e mon, on seyibe. Yo teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oo, gila huunde fuu tagaaka faa jooni, faa abada abadin. Aamiina!

Banningol

*ngol Iisaa Almasiihu
banningani Yuhanna*

1 Dewtere ndee ana moofti kulle de Iisaa Almasiihu banningi. Laamdo banningani mo dee kulle faa o holla maccube mum bee ko warata booyataa. Iisaa neli malaa'ika mum faa humpita dum maccudo makko Yuhanna. ²Oon duu seettiima huunde fuu ko yii, dum woni, o haalii konngol Laamdo ngol, o seedii e dow Iisaa Almasiihu oo huunde fuu ko o yii. ³Neddo fuu janngudo ndee dewtere annabaaku welii hoore. Neddo fuu kettiniido nde so jokki ko winndaa e mayre koo welii hoore, sabi wakkati mo kulle dee ngadata oo badiima.

Misaalu faade e deente goondinbe jeddi

⁴Miin Yuhanna winndi oo doo bataaki faade e deente jeddi goondinbe gonde e leydi Asiya dee. Yo on kebu moyyere e jam iwde e Laamdo goodudo, goodunoodo, garoowo oo, iwde e ruuhuujii jeddi gondi e yeeso bimmbeere makko laamu ndee dui, ⁵⁻⁶iwde e Iisaa Almasiihu, seedee koolniido e dow kulle dee oo, arano e wuurtineede hakkunde maaybe, laamiido kaanankooɓe aduna oo.

Yo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada, kanko yidi en so o yuppi yi-iyam makko, o tonngiti en iwde e tonngoode luuttal, o wadi en jeyaabe e laamu, o wadi en yottinoobe sadaka faa ngollanen Laamdo Baabiraado makko oo! Aamiina.

⁷Taykee, omo wara e duule. Yimbe fuu njiyan mo, fay yuwnoobe mo bee,

lepi aduna fuu cuɗlan saabe makko.

Hono non laatortoo! Aamiina.

⁸Joomiraado men Laamdo, goodudo, goodunoodo, garoowo, Jom Baawde oo, wii:

—Miin woni arano, miin woni cakito.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ana teddiniree

⁹Miin woni Yuhanna sakiike mon deentudo e mon torraaji, deentudo e mon laamu Iisaa Almasiihu, e mupidiido e mon mupal makko. Mi ribbanooma yaade ruunde wiyeteende Patamos saabe ko mbaajii-mi konngol Laamdo ngol e ko ceedanii-mi Iisaa koo.

¹⁰E ley Nalaande Joomiraado ndee,[†] keew-mi Ruuhu, nan-mi caggal am daande tekkunde no daande buututal nii ¹¹ana wiya:

—Ko njiyataa koo, wadu dum dewtere, neldaa nde deente goondinbe jeddi dee: deental Efeesunkooɓe e deental Simirnankooɓe e deental Pergamenkooɓe e deental Tiyatirankooɓe e deental Sardesankooɓe e deental Filadelfinkooɓe e deental Lawdikiyankooɓe.

¹²Njeeyii-mi yalla mido wiya kaal-doowo e am oo, njii-mi moottilaaji kanje jeddi, ¹³nanndoore neddo ana hakkunde majji, ana boornii saaya, ana habbi ganndilaawol kanje e becce mum. ¹⁴Leebi hoore makko ana ndawni far no haabu, naa no biraadam nii, gite makko ana njaaynira no metangal yiite nii, ¹⁵koyde makko ana delkira no jakawalle jalbirta so wadaama e yiite faa wojji coy nii, kasen duu daande makko ana wa'i no dillere ndiyam keewdam nii. ¹⁶Omo jogii e junngo makko jaamo ngoo koode jeddi, kaafaawi ki banngeejii mum didi fuu mbeli ana yalta e hun-

[†]1:10 Nalaande Joomiraado ndee woni pannde alan.

duko makko, yeeso makko ana delkira no naange jalbirta hakkunde naange nii.

¹⁷Nde njii-moo-mi ndee, caamu-mi yeeso makko mbaa-mi no maaydo nii. O fawi junngo makko jaamo e am, o wii:

—Pati hul! Miin woni arano, miin woni cakito, ¹⁸miin woni guurdo oo. Mi maayiino, kaa mido nii wuuri faa abada. Miin jogii baawde dow maayde e baawde dow laakaraa. ¹⁹Ndennoo, winndu ko njiyataa koo, dum woni ko wadata jooni koo e ko waroyta caggal mum koo. ²⁰Annii sirri koođe jeddi de njiyataa e junngo am jaamo dee, kapum e moottilaaji kanje jeddi: koođe jeddi dee yo malaa'ika'en deente goondinbe jeddi dee, moottilaaji kanje jeddi dui yo deente goondinbe jeddi dee.

Haala bataakiiji faade e deente goondinbe jeddi

Bataaki faade e Efeesunkoobe

2—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Efeesu, mbiyaa: «Annii haalaaji jogiido koođe jeddi e junngo mum jaamo, jahoowo hakkunde moottilaaji kanje jeddi:

²Mido anndi golleeji maa e mupal maa ley tampere. Mido anndi a hokkataa bonbe bee laawol, a ittii koro innditirteefee nelaabe bee a tawii be fenoofoe. ³A jom mupal, a torraama saabe innde am, dum e taweede yonki maa pawaali. ⁴Kaa mido felire dum doo: a yoppii jilli maa di njogino-daa arande dui. ⁵Ndennoo miccita no ngorrundo-daa gila a saamaali. Tuubu, ngolliraa no ngollirno-daa arande nii! So wanaa dum, so a tuubaali, mi waran e maa mi itta moottila maa e nokku mum.

⁶Kaa mido yarrani maa dum doo: ada waji golleeji jokkufe Nikola no mbajir-mi di nii. ⁷Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta

deente goondinbe dee koo! Jaaliido fuu, mi hokkan dum jaamde biibe lekki nguurndam ndariiki e alijenne Laamdo kii.»

Bataaki faade e Simirnankoobe

⁸—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Simirna, mbiyaa:

«Annii haalaaji biyeteedo arano e cakito, maaynoodo so wuurti oo:

⁹Mido anndi torra maa e baasal maa, tawee nee a arsukunte. Mido anndi bonnoobe innde wiyoofoe e ko'e mum'en be Yahuudiyankoobe tawee be nganaa. Ko be ngoni dee, be deental rewofoe Ibiliisa. ¹⁰Pati hul torra badiido hewtude ma. Tayka, yoga mon Ibiliisa wedoto dum ley kasu faa tewta seytaade on. On torrete balde sappo. Yo a laato koolniido faa maayde tawe hen, mi hokke teddeengal gondungal e nguurndam nduumiidam. ¹¹Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo! Jaaliido fuu, maayde didobere ndee memataa dum fey.»

Bataaki faade e Pergamenkoobe

¹²—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Pergame, mbiyaa:

«Annii haalaaji jogiido kaafaawi ki banngeeki mum didi fuu mbeli:

¹³Mido anndi nokku do kodu-daa, do Ibiliisa laamii doo. Ada tidi e innde am, a yankiraali goondinal maa e am fay wakkati nde Antipas seede am koolniido oo waraa ley mon ndee, dum woni do Ibiliisa hodi doo. ¹⁴Kaa won pelooje seeda de njogani-maa-mi: ada mujana yimbe wonbe hakkunde mon nandufe e Balaama. Kanko jangini Balaka seytaade Israa'iilankoobe faa jeena kapum e jaamde tewuuji cakkanaadi tooruji. ¹⁵Nii, jokkufe

yimbe Nikola ngorri hakkunde mon, jannde mabbe e golleeji mabbe fuu potu. ¹⁶Ndennoo tuubu, so wanaa dum, mi waran e maa jooni, mi habira e mabbe kaafaawi ngonki e hunduko am kii. ¹⁷Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo! Jaaliido fuu, mi hokkan dum naamdu suudiindu wiyeteendu < maanu >, mi hokkan dum kaayel danewel bindaangel innde heyre nde fay gooto anddaa so wanaa dokkaado dum.»

Bataaki faade e Tiyatirankooƙe

¹⁸—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Tiyatira, mbiyaa:

«Anni haalaaji Bii Laamdo mo gite mum njalbirta no metangal yite, mo koyde mum delkirta no jakawalle jarnaado nii:

¹⁹Mido anndi golleeji maa e jilli maa e goondinal maa e ballal ngal ngadan-daa wobbe, kapum e mupal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi dui buri aranndeeji dui heewde. ²⁰Kaa mido felire dum doo: ada mupana Yesabel, oo debbo biyoowo hoore mum annabaajo. Omo hoomta maccube am omo jangina dum'en fijirde e paamde tewu-ujj cakkanaadi tooruujj. ²¹Mi hokkii mo wakkati no mo tuubira, kaa o jabaali tuubude iwde e fijirde makko ndee. ²²Saabe majjum mi wedoto mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko bee duu, so tuubaali iwde e laawol makko ngol, torrete torraaji mawfi, ²³mi halkan bibbe makko duu. Deente goondinbe dee fuu anndan miin woni ittoowo koro hakkillaaji e berde, kasen duu mi yoban gooto e mon fuu hakke golle mum. ²⁴Kaa onon Tiyatirankooƙe heddiibe be njokkaali ngol laawol bee, be ngolliraali ko yoga inndirta <

sirriiji Ibiliisa luggi >, mido wiya on: wala donngal gonngal ngal pawanmi e mon ²⁵so wanaa yo on tiidu e ko njogi-don koo faa nde ngarmi fuu. ²⁶⁻²⁸Jaaliibe – dum woni wadoobe sago am faa timmoode bee – mi hokkan dum'en baawde de kebu-mi e Baabiraado am dee, faa be ndurda jaalepi dui loocol naawngol, be pusira di no mahoowo loode fusirta loode nii. Mi hokkan be hoodere fajiri ndee duu. ²⁹Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo! »

Bataaki faade e Sardesankooƙe

3—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Sardes, mbiyaa: «Anni haalaaji jogiido ruuhuujj Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golleeji maa, ada wiye a guurdo, tawee nee a maaydo. ²Jeerta cemmbindinaa seeda mo njogi-daa oo gila waataali, sabi mi tawaali fay gooto e golleeji maa ana hibbi yeeso Laamdo am. ³Ndennoo, miccita no kebir-daa e no nanir-daa Kabaaru Lobbo oo, tuubu ngolliraa mo. So a jeertaaki, mi wardan no gujjo nii, kasen duu a anndataa wakkati mo ngaran-mi mabbude ma. ⁴Kaa noo, ada jogii do Sardes doo yimbe be tuunninaali kaddule mum'en. Be boornotoo kaddule daneeje be njaada e am, sabi ebe kaandi hen. ⁵Hono non, jaaliido fuu boornotoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde mum e dewtere nguurdam ndee. Mi seedoto omo jeydaa e am yeeso Baabiraado am e malaa'ika'en mum. ⁶Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo!»

Bataaki faade e Filadelfinkoobe

⁷—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Filadelfi, mbiyaa: «Annii haalaaji ceniido goongirante, mo cokitirgal Daawuuda kaananke oo woni e junngo mum. So o udditii fay gooto uddataa, so o uddii fay gooto udditataa.

⁸Midó anndi golleeji maa. Tayka, mi udditii damal yeeso maa ngal fay gooto waawaa uddude. Aan e famfude semmbe fuu, a haybii kongol am, a yankiraali innde am. ⁹Haya, mi neldete jeyaabe e deental rewoobe Ibiliisa wiyooobe e ko'e mum'en be Yahuudiyankoobe tawee be fenooobe, be nganaa. Mi dooldiinan be be ngara be kujidoya e koyde maa. Nden be paaman mi yidii ma.

¹⁰Ko njamir-maa-mi mujaa koo, a mujii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata horde aduna faa itta koro yimbe fuu. ¹¹Mi badike warde. Tiidu e ko njogidaa koo pati fay gooto teeta deesewal maa jaalogal. ¹²Jaaliido fuu, mi wadan dum nuygal ley suudu Laamdo am seniindu, o yaltataa e mayru abada. Mi winndan e mum innde Laamdo am e innde ngalluure Laamdo am, dum woni Urusaliima keso iwoowo dow kammu to Laamdo am so jippoo oo, mi winndan e mum innde am heyre ndee. ¹³Jogiido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo!»

Bataaki faade e Lawdikiyankoobe

¹⁴—Winndu faade e malaa'ika deental goondinbe wonbe Lawdikiya, mbiyaa: «Annii haalaaji biyeteedo Aamiina oo, seedee koolniido goongirante, layli tagoore ndee fuu:

¹⁵Midó anndi golleeji maa, a wulaa a buubaa. Yo a laato guldo naa buubudo! ¹⁶Nde wonnoo ada forri a wulaa a buubaa, mi tuttete iwde e hunduko am. ¹⁷Ada wiya: « Mi galo, mi moobtii jawle, mi hasindinaa e fay huunde. » Tawee nee, a anndaa a naaddo hoore a jurminiido a baasudo a bumdo a koldo!

¹⁸Midó waaje: soodu e am kanje labbiniraado yiite, yalla ada heba jawdi, coodaa e am kaddule daneje boorno-daa, yalla ada suura hersa terde maa bole dee, coodaa e am nebam ngujaa gite maa yalla jiile maa ana laaba. ¹⁹Miin, midó fela midó ne'a yimbe be njidu-mi. Ndennoo, darana ko moyyi, tuubaa!

²⁰Hettina, midó nii darii e damal midó salmina. Neddo fuu nando daande am so udditi, mi naatan galle mum, mi jaamda e mum.

²¹Jaaliido fuu, mi hokkan dum jooddaade e am dow bimmeere am laamu, no miin duu njaalorii-mi so njooddii-mi e Baabiraado am dow bimmeere mum nii. ²²Jogido noppi fuu, yo nanu ko Ruuhu haalanta deente goondinbe dee koo!»

Haala damal udditiingal dow kammu

4 Caggal dum, njii-mi damal ana udditii dow kammu. Daande nde nanunoo-mi arannde wa'unde no buutatal nii ana haalda e am, ana wiya:

—Ŋabbu ngaraa doo, faa mi holle ko haani laataade caggal dum doo.

²Don e don, keew-mi Ruuhu, njii-mi bimmeere laamu to dow kammu too, neddo gooto ana joodfii dow mayre. ³Joodfii doo, mbaadi mum ana jalbira no haayre yaspa, ana wojjitira no haayre sardis, ciibo-ciibongal ana filii bimmeere ndee ana jalbira no haayre emerooda nii. ⁴Bimmeere ndee,

bimbeeje laamu noogay e nay ana pilii nde, mawbe noogayon e nayon ana njoodii dow majje, ana boornii kaddule daneje, tenngaade capiraade kanje ana e ko'e mabbe. ⁵Maje e sawtuuji e gidaali ana njalta e bimbeere laamu ndee, cunkume jeddi kubbooje ana yeeso mayre doo, deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi dii. ⁶Ko wa'i hono weendu laabundu tal nanndundu e timtorgal ana foocii yeeso mayre.

Kudde nay guurde jogiide gite keewde yeeso e caggal fuu, ana hakkunde mayre e sera mayre. ⁷Huunde wuurnde arandeere ndee ana wa'i no rawaandu ladde nii, didobere ndee ana wa'i no ngaari nii, tatoberere ndee, yeeso mum ana wa'i no yeeso neddo nii, nayobere ndee ana wa'i hono no ciilal diwoowal nii. ⁸Wootere e kudde nay guurde dee fuu ana jogii bifoole jeegom, wooto fuu ana jogii gite keewde ley e dow fuu. Jemma e jalooma fuu de celataa e yimde, ebe mbiya:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido
yo Joomiraado Laamdo Jom Baawde,
goodunoodo, goodudo, garoowo oo!»

⁹Kudde nay guurde dee ana njimana joodiido dow bimbeere laamu, guurdo faa abada oo, jime teddungal e darja e jettooje. ¹⁰Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayon e nayon bee kipoto e leydi yeeso joodiido e bimbeere oo, kujidana guurdo faa abada oo, njoyyina tenngaade mum'en yeeso bimbeere ndee, mbiya:

¹¹«Joomiraado amen, Laamdo amen,
aan haandi e hebude darja e teddungal e
baawde,
sabi aan tagi kulle dee fuu
e muuyde maa de laatorii, de tagiraa.»

Haala dewtere Laamdo e kaando udditinde nde

5 Caggal dum, njii-mi e junngo jaamo joodiido dow bimbeere laamu ndee oo dewtere nde dow mum e

ley mum winndaa, uddiraande pedoode jeddi maandude. ²Non njii-mi malaa'ika jom sembe ana ooynoo e daande toownde, ana wiya:

—Homo haandi e fettude pedoode dee uddita dewtere ndee?

³Fay gooto walaa dow kammu walaa dow leydi walaa ley leydi kaando udditide dewtere ndee naa yeewde ley mayre. ⁴Ngullu-mi gullaali cattudi, sabi hebaaka kaando udditide dewtere ndee naa yeewde ko woni e mayre. ⁵Non gooto e mawbe bee wii kam:

—Pati woy! Rawaandu ladde haliindu jeyaandu e suudu baaba Yahuuda nduu, iwndu e Daawuuda nduu, jaalike. Endu waawi fettude pedoode jeddi dee, ndu uddita dewtere ndee.

⁶Nden njii-mi Njawdiri ana darii hakkunde bimbeere ndee, kudde nay guurde dee e mawbe bee ana pilii ndi. Endi nanndi e kirsanoondi. Endi jogii luwe jeddi e gite jeddi, dum woni ruuhuuji Laamdo jeddi neleteedi e aduna oo fuu dii. ⁷Ndi yehi nanngoyde dewtere ndee e jaamo joodiido dow bimbeere ndee oo. ⁸Ko ndi nanngi dewtere ndee koo, kudde nay guurde dee e mawbe noogayon e nayon bee kujidi yeeso mayri. Gooto e mabbe fuu ana jogii hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni duwaawuuji seniibe bee. ⁹Hedde ebe njima jimol kesol ebe mbiya e maggol:

«Aan haani bamde dewtere ndee
pettaa pedoode mayre,
sabi a hirsanooma,
a soottitanike Laamdo yimbe
e suudu baaba fuu e demngal fuu e
jaalejol fuu e lejol fuu,
yiyam maa coottitori-daa be,
yalla ebe tawdee e Laamdo.

¹⁰A wadii be kaanankooobe e yottinoobe sadaka Laamdo meeden oo,
be laamoo aduna oo.»

¹¹E ley holleede am, nan-mi daade malaa'ika'en heewbe, ujunaaji ujunaaji. Ebe pili bimbere ndee e kudde gurde dee e mawbe bee, ¹²ebe njima ebe toowna daade mabbe:

«Njawdiri kirsanoondi ndii ana haandi e hebude baawde e jawdi e hakkilantaaku e semmbe e teddungal e darja e jettooje!»

¹³Non nan-mi huunde fuu ko tagaa ko woni dow kammu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow geeci e ko woni e mum'en fuu, ana wiya:

«Jettooje e teddungal e darja e baawde ngoodanii joodiido dow bimbere ndee oo

e Njawdiri ndii faa abada!»

¹⁴Kudde nay guurde dee njaabii:

—Aamiina!

Mawbe bee duu, kippii e leydi kujidani be.

Pedoode jeddi

Haala fettugol fedoode arandeere: jaalogal

6 Oon wakkati, yeew-mi non njii-mi Njawdiri ndii fettii wootere e pedoode jeddi dee. Nan-mi wootere e kudde nay guurde dee ana iidina daande mum no gidaango nii, ana wiya:

—War gaa!

²Yeew-mi, njii-mi puccu daneejo. Baddiido mo oo ana jogii laapal, o hokkaa tenngaade laamu, o yaari no jaalotoodo nii o jaaloto duu.

Haala fettugol fedoode didobere: barondiral

³Nde Njawdiri ndii fettunoo fedoode didobere ndee, nan-mi huunde didobere ndee ana wiya:

—War gaa!

⁴Non puccu goddo bodeejo yalti. Baddiido mo oo hokkaa kaafaawi mawki, o hokkaa baawde yalla omo itta jam e aduna oo, faa yimbe mbarondira.

Haala fettugol fedoode tatobere: tiidalla

⁵Nde Njawdiri ndii fettunoo fedoode tatobere ndee, nan-mi huunde wuurnde tatobere ndee ana wiya:

—War gaa!

Njii-mi puccu baleejo. Baddiido mo oo ana jogii peesorgal e junngo mum.

⁶Nan-mi ko wa'i no daande neddo iwii hakkunde kudde nay guurde dee, ana wiya:

—Munnabi alkama naa munnabiiye tati gawri waarata e njobdi golle jalooma. Kaa pati mursee nebam dam e pegujam dam.

Haala fettugol fedoode nayobere: maayde

⁷Nde Njawdiri ndii fettunoo fedoode nayobere ndee, nan-mi daande huunde wuurnde nayobere ndee, ana wiya:

—War gaa!

⁸Yeew-mi, njii-mi puccu oolo. Baddiido mo oo ana wiyee Maayde, laakaraa ana jokki e makko. Be ndokkaa baawde dow nayobere aduna oo faa be mbarda yimbe kaafaawi e yolbere e albalaawuji e daabaaji ladde.

Haala fettugol fedoode joyobere: wardaabe saabe seedaaku mum'en

⁹Nde Njawdiri ndii fettunoo fedoode joyobere ndee, njii-mi to ley ittirde sadaka too yonkiji wardanoobe saabe konngol Laamdo ngol e seedaaku mo be ceettii oo. ¹⁰Be eewnii faa toowi, be mbii:

—Joomiraado ceniido goongirante, faa mande ndoomu-daa sarde yimbe wonbe e aduna oo bee faa njobto-daa yi-iyam amen dam?

¹¹Gooto e mabbe fuu hokkaa saaya ndaneewa, be mbiyaa be powta seeda tafon, faa adadu sakiraabe mabbe, gollidiibe mabbe fodanaabe wareede no mabbe nii bee, kibba.

*Haala fettugol fedoode
jeegobere: jalooma mawdo*

¹²Nden njii-mi Njawdiri ndii fet-tii fedoode jeegobere ndee. Non leydi dimmbii dimmbagol manngol, naange ngee bawliri no kaasa baleewa nii, lewru nduu fuu wojjiri no yiy'am nii, ¹³koode kammu dee caami e leydi no biɓɓe ibbe kecce caamirta so henndu mawndu wibbii. ¹⁴Kammu oo iwi, taggira no daago taggirtee nii, kaaye e duude fuu doofaa iwde e nokkuuje mum'en. ¹⁵Nden kaanankooɓe aduna e yimɓe tedduɓe e hooreɓe sordaasi'en e ar-sukunte'en e jom'en semmbe e rimɓe e rimayɓe fuu cuudii e loowi kaaye, kaɗum e hakkunde kaaye. ¹⁶Hedde eɓe mbiya loowi kaaye dii e kaaye dee:

—Caamee e amen! Cuuɗon min e gite joodiido dow bimmbeere laamu ndee oo, kaɗum e tikkere Njawdiri ndii! ¹⁷Sabi jalooma mawdo tikkere maɓɓe ndee yottiima, homo waawi dadude?

**Haala yimɓe 144 000
wadaaɓe maande Laamdo**

7 Caggal dum, njii-mi malaa'ika'en nayon ana ndarii e paale nay dee. Be cakkii kenuuli aduna nay dii, pati mbifa wanaa e leydi wanaa e geeci wanaa fay e lekki. ²Njii-mi kasen malaa'ika goddo iwruɗo funnaange ana jogii gadirgal maande Laamdo guurdo oo ngal. O eewnii daande toownde faade e malaa'ika'en nayon hokkaabe baawde torrude leydi e geeci. ³O wii ɓe:

—Pati mbonneey leydi ndii e geeci oo e ledde dee tafon, faa nde keɓuɗen wadude maandeeji e tiide maccuɓe Laamdo meeden ɓee.

⁴Non nan-mi adadu wadaaɓe maande e dow tiide mum'en ɓee: eɓe mbaara e ujunaaji teemedere e ujunaaji capande nayon e ujunaaji nayon (144 000) iwɓe e cuudi Israa'iilankooɓe ɓee dii fuu:

⁵iwɓe e Yahuuda yo ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Ruuben, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Gada, ujunaaji sappo e didon (12 000),

⁶iwɓe e Asiira, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Naftali, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Manaasa, ujunaaji sappo e didon (12 000),

⁷iwɓe e Simeyon, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Lewi, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Isakar, ujunaaji sappo e didon (12 000),

⁸iwɓe e Jebulon, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Yuusufu, ujunaaji sappo e didon (12 000),

iwɓe e Benjamin duu, ujunaaji sappo e didon (12 000),

cuudi baaba dii fuu ngadanaama maande.

No yimɓe lepi fuu njettirta Laamdo

⁹Caggal dum, yeew-mi, njii-mi jamaa keewdo mo limataako iwdo e yimɓe lepol fuu e suudu baaba fuu e jaalepol fuu e demngal fuu ana darii yeeso bimmbeere laamu ndee e Njawdiri ndii. Eɓe boornii saayaaji daneeji, caɓe tamarooje ana e juude maɓɓe. ¹⁰Eɓe ilina, eɓe mbiya:

—Kisindam dam to Laamdo men joodiido dow bimmbeere laamu ndee iwɗata, kaɗum e Njawdiri ndii.

¹¹Malaa'ika'en ɓee fuu pili bimmbeere ndee, mawɓe ɓee e kuɗde nay guurde dee fuu kippii e leydi ana cujidana Laamdo, ¹²ana mbiya:

«Aamiina!

Jettooje e darja e hakkilantaaku e jaarooje

e teddungal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!»

¹³ Non gooto e mawbe bee lamndii kam:

—Hobe ngoni bee yimbe boorniibe saayaaji daneegi? Hoto be iwi?

¹⁴ Mbii-moo-mi:

—Moobbo, aan woni anndudo.

O jabbitii o wii kam:

—Kambe ngoni iwbe e torra mawdo tawi ebe ndeenii. Be loonnii saayaaji maβbe, be ndawniriii dum'en yiiyam Njawdiri ndii.[§] ¹⁵ Dum saabii so be ked-doto yeeso bimmeere laamu Laamdo ndee, be ndewa mo jemma e jalooma ley suudu makko seniindu nduu, kasen duu, joodiido e bimmeere laamu ndee oo huuran e maβbe hukkuum mum. ¹⁶ Be njolbataa, be domdataa, naange tappataa be, fay nguleefi ngooti yottataako be. ¹⁷ Sabi Njawdiri ngonndi e hakkunde bimmeere laamu ndii duran be, juurna be e cewle ndiyam ndokkooram nguurn-dam. Laamdo soccan gondi gite maβbe fuu.

Haala fettugol fedoode jeddobere: deyyere mawnde

8 Nde Njawdiri ndii fettunoo fedoode jeddobere ndee, kammu oo deyyinii teen ko waarata e feccere leer. ² Non njiimi malaa'ika'en njeddon dariibe yeeso Laamdo bee ndokkaama buutute jeddi.

³ Malaa'ika goddo jogiido urdude kanjeere daroyii bannge ittirde sadaka. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkodoo dum e duwaawuuji seniibe, o yottina di dow ittirde sadaka kanjeere wonnde yeeso bimmeere laamu ndee. ⁴ Cuurki uurdi ndii ḡabbidi e duwaawuuji seniibe bee iwde e junngo malaa'ika dariido yeeso Laamdo oo. ⁵ Malaa'ika

oo bami urdude ndee, hebbini nde yiite e ley ittirde sadaka ndee, wedii nde e leydi. Non gidaali e dillereegi ngadi, maje maji, kasen leydi dimmbii.

Buutute jeddi

⁶ Caggal dum, malaa'ika'en njeddon jogiibe buutute jeddi bee lanndinani fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Malaa'ika arano oo fuufi buututal mum, non malumaluuje e yiite jillondiraange e yiiyam mbedaa e leydi ndii. Feccere tatobere leydi ndii sumi, feccere tatobere ledde dee sumi, kasen duu hudo hecco koo fuu sumi.

Haala buututal didobal

⁸ Malaa'ika didabo oo fuufi buututal mum, non ko wa'i no waamnde haayre hubboore nii wedaa e ley geeci. Tatobere geeci oo laatii yiiyam, ⁹ tatobere kudde guurde gonde e geeci dee mbaati, tatobere laanaaji ndiyam dii kalkii.

Haala buututal tatobal

¹⁰ Malaa'ika tatabo oo fuufi buututal mum, non koodal manngal kuβbiroowal no cunkumal nii iwi dow kammu oo, saami e tatobere maaje kapum e cewle ndiyam. ¹¹ Ngal koodal «Kaadeefi» wiyetee. Ngal haadfinii tatobere ndiyameegi dii kati, yimbe heewbe maayi saabe diin ndiyameegi kaadufi.

Haala buututal nayobal

¹² Malaa'ika nayabo oo fuufi buututal mum, non tatobere naange e tatobere lewru e tatobere koode piyaa, faa gootel hen fuu tatobere mum niβba, jemma e jalooma fuu mbaasa tatobere fooyre mum'en.

§7:14 Maanaa *be ndawniriii saayaaji maβbe yiiyam*, dum woni luutti maβbe fuu njaafaama.

¹³Caggal dum, njii-mi ciilal ana diwa dow mbeeyu, nan-mi engal eewnoo e daande toownde engal wiya:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe aduna nde malaa'ika'en taton heddiibe bee puufii buutute mum'en!

Haala buututal joyobal

9 Malaa'ika joyabo oo fuufi buututal mum, non njii-mi hoodere iwii dow kammu saamii e leydi. Nde hokkaa cok-irgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi nduu. ²Nde sotti bunndu nduu, non cuurki yalti e mayru no wuriya mawdo nii, ki nibbini naange e mbeeyu fuu. ³Buureeti njalti e cuurki kii caakii e leydi, ndokkaa baawde torrude no jahe nii. ⁴Di njamiraa pati di mbonna wanaa hufo wanaa ledde wanaa huunde fuu ko fudata e leydi, di torra yimbe be maande Laamdo walaa e tiide mum'en bee tan. ⁵Di ndokkaa torrude bee yimbe faa naawa lebbi joy, kaa di ndokkaaka warde be. Torra majji ana wa'i hono naawalla nde yaare fidii neddo nii. ⁶Ley diin lebbi, yimbe muuyan maayde kebataa, yimbe poodanto maayde, nde doga dum'en.

⁷Diin buureeti ana nanndi e pucci lanninaniidi wolde. Ko wa'i no tennaade capiraade kanje nii ana e ko'e majji, yeesooji majji ana mba'i no yeesooji yimbe nii. ⁸Edi njogii leebi mbaadi no cukuli rewbe nii, niiye majji ana mba'i no niiye dawaadi ladde nii. ⁹Ko wa'i no ganndeeje jamde nii ana e becce majji, soyfa biifoole majji ana wa'i hono no wotorooji keewdi kabbaadi e pucci doganooji wolde nii. ¹⁰Edi njogii lace jogiide kure no jahe nii, edi njogii yamiroore torrirde yimbe lace majji dee hakke lebbi joy. ¹¹Kaananke majji yo malaa'ika kawjotoodo bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi oo. Innde makko e ibaraninkoore Abaddon, e

ley yunaninkoore Apolliyon, dum woni kalkoowo.

¹²Bone arano oo bettike. Tayka, boneeji didi ana ngara caggal makko kasen.

Haala buututal jeegobal

¹³Malaa'ika jeegafo oo fuufi buututal mum, non nan-mi daande iwrii kam to luwe nay gonde e cobbuli ittirde sadaka kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndee, ¹⁴ana wiya malaa'ika jeegafo jogiido buututal oo:

—Yoppitin malaa'ika'en nayon habbaabe to maayo manngo wiyeteengo Efarata.

¹⁵Laamdo fodii yoppitingol malaa'ika'en nayon bee ndee hitaande e nduu lewru e oo jalooma e oo wakkati jaati faa be lanndinoo warde tatobere yimbe. ¹⁶Mi nanii adadu konunkoobe waddiibe pucci: be ujunaaji noogay cili ujunaaji sappo. ¹⁷Anni no njiiru-mi pucci dii e waddiibe bee e ley holleede am: ebe boornii kaddule jamde bodfeeje nanndude e yiite, kanjum e bula-bulaaje e oole nanndude e sitti. Ko'e pucci dii ana wa'i no ko'e dawaadi ladde nii, yiite e cuurki e sitti ana njalta e kundude majji. ¹⁸Dii balaawuui tati, dum woni yiite ngee e cuurki kii e sitti oo, njalti e kundude pucci dii so mbari tatobere yimbe. ¹⁹Sabi semmbe pucci dii ana e kundude mum'en, ana fay e lace majji duu. Lace majji dee ana nanndi e boggi leydi, ede njogii ko'e, deen ko'e di ngaajirta yimbe.

²⁰Heddiibe ana nguuri caggal diin balaawuui bee ana keddi tuubaali e kulle de ngolliri juude mum'en dee, be njoppaali sujidande seydaani'en, kanjum e tooruui kanje e kaalisi e jakawalle e kaaye e ledde. Ebe cujidana diin tooruui di njiyataa, nanataa, ndillintaako. ²¹Be tuubaali iwde e war-hoore e mbonjabaaku e fijirde e nguuka.

Haala malaa'ika jogiido dewtel

10 Caggal dum, njii-mi malaa'ika goddo jom semmbe ana iwa dow kammu ana jippoo. Omo boornii luurde, ciibo-ciibongal ana tiimti hoore makko, yeeso makko ana delkira no naange jal-birta nii, korre makko ana mba'i no looci yiite nii. ²Omo jogii e junngo makko dewtel udditiingel. O darni koyn-gal makko jaamal dow geeci, o darni nanal dow njoorndi, ³o eewnii daande toownde no rawaandu ladde uggirta nii. Nde o eewnii ndee, gidaali jeddi njaabii. ⁴Nde gidaali jeddi dii tilinoo haalde ndee, kosu-mi winndude, non nan-mi daande iwrii kam dow kammu, ana wiya kam:

—Pati winndu ko gidaali jeddi dii mbii koo, yo laato kumpa!

⁵Non malaa'ika mo njii-mi ana darii e geeci kajum e njoorndi oo hunci junngo mum jaamo faa toowi, ⁶honorii Guurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e mum, tagudo leydi e geeci e ko woni e mum'en. Malaa'ika oo wii:

—Booyataa hankasen! ⁷Kaa e ley balde de buututal malaa'ika jeddfafo ngal fuufata dee, Laamdo tabintinan anniya mum cuudinoodo. Dum laatorto no o haalanirnoo annabaabe gollanoobe mo bee nii.

⁸Non daande iwrundoode kam dow kammu ndee wii kam kasen:

—Yaa bamoy dewtel udditiingel gonn-gel e junngo malaa'ika dariido e geeci e njoorndi oo.

⁹Njaa-mi to malaa'ika oo, mbii-mi dum hokka kam dewtel ngel. O wii kam:

—Bamu ngel modaa ngel! Ngel welan e hunduko maa no njuumri nii, kaa ngel wulnan reedu maa taw.

¹⁰Nanngu-mi dewtel ngel e junngo malaa'ika oo, modu-mi ngel. Ngel weliri e hunduko am no njuumri nii, kaa reedu am wuli taw!

¹¹Caggal dum, mbiyaa-mi:

—Ana tilsi mbaajo-daa ko Laamdo loowi e maa koo kasen e jaalepi keewdi e lepi keewdi e demde keewde e kaanankooobe heewbe.

Haala seedaaku annabaabe didon

11 Ndokkaa-mi kudol eenndirgol, wiya:

—Imma, eenndoy suudu Laamdo seniindu nduu e ittirde sadaka ndee, kiiso-daa rewoobe wonbe hen bee, ²kaa pati eenndu daalaare mayru ndee, sabi nde hokkaama heeferbe bee. Be njabban ngeenndi ceniindi ndii ko waarata e lebbi capande nay e didi. ³Mi neloyan seedee'en am didon bee, be boornoyto licce caakuuji, ** be mbaajoyto ko Laamdo loowi be koo hakke balde ujunere e teemedede didi e capande jeegom.

⁴Been seedee'en didon ngonni jaytu-unaaje didi e moottilaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom aduna oo.

⁵Gano fuu muuydo torrude be, yiite yaltoyana e kundude annabaabe bee halka dum. Muuydo torrude be, wajiibi halkiree non. ⁶Ebe njogii yamiroore hafude kammu tofude e ley balde de be mbaajotoo konngol Laamdo ngol e mum dee. Ebe njogii yamiroore waylitinde ndiyameeji laato yiyam, kasen duu ebe mbaawi jippinde e aduna oo sii balaawu fuu nde be muuyi fuu.

⁷Nde didon bee tilii e seedaaku mum'en oo fuu, taktakol jeyaangol e bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi nduu yaltan yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸Tewuuji maabe ngona e

** 11:3 Maanaa *be boornoo licce caakuuji* woni hollude sunu hono rewbe boornotoobe kaddule cuddu nii.

daalaare ngalluure mawnde, do Joomiraado mabbe fejanoo e leggal bardugal doo. Nden ngalluure ana nanndi e Sodooma^{††} naa Misira. ⁹Yimbe jaalejni fuu e cuudi baaba fuu e demde fuu e lejni fuu njiyan tewuuji mabbe ko waarata e jaloomaaji tati e feccere jalooma, fay gooto be nduŋantaako ira di ley yanaande. ¹⁰Wonbe e aduna oo bee fuu mbeltoto e maayde mabbe ndee, faa wa'ana dum'en no iidi nii, hedde ebe ndokkondira dow weltaare. Sabi annabaabe didon bee torriino be sanne. ¹¹Kaa caggal jaloomaaji tati e fecere dii, fuufaango nguurndam iwngo to Laamdo naati e mabbe, non be immitii be ndarii e koyde mabbe. Kulol manngol nanngi yiyannoobe be bee fuu. ¹²Daande toownde iwri be dow kammu, ana wiya be:

—Ŋabbee gaa!

Be ŋabbi dow kammu e ley luurde, waybe mabbe fuu keddii ana yeewa be. ¹³E oon wakkati, leydi dimmbii semmbe wurjini sappobere ngalluure ndee. Uju-naaji jeddi neddo halkii hen, heddiibe bee kuli, njabani Laamdo Jom kammu oo teddeengal.

¹⁴Tayka, bone didafo oo yawtii, bone tatafo oo ana wara booyataa.

Haala buututal jeddobaal

¹⁵Malaa'ika jeddaba oo fuufi buututal mum, daade toowde nanaa dow kammu, ana mbiya:

—Laamuuji aduna oo fuu laatike laamu Joomiraado men kapum e Almasiihu mum. O laamoto faa abada!

¹⁶Mawbe noogayon e nayon joodiife dow bimbbeeje yeeso Laamdo bee kippii e leydi, cujidani Laamdo, ¹⁷ana mbiya:

«Miden njetje, Joomiraado Laamdo Jom Baawde,

goodudo goodunoodo oo miden njetje, sabi a gollirii baawde maa mawde dee, a tabintinii laamu maa.

¹⁸Heeferbe bee yo tikkuŋe, kaa tikkere maa aan warii, wakkati mo carataa maaybe yonii, wakkati warii, mo barjoto-daa annabaabe gollanoobe ma bee, seniibe hulbe innde maa bee, tedduŋe e lo'ube fuu, e wakkati mo kalkataa bonnoobe leydi bee.»

¹⁹Suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduu udditaa, keesuwal aadi ngal banngi e ley mayru. Maje maji, dillereji e gidaali ngadi, leydi dimmbii, malumaluuje butte caami.

No kuungal waddi e debbo ŋaywudo

12 Taagumansa kaayniido banngi dow kammu, dum woni debbo boorniido naange ana fawi koyde mum e lewru ana filkii pilkol kooode sappo e didi. ²O haamili, omo wulla saabe tampere e naawalla ŋatawere. ³Taagumansa goddo banngi dow kammu, dum woni kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Engal jogii ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ana jogii tennaade laamu. ⁴Laaci maggal wuuwi tatoŋere kooode kammu, wedii dum e leydi. Ngal darii yeeso debbo ŋaywudo oo faa ngal moda biyiiko nde o rimii dum.

⁵Non o rimi biddo gorko. Oon woni durdoowo lejni dii fuu loocol naawngol. Biddo oo diwtaa faade to Laamdo e bimbbeere mum laamu. ⁶Debbo oo dogi yehi ley ladde, nokku do Laamdo moyyi-nannoo dum. O hayboyaa ton balde ujunere e teemedede didi e capande jee-gom (1 260).

^{††}11:8 *Sodooma* yo ngootiri e geelle didi de Laamdo halki saabe heewgol majje luutti. Yeew Puddoode 19.1-29

⁷Wolde wadi to dow kammu too. Malaa'ika biyeteedo Miikaa'iilu e malaa'ika'en mum kabi e kuungal ngal e malaa'ika'en mum, ⁸ngal jaalaa, kanngal e malaa'ika'en maggal, be mursi nokku maŕbe gondo dow kammu too oo. ⁹Ngal kuungal manngal nanndungal e mboddi ribbaama. Kanngal woni mboddi aranndeeri mbiyeteendi Ibiliisa naa Seydaani, ceytotoondi aduna oo fuu ndii. Ndi wedaama e leydi, kayri e malaa'ika'en mayri fuu.

¹⁰Non daande toownde iwri kam dow kammu, ana wiya:

«Jooni kisindam ŕam wari!

Jooni semmbe e Laamu Laamdo meeden ngari,

laamu ana e hawju Almasiihu.

Sabi kalmotoodo sakiraaŕbe meeden, kalmotoodo be to Laamdo jemma e jalooma oo,

ribbaama iwde dow kammu.

¹¹Sakiraaŕbe men bee libii mo saabe yi-iyam Njawdiri ndii,

kapum e dow haala seedaaku maŕbe, be cubaaki nguurndam maŕbe e dow maayde.

¹²Saabe dum, kammu e hoŕuŕbe e mum fuu mbeltee!

Kaa leydi e geeci, bone woodanii on!

Sabi Ibiliisa jippiima e mon ana tikki tikkere mawnde,

sabi ana anndi wakkati seeda heddanii dum.»

¹³Nde kuungal manngal nanndungal e mboddi ngal anndunoo wedaama e leydi ndee, ngal jokkitii debbo dimdo biŕdo gorko oo. ¹⁴Debbo oo hokkaa biifoole ciilal manngal, faa mo diwira faade to nokku mo o moyyinanaa ley ladde oo, ŕo o haybetee hakke duubi tati e fecere, faa o reenoo e mboddi ndii. ¹⁵Ku-

ungal manngal ngal siryi ndiyam, dam ili caggal debbo oo no maayo nii faa dam naŕa mo. ¹⁶Kaa noo, leydi ndii faabii debbo oo, ndi aari hunduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngal siryi dam. ¹⁷Kuungal manngal ngal tikkani debbo oo sanne, yehi haŕoyde e ko hed-dii e iwdi debbo oo koo, dum woni downtaniibe jamirooje Laamdo so tiidi e seettanaade Iisaa. ¹⁸Non Kuungal ngal^{††} darii e njaareendi danjeere geeci oo.

Haala taktakol iwngol ley geeci

13 Caggal dum, njii-mi taktakol jogiingol luwe sappo e ko'e jedŕi ana yeenja iwde e geeci oo. Hoore fuu ana jogii tenngaade laamu. Inde bonkorde Laamdo ana mbinndaa e ko'e dee fuu. ²Taktakol ngol njii-mi ngol ana nanndi e ndoŕu, koyde maggol ana wa'i no koyde taktakol mbiyeteengol ursa^{¶¶} ngol nii, hunduko maggol ana wa'i no hunduko rawaandu ladde nii. Kuungal nanndungal e mboddi ngal hokki ngol baawde mum, bimbeere mum laamu ndee, e baawde laamaade. ³Hoore wootere e ko'e taktakol ngol ana wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warde dum, kaa barmere ndee sellinaama, faa dum haaynii wonbe e aduna oo bee fuu, be njokki e maggol. ⁴Be kujidani kuungal ngal sabi ngal hokkii taktakol ngol baawde maggal laamaade. Kasen duu, be kujidani taktakol ngol, ebe mbiya:

—Homo nanndi e taktakol ngol? Homo waawi haŕude e maggol?

⁵Taktakol ngol hokkaa haalde haalaaji mantordi bonkotoodi Laamdo, ngol hokkaa baawde laamaade lebbi capande nay e ŕidi. ⁶Ngol fuddi bonkaade Laamdo, engol bonkoo innde

^{††}12:18 *Kuungal ngal darii...* E dereeji booydi dii, yoga mbii: *Ndarii-mi e njaareendi danjeere geeci oo.*

^{¶¶}13:2 *Ursa* yo taktakol manngol, takkere maggol ana mawni, engol jogii leebi e koolde mawde.

makko ndee, kapum e hodorde makko, dum woni be hodorde mum'en woni dow kammu too bee. ⁷Ngol hokkaa baawde habude e seniibe bee, ngol jaaloo dum'en. Ngol hokkaa baawde laamaade suudu baaba fuu e jaalepol fuu e demngal fuu e lepol fuu. ⁸Yimbe wonbe e aduna oo bee fuu kujidanan taktakol ngol, dum woni neddo fuu mo innde mum tawaaka ana winndii gila e diidugol aduna oo e ley dewtere nguurndam ndee, dewtere Njawdiri kirsanoondi ndii.

⁹Jogiido noppi fuu, yo nanu! ¹⁰Neddo fuu podanaado habbeede so nabee, habbete nabee. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaawi, wardete kaafaawi. Dum nee, waajibi yimbe Laamdo bee tawree mujal e hoolaare.

Haala taktakol iwngol e leydi

¹¹Caggal dum, njii-mi taktakol gonngol ana yalta e ley leydi. Engol jogii luwe didi nanndude e luwe bii-mbaalu, kaa engol haaldannoo hono no kuungal nanndungal e mboddi ngal nii. ¹²Ngol golliri baawde taktakol aranndeewol ngol barmere mum hosunoo warde dum so sellinaa ngol, fuu e dow yamiroore mum. Ngol dooldini yimbe aduna bee kujidana ngol. ¹³Taktakol didabol ngol wadii kaayefiiji mawdi, bamii faa ngol jippini yiite iwde dow kammu faa yottii leydi, yimbe fuu ana yeewa. ¹⁴Ngol yonpiri yimbe aduna kaayde de ngol hokkaa wadude e dow yamiroore taktakol aranndeewol ngol. Engol tinndina yimbe aduna moyyina tooru nanndundu e taktakol barminiranoongol kaafaawi faa hosi waatude kaa ana wuuri ngol. ¹⁵Ngol hokkaa baawde ngol wada yonki e tooru nduu faa ndu watti haalde e wadude faa neddo fuu mo sujidanaali ndu waree. ¹⁶⁻¹⁷Taktakol ngol dooldini yimbe fuu yo kebu maande e juude

mum'en jaame naa e tiide mum'en, yalla teddube e lo'ube, arsukunte'en e misikiina'en, rimbe e riimaybe, fuu ana ndonka soodude e soottude so tawraaka maande ndee. Maande ndee yo innde taktakol ngol naa limre innde maggol. ¹⁸Do kaan-daa faamude doo annii: neddo fuu jom hakkille waawan faamude limre taktakol ngol, sabi limre ndee ana hawra e loomto innde neddo. Limre mayre yo teemedede jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

Haala jimol soottitanoobe bee, kapum e njawdiri ndii

14 Yeew-mi, njii-mi Njawdiri ana darii dow haayre Siyona ana wondi e yimbe ujunaaji teemedere e capande nay e nayon (144 000), be innde mayri e innde Baabiraado mayri mbinndaa e tiide mum'en. ²Nan-mi daande iwrii kam dow kammu wa'unde no dillere ndiyam keewdam nii, no gidaango manngo nii. Daande nde nan-mi ndee ana wa'i no dillere fiyoobe kolli mum'en nii. ³Been yimbe fuu ana njima jimol kesol yeeso bimmbeere Laamdo ndee e yeeso kudde nay gurde dee e yeeso mawbe bee. Fay gooto waawaano ekkitaade jimol ngol so wanaa yimbe ujunaaji teemedere e capande nay e nayon (144 000) soottitanoobe e aduna oo bee. ⁴Been ngonni be meedaali tunninde ko'e mum'en banngal rewbe, sabi be laabube. Ebe njokki e Njawdiri ndii do ndi waawi yaade fuu. Been ngonni soottitanoobe e hakkunde yimbe, yalla ebe laatoo adiibe fuu sakkeede Laamdo kapum e Njawdiri ndii, ⁵kasen duu fenaande meedaali yaltude e kundude mabbe, be ngalaa jinjoore.

Haala malaa'ika'en taton

⁶Oon wakkati njii-mi malaa'ika goddo ana diwa dow mbeeyu, ana jogii Kabaaru Lobbo duumiido oo, omo

waajoo dum yimbe aduna oo, dum woni yimbe lepol fuu e suudu baaba fuu e demngal fuu e jaalepol fuu. ⁷Omo eewnotonoo e daande toownde, omo wiya:

—Kulee Laamdo teddinon mo, sabi wakkati mo o sarata oo warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi e geeci e cewle ndiyam oo!

⁸Malaa'ika goddo didafo jokki e makko, ana wiya:

—Nde halkiima! Baabila ngalluure mawnde ndee halkiima! Nde sigirinii lepi dii fuu fijirde mayre bonnde.

⁹Malaa'ika goddo, tatafo, jokki e mabbe ana eewnoo daande toownde, ana wiya:

—Neddo fuu kujidando taktakol ngol e tooru nanndundu e maggol nduu, kebufo maande maggol e tiinde naa e junngo, ¹⁰waajibi joomum yara peguujam tikkere Laamdo dam, njuppaadam tawi jillaaka e ley horde loonde tikkere makko. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso malaa'ika'en seniife bee e yeeso Njawdiri ndii. ¹¹Cuurki jukkungo mabbe duumoto faa abada, be kebataa fowtere jemma e jalooma fuu. Sabi be kujidanii taktakol ngol e tooru nanndundu e maggol nduu, be kebii maande innde maggol.

¹²Dum nee, waajibi yimbe Laamdo bee tawree mupal. Been ngoni haybufo jamirooje Laamdo so ngoondini iisaa bee.

¹³Oon wakkati nan-mi daande ana iwra kam dow kammu, ana wiya:

—Winndu dum doo: gila jooni, maayoobe saabe gollande Joomiraado bee mbelii hoore.

Ruuhu oo wii:

—Goonga! Be noottinoyto iwde e tampere mabbe ndee, sabi barke golleeji mabbe jokkan e mabbe.

Haala wakkati kettal aduna

¹⁴Yeew-mi, njii-mi luurde raneere, nanndoo neddo nii ana joodii dow mayre. Tenngaade sapiraande kanje ana e dow hoore makko, omo jogii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵Malaa'ika goddo yalti e suudu Laamdo seniindu nduu ana eewnoo daande toownde, ana wiya joodiido e luurde oo:

—Jippin wawdu maa nduu kettaa, sabi wakkati kettal yottiima, ko woni e leydi ndii koo yonii hetteede!

¹⁶Non joodiido e luurde oo sadiri ko woni e leydi ndii koo wawdu mum, leydi ndii fuu hettaa.

¹⁷Malaa'ika goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduu, ana jogii kapum duu wawdu welndu. ¹⁸Malaa'ika goddo kawjotoodo yiite oo yalti e ley ittirde sadaka ndee, ana eewnoo daande toownde, ana wiya malaa'ika jogiido wawdu welndu oo:

—Jippin wawdu maa nduu, kettaa bibbe peguuje leydi ndii dee, sabi de benndii.

¹⁹Malaa'ika oo sadiri bibbe peguuje leydi ndii wawdu mum, tebi de, wedii de e boosirde mawnde. Dum woni tikkere Laamdo jukkoowo jukkungo naawngo.

²⁰Bibbe peguuje dee bosaa to caggal ngeenndi too, yiyam yalti e boosirde ndee faa hewti labaale pucci, dam ili ko waarata e njuunndi kilooji teemedi tati.

Haala jimol Muusaa e jimol Njawdiri

15 Caggal dum, njii-mi dow kammu taagumansa goddo mawdo kaayniido. Njii-mi malaa'ika'en njeedfon ana njogii balaawuuji jeddi cakitiidi dii, sabi e majji tikkere Laamdo ndee timmata.

²Njii-mi weendu nanndundu e timtorgal jillondirndu e yiite. Jaalinoobe taktakol ngol bee ana ndarii bannge mayru. Been ngoni jaalinoobe ngol, kanngol e

tooru nanndundu e maggol nduu e limre innde maggol ndee, ebe njogii kolli di Laamdo hokki be dii. ³Ebe mbiya e ley jimol Muusaa maccudo Laamdo oo e ngol Njawdiri ndii:

«Joomiraado Laamdo Jom Baawde, golleeji maa yo mawdi, yo kaayniidi! Laawi maa yo poocciidi, yo goondufi, aan woni kaananke jaaleji!

⁴Homo woni mo hulataa ma, Joomiraado, mo teddintaa innde maa? Sabi aan woni gooto Ceniido. Lepi fuu ngaran kujida yeeso maa, sabi be njii no golleeji maa poocctorii.»

Haala le'e jeddi keewde balaawuujii jeddi

⁵Caggal dum, njii-mi suudu Laamdo seniindu – dum woni hukku seedaaku gondo dow kammu oo – ana uddi-too. ⁶Malaa'ika'en njeeddon jogiibe balaawuujii jeddi bee njalti e mayru, ana boornii kaddule laabude paca jalbooje, ana kabbi ganndilaaji kanje e becce mum'en. ⁷Wootere e kudde nay guurde dee hokki malaa'ika'en njeeddon bee le'e kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo guurdo faa abada oo. ⁸Non suudu nduu heewi cuurki saabe annoora Laamdo e semmbe mum. Fay gooto waawaano naatude e mayru, so wanaa nde balaawuujii jeddi di malaa'ika'en njeeddon ngaddi dii timmi.

16 Non nan-mi daande toownde iwrii kam to suudu seniindu too, ana wiya malaa'ika'en njeeddon bee:

—Njeehe, njuppoyee e aduna oo le'e tikkere Laamdo jeddi dee!

²Malaa'ika arano oo yehi, yuppi la'al mum e leydi, uube bonde naawde kewtii yimbe tawraabe maande taktakol ngol e sujidanoobe tooru nanndundu e maggol bee.

³Malaa'ika didaabo oo yuppi la'al mum e geeci, geeci oo waylitii, laatii no

heyere yiyam maaydo nii. Ko tagaa ko wuuri ko woni ley geeci fuu waati.

⁴Malaa'ika tataabo oo yuppi la'al mum e dow maaje e cewle, de mbaylitii yiyam. ⁵Non nan-mi malaa'ika kawjotoodo ndiyameeji oo, ana wiya:

—Aan Laamdo a poocciido, a goodudu goodunoodo, aan woni Ceniido oo, sabi a jaadirdo e sariya maa. ⁶Saabe ko be njuppi yiyam seniibe e yiyam annabaabe koo, aan duu, ndokku-daa be yiyam be njara! Ebe kaandi hen.

⁷Non nan-mi daande iwrii to ittirde sadaka too, ana wiya:

—Goonga! Joomiraado Laamdo Jom Baawde, sariyaaji maa yo goongaraaji yo poocciidi!

⁸Malaa'ika nayabo oo yuppi la'al mum e dow yitere naange, nde hokkaa sumirde yimbe nguleefi mayre. ⁹Yimbe bee cumiraa nguleefi cattuki, kaa be tuubaali be teddinaali Laamdo. Ko be ngadi dee, be njennu innde Laamdo mo baawde ngoodani dow dii balaawuujii oo.

¹⁰Malaa'ika joyabo oo yuppi la'al mum e dow bimmbeere taktakol ngol, do o laamii doo nibbinaa tika, yimbe ndarii ana nata toni mum'en saabe naawalla. ¹¹Be njenni Laamdo jom kammu oo saabe uube maabe e naawalla maabe, kaa fuu, be tuubaali iwde e golleeji maabe bondi dii.

¹²Malaa'ika jeegabo oo yuppi la'al mum dow maayo manngo wiyeteengo Efarata, ndiyam maggo beebi faa yoori faa mo hokka kaanankooobe iwroobe funnaange bee laawol. ¹³Non njii-mi seydaani'en tati bonbe nanndube e paabi, wooturu ana yalta e hunduko kuungal nanndungal e mboddi ngal, wooturu ana yalta e hunduko taktakol manngol ngol, wooturu ana yalta e hunduko annabaajo peneejo oo. ¹⁴Been seydaani'en bonbe yo wadoobe kaay-

eefiiji, yahoobe e kaanankooße aduna oo fuu faa hawrintinana dum'en wolde ley palaande darngal, jalaande Laamdo Jom Baawde oo.

¹⁵Joomiraado wii:

—Kakkilee! Mido nii warda no gujjo nii. Baaldo daanaaki haybi kaddule mum pati yaara terde bole yimbe njiya dum ana taartii, welii hoore!

¹⁶Di kawrintini be e nokku biyeteedo e ibaraninkoore Harmagedon.

¹⁷Malaa'ika jeddfaabo oo yuppi la'al mum e mbeeyu, daande toownde yalti e suudu seniindu nduu to bimbbeere laamu too, ana wiya:

—Timmii!

¹⁸Maje maji, dillereiji e gidaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Hono ngol dimmbagol leydi wadaali e aduna oo gila yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹Ngalluure mawnde ndee feccaa pecce tati. Galluuje jaalepi godde dee fuu kalkii. Laamdo rewte ngalluure mawnde wiyeteende Baabila, mo yarni nde horde peguujam heewnde tikkere makko. ²⁰Duude dee fuu kalkii, baamle kaaye dee fuu majji fey. ²¹Malumaluuje butte caami e yimbe, wootere hen fuu teddeefi mum ana waara e kilooji capande nay. Yimbe bee njenni Laamdo saabe balaawu malumaluuje oo, sabi oon balaawu sattii bonde sanne.

Haala jukkungo Baabila

17 Caggal dum, gooto e malaa'ika'en njedd'on jogiibe le'e jeddi bee wari, wii kam:

—War faa mi holle jukkungo bamfaaru rewru anndaandu sanne, joodiindu dow ndiyameeji keewdi nduu. ²Kayru kaanankooße aduna bee pijata, yimbe aduna bee cigirii e bamfaaraaku mayru.

³Keew-mi Ruuhu, malaa'ika oo nabi kam faa ley ladde jeereende. Non njii-mi debbo ana waddii taktakol bodewol keewngol inde bonkorde Laamdo, jogi-

ingol ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴Debbo oo ana boornii kaddule lobbe bodeeje, ana sodii kanje, kaaye dime e paaye luulu. Omo jogii e junngo makko horde loonde kanje heewnde ko harmi heewnde tuundi bamfaaraaku makko. ⁵Ndee doo inde nde maanaa mum suudii ana windaa e tiinde makko:

«Baabila ngalluure mawnde, inna bamfaaraaku,

kapum e ko harmi ley aduna oo fuu».

⁶Njii-mi oon debbo sigirii saabe heewngol ko yari yiyam seniibe bee e yiyam waraabe saabe njoppaali haala lisaa.

Ko njii-moo-mi koo, kaaynaa-mi sanne. ⁷Kaa malaa'ika oo wii kam:

—Ko saabii so dum ana haayni maa? Mi firritante maanaa cuudiido oo, maanaa debbo oo e taktakol ngol o waddii jogiingol ko'e jeddi e luwe sappo ngol. ⁸Taktakol ngol njii-daa ngol, engol woodunoo, kaa ngol heddaaki jooni. Engol haani yaltude e bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi nduu, ngol halkoyoo. Yimbe aduna be inde mum'en mbinndaaka e dewtere nguurndam ndee gila e fuddoode aduna bee, so njii ngol, kaayde nanngan dum'en, sabi engol woodunoo ngol heddaaki, ngol banngoyan kasen duu.

⁹Dum doo ana holla waajibi neddo tawree hakkilantaaku e faamu: ko'e jeddi dee yo kaaye jeddi de debbo oo joodii e mum dee. Ede cappoo kasen kaanankooße njedd'on: ¹⁰njoyon yabbike, njeegaabo oo ana woodi jooni, njedd'abo oo waraali tafon, kaa so o warii, wakkatiwel seeda o laamootoo. ¹¹Taktakol goodunoongol ngol yo gooto e njedd'on bee, ngol wartan hono kaananke jettaabo nii, kaa cakite maggol yo halkaare.

¹²Luwe sappo de njii-daa dee yo kaanankooße sappo be kebaali laamu tafon, kaa be keboyan baawde laamaade no kaanankooße nii hakke wakkatiwel

gootel, kambe e taktakol ngol. ¹³Be fuu be anniya gooto, ebe ndokka taktakol ngol doole mabbe e laamu mabbe. ¹⁴Be kaban e Njawdiri ndii, kaa ndi jaaloto be sabi kayri woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooobe, kasen duu wondiibe mayri bee yo noddaabe, subaabe, goondinbe.

¹⁵Malaa'ika oo wii kam kasen:

—Ndiyameeji di njii-daa bamfaaru nduu ana joodii dow mum'en dii, kanji ngoni jaalepi e jamaa e lepi e demde.

¹⁶Luwe sappo de njii-daa dee, kapum e taktakol ngol, mbapan bamfaaru rewru nduu, bola dum faa laaba hedderoo terde bole, naama tew mum, nduppa ko heddi koo e yiite. ¹⁷Sabi Laamdo loowii e berde mabbe wafude anniya mum, be laato daande wootere, be ndokka taktakol ngol laamu mabbe, faa nde konngi Laamdo dii fuu tabiti.

¹⁸Bamfaaru rewru ndu njii-daa nduu, kapum woni ngalluure mawnde hubindiinde kaanankooobe aduna.

No Baabila halkirtee

18 Caggal dum, njii-mi malaa'ika goddo keewdo baawde ana iwa dow kammu ana jippoo, fooyre makko yaayni e aduna oo. ²O eewnii faa toowi, o wii:

«Nde halkiima!

Baabila ngalluure mawnde ndee halkiima!

Nde laatike hodorde seydaani'en bonbe, suuforde ruuhu tuunnudo fuu e foondu tuunnundu wapaandu fuu!

³Sabi leyde dee fuu cigirii caamii saabe bamfaaraaku mayre oo, Kaanankooobe aduna bee pijii e mayre, jaagotoobe e aduna bee fuu kebii jawdi saabe neemaaji mayre yabbitiidi dii.»

⁴Non daande wonnde iwri kam dow kammu, ana wiya:

—Njaltee e mayre, onon yimbe am! Pati on ndeentu e mayre luutti, pati bal-

aawuuji mayre hewta on. ⁵Sabi luutti mayre njowondirii faa njottii kammu, Laamdo rewitike golleeji mayre bondi dii. ⁶Ngadiranee nde no nde wadirani on nii. Njobto-don ko nde wadi on koo cowe didi. Horde loonde nde nde siiwani on e mum ndee, ciwaneee nde hen cili didi! ⁷Jukkee nde, ngadee sugulla mayre hakke no nde teddiniri hoore mayre so nde wuuri e neema nii, sabi ende wiya e bernde mayre: «Mi kaananke debbo, mi wanaa debbo mo gorum maayi, abada mi wonataa e cuddu.» ⁸Saabe dum, e jalooma gooto balaawuuji mayre caamata e mayre: maayde e sugulla e yolbere, kasen duu nde duppete e yiite, sabi Joomiraado Laamdo carowo nde oo yo Jom Sembe.

Haala woyeede Baabila

⁹Nde kaanankooobe aduna reentufe e mayre jeenu so neemodii e mayre bee njii cuurki cumu mayre, be mboyan, be ponoto.

¹⁰Be toowtan nde be ndaroo, saabe hulde jukkungo mayre pati hewtoo be, ebe mbiya:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabila, ndee ngalluure mawnde, ndee ngalluure jogiinde semmbe, e ley wakkati gooto tan, nde jukka!

¹¹Jaagotoobe e aduna bee mboyan cunjlanan nde, sabi fay gooto heddataako e soodude jaaguuji mabbe dii. ¹²Jaaguuji mabbe yo kanje e cardi e kaaye dime e naaye e bagiji lobbi e bagiji ciidi e bagiji hariiri tiidufi e bagiji bodeeji e ledde uurooje yogaaje e kaaki moyy'niraadi piije niibi e kaaki moyy'niraadi ledde tiidufe coggu e jamde kire e jamde baleeje e haayre wiyeteende marba. ¹³Jaaguuji mabbe kasen yo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebam uuroojam e uurdi miira e uurdi suurteendi e peguujam e nebam bibbe jaytuun e conndi alkama e na'i e

baali e pucci e wotorooji e maccuḅe e ruggaabe.

¹⁴ Jaagotooḅe ḅee mbii ngalluure ndee:

—Ko njiduno-daa heḅude fuu woddiḅe ma: neema maa e dawla maa fuu halkike, a hewtataa ḅum abada kasen.

¹⁵ Jaagotooḅe heḅuḅe jawdi e mayre ḅee toowtan nde ndaroo to woddi, saabe hulde jukkungo mayre ngoo pati hewto ḅe, ḅe mboyan, ḅe jonoto, ¹⁶ ḅe mbiyan:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde parortoonde bagiiḅi lobbi e bagiiḅi ciidi e bagiiḅi boḅeeji, sodortonoonde kaḅḅe e kaay'e dime e jaay'e! ¹⁷ E ley wakkati gooto tan, dee jawle fuu kalkaa!

Dawranooḅe laanaaji ndiyam mawḅi ḅii ḅee e dawooḅe ḅee e summbooḅe ḅee, kaḅum e heḅooḅe nguure mum'en e lummbingol geeci ḅee, ḅe fuu ḅe toowtan ḅe ndaroo. ¹⁸ So ḅe njii cuurki cumu mayre, ḅe ngullan, ḅe mbiya:

—Ngalluure honde nanndunoo e nden ngalluure mawnde?

¹⁹ Be njooran leydi dow ko'e maḅḅe no ḅe poti metteede, ḅe mboyan ḅe jonoo, ḅe ngulla ḅe mbiya:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ndee ngalluure mawnde, nde neema mum hokki jogiḅe laanaaji e ley geeci fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkike!

²⁰ Kammu, welta e halkeede mayre! Seniḅe e nelaabe e annabaabe, onon duu mbeltee hen! Sabi Laamḅo sarii nde ko nde wadi on koo!

²¹ E oon wakkati, malaa'ika jom semmbe ḅami kaay'al nanndungal no niisirde mawnde nii, wedii ḅum semmbe ley geeci, wii:

—Nii Baabila ngalluure mawnde ndee wedortee, nde yiyataake abada kasen!

²² Hankasen, fay gooto nanataa e mayre

kolli hodooḅe gaaci e yimoobe e pu- ufooḅe cereeli e buutute, golloowo neejudo fay gooto yiyataake kasen e ley mayre. Dillere unude nanataake kasen e ley mayre, ²³ fooyre lampa yaaynataa ley mayre kasen, jommbaajo gorko e jommbaajo ḅebbo welḅe daade maataake e mayre kasen. Non worrata sabi jaagotooḅe mayre ḅurnoo aduna oo fuu doole. Kasen duu nde hoomtirii lepi ḅii fuu mḅoḅobaaku mayre. ²⁴ Yiyam annabaabe e seniḅe e waranoobe ley aduna oo ḅee fuu tawaama e mayre.

Jime jettooje Laamḅo ley alijenne

19 Caggal ḅum, nan-mi daade toowḅe hono jamaa keewḅo iwri kam dow kammu, ana wiya:

«Halleluya!»^{§§}

Kisindam e teddungal e baawḅe ngoodanii Laamḅo meeḅen,

² sabi sariyaaji makko yo goongaraaji yo poocciidi!

O sarii bamfaaru rewru anndaandu sanne

bonnirannoodu aduna oo fuu bamfaaraaku mum oo,

kasen duu o yoḅtii yiyam maccuḅe makko njuppaadam e mayru ḅam.»

³ Be mbii ḅidoḅere:

«Halleluya!

Cuurki cumu ngalluure mawnde ndee kii ana ḅabba faa abada!»

⁴ Mawḅe noogayon e nayon ḅee e kuḅḅe nay guurde dee, kippii e leydi kujidani Laamḅo joodiido e bimmbeere laamu oo, ana mbiya:

—Aamiina! Halleluya!

⁵ Daande iwri to bimmbeere too, ana wiya:

—Njettee Laamḅo meeḅen, onon maccuḅe makko fuu, onon hulḅe mo fuu, tedduḅe e lo'uḅe!

§§19:1 *Halleluya* yo haala ibaraninkoore, ḅum woni *Njetten JOOMIRAADO*.

Haala kuurtungu Njawdiri ndii

⁶ Non nan-mi ko wa'i no daande jamaa keewdo nii, ko wa'i no dillere ndiyam keewdam nii, ko wa'i no gidaali mawdi nii, ana wiya:

«Halleluya! Sabi Laamdo Joomiraado meeden

Jom Baawde oo tabintinii laamu mum.

⁷ Mbelto-d'en, ceyo-d'en, teddinen mo, sabi kuurtungu Njawdiri ndii yottiima, kasen duu jommbaajo mayri lanndinike.

⁸ O hokkaama kaddule o boorno, bagi daatudo, jalboowo, laabudo.»

Deen kaddule ngoni golleeji seniife moyyudi dii.

⁹ Malaa'ika oo wii kam:

—Winndu: noddaabe e niiri yanng'e Njawdiri ndii bee, mbelii hoore!

O wii kam kasen:

—Dii konngi yo goongaraaji, to Laamdo di iwi.

¹⁰ Kippii-mi e leydi yeeso makko faa mi sujidana mo, kaa o wii kam:

—Patti! Miin, mi maccudo hono maa hono sakiraabe maa tiidube e seetanaade Iisaa bee. Sujidan Laamdo!

Sabi ko woni annabaaku dee, yo seetanaade Iisaa.

Haala garol Almasiihu faa jukka taktakol

¹¹ Caggal dum, njii-mi kammu ana uditii, non puccu daneejo banngi. Baddido mo oo ana wiyee Koolniido ana wiyee Goongirante, goonga o sarirta, goonga o honirta. ¹² Gite makko ana mba'i no metangal yiite nii, tennaade laamu keewde ana e hoore makko, innde ana winndii e makko nde faygooto anndaa so wanaa kanko. ¹³ Omo boornii saaya cuuwaaka e yiyam, innde makko yo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴ Konu-uji kammu dii njokki e makko ana boornii kaddule bagi daatude, daneeye, laabude, ana mbaddii pucci daneiji.

¹⁵ Kaafaawi mbelki ki mo soppirta lepi ana yalta e hunduko makko. Mo durdan di loocol naawngol, o dippan e boosirde peguuje yaltinoore tikkere Laamdo Jom Baawde mawnde. ¹⁶ Ndee doo innde ana winndaa e saaya makko, ana winndaa e busal makko:

«Kaananke kaanankooŋe e Joomiraado joomiraabe».

¹⁷ Non njii-mi malaa'ika ana darii e dow yitere naange. O ewnii faa toowi, o wii pooli diwooji dow mbeeyu dii fuu:

—Ngaree nootee niiri yanng'e mawdo mo Laamdo wadi oo, ¹⁸ faa nducciton tew kaanankooŋe e tew hooreefe sordaaŋe e tew jom'en semmbe e tew pucci e waddiibe mum'en e tew yimbe fuu – rimbe e riimaybe, tedduŋe e lo'ube!

¹⁹ Non njii-mi taktakol manngol ngol e kaanankooŋe aduna bee e konu-uji mum'en ana kawriti faa kaba e baddiido puccu daneejo oo e konu-uji mum. ²⁰ Taktakol ngol honaa, kanngol e annabaajo peneejo gannoodo kaayde yeeso maggol oo. E deen kaayde o hoomtirnoo hebunoobe maande taktakol ngol bee, sujidanannoobe tooru nanndundu e maggol bee. Be didon fuu, be mbedaa eŋe nguuri e weendu yiite e sitti huŋbooru nduu. ²¹ Heddiibe bee kalkiraa kaafaawi njaltannooki e hunduko baddiido puccu daneejo oo kii, pooli dii fuu ngari nducciti tewuuli maŋŋe faa kaari.

Haala laamu gadoowo duubi ujunere

20 Caggal dum, njii-mi malaa'ika ana iwa dow kammu ana jip-poo, ana jogii e junngo mum cokitirgal bunndu yiite ndu luggeefi mum walaa do haadi nduu, kapum e calalol manngol. ² O nanngi kuungal ngal, dum woni mboddi aranndeeri mbiyeteendi Ibiliisa naa Seydaani ndii, o haŋŋi dum duubi ujunere. ³ O wedii dum e ley bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi

nduu, o uddi ndu dow mum, o meeli ndu, pati ngal yonɲa jaalepi faa nde duubi ujunere dɔi kibbi. Caggal dɔm, ngal humtete wakkati seeda.

⁴Non njii-mi bimmbeeje laamu. Joodiibe e majje bee ndokkaama baawde sarde. Njii-mi kasen yonkiiji be ko'e mum'en tayiranoo saabe ko be ceettanii Iisaa koo e saabe ko be mbaajii konngol Laamdo koo. Been ngonni be kujidanaali taktakol ngol e tooru nanndundu e mum nduu, be kebaali maande ndee e tiide naa e juude maɓbe. Been nguurtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵Dum woni immital aranal ngal. Maaybe heddiibe bee nguurtaali faa nde duubi ujunere dɔi kibbi. ⁶Malu e senaare ngoodanii jeyaaɓe e immital aranal bee! Maayde didobere ndee walaa ko waawi e maɓbe, be laatanto Laamdo e Almasiihu yottinoobe sadaka, be laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷So duubi ujunere dɔi kibbi, Ibiliisa humtete yalta kasu mum, ⁸faa yonɲa jaalepi gondi e paale aduna nay dee, dɔm woni garol Yaajuuju e Maajuuju,* kapum e hawrintinde be faa be mba'a no njaareendi geeci kammari wolde. ⁹Been yimbe cankitii e aduna oo fuu, be pilii ngalluure horsunde ndee, do seniibe bee ngonni doo. Oon wakkati fuu, yiite iwi dow kammu, halki be. ¹⁰Ibiliisa yonɲannoodo be oo wedaa e weendu yiite e sitti nduu, do taktakol ngol e annabaajo peenejo oo ngonni doo. Don be njukketee jemma e palooma faa abada.

Haala pannde darngal

¹¹Caggal dɔm, njii-mi bimmbeere laamu mawnde raneere won joodiido e dow mayre. Kammu e leydi fuu

ndogi iwi yeeso joodiido oo, di njiitaaka kasen. ¹²Njii-mi maaybe bee, teddube e lo'ube, ana ndarii yeeso bimmbeere laamu ndee. Dewte udditaa, e ley majje dewtere nguurndam ndee duu udditaa. Maaybe bee cariraa gollleeji mum'en bindaadi e dewte dee dɔi, gooto fuu hakke golle mum. ¹³Geeci oo tottii maaybe mum, maayde e laakaraa tottii maaybe mum'en, gooto e maɓbe fuu sariraa hakke golle mum. ¹⁴Maayde e ko sabinbinta dɔm fuu mbedaa e weendu yiite nduu. Nduun weendu woni maayde didobere ndee. ¹⁵Neddo fuu mo innde mum tawaaka ana winndii e dewtere nguurndam ndee, wedaama e weendu yiite nduu.

No huunde fuu heyɗintinirtee

21 Caggal dɔm, njii-mi kammu keso e leydi keyri, sabi kammu arano oo e leydi aranndeeri ndii fuu iwii, geeci duu walaa. ²Njii-mi Ngalluure Seniinde ndee – dɔm woni Urusaliima keso oo – ana iwa dow kammu to Laamdo ana jippoo, ana parorii no jommbaajo parortoo faa lanndinoo hawra e gorum nii. ³Nanmi daande toownde iwrunde to bimmbeere laamu too, ana wiya:

—Anni hodorde Laamdo e yimbe: o hodidan e maɓbe, be laatoo lepol makko. Laamdo e hoore mum wondan e maɓbe, laatoo Laamdo maɓbe. ⁴O soccan gondi gite maɓbe fuu. Maayde e sugulla e gullaali e naawalla keddataako, sabi kulle booyde dee fuu njawtii.

⁵Joodiido e bimmbeere ndee oo wii:

—Mi heyɗintinan huunde fuu!

O wii kam:

—Winndu dɔi konngi fuu, di celludi di goongaraaji.

⁶O wii kam kasen,

—Huunde fuu biltike! Miin woni arano miin woni cakito, miin woni

*20:8 Yaajuuju e Maajuujuana mbiyee Gogu e Magogu e ibaraninkoore.

fudfoode miin woni timmoode. Nedfo fuu domdudo, mi hokkan dum e sewnde ndiyam nguurndam ndee meere meere. ⁷Nedfo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo mum, laato biyam. ⁸Kaa rofeebe e be ngalaa goondinal e sobube golleeji e waroobe yimbe e fi-joobe e bogobii'en e rewoobe tooruuji e fenoobe bee fuu, weendu yiite e sitti hubbooru nduu woni ngedu mum'en. Dum woni mayde didobere ndee.

Haala Urusaliima keso

⁹Caggal dum, gooto e malaa'ika'en njeddon jogiinoobe le'e jeddi keewde balaawuuji jeddi cakitiidi dii wari, haaldi e am, wii:

—War faa mi holle jommbaajo debbo, jom suudu Njawdiri ndii.

¹⁰Non keew-mi Ruuhu, malaa'ika oo nabi kam faa dow haayre mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndee ana iwa dow kammu to Laamdo ana jippoo, ¹¹annooraa Laamdo ana e mayre faa ende jal-bira no haayre rimre nii, no haayre yaspe laabunde no timtorgal nii. ¹²Tatawol tekkungol toowngol ana filtii nde, engol jogii dame sappo e didi, damal fuu ana jogii malaa'ika. Cuudi baaba bibbe Israa'ila sappo e didi dii, inde mum'en ana mbinndaa e dame dee: ¹³dame tati funnaange e dame tati hiirnaange e dame tati saahal e dame tati baleeri. ¹⁴Tatawol ngalluure ndee ngol ana fawii e dow kaaye sappo e didi, wootere e majje fuu innde iwnde e sappo e didon nelaabe Njawdiri ndii bee ana e mum.

¹⁵Malaa'ika kaaldannoodo e am oo ana jogii loocol kanje eenndirgol faa eennda ngalluure ndee e dame mayre e tatawol mayre ngol. ¹⁶Tatteeji mayre nay dii fuu potu, njuunndi mayre e njaannji mayre potu. O eenndiri

nde loocol ngol o joginoo ngol, nde laatii gebe ujunaaji sappo e didi (12 000),[†] njuunndi ndii e njaannji ndii e tooweendi mayri fuu fotu. ¹⁷O huulii tatawol ngol, ngol hawri e kuule teemedere e capande nay e nay (144), huulagol ngol yimbe kuulortoo ngol malaa'ika oo huulortoo. ¹⁸Tatawol ngol yaspe mahiraa, ngalluure ndee kanje dimo baado no timtorgal laabungal nii mahiraa. ¹⁹Foomre tatawol ngalluure ndee ana pariraa sii kaaye dime fuu: aranndere ndee yaspa, didobere ndee safiir, tatobere ndee agate, nayobere ndee emerooda, ²⁰joyobere ndee sardoniksi, jeegobere ndee sarduwaan, jeddobere ndee kirisolita, jettobere ndee berili, jeenaabere ndee topaas, sappobere ndee kirisoparaas, sappo e go'obere ndee yasente, sappo e didobere ndee ametiste. ²¹Dame sappo e didi dee yo naaye luulu daneeje sappo e didi, damal fuu naaye luulu wootere moyyiniraa. Daalaare ngalluure ndee yo kanje dimo jalbiroowo no timtorgal nii.

²²Mi yiyaali suudu dewal e ley ngalluure ndee, sabi Joomiraado Laamdo Jom Baawde oo e Njawdiri ndii ngoni suudu dewal mayre. ²³Ngalluure ndee haajaaka naange naa lewru yaaynana dum, sabi darja Laamdo yaaynata nde, Njawdiri ndii woni lampa mayre. ²⁴Jaalepi dii fuu e ley fooyre mayre njahata, kaanakoobe aduna bee ngaddan e ley mayre jawle mum'en. ²⁵Jemma walaa e mayre, kasen duu dame mayre uddataako jalooma! ²⁶Be ngaddan jawle e teddeengal jaalepi mabbe e ley mayre. ²⁷Huunde sobunde naatataa e mayre, wanaa haala golloobe ko wajnaa, kapum e fenoobe. Naatoobe e mayre dee, be inde mum'en mbinndaa e dewtere nguurndam bee, dum woni dewtere Njawdiri ndii.

[†]21:16 Dum hawrata kilooji 2 200

22 Caggal dum, malaa'ika oo holli kam maayo ngo ndiyam mum hokkata nguurndam, njalbiroojam no timtorgal nii, eɗam iwra to bimmbeere laamu Laamɗo e Njawdiri ndii too. ²Eɗam ila e hakkunde daalaare ngalluure ndee. Fonngooji maayo ngoo didi fuu, lekki kokkoowi nguurndam ana e mum, ndimoowi cili sappo e didi – lewru fuu cilol. Haakolooji makki yo safare sellinoore jaaleji. ³Ko Laamɗo huɗi fuu, tawataake ley ngalluure ndee hankasen. Bimmbeere laamu Laamɗo e Njawdiri ndii darotoo e ley mayre, maccube makko ndewan mo, ⁴njiya yeeso makko, inde makko winndee e tiide mum'en. ⁵Jemma walaa hankasen, be kaajataake fooyre lampa naa fooyre naange sabi Joomiraado Laamɗo laatoto fooyre maɓɓe. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶Malaa'ika oo wii kam:

—Dii konngi ana celli, ana ngoondi. Joomiraado Laamɗo, loowudo konngol mum ley annabaabe oo, neli malaa'ika mum faa holla maccube mum ko warata booyataa.

⁷Iisaa wii:

—Kettinee, mido wara booyataa!

Neddo fuu kaybudo ko woni e dewtere annabaaku ndee doo, weli hoore.

⁸Miin, Yuhanna, mi nani mi yii kulle dee fuu. Caggal ko nan-mi e so njii-mi koo, kippii-mi e leydi yeeso malaa'ika kollannoodo kam oo faa mi sujidana mo.

⁹Kaa o wii kam:

—Patti! Miin, mi maccudo hono maa hono sakiraabe maa annabaabe bee, kaɗum e hayboobe konngi gondi e ndee doo dewtere bee. Sujidan Laamɗo!

¹⁰O wii kam kasen:

—Pati suudu haalaaji annabaaku gondi e ndee doo dewtere dii, sabi wakkati mo dum fuu dum laatotoo

badiima. ¹¹Gadoowo ko boni yo heddo e bonannda mum, cobudo gollleeji yo heddo e gollleeji mum cobudi dii, moyyo yo heddo e moyyuki mum, ceniido yo heddo e senaare mum!

¹²Iisaa wii:

—Kettinee, mido wara booyataa, mido waddora mbarjaari faa mi barjoo gooto fuu hakke golle mum. ¹³Miin woni arano miin woni cakito, miin woni fuddoode miin woni timmoode.

¹⁴Loonnoobe saayaaji mum'en yalla ana mbaawa paamde e fiɓɓe lekki nguurndam kii e naatirde e ngalluure ndee damal, mbelii hoore! ¹⁵Kaa wonbe caggal mayre bee, be dawaadi, be boɗo-bii'en, be fijooobe, be waroobe yimbe, be rewoobe tooruuji, be fenoobe e ley haalaaji e gollleeji fuu.

¹⁶Miin Iisaa, mi nelii malaa'ika am faa seetoo dee kulle e ley deente goondinbe dee. Miin woni iwdi Daawuuda, mi taaniiko, miin woni hoodere fajiri jalboore ndee!

¹⁷Ruuhu oo e jommbaajo debbo oo ndarii ana mbiya:

—War gaa!

Neddo fuu nando yo wii: «War gaa!»

Neddo fuu domdudo yo war, muuydo fuu yo yar e ndiyam ndokkoojam nguurndam dam meere meere.

¹⁸Miin Yuhanna, mido jeertina neddo fuu nando konngi annabaaku gondi e ndee doo dewtere dii: neddo fuu beydudo e majji huunde, Laamɗo beydan e jukkungo joomum balaawuuji cifaadi e mayre dii. ¹⁹Neddo fuu tayudo yoga e konngi ndee doo dewtere annabaaku, Laamɗo tayan goodi mum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kii, kaɗum e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndee.

²⁰Ceettantoodo deen kulle oo wii:

—Tayoral, mido wara booyataa!

Aamiina! War Joomiraado men Iisaa!

²¹Yo hinnee Joomiraado men Iisaa
wonu e mon on fuu!